

Noon

Noon: Hewhewii winéwi'wii Kooh Kifiiliimunkii ki'askii New
Testament

Noon
Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiiliimunkii ki'askii New
Testament

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Noon

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-07-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2025 from source files dated 3 Jul 2025
7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870

Contents

MËCCËE	1
MARKA	48
LÚKKAA	79
SAN	127
TUMEENCAA	164
BU-ROOM	206
1 BU-KORENTI	225
2 BU-KORENTI	243
BU-GALAAT	255
BU-EFFES	262
BU-FILIIP	269
BU-KOLOOS	274
1 BU-TESALONÍK	279
2 BU-TESALONÍK	283
1 TÍMOTÉE	286
2 TÍMOTÉE	292
TÍT	296
FÍLEMON	299
YAAWÚU'CAA	301
SAAK	315
1 PEE'	320
2 PEE'	326
1 SAN	330
2 SAN	335
3 SAN	336
YÚUT	337
ÍNOHLUKOH	339

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Mëccëe binda Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Wii wëri en Hewhewii Mëccëe bïnsa. Mëccëe yëri en juutaa Yéesu bayee tumbari teelibéeci. Ya bok ga apotaa'caa Yéesu wosee wo'aba kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wii na kituuki' kikerceen.

Mëccëe bín ga këyítfii daa kilímukkaa Yéesu eneeda, iñcaa ya tumee ga eldúnada, iñcaa ya jégíree buwaada, kikaankaagari na kimilískaagari ga buwaa kaaninda. Yéesu jégíree buwaa ee yéréméeri' wo'eenci; ya yaa wéki' díukoolí'caa, ya yaa kaal rabcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama cidóoyi'-waa'.

Hewhewii winéwí'wiima Mëccëe bïdi'wa yaawúu'caa fodaagari kiteefba an kayoh-kayohdfa Yéesu yëri en Músalkaatii sëldiiga-Koohcaa wo'ee ga loci ga Këyítfaa fisela'ífaa; ee béeb iñaa wo'see gari balaa ya hay eldúnada laakka. Yéesu yëri en buuraa jomee kihayfa. Iñaama tah bïyewin bayeeri "kucaasamunkii Dëwít" ndaga Dëwít yëri enee buuraa yiyaakyaa bu-Isarayeel, heetaa Kooh tanukfa. Ee hidaa daa Yéesu teefta heetaa Isarayeel daa Nguraa Kooh manda tóoh, buwaa kulyuk gabafa, ba ga kihaffba bëri sagohsee nari. Ga waa Yéesu kaanndada, ba kaalla télibéecaagari, hoonohussaba kí'aas jaangu-yaawúu'caagabfa. Baama ga kihaffba tasaarukohussa daa en béeb ga eldúna, ba baa jangat Hewhewii winéwí'wii.

Këyítfi Mëccëe binda tíidoh anee:

- 1 - Caasamuncaa Yéesu na kilímukkaagari (1: 1-2: 23)
- 2 - Jangataa Sanj-Bétis (3: 1-12)
- 3 - Bétisaa Yéesu, na fíraa Seytaani na Yéesuda (3: 13-4: 11)
- 4 - Yéesu yaa lëgëy ga gohaa Gélilée (4: 12-18: 35)
- 5 - Yéesu meyohha Gélilée yaa yah Yéerúsaleem (19: 1-20: 34)
- 6 - Bescaa méeñjoh ga kipeskaa Yéesuda (21: 1-27: 66)
- 7 - Yéesu mílissa ga kikaankaa (28: 1-20)

Caasamuncii Yéesu

1 Nillii caasamuncii Yéesu Kiristaa, kucaasamunkii Dëwít, ee Dëwít yiima en kucaasamun Abarahamfa, wëri wii:

2 Abaraham límmiba Ísaak. Ísaak límmiba Yakoop. Yakoop límmiba Yúdaa, ya na bikéméenjkici

3 Yúdaa límmiba Farees na Sara, eewba teeksee Tama'. Farees límmiba Esarom. Esarom límmiba Aram.

4 Aram límmiba Amínadap. Amínadap límmiba Naason. Naason límmiba Salmoon.

5 Salmoon laakka na Rahap Boos. Boos laakka na Rut Yobet. Yobet límmiba Yesee.

6 Yesee límmiba buu' Dëwít. Dëwít laakka na beti Úrí' Salmoon.

7 Salmoon límmiba Robowaan. Robowaan límmiba Abíyaa. Abíyaa límmiba Asaf.

8 Asaf límmiba Yosafat. Yosafat límmiba Yoraam. Yoraam límmiba Osiyaas.

9 Osiyaas límmiba Yotaam. Yotaam límmiba Akaas. Akaas límmiba Esekýaaas.

10 Esekýaaas límmiba Manasee. Manasee límmiba Amoos. Amoos límmiba Yosiyaas.

11 Yosiyaas límmiba Yekoñaas na bikéméenjkici ga jamaanaa bu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa Babiloonda.

12 Ga waa bu-Isarayeel toolu Babiloonda, Yekoñaas límmiba Salaceel. Salaceel límmiba Sorobabeel.

13 Sorobabeel límmiba Abíyút. Abíyút límmiba Elíyakím. Elíyakím límmiba Aasoo'.

14 Aasoo' límmiba Sadok. Sadok límmiba Akím. Akím límmiba Elíyút.

15 Elíyút límmiba Eleyasa'. Eleyasa' límmiba Matan. Matan límmiba Yakoop.

16 Yakoop límmiba Yoseef, yaal Mariyaama, yaa en eew Yéesu yii baysi Kiristaanifa.

17 Iñaa aboh ga Abaraham bi ga buu' Dëwít, laakin kon jamaanu-bo' cidaanjkah na cinikiis; lëehi'ta iñaa aboh ga buu' Dëwít bi ga daa bu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa Babiloonda laakin jamaanu-bo' cidaanjkah na cinikiis, ee baawaagabfa ga kúlkaa Babiloond bi ga kilímukkaa Kiristaanii, laakin jamaanu-bo' cidaanjkah na cinikiis.

Kilímukkaa Yéesu

¹⁸ Kilímukkaa Yéesus Kiristaa laakoh anee: Eeci Mariyaama enee jowu Yoseef. Ee balaa ba bok túuya, Mariyaama ennda na look ga tumeenaa Helaa yisela'íyaa.

¹⁹ Yoseef filaagari enee bo' yijúwí', ee iñamaa tah ya waaréeriíri kiwiñ ga fikii buwaa, ya nammbari kiheel kifoñ ee ken yéegoo.

²⁰ Lak ya yaa lis kihalaat ga iñaamaa, dalla kilaak malaakaHa'mudii, yaa feeñukki ga duuy heey, wo'ari an:

- Yoseef, kucaasamunkii Dëwít, kaa niik kibeb Mariyaama ya en bétifu ndaga lookaa ya bayda meyoh ga tumeenaa Helaa yisela'íyaa.

²¹ Ya hay kilaak kowu kiyaal, ee fu teekanka Yéesus, ndaga yérí yah kimúsal buwiigari ga baakaa'ciigaba.

²² Tóoh iñcaamaa laakka doonaa iñaa Ha'mudii, wo'ee kooroh ga kúuwkaa sëldiiga-Koohaada mat.

²³ Ya wo'ee an:

«Oomaa-jowaa ínohoo yaal hay ki'en na look,
ya laak kowu kiyaal

kaa yah kiteeku Emanuweel.»

Teekaama wëri en "Koo hii naruu."

²⁴ Ga waa Yoseef yúudukfa, ya tummba fodaa daa malaakaHa'mudii nakeerikadfa:
ya haydohha bétici Mariyaama kaanci.

²⁵ Wayee ya ínohhiiri bi ga daa Mariyaama laak kowu kiyaalda, ya teekkaka Yéesus*.

2

Bibo' biléeki'-hamham ga loo ol hayussa kimalak Yéesus

¹ Ga waa Yéesus límu ga teeraa Betlee'em ga kúlkaa Yúudée, lakanaa Eroot en buu' daamada, laakka bibo' biléeki'-hamham ga loo ol, ba meyoh Peñku hayussa Yéérúsaleem,

² ba meekisohha an:

- Yada buurii yaawúu'cii han kilímufa? Dí hotin ku'olkaagari ga Peñku ee dí hay kijaamukki.

³ Ga waa Eroot buuraa kelohkadfa, ya jaahli''a lool, ya na bu-Yéérúsaleem béeëbfa.

⁴ Ya hídirohha sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waasca bu-dëkaa. Ya meekissaafa dekataa Kiristaanaa jom kilímhudaa.

⁵ Ba taassari an:

- Ya jom kilímohu Betlee'em ga kúlkaa Yúudée, ndaga iñii yii yérí sëldiiga-Koohaa bidee:

⁶ «Ee fu, Betlee'em, ga kúlkii Yúudée,

enndii an kay fu wëñ kijutuut ga dëkcii Yúudée,

ndaga ha'-kúlkii yah kiní' bu-Isarayeel, heetigoodfa, meyohan garaa.»

⁷ Waa ennda da, Eroot bayya ha'-hamhamcaa ga pet, meekissaafa wahtaa olaa mey siydfa.

⁸ Léehí'ta, ya wossafa Betlee'em, wo'aba an:

- Karat, dú meekisoh dijóff' ga loo ku'oomaakaa. Dú hotjanaa, yéegalattoo doonaa mi baa mi ka'ja kijaamuknee.

⁹⁻¹⁰ Ga waa buuraa wo'a naba bi léehí'ta, ba ammba waas. Ee ga waa ba en ga waasca, ba hotissa ku'olkaa ba séenee ga Peñkuda. Daa ba hotja hen keefiba soossa lool. Ku'olkaa kuliuyukka ga fikíiba bi ga dekataa oomaanaa enohdfa, ja tuukka da.

¹¹ Fodaama, ba aassa duuy kaanfaa. Ba hotta ku'oomaakaa na eeci, Mariyaama. Ba yí'a, jaamukussa ku'oomaakaa. Léehí'ta ba pékissa hëmbúcaagaba, ba e'tari cikéñí'caa: enee wúrúus, cíuraay, na mii'*.

¹² Waa ennda da, Koo híegallaba ga heey an ba hanat kiboyukoh ga Eroot. Ba boykohha waas wiliis baa yah kúlba.

Yéesus nípidohussa kúlkaa Esípti

¹³ Laakka malaakaHa'mudii feeñuk Yoseef ga heey, lak ha'-hamhamcaa karuunun, wo'ari an:

- Kolka, bëwwaa oomaanii na eeci, nípaa kúlkaa Esípti, ndaga buu' Eroot hay kiraasluk oomaanii ki'aplukki. Tesaa daama bi ga daa mi wo'sandaa yen yiliis.

¹⁴ Yoseef kolukka ga wek, bëbpa oomaanaa na eeci, ka'neera naba kúlkaa Esípti.

* 1:25 1: 25 Yéesus ga ki'Ebérée, waa' kiwo' «kimúsal, kisom.» * 2:11 2: 11 Mii' muluuy kedik mi'éeñi', en fan la'koleñ.

¹⁵ Ya tessa daama bi ga daa Eroot kaanda. Fodaama iñaa Ha'mudii wo'ee, koorohha ga kúuwkaa sëldiiga-Koohaada matta. Ya wo'ee an: «Mi bayya kowukaagoo ka meyoh kúlkaa Esípti.»

Buu' Eroot aplukka tu'oomea ga Betlee'em

¹⁶ Eroot ínohha an buwaa biléekí'-hamhambaa ga loo olda díkuununndi, ya aylukka lool. Ya dalla ki'ebil bisoldaa' Betlee'em na dékcaa wíilwada, ba ap béeb tu'oomea-yaaltaa laakin tikíis tanak aawwa taahay. Ndaga tikíistaama méeñgoh na jamaanaa ha'-hamhamcaama wo'seeriida.

¹⁷ Fodaama, iñii yee Yérémíi sëldiiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an:

¹⁸ «Laakin koonakaakaa kelohuk ga teeraa Ramaa, tikodukoh na tilooyoh timéeski' taa da.

Rasel yéri en na kikoduk towutaagari, ee ya waa'tii ken dékóhi'ti, ndaga ta lísissii.»[†]

Yoseef na Mariyaama na Yéesu kúlkohussa Esípti

¹⁹ Waama, lak buu' Eroot kaanin. Laakka malaakaa Ha'mudii feeñuk Yoseef ga heey, ga kúlkaa Esípti,

²⁰ wo"ari an:

- Buwaa heelsee ki'ap oomaaniifa kaanuunun. Kolka, bewaa oomaanii na eeci, boykaa kúlkaa Isarayeel.

²¹ Yoseef kolukka, bëbpa oomaanaa na eeci, ya boyukka kúlkaa Isarayeel.

²² Ee daa Yoseef kelohee an Arkelawoos yéri lam Eroot, paamci ga kibuu'kaa kúlkaa Yúudée, ya niikka da kika'. Kooh wo"a nari ga heey, ya ka'neera gohaa Gélilée.

²³ Ya dékka ga teeraa wo'u Nasareetsa. Fodaama iñaa sëldiiga-Koohcaa wo'ee ga Kiristaaniifa matta. Ba wo'ee an: «Ya dakantilohsan ga Nasareet.»[◊]

3

Jangataa Sañ-Bétis

(Mëccëe 1: 2-8; Lúkkaa 3: 1-18; Tumeen 19: 4; Sañ 1: 6-8,15-37)

¹ Ga jamaanaama, Sañ-Bétis hayya ga, ya yaa jangat ga dhuuy égi'-dúndagaa kúlkaa Yúudée an:

² - Súpitat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga dookfa deeyin!

³ Sañ yéri en baa Ísayíisëldiiga-Koohaa wo'ee gari an:

«Laakin koonaa-bo', kaa en na kiwo' didóoli' ga égi'-dúndagaa an:

«Waayukdat Ha'mudii waasii, júwi'dattí tuwaas-waastii!»

⁴ Sañ ekukee kúltifaa terohu na fénuf geeelem, ya pëkírukka liib-on ga kenohkaa. Ya daanee kiñam pay na kúum.

⁵ Buwaa baa meyoh Yéerúsaleem, na béeb kúlkaa Yúudée na béeb dékcaa deey húluwaa Yúrdenjaa, baa hay gari.

⁶ Ba baa récuk baakaa'caagaña ga fíkii béeb ee Sañ yaa bétisi'ba ga húluwaa Yúrdenj.

⁷ Daa Sañ hotee fiFérísiyeen na fiSaduseyeeen biyewin baa hay gari kibétisi'uk, ya wo"aba an:

- Heet goñ-saamaancii, bii lëd'i'túu ba iñaa tahanndúu kiréc ga aylukaa Kooh yah kihayda?

⁸ Kon tumat iñcaa teewohin an dú récukin baakaa'ciigarúu.

⁹ Ee kaa abat ga hellúu an: "Abaraham en caasammbii". Ndaga mi wo"úu man Kooh míniñ kibeeb atohci cii, ya meydoch ga tucaasamun Abaraham!

¹⁰ Diima deñ kékúsaat tíimin boscaa tediktaa, kigú' níilcaa. Kon kedikkaa límmibii towu tijóffi' tóoh, gúru, jafu ga kiwii.

¹¹ Mi, mi bétisi'úu ga músu kiteewoh an dú súpítin kipeskiigarúu. Wayee baa en na kihay ga fenoorooda yahhúu kibétisi' na Helaa yiselaa'íyaa na ga kiwii. Yéri wéñnjoo kimat: mi jututuin ga kidol nífa'caagari.

¹² Kankaa kaa ga yahci ee ya yah kifaa' yoonaagari, ya ek tohootaagari ga dapaa; wayee feki'faa, ya hayfa kitéki' ga kiwiikaa yímoo taa'fa.

Bétisaan Yéesu

¹³ Waa ennda da, Yéesu kúlkohha Gélilée hayya kibétisi'uknee ga Sañ ga húluwaa Yúrdenj.

¹⁴ Wayee Sañ tookkii, ya wo"a Yéesu an:

[†] 2:18 2: 18 Malkat Yérémíi 31: 15 Rasel abu fodii eew yaawúu'cii ee ya yaa ga loy ndaga daa tu'oomaataa en na ki'apuda. [◊] 2:23 2: 23 Malkat Marka 1: 24; Lúkkaa 2: 39; Sañ 1: 45.

- Mi yérí sooluk kihay garaa fu bëtisi"oo, fu nammbar garoo kihay!
- ¹⁵ Wayee Yéesu loffari an:
- Tookaa hen rek, ndaga dñu jomin kimëti' iñaa Kooh waa'da.
Waa ennda dñu, Sanj tookka.
- ¹⁶ Daa Yéesu bëtisi'see bi lëehi'ta, ya meyca mûsúmaa. Ga saasi asamaanaa lëgisukka, ya hotta Helaa Kooh yaa yoosuk ga dookci en fan ho'.
- ¹⁷ Laakka koonaakaa meyoh dook wo'"a an:
- Bii yii yérí en Kowukiigoo mi keeñukdñ, keeñjoo soosin gari!

4

Seytaani fi'ta Yéesu

- ¹ Waa ennda dñu, Helaa yisela'i'ya woocca Yéesu, bayyari ga dekat, ègi'-dûndan doonaa Seytaani fi'ti.
- ² Ga waa Yéesu oo'ta noh-noh cidaaqkaah-nikiis na wekcaagaca, faf kiyaab ammbari.
- ³ Waa ennda dñu, Seytaani deeyca Yéesu kifit'i. Ya wo'"ari an:
- En lak fu yérí en Kowukii Koohaa, nakaa atohcii ca súpituk mbúurú.
- ⁴ Wayee Yéesu loffari an:
- Kéyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doq, wayee ban, na tóoh wo'eenaa meyohin ga kúuw Kooh.»
- ⁵ Waa ennda dñu, Seytaani bayyari Yéerúsaleem, teeraa wisela'i'waa, yíppari ga dook Kaanfaa Kooh,
- ⁶ wo'"ari an:
- En lak fu yérí en Kowukii Koohaa, yípukaa kakay, ndaga Kéyítfaa wo' an:
«Kooh hayyaa kinaki' malaakacaagari,
ba teejngaa ga yahcaagaba, doonaa kotfu këftukoo ga atoh.»*
- ⁷ Yéesu loffari an:
- Bíduunun ban an: «Kaa jéematuk Ha'mudii, Koohyiigararaa.»
- ⁸ Waa ennda dñu, Seytaani bayissa Yéesu ga dook janjan wihoor', ya teeþpari dëkcii ga èldúnada tóoh na ndamaa nguuraagaca,
- ⁹ wo'"ari an:
- Mi hayyaa ki'on iñcumia tóohca binaa fu yi' ga fíkiiroo, fu jaamukkoonaa.
- ¹⁰ Wayee Yéesu wo'"ari an:
- Nískaa dñi Seytaani! Ndaga Kéyítfaa wo' an:
«Fu yi'dan Ha'mudii, Koohyiigararaa
ee fu jaamukanndi ya doq.»
- ¹¹ Waa ennda dñu, Seytaani hannda Yéesu ki'is kimma, laakka malaakacaa Kooh hayu ga Yéesu ba baa topatu".i.

Yéesu dalla lëgëyaagari ga gohaa Gëllée (Marka 1: 14-15; Lúkkaa 4: 14-15)

- ¹² Ga waa Yéesu kelolha an San-Bëtis abuunun ga kasu, ya ka'ta gohaa Gëllée.
- ¹³ Ya yunjgii ga Nasareet, ya ka'ta kidéknee ga teeraa Kafarnawom en ga gohaa Sabulon Na Neftalii. Teeraama en ga yahaa giyyaa Gëllée.
- ¹⁴ Iñama laakka fodaama doonaa iñaa Ísayíi, sëldíiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:
15 «Dú bu-Sabulon, dñu bu-Neftalii;
Gohcii deey ga giyyii bi ga bakaa hanoh húlúwaa Yürden gaada;
- Fu Gëllée, kulkii buwii enussii yaawúu' dëkohdñ!
- ¹⁶ Heetii dëkee ga ñúusda, hotin lee'laat wiyaak,
buwaa dëk ga kulkaa kiñúusi'kaa kikaan enohda, lee'laat hayin gabá!»
- ¹⁷ Waa ennda dñu, Yéesu aawwa kijangat an:
- Súpitat kipeskiigarúu, ndaga Nguuri ga dookdñ deeyin!

Yéesu bayya téelibée binikiis (Marka 1: 16-20; Lúkkaa 5: 1-11)

- ¹⁸ Yéesu enee na kitidisuk ga seereenaa giyyaa Gëllée. Ya hotta bo' bñanak baa bokoh. Enee Simon yaa teeku Pee'da na Andari këmëenkici. Ba baa wees mbaal ga giyyaa Gëllée. Ba enee bimbaaloh jén.
- ¹⁹ Yéesu wo'"aba an:
- Taabukattoo, mi hayyúu kitum bimbaaloh bo'!
- ²⁰ Ga saasi ba foñjña mbaalcaagaba, baa taabukki.

* 4:6 4: 6 Malkat Kañcaa 91: 11-12.

²¹ Ga waa Yéesus ka'ta bi ga fikii, ya hotta bo' banak biliis baa bokoh. Enee towutaa Sebedee: Saak na këmëenjicí Saj. Ba enee ga duuy gaal-loocaa na Sebedee paambä, baa hëwíraat mbaalcaagaba.

²² Yéesus báayaba; ga saasi, ba foñja paambä na gaal-loocaa, baa taabukki.

Yéesus yaa jëgíroh ee ya wëki' dúukoolí'caa

²³ Yéesus yaa wiil gohaa Gëllée béeëbwa, yaa jëgíroh ga jaangu-yaawúu'caa, yaa yéegaloh Hewhewii winéw'iwi wo' ga loo Nguuraa ga dookfa, ee ya yaa wëki' dúukoolcaa bwuuaa béeëbca na béeëb iñcaa mesik bwuuaada.

²⁴ Teekaagari síwwa ga béeëb kúlkaa Siríi. Ya yaa komu béeëb bwuuaa dúukool, ee dúukoolcaagaba na mesiklaatcaagaba bokkii. Ennda bwuuaa rab abee na baa laakee cikeen-keen, na lafañcaa, ya yaa wëki'ba.

²⁵ Mbooloo wiyaak waa taabukki: bwuuaa meyohee gohaa Gëllée na gohaa Teerucaa Cidaanjkaahcaa, na teeraa Yéerúsaleem, na gohaa Yüudée, na gohaa hanoh húlúwaa Yürdeñ gaada.

5

Jangataa Yéesus ga dook janjagaa

¹ Daa Yéesus hotee mbooloomaa, ya lappa dook janjagaa, ya yuñnga, télíbécäagari hayussa ga yahaaci.

² Ya aawwaña kijégí' wo'eencii cii:

³ - Ba yewinin müu', bwuuii tookuunun ga keeñba kinduulkaagaba ga fikii Koohdfa, ndaga Nguuraa ga dookfa wuuña!

⁴ Ba yewinin müu', bwuuii en na kikoduk watifa, ndaga Kooh hayba kidékohí!

⁵ Ba yewinin müu', bwuuii yewinin jamfa, ndaga bérí yah kilam éldúna!

⁶ Ba yewinin müu', bwuuii ciibuk kipes ga iñaa Kooh nakohdfa, ndaga Kooh haybaka kitumi!

⁷ Ba yewinin müu', bwuuii laakin yérmaandi ga mooroombada, ndaga Kooh hay kilaak yérmaandi gaba!

⁸ Ba yewinin müu', bwuuii setin keeñfa, ndaga ba hay kihot Kooh!

⁹ Ba yewinin müu', bwuuii saki jam daa ba enoh tóohdfa, ndaga ba hay kibayu bitowu Kooh!

¹⁰ Ba yewinin müu', bwuuii hatalu ga kipesba, ndaga kitum iñaa Kooh nakohdfa; Nguuraa ga dookfa wuuña!

¹¹ Dú yewinin müu', binaa mi tah dú bassi, dú hatalsi ga kipessiu, dú wo'fusi enaama yibóní' yaa en béeëb ee saboh!

¹² Leenaa keeñjíu soosat, dú nebluki, ndaga neehalaagarúu ga dookfa hay kiyak. En ki'enaa, sëldíiga-Koohcaa ciebpúu kihayda hatalsee ga kipesba fodaama.

Ki'en maraa na lee'laat ga éldúna

(Marka 9: 50; Lükkaa 14: 34-35)

¹³ - Dú bérí en maraamii éldúna. Binaa maraa safissiinaa, ma dfaanohsan na ya? Ma laaksisoo jeriñ, ma aamsan ga lëedúu, bwuuaa togisohma.

¹⁴ Dú bérí en lee'laatii éldúna. Teeraa tawahu ga dook tégél mínoo kifaaakuk.

¹⁵ Ken taalo lampu li' kanu ga dookgaanaa. Wayee fu likanwa hen doonaa wa mínlilee' ga béeëb bwuuaa enu ga túuyaadfa.

¹⁶ Kon lee'laatii en garúuda jom kimelic fodaama ga fikii bwuuii. Doonaa ba mínl kihot tumeenagarúu cijófi'caa, ee ba mínl kikañ Paammبúu yiil en ga dookfa.

Yéesus na Waasa Móyíis

¹⁷ - Kaa foogat an mi hay kinís Waasii Móyíis wala iñii sëldíiga-Koohcii jëgírohdfa. Kinísca haydohhiiroo, wayee mi hayca kimeti'si'.

¹⁸ Mi wo'úuka ee kayoh; en an asamaanii na kakayfii cii lís diinaa, ku'oc jiinoo wala kuffiskaa wëñ kijutuut ga Bíncii Waasii nískoo ga, bi ga daa tóoh laakan.

¹⁹ Kérí tah, baa fu foñ enaama yíinoo don yaa wëñ kijutuut ga iñcií nakohu kitumdfa. fu jëgi' bwuuaa kitum fodaamanaa, fu tíksan baa wëñ kijutuut ga Nguurii yii ga dookfa. Wayee baa fu taabukca, fu jëgi' bwuuaa kitum fodaamanaa, fu tíksan bo' yiyaak ga Nguurii yii ga dookfa.

²⁰ Mi wo'úu man: jëgíroh-waascii na Férísiyeençii, binaa dú wëñjiiba kitaabuk iñaa Kooh nakohdfanaa, dú aasoo ga Nguurii yii ga dookfa.

Ki'aylukoh na kijúwoh

²¹ - Dú kelohin an wo'see caasamuncaa an: «Kaa laj kumuun bo'. Baa laj kumuun bo' béeēb hay kiþayu ga waas.»

²² Ee mi wo"úu man: Baa ayluk mooroomcinaa, gënин gari ya bayu waas. Baa bas mooroomci an "Fu enndii dara" béeēb, gënин gari ya bayu ga fikii paanaa yaawúu'caa wiyaakwaa. Baa wo"i an "Hafigararaa liiffii" béeēb, gënин gari ya jafu ga kiwiikaa safara.

²³ Binaa book, baa fu tuuk ki'e' Kooh sarah ga loteelaa, ee daama fu niindisuk an mooroomfu amdinndaa aylookaa,

²⁴ foñaa sarahaa daama ga loteelaa. Kara, fu júwohnee na mooroomfu paay. Léehíraa, boyka, fu eroh sarahaagaraa.

²⁵ Binaa fu laakoh na bo', dú taam kilayohneneenaa, gaawaa nari kijúwoh ga waasaa. En danaa ya tikoora ga yah atti'ohaa, yaama tikkaa ga yah ēlkéetaa, fu tècu ga kasu.

²⁶ Mi wo"úuka ee kayoh; fu meyohoo daama ee fu fayyi iñaa fu laaki'tida bi ga fintínaa méeñjohda.

Kidúk yaalfu wala betifu fu faanuk na bo' yiliis

²⁷ - Dú kelohin an wo'see an: «Kaa dûk yaalfu wala betifu, fu faanuk na bo' yiliis.»

²⁸ Ee mi, mi wo"úu man: baa fu malak beti mooroomfu bi helfu tes garinaa, fu dûkin betifu, fu faanukka na betifaama ga helfu.

²⁹ Binaa en lak kuhsakaagaraa ñaabaa tahhaa kitum baakaaraa, lukitaaja fu jafja di'usaayi'. Iñaa gën garaada wérí en kiñak bak wiinoo ga faanfiigaraa loo faanfiigaraa tóohfa jafu ga safara.

³⁰ Ee en lak yah-ñaabaagaraa tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa, fu jafwa di'usaayi'. Iñaa gën garaada wérí en kiñak bak wiinoo ga faanfiigaraa loo faanfiigaraa tóohfa jafu ga safara.

Yéesu wo"a ga loo kifasi'

³¹ - Laakin iñaa wo'see an: «baa fu foñ betifuna, eraari jikéyítja teewoh an fu fasi'inndi.»

³² Wayee mi wo"úu an: béeēb baa fu foñ betifu, ee enndii an ya dûkkaa hen faanukka na yaal yiliisa, fu ekki ga kifaanuk na bo' yiliis. Ee baa fu pañ betifaa fasi'u hena, iñaa kidúk betifu fu faanuk na beti filiis.

Yéesu wo"a ga loo kiwaatuk

³³ - Dú kelohin ðan an wo'see caasamuncaa an: «Kaa waatuk sooy, wayee iñaa fu waatukin kitum ga fikii Ha'mudiinaa, tumaari»;

³⁴ wayee mi, mi wo"úu man: Kaa waatat hen dara. Enndii ga teekii dook-Kooh, ndaga Kooh yuñ daama kinguuruk.

³⁵ Enndii ga teekii kakayfii ndaga Kooh tum da ditogaa' kotci. Enndii ga teekii Yéerúsaleem, ndaga daama en teeraa buurii yiayaakyii.

³⁶ Kaa waatuk ga hafiigaraa ndaga fu mínoo kiyaanaawi' wala kisúusúusí kufen jíinoo ga.

³⁷ Wo'enndúu en "Eheenaa", enat "Ehee". En ó'ónaa enat "ó'óo". Iñaa baatuk ga béeēb, meyoh ga Seytaani.

Iñaa Yéesu jégiroh ga loo ki'eldúkða

³⁸ - Dú kelohin wo'u an: "Kobot baam fayohsi baam"*,

³⁹ wayee mi, wo"úu an: bo' tummbúu iñaa meskinaa, kaa ēldúkat. Binaa bo' múttaa pa' ga ñaamaagaraa ñaabaaanaa, eraari wiinoowaa ðan.

⁴⁰ Binaa bo' waa'taa kibay waas kite' túrkaagaraanaa, iisðaari ðan sibidooraa.

⁴¹ Binaa bo' gitínndaa kitii gaaf cijúnninaa, tíidaa nari cijúnni-kanak.

⁴² Bo' kíimmbaanaa onaari, ee kaa saj kilúun baa hayinndaa kiltúuduk.

Yéesu nakoh kiwa' baa sayngaa

⁴³ - Dú kelohin wo'u an: «Waaraa baa en filiifu, fu saj baa waa'tii garaa kihot»;

⁴⁴ wayee mi, mi wo"úu an: Waarat ðuwii waarussii garúu kihotda ee ðuwii hatallúu ga kipesða, cûl kiimðiba Kooh.

⁴⁵ Dú tumkanaa, dû hay ki'en towutii Paamudiigarúu en ga dookða. Ndaga nohiigari ya oninwa ðuwii joffii na ðuwii jofinda. Ya towi ga dook ðuwii júwinda na ðuwii júbpiida.

⁴⁶ Binaa en lak dû waa' ðuwii waa'túufa rekaa, neehalii wiida wérí dû laakan ga iñama? Iñama, bi ga juuticii sah tumsinndi.

* 5:38 5: 38 Yéesu ðewaat wo'eenaa bûdu ga Kéyitfaa kifiiliimunkaa kufewaakaada an: «kuhas na kuhas, sis na sis, yah na yah, kot na kot», ee waa' kiwo' an ki'eldúk hidat na tooñaa fu tooñufa, hanat kiwëñ. Eksoot 21: 24; Léwitik 20: 40; Dëteronom 19: 21.

⁴⁷ En lak dú këñdsohi na bo"úu dogaa, dú tum ya daama yiýéki'? Iñaaama, bi ga yiifa'cii tumsinndi.

⁴⁸ Kon enat bwuwa matin, fodii dii Paammbúu yii ga dook matdfa.

6

Iñaa Yéesu wo' ga loo kisarahohdfa

¹ - Binaa dú en na kitum iñii Kooh nakohdfanaa, abukat ga kiheel kihotuk bi tah dú tumika ga fíkii bwuwi béeb. Enndiikanaa, dú laakanndii neehal wiinoo ga Paammbúu yii ga dookdfa.

² Kon binaa fu en na kisarah baa laakoonaa kaa tip han, kiwaa' kiyéeguk, fodaa daa bwuwa bñinoo jofjófduki tumsi ga dñuy jaangu-yaawúu'ca na mbedicaa, kiheel bwuwa ndamba. Mi wo"úuka ee kayoh; ba laasin neehalaagaba kuméen'i'.

³ Wayee fu, binaa fu en na kisarah baa laakoonaa, yah-segaagaraa hanat ki'ínoh iñaa yah-ñaabaagaraa tumdfa,

⁴ doonaa sarahaagaraa daakuk, ee paamfu yii hotin ga iñaa daakukinda, hayyaaka ki'ik.

⁵ Ee binaa dñú en na kikíim Koohaa, kaa madat na bwuwi bñinoo jofjófdukida. Ba waari kituuk ba kíimi Kooh ga dñuy jaangu-yaawúu'cii na sal-waascii doonaa béeb hotba. Mi wo"úuka ee kayoh; ba laasin neehalaagaba kuméen'i'.

⁶ Wayee fu, fu en na kikíim Koohaa, asasa túuyaagaraa wén kidaakuk ga kaanufuda, fu laj halaa, fu kíim Paamudiigaraa. Ya yaa da, ga dekataa widaakukí'waama. En dfanaa, Paamudiigaraa hotin ga iñaa daakukinda hayyaaka ki'ik.

Yéesu yeedi'ta bwuwa kikíim Kooh

⁷ - Binaa dñú en na kikíim Koohaa kaa madat na yiifa'cii, dñú am ga kiwo' rek dú ínohoo kiléehi'. Ba fooj an ba yewin tiwo'aa Kooh tumi'ba iñaa ba kíimda.

⁸ Kaa eldúkohatba. Iñaa dú sooluk, balaa sah dú kíimmbi Kooh, Paamudiigarúunaa, lak ya inohninndi haat.

⁹ Kon dñú jom kikíim Kooh anee:

«Paammbíi yii ga dookfa,
béeb bwuwi inohat kisela'kii teekiigaraa,

¹⁰ Nguuriigaraa le'at dii,
Iñaa fu waa'da laakat ga kakay,
fodaa ka laak ga dookfa.

¹¹ Onaarii iñaa dñí jom kiñam ga besii watifa.

¹² Bayalaarii baakaa'cii dñí tumdfa,
fodaa dñí ban, dñí bayalin bwuwa tooñnjíifa.

¹³ Ee kaa íissii dñí keen ga fi' Seytaani,
wayee müsalaarii ga sépi'i'-ga-nofii,
[ndaga fu yérí laak kinguuruk,
fu yérí laak kimín, fu yérí laak ndam, bi taa'.

Aameen!»

¹⁴ En ki'enaa, binaa dñú bayal bwuwi iñcií ba tooñirúudanaa, Paammbúu yii ga dookfa hayyúu kibayal ban.

¹⁵ Wayee binaa dñú bayallii bwuinaa, Paammbúu yii ga dookfa ban bayaloorúu baakaa'ciigarúu.

Yéesu wo' ga loo ki'oo'

¹⁶ - Binaa dñú en na ki'oora, sémúluka bi set, fu la'koleñ hafaagaraa, api faancaagaba kiteeb bwuwa béeb an ba oorin. Mi wo"úuka ee kayoh; ba laasin neehalaagaba kuméen'i'.

¹⁷ Wayee fu, binaa fu en na ki'oora, sémúluka bi set, fu la'koleñ hafaagaraa,

¹⁸ doonaa fu teewoo bwuwa an fu en na ki'oo'. Paamudiigaraa hotin ga iñaa daakukinda donj inohanka. Ee Paamudiigaraa hotin ga iñaa daakukinda hayyaaka ki'ik.

Heelat kilaak alalaa ga dookfa

(Lükkaa 12: 33-34)

¹⁹ - Kaa négírohfat haffúu alal ga eldúna. Dii, maasoh na homaak míniñwa kilaas, yasoħwa, ee lokcii míniñ kihay pook kaan, bħaywa.

²⁰ Namat kinégírohi' haffúu alal ga dook, daa maasoh na homaak mínssoowa kiyasoh ee lokcii mínssoo kihay, pooku kaan, ba bħaywa.

* ^{6:13 6: 13} Lóogisohcii dñébfa laakoo wo'eencii ga dñuy hélí-júfciifa

²¹ En ki'enaa, daa alalfu enoh béeëb, keeñfu waa da ñan.

Kuhas, lampu ga faan

²² - Kuhas kérí en lampii faanfii. Kon binaa dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa tööhfa yah ga lee'laat.

²³ Wayee binaa tuhastaagaraa mesikaa, faanfaagaraa béeëbfa en ga ñúus. Kon binaa lee'laatii en garaadaa ñúusaa, waama ñúus hídan na kitérúus!

Yéesu nakoh ki'óoluk Kooh

²⁴ - Ken mínoo kisúrga'uk ga ha'-kaan ñanak. Faw fu saj yíinoo, fu waa' yaa tesfa; wala fu taabuk yíinoo, fu foñluk yaa tesfa. Dú mínoo ki'atukoh kitop Kooh na kitop héelis.

²⁵ - Iñaama tah mi wo'"úu an: kaa bítukat ga ñamahaa [wala anahaa] dú laakan sooli kipesoh wala yéericaa dú laak sooli ki'ekuk ga faanndiúda. Ndaga kipes kérí wén kilaak solu ñamah ee faan férí wén yéeri kilaak solu. Enndii dee?

²⁶ Malkat ga selii púdida. Ba sokoo, ba púkoo, ba laakoo dap, ee Paammbúu yii ga dookfa yii ñémi'ba. Enndii dú wén selii púdida kilaak solu fiufé?

²⁷ Bii yiida garúu míin kibaat iñaa hín na siñdaa jokon ga kipesci, bi ya bítuki ga coonucaagari?

²⁸ Kon iñii tähhúu kibítuk ya ga iñcaa dú ekukan? Malkat ga pëegíi-nduhumfii fimóri'fii ga égíriida na ga dii fa kolukida: fa lègéyoo, fa foliloo.

²⁹ Wayee mi wo'"úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tóoh, ya ekukkii kúlticcaa hín kimo' na wíinoo ga pëegíi-nduhumcii.

³⁰ En lak Kooh yérí móri' fodaama pëegíi-nduhumfii fimóri'fii ga égírii wati, ee kuvisaa fa yah kijafu ga kiwii doñdanaa, wéñaa ga, dú ga kihaffuu, ya ekoorúu bi jofe? Ngémiigarúu daal dooyyii!

³¹ Kon kaa bítukat rek ga kiheel iñaa dú ñaman, na iñaa dú anan, na iñaa dú ekukan.

³² Béeëb iñcuma ñuwii ga eldúna ee inohsoo Koohfa ñéri tumi lègéy kiheelca. Wayee, Paammbúu yii ga dookfa ñohin an dú laakin sooli gaca.

³³ Namat kiseb kiheel Nguurii [Kooh] na kitum iñaa ya nakohfa. Ee iñaa tes dú laak sooli gada, Kooh hayyúuri ki'e'.

³⁴ Kuwis hanattúu kibít. Kuwis hay kihéwi' hafwa, ndaga besaa en béeëb coonufaa gada dooyin ga.

7

Yéesu wo'"a an ken hanat ki'atti' mooroombci

(Lükkaa 6: 37-38,41-42)

¹ - Kaa atti'at ken, en danaa Kooh atti'oorúu.

² En ki'enaa, Kooh atti'anndiúu fodaa dú atti'i bimooroombúuda. Ee nataa dú natoh buwiida, wéri dú natohohsan.

³ Iñii tah ya fu malaki bolaa en ga kuhaskaa mooroombfu, ee fu mínoo sah kimalaksukoh díuñii ga kuhaskiigaraadfa.

⁴ Fu yii fu bay díuñ ga kuhaskiigaraadfa, fu míin na kiwo' mooroombfu an: «Íisa mi nísí'taa bolii en ga kuhaskiigaraadfa»?

⁵ Fu yii fu jójofcfuki ga fikii ñuwiiida, dewaa kinís díuñii ga kuhaskiigaraadfa, en danaa fu hay kihot dijóff' bi fu míin kinís bolaa ga kuhaskaa mooroombufa.

⁶ Kaa jaafat baaycaa iñaa setin ga fikii Kooh enndiikanaa ba míñin kiméënsuk ga dookkúu dowussúu. Ee ñan kaa weesat siimii-pemiciigarúu ga fikii mbaamcii, enndiikanaa, ba yahca kitogisoh doj.

Kímat, heelat, fëekírat, Kooh hayyúu kitaas

(Lükkaa 11: 5-13)

⁷ - Kímat, Kooh hayyúu ki'on. Heelat, dú hay kihot. Fëekírat, dú hay kilégíscfu.

⁸ En ki'enaa, baa kíim béeëb, onu; baa heel béeëb, hot; ee baa fëekí' béeëb, hay kilégíscfu.

⁹ Bii yiida garúu eran kowukaagari atoh binaa ka kíimmbi mbúurúnaa?

¹⁰ Wala ya e'ka gonj binaa ka kíimmbi jénaa?

¹¹ Kon dii dú hín kibonda, en lak dú ñéri míin ki'on towutaagarúu enaama cijófíraa, wéñaa ga Paammbúu yii ga dookfa. Buwaa kíimmbi enaama cijóff'a, ya onoobacane?

¹² Kon béeëb iñaa dú waa' bimooroombúu tumi'túunaa, dú ñan tumdatbári. Waasii Móyíis na iñcaa sëldíiga-Koohcaa wo'da, nakohu iñaaama.

Halcaa kanakcaa

(Lükkaa 13: 24)

13 - Aasohat halaa wiyínwaa. En ki'enaa, halaa ëewdoh bo' ga kisanju'da agin, ee waasaa aaw gada newin kitaaboh*. Yewinin þuwaan taam ga waasaama.

14 Wayee halaa ëewdoh bo' ga kipeskaa leehoo taa'da hatin, ee waasaa aaw gada newoo kitaaboh. Yewinndii þuwaan mínya kihot.

*Kedik ínohsoshi ga towutaa ka límda
(Lúkkaa 6: 43-44)*

15 - Watukat haffúu ga þuwii tìk haffba bisëldiiga-Kooh ee lak sabohfa. Ba hay garúunaa, ba teewoh kidoooy en fan baal, ee lak ga cfuu keeñcaagaba, ba iñcaa bigumuu þisóoti'.

16 Dú ínohsoshaa ga tumeencaagaba. Bo' mínan na kibeen kowu resen ga pëegi-ñaawaaf wala kouu een ga ka'ka'?

17 Kedik kijóff'kaa en þéeb lími towu timóri', wayee kedikkaa díukoolin lími towutaa moroo.

18 Kedikkaa jofin mínoo kilím towutaa moroo, ee kedikkaa díukoolin mínoo kilím towu timóri'.

19 Kedikkaa límmibii towu tijófi' þéeb, hay kigíru, jafu ga kiwii.

20 Kon fodaama, þuwaan tìk haffba bisëldiiga-Kooh ee lak sabohfa, díú ínohsoshaa ga tumeencaagaba.

Buwaa en télíbée kayoh-kayohfa

21 - Enndii an þéeb þuwii bayiroo «Ha'mudii, Ha'mudiifa» bérí aasan ga Nguuraa Kooh ga dfookfa; bii tumi iñii Paammboo yii ga dfook waa'fa bérí yah ki'aas.

22 Besaa Kooh yah ki'atti'oh þuwii le' bérínaa, hay kiyewin þuwaan wo'anndoo an: «Ha'mudii, Ha'mudii, man dí yéegalohoo wo'eenaa Kooh ga teekiigaraa. Dí kaalla rabcaa abee þuwaada ga teekiigaraa. Dí tummba kíntaan ciyewin ga teekiigaraa!»

23 Wayee mi hayba kilof an:

- Mi mosoorúu ki'ínoh, úsaayattoo, díú bii díú meerin kitum iñaa joffiifa.

Kaancaa kanakcaa

24 - Kon þéeb baa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'fa, ee ya taabukiwa ga tumeencaagarinää, hay kimëdirohu na bo' yiñëen'i' yaa tawah kaanci ga atoh.

25 Tob wiyewin keennda bi baalcaa líiffa. Wambalaan na urisaa tapukka ga kaanfaama, fa bù'ta, þéebfa tassa tasar.

26 Wayee þéeb baa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'fa, ee ya taabukkiwa ga tumeencaagarinää, hay kimëdirohu na bo' yiñëki'-hel yaa tawah kaanci ga dfook koleñ.

27 Tob wiyewin keennda bi baalcaa líiffa, wambalaan na urisaa tapukka ga kaanfaama, fa bù'ta, þéebfa tassa tasar.

28 Ga waa Yéesu lèehi'ta kiwo' iñcaama, þéeb þuwaan waaru'ussa ga jégírohaagari.

29 En ki'enaa, ya madéeríi na jégíroh-waasca. Ndaga ya en kijégírohaha, ya yérémoo wo'eenci.

8

Yéesu wëki'ta baa bay díukool-gaana

(Marka 1: 40-45; Lúkkaa 5: 12-16)

1 Daa Yéesu yoosukee janjagaa, mbooloo wiyaak taabukkari.

2 Laakka baa bay díukool-gaana, ya deeyca gari, yi'a ga fíkiici, wo'ari an:

- Ha'mudii, fu waa'kanaa, fu mínnindoo kiwék'i*.

3 Yéesu lérissa yahaagari, le'a ga baa, wo'ari an:

- Mi waalinka, waka! Ga saasi, baa wakka ga díukool-gaanaa.

4 Lèehi'ta Yéesu wo'ari an:

- Abukaa ga kiwo' bo' iñii mi tumi'taada, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa, ee fu tum sarahaa Móyíis nakoh ga kisetkiigaraadfa. En danaa, iñamaa hay kiteeb þéeb an fu setin*.

Yéesu wëki'ta súrgaa soldaaraa yiyaakyaa

(Lúkkaa 7: 1-10)

5 Lak Yéesu yaa aas teeraa Kafarnawom, soldaa', yaa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñ, deeyca gari, kiimbari

* 7:13 7: 13 Ga Kéyitcaa cifewaacaa laakin þaa bín an: «waasaa ëewdoh bo' ga kikaanda agin ee newin kitaaboh.»

* 8:2 8: 2 Fu mínnindoo kiwék'i': wo'u an: «Fu mínnindoo kiséti'». Díukool-gaana ga baahaa yaawúu'caa enee díukoolaa hoonhoi díukoolíraa kideey þuwaan. Baa wak ganaa man na ya setí'siru ga yen yisépi'i'. * 8:4 8: 4 Malkat Léwitik 14: 2-32.

⁶ an:

- Kiyaakii, súrgaagoo dúukoolin bi míoo kikoluk, yaa faanukka ga kaan ee sodin lool.

⁷ Yéesu wo["]ari an:

- Mi hay kika', mi wéki'ti.

⁸ Baa wo["]a Yéesu an:

- Ha'mudii, joobinndoo fu aas Kaanndoo, wayee wo'aa wo'een wíinoo rek, súrgaagoo wak.

⁹ Mi ga kihaffoo, mi laakin buwaa hanohhoo dook, ee mi laakin soldaa'caa hanohussoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yiínoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' súrgaagoo an tumaa iñii yiínaa, ya tummbi.

¹⁰ Daa Yéesu kelohee wo'eencaama, ya waaru["]a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya wo["]a buwaa taabukeerida an:

- Mi wo["]úuka ee kayoh; ga bu-Isarayeel, mi mossii kihot ken baa laak ngëmaa hín na wii garoo.

¹¹ Ee mi wo["]úu an bo['] biyewin hay kimeyohu meyaa'-noh na aasaa'-noh, ba bok kanu na Abaraham, Ísaak na Yakoop ga Nguurii yii ga dookfa hay kijafu ga fooh ga ñúusaa, daa kikodukoh na ki'únoh síz yah kilaakfa.

¹² Wayee buwaa jomee ki'aas ga Nguurii yii ga dookfa hay kijafu ga fooh ga ñúusaa, daa kikodukoh na ki'únoh síz yah kilaakfa.

¹³ Léehí'ta Yéesu wo["]a soldaaraa yiyaakyaa an:

- Tíida fu yee kaanfu, ka laakohat fodum fu gëmkadfa. Ga wahtaama siiy, súrgaa soldaaraa wakka pelej.

Yéesu wéki'ta payam Simoj na bibo' biyewin biliis

(Marka 1: 29-34; Lúkkaa 4: 38-41)

¹⁴ Waa ennda da, Yéesu ka'ta kaan Pee', ya laak payam Pee' yibeti yii ga dook fayaanq, dúukoolin ee faanfaa tamin jír.

¹⁵ Yéesu ammbari ga yah, tamohlaataa faanfaa dalla kiyím, léehí'ta ya kolukka, ya aawwa kitoputu' Yéesu.

¹⁶ Ga noh-soosaa, Yéesu haydohfussa bibo' biyewin baa rab am. Ya kaalla rabcaa na doolaa wo'eñaagari ee ya wéki'ta dúukooli'caa béeëbba.

¹⁷ Fodaama, iñaa Ísayíi, sëldiiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Ya bewin ga hafci coonuciigaruu, ya koorukin dúukoolciigaruu.»

Buwaa waa' kitaabuk Yéesudá

(Lúkkaa 9: 57-62)

¹⁸ Daa Yéesu hotee mbooloomaa wílinndi, ya ebilla télélbécäagari an:

- Du paafat bakii giyii hanoh gaada.

¹⁹ Laakka jégíroh-waasaa deey gari, wo["]ari an:

- Jégírohii, daa fu yah tóoh, mi hayyaa kitaabuk.

²⁰ Yéesu wo["]ari an:

- Tílcii laakuunun dúl ee selcii ga asamaanda laakuunun taal, wayee Kowukii bii laakoo daa ka leeman hafiigari.

²¹ Bo['] yiliis ga télélbécäagari wo["]ari an:

- Ha'mudii, onaaroo paay mi ka' ki'acnee paammboo.

²² Wayee Yéesu wo["]ari an:

- Taabukaaroo, fu iis buwaa kaaninda ba ac buwaagaba kaanda.

Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak

(Marka 4: 34-41; Lúkkaa 8: 22-25)

²³ Léehí'ta Yéesu aassa ga gaal-loocaa, télélbécäagari taabussa nari.

²⁴ Uuris wiyaak dalla kiyíp ga giyyaa bi dúscaa caa yah ki'úul gaal-loocaa. Wiima lak Yéesu yii neeh.

²⁵ Télélbécäa hayussa gari, yúudussari na tifiip an:

- Ha'mudii, somaaríi, kikaankii kii hayyuu!

²⁶ Yéesu wo["]aba an:

- Iñii tahhuu ya kiniaki hínda? Dú daal ngëmiigarúu yégíssii!

Waa ennda da, ya kolukka, gëtta uurisaa na giyyaa, tóoh ennda selew.

²⁷ Ba jaahli["]a lool, ba baa wo["] an:

- Moo bii yii yérí en ba bi uurisii sah na giyyii tumsi ga iñaa ya nakohfa?[◊]

*Yéesu wëki'ta baa' banak baa' rab am
(Marka 5: 1-20; Lúkkaa 8: 26-39)*

²⁸ Ga waa Yéesu le'a bakaan giiyaa Gëlilée hanoh gaa, ga kúlkaa Gadaraadfa, bo' banak baa rab am, meyojhussa ga loycaa[†], gú'fukohussari. Buwaama namee kisoot hen bi ken kaañéerii kikooroh waasaa waama.

- Ba aawwa kifip an:

- Fu naríi ya, fu Kowukii Kooh! Kitummbíi iñaa meskin haydohhaa dii ee wahtii le"ii duume?

³⁰ Wiima lak ga disam di'usaayí' laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kiníru daama.

³¹ Rañcaa am buwaadfa kíimussa Yéesu an:

- En an fu yahhií kikaal cíí meyojh ga buwii ñiinaa, ekaaríi ga yop-mbaammaa wúunee!

³² Yéesu wo'aba an:

- Tíidat dú aas gaba!

Rañcaa meyojhussa ga buwaa, aasussa ga mbaamcaa. Ga saasi béeb yopaa írkísukohha dook janjagaa, wa keennda ga giiyaa, wa muu'ta.

³³ Buwaa níi'see yopaada núpussa, aasussa teeraa, ba béstí'ta tóoh iñaa laakfa, na iñaa dal buwaa hanakbaa rañcaa abeeda.

³⁴ Waa ennda da, béeb bu-teeraa meyussa kigú'fukohnee Yéesu. Daa ba hoteeri, ba kíimmbari ya mey gohaagaba.

9

*Yéesu wëki'ta baa' lafañin
(Marka 2: 1-12; Lúkkaa 5: 17-26)*

¹ Waa ennda da, Yéesu aassa gaal-loocaa, ya húusissa giiyaa Gëlilée, ya boyukka teeraa ya dékohda.

² Daama ya haydohfussa baa lafañin ee faanuk ga dook gatan. Daa Yéesu hotee ngémaagaba waama, ya wo'"a lafañaa an:

- Yaal, helfu dalat, baakaa'cumgaraa bayaluununndaa.

³ Jégíroh-waascaan baa wo' ga dhuuyba an:

- Bii yii basin Kooh!

⁴ Wayee Yéesu ínohha iñaa en ga helcaagaba, wo'"a baa an:

- Ifii tah ya dú laak halaatcum cibóni'cuma ga helciigaríu?

⁵ Kon iñii yiida wéñ kiyoo'b kiwo' lafañii? Kiwo'"i an «Baakaa'cumgaraa bayaluunun-daanoo», kiwo'"i an «Kolka fu tíin»?

⁶ Wayee bi dú inoh an ga éldúna Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa, malkat:

Ya wo'"a lafañaa an:

- Kolka, bewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!

⁷ Baa kolukka, yaa yah kaanci.

⁸ Daa buwaa hotee iñama, ba dalla kitíit, ba baa ndam Koohyii on bo'-súusúus kimín kitum iñaa hínda kiyakfa.

*Yéesu bayya Mëccëe
(Mëccëe 2: 13-17; Lúkkaa 5: 27-32)*

⁹ Yéesu meyca, yaa yah. Ya hotta baa teeku Mëccëe, yugin ga daa buwaa fayohi juutida. Yéesu wo'"ari an:

- Taabukaaroo!

Mëccëe kolukka yaa taabuk Yéesu.

¹⁰ Laakka bes, Yéesu yunjga kiñam ga kaan Mëccëe. Juuti bìyewin na bìbo' biliis bìbóni', hayussa, bokussa na Yéesu kanu, ya na téelíbéecaagari.

¹¹ Férísiyeencaa hotussa iñama, wo'ussa téelíbéeca Yéesu an:

- Iñii tah ya jégírohiirúu bok kiñam na juuticii na buwii bìbóni' bii?

¹² Wayee Yéesu kelohhaba, loffaba an:

- Buwii dara gaa nabada enndii ba laak sooli ga payoh, wayee buwii díukoolda bëri laak sooli ga.

¹³ Karat, dú heel ki'inoh iñaa wo'eenii wii waa' kiwo'fa: «yérmaandi wéñnjoo kineblöh kisaraho'h jíuu'», ndaga mi hayyií éldúna kibay buwii tík haffa bìbo' bìjúwi'da, wayee mi hay kibay ha'-baakaa'cii.

[†] 8:28 8: 28 Loycaa waama, ga iñaa wéñ kiyewinda, tumsee ga atohaa báyin noj wala acu ga dhuuy atoh ciyaak.

* 9:13 9: 13 Malkat Osee 6: 6.

³⁵ Yéesus yaa wíl béeb teerucaa na dëk-kawcaa, ya yaa jégíroh ga jaangu-yaawúu'caa, ya yaa jangat ga loo Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguuraa Koohdfa. Ya yaa wéki' cfúukoolcaa buwaa béebca na béeb iñcaa mesik buwaada.

³⁶ Daa Yéesus hotee mbooloomaa enin nérém ndaga coonu en fan baalcaa laaksöö niiroh, ya laakka yérmaandi wiyaak gaba.

³⁷ Ya dalla kiwo' téelibéecaagari an:

- Píikii yewinin ee pííkohcii caakkussii.

³⁸ Kon kiímat ha'-píikii ya baat kiwosoh bïlégëyoh ga píikiigari.

10

Yéesus bayya apotaa'caagari

¹ Waa ennda da, Yéesus bayya téelibéecaagari bidaanjkaah na banakbaa, ya onndaba dooli kimín kikaal rab ga buwaa na kiwéki' cfúukoolcaa buwaa béebca na béeb iñaa mesik buwaada.

² Teeckii apotaa'cii bidaanjkaah na banakbii céri cii: yaa dëbdfa, Simon yaa baysi Pee'fa, na Andari këmëenjkici, towutaa Sebedee: Saak* na Saj këmëenjkici,

³ Filiiip na Bartulémii, Toomaan na Mëccëe juutaa, Saak kowukkaa Alfee, na Tadee,

⁴ Simon selootaa†, na Yúdaa Iskariyot yaa onan Yéesus bïinjda.

Yéesus wossa apotaa'caagari bidaanjkaah na banakbaa

⁵ Buwaa bidaanjkaah na banakbaama bëri Yéesus wosee, ya dígallaba an:

- Kaa karat gohcaa buwaa enussii yaawúu' dëkohdfa ee kaa aasat teerucaa ga kúlkaa Samariida.

⁶ Namat kika' ga buwaa ga heetaa Isarayeel müuyuunun fodii bïibaaldfa.

⁷ Daa dú kooroh béeb, yéegalohat an: «*Nguurii yii ga dookfa deeyin, wii dii!»

⁸ Wéksdat cfúukooli'caa, mílísdat buwaa kaaninda, sétírat buwaa gaana'indfa, kaalat rabcaa ga buwaa. Dú onuunun ee dú meekisohussii dara ga, onohat fan ee kaa meekisohat dara ga.

⁹ Kaa baydohat dara ga poossúu, enndii wúrúus, enndii hëelís, enndii pérém.

¹⁰ Kaa baydohat dara ga baawaagarúu, enndii hëmbu, enndii kúlti fisúmiyukaah, enndii ñafa', enndii doo', ndaga lëgëyohaa en béeb jomin kiñam*.

¹¹ Dëk-teeru wala dëk-kawaa dú míin ki'aas béeb, meekisohat ati laakin bo' yilëekí'-haf yaa mínnidúu kitook ga kaanci; dú dal ga kaanfaama bi ga daa dú kolukohan da.

¹² Dú en na ki'aas kaanfaanaa, këñdat bù-kaanfaa an: «Jam namohat narúu!»

¹³ Binaa buwaa dëk ga kaanfaama tookussúunaa, jamaa dú kiimfa yoosukat gaba, wayee baa tookkiirúunaa jamaa dú kiimfa boykat garúu.

¹⁴ Ee kaan wala teeraa dú aasoh, binaa dú tookussii da ee wo'eenndúu súkúrukussiinaa, meyohat kaanfaama wala teeraama, dú përtuk pëndëlaa ga kotcaagarúuđa.

¹⁵ Mi wo"úuka ee kayoh; besaa yah ki'atti'ohufa le'aa, bù-dëkaa Sodom na Gomoo' bëri taní'an bù-dëkaawaama atti'.

Coonucaa sek téelibéecaa Yéesusda

(Marka 13: 7-13; Lúkkaa 21: 12-17)

¹⁶ - Súkúrukat, mi yii wossúu fodii bïibaal ga leeloo bigumuu. Kon taabat na kiteey fodii gon ee dú lewet fodii ho'.

¹⁷ Watukat haffuu ga bo'-súusús, ndaga bá hayyúu kibay paancaa ee bá hayyúu kitíp laawoo ga dñuy jaangucaagaba.

¹⁸ Dú hay kibayu ga fíkii gíwernëe'caa na ga fíkii buu'caa ndaga teekiigoo. En danaa, dú en seedi ga fíkiiba na fíkii béeb heetcii ga eldúnada.

¹⁹ Binaa dú hayu paancaanaa, helciigarúu dalat ga daa dú wo'anda na iñaa dú yah kiwo'fa. Iñcaa dú yah kiwo'da, dú e'sanca ga wahtaama siiy.

²⁰ En ki'enaa, enndii dú bëri yah kiwo' wayee Helii meyoh ga Paammbúuda yëri yah kiwo' kooroh túuwtiigarúu.

²¹ Yaakmun hay ki'eroh këmëenjkici ya tiku kikaan. Paamun hay ki'eroh kowuci ka tiku kikaan. Oomaacaa hay kibéebku keenu ga dook paambäa na eewfäa, aplukba.

²² Mi hay kitah bi bo' bïiyewin hayyúu kisagu. Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kiimuc.

* ^{10:2 10: 2} Saak teekaa Yakoobos (Yakoop) wëri ennee ga wo'eenaa yaawúu'caa. Malkat fan ga gúris 10: 3. † ^{10:4}

^{10: 4} Selootaa wo'eenaa dakantilohu ga Simonfa wëri e'see lagaa yaawúu'caa waa'see kilaak haffbada. Ba daanee kiheñoh bù-Room ee baa tookkéríi kifay buu' Sesaa' lempu na ciliis. Malkat fan Tum 1: 13. * ^{10:10} ^{10: 10} ¹⁰ ¹⁰ Malkat

1 Korenti 9: 4; 1 Tímotée 5: 17-18.

²³ Teeraa dú ka', dú hatalu ga kipessúu daamanaa, nípat, dú ka' teeru wiliis. Mi wo"úuka ee kayoh; dú lëehdoo kiwiil teerucci ga Isarayeeldsa ee Kowukii bii hayyi.

²⁴ Tëelibée mínoo kipaaf baa jégi'tifa ee súrga mínoo kipaaf ha'-kaanci.

²⁵ Tëelibée heelat kiman na baa jégi'tifa rek ee súrga heelat kiman na ha'-kaanci rek. En lak ha'-kaadii yérí baa bay Belsebulaa‡, wénnaa ga bu-kaanci, baa baysan na?

Baa cal kiniikfa

²⁶ - Kon kaa niikat ken. Ndaga laakkii iñaa míni kidaakuk bi hotukoo ee laakkii iñaa bo' míni kidaak bi meydohssoo fan.

²⁷ Iñaa mi wo"úu ga wek, béstiratti ga noh tanj ee iñaa dú mëedíru, yéegalohatti ga leeloo paancaa.

²⁸ Kaa niikat buwaa mínu ki'ap faan ee mínsuu ki'ap fitfa. Namat kiniik baa míni kisanqu' faan na fít ga safarada.

²⁹ Tudiindii' tanak toonohsirii dërëme? Moona déy, jíino gata keenoo kakay ee nefpi Paamudiigarúu.

³⁰ Wayee dú, bi ga fenfii hafciigarúu sah, tóohfa kíduunun.

³¹ Kon kaa niikat dara, ndaga dú, dú bérí wén solu tóoh diindii'cii.

Kitook wala kitaasuk Yéesu

³² - Baa fu tookkoo ga fíkií buwiinaa, mi ban mi hayyaa kitook ga fíkií Paammboo yii ga dookdfa.

³³ Wayee baa taasukkoo ga fíkií buwiinaa, mi ban, mi hayyaa kitaasuk ga fíkií Paammboo yii ga dookdfa.

Yéesu haydohhii jam wayee haydoh kihégískoh

³⁴ - Kaa foogat an mi haydoh jam ga éldúna. Mi haydohhii jam wayee mi haydoh kihégískoh.

³⁵ Mi haydoh kihégískoh ga díkaanti kowu kiyaal na paamci, díkaanti kowu kibeti na eeci, díkaanti beti na payamci yibeti.

³⁶ Bo', buwaa waaranndii gari kihotfa, yah bu-kaanci. Yéesu wo'a télélbéecaagari an:

³⁷ - Baa wén kiwa'a' paamci wala eeci loo mi, báama joobinndi ya en télélbéeroo. Baa wén kiwa'a' kowuci kiyaal wala kibeti loo mi, báama joobinndi ya en télélbéeroo.

³⁸ Baa koorukkii kuraanaagari‡ taabukiroonaa, báama joobinndi ya en télélbéeroo.

³⁹ Baa fu waa kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee baa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis.

Yéesu dígojin enaama cinéwi'

⁴⁰ - Baa te"úu ga kaancinaa lakanaa te"oo, ee baa te"oo ga kaancinaa, te' baa wossooda.

⁴¹ Baa te' séldiiga-Kooth ga kaanci, ndaga ki'en séldiiga-Koothkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa séldiiga-Kooth jom kilaasfa. Ee baa te' bo' yijúwi' ga kaanci ndaga kijúbkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa baa yijúwi'yaa jom kilaasfa.

⁴² Luu enee kaas-músú wiósosí' wiinoo donj, baa fu onwa bo' yíinoo ga télélbéecigoo, yaa ínohoo dara, ndaga díi ya en télélbéeroofanaa, mi wo"úuka ee kayoh, fu hay kilaas neehalaagaraa.

11

Saj-Bétis wosohha ga Yéesu

(Lükkaa 7: 18-35)

¹ Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' télélbéecaagari bidaanjkaah na báanakbaa iñcaa ya nakba kitumfa, ya kolukohha daama, yaa yah ga teerucca ga gohaadfa kijégíroh na kiyéegaloh Hewhewaa winéwi'waa.

² Ga waa Saj kelohha ga díuy kasaa iñaa Kiristaa tumfa, ya wossa ga télélbéecaagari,

³ kimeekis Yéesu an:

- Fu yérí en baa jom kihayfanoo, dí sekán bo' yiliis?

⁴ Yéesu dalla buwaa kitaas an:

- Karat, dú béstí'nee Saj iñcii dú kelohfa na iñcii dú hotfa:

⁵ búumí'cii bii hot, lafañcii bii tún dijóffí', gaanacii bii sétíru, dékcií bii keloh, faraafcii cii mílís, ee nduulcii bii yéegaluh Hewhewaa winéwi'wii.

‡ 10:25 10: 25 Belsebul iñaa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliuyk ga rafciida. § 10:38 10: 38 Kuraanaa wéri en kitook kison na kitook ki'eroh kumuunci fodaa Yéesu.

⁶ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngëmaagaraanaa, fu yewinin mü'u!

⁷ Tëelibéecaa banakbaa, daa ba soofee, Yëesu aawwa þuwaan kiwo' ga loo Sanj, an:

- Dú karee kimalaknee ya ga ëgi'-dündagaa? Pëegii-pérúuduufaa en na ki'eguk ga uurisaane?

⁸ Endiiikanaa, dú karee ya kimalaknee? Bo' yaa ekuk kúlti cimóríre? Ee sah þuwii ekuk kúlti cimórí'da bii ga kaancii buu'cii.

⁹ Kon dú karee kimalaknee ya daama? Sëldiiga-Koohe? Ee! Mi wo"úuka, baama paafin sah sëldiiga-Koohe.

¹⁰ Sanj yëri en baa wo'u ga Këyítfaada an: «Mi yii wos fo"oo, yaa dëwrukandaa, kiwaayuki'taa waasum.»

¹¹ Mi wo"úuka ee kayoh; ga þuwii límukoh ga betifa béeþba, mossii ga kilaak yínino yaa wëñ Sanj-Bëtis kiyak; ee moona déy, baa wëñ kijutut ga Nguuraa yii ga dookfa, yëri wëñ Sanj-Bëtis kiyak.

¹² Iñaa aboh ga jamaanaa Sanj-Bëtis hayohfa bi diima, Nguuriyii ga dookfa wii soogu na dooli* ee þuwii meerii ki'ek dooli ga iñaa en béeþfa bëri heelwa kite', ba laakwa.

¹³ En ki'enaa, béeþ sëldiiga-Koohcaa na Waasii Móyiis yéegalohseera Nguuriima bi ga daa Sanj hayoh.

¹⁴ En lak dú míンka kitookaa mi wo"úu man Sanj yaama yëri en Ili, sëldiiga-Koohaa jomee kihayisca.

¹⁵ Baa fu laakin nof kikelohaa súkúruka.

¹⁶ Buwii jamaanii wati, mi mëdïrohanfa naba? Ba man na oomaacaa yugu ga paanaa dëkkaa ee ba wo' mooroombä an:

¹⁷ «Dí mbiibfinndúu ee dú hammbii! Dí helemin ee dú dayukkii.»

¹⁸ En ki'enaa, Sanj-Bëtis hayin, ya ñamoo ee anoo fodii þuwii, ee dóu wo' an: «Ya laak raþ».

¹⁹ Kowukii bii hayin, kii ñam, kii an, ee ba wo' an: «Malkat bii yii halaat kiñam dojn na ki'an biiñ ee ya filiimunoh na juuticii na tumoh-baakaa'cii.» Wayee iñii kiñaañkii Kooh límida, wëri teewohi an ka júwin.

Dékcaa sagu kigëmdsa

(Lúkkaa 10: 13-15)

²⁰ Waa ennda ða, Yëesu keennda ga dook teerucaa ya wëñee kitumoh kíntaan ee þuwaa súpitséerií kipeskaagabada, ya yaa ña'ba an:

²¹ - Massa dú þu-Korasee! Massa dóu þu-Betsaydaa! Ndaga kíntaancii tumsee ga dñuycúuda, tumsee ga dñuuy dëkkaa Tíi' na waa Sídonja, enneena kumëeñi' ba koorin ga saaku na wet kiteewoh an ba récukin baakaa'cigaba.

²² Këri tah mi wo"úu an besaa atti'ohsanda le'aa, þu-Tíi' na þu-Sídonj bëri tani'anndúu atti'.

²³ Ee dú, þu-teerii Kafarnawom, dú yaakaa' an dú hay kibëwíru bi ga dook-Koohe? Ó'oo, dú yah kiyóoskíru bi ga þu-baam. En ki'enaa, kíntaancii tumu ga dñuycúuda, tumsee ga teeraa Sodomaa enneena wa wii lís bi wati.

²⁴ Këri tah mi wo"úuka, besaa atti'ohsanda le'aa, teeraa Sodom wëri tani'anndúu atti'.

Yëesu wo'a na þuwaa yóoskírin hafþada

(Lúkkaa 10: 21-22)

²⁵ Ga wahtaama, Yëesu wo'a an:

- Buba, mi yii gérëmmbaa, fu, Ha'mudii dook na kakay, ndaga iñaa fu ðaak ha'-hamhamci na þuwii jaginda, fu teewinwa oomaacii.

²⁶ Kayoh buba, iñamaa laakohfa, ndaga iñamaa yëri fu waa' ya laak.

²⁷ Paammboo tíkin tööh ga yahhoo. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa, ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na þuwaa Kowukii waa'bari kiteebðfa naa.

²⁸ Hayat garoo béeþþíu dú bii dú sodin ee dú bítukohinda, mi onndúu ìika'.

²⁹ Koorukat iñii mi gallúufa, dú yoon garoo, ndaga mi yewinin jam ee mi yóoskírin haffoo, en danaa fítcíirúu laak ìika'.

³⁰ En ki'enaa, iñii mi gallúufa yoowin ee dofiigoo mi koo'túufa erefin.

12

Yëesu yëri laak bes Sabat

(Marka 2: 23-28; Lúkkaa 6: 1-5)

* ^{11:12 11: 12} Malkat Lúkkaa 16: 16 na iñaa wo'u gadfa.

¹ Ga bescaama, hídukoh ga bes Sabat, Yéesu kooree ga duuy yooncaa lúudin*. Lakanaa télibéecaagari yaawuunun, baa aawwa kiweel ga boñcaa*, baa ñam towutaa.

² Laakka Férísiyeencaa hot iñama, baa wo"^a Yéesu an:

- Malkaa télibéeciigaraa! Ba bii tum iñaa Waasii kokohin kitum ga bes Sabat.

³ Yéesu dallaba kilof an:

- Hanaa dú jañngii iñaa buu' Dëwít tumee béríi lak ya yaawin ya na buwaa taabee narida?

⁴ Ya aassa taalaa Kooh, ya ñammiba naba ga mbúurúcaa meydochfusee Koohda. Moona déy, ya na buwaa taamsee narida, waas onéeríi yiñoo gaba kiñam ga mbúurúcaa, sarahohcaa doj onuca kiñam^o.

⁵ Wala book, hanaa dú jañngii ga Kéyítfaa Waasaa Móyiis an, en ga bes Sabataa sarahohcaa hëyruhu kilegëy ga Kaanfaa Koohda tumu iñaa hoonohu kitum ga besaamada ee iñama enoo tooñ gaba.

⁶ Moona mi wo"^{úu} man laakin díi baa wëñ Kaanfaa Kooh.

⁷ Bíduunun ga Kéyítfaa an: «Yërmaandi wëñnjoo kinebloh kisarahoh júu'^o. Binaa dú ñohee iñii wo'eenurna waa' kiwo'dfanaa, eneenaa dú daloo ga dook buwaa tummbii dara yibóni'.

⁸ En ki'enaa, Kowukii bii kérí laak bes Sabat.

Yéesu wëki'ta baa yahaa dooykin

(Marka 3: 1-6; Lúkkaa 6: 6-11)

⁹ Yéesu meyooha daama, aassa jaangu-yaawúuraagaba.

¹⁰ Wiima lak laakin daama bo' yaa yahaa dooykin. Férísiyeencaa enee daamada meekisohha Yéesu an:

- Waasiigaruu onohin kiwéki' bo' ga bes Sabate?

Fodaama baa waaree iñaa baa yabohanndi.

¹¹ Yéesu taassaba an:

- Yiida garúu, binaa ya laak baal yiñoo dorj, ee baalaa keen ga noj wihóotí' ga bes Sabataa, ya karoori ki'am meydochhi?

¹² Ee bo' wëñ baal kilaak solu füuf. Kon Waasii onohin kitumi' bo' iñaa jofin ga bes Sabat.

¹³ Waa ennda da, Yéesu wo"^a baa yahaa dooykinda an:

- Lérísaaya yahiigaraa!

Baa léríssa yahaagari, wa wakka, mannda na wíinoowaa.

¹⁴ Férísiyeencaa dalla kimeyu, baa hídohha kimalak ga daa baa tuman bi baa apluk Yéesu.

Yéesu yérí en súrgaa Kooh tanukða

¹⁵ Ga waa Yéesu ínohma an Férísiyeencaa baa heelli ki'ap, ya kolukohha daama. Mbooloo wiyaak taabukkari ee ya wëki'ta béeñ buwaa díukool gadfa.

¹⁶ Wayee ya díijngaba na wo'een, kihoonhba kiwo' baa ya enda.

¹⁷ Iñaa laakohhada, doonaa iñaa Ísayíi, sëldiiga-Koohaa wo'eeda mat, ya wo'ee an: «Kooh wo' an:

¹⁸ - Súrgiigoo mi tanukða yeema.

Yii mi keeñuk ee yérí soos keeñjooda.

Mi hay kiyóoski' Heliigoo ga dookci,
ee ya hay kiteeb heetcii béeñca iñaa en kijúðfa.

¹⁹ Ya heelannndii ñaroh na ken,

ee ken kelohannndii koonaacii ga mbedicii.

²⁰ Ya weelannndii pëegjí-përúudúfaa leemukin,
ee ya yímanndii kiwiikaa en na kidúuk.

Ya tuman fodaama bi ga daa kijúb laakohan ndam ga dook éldúna,
²¹ ee béeñ heetcii tìksan yaakaa' gari.»

Yéesu yabussa kitaam na Seytaani

(Marka 3: 22-30; Lúkkaa 11: 14-20)

²² Waa ennda da, Yéesu haydohfussa baa ráf am, búumí'tari, luublukohhari, Yéesu wëki'tari bi baa mínißaa kiwo' na kihot.

²³ Mbooloomaa waaru"^a ee béeñ buwaa baa wo' an:

* **12:1 12: 1** Lëegisoh ciyewin tumu daama «yoon-beli»: boñcaa beli waa' kiman na boñ piim, kuuncaagari cérí hëwrohsí mbúurú.   o **12:1 12: 1** Malkat Dëteronom 23: 26.   o **12:4 12: 4** Malkat Lévitik 24: 9.   o **12:7 12: 7** Malkat 9: 13; Osee 6: 6.

- Bii yi enndii kucaasamunkii Dëwít wo'udfane?

²⁴ Daa Fërisiyeejcaa kelohsee iñaa wo'u yaama, ba wo'a an:

- Doolii Belsebul, buurii rafci, e' bii yiida, wëri onndi kimín kikaali rab ga ñuwii.

²⁵ Yéesu ñohha iñaa en ga helbadfa, ya dallafa kiwo' an:

- Kúlkaa hégískoh ga duuyka béeb aaw ga kidúm. Teeru wala kaan hégískoh ga duuyccinaa mínoo kituuk.

²⁶ Kon binaa Seytaaninaa, ya hégískohin ga duuyci. Haa baanaa nguuraagari mínan na kituuk?

²⁷ Ee en an mi, Belsebul yéir onndoo dooli kikaal rawaa, haa bii on ñuwiigarúu dooli kikaal rab ñaa? Kon ñuwiigarúu, ga kihaffa, bëri atti'anndúu.

²⁸ En ki'ena, en an mi kaali rafci na Helii meyoh ga Koohdانا, kon Nguurii Kooh le'in bi garúu.

²⁹ Wala ñan, bo' mínan na ki'as kaan baa yaa na doolaagari gík, ya béeb iñaa yaama laakfa ee ya dëwohhii ga kibañngi paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa?

³⁰ Baa fa'tii naroona, heñoh naro, ee baa négirohhii naroona, yii tarasroh.

³¹ Kéri tah mi wo'úuka, baakaaraa bo' míni kitum tóoh na baseenaa bo' míni kibas Kooh tóoh, ya mínicna kibayalu, wayee baa fu ñas Helaa yisela'i'ya béeb, fu bayalsooka.

³² Baa fu wo' iñaa moroo ga Kowukii ñiinaa, fu mínicka kibayalu, wayee baa fu ñas Helii yisela'i'ya béeb, fu bayalsooka bi taa': enndii dii ga eldúnanii wii, enndii ga waa en na kihayda.

*Kedik na towutaa ka límda
(Lúkkaa 6: 43-45)*

³³ - Abat an kedik jofaa, líman towu tijóffi', kedik d'úukoolaa líman ñan towutaa moroo. Kedik ínohohsan ga kowukaa ka límda.

³⁴ Túuk gon-saamaancii! Dii d'ú bonda moos, d'ú mínan na kiwo' yijóffi'? En ki'ena, iñaa meyi ga kúu yéir liif ga keeñ ha'ci.

³⁵ Bo' yijóffi' meydohi enamaa cijóffi' rek ga keeñaaagari liif na yijóffi'da; ee bo' yibóni' meydohi enamaa cibóni' rek ga keeñaaagari liif na yibóni'da.

³⁶ Mi wo'úu an: besaa atti'ohsanda le'aa, béeb ñuwii hay kituuk kilayoh na Kooh ga béeb wo'eenaa baa mosin kiwo' ee laakoo hafda.

³⁷ En ki'ena, baa en béeb, ga wo'eennaagaraa, fu e'san kayoh ga wala fu tiku saboh.

*Buwaa waa' kihotu kíntaan
(Marka 8: 11-12; Lúkkaa 11: 29-32)*

³⁸ Waa ennda ña, Laakka bijégiroh-waas na biFërisiyeej baa meekis Yéesu an:

- Jëgirohhii, dí waa' kihot fu teefpií kíntaanaa teewoh an fu meyoh ga Kooh!

³⁹ Yéesu taassaba an:

- Buwii jamaanii wati bibóni'bii ee ooruunun Koohdfa, ña waa' kihot kíntaan. Wayee kíntaan wiñnoo tooksfusandiiña enndii waa Sonaas, sëldiiga-Koohaanaa.

⁴⁰ En ki'ena, fodaa daa Sonaas enee noh-noh kaahay na wek-wek kaahay ga lookaa jénaa yiyaakyaafsa, fodaama Kowukii bii hay ki'en ga bos kakay noh-noh kaahay na wek-wek kaahay.

⁴¹ Besaa atti'ohsanda le' bëriinaa, bu-teeraa Níníf hay kituuku ga fikii ñuwii jamaanii wati, ña bùlba, ndaga bu-Níníf súpitseera kipeskaagaba ga waa ña keloh jangataa Sonaasca; ee malkat, laakin dii baa wëñ Sonaas.

⁴² Besaa atti'ohsanda le' bëriinaa, buuraa yibetiyya^{*} kúlkoh iñaa hanoh meyaa'-noh ñaamfa hay kituuk ga fikii ñuwii jamaanii wati, ya bùlba. Ndaga ya meyohee gohcaa eldúna wëñ ki'usaayfa kistukúruknee wo'eenaa buu' Salomon liif na hamhamfa. Ee malkat, laakin dii baa wëñ Salomon.

*Rab míni kiboyukis ga daa ya kaalohseedá
(Lúkkaa 11: 24-26)*

⁴³ - Binaa rab meyoh ga bo'aa, ya túuti ga égíraa ya heeli daa ya iíkarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan,

⁴⁴ ya wo' ga helci an: «Mi naman kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheeda.» Binaa ya le' dannaak, ya laak kaanfaa lak ken gaa ga, paruunun bi setin, hëwíruunun bi jekin.

⁴⁵ Fodaama, ya yee kikoo'nee rab bijitnabanak biliis baa wëñjji kisoot, ña aas ga kaanfaa, ña dëk ga. Faf baa yaama, ga daa ya madee kudewaada, wëñsda kiyiis. Ee yah kiman fodaama den ga ñuwii bibóni' bii jamaanii wati.

*Eew Yéesu na bikémëenjí Yéesu
(Marka 3: 31-35; Lúkkaa 8: 19-21)*

⁴⁶ Lak Yéesu yaa lís kiwo' na mbooloomaa, eeci na bikémëenjíci le'ussa, ba eemmba fooh ee ba soolukeeri. [

⁴⁷ Laakka baa yéegal Yéesu an:

- Taasa, eefu na bikémëenjífu baa day ga fooh, soolukussaa.]

⁴⁸ Yéesu taassa baa an:

- Bii yiida en eewwoo? Buwii biida en bikémëenjíroo?

⁴⁹ Ya noonnda, kiteewoh télíbécäagari, wo'a an:

- Malkat, eewwoo na bikémëenjíroo feema.

⁵⁰ Baa tumi iñaa Paammboo yii ga dook waa'da, baa yaama yérí en kémëenjíroo yiyaal wala yibeti wala eewwoo.

13

*Liiwukaa wo' ga loo sokohaada
(Marka 4: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)*

¹ Ga besaa bërii, Yéesu meyohha kaanfaa ya enoheeda, ka'ta yunjneera* ga seereenaagiiyaa Gélilée.

² Mbooloo wiyaak wíllari bifaf ya nammba ki'as ga gaal-looci ga dhuuy giyaa, ya yunjngaa ga. Béeb mbooloomaa tuukka ga tewisaa.

³ Ya wo'a naba enaama ciyewin ga liiwuk fodii liiwukii wii, an:

- Enee línoh, ya kolukka yaa yah kisoknee.

⁴ Ga daa ya en na kisokdfa, laakka tesohataa keen ga yahaanaa waasaa: selcaa hayussa, ñamussata say.

⁵ Laakka tesohataa keen ga dækataa yewinin atoh, daa yewinndii kakay. Tesohataa gaawwa kipaal ndaga lak kakayfaa yewinndii daama.

⁶ Wayee daa nohaa tamee, iñcaa paleeda neewwa, ca súbpa ndaga nílcaagaca abéerii.

⁷ Laakka tesoh tiliis taa keen ga yówée-lúp, ta paalla da. Lúpcaa yakka, onndata.

⁸ Ee laakka tesohataa keen ga dækataa laakin dooli. Ta bíríssa bon. Cii erohha iñaa le'in waas cítéemée' ga tesohataa sokseeda, cii cidaanjkaah-yitniinoo, cii cidaanjkaah-kaahay.

⁹ Léehí'ta Yéesu tikkäga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

*Iñaa tah Yéesu liiwuki bwuuaa henda
(Marka 4: 10-12; Lúkkaa 13: 18-19)*

¹⁰ Téelíbécäaa deeyussa ga Yéesu, ba meekissari an:

- Iñii tah ya fu wo'a na bwuuaa ga liiwuk?

¹¹ Yéesu taassabaa an:

- Dú bëri e'see ki'inoh kúmpacaa Nguuraa yii ga dlookfa. Wayee ba, ba erussiika.

¹² En ki'ena, baa laakin, hay kibaatdu bi ya döoyi' sëk. Wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayfa sah, hay kite'u.

¹³ Iñii yii yérí tah mi wo'i naba ga liiwuk: ba malakin ee ba hotoo, ba súkúrukin ee ba kelohoo, ba ínohoo.

¹⁴ Fodaama iñaa Ísayí, sëldíiga-Koohaa wo'eeda matta gaba. Ya wo'ee an:

«Dú hay kikeloh dijóff' wayee dú inohanndii dara.

Dú hay kimalak dijóff' wayee dú hotanndii dara.

¹⁵ En ki'ena, heetii wii súwin ga keeñ,

ba lagin nofciiigaba paraas,

ba díugin nap,

en danaa hasba hotoo,

nofba kelohoo,

ee helba aboo dara,

bi ba súpit kipeskiigabanaa, mi wéki'ba.»

¹⁶ Wayee dú, dú bëri yewin müü': hasciigaríu hotin ee nofciiigaríu kelohin!

¹⁷ Mi wo'uúkaa ee kayoh; yewinin bisëldíiga-Kooh na bifo' bjjuwí', baa waa'seera lool khilot iñcii dú hotdfa ee hotussiica. Ba waareera kikeloh iñcii cfú kelohdfa ee kelohussiica.

Iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'da

(Marka 4: 13-20; Lúkkaa 8: 11-15)

* **13:1 13: 1** Waama jégírohcaa, ba daanee kiyun hen ba en na kijégírohhaa.

¹⁸ Yéesu wo'a an:- Kon dú, súkúrukát iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'da:

¹⁹ Buwii kelohin loo Nguurii Kooh ee ínohsooda madu na seereenaa waasaa tesohaa sokohuda: sépi'i'-ga-nofaa hayaa nís Wo'eenaa soku ga keeñbadaa.

²⁰ Búinoo madu na díekataa yewinin atoh pesohpaa sokohuda: ba keloh Wo'eenii Koohaa, ba dallawa kite' na keeñ wisósí'.

²¹ Wayee ba úsaayoo ga ndaga Wo'eenaa Kooh yíppii níil ga keeñcaagaba. Fodaama, binaa ba en ga coonu wala ba sodalu ga kipesba ndaga Wo'eenii Koohaa, ba gaaw kigúroh nawa.

²² Búinoo ban madu na yówée-lúpaas pesohpaa sokohuda: ba kelohin Wo'eenii Kooh, wayee halaat éldúna na kiwaa' kihépí'kaa aaw ga alal on Wo'eenii Kooh bi wa míino kilim yen.

²³ Buwii búinoo tesda madu na díekataa kakayfaa laakin dooli pesohpaa sokohuda: ba keloh Wo'eenii Koohaa, ba ínoh iñaa wa waa' kiwo'da. Ba lími' Kooh jeriñ, ba tum bi pesohpaa meydoh: pii towu titéemée', pii towu tidaajkaah-yitniinoo, pii towu tidaajkaah-kaahay.

Liiwukaa wo' ga loo pëegü jémfaada

²⁴ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man anee: Enee bo', ya sokka pesoh pijóff' ga yoonci.

²⁵ Laakka baa waa'tii gari kihot hayya ga wek, lak béeß buwaa neehuunun, ya sokka pëegü-jém ga yoon-tohoonaa, yaa paaf kotci.

²⁶ Daa tohootaa kolukee bi ta bírissa, jémfaa ban hannda kihotuk.

²⁷ Daa súrgacaa hotee pëegü-jémfaa, ba ka'ta ga ha'-yoona, ba wo'ari an: «Kiyaakii, hanaa fu sokéerii pesoh pijóff' ga yoonfu? Kon tum na pëegü-jémfi en ga d'fuuuygi?»

²⁸ Ha'-yoona taassaba an: «Baa waa'tii garoo kihot yérí tum iñaama.» Súrgacaa meeikussari an: «Eneenaa dí karoo dí d'offane?»

²⁹ Ha'-yoona taassaba an: «Ó'oo, mi niik dú en na kidof jémfaanaa, dú kibaydoh tohootaa ga.

³⁰ Iísatca bi kipíik le'. Kipíik le'aa, mi hay kiwo' píikohcaa an: díewat kidof jémfum, dú pokfa dof, dú tékí'fa. Léehíraa dú dapi'too tohootum ga dapaagoo.»

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fidankaada

(Marka 4: 30-32; Lúkkaa 13: 18-19)

³¹ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man na kowu fúdan, kaa bo' béeß sokkaka ga yoonci.

³² Kérí wéñ kijutut ga tesohii, wayee ka paalaa, kérí wéñ kiyaak ga tediktii línsi ga dé'da. Ka en kedik bi selcaa hayaa taal ga toytaa ka laakdfa.

Liiwukaa wo' ga loo molon-kuundá

(Lúkkaa 13: 20-21)

³³ Yéesu wo'issaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga dookda man na molon-kuunaa kaañohin, beti béeß, tumwa ga d'fuuuy kanu kuun, iísawa ga bi ga daa kuuncaa béeß kaañohan.

Iñaa tah Yéesu liiwuki buwaa henda

(Marka 4: 33-34)

³⁴ Iñcaama béeßca Yéesu wo'aca mbooloomaa ga kiliiwuk. Ya wo'éerii na buwaa ga iñaa enndii liiwuk.

³⁵ En d'fanaa, iñaa sëldíiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

«Mi wo'an naba ga liiwuk na liiwuk.

Mi hayba kiyéegal iñcaa daaku, ga iñaa éldúna saksee bi wati.»

Iñii liiwukii pëegü-jémfi waa' kiwo'da

³⁶ Waa ennda da, Yéesu tagohha na mbooloomaa, ya boyukka kaan. Daama, téelíbeecaagari hayussa gari, wo'ussari an:

- Léegísohdaaríi liiwukaa wo' ga loo pëegü-jémfaa ga yoonaada.

³⁷ Yéesu taassaba an:

- Baa sok pesohpaa pijóff'paada yérí en Kowukki bii.

³⁸ Yoonaa wérí en éldúna. Pesohpaa pijóff'paa bérí en buwii boku ga Nguuraa Koohda. Pëegü-jémfaa férí en buwii taam na sépi'i'-ga-nofida.

³⁹ Baa waa'tii kihot ga ha'-yoona ee sok pëegü-jémfaada, yérí en Seytaani. Píikaa wérí en túki'aa éldúna, ee píikohcaa bérí en malaakacaa Kooh.

⁴⁰ Foda daa jémfaa dofufa, jafussa ga kiwiikaadfa, éldúna túki'aa yah kiman fodaama.

⁴¹ Ee bërifinnaa, Kowukii bii hay kiwis malaakacaagari ba meydoh ga Nguuriigari bëeb buwii eki biimooroomba ga kitum baakaa'fa na buwii meeruuunun kitum iñaa joffienda.

⁴² Lëehíraa ba jafba ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaakfa.

⁴³ Wayee buwii júwindfa, hay kimelicu fodii nohii ga duuy Nguuraa Paamfa. Baa fu laakin noh kikelohaa, súkúruka.

Liiwukaa wo' ga loo alalaa d'aakseeda

⁴⁴ - Nguurii ga dookfa man anee: fodii bo' yaa hot alalaa d'aaku ga duuy yoon; ya bëbpawa, d'aakissawa. Keeñci soossa ga bi, ya ka'ta, toonneera iñaa ya laak ga alalda tóoh, ya lommba yonnaama.

Liiwukaa wo' ga loo pemicaada

Yéesu tikka ga an:

⁴⁵ - Ee ban, Nguurii ga dookfa man anee: fodii toonohaa raas pemi cimóri'.

⁴⁶ Daa ya hotee yarak pemi wiséeri', ya ka'ta toonneera iñaa ya laak ga alalda tóoh, ya lommba yarak pemaama.

Liiwukaa wo' ga loo mbaal-jënaada

⁴⁷ - Ee ban, Nguurii ga dookfa man anee: fodii mbaal-jënaa weesu ga giiy, waa am heet jënaa en bëeb.

⁴⁸ Binaa mbaalaa líifa, mbaalohcaa nookwa tewisaa, ba yunj, tanu jëncaa: ba négíroh jëncaa cijófi'caa ga pañi ee ba jaf caa laakoo jerifinda.

⁴⁹ Bëriinaa eldúna tuki'anda le'aa, yah kiman fodaama deñ: malaakacaa Kooh hay kihayu, ba hëgísoh buwii joffienda ga buwii júwindfa.

⁵⁰ Buwii joffienda, ba jafu ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaakfa.

⁵¹ Iñcumáa tóohca leerin ga hafcumgarúune?

Téelibéecaa taassa an:

- Ee, leerin!

⁵² Yéesu tiki'taba ga an:

- Kérí tah bëeb jégíroh-waas, yaa en téelibée ga Nguurii yii ga dookfa, man na ha'-kaadaa meyodhi ga d'aakaa' alalaagari enaama ci'as na enaama ciméefni', ya onoh.

Bu-Nasareet tookussii kigëm ga Yéesu

(Marka 6: 1-6; Lúkkaa 4: 16-30)

⁵³ Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' liiwukcaa caama, ya meyohha daama,

⁵⁴ ya ka'ta teeraa ya dëkohdfa[†], ya yaa jégi' buwaa ga jaangu-yaawúuraa daamada. Bëeb buwaa sükúrukeerida jaahli'usaa ga lool bi baa wo' an:

- Ya bewohnee hamhamii wii na kíntaancii ya tumida gada?

⁵⁵ Hanaa enndii kowukii dayoh-hanjngii? Ati enndii Mariyama en eeci ee Saak, Yoseef, Simoj na Yúdaa enu bïkéméenjkici?

⁵⁶ Ee bïkéméenjkici bïbeti enussii bëebba ga duuycuune? Iñcii ya míñ cii tóohca ya bewohca gada?

⁵⁷ Fodaama ba eewwari bi ba gëmmbii gari. Yéesu nak wo"abá an:

- Sëldíiga-Kooh waaruunun ga daa en bëeb bi tessa dëkkaa ya meyohfa, na mbokcaagari.

⁵⁸ Yéesu tummbii kíntaan ciyewin daama ndaga daa ba gëmmbii garifa.

14

Kaanaa San-Bëtís

(Marka 6: 14-29; Lúkkaa 9: 7-9)

¹ Waama, Eroot, buuraa gohaa Gëllílee kelohha iñaa wo'u ga Yéesuda.

² Ya wo"abá súrgacaagari an:

- Baa yaama, San-Bëtís yéri. Ya mílis hen ga buwaa kaaninda, iñaama yéri onndi dooli kimín kitum kíntaan.

³ En ki'ena, Eroot yéri amlukee San-Bëtís, bænjukkari, lañngari ga kasu. Ee Erojaas, beti kéméenjkici Filiip, yéri tahee Eroot kitum iñaama.

⁴ San nak wo'eeri an:

- Waas onndiiraa kibeb Erojaas ya en bëtifu!

⁵ Eroot waa'ta kiapluk San-Bëtís, wayee ya niikka mbooloomaa, ndaga ba tikee San sëldíiga-Kooh.

[†] 13:54 13: 54 Teeraa ya dëkohfa waa' kiwo' Nasareet. Mëdïrohat na Marka 6: 1.

6 Bërii lak Eroot en na kihúmbal besaa ya límohufsa. Kowukaa Erojaas kibetikaa hammba ga fikii sagaccaa. Hamaa nebpa Eroot lool

7 bi tahha ya waatta an iñaa oomaanaa kiimbi béeß, ya hayyiri ki'on.

8 Oomaanaa nak, eeci dígallari, ya meekissa buu' Eroot an:

- Haydohfaaroo hafaa Sanj-Bëtis dii ga dook palaat*!

9 Keeñaa buuraa leehha tak ga ifñaama. Wayee waa ya laasinka kiwo' ga fikii buuwaaya nakee hewaaða, ee ya waatinkada, ya nakohha an wa e'sat oomaanaa.

10 Ya wossa fo' kasaa kigú'nee hafaa Sanj.

11 Hafaa Sanj haydohussa ga palaat, wa erussa oomaanaa, yaama bayneerawa ga eeci.

12 Waa ennda ða, télibéecaa Sanj-Bëtis hayussa kibéß faraaffaagari, acsuneerafa, lëehí'ta ba ka'ta, ba wo'neera Yéesu iñaa laakða.

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyétúus na jén kanak

(Marka 6: 30-40; Lúkkaa 9: 10-17; Sanj 6: 1-14)

13 Daa Yéesu yéeggee kaanaa Sanj-Bëtis, ya kolkohha daama, ya aassa ga gaal-looci, yaa yah daa wéetin. Buuwaaya yéenngaka. Ba baa meyoh ga dékcaa ga yahaanaada, ba taabohha na seereena giyyaa, baa taabukki na kot.

14 Daa Yéesu yoosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yérmaandi gaba, ya aawwa kiwéki' díukkooli'caagaba.

15 Ga waa nohaha soossa, télibéecaa deeyussa gari, wo'ussari an:

- Dekatii laakoo dara ee Kooh hoowin. Ísaa buwii ba aas dék-kawcii ba lomnee iñaa ba ñaman.

16 Wayee Yéesu wo'aba an:

- Calooba kika', eratba na kihaffúu iñaa ba ñaman!

17 Ba wo'ari an:

- Dí laak mbúurú ciyétúus na jén kanak doj dii.

Yéesu wo'aba an:

18 - Haydohfattooca gi.

19 Waa ennda ða, Yéesu wo'a buuwaaya ba yuj kakay ga pëegiifaa. Ya ñebpa mbúurúcaa ciyétúuscaa na jéncaa kanakcaa, ya taaginukka dook, ya gérëmmba Kooh gaca. Lëehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta télibéecaa ba waroh buuwaaya.

20 Buuwaaya béeßba ñammba bi ba kappa pút, ee iñaa teseeda ba liifí'ta ga pañi cidaankaah na kanak.

21 Buuwaaya nameeda le'in yaal bijúnni-yétúus ee ñeticaa na oomaacaa kídussii ga.

Yéesu tíinnda ga dook giyyaa

(Marka 6: 45-52; Sanj 6: 15-21)

22 Ga waa iñamaama paaffa, Yéesu dalla kituukuk télibéecaa ba aas ga gaal-loocaa, ba díewirukki ñakaa giyyaa hanoh gaada; hidinaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa.

23 Waa ya tagohha na mbooloomaa, ya lappa dook janjagaa, ya wéetta da, yaa kíim Kooh. Wekaa laakki ya tes hançci daama.

24 Wahtaama, lak gaal-loocaa télibéecaa úsaayin ga díuuu giyyaa. Wa mínsiséerííki'aaw fikii ndaga díuscaa giyyaa tapukee gawada, ee wa jaanohee na uurisaa.

25 Lak leeloo wek paafin ee Kooh wíissii duum, Yéesu yaa tíin ga dook mísúmaa giyyaa, yaa hay gaba.

26 Daa télibéecaa hoteeri yaa tíin ga giyyaa, ba tíitta lool. Ba baa wo' an:

- Iñii jini!

Ba niikka, ba baa fiipoh.

27 Yéesu nak gaawwa nabaa kiwo' an:

- Yégisdat fitciigarúu. Bii mi, kaa niikat!

28 Waa ennda ða, Pee' wo'ari an:

- Ha'mudii, en lak fu yérí kayoh-kayohaa, nakaaroo mi tíin ga dook mísúmaa, mi hay garaa.

29 Yéesu wo'ari an:

- Hay!

Pee' dalla kiyosuk ga gaal-loocaa, ya yaa tíin ga dook mísúmaa, yaa yah ga Yéesu.

30 Wayee daa Pee' hoteet doolaa uurisaa, ya niikkha. Faf ya yaa muu', ya fiippa an:

- Ha'mudii, foola!

31 Yéesu gaawwa kilérís yah, ammbari, wo'ari an:

- Ngémiigaraa daal dooyyii! Iñii tahhaa kilaak hel kanak ya?

32 Lëehí'ta, ba aassa ba hanak ga gaal-loocaa, uurisaa dalla kituuk.

* 14:8 14: 8 Erojaas waaree kihot an Sanj-Bëtis kaanin, wayee enndii kiñam hafaa Sanj.

³³ Tëelibéecaa enee ga gaal-loocaadfa yí'ussa ga fikii Yéesu, wo'ussari an:
 - Fu yérí en Kowukii Kooh kayoh-kayohdfa.

Yéesu wék'la bidúukooli' ga Genesareet
(Marka 6: 53-56)

³⁴ Waa ennda da, Yéesu na télfbéecaagari lëehfussa kihúus giyyaa na gaal-looci, ba tee'ta ga kúlkaa Genesareet[†].

³⁵ Buwaa dëk daamaadfa inohsohussa Yéesu, ba yéegalohha hayaagari ga iñaa wíil gohaama tóohdfa, ee ya haydohfussa béeb buwaa díúukool gabadfa.

³⁶ Ba baa kiimmbi ban ya onba ba míin kile' rek ga pawaa kúltifaagari. Fodaama, béeb buwaa le'seera garida tóoh, wakussa.

15

Yéesu wo'a na Férísiyeenjcaa ga loo baahcaagaba
(Marka 7: 1-13)

¹ Waa ennda da biFérísiyeenj na bijégíroh-waas meyohussa Yéerúsaleem, hayussa ga Yéesu, meeikisohussari an:

² - Iñii tah ya télfbéeciiigaraa taabuksoo baahcii caasamuncii? Ndaga ba yah kiñamaa ba tísoo yahciigafa* fodii dii baahcii nakohkada.

³ Wayee Yéesu loffabaa an:

- Haa dú, iñii tah ya dú taabukoo iñii Kooh nakohdfa? Dú am ga baahciigarúu?

⁴ En ki'ena, Kooh wo' an: «Keloħfaa paapu na eefu.» Na ban an: «Baa fu baa paapu wala eefunaa, fu jom ki'apu hen[◊].»

⁵ Wayee dú, dú jégíroh an bo' mínin kiwo' paamci wala eeci an: «Iñaa mi jomeerúu kitoputu'ohda, mi faandfinwa Kooh sarah.»

⁶ Baa tum iñaaamanaa wacin ga iñaa wa'ti ga paamci wala eecida. Ee fodaama dú nís iñaa wo'eenaa Kooh nakohdfa, dú taabukka kesi baahciigarúu!

⁷ Dú, dú jójfódfuk ga hascii buwii. Ísayii, sëldíiga-Koohaa, hoteerúu moos ee ya wo'ee kayoh ga waa ya wo' ga teek Kooh an:

⁸ «Buwii bii, kañii ba kañirooda eem túuwttii doj,
 ba ekkiroo ga keeñba dara dara.

⁹ Ba bay teekkoo sooy,
 ndaga iñcii ba jégíroh ga teekiigoodfa meyoh ga iñaa bo' nakoh»[†].

Iñcaa lü'bdi bo' ga fikii Koohdfa
(Marka 7: 14-23)

¹⁰ Waa ennda da, Yéesu bayya buwaa, wo'aba an:

- Súkú'kattoo ee dú inoh iñii yii bi jof.

¹¹ Enndii iñaa aasi ga kúuw bo' yérí tahiri kilíib ga fikii Kooh, wayee iñaa meyohi ga kúuwciifa yérí tahiri kilíib.

¹² Téelibéecaa nak deeyussa gari wo'ussari an:

- Iñaa Férísiyeenjcaa keloh fu wo' yaama, fu inohin an neħpiiba ga keeñe?

¹³ Yéesu taassaba an:

- Béeb kedik, kaa Paammboo yii ga dlookfa yíppii, ka hay kidofu.

¹⁴ Isatba, ba bibúumi', baa en na kinook bibúumi' mooroomba. Binaa bíumí' nook bíumí' mooroomcinaa, ba fanak béeħba ba hay kikeen ga noj.

¹⁵ Pee' wo'a Yéesu an:

- Léegísoħfaarrii wo'eenaa fu nataal karamda.

¹⁶ Yéesu wo'a an:

- Dú baa, bi wati dú laakoo hele?

¹⁷ Dú inohoo an iñaa aas ga kúuw béeħ paafi ga look, lëehíraa wa ka' fenoo kaan?

¹⁸ Wayee iñaa mey ga kúuw bo' béeħ meyoh ga keeñaa ee iñāama yérí tahi bo' kilíib ga fikii Kooh.

¹⁹ En ki'ena, halaat cibóni', kilaż kumuun bo', kidúk yaalfu wala betifu fu faanuk na bo' yiliis, kifaanuk na baa en béeħ, kilok, kipok kiwo', kiyah teek bo', ca meyohi ga keeñ.

[†] **14:34 14: 34** Kúlkaa Genesareet Dekataama newin kilinoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa bæk aasa' -noh. * **15:2 15: 2** «Kitis yah» ga baahcaa yaawúu'caa enee fodii kisétisiruk ga fikii Kooh balaa ba ñam, wala balaa ba kiim Koohaa. [◊] **15:4 15: 4** Malkat Eksoot 20: 12; Dëteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwítik 20: 9.

[‡] **15:9 15: 9** Ísayii 29: 13 béeħstíru fodaa bínsee ga kiGerek múusdfa.

²⁰ Iñcumá cérí líibdfi bo' ga fikúi Kooh, wayee kiñam ee fu tíssii yah fodaa daa baahcaa nakohkada tahoo bo' kiliib ga fikúi Kooh.

*Ngëmaa betifaa enndii yaawíu'da
(Marka 7: 24-30)*

²¹ Waa ennda dfa Yéesu meyohha daama, ka'ta bak dëkaa Tíi' na waa Sídon.

²² Laakka betifaa hay gari. Betifaama bok ga ñu-Kanaa ee fa dëk gohaama. Fa faa fiip an:

- Éey Kiyaakii, kucaasamunkii Dëwít, yérëmaaroo! Kowukaagoo kibetikaa, laak rawaa amka ee sodalinka lool!

²³ Wayee Yéesu nammbiiri sah kitaas hen. Tëelibéecaagari deeyussa gari, kíimussari an:

- Fu bëgíssinaa en na, ya yee? Ya yii taabukkuu, ya fiipi rek!

²⁴ Yéesu taassa an:

- Mi wosu ki'eem ga baalcii Kooh ga ñu-Isarayeel müuydfa.

²⁵ Wayee betifaa hayya, yí'i a ga fíkii Yéesu, wo'ari an:

- Kiyaakii, hay dímalalaroo!

²⁶ Yéesu loffari an:

- Kibeb ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa, iñaama moroo.

²⁷ Betifaa wo'ari an:

- Fu wo' kayoh, Ha'mudii. Wayee tubaaytaa míin kiñam wúunéecaa keeni ga kanukaa ha'muncaagaba ñiamohida.

²⁸ Ga dëkataama, Yéesu wo'a betifaa an:

- Ngëmiigaraa yakin, fu betifii fi! Iñum fu waa'fa, Kooh tumfattaari. Ee kowukaagari dalla kiwak ga wahtaama.

Yéesu wëki'ta bo' biyewin

²⁹ Waa ennda dfa, Yéesu kolkohha dëkataama ka'ta seereenaa giyyaa Gëlilée. Ya lappa ga dook janjagaa daama, ya yunjnga da.

³⁰ Bibo' biyewin hayussa gari, haydohdfussari bëéedúki', bëubumi', bilafañ, biluuñ na bo' biyewin biliis baa dñukool hen. Ba faanndaba kakay ga kotcaa Yéesu, ya wëki'taba.

³¹ Béeb buwaa waaru'ussa ga waa ba hot luubcaa baa wo', lafañcaa baa tuuk na kotcaagaba, bëedúki'caa baa tiin dijófi', bëubumi'caa baa hot, ee bëeb aawwa kindam Koohyii ñu-Isarayeel.

Yéesu ñëmi'ta bo' bijúnni-nikiis

(Marka 8: 1-10)

³² Waa ennda dfa, Yéesu bayya télibéecaagari, wo'aba an:

- Mi laakin yérmaandi wiyaak ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wëe'taa ga an cií, ba bii naroo, ee diima deñ ba laakoo iñaa ba ñaman. Mi waa'tiba'ba' bo' boyuk kaanba na kiyaab, mi saj ba tëhlí ga waas.

³³ Télibéecaagari wo'ussari an:

- Ñamahaa yah kiképi' buwii bii, dí bewohanwa gada, ga dëkatii wii laakoo darada?

³⁴ Yéesu meekissaba an:

- Dú laak mbúurú cera dii? Ba taassa an:

- Ciytakananak na tujéntaa yewinndii.

³⁵ Waa ennda dfa, ya nakka buwaa ba yuñ kakay.

³⁶ Ya bëbpa mbúurúcaa ciytakananakcaa na jëncaa, ya gérëmmba Kooh, ya weellaca, ya e'ta télibéecaagari, baama warohhaca buwaa.

³⁷ Baa en bëeb ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iñaa teseeda ba wookkari: ennda dëfaba ciytakananak caa líifin muut ga mbúurú na jën.

³⁸ Buwaa ñameeda enee bo' bijúnni-nikiis (4.000) ee beticaa na oomaacaa kíduissiiga.

³⁹ Lëehí'ta Yéesu tagohha na buwaa, ya aassa gaal-looci, yaa yah bak gohaa Magadaan‡.

16

Férísiyeencaa na Saduseyeencaa waa' kihotu kíntaan

(Marka 8: 11-13; Lúkkaa 12: 54-56)

¹ Laakka bëFérísiyeen na bëSaduseyeen baa hay ga Yéesu, kiff'ti. Ba meekissari ya tumi'ba kíntaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.

‡ 15:39 15: 39 Magadaan Ken ínohhii bi wati daa gohaama enohdfa.

² Yéesu loffabaa an:

- Noh yah ki'aas, dû hot asamaanaa setaa, dû wo'i an: «Kuwis, Kooh hay kitam noh.»

[

³ En na kím, dû hot asamaanii kúnukaa, dû wo'i an: «wati, Kooh hay kitob.» Fodaama dû míñin kimalaksukoh dii asamaanii madida wayee dû mínoo kimalaksukoh iñcií Kooh en na kitum ga wati.]

⁴ Buwii jamaanii wati bóbóni'bii ee ooruunun Koohdfa, ba waa' kihot kíntaan. Wayee kíntaan wiinoo tookdusandiiña, enndii waa Sonaasaa*. Léehí'ta Yéesu foñjaña daama, ya yaa yah.

Lëwíraa Férísiyeencaa na waa Saduseyeencaa

(Marka 8: 14-21; Lúkkaa 12: 1)

⁵ Téelibéecaa Yéesu paafussa giyaa bákaa hanoh gaada, ba alukka kibaydoh mbúurú.

⁶ Yéesu wo"aba an:

- Watukat, ee abukat ga lëwíraa Férísiyeencaa na waa Saduseyeencaa!

⁷ Téelibéecaa enussa kiwo' ga dikaantiba an:

- Dii du baydohhii mbúurúda, kéri tah ya wo' iñamaa.

⁸ Yéesu ínohha iñaa ba en kiwo' ga dikaantibada, wo"aba an:

- Iñii tah ya dû wo' ga dikaantirúu an dii dû baydohhii mbúurúda tah. Ngëmiigarúu daal dooyyi!

⁹ Helciirúu hayyi bi watine? Hanaa dû níindísukkii mbúurúcaa ciyétúuscaa warohsee buwaa bijúnni-yëtúusbaadfa (5.000)? Pañi cera cérí dû wookee ga iñaa teseeda?

¹⁰ Haa mbúurúcaa ciyitnakanakcaa warohsee buwaa bijúnni-nikiisbaadfa (4.000), daba cera cérí dû wookee ga iñaa teseeda?

¹¹ Tum na dû ínohoo an mi wo"iirúu mbúurú kiñam ga wii mi wo"úu an «Abukat ga lëwíraa Férísiyeencaa na waa Saduseyeencaa»?

¹² Fodaama, téelibéecaa baa han ki'inoh an Yéesu wo"iifa ki'abuk ga lëwíraa tumsi ga mbúurúda, wayee ya wo'ba ki'abuk ga iñcaa Férísiyeencaa na Saduseyeencaa jégírohida.

Pee' wo"a an Yéesu yëri en Kiristaanii

(Marka 8: 27-30; Lúkkaa 9: 18-21)

¹³ Yéesu ka'ta bi ga bak teeraa Sesaree-Filiip*. Daama, ya meekissa téelibéecaagari an:

- Buwii wo'u an mi, Kowukii bii, mi yëri en ba?

¹⁴ Ba taassari an:

- Laakin buwaa wo' an fu yëri en Sañ-Bëtis. Bíinoo an fu yëri en sëldíiga-Kooh Ili. Bíinoofbaa an fu yëri en sëldíiga-Kooh Yérémíi wala yíinoo ga sëldíiga-Koohcii.

¹⁵ Yéesu meekissaba an:

- Haa dû, dû wo' an mi yëri en ba?

¹⁶ Simon-Pee' taassa an:

- Fu yëri en Kiristaanii, Kowukii Koohyii en na kipesdfa.

¹⁷ Waa ennda da Yéesu wo"ari an:

- Fu yewinin müú' Simon, kowu Sañ, ndaga enndii bo'-súusúus onndaa ki'ínoh iñuma, wayee Paammboo yii ga dookfa yëri.

¹⁸ Ee mi, mi wo"aa man: fu yëri en Pee' -- waa' kiwo' atoh -- ee ga dook atohuma mi tawahan Jaangiigoo ga. Ee kikaam mínanndiiwa kitéhdo.

¹⁹ Mi hayyaa ki'e' tucéwítaa Nguuraa yii ga dookdfa: iñaa fu kokoh ga èldúna béeb, hay kikokohu ga dook; ee iñaa fu took ga èldúna béeb, hay kitooku ga dook*.

²⁰ Léehí'ta Yéesu diñgaba na wo'een ciyégisi', an ba hanat kiwo' ken an yëri en Kiristaanii.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimilískaagari

(Marka 8: 31-9: 1; Lúkkaa 9: 22-27)

²¹ Kolkokha daama, Yéesu aawwa kiwo' téelibéecaagari fan an:

- Mi jomin kika' Yéerúsaleem. Daama, ha'-kaancaa na sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaan tikuussoo mesiklaat ciyewin. Mi hay ki'apu ee besaa wukaahaywaa tikan gada, mi hay kimilís.

²² Waa ennda cfa, Pee' nookka Yéesu ga yahaanaa, yaa ña'ti:

* **16:4 16: 4** Kíntaan Malkat 12: 41. * **16:13 16: 13** Sesaree-Filiip Teeraa Filiip Eroot sakee ee wa enee ga gohaa hülübcää ëníri hülüwaa Yürdenđfa. Wati teeraama teeku Banijas. * **16:19 16: 19** Mëdïrohat na 18: 18; Sañ 20: 23.

- Mük Ha'mudii, iňaama Kooh tumooril!

²³ Wayee Yéesu mëeñsukka, gëtta Pee' an:

- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa enndii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga bo'. Fu, fu waa'too kikëfít!

Kitaabuk Yéesu

²⁴ Lëehí'ta Yéesu wo'a télibéecaagari an:

- Binaa bo' waa' kitaam ga fenooroonaa, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari†, ya taabukkoo.

²⁵ En ki'enaa, baa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiňak bi taa'. Wayee baa mi tahaan kiňak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis.

²⁶ Ee bo' enoh kilaak iñcii ga ēldúna tööhda ya, binaa ya na' kiňak kipesci bi taaraa? Ati laakin iñaa bo' míñ nawa kilaasoh kipeskaagari?

²⁷ Kowukii bii nak hay kihay ga ndamaa Paamci, ya taam na malaakacaagari. Bëriinaa, baa en béeþ, ya hayyi kifay iñaa ya turnda.

²⁸ Mi wo"úuka ee kayoh, bifo' ga buwii bii kaansoo ee ba hottii Kowukii bii hay ga Nguuraagari.

17

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

¹ Tíkka ga bes ciyitnino, Yéesu taammba na Pee' na Saak na Sañ këmëenki Saak, ya bayyaþa, ba rek daw weetin, ga dook janjan wiyaak.

² Daama, jëmmaagari súpitukka ga fikiiba. Fikiifaagari faa melic en fan noh, kulticaagari yaanaawwa der fodii lee'laat.

³ Ga dekatcaama, télibéecaa baahaybaa hotussa Móyiis na Ili meyussa ga fikiiba, ba baa saawal na Yéesu.

⁴ Pee' dalla kiwo' Yéesu an:

- Ha'mudii, dii newin garuu! Fu waa'kanaa, mi yíp taal kaahay dii: wíinoo wuufu, wíinoo wuu Móyiis ee wíinoo wuu Ili.

⁵ Lak Pee' yaa lis kiwo' fodaama, laakka yaayeel wimélíci' waa hay, úullaba. Ee ga duuy yaayeeela, laakka koonaakaa wo' an:

- Bii yii yérí en Kowukiigoo mi keeñukfa, keeñjoo soosin gari, súkúrukatt!*

⁶ Daa télibéecaa kelohsee koonaakaa kaama, ba ennda nérém ga kakay, ba tíitta lool.

⁷ Wayee Yéesu deeyca, le'a gafa, wo'aba an:

- Kolkat, kaa tíitat!

⁸ Waa ennda da, ba bëwi'ta haf, ba hotissii ken enndii Yéesu hanjcinaa.

⁹ Daa ba enee na kiyosuk janjagaada, Yéesu: wo'a télibéecaa kidiňba an:

- Kaa béstirat ken iñii dú hot feeñuk garúuda, bi ga daa Kowukii bii miliisan ga buwaa kaaninda.

¹⁰ Lëehí'ta télibéecaa meekissa Yéesu an:

- Iñii tah ya jégiroh-waascii wo'u an Ili yérí dewan kihay paay[◊]?

¹¹ Yéesu taassaba an:

- Ee kayoh! Ili dewan kihay, ya hëwíraat iñaa en téoh bi jek.

¹² Wayee mi wo"úu an Ili hayin kuméeñi' ee buwii ínohsohussiiri, wayee ba tumbari iñaa neßba. Fodaama Kowukii bii ban, ba yahka da kitum.

¹³ Waa ennda da, télibéecaa baa han ki'noh an Sañ-Bétis yérí ya wo'eeþa.

Yéesu wékí'ta oomaanaa bay cikeen-keen

(Marka 9: 14-29; Lúkkaa 9: 37-43)

¹⁴ Ga waa Yéesu na télibéecaaagari yoosuku janjagaa ba hayya bi ga daa mbooloomaa enda, laakka baa hay, yi'a ga fiki Yéesu,

¹⁵ wo'ari an:

- Kiyaakii, yérëmaa kowukiigoo, ya bay cikeen-keen ee mesikin gari lool. Leekleek ya keen ga kiwii wala ya keen ga müsú.

¹⁶ Mi haydohinddi ga télibéeciiigaraa wayee ba mínnđiiri kiwëki'.

¹⁷ Yéesu wo'ari an:

- Céey, dú buwii wati, dú laakoo ngëm ee dú tumi iñaa joffii. Mi enan narúu bi kera? Mi müüñsanndúu bi kera? Haydohdattoo oomaanaa gi.

¹⁸ Yéesu gëtta rawaa ya meyoh ga oomaanaa. Rawaa meyca, oomaanaa dalla kiwak.

† 16:24 16: 24 Kikooruk kuraa kéri en kitaam ga kotcaa Yéesu, ee kipari' kikaan fodaagari ndaga Hewhewii winéwi'wii. * 17:5 17: 5 Malkat 3: 17 na iñaa bëestíru gadfa. ◊ 17:10 17: 10 Malkat Malasíi 3: 23.

¹⁹ Lëehí'ta, ga waa ba tessa hanjbada, tëelibéecaa deeyussa ga Yéesu, meekisussari an:

- Iñii tah ya dí, dí míndii kikaal rawaama ga oomaanaa?

²⁰ Yéesu wo"aba an:

- Ga dii dú yewinndii ngëmdfa, kérí tah. En ki'enaa, mi wo"úuka ee kayoh; binaa dú laakee ngëmaa hín na kowu fúdan kijutuutaan, eneenaas dú wo' janjagii wii an Kolkohaa dii fu léeruk dúuneenaa, wa tumka. Ee eneenaas dara wooñoorúu. [

²¹ Wayee kikim Kooh na ki'oo' kérí doj míñ kiméy' rafcaa man dfa ga bo'.]

Yéesu yéegalohissa kikaankaa na kimilískaagari

(Marka 9: 30-32; Lúkkaa 9: 43-45)

²² Wiimaa lak télibéecaa Yéesu béebhá baa ga gohaa Gélilée, Yéesu wo"aba an:

- Kowukii bii hay kitiku ga yah buwaa.

²³ Ba hayyi ki'ap wayee ga besaa wukaaahaywaa tikan gada, ya hay kimilís.

Télibéecaa nak, keeñcaagaba leehha tak ga iñaa ba keloh yaama.

Yéesu fayya lempaa meekisohsi ga Kaanfaa Koohda

²⁴ Yéesu na télibéecaagari hayussa Kafarnawom. Daa baa le'ee, buwaa fayuki lempaa[†]Kaanfaa Koohda, hayussa ga Pee', meekisohussari an:

- Jégírohiigarúu fayoo lempaa Kaanfii Koohe?

Pee' taassa an:

²⁵ - Ahan kay, hayaa fayin!

Lëehí'ta Pee' aassa kaanfaa, daa ya le'ee Yéesu dëwírukki meeckissari an:

- Ya Simon, fu ínoh ya ga iñii yii? Buwii biida jom kifay buu'cii ga éldúnadsa lempu wala juuti? Buwii dëku ga kúlkiidfanoo bii en sagacda?

²⁶ Pee' taassa an:

- Hanaa sagacci.

Yéesu nak wo"^a Pee' an:

- Kon buwii dëku ga kúlkiida jomoo dara kifay.

²⁷ Wayee waa du waa'tii kiyéngél keeñcaagaba, karaa giyyaa fu wees yoos. Jënaa fu dewan ki'amda, nëegísaas kúuwkaa: fu hay ga kihot hanja'-hëelís wiinoo. Bewaawa, fu fayba lempiiqoo ga na wiigaraa.

18

Baa Yéesu wo' an yéri wëñ kiyak ga fikii Koohda

(Marka 9: 33-37; Lúkkaa 9: 46-48)

¹ Ga wahtaama, télibéecaa deeyussa ga Yéesu, baa meeckissari an:

- Bii yiida wëñ kiyak ga Nguuraa yii ga dookda?

² Yéesu bayya ku'oomaa, tuuki'taja ga leelooba,

³ ya wo"^a baa an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; dú súpittii kipeskaagarúu bi dú man na tu'oomaanaa, dú aasoo ga Nguurii yii ga dookda taa'.

⁴ Baa wëñ kiyak ga Nguurii yii ga dookda yéri en baa yóoskírin hafci bi madin na ku'oomaakii jii.

⁵ Baa fu te' ga keeñfu oomaanaa fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te'oo mi ga kihaffoo.

Iñcii tumlukohi bo' baakaa'da

(Marka 9: 42-48; Lúkkaa 17: 1-2)

⁶ Yéesu tikka ga an:

- Béeb baa fu baakaa'lukoh yíinoo ga tu'oomaatii tii ee gëmu garoodfanaa, iñaa gën garaada wëri en fu pokdu atoh wiyaak* ga koonaakaagaraa, fu jafu ga dzuuy giyyaa.

⁷ Massa fu éldúna, ndaga yewinin garaa iñcaa eki bo' ga kitum baakaa'. En ki'enaa, mosanndii ga kiñak, wayee massa baa iñcaama koorohan garifa!

⁸ Baa en lak yahaagaraa, wala kotaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa fu jaf di'usaayi!. Iñaa gën garaada wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na yah wiinoo wala kot wiinoo, loo kilaak yah kanak wala kot kanak ee fu jafu ga kiwiikaa yímoo taa'da.

[†] 17:24 17: 24 Lempaa Kaanfaa Kooh baa enin yaawúu' béebh ee laakin tikis tidaankaah-kanak aawwa dook jomin ki'eroh ga kiiskaa, kopa' cadam fay noh-noh wiinoo ga lëgëy. * 18:6 18: 6 Atohah wiyaakwaama wëri seesohsi towu resenj

⁹ Baa kuhaskaagaraa tahhaa kitum baakaaraa, nísaja. Iñaa gën garaada wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na kuhas kíinoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga kiwiikaa safara.

¹⁰ Kaa eewat yíinoo ga tu'oomaatii tii. En ki'ennaa, mi wo"úuka, malaakacaagabäga ga dookfa, besaa en béeb ba hídoch na Paammboo yii ga dookfa. [

¹¹ En ki'ennaa, Kowukii bii hayin eldúna kimúsal bwiiw müuydfa.]

Liiwukaa wo' ga loo baalaa müuyee hotukkada
(Lúkkaa 15: 3-7)

Yéesu tikka ga an:

¹² - Dú ínoh ya ga iñii yii? Binaa bo' laak baal bítéemée' ee ya müuyluk ga yínoonaa, ya foñanndii bidaankaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa ga dook janjagaa ba nírohuda, ya yee kiraasnee yaa müuydane?

¹³ Mi wo"úuka ee kayoh; binaa ya hottinaa, neblukaa ya neblukan ga yíinoo yaamada, hay kiwëñ kiyak waa ya laakan ga bidaankaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa müuyussiifa.

¹⁴ Ee Fodaama, Paammbúu yii ga dookfa waa'tii yíinoo müuy ga tu'oomaatii tii.

Binaa mbokfu kerceen tooñaa

Yéesu tikka ga an:

¹⁵ - Binaa mbokfu kerceen tooñjaanaa, kara, fu wéet nari dú banak doj, fu ña'ti. Binaa ya tookkaa kisükúrukkaa, lak fu laasinndi.

¹⁶ Wayee binaa ya tookkiira kisükúrukkaa, taabaa na bo' yíinoo wala bo' banak, fu karis gari. Ndaga fodaada Kéyitfaa wo'da, ga iñaa en béeb jomin kilaak bo' banak wala baahay baa en seedi ga.

¹⁷ Wayee binaa ya tookkii kikeloh iñaa ba wo'fanaa, wo'aaka bw-jaangaa[†]. Binaa ya saj ban kikeloh iñaa bw-jaangaa wo'fanaa, abohaari fodii yiifa' wala fodii juuti[‡].

Iñaa kokohu na iñaa tooku

¹⁸ Yéesu tikka ga an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; béeb iñaa dú kokoh ga eldúna, hay kikokohu ga dook; ee béeb iñaa dú took ga eldúna, hay kitooku ga dook ban[§].

¹⁹ Tíkissa ga, mi wo"úu an binaa bo' banak garúu, dii ga eldúna, júwohu ga kikíim Kooh ga iñaa míñ kí'en béeb, Paammboo yii ga dookfa haybari ki'on.

²⁰ En ki'ennaa, daa bo' banak wala baahay hídirukoh ga teekigoo béeb, mi yaa ga leelooba.

Kibayaloh ga díkaanti bo' na mooroombci

²¹ Waa ennda cfa, Pee' deeyca ga Yéesu, meekissari an:

- Ha'mudii, mbokkoo yaa dëkkoo kitooñ, mi jommbi kibayal waas cera? Karat bi en waas ciyitnakanake?

²² Yéesu taassa Pee' an:

- Mi wo"íraa waas ciyitnakanak doj sah, wayee bayalaari waas cidaankaah-yitnakanak bi en waas ciyitnakanak[§].

Liiwukaa wo' ga loo súrgaa tookkii kibayalohda

Yéesu tikissa ga, liiwukkaba an:

²³ Kéri tah Nguurii ga dookda mëdirohu anee: Enee buu', ya waaree súrgacaagari kindussi alalaagarya laakfa.

²⁴ Daa ya dalee kikín, ya haydohfussa yíinoo yaa bayi'ti cadam fay bo' bijúnni-daankaah ga noh-noh wíinoo.

²⁵ Baa yaama míndii kifay iñaa ya laaki' buuraadfa. Buuraa dalla kinakoh ya toonu ñaam ya na betici na towutaagari na tóoh iñaa ya laakfa. En danaa kobotkaa élídu.

²⁶ Súrgaa dalla kiyí kúruk ga fíkii buuraa, kímmbari an: «Múuñdaaroo bi ga fíkii, mi hayya kifay tóoh.»

²⁷ Buuraa laakka yérmaandi gari, müuñi'tari kobotkaa, iissari, ya yaa yah.

²⁸ Súrgaa meyca yaa yah. Ya hídochha na húniscí súrga, yaa laakfeeri cadam fay bo' yíinoo ga noh-noh. Ya ñooyya yaama ga koona, yaa booy, wo"ari an: «Fayaaroo iñii fu bayi'tooda.»

[†] **18:17 18: 17** *Bu-jaangaa* waa' kiwo', dii, mbooloomaa bwuaa gëmin ga Kiristaaniifa. [‡] **18:17 18: 17** Yiifa' na juuti enuunun bwuaa setussi ndaga ba inohoo Kooh ee ba tumi iñaa joffii ga bimooroomba. [§] **18:18 18: 18** Mëdirohat na Mëccëe 16: 19.

[§] **18:22 18: 22** Kíddi kídu diifa waa' kiteewoh an kibayaloh leehoo. Ken jomoo kikín daa kibayalohkaagari hín kiyewinda.

²⁹ Húnismunaa yí'a kúrúk ga kotcaagari, kímmbari an: «Múuñsaaroo bi ga fikíi, mi hayyaa kifay»;

³⁰ wayee ya sajnga. Ya nammbari kifay hen, lanlukkari ga kasu bi ga daa yaama fayanndi iñaa ya laaki'tida.

³¹ Daa súrga mooroomuncaagari hotsee iñaa laakee yaama, keeñba leehha ga tak. Ba ka'ta, ba béstí'ta buuraa tööh iñaa hewee yaama.

³² Waa ennda da, buuraa baylukka súrgaama, wo'ari an: «Fu súrga yisótí! Fu yí'ii hen ga fikíiroo, mi mûñhi'taraa kobotkaagaraa béebkane?»

³³ Fu ëan, fu míneérii kilaak yérmaandi ga mooroomfu yaama fodaa daa mi laakee yérmaandi garaadane?».

³⁴ Keeñaa buuraa tammba lool. Ya lanjga súrgaa ga kasu, ya fitísohu bi ga daa ya fayan kobotkaagari béebkä.

³⁵ Yéesu tikkä ga an:

- Paammbboo yii ga dlookfa yah narúu kitum fodaama, binaa yaa en béeb garúu bayallii mooroomci na keeñaaagari béebwanaa.

19

Yéesu wo'a ga loo kifasi'

(Marka 10: 1-12)

¹ Ga waa Yéesu lëehi'ta kijégíroh iñcaama, ya kolkokha gohaa Gëllée, ya yaa yah dékcaa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrden gaada.

² Mbooloo wiyaak taabukkari daama ee ya yaa wéki' bwuwaas díukool gabadfa.

³ Laakka Férisiyeeñcaa hayu bi gari kifi'ti, ba meekissari an:

- Waasiiruu onin yaal kifasi' betici ga iñaa ba míñ kilaakoh tööhe?

⁴ Yéesu meekissaba an:

- Hanaa dú jaanjgi iñaa bídu ga Këyítfaa Koohda: «Ga dalaaraa yii sak töohda tummbaşa yaal na beti»,

⁵ ee Kooh wo'a an: «Kéri tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na betici ee ba banak, ba en bo' yíinoo.»

⁶ Fodaama ba enissii banak, wayee ba en yíinoo. Kon bo' hanat kihégísoh iñaa Kooh akitohin.

⁷ Férisiyeeñcaa meekisohussari an:

- Kon iñii tah ya Móyiis nakoh an binaa bo' yah kifoñ beticinaa, ya onuunun kibín kényít ya e'tija kiteewoh an sëyaa tasin?

⁸ Yéesu taassaba an:

- Móyiis onndarúu kifasi' beticiigarúu ndaga dii dú súb ga keeñfa, wayee enéeriifa kufewaa.

⁹ Mi wo'íu an: «Binaa bo' kaal betici, pañ beti yiliis ee lakanaa enndii an betifaagari dükki hen faanukka na yaal yiliisaa, iñamaa kisfúk betici, ya faanuk na beti filiis.»

¹⁰ Téelibéecaa wo'ussari an:

- Binaa en an iñamaa yéri laak ga díkaanti yaal na betinaa, caloo kipañ.

¹¹ Yéesu taassaba an:

- Enndii an bwuuii béebba bérí míñ ki'ínoh iñii wo'u yii. Buwaa Kooh onbakada don bérí míñka.

¹² En ki'enaa, laakin enaama ciyewin caa míñ bo' kihoonoh kipañ, laakin bwuwaas mínsooka ga ki'oomaasha, biiñoo bo' tilkbaka, biiñoo ëan waarussii ndaga ba tanuk Nguuraa Kooh. Jégíruma baa fu míñwa kitookaa, tooka.

Yéesu barkeella tu'oomaataa

(Marka 10: 13-16; Lúkkaa 18: 15-17)

¹³ Waa ennda da, bifo' haydohfussa Yéesu tu'oomaa, ya tik yahcaagari ga dlookfa, ya kíimi'ba Kooh. Wayee téelibéecaa baa ña' bwuwaas.

¹⁴ Yéesu wo'afa an:

- Íisat tu'oomaatiitaa hay garoo, kaa hoonohatba ndaga Nguurii yii ga dlookfa wuu bwuuii man nabada.

¹⁵ Waa ennda da ya tikkaşa yahcaagari, lëehi'ta ya kolkokha daama ya yaa yah.

Oomaa-filaa yiléekü'-alalyaa

(Marka 10: 17-31; Lúkkaa 18: 18-30)

¹⁶ Laakka bo' yaa deey ga Yéesu meekissari an:

- Jégírohii, mi míñ ya kitum yijófi' bi mi laas ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁷ Yéesu taassari an:

- Ifii tah yah fu meekissoo ga loo yijófí'ya fu míñ kitumda? Bo' yíinoo doñ yéři jof. Fu waa' ki'aas ga kipeskaa leehoo taa'danaa, tumaa iñcii Waasii Móyiis nakoh kitumda.

¹⁸ Baa meekissa Yéesu an:

- Iñcii ciida nakohu kitum?

Yéesu taassa an:

- Kaa laj kumuun bo'; kaa dúk ßetifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh.

¹⁹ Kelohdhaa paamfu na eefu; fu waa' mooroomfu fodaa daa fu waa' haffufa.

²⁰ Oomaa-filaa wo'"a Yéesu an:

- Mi tumin iñcuma tóohca, iñii yiida tessoo kitum?

²¹ Yéesu wo'"ari an:

- Fu waa' kimétíraa, kara, fu toon iñaa fu laakfa tóoh, fu waroh koparaama nduulcii, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga dook, lëehíraa fu hay, fu taabukkoo.

²² Daa oomaa-filaa kelohee wo'eenama, keeñci leehha tak, ya yaa yah, ndaga ya enee baa yewinin alal.

²³ Yéesu dalla kiwo' télibéecaa an:

- Mi wo'"úuka ee kayoh; ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii yii ga dookfa daal yoobpii.

²⁴ Mi wo'issúu ban an, geeleem paaf ga noj kúuc kéri wéñ kiyoob daa ha'-alai aasan ga Nguurii Kooh.

²⁵ Daa télibéecaa kelohee wo'eenama, ba waaru'"a lool, ba wo'"a an:

- Kon baanaa, bii míñ kimúc ba?

²⁶ Yéesu malakkaba, wo'"aba an:

- Iñaama wooñ bo' wayee wooñnjii Kooh.

²⁷ Waa ennda cfa, Pee' dallari kiwo' an:

- Malkaa, dí, dí foñin tóoh, dí taabukinndaa, kon dí yah ya kilaak?

²⁸ Yéesu taassa an:

- Mi wo'"úuka ee kayoh; bëriinaa Kooh tuukiran eldúna wiliis wi'as bi Kowukii bii yun kinguuruk ga ndamaagarinaa, dú bii dú bidaanjkaah na kanakbii taabukkooda, dú hay kiyun ñan ga banj-buu', dú atti' níilcaa Isarayeeel cidaanjkaah na kanakcaa.

²⁹ Ee béeñ buwaa foñ kaanba, na bïyaakba ñiyaal na bïbeti, paamba, eewba, towutaagaba wala yooncaagaba ndaga teekiigoonaa, ba hay kilaasis iñaa wéñda waas citéemée' ee ba hay kilaak kipeskaa leehoo taa'da.

³⁰ Biyewin ga buwii dëb watifa bëri méeñjohan ee biyewin ga buwii méeñjohfa bëri dewan.

20

Liiwukaa wo' ga loo lëgëyohcaa bokussii wahtu kibewuda

Yéesu liiwukissa an:

¹ - Nguurii ga dookfa nak mëdïrohu anee: Enee ha'-kaan, ya koluka ga kímaa teel, ya bëneera bïbo', baa lëgëyfanndi ga yoon-biiñaagari.

² Ya júwohha naba ga ki'e'ba iñaa faysi ga noh-noh wíinoofa. Lëehí'ta ya ebillaba yoonagari.

³ Ya meyissa ga ñak wahtu yoo'-yoo', ya hotta bïbo' biliis, baa yugu ga paanaa dëkaa, tumussii dara.

⁴ Ya wo'"aba an: «dú ñan, karat, dú lëgëyneee ga yoon-biiñaagoo. Mi hayyúu kifay iñaa wa'»

⁵ Baama karussa. Ha'-yoona meyissa ga ñak wahtu cuunoh na ñan ga wahtu kigoonaluk, ya tumissa fodaama.

⁶ Ya meyissa lak nohaa waa soos, ya hotta bïbo' biliis daama, ga paanaa, ya meekissaba an: «Dú yugoh ya dii noh-noh, dú tummbii dara?»

⁷ Ba taassari an: «Ken bëfpíirii kilëgëy hen.» Ya wo'"aba an: «Kon dú ñan, karat, dú lëgëyneee ga yoonaagoo.»

⁸ Ga wahtu kiyút, ha'-yoona wo'"a ñaa tuukuk lëgëyaada an: «Bayaa lëgëyohcum, fu fayba. Dalohaa ga ñuwum mi méeñjoh kibëbfa, fu lëehíroh ga ñuwum mi dëb kibëbfa.»

⁹ Waa ennda da, lëgëyohcaa bëfsee lak nohaa soosinda, hayussa. Ba fayussa yaa en béeñ noh-nohaagari wíinoowaa.

¹⁰ Lëgëyohcaa dëbsee kibewuda nak, daa ba hayee kifayuk, ba foongja an ba hay kilaas iñaa wéñ. Wayee ba ñan, ba fayussa yaa en béeñ noh-nohaagari.

¹¹ Daa ba laasee ga, ba aawwa kiña' iñaama ga fikii ha'-yoona,

21

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak

¹ Yéesu na tëelibéecaagari hayussa bi ba deeyca teeraa Yéerúsaleem, ga yahaa dëkaa Betfasee en ga bak tégëlaa Ólívíyéecaada. Daama Yéesu wossa ga tëelibéecaagari banak,

² ya wo "aba an:

- Karat dëk-kawum en ga fikiirúuda. Binaa dû le' danaa, dû hay kihot baam yileb yaa pokuuunun, taam na cùmbú, pékisatba, dû haydohi'toofa.

³ Ee binaa bo' wo' yen ganaa, taasatti an: «*Ha'mudii laak sooli ga». Ee ga saasi ya hayyúu ki'iis dû haydohfa.

⁴ Iñaama laakka doonaa iñaa sëldiiga-Kooħħaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

⁵ «Wo'at bu-teeraa Síyon an:

- Malkat, buuriigarúu yeema hayi garúu.

Ya, ya tiitarukkii ee ya lap ga baam yileb,
na ga dlook cùmbú, kowu baam.»

⁶ Tëelibéecaa banakbaa karussa, ba tummba fodaa daa Yéesu nakeebakada.

⁷ Ba haydohha baamaa yilebħaa na cùmbúraa. Ba la'ta paltucaagħa ga dlook baamcaa, Yéesu lappa ga dlookgħa.

⁸ Bo' bjiewin ga mbooloomaa larussa paltucaagħa ga waasaa. Buwaa bñinoo baa gú' toytaa tediktaa, baa bħol tuu'taa, baa la'ta ga waasaa.

⁹ Buwaa hanohee Yéesu fikki na buwaa taamsee ga fenoocida, béeħħha baa wo' didóoli an:

- Óosaanaa!

Ndam aawat ga kuacasamunkii Dëwít!

Kooħ barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiidfa!

Óosaanaa aaw ga dlookaa-dlook.

¹⁰ Daa Yéesu aasee Yéerúsaleem, tóoh dëkaa yëngħelukka, buwaa baa meekisoh an:

- Bii yii, ya ba?

¹¹ Mbooloomaa taassa an:

- Sëldiiga-Kooħ Yéesu yérí, yii meyoh Nasareet ga goħħa Għeliléedfa.

Yéesu kaalla toonohcaa ga dħuuy Kaanfaa Kooħ

(Marka 11: 15-19; Lükkaa 19: 45-48; Lükkaa 20: 1-8)

¹² Yéesu aassa Kaanfaa Kooħ, ya kaalla béeħ buwaa enee na kitoon na buwaa enee na kilom daamadfa. Ya yaa bñuk taabulcaa weci'oh-kopa'caa na yugaahcaa toonoh-ho'caa*.

¹³ Léehi'ta, ya wo "aba an:

- Bíduun ga Kéyitħaa an: «Kaanndoo yah ki'en kaanfaa kíimohħobs Koħħ», wayee dû, dû tumfa daakkaa' lok*.

¹⁴ Laakka bñumi', na béeħdik'caa hay ga Yéesu ga Kaanfaa Kooħ, ya wék'i tabħa.

¹⁵ Sarahohħcaa bjaakbaa na jiegħi roħ-waasca aylukussa ga waa ba hot ena ġammacaa cidóoyi'-waa'caa ya tumħsa, ee ba hotta bann oomaaccaa baa fiip ga Kaanfaa Kooħ an: «Ndam aawat ga kuacasamunkii Dëwít!»

¹⁶ Ba dalla Yéesu kiwo' an:

- Fu kelohin iñi oomaacii wo'dane?

Yéesu taassaba an:

- Ee mi keloh ga. Hanaa dû mosoo kijaj iñi bídū yii an: «Ga túuwtii oomaacii na tii lii'cii, fu meydohdin haffu ga yeek-kañi?»

¹⁷ Léehi'ta Yéesu foñnjaba daama, ya meyca teeraa, yaa yah Bétanii, ya neehneera daama bi Koħħ wifiss.

Yéesu coñja kedikkaa

(Marka 11: 12-14,20-24)

¹⁸ Ga koħħ-wifissaa, Yéesu enee na kiboyuk teeraa ee lak ya yaawin.

¹⁹ Ya hotta bos een ga yahaa waasaa, ya ka'ta bi ga bosaa, ee ya hottii dara ga, enndii tuu'taanaa. Waa ennda da, ya wo'a kedikkaa an:

- Fu límsiso kowu bi taa'!

Għażiex, eena súbħpa kaw.

²⁰ Daa tħelibéecaa hotee iñāma, ba jaahli'a lool, ba meekissa Yéesu an:

* **21:12 21: 12** *Weci'oh-kopa'caa* waama, yaawiu'caa meyoh in hayse Yéerúsaleemda weci'see kopa'caagħa ga buwaama, doonaa baa minn kilom jūu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooħ na kifay lempaa Kaanfaa Kooħ. * **21:13 21:**

13 Malkat Isayi 56: 7; Yérémii 7: 11.

- Tum na kedikkii súfb ga saasi?

²¹ Yéesu taassaba an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; binaa dú laak ngém ee dú laakkii hel kanak ganaa, dú eemoo ga kitum iñii dal kedikkii kiida don, wayee dú wo' sah janjagii wii an: «Kolkaa dii fu jafsunee ga giyyaal» Ifaamaa laak.

²² Binaa dú kíim Kooh ee taam na ngëmaa, héeb iñaa dú meekisohaa, dú laakki.

Yéesu meekisohussa baa onndi doolaa ya bayda

(*Marka 11: 27-33; Lúkkaa 20: 1-8*)

²³ Yéesu aassa Kaanfaa Kooh, ya yaa jégíroh. Sarahohcaa fiyaakbaa na yaakcaa dëkkaa hayussa, ba meekissari an:

- Iñcii fu tumfa, fu ayka gada? Bii onndaaca kitumba?

²⁴ Yéesu taassaba an:

- Mi ban, mi yahhúu kimeekis enaama yíinoo don, binaa dú taassoo ganaa, mi wo"úu ban iñcii mi tumfa ati mi ayka gada?

²⁵ Sañ-Bëtís, bii yiida woseeri kibétisi' buwaa? Kooh wala bo'-súusús?

Ba baa wo' ga díkaantiba an: «Binaa dú wo' an Kooh yérí woseerinaa, ya hayyuu kilof an: iñii tahn ya dú gëmmbii ga Sañ?

²⁶ Ee dū wo' an buwii bëri woseerinaa, dū jomin kiniik mbooloomii ga iñaama ndaga ba tookin an San sëldfiga-Kooh.»

²⁷ Ba dalla kitaas Yéesu an:

- Dí inohoo!

Yéesu loffabaa an:

- Kon baanaa mi ban, mi wo'anndiirúu iñcii mi tumida ati mi ayka gada.

Liiwukaa wo' ga loo towutaa tanaktaada

Yéesu tikka ga an:

²⁸ - Dú inoh ya ga iñii yii? Enee bo', ya laakee towu tanak. Ya hayya ga yíinooyaa wo"ari an: «Kowuroo, wati, leenaa kara, fu lègëyne ga yoon-biifaaagaruu.»

²⁹ Kowukaa taassari an: «Mi yahhii». Wayee ennda kiis, ya récukka, ya ka'ta yoon.

³⁰ Paamukaa hayya ga yukanakyaa ban, wo"ari iñaa ya nakee yudewaaayaadfa. Kowukaa kukanakkaa wo"paamudaa an: «Ee, mi yii yah buba!» Wayee ya ka'tii.

³¹ Yéesu meekissaba an:

- Yiida ga towutaa tanaktaa tum iñaa paamci waa'da?

Ba taassa an:

- Yaa ya dëwohdfa yérí.

Yéesu dallabaa kiwo' an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; juuticii na faankoh-pakayciii bëri dewanndúu ki'aas ga Nguuraa Kooh.

³² En ki'enaa, Sañ hayin garúu. Ya teeþparúu waasii wíjúwí' wii ee dú gëmmbii iñaa ya wo'da. Wayee juuticii na faankoh-pakayciii gëmussari. Ee ga iñaa dú hot yaama tóoh, tähhii bi dú récukka, dú gëmmba iñaa ya wo'da.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa bisóoti'baa

(*Marka 12: 1-12; Lúkkaa 20: 9-18*)

Yéesu wo'a buwaa an:

³³ - Súkúrukat, mi wo"úu liiwuk wiliis: Enee ha'-yoon, ya yíppa tedik-reseñ ga yoonci. Ya díjnga yoonaa, ya acca noj ga yoonaa daa towu-reseñtaa seesohsan. Ya tawahha daa bo'mínan kituukoh, tiim yoonaa malaki ga. Lëehí'ta ya sassa bïlégéyoh ga yoonaa, ya yaa yah kibaaf.

³⁴ Ga waa wahtu kibeen yoonaa le'da, ya wossa súrgacaagari ga lègëyohcaa ga yoonaa, ba e'ti iñaa ya laak ga iñaa yoonaa meydohdfa.

³⁵ Wayee lègëyohcaa abussa súrgacaa, ba feekka yii, ba appa yíinooyaa. Yaa tesda, ba tapisohhari na atoh bi kaannda.

³⁶ Ha'-yoona wosissa súrga biliis, baa wëñ kiyewin baa ya dëwee kiwosfa. Wayee lègëyohcaa tumussa buwaama foda bù-dëwaabaa.

³⁷ Ha'-yoona méeñjohha kiwos kowukaagari ga lègëyohcaa. Ya abee ga helci an: «Hanaa ba hay ki'on kowukiigoo cée'».

³⁸ Wayee lègëyohcaa, daa bù hotee kowukaa ha'-kaadaa, ba wo'a ga díkaantiba an: «Yii yah kilamfa yeema, dū apatti, du bëb iñii ya jomee kilamfa.»

³⁹ Ba dallari ki'am, ba fassari bi meyca yoonaa, ba appari daama.

⁴⁰ Yéesu meekissa buwaa an:

- Binaa ha'-yoona hayaa, ya yah lègëyohcaama na kitum?

⁴¹ Ba taassari an:

- Ha'-yoona hayaa, hay ki'ap lëgëyohcaa bísóotí'baa baama, ap wibóni'. Lëehíraa ya bëb yoona, ya e'wa bílegéyoh bíliis, baa, binaa kibeen le'aa, ba e'ti iñaa yoona meydohanda.

⁴² Yéesu wo"aba an:

- Hanaa dú mosoo kijan iñaa bídu ga Këyítfaa an:
«Atohaa tawahohcaa jafeedfa,
atohaama enin atoh-koñ.
Iñaama yéri Ha'mudii tum,
ee enin kintaan ga hasciiruu.»

⁴³ Yéesu tikkäga an:

- Kéri tah mi wo"úu man: Nguurii Kooh hay kite'u ga yahhúu, wa tiku ga yah heet wiliiis, waa yahwa kilégéy, meydoh jeriñ ga.

⁴⁴ [Baa keen ga dook atohaamanaa hay kiweelsukoh ee baa wa keen ga dookcinaa, wa hayyi kinapañsoh].

⁴⁵ Daa Sarahohcaa bïyaakbïaa na Fërisiyeencaa kelohsee liiwukcaa Yéesu caama, ba ínohha an Yéesu wo' naba.

⁴⁶ Ba baa heel ki'amruk Yéesu, wayee ba niikka mbooloomaa ndaga béeß buwaa tookin an Yéesu séldfiga-Kooh.

22

*Liiwukkaa wo' ga loo buwaa baysee kiñamda
(Lükkaa 14: 15-24)*

¹ Waa ennda da, Yéesu liiwukissa buwaa an:

² - Nguurii ga dookfa mëdïrohu anee: Enee buu', ya tïklukka cuunoh ga sëycaa kowukaagari.

³ Ya wossa súrgacaagari kibaynee buwaa ya nakee sëgilookfaada. Wayee baama waarrussii kihay.

⁴ Buuraa wosissa súrga biliis ga buwaa ya nakee sëgilookfaada an: «Wo'at buwaa an: ñamahii tikuunun, mi apin naalciigoo na júu' bidúuffi'. Tóoh sekfa, ba hayat, ba ñiam!»

⁵ Wayee buwaa naksee baama abussii faali ga bëytoohaa. Yaa en béeß yaa yah soolici: yii ga yoonci, yii ga toonaagari.

⁶ Baa tesfa abussa súrgacaa buuraa, töröhíruussa, apussa.

⁷ Buuraa kelohhaka, dalla ki'ayluk. Ya ebilla soldaa'caagari ba apnee lagoh-kumuuncaa baama, ba tèki' teeraa ba dëkohdfa.

⁸ Lëehí'ta ya wo'a súrgacaagari an: «ñamahii sëgilookfii pari'in, wayee fa joobeera buwaa nakseefada.

⁹ Kon nak karat ga mbedicii ga dëkiifa, ee baa dú hot béeß, nakatti ya hay ga sëgilookfii.»

¹⁰ Súrgacaa karussa ga mbedicaa. Baa ba hotin béeß, ennda yijóffi' ennda yibóni', ba wo'ari. Ba négírohhäfa, bi túuyaa ñamahaa tofuhuda líffa muut na bïbo'.

¹¹ Buuraa aassa túuyaa kihëebdfúk buwaa en na kiñamda. Ya hotta daama bo', yaa bayyi kúlti feet.

¹² Ya meekissari an: «Yaal, tum na fu aassa dii ee fu bayyi kúlti hew? Wayee baa laakkii iñaa ya wo'an.

¹³ Waa ennda da, buuraa wo'a súrgacaagari an: «Baa yay, þagat yahcaagari na kotcaa, dú jaffi ga ñúusaa ga foohdfa: daama kikodukoh na ki'úñoh sis yah da kilaak*.»

¹⁴ Yéesu tikkäga an:

- En ki'enaa, buwii bayufda yewinin, wayee buwii tanufda caakkii.

Kifay lempu

(Marka 12: 13-17; Lükkaa 20: 20-26)

¹⁵ Waa ennda da, Fërisiyeencaa karussa kihotoh ga djuuya, kimalak daa ba tuman bi ba fi' Yéesu ga djuuy wo'een.

¹⁶ Lëehí'ta, ba wossa bïbo' ga téelbëecaagaba, ba taammba na bïbo' ðan ga buwaa fa' na buu' Erootfa, kimeekis Yéesu an:

- Jégírohii, dí iñohin an fu wo'i kayoh: fu jégíroh iñaa Kooh nakoh kayoh-kayohdfa. Fu niikkii ken, ee fu malkirii bo' ga daa ya man ga hasciirufda.

¹⁷ Kéri tah, wo'aarü halaatfu ga iñii yii: Waasii onohin kifay lempaa Sesaa', buuraa yiyaakyaa ga Roomdanoo, onohhii ka?

* 22:13 22: 13 Malkat Mëccëe 8: 12; 25: 30; Lükkaa 13: 28.

18 Wayee Yéesu ínohha nof-moroonaa ba na'fa, ya wo"aba an:
 - Dú bii dú jójfódfuki ga fikii bwuviida! Iñii tah ya dú heelloo kifi?

19 Teewattoo hanja' wiinoo ga koparum fayohsi lempufa.
 Ba haydohi'tari hanja' wiinoo.

20 Yéesu nak meekissaña an:
 - Nataalii wii wuu ba na teekii en gada?

21 Ba taassa an:
 - Cuu Sesaa', buuraa yiyaakyaa.
 Daama Yéesu wo"aba an:

- Kon erat Sesaa' iñaa en yuu Sesaa' ee erat Kooh iñaa en yuu Kooh.
 22 Daa ba kelohee iñaa Yéesu loffa yaama, ba waaru'a lool, ba foñnjari da, ba baa
 yah.

Yéesu meekisohussa ga loo kimílskaa bwuwaan kaaninda
(Marka 12: 18-27; Lúkkaa 20: 27-40)

23 Ga besaa bërii, laakka Saduseyeeñcaa hayu ga Yéesu. Ba nak, ba gëm an kimílis
 laakoo.

24 Ba meekissa Yéesu an:
 - Jégirohii, Móyíis wo' an: «Binaa bo' kaan ee laakkii kowu na beticinaa, këmëenjíci
 jomin kilam betifaama, ya laaki' yaakci kowu ga»*.

25 Waama, laakee dii garii yaal biyitnabankaa baa bok paamun na eemun. Yaakkaa
 pañjia beti, ya kaannda ee laakkii kowu. Ee fodaama këmëenjíkumaa lammba betifaa.

26 Ennda dä ga yukanakyaa, na yukaahayyaa bi ga yuyitnakanakyaa.

27 Ga waa ba kaannda béeßba, betifaamaa ban tikka ga.

28 Diiimadfa wo'aarii bëriinaa bwuwi milísan ga kikaanda, betifaama yah ki'en yuuña
 ga biyitnabanakbaa? Ndaga yaa en béeß ga biyitnabanakbaa beweerari beti!

29 Yéesu taassaba an:

- Dú wo'in kimúuyccúu, ndaga dú ínohoo iñaa bídu ga Kéyítfaadfa ee dú ínohoo daa
 doolaa Kooh hín kiyakdfa.

30 Binaa bwuwaan kaanda milísunaa, yaal pajoo ee beti pajukoo, wayee ba pesan madu
 na malaakacii Kooh enu ga dfookdfa.

31 En iñaa aaw ga kimílskaa bwuwaan kaandsanaa, hanaa dú mosoo kijan ga Kéyítfaa
 iñaa Kooh wo'eerúu an:

32 «Mi yéri en Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak, Koohyii Yakoop»*.

Yéesu tikka ga an:

- Kooh yuu bwuwaan en na kipesdfa, enndii yuu bwuwaan kaanda.

33 Béeß bwuwaan kelohsee iñcaa ya wo' caama, waaru'ussa ga jégirohaagari.

Iñii wëñ kiyak ga iñcii Kooh nakohfa
(Marka 12: 24-34; Lúkkaa 10: 25-28)

34 Daa Férísiyeeñcaa yéegee an Yéesu búlin Saduseyeeñcaa, ba dalla kihídoh ga
 dekataama.

35 Laakka jégiroh-waasaa bok gaba, ya waaree kimalaksukoh Yéesu, ya meekissari
 an:

36 - Jégirohii, iñii yiida kuliyuk ga iñcii Waasii Móyíis nakohfa?

37 Yéesu taassari an:

- «Fu waaran Ha'mudii, Koohyiigaraa na keeñaagaraa tóoh, na kipeskaagaraa tóoh,
 na helaagaraa tóohwaa.»

38 Wuma wéri wëñ kiyak ee wëñ kuliyuk ga iñcii Kooh nakohfa.

39 Ee wii wéri en wukanakwii man nawada: «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu
 waa' haffufaa.»

40 Béeß Waasaa Móyíis na béeß iñcaa sëldíiga-Koohcaa jégirohfa kú'uk ga iñcii
 kanakcii cii nakohuda.

Iñaa Kiristaanii jom ga buu' Dëwítfa
(Marka 12: 35-37; Lúkkaa 20: 41-44)

41 Wiima lak Férísiyeeñcaa hídfírukohunun daama, Yéesu meekissaña an:

- Dú ínoh ya ga Kiristaanii? Ya kucaasamun ba?

42 Ba taassa an:

- Ya kucaasamun buu' Dëwít!

43 Yéesu wo"aba an:

- Kon tum na Dëwít, ga waa ya líif na Helaa yisela'í'yaada, baxyari "Ha'mudii"? En ki'ena, Dëwít ga kihafci wo'in an:

⁴⁴ «Kooh, Ha'mudii wo" a Ha'mudiigoo an: "Yugohaaroo yah-ñaam bi ga daa mi tuman buwii sajnngaaca ditogaa' kotfu^{*}".»

⁴⁵ Waa Dëwít bay Kiristaanii "Ha'mudii", kon tum na bi Kiristaanii míñ ki'en kucaasamuun Dëwít?

⁴⁶ Laakkii gaba yíinoo yaa mínni kitaas wo'een wiinoo sah. Ee aboh ga besaa bëri, ken kaafissiiri kimeekishis yen.

23

Yéesu nakoh kiwatuk jégíroh-waascaan Férísiyeencaa

(Marka 12: 38-39; Lúkkaa 11: 43,46; 20: 45-46)

¹ Waa ennda da, Yéesu wo" a mbooloomaa na télibéecaagari an:

² - Jégíroh-waascii na Férísiyeencaa bëri tuuk ga kotcaa Móyiis, kijégíroh na kiteewoh iñii nakohu kitumda.

³ Kon nak, bëeb ifää ba wo"úunaa, tumatti, dû taabukki. Wayee kaa éldukohatba ga iñcii ba tumidä. En ki'ena, ba wo'i hen ee ba tumoo.

⁴ Ba poki dof cibití' [caa ken hatinoo]^{*}, ba séfcia ga yúukcii buwii ee ba ga kihaffba, ba tokoo jokonba yëngéluk ga ki'amdohbaca.

⁵ Iñaa ba tum tööh ba heeli buwii hotba. Fodaama, daakaa'-këyítcaa[†] pokkusi, kiteewoh an ba abin Koohfa, ba tumica ca en ciyaak. Ee símba'caa ga kúlticaagabada, ba tumica ca en cihog'ota.

⁶ En ga hewaa, ba waari kihanoh fikii, ee ga fluuy jaanguciiruu, ba heeli kiyun ga fikii.

⁷ Ba en ga paancaanaa, ba waari kikëñdu yah kanak ee ba waari buwii bayiba «Jégírohii».

⁸ Wayee dû, kaa heelat kibayu «Jégírohii.» Dû laak jégíroh yíinoo doj ee béeþpúu, dû bimbok.

⁹ Dii ga élduna, kaa bayat ken «Paamudii». Paamudiigarúu ya yíinoo doj ee yëri en yii ga dookdfa.

¹⁰ Ee ban kaa heelat kibayu «Ha'-kaadii». Dû laak ha'-kaan yíinoo doj ee yëri en Kiristaanii.

¹¹ Yaa wëñ garúu kiyakfa, enat súrgarúu.

¹² Bëeb baa bëwi' hafcinaa, hay kiyóoskí' hafcinaa, hay kifëwíru.

Yéesu hassa jégíroh-waascaan Férísiyeencaa

(Marka 12: 40; Lúkkaa 11: 39-42,44,52; 20: 47)

¹³ Yéesu wo" a an:

- Massa, dû jégíroh-waascii na dû Férísiyeencaa jójfódfukifa! Dû bii lan halii Nguurii yií ga dookfa, dû hoonoh buwii ki'as. Dû ga kihaffuu, dû aasanndii ee dû fíisanndii buwii waa' ki'aasfa ba aas. [

¹⁴ Massa, dû jégíroh-waascii na dû Férísiyeencaa jójfódfukifa! Dû te'in iñaa laak ga kaan bëticaa yaalcaagaba lísussiida ee dû taabi ga na kikiim-Koohkaa ínohoo kileeh, an doonaa dû tiku bifo' bïjóff'. Kérí tah atti'aa Kooh yahhúu ki'atti'fa wëri wëñan kimesik].

¹⁵ Massa, dû jégíroh-waascii na dû Férísiyeencaa jójfódfukifa. Dû bii wíil daa en tööh ga dook kakay na fluuy giiy, kiheel kilaak luu enee télibée yíinoo, yaa gëm fodii garúu. Ee dû laassi kilaakaa, dû tummbi bo' safara yaa wëñnjúu kibon waas kanak.

¹⁶ Massa dû bii dû waa' kikuliyuk ee dû búuminda! Dû wo' an «Binaa bo' waat ga Kaanfaa Koohaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga wúrúusaa en ga Kaanfaa Koohdanna, wa taabukki.»

¹⁷ Dû dofin, dû búumin. Ifiii wëñ kilaak solu ya? Wúrúusaa en ga Kaanfaa Koohdfanoo Kaanfaa Kooh tah wúrúusaa kisela'da?

¹⁸ Ee ban, dû wo' an: «Binaa bo' waat ga loteelaa ga fluuy Kaanfaa Koohdanna, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga sarahcaa ga loteelaa ga Kaanfaa Koohdanna, wa taabukki.»

¹⁹ Búumi'cii! Ifiii wëñ kilaak solu ya: Sarahcaanoo loteelaa tah sarahaa kisela'da?

* 22:44 22: 44 Kañcaa 110: 1. * 23:4 23: 4 Bincii ga hëli-júbciiifa hotukkii ga Kéyítcaa cíinoo deß kibidufa.

† 23:5 23: 5 Daakaa'-këyítcaamaa eni tijutuut. Ba bínnda wo'eencaa meyoh ga Kéyítfaa Waasaa Móyiisa, ba ekca ga yen, ba pokukca ga pük na ga yah-señ.

²⁰ Baa waat ga teekaa loteelaanaa, ya waatin ga loteelaa ee ya waatin þan ga tóoh sarahcaa en ga dookgaada.

²¹ Baa waat ga teekaa Kaanfaa Koohaa, ya waatin ga Kaanfaa Kooh ee ya waatin þan ga Kooh yaa dëk dadfa.

²² Baa waat ga teekii asamaaniinaa, ya waatin ga banj-buuraa Kooh ee ya waatin þan ga Kooh yaa yun gada.

²³ Massa dû, Jégíroh-waascii na dû, Férísiyeençii jófjódfukida. Dú meydhofdi Kooh sarah bi ga sah þakaa wudaanjkaahwaa ga iñcii línsi fodii naanaa, basaaþ na saaþsaab*, wayee dû saganohin iñcii jégírohu ee céri wéñ kilaak solu ga Waasii Móyíisda: ennda kijúþ, kiyewin yérmaandi na kitaabuk Kooh. Iñcaamaa céri dû jomee kitum ee iñcaa ciñoo hanat kisaganohu.

²⁴ Dú bii dû waa' kikulyuk ee dû búuminda, dû síri capalay ee dû oni geeleem.

²⁵ Massa dû, Jégíroh-waascii na dû, Férísiyeençii jófjódfukida! Dú tisi bi ga bïñcii kaascii na cii tanutii wayee ga duuygii dû liif'i'ca na halaat kilok na halaatciigaríu cibóni'cii.

²⁶ Dú Férísiyeençii bibúumí'bii! Dewat kitís duuygii kaascii ee fodaama bïñcaa hay kiset þan.

²⁷ Massa dû, Jégíroh-waascii na dû, Férísiyeençii jófjódfukida. Dú man na loycaa yaanaawdu hen. Ca morin ga fooh ee lakanaa duuygaanaa liif na yoh bo' bikéeni' na nopolat.

²⁸ Fodaama þuwii hoti garúu bifo' bijúwi' ee lakanaa ga duuy keeñciigarúu, dû liif na kijófjódfuk na kibon.

²⁹ Massa dû, Jégíroh-waascii na dû, Férísiyeençii jófjódfukida. Dú hayyanaa, dû tawahi loycii sëldíiga-Koohcii, dû móri' loycii þuwii bijúwi'bii,

³⁰ ee dû wo'i an: «Dí maasohee jamaanaa bicaasammbíinnaa, dí taaboo naba ga daa ba ap sëldíiga-Koohcaada.»

³¹ Dú wo' iñaamanaa, kon dû tookin an dû bëri en tucaasamuntii þuwaa apsee sëldíiga-Koohcaada.

³² Kon nak iñcaa bicaasammbúu daleeda, cfíidohatca bi mat.

³³ Gonçci! Heet gon-samaancii! Tum na dû halaat kirëc ga safara?

³⁴ Këri tah, súkúrukát, mi hay garúu kiwosoh biseñdiiga-Kooh, bïha'-hamham na þuwaa ínohuunun Kéyitfi. Dú hay ki'ap bii, dû daay bïñooga kuraa, dû tip bïñoobaa laawoo ga jaangu-yaawíu'caagarúu, dû sodaliba teeru bi ga teeru.

³⁵ Fodaama ñífaa þuwaa bijúwi'baa apseedaa hay kikípuuk ga dookkúu, aboh ga ñífaa Abeel yijúwi'ya bi ga ñífaa Sakári kowukaa Barakíi, kaa dû apee ga díkaanti cékataa wisela'i'waa na daa sarahcaa téki'sida*.

³⁶ Mi wo"úuka ee kayoh; iñaa laakee yaama hay kikípuuk ga hafcií þuwii jamaanii wati.

Yéesu hassa Yéerúsaleem

(Marka 13: 34-35)

³⁷ - Éey, dû þu-Yéerúsaleem, dû bii dû lagi tumuuntii sëldíiga-Koohcii, ee dû tapisohi na atoh bi dû ap þuwii Kooh wos garúuda! Waas cera céri mi heellúu kinégíroh fodaa daa pabu négírohi towutaagari ga fildoo paþcaagarifa, ee dû tookkiika?

³⁸ Kon nak, kaanfigarúu hay da kifoñu dûn.

³⁹ En ki'enaan, mi wo"úu man aboh ga diima dû hotsisanndiiroo bi ga daa dû wo'an an: «Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiifa!»

24

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibúru

(Marka 13: 1-12; Lúkkaa 21: 5-6)

¹ Yéesu meyca Kaanfaa Kooh, ee ga daa ya enee na kiyahfa, tëelibéecaagari deeyussa garí kiteefþpi tawahcaa Kaanfaa Kooh ga daa ca hín kimo'fa.

² Yéesu wo"aba an:

- Man dû hotin ga iñciima tóohca! Mi wo"úuka ee kayoh; tesanndii dii sah atoh wíinoowaa tákiskohan na mooroomwa, tóoh hay kibú'.

Iñcii yah kilaak balaa èldúna túki'aa

(Marka 13: 3-13; Lúkkaa 21: 7-19)

* 23:23 23: 23 Malkat Lévitik 27: 30; Déteronom 14: 22.   * 23:35 23: 35 Malkat Sënees 4: 8; 2 Koronik 24: 20-22.

³ Wiima lak Yéesu yugin ga dlook tégélala Ólívíyéecaa, télélbéecaagari hayussa gari ba hanjba, meekisohussari an:

- Wo'aaríi, iñcumá yah kilaak kera, ee mandargii wiida yah kiteewoh kihayiskaagaraa na kitúki'kaa éldúna?

⁴ Yéesu taassaba an:

- Watukat, ken hanattúu kidúk.

⁵ En ki'enaa, bo' biyewin hay kihayohu teekiigoo, ba wo'i an: «Mi yérí en Kiristaanii», ee ba hay kidúk bo' biyewin.

⁶ Dú hay kikeloh yéngél heñ, wala an heñ laakin ga díekat. Leenaa kaa tíitat ndaga iñcaamaa jomin kilaak, wayee enndii an éldúna le'in kitúki'.

⁷ En ki'enaa, kúl hay kibewuk, keen ga dlook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk, keen ga dlook nguu' mooroomci; a' hay kilaak ee kakayfii hay kiyéngéluk ga díekat ciyewin.

⁸ Iñcaamaa tóoh yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga kimatuk betifa.

⁹ Fodaama bifo' hayyúu kitík ga yah buu', doonaa dú sodalu ga kipessúu, ee dú hay ki'apu. Heetcii ga éldúnada tóohca hayyúu kisagu ndaga teekiigoo.

¹⁰ Ga jamaanaama, bo' biyewin hay kifoñu ngémaagaba, ba toonohi ga díkaantiba ee ba sagohi.

¹¹ Hay kilaak bo' biyewin baa tíkan haffba bíseldíiga-Kooh ee lak saboh. Ba hay, ba dúk bo' biyewin.

¹² Iñbóni' hay kiwéñ kisíw tah bi kiwaaroh néeewisuk ga keeñ bo' biyewin.

¹³ Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc.

¹⁴ Hewhewii wiñéwi'wii wii wo' ga Nguurii Koohfa hay kiyéegalohu ga éldúna tóoh doonaa heetcii béeñ laas ga. Léehiraa éldúna han kitúki'.

Coonucaa ciyaakcaa yah kilaakfa

(Marka 13: 14-23; Lúkkaa 21: 20-24)

Yéesu tikkága an:

¹⁵ - Binaa dú hot baa Dañeel, sëldíiga-Koohaa yéegalohee ee wo'u «yi'araamí'ya pooki kúlfa»*, ya tuuk ga dekataa wisela'íwaa ga Kaanfaa Koohfa -- ee baa fu jan iñii yiinaa, ínohaaka gal--

¹⁶ buwaa iñamaa laakan gohaa Yúudéedfa, ba núpat, ba yee dlook janjancaa.

¹⁷ Baa iñamaa laakanndi yugin ki'íkaruk ga dlook taahaagarifa, hanat kisek kiyosuk kíbeñ yen ga duuq tuiyuci.

¹⁸ Ee baa iñamaa laakanndi yooncaafa, hanat kiboyuk kaan kibebnee kúltifaagari.

¹⁹ Massa beticaa, bescaama laakanba na look, na baa ensan na kibépf'da.

²⁰ Kímat Kooh, ati iñcaamaa hídochoo ga wahtu ñiin wiméeskí[†] wala ga bes Sabat;

²¹ ndaga meskilaatcaa dalan buwaadfa hay kiyak yakaa wée'taa ga wii, mossii kilaak iñaa manda aboh ga waa Kooh sak éldúnada bi wati. Ee iñaa madan dà laaksisanndii bi taa'.

²² Ee binaa newéerii Kooh ya néeewis bescaa caamanaa, enaa ken múcoo. Wayee buwii ya tanukfa tah bi ya hayca kinéewis.

²³ Kon binaa bo' wo'"úu an: «Malkat, Kiristaanii yii dii!» wala «Malkat ya yaa daa!» Kaa gémát.

²⁴ En ki'enaa, bifo' hay kikoluk, ba tik haffba Kiristaa na bíseldíiga-Kooh ee lak saboh. Ba tumi kintaan na enaama cidóoyí'-waa' kidúk sah, enee an mínuukinaa, buwaa Kooh tanukfa.

²⁵ Mi yéegallúu diimadfa balaa dara hewanaa.

²⁶ Kon binaa bo' wo'"úu an: «Malaknat, Kiristaanaa yaa ga égi'-dúndagaa!» Kaa karat da. Wala «Malkat yeema daakukka!» Kaa gémát.

²⁷ En ki'enaa, fodaa melic eni mareet aboh meyaa'-noh bi ga aasaa'-nohfa, fodaama kihaykii Kowukii bii yahfa kiman.

²⁸ Daa mídi enoh, suulcaa hídochsan da.

Kowukii bii hay kihayis

(Marka 13: 24-27; Lúkkaa 21: 25-28)

²⁹ - Coonucaa ga bescaamada paafaa, nohii dal kiñúusí', ñiidii fíis kilee', ee olcii hay kidéegískoh dlook-Kooh ca keen ee iñcaa en ga asamaanda tóoh hírukoh.

* **24:15 24: 15** Malkat Dañeel 9: 27; 11: 31; 12: 11. Kaanfaa Kooh te'see hen (Kis 70), léehí'ta bu-Room na heetciaa aamuksi ga tuu'caagaabfa tumussa ga díekataama iñaa nebbfa. † **24:20 24: 20** Ñiin wiméeskí' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo'wa "ñiin soosoos".

³⁰ Fodaama, mandargaa Kowukii bii hay kihotuk ga asamaan, ee b  eb heetcii ga   ld  nada kodukohi;   a hay kihot Kowukii bii ga duuy yaayeelci, ka yoosuki, taam na dooli na ndam wiyaak.

³¹ Mbiiwaa wiyaakwaa hay kit  pu, Kowukii bii wos malaakacaagari ba h  d  roh buwaagari ya tanuk ee enu ga topaa'cii   ld  nuna cinikiisciida.

Jagaa tediktaa teewohfa

(Marka 13: 28-31; L  ukkaa 21: 29-33)

³² - Malkat i  ii en j  gi't  u ga i  naamada. Binaa toytaa kedikkaa ne' kine' bi, ee tuu'taa dal kitapisaa, d  u i  noh an lah deeyin.

³³ Fodaama ban, binaa d  u hot i  icaama t  ohaa, i  nohat an Kowukii bii deeyin, ya le'in halii.

³⁴ Mi wo"  uka ee kayoh; bi   uwii wati kaanu b  e  bh  anaa, i  caama t  oh hay kilaak.

³⁵ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo m  uk.

Paamudii doj i  noh besaa   ld  nua leehanda

³⁶ - En loo i  aa aaw ga besaa wala wahtaa i  naama laakohanda, ken i  nohoowa. Enndii malaakacaa ga asamaanda, ee enndii sah Kowukii. Paamudii doj i  nohwa.

³⁷ I  aa laakee ga jamaanaa Noweeda hay kilaakis fodaama ga hayii Kowukii bii.

³⁸ Ndaga balaa m  s  umaa miyewinmaa Kooh towee, ma u  lla   uwaa ga jamaanaa Noweeda,   uwaa enee ga ki  nam na ki'an,   a pajohi,   a onohi towutaaga  ba kipa   bi ga besaa Nowee aas gaalaa wiyaakwaada.

³⁹ Buwaa, helba mossii ga kika' bi ga daa Kooh towoh m  s  umaa miyewinmaa u  lee buwaada, ma bayyaba b  e  b  ha. Fodaama ban hayii Kowukii bii yahfa kiman.

⁴⁰ Le' b  r  inaa, yaal banak baa enu ga yooncaa, y  inoo hay kibewu, y  inoooyaa fo  nu.

⁴¹ Beti banak baa en na ki'o' ga oraaraa, y  inoo hay kibewu, y  inoooyaa fo  nu.

⁴² Kon kaa neehat, ndaga d  u i  nohoo besaa Ha'mudiigar  u yah kihayfa.

⁴³ I  nohat ifiii yii bi jof: binaa Ha'-kaan i  nohee wahtaa lok yah kihay kaanci ga wekdfanaa, eneenaaya neehoo, ya i  s kaanci fa pooku.

⁴⁴ K  eri tah, d  u   an, waayukat, ndaga Kowukii bii hayan ga wahtaa d  u foogandii.

Liiwukaa wo' ga loo s  rgacaa banakbaada

(L  ukkaa 12: 41-48)

Y  esu tikka ga an:

⁴⁵ - Kon bii yi  da en s  rgaa tookdfin ha'-kaanci ee ya   aa  n? Y  eri en yaa ha'-kaanci t  ikan ga fikii s  rgacaagari, doo ya e'fa yaa en b  eb i  aa ya jom ki  namfa binaa wahtaa le'aa.

⁴⁶ Ya yewinin m  u', s  rgaama, binaa ha'-kaadaagari boyuk, laakki ga l  g  yaamanaa.

⁴⁷ Mi wo"  uka ee kayoh; ha'-kaanci hayyi kit  k ga dook i  caa ya laakdfa t  oh.

⁴⁸ Wayee binaa s  rgaa yib  n'yaama wo' ga helaagari an: «Ha'-kaanndoo kolukkii kihay»,

⁴⁹ bi tah, ya en ga kifeek   imooroomci s  rga, ya en ga ki  nam na kilaal rek na anoh-anohcaanaa,

⁵⁰ ha'-kaadaa s  rgaama hay kihay ga besaa ya foogandii na wahtaa ya i  nohanndii.

⁵¹ Ha'-kaadaa hayyi kifeek doo' cim  eski', ya wa'ti i  aa sek   uwaa j  f  j  f  ukid  , daa kikodukoh na ki'  noh sis yah kilaakda.

25

Liiwukaa wo' ga loo oomaa-jowucaa bidaanjkaahbaada

Y  esu liiwukissa   uwaa an:

¹ - Kon Nguurii Kooh ga dookfa yah kim  dirohu anee: enee oomaa-jowu bidaanjkaah, ba b  eba lampucaagaba,   a ka'ta kit  ebiluknee ha'-kilookkaa.

² Ga oomaa-jowucaa, b  iy  t  usbaa enussa b  fo' bil  h  y  i'-hel, b  iy  t  usbaa tesfa enussa bil  ek  i'-hel.

³ Baa lohoyn helda bewussa lampucaagaba ee ba halaattii kibaydoh d  uleen.*

⁴ Wayee baa laakin helda sorussa d  uleen ga b  iteel, ba baydohha na lampucaagaba.

⁵ Ha'-kilookkaa h  ewi'ta kihay,faf b  e  b  ha   a p  eni'ukka, ba aawwa kineeh.

⁶ Ga leeloo wek, laakka koonaakaa kelohuk did  ol'i' an: «Ha'-kilookkii hayin, meyat d  u t  ebilukki!»

⁷ B  eb oomaa-jowucaa dalla kiy  udu,   a baa waayuk lampucaagaba.

* 25:3 25: 3 Waama,   uwaa soree d  uleen ga lampucaagaba, kitaaluk.

⁸ Oomaa-jowucaa bilóhóyí'-helbaa wo'ussa biléekí'-helbaa an: «Lampuciigarfi cii yím, onattíi ga dúuleeniigarúu.»

⁹ Biléekí'-helbaa taasussaba an: «Ó'óo, mínuukoo; iñii dí bayda dooyooríi narúu. Namat kika' ga toonohaa, dú lomi'nee haffúu.»

¹⁰ Baama nak karussa kilomnee dúuleen, ha'-kílookkaa hayohhaña fenoo. Oomaa-jowucaa pari'eeda taabussa na ha'-kílookkaa, ba aassa túuyaa cuuniín ségílookfaa tofohuda, halaa lagusaa.

¹¹ Ennda kiis, oomaa-jowucaa biiñoobaa le'ussa, ba baa bëytoh an: «Kiyaakii, kiyaakii, lëgífsfaari!»

¹² Wayee ha'-kílookkaa taassaba an: «Mi wo"úuka ee kayoh; mi ínohoorúu!»

¹³ Yéesu tikkga ga an:

- Kon kaa neehat, ndaga dú ínohoo besaa ee dú ínohoo wahtaa Kowukii bii hayanda.

Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa baahaybaa foñdusee kopa'da

Yéesu liiwukissa an:

¹⁴ - Ee ban Ngurii Kooh yah kimëdïrohu na bo', yaa enee na kiyah kibaab. Ya bayya súrgacaagari, ya díjkaanndafa alalaagari,

¹⁵ yaa en béeëb iñaa ya hatinda: yiinooy ya e'tari hanja'-wúrúus ciyëtúus; yaa tikk gada, kanak; yukaahayyaa, wiinoo. Ya yaa yah kibaab.

¹⁶ Yaa e'see hanja'-wúrúuscaaa ciyëtúuscaada dalla kika', lëgëyya ga koparaa bi ya laakka hanja'-wúrúus ciyëtúus ciliis.

¹⁷ Yaa e'see kanakcaadfa, ka'ta, tummba fodaama ya laakka kanak ciliis.

¹⁸ Wayee yaa e'see hanja' wiinoo donjfa, ka'ta acca nonj ga kakay d'aakka koparaa ha'-kaanci ga.

¹⁹ Tikkga ga iñaa maañ, ha'-kaadaa súrgacaa meyohha kibaab. Ya baylukkaba ki'ínoh yaa en béeëb iñaa ya tum ga koparaada.

²⁰ Súrgaa e'see hanja'-wúrúuscaaa ciyëtúuscaadfa hayya, deeyca, meydohha hanja'-wúrúus ciyëtúus ciliis, wo"a an: «Kiyaakii, fu ereero hanja'-wúrúus ciyëtúus. Mi lëgëyya ga. Uuna, ciyëtúus ciliis cee.»

²¹ Ha'-kaadaagari wo"ari an: «Waw guureway, fu súrga yijóffi' ee fu go'. Fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kinebluk na ha'-kaanfu.»

²² Súrgaa e'see hanja'-wúrúus kanakfa hayya, deeyca meydohha kanak ciliis, wo"a an: «Kiyaakii, fu ereero hanja'-wúrúus kanak. Mi lëgëyya ga. Uuna, kanak ciliis cee.»

²³ Ha'-kaadaagari wo"ari an: «Waw guureway fu súrga yijóffi' ee fu go'. Fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kinebluk na ha'-kaanfu.»

²⁴ Léehí'ta súrgaa e'see hanja'-wúrúus wiinoo donjfa hayya, deeyca wo"a an: «Kiyaakii, mi ínoheera an fu bo' yisúwi' ga keen: fu piiki daa fu sokkii ee fu négírohi daa fu faa'tii.»

²⁵ Mi niikee hen, kérí tah mi acca ga kakay mi d'aakka kopariigaraa ga. Uuna, fu laasin yenfu.»

²⁶ Ha'-kaanci taassari an: «Fu súrga yibóni' ee fu sagoh-coonu. Fu ínoheera an mi piiki daa mi sokkii ee mi négírohi daa mi faa'tii.

²⁷ Fu jomee kiwútiroh hëélisiigoo hen. Eneenaa mi hayaa, mi laaswa na iñaa wa límda.»

²⁸ Ha'-kaadaa wo"a súrgacaagari an: «Diima, te'at hanja'-wúrúusumgari dú e'wa yum bay cidaankaahdfa.

²⁹ En ki'enaa, baa laakin hay kibaatdu bi ya dóoyí' sëk, wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayda sah hay kite'u.

³⁰ Súrguma laakoo jeriñda jafatti ga fooh, ga ñúusaa, daa kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaakdfa.»

Atti'aa méeñjohda

Yéesu tikkga ga an:

³¹ - Béríinaa Kowukii bii taaban na malaakacaagari béeëbba, ya hay ga duuy ndamaagarinaya, ya hay kiyuñ ga baj-buuraagari.

³² Béeëb heetcii hay kihidírukohu ga fíkiici. Léehíraa, ya hëgísoh buwii kom kanak foda daa níiroh hëgísohi baal na pe'da.

³³ Buwii júwinda, ya hanohi'ba yah-ñaabaagari ee bii júwussiida ya hanohi'ba yah-segaagari.

³⁴ Fodaama, Buuraa hay kiwo' buwaa hanohhi yah-ñaamda an: «Dú bii Paamboo barkeelinda, hayat dú beeb iñii dú jom kilam ga nguurii waayukduseerúu ga iñaa ēldúna saksee bi watifa.

³⁵ Mi yaawera, dú onndaroo mi ñammba. Mi píleera, dú onndaroo mi annda. Mi eneera sagac, dú dapparoo.

³⁶ Mi teseeda dún, dú ekkaroo kúlti. Mi díukoolleera, dú hayyaroo kihaltuk. Mi lanseera ga kasu, dú hayyaroo kiwaak.»

³⁷ Fodaama buwaa bjjúwi'baa hayyi kitaas an: «*Ha'mudii, dí hoteeraa kera lak fu yaawin, dí onndaraa fu ñam? Dí hoteeraa kera lak fu pilin, dí onndaraa fu an?»

³⁸ Dí hoteeraa kera lak fu sagac, dí dapparaa? Dí hoteeraa kera lak fu tesin dún, dí ekkaraa kúlti?

³⁹ Dí hoteeraa kera lak fu díukoolin wala fu laguunun ga kasu, dí hayyaraa kiwaak?»

⁴⁰ Buuraa hayfa kitaas an: «Mi wo"úuka ee kayoh; kotaa en béeëb, waa dú moseera kidimal yíinoog a buwigoo bii wéñ kijututda, mi yéri dú tumfeeka.»

⁴¹ Léehíraa Buuraa hay kiwo' buwaa hanohhi yah-senja an: «Úsaayattoo, dú bii Kooh cojinda. Aawat kiwiikaa yíomo taa' fetfusee Seytaani ya na malaakacaagarida!»

⁴² Mi yaawera ee dú onndiirroo mi ñam. Mi píleera ee dú onndiirroo mi an.

⁴³ Mi eneera sagac ee dú dappiirroo. Mi teseeda dún ee dú ekkiirroo kúlti. Mi díukoolleera, mi lanseera ga kasu ee dú haltukkiirroo.»

⁴⁴ Baama ñan, hayyi kitaas an: «Ha'mudii, dí hoteeraa kera lak fu yaawin wala lak fu pilin, wala lak fu sagac, wala lak fu tesda dún, wala lak fu díukoolin, wala lak fu laguunun ga kasu ee dí dímalliiraa?»

⁴⁵ Buuraa hayfa kitaas an: «Mi wo"úuka ee kayoh; kotaa en béeëb, waa dú sageera kidimal yíinoog a buwii bii wéñ kijututda, mi yéri dú sanjfeeka kitumi' ñan.»

⁴⁶ Fodaama, buwaa baama hay kibayu ga ngee'caa leehoo taa'da, ee buwaa júwinda bayu ga kipeskaa leehoo taa'da.

26

*Sarahohcaa na jégíroh-waascaaa pokohussa Yéesu nof
(Marka 14: 1-2; Lúkkaa 22: 1-2; Sanj 11: 45-53)*

¹ Ga waa Yéesu lèehi'ta kiwo' iñcaa ya waaree buwaa kelohda, ya wo'a télibéecaagari an:

² - Dú ínohin an tes ga bes kanak feetii Paakii le', ee Kowukii bii hay kitíku ga yah buwii sagoh narifa, ka daayu ga kuraa.

³ Wiima lak Sarahohcaa býaakbáa na yaakcaa yaawúu'caa hídirukohuunun ga kaan Kayif, ha'-kaadaa sarahohcaa býaakbáa,

⁴ ba júwohha ga ki'am Yéesu ndaŋ, ee ken yéegoo, ba aplukki.

⁵ Ba wo" a nak an:

- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndiikanaa iñaama hay kihaydoh coow wiyaak ga duuy buwii.

*Laakka betifaa iif la'koleñ ga hafaa Yéesu
(Marka 14: 3-9; Sanj 12: 1-8)*

⁶ Daa Yéesu enee ga dékkaa Bétanii ga kaan Simoŋ yaa gaana'eeda,

⁷ laakka betifaa hay gari, bay kujúlúpkkaa hëwrohu atohaa wo'u Albataa'* ee ja líifin na la'koleñ wiséeri'. Betifaa iifla la'koleñaa ga hafaa Yéesu, lak yaama yaa ñam.

⁸ Daa télibéecaa hoteec iñaama, ba aylukka, ba baa wo' an:

- Kiyasohkuma jeriñ ya?

⁹ Bo' míneerawa moos kitoon kopa' wiyeewin, wa dímalohu nduulcii!

¹⁰ Yéesu ínohha iñaa ba wo'da, ya wo"aba an:

- Dú sodaloh betifii ya? Ifii ya tumi'tooda jekin.

¹¹ Nduulcii, dú bii naba besaa en béeëb*, wayee mi, mi yahhii narúu ki'en dii besaa en béeëb.

¹² Betifii leef la'koleñ ga faanfigoona, ya tumka kiwaayuk loyaagoo[†].

¹³ Mi wo"úuka ee kayoh; ga daa Hewhewii winéwi'wii wii míin kiyéegalohu ga ēldúna tóoh, iñii betifii fii tumfa hay kiféestíru, ee buwaa hayyika kiníindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

* 26:7 26: 7 Albataa' atoh wiséeri' waa buwaa ñewee kihëwíroh kaas, tataa na ciliis. Wa newin kilëgëyoh.

† 26:11 26: 11 Malkat Déteronom 15: 11. † 26:12 26: 12 Waama yaawúu'caa baahkohseera kileef faraafcaa buwaa kaaninda na enaama ci'eeñlaat doo ca míin kimaafäga daa ca acuda ee ca yasukohoo.

¹⁴ Waa ennda da, yíinoo ga bidaankaah na banakbaa, ee ya teeku Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa,

¹⁵ ya wo"aba an:

- Mi tík Yéesu ga yahhúunaa dú fayanndoo hín na? Sarahohcaa biyaakbaa kídussa hanja'-hélís cidaanikaah-kaahay[‡], ba e'tari.

¹⁶ Ifiaa aboh ga wahtaama, Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya míni kitík Yéesu ga yahba.

Yéesu ñammba cuuniñfaa Paakaa na télibéecaagari

(Marka 14: 12-21; Líkkaa 22: 7-14,21-23; Saj 13: 21-30)

¹⁷ Ga besaa díf ga feetaa ñamsi mbúurúcaa laakoo lëwii'da, télibéecaa Yéesu hayussa, ba meekissari an:

- Fu waa' gada díí waayukdineeraa ñamahii Paakii?

¹⁸ Yéesu taassaba an:

- Karat teeraa ga díw, dú wo"i an: «Jégírohii wo' an: "Wahtiigoo le'in ee mi yah kipaakoh[§] kaanfu, mi na télibéeciigoo".»

¹⁹ Télibéecaa tumussa iñaa Yéesu nakeebada, ba waayukka Paakaa.

²⁰ Ga noh-soosaa, Yéesu yungja kiñam na télibéecaagari bidaankaah na banakbaa.

²¹ Lak baa baa ñiam, ya wo"aba an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; yíinoo gariu hayyoo kitoon^{*}.

²² Télibéecaa, keeñba leehha ga tak, ba baa meekissi yíinoo an:

- Ha'mudii, mi yéríne?

²³ Yéesu taassa an:

- Yii bok naroo ki'ek yah ga kankiifa, yérí yahhoo kitoon.

²⁴ Kowukii bii kii ga waas kikaan fodaa daa Kéyítfaa wo'ka garida, wayee massa baa yaamaa yah kitoon Kowukii biiifa. Baama límséeriínaa, iñaama gënée gari.

²⁵ Yúdaa, yii toon Yéesuda meekissari an:

- Jégírohii, mi yéríne?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka!

Cuuniñfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na apotaa'caagarida

(Marka 14: 22-26; Líkkaa 22: 15-20; 1 Korenti 11: 23-25)

²⁶ Yéesu bëeba mbúurú lak baa ñam, ya gérëmmba Kooh, lëehí'ta ya weellawa, e'tawa télibéecaa, wo'aba an:

- Bewat dú ñam, iñii yii faanfigoo férí!

²⁷ Lëehí'ta ya bëeba kaas-biñi, ya gérëmmba Kooh, lëehí'ta ya e'tawa télibéecaa, wo'aba an:

- Anat ga dú bëeþpúu,

²⁸ ndaga iñii yii ñíifigoo wérí, ñíifi pok kifiiliimunkiigarúu na Koohfa[†], ee wa aamdu bo' biyewin doonaa ba bayalu baakaa'caagaba.

²⁹ Mi wo"úuka, aboh ga wati, mi ansisoo anahii wii meyoh ga kedik-biñiда bi ga besaa mi anan narúu biiñaa wi'aswa ga Nguuraa Paammboofa.

³⁰ Waa ennda da, ba yeekka yeek-Kañcaa*, lëehí'ta ba ka'ta tégëlaa Ólíwiyéecaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Marka 14: 27-31; Líkkaa 22: 31-34; Saj 13: 36-38)

³¹ Waa ennda da, Yéesu wo"a télibéecaagari an:

- Ga wekii wati, bëeþpúu cíú hay kinúp dú foñnjoo. En ki'enaa, bíduunun ga Kéyítfaa an: «Mi hay ki'ap niirohaa, ee baalcaa yopaa hay kitasaarukohu.»

³² Yéesu tíkka ga an:

- Wayee binaa mi mílisaa, mi hayyúu kidëewíruk Gélilée.

³³ Pee' dallari kiwo' an:

- Luu enee an þuwíi tesfa téoh hay kinúpu foñussa, mi, mi núpoo mi foñnjaa.

³⁴ Yéesu taassari an:

- Mi wo"aaka ee kayoh, ga wekii wati doj sah, bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

[‡] 26:15 26: 15 Hanja'-hélís cidaanikaah-kaahay férí en cadamfaa Yúdaa toonee Yéesufa ee enin koparaa yewinndii dara. Ñaamcaa waama faysee iñaa hínda ga ñiin. [§] 26:18 26: 18 Paakaama wérí en feetaa yaawúu'caa tumeegaa waama mandarga meyaagaba ga kúlkaa Esíptida. ^{*} 26:21 26: 21 Malkat Kañcaa 41: 10. [†] 26:28 26: 28 Malkat Eksoot 24: 8; Yérémii 31: 31-34. * 26:30 26: 30 Kañcaa 115-118 círi daanee kiyekku binaa cuuniñfaa tumsi ga Paakfa leehiñamunaa.

³⁵ Wayee Pee' wo"ari an:

- Mi taasukooraa mûlk, luu enee an mi joman kikaan naraa.
- Tëelibéecaa béeëbba dalla kiwo' fodaama.

Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Marka 14: 32-42; Lúkkaa 22: 39-46)

³⁶ Wa ennda da, Yéesu na télilibéecaagari karussa dækataa wo'u Getsemanee[†], ya wo'"a télilibéecaagari an:

- Yugat dii, mi paaf fikii kikiim Kooh.

³⁷ Ya bayya Pee' na towutaa Sebedee tanaktaa, ba taam nari. Keeñci dalla kileeh, ya yéecirukka fiw.

³⁸ Ya dallaba kiwo' an:

- Keeñjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii naroo ee kaa neehat.

³⁹ Ya ka'ta bi ga fikii, ya yí'"a, yíppa pûk kakay, yaa kíim Kooh an: «Buba, en lak míinukinaa, úsaaydaa kaas-coonii wii garoo. Wayee hanat ki'en foda daa mi waa'da wayee enat foda daa fu waa'fa.»

⁴⁰ Ya sooffa ga télilibéecaa baahaybaa, ya laakkaba baa neeh, ya wo'"a Pee' an:

- Kon dû mínnđii kiwiisoh luu enee sah wahtu wiinoo, waa dû yugan naroone?

⁴¹ Kaa neehat ee kiimat Kooh doonaa dû keenoo ga fíraa Seytaani. Bo' daal, keeñnaa waarin wayee faanfaa tookki.

⁴² Ya úsaaysissaabaa kotaa kukanakkaa, ya yaa kíim Kooh anee: «Buba, en lak kaas-coonii wii mínoo kipaaf, ee an mi jomwa ki'an hena, kon iñaa fu waa'fa laakat.»

⁴³ Ya soofissa gaba, ya laakkaba baa neeh ndaga lak hascaagaba abin pëni.

⁴⁴ Ya foñissabaa daama, ya úsaayissa daa karam, ee kotaa kukaahyakaama, ya yaa kíim na wo'eenccaa caca.

⁴⁵ Waa ennda da, ya soofissa ga télilibéecaa, ya wo'"aba an:

- Dû bii lis kineeh na ki'íkaruke? Wahtii le'in kimma, Kowukii bii kii yah kitiku ga yah tumoh-baakaa'cii.

⁴⁶ Kolkat, du yee! Malkat yii yahhoo kitoonda yi deey.

Yéesu abussa

(Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53; Sanj 18: 3-12)

⁴⁷ Lak Yéesu yaa lis kiwo', Yúdaa Iskariyot yaa bok ga télilibéecaa bidaankaah na banakbaada dalla kile'. Laakka bo' biyewin baa taam nari, bayunun kalañ, na doo'. Sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa bérí woseefaa.

⁴⁸ Yii on Yéesu bínjda erree buwaa lédí' an: «Baa mi yah kifuunda yérí ya, abatti.»

⁴⁹ Daa Yúdaa le'ee, ya dalla kideey ga Yéesu wo'"ari an:

- Hóowíra Ha'mudii! Ya dalla kifuun Yéesu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Fiili! Iñii haydohhaada tumaari.

Waa ennda da, buwaa taam na Yúdaadsa deeyussa, tíkussa yah ga Yéesu, abussari.

⁵¹ Ga dækataama, ga buwaa taabee na Yéesuda, yíinoo dalla kifol kalañfaagari, típpafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa biyaakbaa, baydohha nofaa.

⁵² Wayee Yéesu wo'"ari an:

- Íkaa kalabfiigaraa ga huuwii, ndaga baa fu dëk ga kibewi' bo' kalañ béeëb kalañ apanndaa.

⁵³ Hanaa fu ínohoo an mi míñin kikíim Paammboo dímal ee ga saasi ya wosohhoo malaakacaa wëñ biijúnni-daanjaah-kanak (20.000)[‡], ba heñöhi'toone?

⁵⁴ Wayee baanaa iñaa bídu ga Kéyítfaada tuman na bi wa mat? En ki'enaa, fa wo'in an tóoh jomfa kilaakoh.

⁵⁵ Waa ennda da, Yéesu wo'"a mbooloomaa an:

- Mateera ga dû hayyoo ki'am, dû taam na kalabci na doo'cii, man na buwaa dawuk tumoh-kofeeli. Mi enee ga Kaanfaa Kooh besaa en béeëb, mi jégírohi ee dû mossiiroo ki'am.

⁵⁶ Wayee iñii yii béeëb laakin doonaa iñaa sëldíiga-Koohcaa wo'ee, bídussa ga Kéyítfaada, mat.

Waa ennda da, télilibéecaa béeëbba foñussari baa núp.

Yéesu bayussa ga fikii atti'ohaa

(Marka 14: 53-65; Lúkkaa 22: 66-71; Sanj 12: 13-14,19-24)

[†] 26:36 26: 36 Getsemanee waa' kiwo' ga ki'Arameyee «dipooyaa' dûuleen». [‡] 26:53 26: 53 Malaakacaa enee mbooloo malaaka cidaanjaah na kanak (12): mbooloomaa en béeëb le'in bo' biijúnni-wíinoo bi ga júnni-yitniinoo.

⁵⁷ Buwaaabee Yéesuda bayussari kaan Kayíf, ha'-kaadaa sarahohcaa biyaakbaa, ga daa jëgíroh-waascaan na yaakcaa hidirukohseedaa.

⁵⁸ Pee' yaa taabukki dii'usaayi' bi ga hëtaa kaanfaa sarahohaa yiyaakyaa kuliuyukfa. Ya aassa bi ga d'uuuy, ya yunjga na súrgacaa ki'ínoh daa iñaama mëeñjohanda.

⁵⁹ Sarahohcaa biyaakbaa na béeëb buwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada, baa heel wo'eenaa ba pokfan Yéesu bi ba mínnadi ki'apluk.

⁶⁰ Wayee ba hottii, hídaa daa bo' biyewin hayseera daama kipoki'ti kiwo'fa. Bo'banak mëeñjohhaa kihay,

⁶¹ wo'ussa an:

- Bii yii wo' an: «Mi mínni kipook Kaanfaa Kooh, mi tuukirisfa ga bes kaahay.»

⁶² Ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka wo'"a Yéesu an:

- Fu taasoo dara ga iñii buwi bii yammbaadane?

⁶³ Wayee Yéesu taassii. Ha'-kaadaa sarahohcaa meekissari an:

- Ga Kooh yii laak kipesfa, wo'"aaríi ati fu yérí en Kiristaanii, Kowukii Kooh.

⁶⁴ Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka. Ee sah mi wo'"úu an, iñaa aboh diima, dú hay kihot Kowukii bii yun, hanoh yah-ñaabaa Kooh yii wëñ béeëb doolifa, ee dú hayyi kihot ga d'uuuy yaayeelcii asamaan, ya yoosuki*.

⁶⁵ Daama, Ha'-kaadaa sarahohcaa da'ta kúlticaagari ndaga ki'ayluk, ya wo'"a an:

- Basin Kooh! Du enohis seedi ya? Béëëpúu dú keloh ga, basin Kooh.

⁶⁶ Dú ínoh ya ga?

Ba taassa an:

- Yii kay, jom ki'apu hen!

⁶⁷ Waa ennda da, ba aawwari kitoos ga fíkii, ba baa dúukisohhi, bíinoo baa mútti pa'caa,

⁶⁸ ba baa wo'"i an:

- Fu Kiristaanii, líiruka, wo'aaríi bii feekkaada?

Pee' taasukka Yéesu

(Marka 14: 66-72; Lúkkaa 22: 56-62; Saj 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Pee' nak, lak ya yunjga ga fooh, ga hëtaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa, laakka súrga yibeti yaa deey gari, wo'"ari an:

- Fu ban fu enee na Yéesu, baama dëk Gëlléeda!

⁷⁰ Wayee Pee' taasukka ga fíkii béeëb, wo'"a an:

- Mi ínohoo iñii fu waa' kiwo'fa!

⁷¹ Léehí'ta, ya kolukka yaa yah baa hal-kaadaa. Laakka súrga yiliis yibeti yaa hotti, wo'"a buwaa enee daamadá an:

- Bii yii enee na Yéesu Nasareet!

⁷² Pee' waatukka, taasukissa an:

- Mi ínohoo baa yaama!

⁷³ Ennda kiis, buwaa enee daamadá deeyussa gari, wo'ussari an:

- Fu ban, fu joman kibok gaba, ndaga dii fu wo'ida teewohin ga dii fu meyohfa.

⁷⁴ Daama, Pee' ennda ga kicojuk na kiwaatuk, ya taasuuka an:

- Mi ínohoo baa yaama!

Ga saasi siik-pabaa konnda.

⁷⁵ Pee' níindírukka iñaa Yéesu wo'eeri an: «Bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' dalla kimey yaa koduk mooncaa leehoo.

27

Yéesu bayussa ga fíkii Pílaat

(Marka 15: 1; Lúkkaa 23: 1-2; Saj 18: 28-32)

¹ Ga kímaa cuut, sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa, béeëëba hidohussa kimalak daa ba tuman bi ba apluk Yéesu.

² Ba baañlukkari, ba bayyari, ba tikkari ga yah Pílaat gúwernéeraa.

Kikaankkaa Yúdaa

(Tumeen 1: 18-19)

³ Ga waa Yúdaa, yaa toonee Yéesuda, ínohha an Yéesu tikuunun kíkaan, ya récukka iñaa ya tumeeda, ya ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa dëkaa ki'íkba hanja' héelíscaa cidaankaa-kaahaycaa ba fayeerida.

⁴ Ya wo'"ába an:

* 26:64 26: 64 Malkat Kañcaa 110: 1; Dañneel 7: 13.

- Mi tumin baakaa' ndaga mi erohin baa tummbii dara, ya apunee.

Ba taassari an:

- Waassii wiinoo gaa ga! Fu yëri ínoh!

⁵ Yúdaa jaffa koparaa ga duuy Kaanfaa Kooh, ya meyca, ya ka'ta kipokuk ní' ga koonaakaa ya harukka.

⁶ Sarahohcaa biyaakbaa balawussa koparaa, ba wo'a an:

- Koparii wii jomoo ki'atukohu na wii Kaanfii Kooh ndaga wa lomohsee ñíf bo'.

⁷ Ba hídohha, ba júwohha ga kibeb koparaa, ba lomohwa yoonaa «hëwiroh-kataanaa.» Ga yoonama, ba enohwa kimín ki'ac bwuwaan sagac ga dëkaadsa, binaa bo' kaan gafanbaa.

⁸ Kérí tah bi ga wati yoonama baysi "yoonaa ñífaa".

⁹ Fodaama iñaa Yérémíi, sëldiiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Ba bëþpa hanja'-hëeliscaa cidaanjkaah-kaahaycaa, ee wérí en cadamfaa bu-Isarayeel tookee kifay garida,

¹⁰ ba ekkaca ga kilom yoonaa "hëwiroh-kataanaa" fodaa daa Ha'mudii na-keeroookadsa.»

Yéesu bayussa ga Pilaat, gúwernéeraa

(Marka 15: 2-5; Lúkkaa 23: 3-5; Saj 18: 33-38)

¹¹ Waa ennda da, Yéesu bayussa ga fikii gúwernéeraa, yaama meekissari an:

- Fu yëri en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka.

¹² Wayee ya taassii dara ga iñcaa sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa yabeerida.

¹³ Pilaat wo'ari an:

- Iñcii fu yabu béeþcada, fu kelohincane?

¹⁴ Wayee Yéesu taassiri ga wiinoo gaca. Iñaama jaahalla gúwernéeraa lool.

Yéesu tíkussa kikaan

(Marka 15: 6-15; Lúkkaa 23: 13-25; Saj 18: 39-19: 16)

¹⁵ Ga feet Paakaa en béeþ gúwernéeraa méyí'ba bo' yíinoo ga bwuwaabu ga kasufa, yaa mbooloomaa waa'dfa.

¹⁶ Waama lak laakin baa abu ga kasu, ya teeku Barabaas ee béeþ ínohinndi.

¹⁷ Pilaat meekissa mbooloomaa hídirukohee daamada an:

- Dú waa' mi méyí'túu Barabaasoo Yéesu yii teeku Kiristaaniida?

¹⁸ En ki'enaa, Pilaat ínoheera an ki'iñaan tah ba haydohha Yéesu gari.

¹⁹ Betici wosohha gari, wiima lak ya yii yunjga ga daa atti'ohsifa, kiwo'i an: «Watukaa ki'ek haffu ga loo buyum yijófi'yuma, ndaga wekama mi heeyin gari ee mi sodeera lool ga heeyaa.»

²⁰ Sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa sorussa bwuwaabu nof, ba meekis Pilaat ya meydoi'ba Barabaas ee ya apluk Yéesu.

²¹ Wayee Pilaat meekissa mbooloomaa an:

- Yiida ga bwuuii banakbii bii yëri dú waa' mi méyí'túu?

Ba taassa an:

- Barabaas!

²² Pilaat meekissaba an:

- Kon Yéesu yii teeku Kiristaaniida mi tumanndi na?

Béebba taassa an:

- Daayaari ga kuraa!

²³ Wayee Pilaat meekissaba an:

- Ya tum ya yibóni'?

Wayee ba baa wëñ kifiip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa!

²⁴ Ga waa Pilaat ínoh an ya mínoo dara ga, ndaga coowaa waa wëñ kibaatuk, ya heella mûsú, bwuñukka ga fikii mbooloomaa, ya wo'a an:

- Duuroo wiinoo gaa ga ñíffi bii yii; dú bëri ínoh.

²⁵ Béeb mbooloomaa taassa an:

- Ee laa wa kípukat ga haffii na dlook towutiigarii.

²⁶ Waa ennda da, Pilaat méyí'taba Barabaas, lëehí'ta ya ríplukka Yéesu, ya erohhari kidaayunee ga kuraa.

*Soldaa'caa baa ñaawal Yéesu
(Marka 15: 16-20; Saj 19: 2-3)*

²⁷ Waa ennda dä soldaa'caa gúwernëeraa paafdohha Yéesu dhuuy kaanfaa gúwernëeraa, ba négírohha soldaa'caa fodaa gabadfa béeħħba, ba wíillari.

²⁸ Ba dolla kúlticaagari, ba ekkari kúlti filis fiyo'oh cor*.

²⁹ Ba te'ta iñaa man na baanu-buu' ee teru na lúp, ba ekkariwa ga hafaa. Ba e'tari doo'-barah ya ammba ga yahaa ñaabaa, léeħi'ta ba yí"ga fíkiici, baa ñaawalsohhi:

- Pesa buurii yaawúu'cii!

³⁰ Ba baa toossi, ba te'"a doo'-barahaa, ba baa feekkiwa ga haf.

³¹ Ga waa ba léeħi'tari kiñaawalsoh, ba dolla kúltifaa fiyo'ohfaa, ba ekissari kúlticaagari, léeħi'ta ba bayyari kidaaynee ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Marka 15: 21-32; Lükkaa 22: 26-43; Saj 19: 17-27)

³² Ga waa ba en na kiyahfa, ba hídukohha na bo' yiyaal yaa dék teeraa Síreen ee teeku Simonj. Ba gítinndari kiníkuk kuraanaa Yéesu yah kidaayohuda.

³³ Ba ka'ta bi ga dekataa wo'u Golgota, wéri en «loon-haf».

³⁴ Ba e'ta Yéesu biiñaa atukohu na enaama yí"éeyí" en fan git. Daa ya yoohee biiñaa, ya sanngawa ki'an.

³⁵ Ba daaycarri ga kuraa, ba yípohha tidoo' kiwaroh kúlticaagari.

³⁶ Léeħi'ta ba yujnga daama, ba baa watukki.

³⁷ Ba daayca kuhaanga tímmba hafaa Yéesu kiteewoh iñaa tah ya apuda. Ba bínnda ga an: «Bii yii yéri en Yéesu buurii yaawúu'cii.»

³⁸ Ba daayca baa ga yahaaci tumoh-kofeel baañak: yii hanohhari yah-ñaam, yíinoo ga yah-señ.

³⁹ Buwaa kooree daama baa paafdfa, baa kékít haf,

⁴⁰ Ba baa bássi an:

- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahayfa, somaa haffu. En lak fu en Kowukii Koohaa, yoosukaa ga kuraanii!

⁴¹ Sarahohcaa biyaakbaa na jégiroh-waasca na yaakcaa yaawúu'caa baa, baa ñaawalsohhi, baa wo' an:

⁴² - Ya somin buwaa biiñoo ee ya mínoo hafci kisom. An yéri en buurii fu-Isarayeele? Kon ya yoosukat diima-diima ga kuraanii dí hot, dí gém gari.

⁴³ Ya tíkee yaakaa'ci ga Kooh. En lak Kooh keeñukinndinaa, ya müsalatti diima ndaga yéri wo' an ya Kowu Kooh.

⁴⁴ Bi ga tumoh-kofeelcaa baañakbaa daaysee ga kuraanaa fodaa garida baa bássi fodaama baa.

Kaanaa Yéesu

(Marka 15: 33-41; Lükkaa 23: 44-49; Saj 19: 28-30)

⁴⁵ Ga wahtaa nohaa tuuk ga dookdfa, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñúussa kérúus ga kúlkkaa tóoh.

⁴⁶ Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa kiyaak an:

- Élí, Élí, lema sabaktani? (Wéri en an: «Koohyiigoo, Koohyiigoo, iñii tah ya fu foñnjoo?»)

⁴⁷ Ga buwaa enee daamafa, laakka buwaa daa ba keloheeri, ba dalla kiwo' an:

- Ya yii bay Ili!

⁴⁸ Yíinoo gabaa dalla kifool, bębpa epoos, pokkawa ga siñdaa doo', ñoonndawa ga biniiga', e'ta Yéesu ya dhuuywa.

⁴⁹ Buwaa biiñoo nak baa wo' an:

- Ísat rek du malak ati Ili hayyi kihay kisom ati na!

⁵⁰ Wayee Yéesu lesissa koonaa kiyaak, ya léeħhfukka.

⁵¹ Ga wahtaama, rídóonaa wiyaakwaa poksee ga Kaanfaa Kooh, kún dekataa wéñ kisela'da dalla kifa' kom kanak, aboh dook bi ga kakay. Kakayfaa faa yéngéluk, atohcaa caa félgliskoh.

⁵² Loy ciyewin lègísukka, faraaf bo'-Kooh ciyewin milißsa ga buwaa kaaninda.

⁵³ Ba tessa da bi ga daa Yéesu milißohfa, ba baa han ki'aas Yéerúsaleem, teeraa wisela'i'waa, ba feefukka ga bo' biyewin.

⁵⁴ Soldaaraa kuliyuk ga bo' bítéemée' ga heñðfa, na buwaa taabee nari kiwatuk Yéesuda hotussa daa kakayfaa yéngéluda na iñcaa laak caama, ba tiitta lool, ba baa wo' an: «Kayoh-kayohfa, bii yii enee Kowu Kooh!»

* 27:28 27: 28 Kúlti fiyo'oh cor Iñaa man dä kiyo'oh teewoh mandarga buu' na ndamaagari.

⁵⁵⁻⁵⁶ Beti biyewin enee daama, ceelussa palah baa malak. Mëri-Malleen, Mëri eew Saak na Yoseef na eew towutaa Sebedee. Beticaama bëri meyohee na Yéesu gohaa Gëlilée ee ba toputu'iri.

Yéesu bayussa loycaa

(Marka 15: 42-47; Lúkkaa 23: 50-56; Saj 19: 38-42)

⁵⁷ Ga noh-soosaa bo' yilëekí'-alal, yaa dëk Arímatee ee teeku Yoseef, hayya. Ya bokee ga télilibéecaa Yéesu fan.

⁵⁸ Ya ka'ta ga Pilaat, ya meekissari faraaffaa Yéesu. Pilaat nakohha ya eruфа.

⁵⁹ Yoseef bëbpa faraaffaa, müullafa ga pís perkaal wi'as mac.

⁶⁰ Ya faanneerafa ga loy wi'as waa ya yotdee hafci ga atoh, ya pírgínnda atoh wiyaak ga kúuwkaa loyaa, ya yaa yah.

⁶¹ Mëri-Malleen na Mëri yaa yiinooyaa lak ba yugin, jaanohuunun na loyaa.

Baa watukee loyaa Yéesuda

⁶² Ga kooh-wiisfaa tík ga besaa waayukaa Sabatfa, sarahohcaa biyaakbaa na Férísiyeenjcaa hayussa ga Pilaat.

⁶³ Ba wo"ari an:

- Kiyaakii, dí nüindúsukin an baa yaama wo'oo kayohdfa, wo'era lak ya yaa lís kipes an: «Tík ga bes kaahayaa mi hay kímilís»,

⁶⁴ kon ebilaa bifo' ba watuk loyaa dii bi ga bes kaahay. Enndiikanaa télilibéecaagari múnin kikaru ba lok faraaffaa, ba wo' buwii an: «Ya milísin ga buwaa kaaninda.» Ee baanaa sabohfii tikan gada wéñan fidewaafta kiyak.

⁶⁵ Pilaat taassaba an:

- Soldaa'cum booma, bayatba, dú watuki' haffúu loyaa daa dú waa'.

⁶⁶ Ba ka'ta kimalak ga daa loyaa manda, ba tummba lëdi' ga atohaa lanwada doonaa baa le' ga tóoh bo' ínoh. Ba foñña soldaa'caa daama, baa watukwa.

28

Yéesu milissa ga kikaankaa

(Marka 16: 1-10; Lúkkaa 24: 1-12; Saj 20: 1-10)

¹ Teel ga kímaa dímaasa, lak besaa Sabat paafin, Mëri yaa dëk Makdalaada na Mëri yaa yiinooyaa, karussa kimalaknee loyaa Yéesu.

² Kakayfaa dalla kiyéngélük didóolí, laakka malaakaa Kooh yoosukoh asamaan, ya pírgínnda atohaa wiyaakwaa lagohsee loyaaada, ya yuñnga ga dlook gaa.

³ Ya mannda na melic kilee', kúltifaagari yaanaawwa der fan perkaal.

⁴ Buwaa watukee loyaaada, titiussa bi baa kaanan.

⁵ Wayee malaakaa wo"a beticaa an:

- Kaa tíitat, mi inohin an dú raas Yéesu yaa daaysee ga kuraanaada.

⁶ Ya enissii díi. Ya miliásin fodaa ya wo'ekadfa. Hayat gií, dú malak dii ya faaneeda.

⁷ Gaawat kíka', dú wo'nee télilibéecaagari an: Yéesu milísin ga buwaa kaaninda. Ya dëwírukinnidú Gëlilée, dú hotohnandoo daama. Kon iñuma yéri mi yaheerúu kiwo'.

⁸ Beticaa gaawussa kimey loyaa. Ba tíiteera wayee keeñba sooseera lool fan. Ba baa fool kiyéegal télilibéecaa Yéesu iñaa hewdfa.

⁹ Balaa ba le'anaa, Yéesu hídohha naba, wo"aba an:

- Mi yii këñí'túu.

Beticaa deeyussa gari, ñuluucukussa ga kotcaa, baa jaamukki.

¹⁰ Waa ennda da Yéesu wo"aba an:

- Kaa tíitat! Karat, dú wo'nee télilibéecaagoo an ba karat Gëlilée: ba hotohnandoo daama.

Béestíraa soldaa'caa

¹¹ Ga wii beticaa en na kiyahuda, ga soldaa'caa naksee kiwatuk loyaa Yéesu acohseeda, laakka gabaa boyuk teeraa, ba bëestí'ta sarahohcaa biyaakbaa tóoh iñcaa laakeeda.

¹² Sarahohcaa biyaakbaa dalla kihidírukohu na yaakcaa yaawúu'caa, ba júwohha ga ki'e' soldaa'caama hëélis wiyewin,

¹³ ba wo"aba an:

- Dú karaa, wo'at an télilibéecaa baa yaama bëri hay ga wek, ba lokka faraaffaagari lak dí baa neeh.

¹⁴ En danaa gúwernéerii yéenkanaa dí hay nari kimín kiwo' bi dara hokoorúu ga.

¹⁵ Soldaa'caa bewussa koparaa, ba tummba fodaa daa ba wo'seeda. Fodaama, bëestíraama síwwa ga dhuuy yaawúu'caa ee bi wati ka kii lís kiwo'u.

*Yéesu wossa tēelibéecaagari ga heetcii ga ēldúnada tóoh
 (Marka 16: 14-18; Lúkkaa 24: 36-49; Saŋ 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)*

¹⁶ Waa ennda da, tēelibéeccaa Yéesu bidaanqaaahbaa na yiinooyaa karussa Gélilée, ga janjagaa Yéesu ebileebada.

¹⁷ Daa ba hotee Yéesu, ba yí'a, ba baa jaamukki. Wayee laakka gaba buwaa laak hel kanak ga iñaa ba hotfa.

¹⁸ Yéesu deeyca gaba, wo''aşa an:

- Ga dook na dii ga kakay, Paammboo erinndoo dooli ga tóoh.

¹⁹ Kon karat ga béeb heetcii ga ēldúnada, dú tumba hitéelibéeroo. Bëtisi'atba ga teekii Paamudii, wii Kowukii na wii Helii yisela'i'yii.

²⁰ Yéedíratba kitaabuk béeb iñcii mi nakkúu kitumfa. Ee mi, mi yii narúu besaa en béeb, bi ga daa ēldúna túki'an.

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Marka bínda Wo'eencii lègis Kéyítfiida

Wii wérí en Hewhewii Marka bínda. Marka nak bokéerii ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya taabeera na Pool ee ya bokin ban kilégéy na Pee'. En ki'enaa, ifcii ya bín ga kényítfiida ya kelohca ga Pee' ga wii yaama en na kijangat buwaa loo kipeskaa Yéesu ga éldúnada.

Hewhewii wiima, Marka bídi'wa buwaa enussii yaawí'u'da kiteebba an kayoh-kayohdha Yéesu yéri en Kowukii Kooh. Kooh wo'in ga Kéyítfaa fisela'i'faa an hay kilaak baa ya wos kimúsal bu-Isarayeel, heetaagari. Ga wii Yéesu hay éldúnada lak bu-Room te'in kúlkaa Isarayeel baa nguuruk ga dookha. Bu-Isarayeel nak foogee an Kiristaanii Kooh dígeefbadha haya, ya hay kikaal bu-Room. Wayee enéerii kikaal bu-Room tahee Yéesu kihay. Kimúsal buwaa took ki'on Seytaani biinj, ba took kirécuk baakaa'caagaba, ba taabukkidaa bérí tahhi kihay.

Marka bín ga kényítfi fi iñcaa Yéesu tum ga éldúnada na caa ya jégi' buwaa, na ban iñaa aaw ga kikaankaa na kimilískaa Yéesu. Yéesu jangatae buwaa ee yéréméerii wo'eenci; ya yaa wéki' buwaa ga díukoolcaagaba, ya yaa kaal rabcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí'-waa'. Wayee ya mosoo kibéwi' hafci hidaa ga daa ya enee Kowu Koohdfa. Ndaga «Kowukii bii» hayéerii éldúna ki'am buwii súrga wayee ya hayee kitum hafci súrga buwii, ya erohha kumuunkaagari en danaa biyewin múc (Marka 10: 45).

Buwaa kulyuk ga yaawí'u'caada sagussari, ba appari. Béeb baa taabuk Yéesu jomin kon kitook kiday coonuaan en tööh, ee ya bok kinguuruk nari bes.

Fu yiima fu jaŋ kényítfi fiida, fu hay took an Yéesu ya Kowu Kooh kayoh-kayohdane, fodaa soldaaraa yiyaakyaa wo'eeka an: «Kayoh-kayohdfa, bii yii enee Kowu Kooh!» (15: 39).

Kéyítfi Marka bín ga loo Yéesuda tíidoh anee:

- 1 - Jangataa Sanj-Bétís (1: 1-8)
- 2 - Sneytaani fi'ta Yéesu (1: 9-13)
- 3 - Yéesu tessa ga gohaa Gélilée (1: 14-9; 50)
- 4 - Yéesu meyohha gohaa Gélilée ka'ta Yéerúsaleem (10: 1-52)
- 5 - Bescaa méeñjoh ga kipeskaa Yéesuda (11: 1-15: 47)
- 6 - Yéesu miliisa ga kikaan (16: 1-8)
- 7 - Yéesu teewukohha ga téelibéecaagari (16: 9-20)

Jangataa Sanj-Bétís

(Mëccée 3: 1-12; Lúkkaa 3: 1-18; Sanj 1: 6-9,15-30)

¹*Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa, Kowukii Koohdfa, daloh anee:

²Fodaa daa Ísayíi, séldiiga-Koohaa bín ga Kéyítfaada; Kooh wo' da an:

«Mi yii wos bo'oo, yaa dëwrukandaa, kiwayuk waasumgaraa.

³Laakin koonaa-bo', kaa en na kiwo' didóolí' ga duuy égi'-dúndagaa an:

Waayukdat Ha'mudii waasii, júwi'datti tuwaas-waasti!»*

⁴Baama ennda Sanj. Ya hayya, yaa bétisi' buwaa ga égi'-dúndagaa. Ya yaa jangat an buwaa súpitat kipeskaagaba, ba bétisi'u, en danaa baakaa'caagaba bayalu.

⁵Kúlkaa Yúudée tööh na buwaa dék Yéerúsaleemda baa mey baa aaw gari. Ba baa récuk baakaa'caagaba ga fikii béeb ee Sanj yaa bétisi'ba ga húlúwaa Yúrdej.

⁶Sanj ekukee kúltifaa terohu na fénuf geeleem, ya pokukka liib-on ga kenohkaa*. Ya daanee kiñam pay na kúum.

⁷Ya jangatae an:

- Laakin baa en na kihay ga fenooroo ee yéri wéñnjoo kiyak fúuf. Mi jutuutin sah ga kidaal kipéks liibcaa ñafa'caagari.

⁸Mi, mi bétisi'inndúu ga mísú; ya nak, ya bétisi'anndúu ga Helaa yisela'í'ya.

Sanj bétisi'a Yéesu ga mísúmaa

⁹Waa ennda da, Yéesu meyohha dékka Nasareet ga gohaa Gélilée, ya hayya, Sanj bétisi'ari ga húlúwaa Yúrdej.

¹⁰Ga daa Yéesu en na kimey ga mísúmaadfa, ya hotta asamaan lègisukka. Helaa Kooh, fodii ho', yaa yoosuk ga dookci.

* **1:3 1: 3** Malasii 3: 1; Ísayíi 40: 3 béstiru fodaa daa bínsee ga kiGerek múusdfa. **◊ 1:6 1: 6** Malkat 2 Buu' 1: 8.

¹¹ Laakka koonaakaa meyoh dlook Kooh, wo["]a an:

- Fu yéri en Kowukiigoo mi keeñukda. Keeñnjoo soosin garaa^{*}.

Fíraa Seytaani na Yéesu

(Méccée 4: 1-11; Lúkkaa 4: 1-13)

¹² Ga saasi, Helaa yisela[']yaa woocca Yéesu, bayyari dëkat, égi[']-dúndan. Ya ennda da bes cidaankaah-nikiisi.

¹³ Waa ya en daama, Seytaani físeeríiri kiffi'. Yéesu enee daama na rapcaa ee malaakaccaa baa topitu[']i.

Yéesu dalla kijangat ga gohaa Gélilée

(Méccée 4: 12-17; Lúkkaa 4: 14-15)

¹⁴ Yéesu ka[']ta gohaa Gélilée, wiima lak San abuunun ga kasu[†]. Ya yaa jangat ga gohaama Hewhewaa winéwí'waa meyoh ga Koohda.

¹⁵ Ya wo["]ee an:

- Wahtii le[']in ee Nguuraa Kooh deeyin. Súpitat kipeskiigarúu, dú gém Hewhewii winéwí'wii!

Yéesu bayya mbaaloh binikiis

(Méccée 4: 18-22; Lúkkaa 5: 1-11; Saq 1: 35-43)

¹⁶ Daa Yéesu kooree ga seereenaa giyaa Géliléeda, ya hotta mbaaloh baañak: Simon na Andari këmëenjkici, ba baa wees mbaal ga giyaa.

¹⁷ Yéesu wo["]aba an:

- Taabukattoo, mi hayyúu kitum bimbaaloh bo['].

¹⁸ Ga saasi, baa foñjaa mbaalcaagaba, ba baa taabukki.

¹⁹ Ya ka[']ta bi ga fíkii, ya hotta towutaa Sebedee: Saak na San, këmëenjkici. Ba enee ga gaal-loocaagaba, baa hëwíraat mbaalcaa.

²⁰ Yéesu dallabaa kibay; baa foñjaa Sebedee, paamba na lëgëyohcaa ga gaal-loocaa, baa taabukki.

Yéesu wëki[']ta baa laak rab

(Lúkkaa 4: 31-37)

²¹ Yéesu na tæelibéecaagari le[']ussa dëkaa Kafarnawom. Ga besaa Sabat, Yéesu aassa jaangu-yaawúuraa, ya aawwa kijégíroh.

²² Buwaa waaru[']seera lool ga jégírohaagari, ndaga ya en na kijégírohaa, ya yérëmoo wo[']eenci fodaa jégíroh-waasca.

²³ Béríi, laakka baa aas jaangu-yaawúuraagaña, ee enee baa laak rab. Ya yaa fiip an:

²⁴ - Yéesu Nasareet, fu naríi ya? Fu hayyíi kidúbíre? Mi inohin bii fu enda. Fu yéri en bii yisela[']yii meyoh ga Koohda!

²⁵ Yéesu gëtta rawaa, wo["]ari an:

- Dekoha, fu meyoh ga bii!

²⁶ Fodaama, rawaa saylukohha baa saylukoh ciméeskí', lessa koonaa kiyaak, meyohha gari.

²⁷ Buwaa enee daamada bëeëbba jaahli[']ussa ga iñaama, bi baa wo['] ga díkaantiba an:

- Iñii yii man na? Ati jégíroh wi[']as! Bii yii wo[']i wo[']een wiinoo[‡], ee bi ga räbcii sah tumsi iñaa ya nakohfa!

²⁸ Meyohha da, teekaa Yéesu dalla kisíw daa en bëeëb ga gohaa Gélilée.

Yéesu wëki[']ta payam Pee' na bïbo' bïyewin biliis

(Méccée 8: 14-17; Lúkkaa 4: 38-41; Méccée 4: 23-25)

²⁹ Waa baa meyoh jaangu-yaawúuraa, ba ka[']ta kaan biSimon na Andari, taabusaa na Saak na San.

³⁰ Lak payam Simon yibeti faanukin, tamoh hen. Yéesu dallaka kiyéegalu.

³¹ Daa ya le['] bi gari, ya ammba yahaa, bëwi[']tari. Ga dëkataama faanfaa yímmba. Lëehí[']ta ya yaa topetu[']ba.

³² Ga noh-soosaa lak nohhaa aasin[§], Yéesu haydohdfussa díukoolí'caa tóoh na ha[']räbcää.

³³ Ee bù-dëkaa tóoh nëgírukohusee ga hal-kaanfaama.

* 1:11 1: 11 Mëdïrohat na Kañcaa 2: 7; Ísayíi 42: 1. † 1:14 1: 14 Saq yaa bëtisi[']ee bùwaa ga húlúwaa Yúrdeñfa, yéri wo[']u dii. ‡ 1:27 1: 27 Ga daa bíncaa hëgísohudaa na topdfa, laakin bùwaa bín fodii dii: ati waas wi[']as waa mey na dooli! Bi ga räbcii sah baa tumi iñaa ya nakbaafa. § ga räbcii sah baa tumi iñaa ya nakbaafa.

34 Ya wëkí'ta bo' biyewin baa laakin díukoolcaa bokkii. Ya kaalla baa rab biyewin ga buwaa, ee ya onéríi rafcaama kiwo' yen ndaga baa ínoheera baa ya enda*.

*Yéesu wiilla Gélilée
(Lúkkaa 4: 42-44)*

35 Ga kímaa cuut, lak Kooh lís kiñúus, Yéesu kolukka, ya meyca yaa yah daa wéetin. Daama, yaa kíim Kooh.

36 Simonj na buwaa ensee narida baa raasussi.

37 Daa ba hoteeri, ba wo"ari an:

- Béeb buwii bii raassaa.

38 Ya taassaba an:

- Du yahat dekat wiliis, ga dëkcii ga yahaaniifa, doonaa mi míin kijangatnee buwaa daamada baa. Ifñaama yérí tahhoo dii kimey.

39 Fodaama, ya wiilla Gélilée tóoh, yaa jangat buwaa ga jaangu-yaawúu'caa, ee yaa kaal rafcaa ga buwaa.

Yéesu wëkí'ta baa bay díukool gaana

(Méccée 8: 1-4; Lúkkaa 5: 12-16; Lúkkaa 17: 12-19)

40 Laakka bo' yaa bay díukool-gaana hayya ga Yéesu, yí"a ga fikíici, yaa kíimmbi an:

- Fu waa'kanaa, fu míinndoo kiwéki†.

41 Yéesu laakka yérmaandi wiyaak gari. Ya léríssa yahaagari, le"a ga baa, wo"ari an:

- Mi waarinka, waka!

42 Ga saasi, díukool-gaanaa meyohha ga baa, baa wakka.

43 Léehí'ta Yéesu dallari ki'ebil, díjngari na wo'een ciyégiséi'

44 an:

- Abukaa ga kiwo' bo' iñii mi tumi'taada, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa ee fu tum sarahaa Móyiis nakoh ga kisetkiigaraada. En danaa iñaama hay kiteef béeb an fu setin*.

45 Baa nak meyohha daama, ya ennda ga kibéestí' na kilibaacoh iñaa laakee yaama. Ifñaama tähha bi Yéesu mínséeríi ki'aas dék wíinoo ga fikii béeb; ya nammba kites ga fooh, ga dëkatcaa laakoo ken, wayee buwaa baa meyoh daa en béeb baa hay gari daama.

2

Yéesu wëkí'ta baa lafañin

(Méccée 9: 1-8; Lúkkaa 5: 17-26; San 10: 31-38)

1 Bes cera tikkga ga, Yéesu sooffa Kafarnawom. Buwaa yéenjnga an ya yaa ga kaanfaa*.

2 Bo' biyewin négirukohussa ga duuy kaanfaa, bi laakkissi daa bo' tuukan, enndii sah ga fikii hal-kadaa. Ya yaa yéegalba wo'eenaa Kooh.

3 Bibo' hayussa gari, haydohdussi baa lafañin. Yaal binikiis bérí teembeelussi.

4 Ga daa ba minndii gari kideey ndaga mbooloomaa, ba nammba kiheel gúl ga cakaraa† túuyaa, tíimmba Yéesu ga daa ya eneeda. Ba yóoski'ta gatanaa lafañaa faankohdfa ga gúlaama.

5 Daa Yéesu hoteet ngéemaagabaa waama, wo"a lafañaa an:

- Yaal, baakaa'cumgaraa bayaluununndaa.

6 Wiima lak laakin jégiroh-waascaa yuŋ daama. Baa halaat an:

7 «Iñii tah bii yii kiwo' iñaama ya? Basin Kooh! Bii míin kibayal baakaa' ba, enndii Kooh dogaa?»*

8 Yéesu ínohha haat ga helaagari iñaa buwaama halaatda. Ya wo"aba an:

- Iñii tah ya dú halaat iñuma ga helciigaruü?

9 Kon iñii yiida wëñ kiyoob kiwo' lafañii: kiwo'i an «Baakaa'cumgaraa bayaluununndaanoo», kiwo'i an «Koluka fu tiin?»

10 Wayee bi dú inoh an ga éldúna, Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa, malkat!

Ya wo"a lafañaa an:

11 - Mi wo"aaka, kolka, bewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!

12 Daama lafañaa dalla kikoluk, bëþpa gatanaagari, yaa mey ga fikii béeb. Fodaama buwaa tóoh jaahli'ussa ga iñaama, ba baa ndam Kooh anee:

* 1:34 1: 34 Yéesu waareeríi rafcaa jangat teekaagari ga buwaa. † 1:40 1: 40 Malkat Méccée 8: 2 na iñaa béstíiru gada. * 1:44 1: 44 Malkat Léwítik 14: 2-32. * 2:1 2: 1 Mín ki'en kaan biSimonj na Andari, malkat 1:

29. † 2:4 2: 4 Cakaraa túuycaa ñu-Paleestiin hëwrohsee na kayay-ban, ee bo' míin kiyun ga dookgaa. * 2:7 2:

7 Kiþas KoohMédirohat na Léwítik 24: 16.

- Iñaa man na iñii yi, dí mosoori kihot!

Yéesu bayya Léwí

(Méccée 9: 9-13; Lúkkaa 5: 27-32; Kañcaa 25: 8-9)

¹³ Yéesu meyissa ga bák giyyaa Gélléé, bo' biyewin baa hay gari, ya yaa jégí'ba.

¹⁴ Ya enee na kipaaf, ya hotta Léwí, kowu Alfee, yugin ga dékataa fayukohsi juutida.

Yéesu wo"ari an:

- Taabukaaroo!

Léwí kolukka, yaa taabukki.

¹⁵ Léehí'ta, Yéesu enee na kiñam ga kaan Léwí, ee juuti biyewin, na buwaa júwussii boksee nari kiñam ban, ya na télíbécäagari. Ga buwaa taabukussifa, yewneera buwaa man da.

¹⁶ Ga daa jégíroh-waascaa fa' na Férísiyeencaa hotussi yaa bok kiñam na juutcaa na buwaa júwussiida ban, ba meeckissa télíbécäagari an:

- Iñii tah ya, ya bok kiñam na juuticii na buwii júwussiida?*

¹⁷ Daa Yéesu kelohee iñama, ya wo"aba an:

- Buwaa dara gaa naba laakussii sooli ga payoh, wayee dúukoolí'cii bérí laak sooli ga. Mi hayyií éldúna kibay buwii júwinda, wayee mi hay kifay ha'-baakaa'cii.

Yéesu wo"a ga loo ki'oo'

(Méccée 9: 14-17; Lúkkaa 5: 33-39)

¹⁸ Laakka bes, télíbécäa San‡ na baa Férísiyeencaa baa oo'. Bibo' hayya ga Yéesu kimeekissi an:

- Iñii tah ya télíbécäi San na bii Férísiyeençii bii oo', ee télíbécäigaraa oo'soo?

¹⁹ Yéesu taassaba an:

- Bedohcaa ha'-kilookkaa míñin ki'ooru ee lak ha'-kilookkaa yaa nabane? En lakanaa ha'-kilookkaa kaa lís naba ki'en, ba mínoo ki'oo'.

²⁰ Wayee bes waa hay, waa ha'-kilookkaa hay kibewohu ga leelooba, béríinaama nak, ba hay ki'oo'.

²¹ Ken bewoo piis wi'as daafwa ga líl-kúlti. Enndiikanaa píisaa wi'aswaa hay kibaydoh yen ga líl-kúltaa, wa tum daraa wéñ kiyak.

²² Fodaama, ken tumoo biiñ wi'as ga mbúus-oncaa maañin. Enndiikanaa biiñaa lúudaa, pook mbúuscaa: biiñaa aamuk mbúuscaa yasukoh. Kon biiñ wi'as jom ki'eku ga mbúus-on ci'as!

Yéesu yéri laak bes Sabat

(Méccée 12: 1-8; Lúkkaa 6: 1-5)

²³ Enee ga bes Sabat, béríi Yéesu kooree ga díuy yooncaa lúudin§. Ga daa ba kooroheeda télíbécäagari dalussa kiweel ga boncaa*.

²⁴ Laakka Férísiyeencaa wo'u Yéesu an:

- Malka! Iñii tahba kitum ya iñaa Waasii kokohin kitum ga bes Sabatfa?*

²⁵ Yéesu wo"aba an:

- Hanaa dú jaŋgii iñaa buu' Dëwít tumee béríi lak ya yaawin ee ya laakoo iñaa ya ñaman, ya na buwaa taabee narifa?

²⁶ Ya aassa taalaa Kooh, waama lak Abiyataa' yéri enee ha'-kaadaa sarahohcaa, ya ñammba mbúurúcaa meydohdfusee Koohfa, ya e'ta buwaa taamsee narifa ga ban. Ee mbúurúcaama, sarahohcaa don onuca kiñam*.

²⁷ Yéesu tíki'taba ga an:

- Bo' yéri tah bes Sabat kitumu, enndii bes Sabat tah bo' kisaku.

²⁸ Iñamaa tah kon, bi Kowukii bii kérí laak bes Sabat ban.

3

Yéesu wéki'ta baa yahaa dooykin

(Méccée 12: 9-14; Lúkkaa 6: 6-11)

¹ Laakka bes, Yéesu karissa jaangu-yaawúuraa. Lak laakin baa en daama, baa yahaa dooykin.

* 2:16 2: 16 Mëdirohat na 2: 15-16; Lúkkaa 15: 1-2. ‡ 2:18 2: 18 San-Bétis yaa bëtisi'ee buwaada. Malkat Méccée 6: 16 § 2:23 2: 23 Yoonaa enee yoon-beli: boŋcaagaca waa' kiman na bon piim, kuuncaagari céri hëwrohi mbúurú. * 2:23 2: 23 Malkat Dëteronom 23: 26. ** 2:24 2: 24 Malkat Eksoot 34: 21. * 2:26 2: 26 Ñammba mbúurúcaa malkat 1 Samiyeel 21: 2-7, Abiyataa': malkat 2 Samiyeel 15: 35, Sarahohcaa don onuca kiñam: malkat Léwítik 24: 9.

² Buwaa ensee dafsa baa malak ga Yéesu, ati ya hay kiwéki' bo' ga bes Sabat, doonaa ba mínni kiyam.

³ Yéesu wo"^a baa laak yahaa dfooykinda an:

- Kolka! Hayaa dii ga fikii béeeb!

⁴ Léehí'ta ya wo"^a buwaa ensee dafsa an:

- Iñii onohu kitum ga bes Sabat ya? Iñaa jofin wala iñaa moroo? Kisom kumuun bo' wala kilan kumuun?

Ba ennda ti'.

⁵ Yéesu malakkaba béeebba na keeñ-tam, iñaama mesikkari ga daa ba súb ga keeñda. Ya wo"^a ha'-yahaa an:

- Lérísaah yahii!

Baa léríssa, yahaa wakka, mannda ga daa wa eneeda.

⁶ Férísiyeenjcaa meyussa, ba dalla kihídoh na buwaa fa' na buu' Erootfa*, kimalak ga daa ba tuman bi ba apluk Yéesu.

Bo' biyewin taabukussa Yéesu

(Méccée 12: 15-21; Ísayí 42: 1-4)

⁷ Yéesu aawwa baa giyaa Gélilée na téelibéecaagari. Mbooloomaa waa meyoh gohaa Gélilée na waa Yúudée, wa waa taabukki.

⁸ Bo' biyewin biliis, daa ba kelohsee iñaa ya tumfa, ba baa hay gari baa; ba meyohsee gohaa Yúudée na dëkkaa Yéerúsaleem, na gohaa Idúmée†, na gohcaa hanoh húlúwaa Yúrden gaada, na iñaa wíil dëkcaa Tíi' na Sídon.

⁹ Ya wo"^a na téelibéecaagari ba heeli'ti gaal-looci en danaa ya míni ga ki'aas, doonaa buwaa ñaakoo ga dookci.

¹⁰ En ki'enaa, daa ya enee na kiwéki' bo' biyewinda tahha béeeb baa díukoolin yaa bociroh ki'am gari.

¹¹ Ee daa rabcaa hotohussi béeeb, ba yi'diri, ba fiipi an: «Fu yéri en Kowukii Kooh.»

¹² Wayee Yéesu dígiiba na wo'een ciyégisi', kihoonohba kiwo' baa ya enda.

Yéesu tanukka bo' bidaanjkaah na banak

(Méccée 10: 1-4; Lúkkaa 6: 12-16; Tumeen 1: 13)

¹³ Léehí'ta, Yéesu lappa ga dook janjagaa, ya bayya buwaa ya waa'da; ba hayya gari.

¹⁴ Ya tanukka bidaanjkaah na banak, baa ya teek apotaa': ba tes nari ee ya wosifa kijangatnee;

¹⁵ ya e'dohhaña dooli kikaal rab ga buwaa.

¹⁶ Buwii bii bérí en bidaanjkaah na banakbii ya falda: Simon (yéri ya teek Pee)*;

¹⁷ Saak na kéméenkici Sanj, towu Sebedee, (baa ya e' teek Boanergesda, wérí en «towu íníp»)†;

¹⁸ Andari; Filiip; Bartulémii; Méccée; Toomaa; Saak, kowu Alfee; Tadee; Simon selootaa,

¹⁹ na Yúdaa Iskariyot ennda yaa toonan Yéesufa.

Buwaa pokí Helaa yisela'i'yaayenda

(Méccée 12: 22-32; Lúkkaa 11: 14-23)

²⁰ Yéesu boyukka kaan. Bo' biyewin négírukohissa daama, bi tahha Yéesu na téelibéecaagari mínséerii sah kiñam.

²¹ Mbokcaa Yéesu kelohuka hen, ba baa hayyi ki'amnee, ndaga ba wo'ee an hafaagari müuyin.

²² Laakka jégíroh-waasca meyohsee Yéerúsaleem, baa wo' an:

- Belsebul§, buurii rabcií yérí nari! Doolii buurii rabcií e'tifa, wérí tahhi kimín kikaal rabcií ga buwii!

²³ Yéesu bayyaba, liiwukkaba anee:

- Seytaani míni na kikaal Seytaani?

²⁴ Binaa nguu' hégliskoh ga dñuuywanaa, nguuraama mínoo kituuk.

²⁵ Ee binaa kaan hégliskoh ga dñuuyfanaa, kaanfaama mínoo kituuk.

²⁶ Kon binaa Seytaani heññoh na hafci, ee ya hégliskohaa, ya mínoo kilís, ya dal kidfúm.

* 3:6 3: 6 Buwaa ma fa' na Eroot Antípas (Ílmu ga kíis 4 balaa Yéesu, ee kaannda tíkiis 30 ga fenoo Yéesu) waaree kihot baa meyoh ga buu' Eroot yiyaak, ya faluk ga dñookba ga kúlkaa, loo gúwernéeraa meyoh Room. † 3:8 3: 8 Idúmée gohaama hanohi gohaa Yúudée kakay, ee dëkkaa Eboron bokee gari. ‡ 3:16 3: 16 Teek Pee' mèdirohat na Méccée 16: 16-18; Sanj 1: 42. § 3:17 3: 17 Mèdirohat na Lúkkaa 9: 54. ¶ 3:22 3: 22 Belsebul wa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliuyuk ga rabciida... Malkat Méccée 10: 25.

27 Binaa bo' hay ki'aas ga kaan baa yaa na doolaagari gík, ya bëeb iñaa yaama laakfanaa, ya jommbi kibän hen paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa.

28 Mi wo"úuka ee kayoh; bo' míniñ kibayalu iñaa en töoh: baakaa'caagari na wo'een-baseecaa ya míniñ ki'ek Kooh tööh.

29 Wayee baa fu wo' iñaa moroo ga Helaa yisela'íyaa bëeb, fu bayalsoo bi taa', fu koorukan baakaaraama bi taa'.

30 Yéesu wo'eeba fodaama, ndaga ba wo'ee gari an rab nari.

Eew Yéesu na bikéméenjí Yéesu

(Méccée 12: 46-50; Lükkaa 8: 19-21)

31 Eew Yéesu na bikéméenjíci le'ussa. Ba eemmba fooh, ba wosohha kibaynee Yéesu.

32 Lak bo' bjiyewin yuguunun daama, wiiluununndi. Ba wo"ari an:

- Taasa, eefu na bikéméenjífu baa day ga fooh, soolukussaa.

33 Ya taassa an:

- Bii en eewwoo baa? Buwii en bikéméenjírooda baa?

34 Ya weessa has ga buwaa wiillida, ya ennda an:

- Malkat, eewwoo na bikéméenjíroo beema.

35 Baa tumi iñaa Kooh waa'da, baama yérí en kéméenjíroo yiyaal wala yibeti, wala eewwoo.

4

Liiwukaa wo' ga sokohaada

(Méccée 13: 1-9; Lükkaa 8: 4-8)

1 Laakka bes Yéesu enissa ga kijangat ga seereenaa giyaa Gélilée. Mbooloo wiyaak wiillari bifaf ya nammba ki'aas ga looci ga dhuuy giyaa, ya yunjngaa ga. Mbooloomaa tessa ga tewisaa.

2 Ya jégí'taba enaama ciyewin caa taam na liiwuk. Ya wo'eeba ga jégírohaagari an:

3 - Súkúrukut! Enee linoh, ya kolukka yaa yah kisoknee.

4 Ga daa ya en na kisokfa, laakka tesohtha keen ga yahaanaa waasaa, selcaa hayussa, niamussata.

5 Laakka tesohtha keen ga dekataa yewinin atoh, daa yewinndii kakay. Tesohtha gaawwa kipaala ndaga lak kakayfaa yewinndii.

6 Ee daa nohhaa koluk ga dlook hen, tékí'ta iñcaa paaleeda, ca súfpa ndaga níilcaagaca abéeríi.

7 Laakka tesohtha keen ga yówée-lúp, ta paalla da. Lúpcaa yakka, dallata ki'on bi ta míndii kimeydoh bonj.

8 Laakka tesohtha keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka bi ta bíríssa, tummba towu: tii haydohha iñaa le'in waas cidaanjaah-kaahay ga tesohtha sokseeda, tii cidaanjaah-yitniino, tii citéemée'.

9 Léehí'ta ya tikka ga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iñaa tah Yéesu liiwuki buwaa henda

10 Daa ya úsaayee mbooloomaa, bidaanjaah na banakbaa na buwaa daansee nari kitaamda meeckissari ga loo liiwukcaama.

11 Yéesu taassaba an:

- Dú bëri Kooh eree ki'ínoh kúmpafaa Nguuraagari, ee buwii tes ga foohfa, ba kelohan ga liiwuk na liiwuk.

12 Doona,

«Ba míñ kimalak bi jof ee ba hotoo dara,
ba míñ kikeloh bi jof ee ba ínohoo dara,

en dñanaa ba récukoo baakaa'ciigaba bi Kooh bayalba!»*

13 Yéesu wo'sissaba an:

- Binaa dñu ínohhii iñii liiwukii wii waa' kiwo'dñanaa, dñu mínan na ki'ínoh iñii liiwukciit tesfa waa' kiwo'da?

14 Sokohaa sok wo'eenaa Kooh.

15 Bñino medírohu na dekataa ga yahaanaa waasaadfa, ee sokohaa sok wo'eenaa ga dñuyba. Bi ba laasan kikeloh wo'eenanaa, Seytaani hay, nís wo'eenaa ba sokfusee ga keeñcaagabada.

16 Bñino medírohu na dekataa sokuunun ee yewinin atoh. Ba keloh wo'eenaa Koohaa, haat baa safaa' gawa kite'.

* 4:12 4: 12 Ísayii 6: 9-10 bëestíru fodaan binsee ga kiGerek müusdfa.

¹⁷ Wayee ba úsaayoo ga, ndaga wo'eenaa Kooh huutii ga keeñcaagaba. Fodaama, binaa wo'eenaa Kooh tahba ki'en ga iñaa newoo, wala ba tumu iñaa meskinaa, ba gaaw nawa kigúroh.

¹⁸ Biiñoobaa mëdïrohu na yówée-lúpaa sokuunun. Ba hay kikeloh wo'eenaa Kooh,

¹⁹ wayee halaat éldúna na kiwaa' kihépí'kaa aaw ga alal na waareen ciliis abuba; iñicaama on wo'eenaa Kooh bi tah wa mínoo kilím yen.

²⁰ Biiñoobaa mëdïrohu na kakayfaa laakin dooli, soku. Ba keloh wo'eenaa Koohaa, ba te'wa, ee ba laaki' Kooh jeriñ. Bii haydoh iñaa le'in was cidaanqkaah-kaahay ga iñaa sokseeda, bii cidaanqkaah-yitniinoo, bii citeemée'.

Liiwukaa wo' ga loo lampuða

(Lúkkaa 8: 16-18; Mëccée 5: 15-16)

²¹ Yéesu wo'issaba an:

- Bo' haydohin lampu lí' kanu gane? Wala ekwa ga fíldoo fayaage? Man lampu líksi hen*.

²² Laakkii iñaa míni kidaakuk bi hotukoo. Ee laakkii iñaa bo' míni kidaak bi meydoohssoo fanj.

²³ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

²⁴ Ya wo'sissaaba an:

- Malaksukohat iñcii dú kelohida. Nataa dú natoh buwiifa wéri dú natohohsan ee dú baatcfu ga.

²⁵ En ki'ena, baa laakin, hay kibaatcfu; wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayda sah hay kite'u.

Liiwukaa wo' ga loo tesohtaada

(1 Korenti 3: 6-7)

²⁶ Yéesu tikkisa ga an:

- Nguuraa Kooh man na fodii baa sok yoon.

²⁷ Ya enat ga kineehi, ya yúuduki, wekoo nohoo, wayee tesohtaa taa paal, taa yak. Ee ya yéegoo dara ga.

²⁸ Kakay férí yékdi iñaa paal gari tóoh. Aboh ga daa wa paalan, lëehíraa wa bíris bonj, tum towu.

²⁹ Yoonaas súwinaa ya aasi ga na kupíkaa'kaagari; ndaga lak kipík le'in*.

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaada

(Mëccée 13: 31-32,34; Lúkkaa 13: 18-19)

³⁰ Yéesu wo'issa an:

- Iñii dú míni kimëdiroh Nguurii Kooh nawada ya? Wala liiwukii wiida mínwaa kiteewoh?

³¹ Wa man na kowu-kedik fodii kowu-fúdan, binaa sokunaa, kérí wéñ kijutuut ga tesohii tóoh en ga éldúnada.

³² Wayee ka laas kisokunaa, kedik-fúdankaa koluk bi wéñ kiyak iñcii línsida, ee ka laak toy tiyaak taa wéetaa ga an tii selcii Kooh mínu kitaal ga duuy tuu'taagaca.

³³ Ya daanee kiyéegaloh wo'eenaa Kooh na liiwuk ciyewin caa manda; hínnda na fodaa daa buwaa míni ki'am ga helcaagabada.

³⁴ Ya wo'éerii iñaa endii liiwuk na buwaa; ee ya wéetta na téelibéecaagarinnaa, ya bégisisiba ga liiwukcaa tóoh.

Yéesu tuuki'ta uris wiyaak

(Mëccée 8: 23-27; Lúkkaa 8: 22-25)

³⁵ Besaa béríi, lak Kooh yaa hoof, Yéesu wo'a téelibéecaagari an:

- Du paafat giyyi bákaa hanoh gaadfa.

³⁶ Waa ba tagohha na mbooloomaa, ba bayya Yéesu ga loocaa ya enoheeda. Laakeera ban looci ciliis caa taamsee nari.

³⁷ Uris wiyaak dalla kiyíp, dúsusaa bewukka, waa weesuk ga cfuuy loocaa bi haat waa liif na mísú.

³⁸ Lak Yéesu yaa neeh ga bákaa hanoh bosaa loocaada, tígíñkin. Téelibéecaagari yúudussari, baa wo'i an:

- Jégírohii! Tumuuntii bwíttiiraane?

³⁹ Ya yúudukka, ya gëttaa urisaa, ya wo'a giyyaa an:

- Dekoha, fu yeewuk!

Urisaa tuukka, dékataa ennda cel.

* 4:21 4: 21 Mëdïrohat na Mëccée 5: 15; Lúkkaa 11: 33.   * 4:29 4: 29 Mëdïrohat na Soweel 4: 13.

⁴⁰ Lëehí' ta ya wo"^a b̄uwaa an:

- Iñii tähhúu kiniik ya? Dú gëmmbii garoo bi watine?

⁴¹ Ba tiitta lool ga iñamaa ee ba baa meekisoh ga leelooba an:

- Kon bii yii yeri en ba, bi urisii sah na giyyi tumsi ga iñaa ya nakohfa?^{*}

5

*Yéesu wëki'ta ha'-ra'b ga Gerasaa
(Méccée 8: 28-34; Lükkaa 8: 26-39)*

¹ Ba le"^a a tewisaa giyyaa Gëlilée wiinoowaa, ga kúlkaa Gerasaa*.

² Yéesu yaa yoosuk ga loocaa, laakka baa rab am, meyohha ga duuy loycaa[†], yaa gú'dukohhi.

³ Ya dëkee ga loycaa ee ken mínsiséeríiri kipok, luu enee na ceen.

⁴ Leekleek ya jéengíseera kotcaa, yahcaa poku na ceen, wayee ya gú' ceencaa, ya weel jéencaa. Ken laakéeríi dooli ki'ammbi.

⁵ Wekoo nohoo, ya enee ga duuy loycaa na ga janjancaa; ya weleluki, ya gaañi hafci na atoh.

⁶ Daa ya séenee Yéesu, ya yaa fool, ya yi"^a ga fíkiici,

⁷⁻⁸ Yéesu wo"^ari an:

- Hel wibóni', meyohaa ga bii!

Baa ennda ga kifip didióolí an:

- Yéesu, fu naroo ya, fu Kowukii Kooh yii ga dookaa-dookdfa? Mi yii kíimmbaa ga teekii Kooh, kaa tummboo iñaa meskin!

⁹ Yéesu meekissari an:

- Fu teeku na?

Baa taassa an:

- Mi teeku coogeel, ndaga dí yewinin.

¹⁰ Helaa wibóni'waa kíimee Yéesu doonaa ya meydoohori ga kúlkaa.

¹¹ Lakanaa laakin yop-mbaam-parki[‡] wiyaak waa na kiníru ga bák janjagaa.

¹² Rabcaa kíimmba Yéesu an:

- Èewdohaaríi ga mbaamcii, fu ekkii gaba!

¹³ Ya onndaba iñamaa. Rabcaa meyussa ga baa, aasussa ga mbaamcaa; yopaa írkisukka tégél-tégéläa, keennda ga giyyaa: mbaamcaa le'in bijúnni-kanak, muurussa ga giyyaa.

¹⁴ Níirohcaagaba nípuussa, ba wo'^aneera iñaa hewdfa ga teeraa na dëkcaa cíinoo. Buwaa baa hay kimalak iñaa hewdfa.

¹⁵ Ba hayya bi ga Yéesu, ba hotta ha'-rawaa bayee coogeelaadfa yugin, ekkin kúlti, taammba na sagaagari. Ba dalla kiniik.

¹⁶ Buwaa maasohsee iñaa dalee ha'-rawaa na mbaamcaadfa, béestírussabfa iñaa laakeeda.

¹⁷ Waa ennda da, buwaa dalla kikiim Yéesu ya meyoh gohaagaba.

¹⁸ Daa Yéesu en na ki'aas loocaa, baa rabcaa abeedfa kíimbari ya onndi kites nari.

¹⁹ Yéesu onndiirika, wayee wo"^ari an:

- Boykaa kaanfu, ga b̄u-kaanfu, fu béestí'ba tóoh iñii Ha'mudii tumi'taa ga yérmaandii ya laak garaadfa!

²⁰ Baa ka'ta, dalla kiyéegaloh ga gohaa «Teerucaa cidaanjkaahcaa[§]» iñaa Yéesu tumseeri tóohdfa; ee buwaa béebba jaahli'ussa ga.

Yéesu wëki'ta beti, mélisé'i'ta kowukaa Yayros

(Méccée 9: 18-26; Lükkaa 8: 40-56)

²¹ Daa Yéesu soofisee na looci ga tewisaa wiinoowaa, mbooloo wiyaak négírukohha ga yahaaci, ga daa ya enee ga tewisaadfa.

²² Laakkha bo', bok ga buwaa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraa, ee teeku Yayros; daa ya hot Yéesu hen, ya yi"^a ga kotcaagari.

²³ Ya yaa kíimmbi an:

* **4:41 4: 41** Mëdirohat na Kañcaa 65: 8; 89: 10; 107: 23-32. * **5:1 5: 1** Mëdirohat na Méccée 8: 28. Marka man na waa'kiwo' dii iñaa hanoh giyyaa Gëlilée meyaa'-nohda. † **5:2 5: 2** Loycaa waama ga iñaa wëñ kiyewindá, tumsee ga atohaa bayin noj wala acu ga duuy atoh ciyaak. ‡ **5:11 5: 11** Ga iñaa Léwitik 11: 7 wo'fa na Déteronom 14: 8, yaawúuraa tikssee mbaam-parki iñaa araamin, kon kokohseera kiñam. Iñamaa teewohin fan an dekataama enndii ga kúl yaawúu'. § **5:20 5: 20** Teeru cidaanjkaah enee ga bakaan hanoh giyyaa Gëlilée kakay, aawwa bák meyaa'-nohda.

- Kowukaagoo kibetikaa kiyínkaa kaa yah kiléehdfuk; hay tíkaari yahciigaraa doonaa ya wak ee ya pes!

²⁴ Yéesu yaa yah nari. Ee bo' biyewin baa taabukki, baa ñaak ga dlookci.

²⁵ Daama nak, laakeera betifaa daanee kimeydoh ñif rek, iñaa le'in tikiis tidañkaah na tanak.

²⁶ Ya sodeera lool ga yah payoh biyewin ee iñaa ya laakeeda tóoh eemmba ga, wayee onndiiri kitani; hanaa kay ya baaatee kikeen.

²⁷ Daa ya kelohee loo Yéesu, ya aassa ga mbooloomaa, ga fenooci, ya le'a ga kultifaagari.

²⁸ Ndaga ya wo'ee ga duuyici an: «Binaa mi mínee kile' rek ga kultíciigarinaa, mi hay kiwak.»

²⁹ Ga dekataama ñífaa fiisa kimey gari, ee ya yéenjnga ga faanci an ya wakin.

³⁰ Yéesu dalla kiyéen ga hafci an laakin doolaa meyoh gari. Ya móoñsúkka ga leeloo mbooloomaa, meekisohha an:

- Bii le' ga kultíciigoo bá?

³¹ Téelibéecaagari wo'ussari an:

- Fu hot ga dii mbooloomii ñaak ga dlookfuda, an fu wo' an: Bii le' garoo bá?

³² Wayee Yéesu yaa malak iñaa wiillifa, kihot baa tumee iñaamada.

³³ Betifaa tiftta bi yaa saak, ndaga ya ínohin iñaa daleerifa. Ya hayya, keennda ga kotcaa Yéesu, wo"ari kayohfaa tóoh.

³⁴ Yéesu wo"ari an:

- Jowu, ngémumgaraa wékdfinndaa. Karaa na jam ee wakaa ga iñum mesikkada.

³⁵ Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, fiifo' meyhussa kaan baa kuliuk ga jaangu-yaawúuraada, kiwo'i an:

- Kowukaagaraa kaanin. Iñii fu yah Jégírohi kisonlukohis gadfa ya?

³⁶ Daa Yéesu kelohee wo'eñaagaba, wo'a baa kuliuk ga jaangu-yaawúuraada an:

- Kaa niik dara, gémää hen rek!

³⁷ Ya tookkii ken taam nari, enndii Pee', na Saak na San, kéméenjícinaa.

³⁸ Ba le' kaan Yayros hen, Yéesu hotta an coowaa yakin, ee buwaa baa looyoh, baa fiipoh didióol'.

³⁹ Ya aassa, wo"aba an:

- Coowiigarúu wa yak na dä? Dú looyoh ya? Oomaanii kaanndii, en na kineeh.

⁴⁰ Ba baa ciibulkki. Waa ennda dä, ya méyi'taba tóoh ga fooh, ee ya bayya paam oomaanaa na eeci na buwaa benseerifa. Ya aassa ga daa oomaanaa enoheesa.

⁴¹ Ya ammba oomaanaa ga yahaa, ya wo"aa an:

- Talita kúm! (Wérí en: «Ku'ooma-jowu, mi wo"aa, kolka!»)

⁴² Ku'ooma-jowukaa dalla kikoluk, ja laakee tikiis tidañkaah na tanak. Ja jaa tíin. Buwaa jaahli'ussa lool ga iñaama.

⁴³ Yéesu díñngaba na wo'een ciyégísí' an ken jomookaa kiyéen. Léehí'ta ya wo"aa an ku'oomaakaa onsat ñamah.

6

Bu-Nasareet tookussii kigëm ga Yéesu

(Mèccée 13: 53-58; Lükkaa 4: 16-30)

¹ Yéesu meyohha daama ka'ta teeraa ya dëkohfa*. Téelibéecaagari taabukussari.

² Bes Sabat hayya, ya yaa jégíroh ga jaangu-yaawúuraa. Bo' biyewin daa ba súkurukeeri, jaahli'ussa, ba baa wo' an:

- Ya bewohnee iñcii cii gada? Hamhamii ya bay wii, wa man na? Ee tum na kíntaancaa man na cii míñ kimeyoh gari?

³ Hanaa enndii daayoh haangii, kowukii Mariyaama, yaak fiSaak, Yosee, Yúdaa na Simon? Ee bikéméenjíki bifiesti enu dii ga duuyicuune?

Fodaama keeñcaagaba caa tak gari.

⁴ Wayee Yéesu wo"aba an:

- Sëldíiga-Kooh waaruunun ga daa en béeñ, bi tessa dëkkaa ya meyohfa, na mbokcaagari, na bu-kaanci*.

⁵ Ya míndii kitum daama kíntaan wiinoo enndii rek biñúukooli' baa ya tik yah, ee ba wakkadanaa.

⁶ Ya jaahli"a ga daa ba tookkii kigëmda.

Léehí'ta Yéesu yaa wiil ga dëkcaa deey daamada, ya yaa jégíroh.

* 6:1 6: 1 Teeraa ya meyohfa waa' kiwo' Nasareet. Mëdirohat na Mèccée 13: 54 na iñaa bëestíru ga kakayda.

◊ 6:4 6: 4 Mëdirohat na Lükkaa 4: 24; San 4: 44.

Yéesu wossa apotaa'caagari bidaankaah na banakbaa.

(Méccée 10: 5-15; Lúkkaa 9: 1-6; Lúkkaa 10: 1-20)

⁷ Waa ennda da, ya bayya apotaa'caa bidaankaah na banakbaa, ya yaa wosfa, ba taam banak banak. Ya e'taba dooli kikaal rab ga buwaa.

⁸ Ya kokohhaba an ba hanat kibaydoh dara ga baawaa, enndii doo' rekaa. Ya wo'eeba an:

- Kaa bayat dara: enndii mbúurú, enndii hëmbu, ee kaa loyukat kopa' ga kenohhúu.

⁹ Wayee ekkat ñafa' ee kaa bayat kúlti kanak.

¹⁰ Léehí'ta ya wo'issaba an:

- Daa dú le' béeb, tesat ga kaanfaa dú eksanda bi ga daa dú kolkohan dekataama.

¹¹ Ee ga dekataa dú le' béeb, binaa buwaa tookkiirúu ga kaanba ee ba sajngúu kisúkúrukkaa, leenaa përtukat pëndëlaa en ga kotcaagarúuda[†] dú meyoh daama: iñaama hay kiteewoh kimúuykaagaba.

¹² Waa ennda ca, apotaa'caa karussa, ba baa jangat an buwaa súpitat kipeskaagaba.

¹³ Ba baa kaal rab biyewin ga buwaa ee ba baa leef dúuleen[◊] ga hafcaa dúukoolí' biyewin ee ba baa wéki'ba.

Kaanaa San-Bëtís

(Méccée 14: 1-12; Lúkkaa 9: 7-9; 3: 19-20)

¹⁴ Eroot[‡] buuraa kelohha iñaa wo'u ga Yéesuda, ndaga lak teekaagari síwin daa en béeb. Buwaa wo'ee an:

- Sañ yaa bëtisi'ee buwaa ga mûsúfa yérí mîlís ga buwaa kaaninda. Iñaama yérí onndi dooli kimín kitum kïntaan.

¹⁵ Búinoo wo'see an:

- Baa Ili.

Ee bñinoobaa an:

- Baa, iñaa sëldiiga-Kooh fodii sëldiigacaa mûus.

¹⁶ Wayee Eroot, daa ya keloheeka, wo'a an:

- Sanj-Bëtís yaa mi gú'lukee hafaadfa yérí mîlís!

¹⁷ Eroot yaama, ga kihafci, yérí nakohee ki'amruk Sanj-Bëtís, ya banlukkari, lañngari ga kasu. Erojaas, beti kéméenjkíci Filiip[§], yaa ya te' ya pañjaridfa, yérí tahee Eroot kitum iñaama.

¹⁸ Lak Sanj-Bëtís wo'ee Eroot an: «Waas onndiiraa kifaan beti kéméenjkífu ya en betiful[◊].

¹⁹ Kérí tah Erojaas ammba Sanj-Bëtís ayluk, waa'tari ki'apluk. Wayee ya míneeríika,

²⁰ ndaga Eroot niikeera Sanj-Bëtís, lak ya ínohin an Sanj-Bëtís enin baa júwin ee sel'a'in. Kérí tah ya somiri ee besaa ya keloh wo'eñaagari béeb, helaagari yëngéluk ee kokohhii baa bi hayaa ya safaa' ga kisúkúrukki.

²¹ Erojaas laaka besci, béríi lak Eroot en na kihúmbal besaa ya límohufa. Eroot nakka buwaa biyaakbaa en nari ga jalaadfa, buwaa kuliyuk ga soldaa'caagarida na lamancasa ga Géliléedfa.

²² Kowukaa kibetikaa Erojaas aassa kaa ham; hamaa nebpa Eroot lool, na buwaa ya nakee hewaada. Buuraa wo'a oomaa-jowaa an:

- Meekisohaaroo iñaa nebpaa, mi hayyaari ki'e'.

²³ Ya waatta ga fíkfici an:

- Iñaa fu meekisohoo béeb mi e'taari, luu enee kida' kúlkiigoo ga le'nii mi e'taa bakií wiinoowii.

²⁴ Oomaanaa meyca, meekisneera eeci an:

- Mi kíimanddi ya?

Yaama taassari an:

- Hafaa Sanj-Bëtís.

²⁵ Ya gaawwa kisoof ga buuraa kiwo*"i* an:

- Eraaroo diima-diima hafaa Sanj-Bëtís ga dook palaat^{*}.

²⁶ Keeñaa buuraa leehha tak ga iñaama. Ya míndi oomaanaaka kisagi', ndaga daa ya wo'eka ga fíkii buwaa ya nakee hewaada, ee na daa ya laasinka kiwaatdfa.

[†] 6:11 6: 11 Médirohat na Tumeen 13: 51; 18: 6. Kiyéeki' pëndël ga kot: waa' kiwo' kigúroh na yen wala na bo'. Baama laakkissi sooli na buwaa ya ka' gaþada, enndii sah pëndëlaa míni kínaak ga kotcaagari ee bok ga dëkaagabada.

[◊] 6:13 6: 13 Médirohat na Saak 5: 14. [‡] 6:14 6: 14 Erootii yii yérí en Eroot Antípas yaa nguruukee ga Géliléedfa.

[§] 6:17 6: 17 Filiip waa' kiwo' Eroot Filiip, ee dëkee Room, ee baa bokkii na Filiip yiliis fodii yaa nguruukee ga Sesaree-Filiip (ga 8: 27). [◊] 6:18 6: 18 Malkat Léwitik 18: 16; 20: 21. ^{*} 6:25 6: 25 Erojaas waaree kihot an Sanj-Bëtís kaanin, wayee enndii kiñam hafaa Sanj.

²⁷ Ya dalla kiwas soldaa' yíinoo, nakkari kihaydoh hafaa Sanj-Bëtís. Soldaaraa ka'ta, gú'neera hafaa Sanj-Bëtís ga kasaan,

²⁸ ya haydohi'tariwa ga palaat. Ya e'tawa oomaa-jowaa ee oomaa-jowaa e'neerawa eeci.

²⁹ Daa télélbéecaa Sanj-Bëtís kelohsee iñaama, ba hayya kibeb faraaffaagari,acsuneerafa ga loycaa.

Yéesu tumumba kíntaan ga mbúurú ciyétíus na jén kanak

(Méccée 14: 13-21; Lúkkaa 9: 10-17; Saj 6: 1-14)

³⁰ Apotaa'caa Yéesu négrukohussa ga yahaaci, baa béstíti iñaa ba tumeeda na iñcaa ba jégiróheeda tööh.

³¹ Yéesu wo"aba an:

- Hayat gii dñ yee daa wéetin, dñ ííkaruk jutuut.

Yéesu wo'eeda ndaga lak bùwaa yewneera kika' na kihay gaba bi sah ba laakéeríi jot kiñam.

³² Ba aassa kon ga gaal-loocaa ba hanjba, kika' daa wéetin.

³³ Bo' bìiyewin hotuba daa ba na kiyahdfa, inohsohussabaa. Ee bùwaa baa meyoh ga dëkcaa tööh, baa fool na kot kid'ewírukba ga daa ba aawda.

³⁴ Daa Yéesu yoosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yérmaandi gaba ndaga ba madee na baalcaa laakoo níiroh*. Ya ennda ga kijégi'ba enaama ciyewin.

³⁵ Télélbéecaa hayussa ga Yéesu lak nohhaa waa soos, kiwo'i an:

- Dekatii laakoo dare ee nohii wii soos,

³⁶ Ísisa bùwii ba aas yopci na dëk-kawcii ga yahaaniifa, ba lomnee iñaa ba ñaman.

³⁷ Yéesu taassaba an:

- Eratba na kihaffúu iñaa ba ñaman.

Wayee ba wo"ari an:

- Dí karát kilomnee mbúurú iñaa le' denariyon† citéemée'-kanak, ee dñ e'ba ba ñame?

³⁸ Yéesu meekissaba an:

- Dú bay mbúurú cera? Malaknat!

Ba laakka iñaa lee'ba ga, ba hayya, ba wo"ari an:

- Mbúurú ciyétíus na jén kanak céri dñ laak.

³⁹ Fodaama, ya nakkafa kiyugi' mbooloomaa kakay ga pëegüifaa fihuiliifaa; ba négrukoh kom kom.

⁴⁰ Ba yunjga, ba warukohha waa', cii bo' fitéemée', cii bo' bidaanjkaah-yétíus.

⁴¹ Ya bëbpa mbúurúcaa ciyétíuscaa na jéncaa kanakcaa, ya taaginukka dook, ya gérémmba Kooh gaca. Léehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta télélbéecaa ba waroh bùwaa. Fodaama ban ya warohha jéncaa kanakcaa ga bùwaa tööh.

⁴² Bùwaa bëebba ñammiba bi ba kappa pút,

⁴³ ee pañi cidaanjkaah na kanak líifdussa ga na iñaa tesee ga mbúurú na jénda*.

⁴⁴ Ga bùwaa bokee kiñam mbúurúcaada laakeera yaal bijúnni-yétíus.

Yéesu tíinnda ga dook giyyaa

(Méccée 14: 22-33; Saj 6: 16-21)

⁴⁵ Ga waa iñamaa paaffa, Yéesu dalla kituukuk télélbéecaagari ba aas ga gaal-loocaa, ba dëwírukki bakaan giyyaa hanoh gaa, ga bak dëkcaa Betsaydaa; hidinaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa.

⁴⁶ Waa ya tagohha naþa bi lëehí'ta, ya lappa dook tégëlaa, yaa kím Kooh.

⁴⁷ Ga waa wekkaa le'a, lak loocaa télélbéecaa waa ga leeloo giyyaa, Yéesu tesee hançi donj ga tewisaa.

⁴⁸ Yéesu hotta an télélbéecaa laakseera coonu kitíidi' loocaa ndaga ba jaanohee na urisaa. Waa Kooh wiisanan, ya kolukka yaa yah gaba, tím hen ga dook giyyaa. Ya ka'ta bi ya yaa waa'ba kipaaf.

⁴⁹ Daa ba hotti yaa tím ga dook giyyaa, ba foongga an iñaa enndii bo'. Ba baa fiipoh.

⁵⁰ Béebba hotsee gari ee ba títta lool. Ga dëkataama, Yéesu dalla naþa kiwo' an:

- Yégisdat fitcigarúu, bii mi, kaa niikat.

⁵¹ Léehí'ta ya yaa yah gaba, aassa gaba ga loocaa. Urisaa tuukka. Ba, ga kihaffa waaru'ussa lool ga iñaaama,

⁵² ndaga en ki'enaa ba míneeríi ki'ínoh iñaa kíntaanaa ga mbúurúcaa waa' kiwo'da, ndaga daa ba yégisí' keeñcaagabada.

* 6:34 6: 34 Mëdïrohat na Kídaa 27: 17. † 6:37 6: 37 Denariyon Iñaa heet kopa' bu-Room ee wa hín na fay lëgëy noh-noh bo' yíinoo. ** 6:43 6: 43 Mëdïrohat na 2 Buu' 4: 42-44.

*Yéesu wéki'ta bidúukooli' ga Genesareet
(Méccée 14: 34-36)*

⁵³ Waa ennda ca,Yéesu na télibéecaagari lëehfussa kihús giyaa na gaal-looci, ba tee'ta ga kúlkaa Genesareet[‡]; daama ba yóoski'ta loocaa.

⁵⁴ Ba baa mey ga loocaa rek bwuwaas baa ínohsoh Yéesu;

⁵⁵ bwuwaas wílla gohaama tóoh ee ga dékataa ba keloh an ya yaa da béeëb, ba ennda ga kibëb dúukooli'caa ga gatancaa, kibay daama.

⁵⁶ Ga daa ya aasoh béeëb, ennda ga dékcaagaa ga kawaa, ga teeraa wala ga tukaantaa en ga égiraada, bwuwaas faansi dúukooli'caa ga paancaagaba. Ee baa kiimmbi ya onba ba míin kile' rek ga pawaa kúltifaagari. Fodaama bwuwaas le'ee garida tóoh, wakussa.

7

*Yéesu wo' na Férísiyeencaa ga loo baahcaagaba
(Méccée 15: 1-9; Lúkkaa 11: 37-41)*

¹ Férísiyeencaa na bijégíroh-waas, baa meyoh Yéerúsaleem, ba hídírukohha ga yahaa Yéesu.

² Ba hotta ga télibéecaagari baa en na kiñam na yahcaa settii, waa' kiwo' an ba tísukkii fodaada daa baahcaagaba nakohkaa.

³ Waama Férísiyeencaa na iñaa enin yaawíu' béeëb, ba ñamoo ee ba tísiiyahcaa bi jof*, fodaama ba taabukee baahcaa caasamuncaa.

⁴ Ee binaa ba meyoh toonaaraanaa, ba ñamoo ee ba tísukkii paay. Ba laakin baañ baah ciliis caa ba taabuk fodii tísaa kaascaan, na tataataa, na kewdii'caa.

⁵ Fodaama, Férísiyeencaa na jégíroh-waascaa meekisohussari an:

- Iñii tah ya télibéeciigaraa taabukussii baahcii caasamuncii, ba ñami na yahcaa settii?

⁶ Yéesu taassaba an:

- Dú, dú jófjódfuk ga hascií bwuwi! Ísayíi, sëldíiga-Koohaar hoteerúu moos ee ya wo'ee kayoh ga waa ya bín ga teek Kooh an:

«Buwii bii, kañii ba kañirooda, eem túuvtii doj,
ba ekkiroo ga keeñba.

⁷ Ba bay teekkoo sooy

ndaga iñcií ba jégíroh ga teekiigooda meyoh ga iñaa bo' nakoh.»*

⁸ Léehi'ta, ya tikka ga an:

- Dú iñsin kitum iñaa Kooh nakoh, dú taabuk baah bo'!

⁹ Ya enissa an:

- Dú laakin hel ga kikoom day iñaa Kooh nakoh ee dú taabuki baahciigarúu.

¹⁰ Ndaga Móyiis wo'ee an: «Keloħħfaa paapu na eefu.» Ya tikka ga an: «Baa fu bas paapu wala eefunaa, fu jom ki'apu hen».»

¹¹ Wayee dú, dú jégíroh an binaa bo' wo' paamci wala eeci an «Iñaa mi jomeerúu kitoputu'ohħa enin Korban» (wérí en an wa sarahuunun Kooh),

¹² dú nak baama kitumħoo paamci dara, wala eeci.

¹³ Fodaama, baahciigarúu dú lamda cérí níslukohħúu wo'eenaa Kooh. Ee yewinin iñcaa dú tuni man fodaama.

*Iñii líibdi bo' ga fíkii Koohda
(Méccée 15: 10-20)*

¹⁴ Waa ennda ca, Yéesu baysissa bwuwaas, ya wo'aba an:

- Súkú'kattuo béeëþriu, ee dú ínoh iñii yií bi jof:

¹⁵ laakkii iñaa kúlkoh fooh, aas ga bo', bi tah ya líib ga fíkii Kooh, wayee iñaa meyoh ga keeñci yéri líibdi bo'.

¹⁶ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!]

¹⁷ Ya foñja bwuwaas, ya aassa kaan. Télibéecaagari meekisohussari ya lëegísoħba wo'eenaa ya nataal waama.

¹⁸ Ya wo'aba an:

- Dú baañ, dú laakoo hel hene? Dú ínohoo an laakkii iñaa kúlkoh fooh, aas ga bo', bi tah ya líib ga fíkii Kooh?

* 6:53 6: 53 Kúlkaa Genesareet Dekataama newin kilínoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa bák aasa'a-noh. * 7:3 7: 3 Médirohat na Méccée 15: 2; Lúkkaa 11: 38. * 7:7 7: 7 Ísayíi 29: 13 béeestíru fodaawínsees ga kiGerek müusda. * 7:10 7: 10 Malkat Eksoot 20: 12; Déteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwitik 20: 9.

† 7:11 7: 11 Korban iñaa wo'een ki'Arameyee.

¹⁹ Ndaga fu ñam yena añaama aasirii ga keeñaaagaraa, wayee aawi dhuuy lookaagaraa, lëehíraa, wa ka' fenoo kaan.

(Fodaama, Yéesu teewohee an ñamahaa en béeëf onohuunun kiñam.)[†]

²⁰ Ya wo'issa an:

- Iñaa meyoh ga keeñ yérí tah bo' kilíif ga fikii Kooh.

²¹ Halaatci cibóni'cii meyoh dhuuy, ga keeñ bo': cérí haydoh kifaanuk na baa en béeëb, kilok, ki'ap bo',

²² kidfúk yaalfu wala bétifu fu faanuk na bo' yiliis, kiwaa' kihépi', kibay nof-moroo, kiñaañukoh mooroomfu, kiñalañañuk, ki'iñaan, kidsoob bo', kimaruk na kidofdódfuk.

²³ Iñcii cimoroocii ciima tóoh kúlkoh duuy bo', ee cérí tah bo' kilíif ga fikii Kooh.

Ngëmaa betifaa enndii yaawúu'ða

(Mëccée 15: 21-28)

²⁴ Yéesu meyohha daama, ka'ta bák dékaa Tíi'. Ya ennda ga kaan fiñoo daama, ee ya waaréerii bo' yéenka. Wayee ya míneerii kidaakuk iñaa maañ.

²⁵ Laakka bo' yibeti, kowukaagari kibetikaa laakee rab. Daa ya kelohha buwaa baa wo' ga loo Yéesu, ya yaa hay, ya le'a, keennda ga kotcaagari.

²⁶ Betifaa faama enee Gerek, baahkohee Fenisi ga Sírii. Ya kiimmba Yéesu ya meydoh rawaa ga kowukaagari.

²⁷ Yéesu wo'ari:

- Íisa paay bi oomaacaa kapu. Kibeëb ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa, iñaama moroo.

²⁸ Betifaa taassari an:

- Iñama kayoh, Ha'mudii. Wayee tubaaytaa ga yahaa kankaada, ba ñam wúunée-mbúurúcaa oomaacaa búukfa.

²⁹ Waa ennda ña, Yéesu wo'ari an:

- Wo'eenum fu wo' wuma tahn bi, kara, rawaa meyohin ga kowukaagaraa.

³⁰ Ee ga waa ya le'a kaanci, ya laakka oomaanaa leemukin ga dook fayaanjfaa, rawaa meyohin gari.

Yéesu wéki'ta baa dekin, luuwin

(Mëccée 15: 29-31)

³¹ Yéesu kolkokha bák dékaa Tíi', meyca dékaa Sídon. Ya koorohha ga dhuuy gohhaa teeruaca cidaanjaahcaa, ya sooffa bák giyyaa Gélilée.

³² Ya haydohfussa baa dekin ee luuwin. Buwaa kiimmbari ya tíkki yahcaagari.

³³ Ya wéetneera nari, úsaayya buwaa, ya ekka tujokontaagari ga dhuuy nofcaa baa, ya toossa, tum'i'tari mitoosmaa ga perimpaa.

³⁴ Léehí'ta ya taaginukka dook, ya údi'ta yen ga kakay, ya wo'a an:

- Effata![‡] (wéri en: «Légiska!»)

³⁵ Haat nofcaa baa lègísukka, perimpaa lögískohha, ya yaa wo' dijóffí'.

³⁶ Yéesu díñnga buwaa an ba hanatka kibéestiroh. Wayee ya wéñi buwaa kidigaa, buwaa wéñi da kiyéegaloh.

³⁷ Buwaa waaru'seera bi hëppa ee baa wo' an:

- Iñaa ya tum béeëb jekin, ee ya onin sah dekciik kikeloh na luufcii, ba wo'!

8

Yéesu ñémí'ta bo' bijúnni-nikiis

(Mëccée 15: 32-39)

¹ Waama bo' biyewin négírukohisee daama ee ba laakéerii iñaa ba ñaman. Yéesu bayya télíbécäagari, wo'aba an:

² - Mi laakin yérmaandi wiyaak ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wée'taa ga an cii, ba bii naroo, ee diima deñ ba laakoo iñaa ba ñaman.

³ Binää mi wo'ba ba boyuk kaanba na kiyaawaa, ba míniñ kitéehli' ga waas, ndaga bínnoo, díi ba meyohda úsaayin.

⁴ Télíbécäagari taasussari an:

- Mbúurúcaa yah kiképi' buwii bii meyohan gada, ga dekatii wii laakoo darada?

⁵ Yéesu meekissafa an:

- Dú laak mbúurú cera?

Ba taassa an:

- Ciyyitnakanak.

[†] 7:19 7: 19 Mëdïrohat na Tumeen 10: 9-16.

[‡] 7:34 7: 34 Effata: wo'een ki'Arameyee.

⁶ Waa ennda dfa, ya nakka buwaa kiyun kakay. Ya ñeñpa mbúurúcaa ciyitnakanakcaa. Ya gérëmmba Kooh, ya weellaca, ya e'ta télibéecaagari baa warohca buwaa. Ba warohhaca buwaa tööh.

⁷ Ba laakeera baa tujën. Ya gérëmmba Kooh gaca, lëehí'ta ya nakohhaca kiwaroh ban.

⁸ Baa en béeëb ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iñaa teseeda baa wookkari: ennda daba ciyitnakanak ga mbúurú na jén.

⁹ Buwaa le'seera bijúnni-nikiis (4.000). Ga waa iñaama leehha, Yéesu tagohha naba.

¹⁰ Ya dalla ki'as ga loocaa na télibéecaagari, baa baa yah baa gohaa Dalmanutaa*.

Férísiyeencaa waa' kihotu kíntaan

(Méccée 16: 1-4)

¹¹ Férísiyeencaa le'ussa, baa baa coowoh na Yéesu. Ba eneeri na kiff'. Ba meeckissari ya tumi'ba kintaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.

¹² Yéesu íikka hées, wo'a an:

- Iñii tah ya buwii wati waaru kihot kíntaan? Mi wo"úuka ee kayoh; buwii wati, ken teewooña kíntaan.

¹³ Lëehí'ta Yéesu tagohha naba, yaa yah. Ya aasissa loocaa kipaaf baka giyyaa wiinoowaa.

Léwiiraa Férísiyeencaa na waa Eroot

(Méccée 16: 5-12)

¹⁴ Télibéecaa Yéesu alussa kibaydohu mbúurú. Ba laakee mbúurú wiinoo doj naba, ga loocaa.

¹⁵ Yéesu díñngaga an:

- Watukat, ee abukat ga léwiiraa Férísiyeencaa na caa buwaa fa' na Erootda!

¹⁶ Télibéecaa enussa ga kiwo' ga díkaantiba an:

- Dii du laakoo mbúurúda kéri tah ya wo' iñaama.

¹⁷ Yéesu ínohha iñaa ba en kiwo' ga díkaantibada, wo"aba an:

- Iñii tah ya dú wo' an: dii díú laakoo mbúurúda kéri tah? Bi wati helciirúu hayyiine? Helciirúu aboo darane? Dú yégisi' keençirúu ya?

¹⁸ Man dú laakin has, ati dú hotoo? Dú laakin nof, ati dú kelohoo?* Ee hanaa dú níindísukoo:

¹⁹ ga waa mi weeli' buwaa bijúnni-yëtúusbaa mbúurúcaa ciyétúuscaada, dú wookee pañi cera, caa dú líiffee na mbúurúcaa teseeda?

Ba taassa an:

- Cidaankaaah na kanak*.

²⁰ Yéesu meeckissaba an:

- Haa ga waa mi weeli' buwaa bijúnni-nikiisbaa (4.000) mbúurúcaa ciyitnakanakcaada, dú wookee cera, caa dú líiffee na mbúurúcaa teseeda?

Ba taassa an:

- Ciyytakanak*.

²¹ Ya wo"aba an:

- Ee helciirúu hayyii bi watine?

Yéesu wéki'ta búumi' ga Betsaydaa

(Marka 10: 46-52; Saj 9: 1-11)

²² Yéesu na télibéecaagari karussa Betsaydaa. Buwaa haydohha búumi' ga Yéesu, baa kiimbari kile' ga baa.

²³ Yéesu ammba búumíraa ga yahaa, ya meyca dëkkaa nari. Lëehí'ta ya tumi'tari mitoos ga hascaa, ya tikkari yahcaagari, ya meeckissari an:

- Fu yii hot yene?

²⁴ Baa malakka hascaa, wo'a an:

- Mi hot bifo'; ifcii man na tedik, ee cii tíin.

²⁵ Yéesu le'issa yahaagari ga hascaa baa. Búumíraa malakka yiic, ya wakka, ya yaa hot wecej.

²⁶ Waa ennda dfa, Yéesu ebilla baa kaanci, ya wo"ari an:

- Kaa aas sah dëkii.

Pee' wo'a an Yéesu en Kiristaanii

(Méccée 16: 13-20; Lúkkaa 9: 18-21; Saj 6: 67-71)

* **8:10 8: 10** *Dalmanutaa* Ken ínohoo daa dëkataama enohfa.   * **8:18 8: 18** Mëdirohat na Yérémíi 5: 21; Esekíyeel 12: 2.   * **8:19 8: 19** Malkat 6: 35-44.   * **8:20 8: 20** Malkat 8: 1-9.

27 Yéesu ka'ta na tēelibéecaagari ga dēkcaa wíil teeraa Sesaree-Filiipda[†]. Ga waasaa, ya meekissa tēelibéecaa an:

- Buwii wo'u an mi yérí en baa?

28 Ba taassari an:

- Laakin būwaa wo' an fu yérí en Sañ-Bétís. Bíinooraa an fu yérí en sëldiiga Ili. Bíinoobaa an fu bok ga sëldiiga-Koohcii .

29 Ya meekissaabaa an:

- Haa dū, dū wo' an mi yérí en baa?

Pee' taassari an:

- Fu yérí en Kiristaanii .

30 Yéesu dīnjingaaba na wo'een ciyégísi' an baa hanat kiwo' na ken ga loo iñaa aaw gari.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimilískaagari

(Mëccée 16: 21-28; Lúkkaa 9: 22-27)

31 Léehí'ta Yéesu yaa ínohlukohba an:

- Kowukii bii jom kikooroh ga mesiklaat ciyewin. Ha'-kaancaa, sarahohcaa biyaakbaa, na jégíroh-waascaan waa'sanndii kihotu gari. Ya hay ki'apu ee bes kaahay tik ganaa, ya hay kimilis.

32 Ifaamaa Yéesu wo'eeri fan, d'aakéerii dara ga. Pee' nak nookka Yéesu ga yahaanaa, ya yaa ña'ti.

33 Wayee Yéesu méeñsukka, malakka tēelibéecaagari, gëttaa Pee' an:

- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa enndii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga bo'.

Kitaabuk Yéesu

(Lúkkaa 14: 25-33; Mëccée 16: 24-28; Lúkkaa 12: 8-9)

34 Léehí'ta, Yéesu bayya mbooloomaan tēelibéecaagari, wo'aba an:

- Baa waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya tikat hafci kuraanaagari, ya taabukkoo.

35 Ndaga baa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak, wayee baa mi tahhaa kiñak kumuunfu ga eldúna, mi na Hewhewii wiñéwi'wiinaa, fu hay kipes bi taa'.

36 Bo' enoh kilaak ificci ga eldúna töohdfa ya, binaa ya na' kiñak kipesci bi taaraa?

37 Ati laakin iñaa bo' min nawaa kilaasoh kipeskaagari?

38 Buwii wati dëku ga ki'oo' Kooh na kitum baakaa'. Ga dñuyba, baa mi enndaa kaci ga, mi na wo'eenndoona, fu hay ki'en kaci ban ga Kowukii bii, besaa ya hayan bërii ga ndamaa Paamci, ya na malaakacaab bisela'i'baa.

9

1 Yéesu wo'issaba an:

- Mi wo'úuka ee kayoh; bifo' ga buwii bii kaansoo ee baa hottii Nguuraa Kooh yoosuk, taam na doolaagari.

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

(Mëccée 17: 1-13; Lúkkaa 9: 28-36; 2 Pee' 1: 16-18)

2 Tíkka ga bes ciyitniinoo, Yéesu taammba na Pee', Saak na Sanj, ya bayyaba, baa rek daa wéetin, ga dook janjañ wiyaak. Daama jémmaagari súpitukka ga fikiiba.

3 Kultícaagari yaanaawwa dfer bi caa melic, yaanaawlaataa wée'taa ga an wii laakkii naawohaa en ga eldúna míñ dfa kiseti' kultí[‡].

4 Tēelibéecaa hotussa Ili na Móyiis meyussa ga fikiiba, baa saawal na Yéesu.

5 Pee' dalla kiwo' Yéesu an:

- Jégírohii, dii newin garuu. Eneenaa dí hëwi' mbaa' kaahay dii: wiñoo wuufu, wiñoo wuu Móyiis, ee wiñoo wuu Ili.

6 Pee' ínohéerii sah iñaa ya wo'anda ndaga kitít kihépi', ya na tēelibéecaa tesfa.

7 Laakka yaayeelaa hay, úullabaa. Ee ga dñuy yaayeelaama, laakka koonaakaa koluk an:

- Bii yii yérí en Kowukiigoo mi keeñukfa, súkúrukatt!

8 Ga saasi, ga daa tēelibéecaa malaku iñaa wíilbaa, baa hotsissii ken naba, enndii Yéesu dogaa.

9 Daa baa enee na kiyoosuk ga janjagaada, Yéesu dñjingga tēelibéecaa an:

- Kaa bëestírat ken iñii dú hotfa, bi ga daa Kowukii bii mélisan ga būwaa kaaninda.

[†] 8:27 8: 27 Sesaree-Filiip Teeraama Filiip Eroot sakeewa, ee wa enee ga gohah hülúrcaan éníri hülúwaa Yürdeñfa.

Wati teeraama teeku Banijas. [‡] 9:3 9: 3 Mëdirohat na 2 Pee' 1: 16-18. * 9:7 9: 7 Malkat 1: 11 na iñaa bëestíru ga kakayda.

¹⁰ Tēelibéecaa abussa wo'eñaama, ee baa baa wo' ga díkaantiba an:

- Iñii ya waa' kiwo' ga «kimilis ga bwuaa kaaninda» ya?

¹¹ Léehí'ta ba meekissa Yéesu an:

- Iñii tah ya jégiroh-waascii wo'u an Ili yérí dewan kihay paay?*

¹² Ya taassaba an:

- Ee, Ili dewan kihay, ya hewíraat iñaa en tóoh bi jek. Wayee iñii tah ya, Kéyítfaa Kooh wo' ban an Kowukii bii hay kikooroh ga mesiklaat ciyewin, ee ya hay kisagu?*

¹³ Mi nak, mi wo'"úu man Ili hayin kuméen'. Buwii tumuununndi iñaa nebbada, fodaa daa Kéyítfaa Kooh bín ga iñaa aaw garida.

Yéesu wéki'ta oomaanaa laak rab

(Méccée 17: 14-21; Lúkkaa 9: 37-43)

¹⁴ Waa fiYéesu soofussa ga tēelibéecaa bñinoo, baa hotta bifo' biyewin wíiliununba ee jégiroh-waascaan baa coowoh naña.

¹⁵ Daa mbooloomaa hotee Yéesu, iñamaa bettaba. Ba baa fool gari kikéen'i ti.

¹⁶ Ya meekissaba an:

- Dú en na kiwo' ya naña?

¹⁷ Laakka bo' yiyaal meycia ga bwuaa, wo'"a Yéesu an:

- Jégirohii, mi haydohdeeraa kowuroo kiyaal, rab nari. Rawii luublukohi hen.

¹⁸ Ga daa oomaanaa míni ki'enoh tóoh, ya míndi da kibúuk. Ya fetalli kakay dal, kúuwkaa oomaanaa kúuwi, ya úñohi siscaa, ya súwoh kas. Mi kíimin tēelibéeciigaraa baa kaal rawii ga oomaanii ee baa míndika.

¹⁹ Yéesu wo'"aba an:

- Céey, dñu fuuwi wati ee dñu laakoo ngémfa, mi enan narúu bi kera? Mi múuñfanndúu bi kera? Haydohdattoo oomaanaa.

Ya haydohdussari.

²⁰ Oomaanaa yaa hot Yéesu rek, rawaa ga dñuyicifa yaa saylukohhi didóoli', oomaanaa dalla kikeen, yaa pírginuk ga kakayfaa, kúuwkaa kaa kúuw.

²¹ Yéesu meekissa paamunaan an:

- Iñii yii ammbi kera?

Paamunaan taassa an:

- Ammbi ga waa ya en oomaada bi wati.

²² Ee leekleek rawum bñuukki ga dñuy kiwii na ga dñuy mísú, ya waarii ki'ap. Wayee en lak fu míniyen ganaa, yérëmaarii, fu amdohhii!

²³ Yéesu taassari an:

- An fu wo' an «En lak fu mímina?» Iñaa en bñeeb mínukin ga baa fu gëm ga Kooh.

²⁴ Ga saasi paam oomaanaa dalla kiwo' didóoli' an:

- Mi gëmin! Amdohaaro ga dii ngémigoo dooyyiida.

²⁵ Yéesu hotta ga daa bwuaa baa fool kihay kilayfaa, ya gëtta rawaa an:

- Fu rawii, fu yii fu haydoh kidek na kiliubdfa, mi nakkaa, meyohaa ga oomaanii ee kaal leis gari bi taa'!

²⁶ Rawaa meycia ga oomaanaa na tiweeleeluk, ya yaa saylukohhi didóoli'. Oomaanaa mannda na baa kaan hen, bi bo' biyewin daama baa wo' an: «Kaanin».

²⁷ Wayee Yéesu ammbari ga yahaa, koluki'tari, oomaanaa tuukka.

²⁸ Léehí'ta Yéesu aassa kaan. Lak tēelibéecaagari doj enu nari, baa meekissari an:

- Iñii tah ya dñi, dñi míneerii kikaal rawaama ga oomaanaa?

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Kikíim Kooh kéri doj míni kiméy' rabcaa manda ga bo'.

Yéesu yéegalohsissa an ya hay kikaan ee ya hay kimilis

(Méccée 17: 22-23; Lúkkaa 9: 43b-45; Marka 8: 31-33)

³⁰ Yéesu na tēelibéecaagari meyohussa daama, baa koorohha dñuy gohah Gélilée. Yéesu waareerii bo' yéen daa ya enohdfa,

³¹ ndaga ya enee na kijégi' tēelibéecaagari. Ya wo'eeba an:

- Kowukii bii hay kitiku ga yah bwuii. Ba hayyi ki'ap wayee ya kaan bi tik ga bes kaahayaa, ya hay kimilis.

³² Wayee tēelibéecaa ínohséerii iñaa wo'eñaama waa' kiwo'da, ee baa kaañéerírika kimeekisoh.

Baa Yéesu wo' an yérí wéñ kiyak ga fikii Koohda

(Méccée 18: 1-5; Lúkkaa 9: 46-48; Marka 10: 35-45; Filiip 2: 5-11)

33 Yéesu na tēelibéecaagari le'ussa Kafarnawom. Ga dhuuy kaanfaa, Yéesu meekissa tēelibéecaa an:

- Dú nookohee ya ga waasii?

34 Ba dekka, ndaga ga waasaa, ba enee na kinookoh an yaa wēñ kiyak gabafa, ba?

35 Waa ennda da, Yéesu yuñnga, ya bayya bidaañkaah na banakbaa, ya wo'a'ba an:

- Binaa bo', fu waa' kikuliyuk ga yenaa, fu jom ki'en ga fenoo bēeb, fu en súrga buwaa tóoh.

36 Léehí'ta ya bēbpa ku'oomaa, tuuki'taja ga leelooba. Ya bēbpaja, yugi'taja ga kotcaagari, ya wo'a'an:

37 - Baa fu te' ga keeñfu oomaanii fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te'oo, mi ga khaffoo. Ee baa fu te'oonaa, fu te'iirroo mi yii yee rek, wayee fu te' han baa wossooda.

Baa kaalee rab ga teekaa Yéesu'da

(Lúkkaa 9: 49-50)

38 Sañ wo'a Yéesu an:

- Jégírohii, dí hotin baa en na kikaal rab ga buwaa ee ga teekfu. Dí waa'tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

39 Yéesu loffari an:

- Kaa hoonhattika, ndaga laakkii baa míñ kitum kíntaan ga teekkoo, ee ga saasi ya aaw kiwo' iñña moroo garoo.

40 Baa lebriohhhii naruu, fa' naruu.

41 Mi wo'uuka ee kayoh; bēeb baa onndúu kaas-músú ki'an ga teekiigoo ndaga dii dú en buuroo mi Kiristaaniidanaa, baama ñakoo fayaagari.

Kitagoh na iñcii tumlukohi bo' baakaa'da

(Méccée 18: 6-9; Lúkkaa 17: 1-2; 1 Korenti 8: 9-13; 9: 24-27)

Yéesu wo'issa an:

42 - Wayee baa baakaa'lukoh tu'oomaatii tii gëmu garoofanaa, iñña gën ga baaamada wëri en ya pokdu atoh wiyaak ga koonaakaa, ya jafu ga dhuuy giyyaa.

43 Baa en lak yahaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Iñña gën garaadfa wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na yah wiinoo, loo kilaak yah kanak ee fu ka'safara, ga kiwiikaa yímooda.

[

44]†

45 Baa en lak kotaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Iñña gën garaadfa wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na kot wiinoo loo kilaak kot kanak ee fu jafu ga safara. [

46]‡

47 Ee binaa baa en lak kuhaskaagaraa kérí tahhaa kitum baakaaraa, nísajaa. Iñña gën garaadfa wëri en fu aas ga Nguuraa Kooh na kuhas kiinoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga safara.

48 Daama «cëgíncaa ñamsi faanda kaansoo ee kiwiikaa yímoo taa'».»*

49 En ki'ena, baa en bēeb hay kifaanu na kiwi§.

50 Maraa jofin, wayee binaa maraa safissiinnaa, ma daanohsan na ya? Madat na maraa ga bimooroommbúu*. Laakat jam ga díkaantirúu.

10

Yéesu wo'a ga loo kifasi'

(Méccée 19: 1-12; Lúkkaa 16: 18; Room 7: 1-3; 1 Korenti 7: 10-16)

1 Yéesu meyohha daama, aawwa dékcaa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrdenja gaada. Buwaa biyewin haysissa, négírukohussa ga yahaaci. Ee ya enissaña kijégi' fodaa ya meereeka kitumfa.

2 Laakka Férisiyeençaa hayu bi gari kifi'ti, ba meekissari an:

- Waasiiruu onin yaal kifasi' feticine?

3 Yéesu meekissaba han an:

† 9:44 9: 44 Wo'eencii ciima hotukkii ga kényt ciyewin ga kénytcaa dëb kibiduda. ‡ 9:46 9: 46 Wo'eencii ciima hotukkii ga kényt ciyewin ga kénytcaa dëb kibiduda. * 9:48 9: 48 Mëdïrohat na ïsayii 66: 24. § 9:49 9: 49 Mëdïrohat na Léwítik 2: 13. Baa en bēeb hay ki'eku ga kiwiikaa setdanndi ga flikii Kooh fodaa daa sarahcaa waama eksee ga maraa balaa ca tékirunaa. * 9:50 9: 50 Iññaama waa' kiwo' jeriñña maraa ga kitik wala kiték' yen (Mëdïrohat na baahaa manfa ga dëkkaa Palestín); maraamaa safissiinnaa ma lofiru mi'as. Jeriññaama wëri mëdïrohu na ga daa bo' jom kiman ga mooroombida.

- Móyiis nakeerúu ya kitum?

⁴ Ba taassa an:

- Móyiis oneera yaal kibín këyít kiteewoh an sëyaa tasin ee ya foñ betici.*

⁵ Yéesu nak wo"aba an:

- Móyiis bíndinnidúu iñaa ya nakkúu yaama ndaga dii dú súf ga keeñda.

⁶ Wayee ga kidewaa, ga waa Kooh sak ēldúnada «Ya tummba bo', yaal na beti*.

⁷ Kéri tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na betici,

⁸ ee ba hanak, ba en bo' yíinoo». Fodaama ba enissii hanak, wayee ba en yíinoo.

⁹ Kon bo' hanat kihégísoh iñaa Kooh akitohin.

¹⁰ Waa ba le'a kaan, télibéecaa meekisussa Yéesu iñaa aaw ga iñaama.

¹¹ Ya taassaba an:

- Binaa bo' kaal betici, pañ beti yiliisaa, ya dúkin betifaagari fidsewaafaa, ya faanukka na beti filis.

¹² Fodaama ban, binaa beti foñ yaalcí, pajuk ga yaal yiliisaa, ya dúkin yaalaagari yidsewayaa, ya faanukka na yaal yiliis.

Yéesu barkeella tu'oomaataa

(Méccée 19: 13-15; Lúkkaa 18: 15-17)

¹³ Bibo' haydohdfussa Yéesu tu'ooma, ya tík yahcaagari ga dlookba. Wayee télibéecaa baa ña' buwaaama.

¹⁴ Daa Yéesu hotee iñaama, keeñci tammba ga, ya wo"a télibéecaa an:

- Ísat tu'oomaatii, ta hay garoo! Kaa hoonohatba ndaga Nguurii Kooh wuu buwii man nabada.

¹⁵ Mi wo"úuka ee kayoh; baa fu tookkii Nguurii Kooh fodii ku'oomaanaa, fu aasoo ga.

¹⁶ Léehí'ta ya bëbpa oomaacaa, ya tikkya yaa en bëeb yah, barkeellaba.

Ha'-alal waa' ki'aas ga Nguuraa Kooh

(Méccée 19: 16-30; Lúkkaa 18: 18-30)

¹⁷ Daa Yéesu enee na kimey kiyahfa, laakka bo' yiyaal yaa hay gari na jaa', ya yí'a ga fikíci, meekissari an:

- Jégirohii yijójí'yii, mi tuman na bi mi laak bakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁸ Yéesu wo"ari an:

- Ifii tah ya fu wo' kijof garoo? Ken joffii, enndii Kooh rekaa.

¹⁹ Fu ínohin iñii Waasii Móyiis nakoh kitumfa: «Kaa laj kumuun bo'; kaa dúk betifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh; kaa tooñ mooroomfu; kelohfsaa paamfu na eefu.»*

²⁰ Baa taassari an:

- Jégirohii, mi taabukin iñciima tóoh ga ki'oomaaroo bi wati.

²¹ Yéesu malakka baa, waa'tari. Ya wo"ari an:

- Laakin iñaa tesohhaa kitum: kara, toonnaa iñaa fu laakfa tóoh, fu onwa nduulcii. Fodaama fu hay kilaak alal ga dlook. Léehíraa haya, fu taabukkoo.

²² Baa nak enee bo' yiyéwiní' alal, ee daa ya kelohee wo'eenamaa, ya súuñdükka lool, keeñci leehha ga tak, ya yaa yah.

²³ Yéesu malakka buwaa wiillida, wo"a télibéecaagari an:

- Ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii Kooh daal, yoowannidii!

²⁴ Télibéecaa Yéesu waaru'ussa lool ga wo'eencaagari. Ee ya tikissa ga an:

- Biyay, ki'aas ga Nguurii Kooh daal yoobpii!

²⁵ Geeleem paaf ga noñ kúuc, kéri wéñ kiyooñ daa ha'-alal aasan ga Nguurii Kooh.

²⁶ Télibéecaa wéñussa kiuwaru'u. Ba baa meekisoh ga dikaantiba an:

- Kon baanaa, bii míñ kimúc ba?

²⁷ Yéesu malakkaba, wo"a an:

- Iñamaa wooñ bo', wayee wooññjii Kooh, ndaga iñaa en bëeb míñkin ga Kooh.

²⁸ Pee' nak dalla kiwo' an:

- Malka, dí, dí foñin tóoh, dí taabukinndaa.

²⁹ Yéesu taassari an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; baa mi tahhaa kifoñ, mi na Hewhewii winéwi'wii, kaan wala bïkémëenkimun biyaal na bïbeti, wala bïyaakmun biyaal na bïbeti, eemun wala paamun wala towu, wala yoon,

* 10:4 10: 4 Malkat Dëteronom 24: 1. * 10:6 10: 6 Malkat Sënees 1: 27; 5: 2. * 10:8 10: 8 Malkat Sënees 2: 24.

* 10:19 10: 19 Malkat Eksoot 20: 12-16; Dëteronom 5: 16-20. Kaa tooñ bo': wo'eenca ma bokkii ga iñcaa cidaanqaaahcaa Móyiis nakohee kitumfa. Ee ban ca hotukkii ga wo'eenca taaboh naca Méccée bín na Lúkkaada.

³⁰ fu hay kilaak dii, iñaa wëñ iñcaama bes citéemée': kaan ciyewin, na bïkëmëenjímun bïyaal na bïbeti na bïyaakmuun bïyaal na bïbeti, bï'eemun, towu na yoon ciyewin. Iñcaama taaban na kihatalu ga ngëm; ee fayuraa fu laak kipeskaa leehoo taa'dfa.

³¹ Biyewin ga ñuwii deb watida bëri mëeñjohan ee bïyewin ga ñuwii mëeñjohda bëri dewan.

*Waaš wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimilískaagari
(Mëccëe 20: 17-19; Lükkaa 18: 31-34)*

³² Waa ennda da, ba ammba waasaa aaw Yéerúsaleemda. Yéesu hanohee fikii. Tëelibéecaagari, helcaagaña daléerii dara ee ñuwaa bïinoo taamsee ga fenoocida niikkusa. Yéesu baysissa bïdaanjkaah na banakbaa hañ, ya yaa wo'ba iñaa yahanndi kidalda.

³³ Ya wo'eeba an:

- Súkúrukat, du bii yah Yéerúsaleem, ee Kowukii bii hay kitiku ga yah sarahohcaa bïyaakbaa na jégíroh-waasca. Ba hayyi ki'atti' kikaan, ba tikkii ga yah yiifa'caa.

³⁴ Baama hayyi kiñaawalsoh, ba toossohhi, ba típpi laawoo, ba appi. Lëehíraa, bes kaahay tilganaa ya mélis.

*Yéesu taassa Saak na Saj
(Mëccëe 20: 20-28)*

³⁵ Saak na Saj, towutaa Sebedee, deeyussa ga Yéesu, wo'ussari an:

- Jégírohii, dí waa' fu tumi'túi iñii dí yahhaa kikiimda.

³⁶ Yéesu meekissaba an:

- Dú waa' ya mi tumi'túi?

³⁷ Ba taassa an:

- Binaa fu en ga ndamaagaraanaa, onaaríi dí míni kiyunj ga yahaafu, yii hanoh yahfu ñaam, yíinoo hanoh yahfu sej.

³⁸ Yéesu wo'aba an:

- Dú ínohoi iñii dí meekisohda. Dú míniñ ki'an ga kaas-coonii mi yah ki'andane, wala kibëtisi'uk ga mesiklaat fodii dí mi yah kibëtisi'ukdane?

³⁹ Ba taassa an:

- Ee dí míinka.

Yéesu wo'aba an:

- En ki'enaa, dú hay ki'an ga kaasii mi yah ki'anda ee dí hay kibëtisi'uk ga mesiklaat fodii dí mi yah kibëtisi'ukdane.*

⁴⁰ Wayee en iñaa aaw ga kiyunj ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. Buwaa Kooh waayuki' bakcaamada bëri yahca ki'eru.

⁴¹ Daa télibéecaa tesda kelohsee iñamaa, ba dalla ki'ayluk Saak na Saj.

⁴² Yéesu dallabaa kiþay, wo'aba an:

- Dú ínohin an, ñuwii tiku ha'-kúl ga eldúnada, bëri teewi ñuwii an ba hanoh bëeb dook , ee ha'-doolicii tumlukohi ñuwii ga iñaa nebbä.

⁴³ Ifñaa mandaa hanat da kilaak ga dñuyucíu. Wayee laak baa waa' ki'en bo' yiyaak ga dñuyucíuna, ya joman ki'en súrgarúu,

⁴⁴ ee baa waa' garúu kikuliyukaa, ya joman ki'en ñaam ñuwaa tóohba.

⁴⁵ En ki'enaa, kiheel súrga tähhii Kowukii bii kihay, wayee ka hay ki'en súrga ñuwii, na ki'eroh kumuunci doo ya laas tumuuni bo' biyewin.*

*Yéesu wëki'ta búumíraa teeku Bartímée
(Mëccëe 20: 29-34; Lükkaa 18: 35-43)*

⁴⁶ Yéesu na télibéecaa le'ussa Yéríkoo. Waa ba meyoh ga teeraama na bïbo' bïcaaki', laakka búumíraa teeku Bartímée, kowu Tímée, yugin ga yahaanaa waasaa, yaa sarahtuk.

⁴⁷ Daa ya kelohsee an Yéesu Nasareet yaa hay, ya yaa fiip an:

- Yéesu, kucaasamunkii Dëwít, yérëmaaro!

⁴⁸ Buwaa baa ña'ti, an doo ya dekoh. Wayee ya yaa wëñ kifiip an:

- Kucaasamunkii Dëwítóo, yérëmaaro!

⁴⁹ Yéesu tuukka, wo'a an:

- Bayatti.

Buwaa bayya búumíraa, ba baa wo'i an:

- Dëlsaa heliigaraa, kolka, ya yii bayyaa.

50 Búumíraa dalla kijaf paltaagari, ya kolukka bérít, yaa hay ga Yéesu.

51 Yéesu meekissari an:

- Fu waa' ya mi tumi'taa?

Búumíraa taassari an:

- Jégírohii, tumfaaroo bi mi míñ kihot.

52 Yéesu wo"ari an:

- Tíida, ngémigaraa wékfinndaa.

Ga saasi búumíraa míñnda kihot, lëehí'ta ya yaa taabuk Yéesu ga waasaa ya am kiyahfa.

11

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak

(Méccée 21: 1-11; Lükkaa 19: 28-40; Saj 12: 12-19)

1 Waa Yéesu na télibéecaagari deeyussa Yéerúsaleem, ba enee ga yahaa dëkkaa Betfasee na waa Bétaníi, en ga bak tégëlaa Ólíwiyéecaadfa, Yéesu wossa bo' fának ga télibéecaagari,

2 wo"aba an:

- Karat dëkum en ga fikiirúufa. Dú aasi danaa, dú hoti cúmbú'-baamaa bo' lappi duum, pokuunun daama. Pékisatti, dú haydohhi dii.

3 Ee binaa bo' meekissúu an: «Iñum dú tum yuma ya?», Taasatti an: «*Ha'mudii yéri laak sooli ga. Ee ya hayyíkiwosoh dii diima-diima.»

4 Télibéecaa karussa, ba laakka cumbú'-baam ga mbedaa, pokuunun ga fooh ga yahaa hal-kaan daama. Ba pékissari.

5 Biþo' ga fuwaa ensee daamada wo'ussa télibéecaa an:

- Dú tum ya yuma? Iñii tah ya dú pékis cumbúrii?

6 Ba taassa fuwaa fodaa daa Yéesu nakeebada. Buwaa iisussaba, ba baa hay.

7 Ba haydohi'ta Yéesu cumbúraa, ba tikká paltucaagafa ga dookgaa, Yéesu lappa^{*}.

8 Biþo' biyewin bewussa paltucaagafa, larussaca ga d'ook waasaa. Bínoo, baa gú' toy ga tediktaa ga yoonaada, ba baa bool tuu'taa, baa la'ta ga waasaa*.

9 Buwaa hanohsee Yéesu fikií na fuwaa taamsee ga fenoocida, béeþba baa wo' didoolí' an:

- Óosaanaa! Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiifa!

10 Kooh barkeelat Nguurii en na kihayda, Nguurii caasammbii Dëwít! Óosaanaa * aaw ga d'ookaa-d'ook[†]!

11 Yéesu le'a Yéerúsaleem, ya aassa Kaanfaa Kooh. Ga waa ya malakka bi jof, tóoh iñaa laak daamada, ya yaa yah Bétaníi na télibéecaagari bidaanqaaah na fánakbaa, lak Kooh yaa hoof.

Yéesu coñja kedikcaa

(Méccée 21: 18-19)

12 Ga kooh-wíisfaa, Yéesu na télibéecaa meyoħussa Bétaníi, laak Yéesu yaawin.

13 Ya séennda di'usaayí' ennaa kífin. Ya ka'ta kimalak ati ya hay kihot towu ga. Wayee waa ya deeyca kedikcaa, ya hottii dara ga, enndii tuu'taanaa. Waama lak ñiidaa een laaki towufda le'ií.

14 Waa ennda da, Yéesu wo'a kedikcaa an:

- Ken ñamsisoo kowukaa meyoħ garaa, bi taa'!

Télibéecaa kelohussa ga iñaama.

Yéesu kaalla toonohcaa ga d'uuuy Kaanfaa Kooh

(Méccée 21: 12-17; Lükkaa 19: 45-48; Saj 2: 13-22)

15 Yéesu na télibéecaagari le'ussa Yéerúsaleem. Daa Yéesu aasee Kaanfaa Kooh, ya yaa kaal fuwaa ensee na kitoon na fuwaa ensee na kilom daamada. Ya yaa bùuk taabulcaa weci'oh-kopa'caa, na yugaahcaa toonoh-ho'caa[†].

16 Ee ya iiséríi ken kifay yen na kikooroh nawa ga d'uuuy Kaanfaa Kooh.

17 Léehí'ta ya yaa jégi'ba fodii dii:

* 11:7 11: 7 Médirohat na Sakari 9: 9. * 11:8 11: 8 Man na fodii ga 2 Buu' 9: 13. Iñaama en kilari' bo' úuf, doo ya le'oo kakay. * 11:10 11: 9,10 Óosaanaa Malkat Méccée 21: 9. * 11:10 11: 10 Médirohat na Kañcaa 118: 25-26.

† 11:15 11: 15 Weci'oh-kopa'caa waama, yaawúu'caa meyoħ ín haysee Yéerúsaleemda weci'see kopa'caagaba ga fuwaama doonaa ba míñ kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh. Malkat Méccée 21: 12.

- Bíduunun ga Kéyítfaa Kooh an: «Kaanndoo teeksan kaanfaa heetcii tóoh kíumohohsan Kooh?» Wayee dú, dú tumwa daakkaa' lok!*

¹⁸ Daa sarahohcaa biyaakfaa na jégíroh-waascaas yéensee iñaa laakee yaama, ba niikkari ndaga lak bwuwaat tóoh waaru'uunun ga jégírohaagari. Fodaama, ba baa heel daa ba tuman bi ba apluk Yéesu.

¹⁹ Ga waa nohaa soossa, Yéesu na télibéecaagari meyhussa teeraa.

Kedikkaa coñeeda súbpa

(Mëccée 21: 20-22; Saak 2: 16-18; 1 San 5: 14-15)

²⁰ Ga daa Yéesu na télibéecaagari koorohsee ga kímaa cuutfa, ba hotta eena Yéesu cojeeda súwin kaw bi ga níilcaa.

²¹ Pee' níindísukka iñaa laakeda, ya wo"^a a Yéesu an:

- Jégírohii, malka, eenii fu cojeeda súwin.

²² Yéesu wo"^aba an:

- Gémat ga Kooh.

²³ Mi wo"^úka ee kayoh; Binaa bo' wo' janjagii wii an: «Kolkohaa dii, fu jafuk ga duuy giiy», ya hay kitooksfu iñaama, binaa ya laakkii hel kanak ga, ee ya gém an iñaa ya wo'^ada hay kilaakaa.

²⁴ Kéri tah mi wo"^ú man: Dú en ga kikíim Kooh ya onndúu yena, gémata an dú laasin ga, en dñanaa dú hay kitooksfu iñaa dú kíimfa.

²⁵ Ee béríinnaa dú tuuk kikiim Kooh béeß, en lak dú abin mooroombuu aylukaa, bayalatti, doonaa Paammbuu yii ga dlookfa bayallúu ban tooñciigarúu. [

²⁶]‡

Yéesu meekisohussa ba onndi doolaa ya bayda

(Mëccée 21: 23-27; Lúkkaa 20: 1-8)

²⁷ Yéesu na télibéecaa soofussa Yéerúsaleem. Ee ga daa Yéesu enee na kitidisuk ga Kaanfaa Koohfa, sarahohcaa biyaakfaa, jégíroh-waascaas yaakcaa hayussa gari.

²⁸ Ba meeckissari an:

- Iñcii fu tumfa, fu ayca ga ba? Bii onndaa dooli kimíncá kitum ba?

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Mi hayyuú kimeekisoh enaama yíinoo ban. Dú taassoo ganaa, mi wo"^úu iñcii mi tumfa ati mi ayca ga ba?

³⁰ Bii yiida wosee San kibétisi' bwuwaat? Kooh wala bo'-súusúus? Taasattoo?

³¹ Wayee ba ennda ga kiwo' ga díkaantiba an:

- Binaa du taas an Kooh yéri woseerinaa, ya hay kiwo' an «Iñii tah ya dú gémmbii ga San?»

³² Ee binaa du wo' an bwuwií bérí woseerinaa...

Ba niikeera mboooloomaa ndaga béeßba tiksee San sélđíigaa Kooh.

³³ Waa ennda fa, ba taassa Yéesu an:

- Dí inohoo.

Yéesu wo"^aba an:

- Haa, mi ban, mi wo'oorúu iñcii mi tumifa ati mi ayca ga ba?

12

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa bisóotí'baada

(Mëccée 21: 33-46; Lúkkaa 20: 9-19; Ísayíi 5: 1-7)

¹ Léehí'ta Yéesu yaa liiwukba an:

- Enee bo', ya yíppa tedik-resej ga yoonci. Ya díñnga yoonaa, ya acca nogaa towuresentaa seesohsan. Ya tawahha daa bo' mínan kituukoh, tíim yoonaa, malaki ga*. Léehí'ta ya béeßba bílinoh, sassaba kílegéy ga yoonaa, ya yaa yah kibaab.

² Ga waa kibeen le"^a, ya wossa súrga ga línohcaa ga yoonaada, ba kommbi bakci ga iñaa ba beenda.

³ Wayee ba ammba súrgaa, ba feekkari, ba kaallari yah bwuucuuc.

⁴ Ha'-yoonaas wossissa súrga yiliis gaña. Ba feekkari ga haf, ba baa bassohhi.

⁵ Ha'-yoonaas wossissa yukaahay, ba appari, ee ba tummba fodaama súrga biyewin biliis: ba feekka bii, ba appa bii.

⁶ Ha'-yoonaas tesoheeri kowuci kíinoo, kaa ya waarin lool. Ya méeñdohhari kiwos gaña, ee ya halaatta an: «Hanaa ba hay ki'on kowuroo cée'».

* 11:17 11: 17 Médírohat na Ísayíi 56: 7; Yérémíi 7: 11. ‡ 11:26 11: 26 Wo'eencii ciima hotukkii ga kényit ciyewin ga kényitcaa déb kibíduda. Malkat Mëccée 6: 15. * 11:30 11: 30 Malkat 1: 4-5. † 12:1 12: 1 Médírohat na Ísayíi 5: 1-2.

7 Wayee línohcaama baa wo' ga leeloooba an: «Yii yah kilamfa yeema, hayat dū appi ee du lam yoonii.»

8 Ba ammba kowukaa, ba appaka, ba jaffa faraaffaa ga fenoo yoon-biiñaa.

9 Yéesu meekissa ñuwaa an:

- Haa ha'-yoonaan tuman na? Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek bibo' biliis ga yoonaa.

10 Man dū jagin wo'eenaa Kooh bídú ga Kéyítfaa an:
«Atohaa tawahohcaa jafeeda,
atohaama enin atoh-kóñ.

11 Iñamaa yérí Ha'mudii tum ee enin kíntaan ga hasciiruu!»*

12 Buwaa kuliuyuk ga yaawúu'caada baa heel ki'am Yéesu ndaga baa ínohha an Yéesu liiukeeba ga wo'eenama. Wayee baa kaañéerii mbooloomaa; baa íissari, baa yah.

Lempu jomin kifayune?

(Méccée 22: 15-22; Lúkkaa 20: 20-26)

13 Laakka Férísiyeencaa ebilu na ñuwaa fa' na Erootda* ga Yéesu, kiff'ti ga dūuy wo'een.

14 Ba hayyari kiwo' an:

- Jégírohii, dí ínohin an fu wo' kayoh, ee fu niikkii ken, ndaga fu malkirii bo' ga jémmaagari, wayee fu jégíroh Waas-Kooh kayoh-kayohdfa. Wo'aaríi, waasii onohin kifay buu' Sesaa† lempune? Dí jomin kifay wala dí jomoo kifay?

15 Wayee Yéesu ínohha helaagaba ba daakfa, ya wo"aba an:

- Iñii tah ya dú waa'too kiff'? Haydohfsattoo hëélis denariyon wiinoo, mi malak.

16 Ba haydohha ga wiinoo. Yéesu meekissa baa an:

- Nataalii wii wuu baa, na teekii en gada?

Ba taassa an:

- Cuu Sesaa'.

17 Daama, Yéesu wo"aba an:

- Kon erat Sesaa' iñaa Sesaa' laak, dú e' Kooh iñaa Kooh laak.

Ba waaru"a lool ga iñaa Yéesu taasba yaama.

Yéesu meekisohussa ga loo kimilískaa ñuwaa kaanda

(Méccée 22: 23-33; Lúkkaa 20: 27-40)

18 Laakka Saduseyeencaa hayu ga Yéesu. Ba nak, ba wo' an kimilís laakoo ga ñuwaa kaanda*. Ba meekissa Yéesu anee:

19 - Jégírohii, Móyíis nakeeruu kitum iñii yii: «Binaa bo', yaakci kaan ee lak foñnjii betici na kowaa, ya jomin kilam betifaama ee ya laaki' yaakci kowu ga.»*

20 Waama, laakee yaal biyitnabanak baa bok paamun na eemun. Yaakkaa pañinja, kaannda ee ya laakkii kowu.

21 Yukanakyaa pañinja betifaee ee laakkii nari kowu, ya kaannda. Yukaahayyaa ennda dfa.

22 Ee biyitnabanakbāa béeßba faanussari beti ee laakkii ken gaba yaa foñ kowu nari. Ga waa baa kaannda béeßba, betifaee baa tikka ga.

23 Díimada wo'aaríi, bëriinaa ñuwii mílísan ga kikaanda, betifaama yah ki'en yuuba? Ndaga yaa en ga béeß ga biyitnabanakbaa tumeerari beti.

24 Yéesu taassaba an:

- Dú wo'in kimíuycúu ee iñaa takhada, dii dú ínohoo iñaa bídú ga Kéyítfaada ee dú ínohoo daa doolaa Kooh hín kiyakfa.

25 Binaa ñuwaa kaanda mílísunaa, yaal pajoo ee beti pajukoo, wayee baa pesan madu na malaakacii Kooh enu ga dookfa.

26 En iñaa aaw ga kimilískaa ñuwaa kaandsanaa, hanaa dū mosoo kijan këyítfaa Móyíis bíñ ga daa ya wo' ga loo bos-dútúkaa abee kiwiida? Kooh wo' Móyíis an: «Mi yérí en Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak na Koohyii Yakoop»*. Yéesu tikka ga an:

27 Kooh enndii yuu ñuwaa yah kikaanda wayee yuu ñuwaa yah kipesdfa. Dú bii ga kimíuykiaak.

Iñii wëñ kiyak ga iñcii Kooh nakohfa

(Méccée 22: 34-40; Lúkkaa 10: 25-28; Room 13: 8-10)

28 Laakka jégíroh-waasaa keloh ga daa baa en na kiwo'dfa, ya hotta an taasaa Yéesu taas Saduseyeencaa júwin, ya deeyca gari, meekissari an:

* 12:11 12: 11 Malkat Kañcaa 118: 22-23.   * 12:13 12: 13 Buwaa fa' na Erootda malkat 3: 6 na iñaa béeestíru ga kakaydfa.   † 12:14 12: 14 Teekaa buu'caa biyaakbāa ga kúlkaa Roomdfa.   * 12:18 12: 18 Médírohat na Tumeen 23: 8.   † 12:19 12: 19 Malkat Déteronom 25: 5-6.   * 12:26 12: 26 Malkat Eksoot 3: 2,6.

- Iñii yiida kuliyuk ga iñcii nakohu kitumfa?

²⁹ Yéesu taassari an:

- Wii wéri dëf: «*Bu-Isarayeeloo súkúruk! Ha'mudii, Koohyiigaruu, yéri rek en Ha'mudii.

³⁰ Fu waaran Ha'mudii, Koohyiigaraa na keeñaagaraa tóoh, na kipeskaagaraa tóoh na helaagaraa tóoh, ee na doolaagaraa tóoh.»*

³¹ Ee wii wéri en wukanakwii. «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuda.»* Laakoo iñaa nakohu, ee wëñ kanakcuma kiyak.

³² Jégíroh-waasaa wo"^a Yéesu an:

- Jofin, Jégírohii! Ifii fu wo'da, kayoh: Ha'mudii yéri rek en Kooh, ee laakoo Kooh yiliis enndiirinaa*.

³³ Kiwaa' Kooh na keeñaagaraa tóoh na helaagaraa tóoh na doolaagaraa tóoh, ee fan kiwaa' mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuda, wéri wëñ kiyak júuraa hoosu, tèki'du Kooh, na kitumi' Kooh sarahaa míñ ki'en béeß.◊

³⁴ Yéesu hotta an baa taasohin na hel, ya wo"^ari an:

- Fu úsaayyii ga Nguurii Kooh.

Waa ennda da, ken kaañissiiri kimeekisis yen.

Iñii Kiristaanii jom ga buu' Dëwítfa

(Mèccée 22: 41-46; Lúkkaa 20: 41-44)

³⁵ Ga daa Yéesu jégírohee ga duuy Kaanfaa Koohdfa, ya meekisohee an:

- Jégíroh-waascii míñ na kiwo'u an Kiristaanii kucaasamun Dëwít?

³⁶ Ndaga Dëwít ga kihafci, ga waa ya líif na Helaa yisela'i'yaadfa, ya wo'in an: «Kooh, Ha'mudii wo"^a Ha'Mudiigoo an:

Yugohaaroo yah-ñaam,

bi ga daa mi tuman bùuwii sañngaada ditogaa' kotfu»*.

³⁷ Dëwít, ga kihafci, bay baama «Ha'mudii»: Kon tum na bi Kiristaanii míñ ki'en kucaasamun rek ga Dëwít?

Kaa tumat fodii jégíroh-waascii

(Mèccée 23: 17-36; Lúkkaa 20: 45-47)

Mbooloo wiyaak waa súkúruk Yéesu ee iñaaama neþpaña ga keeñ.

³⁸ Yéesu jégíreeba an:

- Abukat ga kitum fodii jégíroh-waascii. Ba waari kitüidisuk na kultí ciyaak. Ba en ga paancaanaa, ba waari kikéñdu yah kanak.

³⁹ Ga duuy jaangu-yaawúu'caa, ba heeli kiyunj ga fíki; ee en ga hewaa, ba waari kihanoh fíki.

⁴⁰ Ba te'i iñaa laak ga kaan beticcaa yaalcaagaba lísussiifa; ee ba maañi ga kikiim Kooh, an doo bùwaa fooj an ba júwin. Atti'aa Kooh atti'anbada wéri wëñan kimesik.

Sarahaa betifaa laakoo daradfa

(Lúkkaa 21: 1-4)

⁴¹ Léehi'ta Yéesu yunjga, éewrukohha na iñaa sarahcaa te'ohsi ga Kaanfaa Koohdfa. Ya malakee ga daa bùwaa enee na kibúuk kopa'caa ga duuygaada. Ha'-alal biyewin baa bùuk da kopa' ciyewin.

⁴² Laakka fan betifaa hay, laakoo dara ee yaalcii kaanin. Ya ekka daama tuhanja'-hélis tanak, taa le'oo dërém‡.

⁴³ Yéesu bayya téelibéecaagari, wo"^aba an:

- Mi wo"^auka ee kayoh; betifii laakoo dara fii erohin iñaa ken bùukkiiri ga te'aa'-sarahii.

⁴⁴ Ndaga béeßba onoh ga iñaa ba wëñi'da, wayee ya, ga kinduulci, ya erohin tóoh iñaa ya laakeeda, tóoh iñaa ya jomee kipesohda.

13

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibú'

(Mèccée 24: 1-2; Lúkkaa 21: 5-6)

¹ Yéesu enee na kimey Kaanfaa Koohdfa, laakka ga téelibéecaagari yaa wo"^ai an:

- Jégírohii, malkaa dii atohcii mo'da, na dii tawahcii yakdfa!

² Yéesu taassari an:

* 12:30 12: 30 Malkat Déteronom 6: 4-5.   * 12:31 12: 31 Malkat Lévitik 19: 18.   * 12:32 12: 32 Mëdïrohat na Déteronom 4: 35.   * 12:33 12: 33 Mëdïrohat na Osee 6: 6.   * 12:36 12: 36 Malkat Kañcaa 110: 1.   ‡ 12:42

12: 42 Kéyitfaa dëbdfa wo' dii «Lepta kanak», ennda hëélisaa wëñ kijutut ga hëéliscaa waama.

- Fu hotin ga tawahcii ciyaakcii ciine? Tesohanndii dii sah atoh wiinoo waa tñikskohan na mooroomwa, tóoh hay kibú'.

*Iñii yah kihew balaa éldúna túki'aa
(Méccée 24: 3-14; Lúkkaa 21: 7-19)*

³ Yéesu yuñnga ga dlook tégëlaa Ólíwyéecaa, óowrúkohha na Kaanfaa Kooh. Ga daa ba wéetee nari daamada, Pee', Saak, Sañ na Andari meekisohussari an:

⁴ - Wo'aarfi, iñaama laakan kera, ee mandargii wiida teewohan an iñcii cii béebsca jomin kilaak?

⁵ Yéesu kon yaa wo'ba an:

- Tumat ndaj doo ken dúkoorúu.

⁶ Bibo' biyewin hay kikoorohu teekkoo, ba wo'i an: «Mi yérí en Kiristaanii!» Ee ba hay kidük fo' biyewin.

⁷ Binaa cù keloh yëngél heñ wala an heñ laakin ga dekataa, kaa tíitat, ndaga iñcaama jomin kilaak, wayee lak éldúna le'ii kitukí' duum.

⁸ En ki'enaa, kúl hay kibewuk, keen ga dlook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk, keen ga dlook nguu' mooroomci; kakayfii hay kiyëngéluk ga dekat ciyewin ee a' hay kilaak. Iñaama yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga kimatuk betifa.

⁹ Wayee dú, tumat ndaj ga haffúu. Dú hay kibayu paancaa yaawúu'caa, dú hay kirípu na ngee' ga cduuy jaangu-yaawúu'caa. Mi hay kitah bi dú hay kituukcfu ga fíkii ha'-nguu'cii na ga fikii buu'cii, doonaa dú tuukuk Hewhewii winéwi'wii ga fíkii.

¹⁰ Hewhewii winéwi'wii jomin kiyéegalohu paay ga heetcii tóoh.

¹¹ Binaa dú abu kibayunaa, helciirúu dalat ga iñaa dú joman kiwo'da, ee wo'at rek iñaa Kooh onanndúu kiwo' ga wahtaama sii'da, ndaga enndii dú yah kiwo', wayee Helaa yiselá' yaa.

¹² Yaakmun hay ki'eroh këmëenjkici ya tiku kikaan. Paamun hay ki'eroh kowuci ka tiku kikaan. Oomaacaa hay kibefku, keenu ga dlook paamba na eewba, aplukfa^{*}.

¹³ Mi hay kitah bi bo' biyewin hayyúu kisagu. Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc.

Bo' hay kison bi hép

(Méccée 24: 15-28; Lúkkaa 21: 20-24)

¹⁴ - Béríinää dú hotan baa wo'u "yi'araamí'yaa pooki kúlfa" aas ga daa ya jomoo ki'aasdanaa[†] - ee baa fu jañ iñii yiinaa, tumaa ndaj! - Buwaa iñaama laakan Yúudéeda, ba núpat ba aaw janjancaa.

¹⁵ Baa iñaama laakanndi yugin ki'íkaruk ga dlook taahaagarifa, hanat kisek kiyoosuk kibef yen ga cduuy tûuyci,

¹⁶ ee baa iñaama laakan yooncaada, hanat kiboyuk kaan kibefnee kúltifaagari.

¹⁷ Massa beticaa bescaama laakanba na look, na baa ensan na kibépi'da!

¹⁸ Kímat Kooh ati iñcaama hídochoo ga waantu ñiiin wiméeski^{*}.

¹⁹ Ndaga ga bescaama, mesiklaatcaa dalan buwaada hay kiyak yakaa wëe'taa ga an wii, mossii kilaak iñaa man da, aboh ga waa Kooh deb kisak éldúnadá bi wati, ee iñaa madan da laakisanddi bi taa[‡].

²⁰ Ee binaa newéerii Ha'mudii ya nëewís bescaamanaa, eneena ken múcoo, wayee buwaa ya tanda thiba bi ya nëewissaca.

²¹ Kon binaa bo' wo'"úu an: «Malkat, Kiristaanii yii dii!» wala «Malkat, ya yaa daa!» Kaa gémát.

²² En ki'enaa, bibo' hay kikoluk, ba tík haffba Kiristaa na bíseldíiga-Kooh ee lak saboh. Ba tumi kíntaan na enaama cidóoyf'-waa' kidük sah, enee an míñukinaa, buwaa Kooh tanukada.

²³ Watukat haffúu, mi yéegalinndúu tóoh balaa dara hewanaa.

Kowukii bii hay kihayis

(Méccée 24: 29-31; Lúkkaa 21: 25-28)

²⁴ Wayee ga bescaama, lak coonucaa buwaa dayanda paafin, nohii dal kiñúusí', ñiidii íis kilee',

²⁵ tu'oltaa hay dëegískoh asamaan ta keen, ee tóoh iñcii en ga asamaaniifa híçukoh^{*}.

²⁶ Fodaama Kowukii bii hay kihotu ga cduuy yaayeelcii, ka yoosuki ee ka taam na dooli wiyaak na ndam[†].

* 13:12 13: 12 Mëdïrohat na Mísee 7: 6.   * 13:14 13: 14 Malkat Dañeel 9: 27; 11: 31; 12: 11.   * 13:18 13: 18 Ñiiin wiméeski^{*} ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo'wa "ñiiin soosoos". Malkat Méccée 24: 21.   † 13:19 13: 19 Mëdïrohat na Dañeel 12: 1.   ‡ 13:25 13: 25 Mëdïrohat na 13: 24-25; Ísayif 13: 10; 34: 4; Esekíyeel 32: 7; Soweel 2: 10; 3: 4.   † 13:26 13: 26 Dañeel 7: 13.

²⁷ Ya hay kiwos malaakacaa baa négíroh bwuwa ya tan, enu ga bakkii cinikiiscii ga eldúnada, aboh ga dii kakayfii dalohdfa bi ga daa fa eemoh[◊].

Jagaa tediktaa teewohda

(Mëccée 24: 32-35; Lúkkaa 21: 29-33)

²⁸ - Malkat iñiaa jégi'túu ga iñaamada. Binaa toytaa kedikkaa ne' kine' bi, ee tuu'taa dal kitapisaa, dú ínoh an lah deeyin.

²⁹ Fodaama ban, binaa dú hot iñcaama ca laakaa, ínohat an Kowukii bii deeyin, ya le'in halii.

³⁰ Mi wo"úuka ee kayoh; bi bwuwi wati kaanu béeßbanaa, iñcaama tóoh hay kilaak.

³¹ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo muk.

Paamudii doj ínoh besaa eldúna leehanda

(Mëccée 24: 36-44)

³² - En loo iñiaa aaw ga besaa wala wahtaa iñaama laakohanda, ken ínohoowa. Enndii malaakacaa ga asamaanda, ee enndii sah Kowukii. Paamudii doj ínohwa.

³³ Watukat, kaa neehat ndaga dú ínohoo wahtaa Kowukii bii yah kihayfa.

³⁴ Iñaama madan na fodii bo' yaa en na kiyah kibaab: Ya mey kaanci, ya tikfa ga yah súrgacaagari. Ya e' yaa en béeß iñiaa ya jom kilégéyfa. Ya nak baa yah kituuk ga hal-kaadaada kineeh kiwatuk.

³⁵ Kon kaa neehat ndaga dú ínohoo ati ha'-kaanfii hayan kera. Ati yah lak Kooh hoowin, ati ga leeloo wek, ati lak siikaa kodin, ati ga kím.

³⁶ Binaa ya en jalañ ga ffkíirúunaa, ya hanattúu kibet lak dú bii neeh.

³⁷ Ihii mi wo"úu yii, mi wo'ka baa en béeß, kaa neehat!

14

Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaaa baa pokoh Yéesu nof

(Mëccée 26: 1-5; Lúkkaa 22: 1-2; Saj 11: 45-53)

¹ Bes kanak tesee ga, balaa feetaa Paak* le' na feetaa bwuwa ñami mbúurúcaa laakoo lëwí'i'fa†. Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaaa baa heel daa ba tuman bi ba am Yéesu ndan ee ken yéegoo, ba aplukki;

² ndaga ba wo'ee an:

- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndiikanaa hay kihaydoh coow wiyaak ga duuy bwuwi.

Laakka betifaa íif la'koleñ ga hafaa Yéesu

(Mëccée 26: 6-13; Saj 12: 1-8; Lúkkaa 7: 36-50)

³ Daa Yéesu enee ga Bétanii, ga kaan Simon yaa gaana'eeda, laakka betifaa aas gaña, lak baa ñam. Betifaa bayee kujúlñjkaa hëwrohu na atohaa wo'u albataa'. Kujúlñjkaa tum la'koleñ wiséeri', waa koocussii ee hëwrohu na kedikkaa wo'u naa'. Daa ya pookee kúuwkaa kujúlñjkaa, ya aammba la'koleñaa ga hafaa Yéesu.

⁴ Ga bwuwa en daamada, laakka bwuwa ayluk ga iñaama, ba baa wo' ga dikantiba an:

- Laak ya jeriñ kiyasoh la'koleñi wii foduma?

⁵ Bo' míneerawa kitoon iñiaa wëñ denariyon‡ citéemée'-kaahay, ee kopa'caama eru nduulcii!

Ba baa coow ga dook betifaa.

⁶ Wayee Yéesu wo"an a:

- Ísatti yas. Dú sodalohhi ya? Ihii ya tumi'toodfa jekin.

⁷ Ndaga nduulcii, dú bii naaba besaa en béeß[◊], ee dú míñba kitumi' iñiaa jekin wahtaa dú waa'ka béeß, wayee mi yahhii narúu ki'en dii besaa en béeß.

⁸ Betifii tumin iñiaa ya mínda: Ya dëfwírukkin kileef la'koleñ ga faanfigoo, en waayukaa loyaagoo§.

* 13:27 13: 27 Mëdirohat na Dëteronom 30: 4; Sakari 2: 10; Nehemii 1: 9. * 14:1 14: 1 Wérí en besaa yaawúu'caa laaku haffadfa. Mandarga besaa malaakaa Kooh baawee Kúlkaa Esipti kí'ap saawaa límuunun ga dékaamada tóoh. Ya këldükka kaancaa yaawúu'caa, lak Kooh nakinba kí'ap kubaal, ba leef ñífaa ga dook hëltúuyaa en béeß. Daa laakin ñífi béeß, bwuwaama mucusaa ga kikaankaa. Malkat Eksoot 12. † 14:1 14: 1 Malkat Eksoot 12: 1-27. Feetaama tumi bes ciyitnakakan ee enee wuu línhcaa. Binaa le' kipííkaa, ba tum feetaa wée'taa ga an wii ba ñaman mbúuraa tumsoo lëwíi'. Ka'ta bi feetaama na Paak atukohussa ga bes wiinoo. ‡ 14:5 14: 5 Denariyon malkat 6: 37 na iñiaa bëestíru ga kakayfa. § 14:7 14: 7 Mëdirohat na Dëteronom 15: 11. § 14:8 14: 8 Waama yaawúu'caa baahkohseera kileef faraafcaa na enaama ci'eñlaat doo ca míñ kimañ ga daa ca acuda ee ca yasukohoo.

⁹ Mi wo"úuka ee kayoh; ga daa Hewhewii winéwí"wii wii míin kiyéegalohu béeþ, ga éldúna, iñii betifi yii tumfa hay kibéestíru ee buwaayika kiníindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

(Méccée 26: 14-16; Lúkkaa 22: 3-6)

¹⁰ Waa ennda da, yíinoor ga bidaanqkaah na banakbaa, Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa kiwo'ba kitoon Yéesu.

¹¹ Daa ba kelohee iñaa ya wo'fa, keeñcaagaba soossa ga, bi ba díñngari hëelís. Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya míin kitik Yéesu ga yahba.

Yéesu ñammba feetaa Paak na télíbéecaa

(Méccée 26: 17-25; Lúkkaa 22: 7-14,21-23; Saj 13: 1-30)

¹² Ga besaa deþ ga feetaa ñamsi mbúurúcaa laakoo lëwí"sa ee bërii tubaaltaa hoossi fodii sarah Paakfa, télíbéecaa Yéesu meekisohussari an:

- Fu waa' gada dí ka'taa kiaayuki' ñamahii Paak?

¹³ Yéesu bayya bo' banak ga télíbéecaaagari, wossaba an:

- Karat teeraa, dú hay kihidoh na baa koorukin kujataa mûsú, laa taabukatti,

¹⁴ ee daa ya yah ki'aasohfa, wo'at ha'-kaanfaa an: «*Ha'mudii meekisoh an: Túuyii mi yah kiñamoh Paakfa wada, mi na télíbéeciiigoo?»

¹⁵ Ee ya hayyúu kiteeb túuy wiyaak waa hanoh dook, waa hëwruunun bi tóoh jekin. Dú waayukan ñamahcaa dñu ñamanda ga dekataama.

¹⁶ Télíbéecaa karussa, le'ussa teeraa, ba laakka tóoh fodaa daa Yéesu wo'eeþakada. Ba hëwí'ta ñamahaa Paak.

¹⁷ Ga noh-soosaa, Yéesu le'a na bidaanqkaah na banakbaa.

¹⁸ Daa ba yugee daama baa ñamfa, Yéesu wo'a an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; yíinoor garíu ee yii ñam naroo, hayyoo kitoon*.

¹⁹ Télíbéecaa, keeñba leehha ga iñaama ee ba baa meekissi yíinoor yíinoor an:

- Mi yéríne?

²⁰ Yéesu taassaba an:

- Yíinoor garíu dú bidaanqkaah na banakbii, ee bok naroo ki'ek yah ga kankiifa, yérí ya.

²¹ En ki'enaa, Kowukii bii, kii ga waas kikaan fodaa daa Këyítfaa wo'ka garifa*, wayee massa baa yaama yah kitoon Kowukii bñifa! Baama límséeríinaa, iñaama gënëe gari!

Cuuniñfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na apotaa'caagariða

(Méccée 26: 26-30; Lúkkaa 22: 15-20; 1 Korenti 11: 23-25; 1 Korenti 10: 16-17)

²² Lakanaa baa ñam, Yéesu bëþpa mbúurú, ya gérëmmba Kooh, lëehí'ta ya weellawa, ya e'tawa télíbéecaa, wo'aba an:

- Uunat, faanfigoo férí fa.

²³ Lëehí'ta ya bëþpa kaas-biiñ, ya gérëmmba Kooh, lëehí'ta ya e'taþawa, béeþba annda ga.

²⁴ Ya wo'aba an:

- Ñífiigoo wérí wa, ñíffi pok kifiliimuukiigarúu na Kooh*, ee wa aamdu bo' bñiyewinda.

²⁵ Mi wo"úuka ee kayoh; mi yahissii mûk ki'anis anahaa meyoh ga kedik-resej bi ga besaa mi anan biiñaa wi'aswa ga Nguraa Kooh.

²⁶ Waa ennda da, ba yeekka yeek-Kañcaa*, lëehí'ta ba ka'ta tégëlaa Ólíwiyéecaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Méccée 26: 31-35; Lúkkaa 22: 31-34; Saj 13: 36-38)

²⁷ Yéesu wo'a télíbéecaaagari an:

- Béêþpúu, dú hay kinúp dú foñnjoo, ndaga bíduunun ga Këyítfaa an: «Mi hay ki'ap níirohaa, ee baalcaas tasarsukohu.»*

²⁸ Yéesu tikkha ga an:

- Wayee binaa mi mílsaa, mi hayyúu kidëwíruk Gëlilée.

²⁹ Pee' wo'ari an:

- Luu enee an bñuwii tesfa tóoh hay kinúpu, foñussaa, mi, mi núpoo mi foñnjaa.

³⁰ Yéesu taassari an:

- Fu, mi wo'aaka ee kayoh, ga wekii wati doj sah, bi siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

³¹ Wayee Pee' bewissa didóolí' an:

* **14:18 14: 18** Médirohat na Kañcaa 41: 10.   * **14:21 14: 21** Malkat Kañcaa 22: 2-19; Ísayí 53.   * **14:24 14:**

24 Médirohat na Eksoot 24: 8; Yérémíü 31: 31-34.   * **14:26 14: 26** Kañcaa 115-118 céri yeeksee binaa cuuniñfaa tumsi ga Paakfa leeh kiñamunaa.   * **14:27 14: 27** Sakári 13: 7.

- Mi taasukooraan műk, luu enee an mi joman kikaan naraa.
Ee t̄elibéecaa b̄eefba baa wo' fodaama.

*Yēesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Mēccēe 26: 36-46; Lūkkāa 22: 40-46)*

32 Lēehí'ta Yēesu na t̄elibéecaa karussa dekataa wo'u Getsemanee[†], ee ya wo''a t̄elibéecaagari an:

- Yugat dii, mi ka' kikiim Kooh.

33 Ya bayya Pee', Saak na Saŋ, ba taam nari. Faanfaagari faa dal kinúp, ya yēecirukka,
34 ya wo''aba an:

- Keeñnjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii ee kaa neehat.

35 Ya ka'ta bi ga b̄ak fikfii, ya le''a kakay, yaa kiim an wahtaama úsaayyi, enee an míinkinaa.

36 Ya wo'ee an:

- Abaa[‡] Buba, iñaa en b̄eef míinkin garaa, úsaaydāa kaas-coonii wii garoo! Wayee hanat ki'en iñaa mi waa' wayee iñaa fu waa'da laakat.

37 Ya sooffa ga t̄elibéecaa, ya laakkaba baa neeh, ya wo''a Pee' an:

- Simon, fu yii neehe? Fu míndii kiwíisoh luu enee sah wahtu wíinoone?

38 Kaa neehat ee kiimt Kooh doonaa dū keenoo ga fira Seytaani. Bo' daal keeñnaa waarin wayee faanfaa tookkii.

39 Ya úsaaysissaba daa karam, yaa kiim na wo'eencaa caca.

40 Ya soofissa gaba, ya laakkaba baa neeh ndaga lak hascaagaba abin pēní. Ee ba ínohéerii iñaa ba wo'anndi.

41 Ga waa ya soofis ga waasaa wukaahaywaada, ya wo''aba an:

- Dú bii lís kineeh na ki'iikaruke? Dooyin! Wahtii le'in. Malkat, Kowukii bii kii yah kitiku ga yah buwii waa'tii Koohdfa.

42 Kolkat, cfu yee! Malkat, yii yahhoo kitoonda, yii deey.

Yēesu abussa

(Mēccēe 26: 47-56; Lūkkāa 22: 47-53; Saŋ 18: 3-12)

43 Ga saasi, lak Yēesu yaa lís kiwo', Yúdaa Iskariyot, yaa bok ga bidaankaah na banakbaadfa le''a. Laakka buwaa taabu nari, bayunun kalab na doo'. Sarahohcaa biyaakbāa, jēgīroh-waascaan yaakcaa yaawúu'caa bērī woseeba.

44 Yii on Yēesu bīñđa eree buwaa lēđi' mandarga an: «Baa mi yah kifuunda, yēri ya. Abatti, dū bayyi ee dū watukki bi jof.»

45 Daa Yúdaa le' hen, ya deeyca ga Yēesu, wo''a an:

- Jēgīrohiil!

Lēehí'ta ya fuunnda Yēesu.

46 Fodaama, buwaa bīñoo tikussa yah ga Yēesu, abussari.

47 Bo' ga buwaa enee daamatfa cfolla kalabfaagari, tippafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa, gú'ta nofaa.*

48 Yēesu wo''aba an:

- Mateera ga dū hayyoo ki'am, dū taam na kalabci na doo'cii, man na buwaa dawuk tumoh-kofeele?

49 Mi enee ga duuycūu besaa en b̄eef, mi jēgīrohee ga duuy Kaanfaa Kooh, ee dū mossiiroo ki'am. Wayee iñii yii laak, doonaa iñaa Kēyítfaa wo'eeda mat.

50 Waa ennda cfa, t̄elibéecaa b̄eefba foñussari baa núp[◊].

51 Laakka oomaa-filaa taabukki, bayee úuf rek ga faanci. Buwaa baa heelli ki'am,

52 ya foñja úufaa naba, ya yaa saan faan buucuuc.

Yēesu bayussa paanaa wiyaakwaa

(Mēccēe 26: 57-68; Lūkkāa 22: 54-55,63-71; Saŋ 18: 13-14,19-24)

53 Buwaa bayya Yēesu ga ha'-kaadaa sarahohcaa, ga daa sarahohcaa biyaakbāa, ha'-kaancaan ja jēgīroh-waascaan hídohseeda.

54 Pee' yaa taabukki di'úsaayi' bi ga duuy hētaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa. Daama, ya yuñngaa na súrgacaa, yaa yoonuk.

55 Sarahohcaa biyaakbāa na buwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaadfa tóoh baa heel wo'eenaan ba pokfan Yēesu bi ba míndii ki'apluk wayee ba hottii.

56 En ki'ennaa, bo' biyewin pokfuseerari wo'een, wayee iñcaa ba wo'eeda taabéerii^{*}.

[†] 14:32 14: 32 Malkat Mēccēe 26: 36 na iñaa b̄eestiru ga kakaydfa. [‡] 14:36 14: 36 Abaa Buba Wo'een

ki'Aramyeekaa «Abaa» hotuk ga bincāa müüs, ee wēri en teekaa kowu bayohi paamcifa. ^{*} 14:47 14: 47 Mēdīrohat na Saŋ 18: 26. [◊] 14:50 14: 50 Mēdīrohat na 14: 27. ^{*} 14:56 14: 56 Mēdīrohat na Kañcaa 27: 12; 35: 11.

⁵⁷ Laakka buwaa koluk kipoki'ti iñii wii:

⁵⁸ - Dí kelohin yaa wo' an: «Mi hay kipook Kaanfii Kooh, fii hëwrohu na yah bo'da, ee mi tawah filiis ga bes kaahay, faa hëwrohsanndii na yah bo'.»[§]

⁵⁹ Wayee ga iñaama sah wo'eencaagaña taabéerii.

⁶⁰ Waa ennda da, ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka ga fikii bëeb, meekissa Yéesu an:

- Fu taasoo dara ga iñii buwii bii yammbaadane?

⁶¹ Wayee Yéesu taassii, dekohha cel. Ha'-kaadaa sarahohcaa meekisissari an:

- Fu yérí en Kiristaaniine, Kowukii Kooh yii laak ndamdfane?

⁶² Yéesu taassa an:

- Ee, mi yérí ya, ee dú hay kihot Kowukii bii yun, hanoh yah-ñaabaa Kooh yii wëñ bëeb doolidä, ee dú hayyi kihot ya taam na yaayeelcii asamaan ya yoosuki^{\$}.

⁶³ Daama, ha'-kaadaa sarahohcaa da'ta kultífaagari ndaga ki'ayluk, ya wo'a an:

- Du laakis ya sooli ga wo'een seedi?

⁶⁴ Béeëpüü dú keloh ga, basin Kooh. Dú ínoh ya ga?

Buwaa bëeb tikussa Yéesu saboh ee ba wo'a an ya jomin ki'apu.[◊]

⁶⁵ Laakka buwaa dalu kitoos ga dook Yéesu, ba kúnnda fikíifaanaa, ba dúukiri ee ba wo'iri an:

- Líiruka, wo'a bii feekkaada?

Ee súrgacaa abussari, baa mútisohhi na pa'caa.[◊]

Pee' taasukka Yéesu

(Méccée 26: 69-75; Lúkkaa 22: 56-62; Saj 18: 15-18,25-27)

⁶⁶ Daa Pee' enee ga hëtaa ga kakayda, laakka mbíndaanaa hay, bok ga buwaa lëgëyi' ha'-kaadaa sarahohcaada.

⁶⁷ Ya hotta Pee' yaa yoonuk, ya malakkari, wo'a an:

- Fu ñan, fu enee na Yéesu Nasareet .

⁶⁸ Wayee Pee' taasukka an:

- Fu wo' ya? Mi ínohoo iñii fu waa' kiwo'da.

Lëehí'ta ya kolukka, meyohha hëtaa, yaa aaw bak halaa. Siik-pabu konnda.*

⁶⁹ Wayee mbíndaanaa hottari, dalissa kiwo' buwaa enee daamada an:

- Bii yii bok gaba!

⁷⁰ Pee' taasukissa. Ga fikii jutuut, buwaa enee daamada wo'sissa Pee' an:

- Fu jom kibok gaba, ndaga fu ñan, fu kúlkoh Gélilée.

⁷¹ Daama Pee' yaa en ga kicojuk na kiwaat an:

- Mi ínohoo baa dú wo'"oo yaama.

⁷² Ga dékataama, siik-pabu konnda kodaa wukanakwaa.

Pee' níindísukka iñaa Yéesu wo'eerida, an: «Balaa siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' ennda ga kikoduk[†].

15

Yéesu bayussa ga fikii Pílaat

(Méccée 27: 1-2,11-14; Lúkkaa 23: 1-5; Saj 18: 28-38)

¹ Ga kímaa cuut, sarahohcaa bïyaakbaa, yaakcaa yaawúu'caa, jëgíroh-waascaan na buwaa tes boku ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada, hídohussa kituuki' yen ga iñaa aaw ga Yéesu. Ba poklukkari, ba bayyari, tikussari ga yah Pílaat.

² Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu Yérí en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka.

³ Sarahohcaa bïyaakbaa yabussa Yéesu ga enaama ciyewin.

⁴ Pílaat meekisissä Yéesu an:

- Fu taasoone? Man fu keloh ga iñcii ba yammbaada!

⁵ Wayee Yéesu taassisii, iñaaama jaahalla Pílaat.

Yéesu tikussa kikaan

(Méccée 27: 15-26; Lúkkaa 23: 13-25; Saj 18: 39-19: 16)

* **14:58 14: 58** Malkat Saj 2: 19.   § **14:62 14: 62** Malkat iñaa bëestíru ga Méccée 26: 64.   * **14:64 14: 64** Malkat Léwítik 24: 16.   * **14:65 14: 65** Mëdïrohat na Ísayii 50: 6.   * **14:68 14: 68** Laakin ga këyítcaa cifewaaacaa caa laakoo «Siik-pabaa konnda».   † **14:72 14: 72** Malkat 14: 30. Laakin buwaa bín an «Ya foolla, meyca, yaa koduk» wala «ya halaat ga iñaama hen, yaa koduk» wala ñan «ya kúnnda hafaa, ya yaa koduk.»

⁶ Ga feet Paakaa en béeþ, Pílaat méy'ba bo' yíinoo ga þuwaa abu ga kasuda, yaa mbooloomaa waa'da.

⁷ Waama, lak laakin baa en ga kasu, teeku Barabaas, ya na þuwaa taabee narida. Ba apee bo' ga heñaagaba na nguuara Roomda.

⁸ Mbooloomaa lappa bi ga kaan Pílaat, ba meekissari ya tumi'ba iñaa ya meereeba kitumi'da.

⁹ Pílaat meekissaða an:

- Dú waa' mi méy'i'túu buurum yaawúu'ciine?

¹⁰ Ya wo'ee iñama ndaga ya ínoheera an kisootukoh Yéesu tahee bi sarahohcaa biyaakbaa tikussari ga yahci.

¹¹ Wayee sarahohcaa biyaakbaa baa obis þuwaa ba wo' Pílaat ya nami'ba kiméy'i Barabaas.

¹² Pílaat befsissa daa karam an:

- Kon mi tuman na, na bii dú teek buurii yaawúu'ciifa?

¹³ Ba baa fiipis an:

- Daayaari ga kuraa!

¹⁴ Pílaat meekissaða an:

- Iñii yibón'yii ya tumda ya?

Wayee ba baa wëñ kifiip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa!

¹⁵ Pílaat waaree kisósí' keeñcaa þuwaa, ya méy'taþa Barabaas; lëehí'ta ya feeklukka Yéesu na karawaas, ya erohhari kidaaysunee ga kuraa.

Soldaa'caa baa ñaawalsoh Yéesu

(Méccée 27: 27-31; Saj 19: 2-3)

¹⁶ Soldaa'caa bayussa Yéesu ga dhuuy kaanfaa ha'-kúlkaa (wëri en ga Peretuwaaraa*), ba négirohha soldaa'caa fodaa gaþada béeþba.

¹⁷ Ba ekka Yéesu kúltí fiyo'oh† cor, ee ba tiki'tari ga hafaa iñaa fodii baanu-buu', terolu na lúp, wiillawa.

¹⁸ Lëehí'ta ba baa këñí'ti an:

- Pesa, buurii yaawúu'ciil!

¹⁹ Ee ba feekiri ga haf na doo', ba toosi ga dookci, ee ba yí'i ga fikiici fodii baa ba e'cée'.

²⁰ Waa ba lëehí'tari kiñaawalsoh fodaama, ba nísí'tari kúltífaa fiyo'ohfaa, ba ekissari kúlticaagari. Lëehí'ta ba bayyari fooh, kidaayneeri ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Méccée 27: 32-44; Lúkkaa 23: 26-43; Saj 19: 17-27; Galaat 3: 13)

²¹ Soldaa'caa gitínussa baa wo'u Simon ee dék Síreen, paam bi'Elíksaan na Rufus*, kiníkuk kuraanaa Yéesu. Lak ya en na kipaaf, ya meyoh yooncaa.

²² Ba bayya Yéesu bi ga dékataa wo'u Golgotaa, wéri en «Loon-haf».

²³ Ba e'tari biiñaa atukohu na mëkin kedikkaa wo'u müí'da‡, wayee ya sajnga.

²⁴ Ba daaycari ga kuraanaa, ba warohha kúlticaagari, ba yípee tukiisií ki'ínoh iñaa baa en béeþ laakanda.*

²⁵ Enee ga wahtu yoo'-yoo' ga waa ba daayci ga kuraanaada.

²⁶ Iñaa bínsee ga dook kuraanaa ee béeestí' iñaa tahhi ki'apufa enee: «Buuri yaawúu'ci».

²⁷ Ba daayca ga kuraa fodaagari tumoh-kofeel þanak, yii ga yahci ñaam, yíinoo ga yahci sej. [

²⁸]§

²⁹ Buwaa kooree daama baa paafdfa, baa kékít haf, baa bassi an:

- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahayda*,

³⁰ somaa haffu, fu yoosuk ga kuraanii!

* **15:16 15: 16** Peretuwa' wëri en ga daa gúwernée' wala þuwaa kuliuyk soldaa'caa dékfa. En ga Roomaa, peretuwa' jomin ki'en kaanfaa buuraa fiyaakfaa. Malkat Méccée 27: 27; Saj 18: 28; Tumeen 23: 35. † **15:17**

15: 17 Kúltífaa fiyo'ohfaama hëwrohu na piis wiléekí'-dooli, ee buu'caa na þuwaa biyaakbaa bëri laakfa ki'ekuk.

◊ **15:21 15: 21** Médírohat na Room 16: 13. ‡ **15:23 15: 23** Anahaagari lëeldin bo'. Ba ereewa Yéesu, an en danaa ya yéegoo mesiklaatcaa. * **15:24 15: 24** Malkat Kañcaa 22: 19. § **15:28 15: 28** (Fodaama iñaa Kéyitfaa wo'eeda matta, an: «Ya kíduunun ga tumoh-kofelcaas.») Wo'eencuma hotukkii ga këyit ciyewin ga këyitcaa dëb kibiduda. Malkat Lúkkaa 22: 37; na Ísayíi 53: 12. * **15:29 15: 29** Malkat Kañcaa 22: 8; Marka 14: 58; Saj 2: 19.

³¹ Sarahohcaa fiyaakbaa ñan na jëgíroh-waasca, ga ñuuysa, baa ñaawalsoh Yéesu an:

- Ya mûsalin buwii fiinoo ee ya mínoo hafci kimús!

³² Ya Kiristaanii, buurii bu-Isarayeel, ya yoosukat kimma ga kuraanii ati dí míñ kihot ee dí gém!

Buwaa daaysee ga kuraa fodaa Yéesuda, baa bassi ñan.

Kaanaa Yéesu

(Méccée 27: 45-56; Lúkkaa 23: 44-49; Sañ 19: 28-37)

³³ Ga wahtaa nohaa tuuk ga dookda, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñúussa kérúus ga kúlkkaa tóoh.

³⁴ Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa didóolí' an:

- Élóyi, Élóyi, lema sabaktani? (Wérí en: «Koohyiigoo, Koohyigoo, iñii tah ya fu foñnjoo?»*)

³⁵ Ga buwaa enee daamada, laakka buwaa, daa ba keloheeri ba dalla kiwo' an:

- Sükúrukat, yii bay Ili!

³⁶ Yíinoo gaba foolla, ñeþpa epoos, ñoonndawa ga biniiga', ya pokkawa ga siñdaa doo', lëehi'ta ya noonndawa Yéesu ya ñuuysa*, ee yaa wo' an:

- Íisat rek du malak ati Ili hayyi kihay kiyóosi' ati na!

³⁷ Wayee Yéesu lessa koonaa kiyak, lëehfukka.

³⁸ Rídóonaa wiyaakwaa* poksee ga ñuuysa Kaanfaa Kooh, kún dekataa wëñ kisela'da dalla kida' kom kanak, aboh ga dook bi ga kakay.

³⁹ Soldaaraa yiyaakyaa kulyuki bo' bitéemée' ga heñda ee tuukee ga fikii Yéesuda, daa ya hotee ga kaanaa Yéesu waama, wo'"a an:

- Kayoh-kayohdfa, bii yii enee Kowu Kooh!

⁴⁰ Laakeera ñan beticaa ensee di'usaayí, baa malak ga. Mérí-Malleen bokee gafa, na Salomee na Mérí eew biSaak yijutut na Yosee.

⁴¹ Beticaama bérí taamsee na Yéesu ee baa topetu'ussi ga waa ya en ga Gëlléeda. Laakeera daamaa ban beti fiyewin biliis baa taamsee nari Yéerúsaleem.

Yéesu bayussa loycaa

(Méccée 27: 57-61; Lúkkaa 23: 50-56; Sañ 19: 38-42)

⁴² Ga besaa waayukaa feetaa, ennda goonataa besaa Sabat, lak Kooh yaa hooß,

⁴³ Yoseef ee dék teeraa Arímatee†, hayya. Iñaa bo' yiyaak ga buwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaadfa. Ee ya ñan ya sekee Nguuraa Kooh. Ya laakka fit kika' ga Pilaat kimeekisohhi faraaffaa Yéesu.

⁴⁴ Kiteel kikaankaa Yéesu betta Pilaat. Ya baylukka kon soldaaraa yiyaakyaa kulyuki bo' bitéemée' ga heñda, kimeekissi ati Yéesu mañañ kikaan.

⁴⁵ Daa soldaaraa taaseeri ga iñaaama, ya onnda Yoseef kibet faraaffaa.

⁴⁶ Yoseef lommba piis fodii mélíkaan, yóoski'ta Yéesu ga kuraanaa, müullari ga piisa, lëehi'ta faanneerari ga nonj-loyaa yotu ga atoh. Lëehi'ta ya pírginnda atoh wiyaak, lajnga halaa loyaa.

⁴⁷ Mérí-Malleen na Mérí eew biYoosee baa malak ga daa Yéesu ekohufda.

16

Yéesu milissa

(Méccée 28: 1-8; Lúkkaa 24: 1-12; Sañ 20: 1-10; Kañcaa 16: 8-11; Tumeen 2: 23-32; 1 Korenti 15: 1-28)

¹ Ga waa besaa Sabat paaffa, Mérí-Malleen, Salomee na Mérí eew Saak lomussa la'koleñ ki'eeñi'nee faraaffaa Yéesu.

² Cuut ga kímaa besaa deb ga siminaada, lak nohaa waa mey, ba baa yah loycaa.

³ Ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Ati bii yahhuu kipírgini' atohaa ga halaa loyaa, bi úsaaycf aña?

⁴ Wayee daa ba malak hen, ba hotta an atohaa enee wiyaakaa-yaak waama, pírginunun bi hanohin yahaa.

⁵ Ba aassa loyaa Yéesu. Ba hotta oomaafilaa ekuk kúlti fiho'ta ee fiyaanaaw der, yugin ga bakaa hanoh yah-ñaamfa. Ba tiitta.

⁶ Wayee oomaafilaa wo'"aba an:

* 15:34 15: 34 Kañcaa 22: 2 ee wo'u ga ki'Arameyeey.   * 15:36 15: 36 Mëdirohat na Kañcaa 69: 22.   * 15:38 15: 38 Malkat Eksoot 26: 31-33.   † 15:43 15: 43 Arímatee dekataa hanoh Yéerúsaleem ga iñaa aaw aasa'a'-noh ee díkaantiba tumin kiloomeet 35. Malkat ñan Méccée 27: 57.

- Kaa tūitat. Dú heel Yéesu Nasareet, baa daaysee ga kuraanaada. Mílisin! Ya gaa dii. Malkat, dekatii ya faanoħseeda weema.

⁷ Wayee karat, dú wo'nee Pee' na tēelibéecaa tesfa an ya dëewírukinnndú Gëllée, dú hotnanndi daama, fodaa daa ya wo'erúukada[◊].

⁸ Beticaa meyca loyaa, baa núp. Baa saak ndaga kitii. Ee ba wo"ii ken dara ndaga kinii.

Yéesu teewukohha ga Mérí-Malleen

(Mëccée 28: 9-10; Saj 20: 11-18; Lúkkaa 24: 9-45)

[

⁹ Waa Yéesu mílissa ga kímaa besaa deħ ga siminaada, ya deħpa kiteewukoh ga Mérí-Malleen yaa ya nísee gari rabcaa biyyitnabankhaada.

¹⁰ Mérí-Malleen yaama ka'taka kibéestí' buwaa enee narifa, ya laakkha baa feekoh haf, ba baa looyoh.

¹¹ Waa buwaama kelohu an Yéesu yaa pes ee Mérí-Malleen hotinnida, ba gëmmbiiri.

Yéesu teewukohha ga tēelibée banak

(Lúkkaa 24: 13-35)

¹² Tíkissa ga, Yéesu teewukohha ga bo' banak ga tēelibéecaa, na jëmma wiliis, lak ba meyin dékkaa baa yah.

¹³ Ba boyukka kiyéegalka tēelibéecaa tesfa, wayee ba gëmmbiiba ban.

Yéesu teewukohha ga tēelibéecaa bidaanjkaahbaa na yiinooyaa

(Mëccée 28: 16-20; Lúkkaa 24: 36-49; Saj 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

¹⁴ Yéesu méeñdohha kiteewukoh ga tēelibéecaa bidaanjkaahbaa na yiinooyaa, lak ba en na kiñam. Yéesu ña'taba ga daa ba gëmmbiida, na daa ba yégis ga keeñ bi ba tookkii kigēm wo'eencaa buwaa hotti, lak ya mílisinda.

¹⁵ Léehí'ta ya wo"aba an:

- Wíilat eldúna tóoh, dú jangatnee Hewhewii winéwí'wii ga buwii béeħba.[◊]

¹⁶ Baa gëm garoo ee ya bëtísí'unaa, hay kimúc, wayee baa gëmmbiinaa hay ki'atti'u kikaan.

¹⁷ Ee kíntaancii cii cérí taabukan buwii gëmandfa: ga teekkoo, ba hay kikaal rabcaa ga buwaa, ba hay kiwo' lak ci'as.

¹⁸ Luu ba abee gonj ga yahcaagaba, ba an ndom, dara dalooħa. Ba hay kitik yahcaagaba ga díukkool'caa, ee baama hay kiwak.

Yéesu boyukka ga Kooh

(Lúkkaa 24: 50-53; Tumeen 1: 9-11)

¹⁹ Waa Yéesu, Ha'mudii, léehí'ta kiwo' naba fodaama, ya bëwírussa, aawwa asamaan, ee ya yugohneera Kooh ga yah-ñaabaagari[◊].

²⁰ Tēelibéecaa karussa daa en béeħ kijangatnee Hewhewaa winéwí'waa. Ha'mudii yaa lègħey naba ee teewohha na kíntaancaa taam gafa, an wo'eenaa Kooh kayoh. Aameen.]

[◊] 16:7 16: 7 Malkat 14: 28.   [◊] 16:15 16: 15 Mëdīrohat na Tumeen 1: 8.   [◊] 16:19 16: 19 Mëdīrohat na Tumeen 1: 9-11.

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Lúkkaa bínda **Wo'eencii lëgís Këyítfiida**

Wii wéri en Hewhewii winéwí'wii Lúkkaa bínda. Lúkkaa bokéerii ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya enee na buwaa taabee na Yéesufa, kimeekisba bi lee' daa kipeskaa Yéesu madeeda. Waa ennda da, ya bínnda këyítfii fii, ya wosohhafa filiici Tewoofíil. Lúkkaa enee doktoo' ee ya taabin waas ciyewin na Pool yaa Yéesu tanukee ga waas Damaas tummbari apotaa'da. Ga béeb buwii bín ga loo Hewhewii winéwí'wiifa, ya donj yéri enndii yaawúu' ga. Ya yewinnda kibéestí' ga daa baahcaa yaawvúu'caa manda, doonaa buwaa fodaa gari míni kí'ínoh dijófí' baa en Yéesufa.

Lúkkaa wo'ee an yaawúu'caa enee na kiseku buuraa yahba kimúsalda. Buuraama yérí en Músalkaataa sëldiiga-Koochcaa yéegalohhee ga Këyítfaa fisela'í'faa an Kooh hayyi kiwos éldúnada. Kooh ínoheera an Músalkaataama laakkiinaa, béeb buwii hay kisanju'. Iñaama tah ya wosohha Kowukaagari ya laakka ka donjfa, kimúsal buwaa gëman gakada, heetoo heet. Yéesu Kiristaa yérí en Kowukaama.

Lúkkaa bídin ga këyítfii daa kilímukkaa Yéesu eneeda, na iñaa Yéesu tum ga éldúnada, iñaa ya jégi' buwaada, iñaa aaw ga kikaankaa na kimilíksaagari. Yéesu jégíree buwaa ee ya yéréméeríi wo'eencii; ya yaa wéki' díukkoolí'caa, yaa kaal rabcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí'-waa'.

Lúkkaa bídin ban këyít filiis, faa teeku "Tumeencaa apotaa'caa". Ya béstí' ga këyítfaama iñaa dalee apotaa'caa aboh ga waa Yéesu bëwíru asamaanda, na daa kikerceen kooroh bi le'a daa en béeb ga éldúna.

Këyítfii Lúkkaa bínda míni kimédirohu lool na iñaa Mëccëe bínda, na Marka ban, ee wa tídoh anee:

- 1 - Iñii tah Lúkkaa kibín këyítfiida (1: 1-4)
- 2 - Kilímukkaa Sañ-Bétís na kilímukkaa Yéesu (1: 5-2: 52)
- 3 - Jangataa Sañ-Bétís (3: 1-20)
- 4 - Sañ bétísí'a Yéesu, Seytaani fi'ta Yéesu (3: 21-4: 1-13)
- 5 - Yéesu tessa ga gohaa Gélilée (4: 14-9: 50)
- 6 - Yéesu meyohha Gélilée yaa yah Yéerúsaleem (9: 51-19: 27)
- 7 - Bescaa mëeñjoh ga kipeskaa Yéesufa (19: 28-23: 56)
- 8 - Yéesu mílíssa ga kikaankaa (24: 1-12)
- 9 - Yéesu feeñukka tæelíbëecaagari; Yéesu boyukka ga dook (24: 13-53)

Iñii tah Lúkkaa kibínda

¹ Fiili Tewoofíil,

Bo' biyewin daluuunun kibín tóoh iñaa laakee dii ga dñuuycíifa.

² Ba béstí'ka fodaa daa buwaa maasohsee iñaama wo'seeka na kúuwbadfa, ga waa iñaama dal, ee ba enee yéegalohcaa wo'eenaa Kooh.

³ Kéri tah, Kiyaakii, mi ban waa mi heella bi jof wéé'wéeraa ga iñaa laakeeda tóoh, aboh ga dalaaraa, helloo ka'ta ga kibéestí'taaca ga bín wiinoo wiinoo.

⁴ Fodaama fu ínoh bi jof an iñii fu jégírudfa, kayoh fiyaak.

Malaakaa yéegalohha kilímukkaa Sañ

⁵ Waama lak Eroot en buu' ga kúlkaa Yüudéé. Laakka sarahohhaa teeku Sakarí, bokee ga lagaa sarahohcaa ensee na Abiyaada. Betici teeksee Ilisabeet ee bokee ga giiraa Aaron.

⁶ Sakarí na betici Ilisabeet júfbseera béebba ga fíkii Kooh, ba taabuki ga daa gëndä Waas-Kooh na iñaa ya nakohdfa.

⁷ Wayee ba laakéerii kowu ndaga Ilisabeet míneeríi kilaak, ee ba banak, ba ensee yaak.

⁸ Laakka bes, Sakarí enee na kitum lëgëy-sarahohaagari ga fíkii Kooh, lak buwaa ya bok nabada, bëri héyrohee kitum bëri'.

⁹ Ga baahaa sarahohcaa, ba daani kiyip tudoo' kí'ínoh baa iñaama hídan garida. Iñaa hínnda ga Sakarí, ya jommba ki'as dñuuy Kaanfaa Kooh ga cekataa wéñ kisela'da, kitékí' cùuraayaa.

¹⁰ Bibo' bñiyewin enussa ga fooh, baa kíim Kooh daama ga wahtaa cùuraayaa taalufa.

¹¹ Waa ennda dfa, laakka malaakaa Kooh mey ga fikii Sakari, tuukohha iñaa hanoh yah ñaabaa dekataa tēkirohsii cūuraayda.

¹² Daa Sakari hoteeri hen, fitaagari tuukka tek, ya tīitta tīr.

¹³ Wayee malaakaa wo"ari an:

- Kaa niik dara Sakari, iñaa fu kíimdfa Kooh tookdfinndaari: Betifu Ilisabeet hayyaakilaaki' kowu kiyaal, ee fu teekanka San.

¹⁴ Keeñfu hay kisoos gari lool, ee fo' biyewin hay kinebluku ga kilímukkaagari.

¹⁵ Ndaga ya hay ki'en bo' yiyaak ga fikii Ha'mudii. Ya yahhii anoh, enndii biñi enndii anahaa laallukohi fo', ee aboh ga daa ya enan sah ga lookaa eecifa, ya hay kilif na doolaa Helaa yisela'i'ya.

¹⁶ Ya hay kitah bi bu-Isarayeel biyewin gëmaatu ga Ha'mudii en Koohyiigabada.

¹⁷ Ya hay kitin ga fikii Kooh, lif na hel na doolaa sëldiiga Ili bayeedfa. Ya júwohi paamuncaa na towutaa, ya haydoh keeñ sagoh-taycii ga halaat cijúwi'; fodaama ya waayuki' Ha'mudii buwaa sekannidifa*.

¹⁸ Sakari loffa malaakaa an:

- Mi inohan iñamaa na? Ndaga mi gu'gi, ee betiroo ban yakakin.

¹⁹ Malaakaa taassari an:

- Mi yeri en Gëbiríyeel. Mi en ga fikii Kooh, kitum iñaa ya nakohfa. Ya woseeroo kiwo"aa na kiyéegallaa Hewhewii winéwi'wii wii.

²⁰ Diima fu hay kiluuß, fu mínanndii kiwo' bi ga daa iñii mi wo'fa laakan, ndaga fu gëmmbii wo'eeniigoo yah kilaakoh ga wahtaagawada.

²¹ Waama, lak buwaa ensee na kikim Kooh ga foofha baa sek Sakari daama. Ba jaahli'a ga daa ya tes iñaa maañin ga dekataa wisela'i'waa ga duuy Kaanfaa Koohfa.

²² Ga waa ya meyca, ya míndii naba kiwo' ee ba inohha an ya hot yen ga dekataa wisela'i'waa. Ya tessa luuß, ee ya wo'i naba na yahcaa.

²³ Waa bescaa Sakari jomee kihéyroh ga Kaanfaa Koohfa leehha, ya boyukka kaanci.

²⁴ Bes cera tikkga ga, betici Ilisabeet ennda na look. Ya daakukka ñii ciyétus ga kaanci. Ya wo'ee ga duuyuci an:

²⁵ «Iñii yii, Kooh tumi'toori: Ya malkinndoo bi ya nísindoo ga iñaa enee kaciroo ga duuy buwiida.»

Malaakaa yéegalohha kilímukkaa Yéesu

²⁶ Waa lookaa Ilisabeet laak ñii ciyitniinoofa, Kooh wossa malaaka Gëbiríyeel ga teeraa Nasareet, ga gohaa Gëlilée.

²⁷ Ya wossari ga oomaa-jowaa onohu kipañ ga oomaa-filaa teeku Yoseef, kucaasamun Dëwít. Oomaajowaa teeku Mariyaama.

²⁸ Malaakaa aassa kaan Mariyaama, wo"ari an:

- Jam namohat naraa, fu yii Ha'mudii teef kijofkiigarifa! Ya yii naraa.

²⁹ Daa Mariyaama kelohee iñaa malaakaa wo' yaama, fitaagari tuukka tek. Ya yaa wo' ga helaagari an: «Këñdohuma waa' yee kiwo'e?»

³⁰ Malaakaa wo'ari an:

- Mariyaama, kaa niik, fu newin Kooh.

³¹ Diima, fu hay ki'en na look, fu laak kowu kiyaal, fu teekka Yéesu.

³² Ya hay kiyak ga fikii buwii ee ya teeksan Kowukii yii ga dookaa-dookfa. Ha'mudii en Koohfa hayyi kitum buu' fodaa caasamci Dëwít.

³³ Ya yah buurii bu-kaan Yakoop bi taa' ee nguuraagari leehoo taa'.

³⁴ Mariyaama loffa malaakaa an:

- Iñamaa mínan na ki'en? Mi inohoo yaal.

³⁵ Malaakaa taassari an:

- Helii yisela'i'yii hay kiyosuk ga dookfu ee doolaa meyoh ga Kooh yii ga dookaa-dookfa üullaa fodii sëeguu. Kéri tah oomaanii yah kilimuda yah kibayu yisela'i'yii, Kowukii Kooh.

³⁶ Malka, mbokfu Ilisabeet, ya ban, yaa na look, kowu kiyaal, ga kiya'buci. Baa wo'see an mínoo kilaak kowufa, yaa ga ñiin ciyitniino watii.

³⁷ Ndaga dara wooññjii Kooh.

³⁸ Mariyaama wo"aa an:

- Mi en ñaamii Ha'mudii. Iñii fu wo' garoofa, laakohat da.

Malaakaa tagohha nari, yaa yah.

Mariyaama ka'ta kibaab Ilisabeet

* 1:17 1: 17 Malkat Malasii 3: 23-24.

³⁹ Ga wahtaama, Mariyaama bewukka, yaa gaaw kiyah ga baa gohaa Yúudée wiywéwní' janjanwaa, ga teeru wiinoo daama.

⁴⁰ Ya aassa kaan Sakarí, ya këñi'ta Ilisabeet.

⁴¹ Kowukaa ga lookaa Ilisabeetfa yéngélukka ga dzuuyci ga wahtaa Ilisabeet keloh këñdohaa Mariyaama. Ilisabeet liiffa na Helaa yisela'i'ya.

⁴² Ee ya yaa wo' didoolí' an:

- Kooh wéñnjaa kibarkeel ga beticci béeßba ee ya barkeelin kowukii fu yah kilaakfa!

⁴³ Mi yéri en baa, bi eew Ha'mudiigoo, hay kaanndoo?

⁴⁴ Ndaga malka, daa mi kelohee këñdohiigaraa hen rek, kowukii dalla kiyéngéluk ga lookiigoo ndaga kisafa'.

⁴⁵ Fu yewinin müü', fu yii fu gëmin an iñaa yéegalohu ga teekaa Ha'mudiifa, hay da kilaakoh.

Mariyaama yeecka Kooh

⁴⁶ Mariyaama dalla kiwo' an:

- Fítigoo béeßwa wii kañ kiyakkii Ha'mudii,

⁴⁷ ee keeñnjoo soosin ga Kooh, Músalkaatiigoo.

⁴⁸ Ndaga ya mallkinndoo, mi ñaamiigari ee mi enndii darada.

Aboh ga diima, buwii wati na baa hayanda, bi taa' wo'san garoo baa yewinin müü'.

⁴⁹ Ndaga Kooh yii laak dooliida tumfinndoo enaama yiyaak. Teekiigari sela'in.

⁵⁰ Ee ya hay kiyérëm buwaa niukussi fodii Koohfa, bi taa'.

⁵¹ Ya tumin enaama ciyaak na dooli yahci: ya aañin buwaa tíku haffba ga dlookfa.

⁵² Ya kaalin buu'caa ga nguuraa baa enohdfa, ee ya béeßba buwaa enussii darada.

⁵³ Ya erin buwaa yaabfa enaama cinéwí' bi dooyin, ee ya boykidohin ha'-alalcaa yah buucuuc.

⁵⁴⁻⁵⁵ Ya hayin ki'amdfoh baa-Isarayeel, súrgaciigari:

ya allii müükiteewoh yérmaandaagari ga Abaraham na buwaa meyoh garifa bi taa'a fodaa daa ya dígeeka caasamuncaagaruufa.

⁵⁶ Mariyaama tessa na Ilisabeet iñaa le'in ñiin kaahay, lëehí'ta ya boyukka kaanci.

Kilímukkaa Saj-Bétís

⁵⁷ Wahtaa Ilisabeet jomee kilaakoh kowuda le'"a, ya laakka kowu kiyaal.

⁵⁸ Buwaa dëk narida na mbokcaagari yéegussa an Ha'mudii, teewinndi yérmaandi wiyaak, ee béeßba baa nebluk ga iñama nari.

⁵⁹ Waa ku'oomaakaa límukka bi laakka bes ciyitnakaahay, buwaa hayyaja kigú*. Ba waareejia ki'e' teekaa paamci, Sakarí.

⁶⁰ Wayee eemunaa loffa an:

- Ó'oo, ja teeksan Saj.

⁶¹ Ba wo'"ari an:

- Man laakoo mbokfu yaa bay teekuma!

⁶² Buwaa meekisohha paamunaa na yahcaagaba, ya wo'ba daa ya waa' kiteek kowukaagarifa.

⁶³ Sakarí nakka buwaa, baa haydohi'ti haanga wibidaah, ya bínnda an: «Teeku Saj.» Buwaa béeßba jaahli'ussa ga iñama.

⁶⁴ Ga díekataama, perimpaa Sakarí lóglisukka, ya mínnnda kiwo' fodaa müus, ya yaa kañ Kooh.

⁶⁵ Buwaa dëk nari ga dëkaada tíutussa ga iñama, ee buwaa baa béeestíroh iñaa laakee yaama ga dzuuy janjancaa ga gohaa Yúudée tóohdfa.

⁶⁶ Baa iñama aasin nofcí béeß, ammbaka ga helci ee ya yaa wo' an:

- Ku'oomaakii jii yah bee?

En ki'ena, doolaa Ha'mudii, enee nari.

Sakarí yeecka Kooh

⁶⁷ Sakarí, paam ku'oomaakaa líiffa na Helaa yisela'i'ya. Ya yaa jangat fodii sëldíiga-Kooh an:

⁶⁸ - Ha'mudii, Koohyii baa-Isarayeel, kañsat, ndaga ya hayin kibaab na kilaassuu, dñu buwiigari.

⁶⁹ Ya wosinnduu Músalkaat yiyaak, yaa bok ga níllaa buu' Dëwít, súrgaagari.

⁷⁰ Ya yéegaloherra iñama kiméefí', koorohhawa ga túuwtaa sëldífigacaagari bñisela'i'baa ensee waamada:

* **1:59 1: 59** Ga baahaa yaawíu'caa, oomaa yiyaalyaa límu béeß, jom kigúruk ga besaa wu-yitnakanakwaa ya límohufa. Malkat Léwítik 12: 3

71 Ya dígohee an ya hayyuu kimúsal ga buwii sagoh naruufa na ga yah buwii waarusii
garuu kihotda.

72 Fodaama ya teeb caasamuncaaruu yérmaandaagari,
ee ya allii kifiliimunkaagari kisela'i'kaa na buuncida.

73 Kooh dígee caasammibuu Abaraham,

74 an ya hayyuu kimeydoh ga yah buwii enu naruu kilebirohfa, doonaa du mínnid
kijaamuk fodaama, na fit wiygísi'.

75 Doonaa cfu sel'a' ee du júb ga fíkiici besaa Kooh onnduu kipes béeß.

76 Fu nak, kowuroo, fu yah sëldíigii Koohyii ga dookaa-dookfa, ndaga fu yah kidéwíruk
Ha'mudii, fu waayuki'ti waasiigari ya yah kihayohfa,

77 na ki'ínohlukoh buwiigari an waasaa yahfa kimúsalda kooroh ga kibayalkaa fa
bayalsan baakaa'caagabada.

78 Koohyiruu yewinin yérmaandi, kéri tah bi ya hay kiyóoski' ga dookkuu lee'laataa
meyoh dook man na lee'laataa nohoo en na kimey.

79 En danaa ya léeri' buwaa tesu ga ñúusii ee ba dék ga kinúp kikaanda, ya nii'
kotcaagaba, öewdohca ga waas jam.

80 Oomaanaa yaa yak ga faan na hel. Ya tessa ga dekat, ga ègíraa, bi ga daa ya mey,
ya teewukohha ga fíkií bu-Isarayeel.

2

Kilímukkaa Yéesu ga Betlee'em
(Mèccëe 1: 18-25)

1 Ga waama, buuraa yiyaakyaa wo'u Ógis nakohha an buwaa en ga kúlkaagari
tóohfa, fa bídükat bi ya ínoh ga daa fa hínda.

2 Bídukaama wérí deeb kilaak ee wa enee ga waa Kíríñús nguurukee ga gohoo Síriifa.

3 Baa en béeß yaa yah kibíduknee ga teeraa ya meyohda.

4 Yoseef han beébkohha ga teeraa Nasareet ga gohoo Gélilée, ya yaa yah Betlee'em,
teeraa buu' Dëwít límohuda, ga gohoo Yúudée. Iñaa takhadfa, ya Yoseef, ya bok ga
níflaa buu' Dëwít.

5 Ya ka'ta daama kibíduknee, ya taammba na jowuajagari, Mariyaama, lak na look.

6 Wahtaa Mariyaama jomee kilaak kowuufa le'a lak faa ga Betlee'em.

7 Ya laakka kowu kiyaal, ennda saawaagari. Ya müulla kulii'kaa, faanndaja ga cfuuy
mbalka ndaga lak ga daa buwaa yunjfusee ga kaancaadfa lífin, ee ba laakéerii daa fa
enan.

Malaakaa yéegalla nírohcaa

8 Ga ègíraama, laakeera nírohcaa neehsee ga yopcaa.

9 Laakka malaakaa Kooh mey gaba. Ndamaa Kooh yoosukka ga dookfa, ennda fodii
melic, wiillaba. Ba tiitta tir.

10 Wayee malaakaa wo'"aba an:

- Kaa niikat, ndaga mi haydohi'túu Hewhew wijófi' waa yah ki'en neblaat ga buwii
béeßba:

11 watti*, ga teeraa buu' Dëwít límohuda, laakin Músalkaataa límuki'túu, yéri en
Kiristaanii, Ha'mudii.

12 Ee dú ínohsohanndi ga mandargii wii: cfú hay kilaak daama kulii'kaa müuluunun,
faanu ga cfuuy mbalka.

13 Ga dekataama, laakka malaaka býiwin baa meyoh dook hayussa ga yaama, fa
taammba béeßba, baa kañ Kooh anee:

14 «Ndam aawat ga Kooh ga dookaa-dook, ee ga kakay jamaagari enat na buwaa ya
tanda!»

Nírohcaa karussa Betlee'em

15 Waa ennda da, malaakaca tagohussa na nírohcaa, baa boyuk dook-Kooh.
Nírohcaa baa wo' ga díkaantiba an:

- Du yahat kon bi ga Betlee'em, du hot iñaa laak daama ee Ha'mudii, hayeerouka
kiyéegalda.

16 'Ba gaawwa da kika', laakusa Mariyaama na Yoseef daama ee kulii'kaa faanuunun
ga mbalkaa.

* 2:11 2: 11 Ga baahaa yaawúu'caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos haysisan

¹⁷ Waa þa hottaja, þa hannda kibéestí' iñaa malaakaa wo'eeþa aaw ga ku'oomaakaada.

¹⁸ Béeb þuwaa kelohsee iñaa níirohcaa béstí'seedfa, jaahli'ussa ga.

¹⁹ Mariyaama nak ammba iñcaama tóoh ga helaagari ee ya yaa halaat ga.

²⁰ Léehí'ta níirohcaa boykussa yopcaa, þaa ndam Kooh, þaa kañnji ndaga iñaa þa kelohdfa, na iñaa þa hotdfa. Iñcaama tóoh laakee fodaa daa malaakaa wo'eeþakada.

Yéesu bayussa ga teekaagari

²¹ Waa ku'oomaakaa límussa bi laakka bes ciytnakaahay, ja gúrussa, þa e'tari teekaa Yéesu. Teekaa waama wérí malaakaa erohee lak Mariyaama enndii na look duum.

Yéesu teewohsuneera ga Kaanfaa Kooh

²² Besaa kisétí'sirukkaa[†] Mariyaama le'a fodaa daa Waasaa Móyiis nakohkada, Yoseef nari bayussa ku'oomaakaa teeraa Yéerúsaleem ga Kaanfaa Kooh, kiteewohhi ga Ha'mudii;

²³ ndaga bídu ga Waasaa Ha'mudii, an: «Kowu kisaaw kiyaal kaa límu béeþ faandusat Kooh.»

²⁴ Ba tummba sarah þan fodaa iñaa Waasaama nakohdfa: «Ho'-mbarfat þanak wala ho'-húul þanak biyín.»

²⁵ Laakeera waama ga Yéerúsaleem, þaa teeku Simewoñ. Baa yaama júweera ee kelohfeera Kooh ee ya sekee þaa yah kihay kinaas coonucaa fu-Isarayeelsa. Helaa yisela'i'yaan taabee nari

²⁶ ee ya ínohlukoheerari ga heey an ya kaanoo ee ya hottii Kiristaanaa Ha'mudii, wosohdfa.

²⁷ Helaa yisela'i'yaan bayyari bi ga Kaanfaa Kooh, hídohha lak paam Yéesu na eeci haydohununndi daama kitum iñaa Waasaa nakoh garifa.

²⁸ Simewoñ béeþpari ga yahcaagari, ya yaa kañ Kooh an:

²⁹ - Cic Kooh, diima iñaa fu dígoheeda laakin. Fu míin kí'is súrgiigaraa ya kaan na jam.

³⁰ Ndaga mi hotin na tuhastiigoo kimúckii meyoh garaadfa,

³¹ ee kimúckiima, fu waayukka ga fikii þuwii béeþþa:

³² Kéri en lee'laataa tahanndaa kí'ínhuk ga þuwii ga éldúnada tóoh, ee kéri onan ndam þu-kaanfu, Isarayeel.

³³ Paam Yéesu na eew Yéesu jaahli'ussa ga iñaa Simewoñ wo'ee ga oomaanaadfa.

³⁴ Simewoñ barkeellaba, wo'a Mariyaama eew Yéesu an:

- Malka, bii yihay kitah þíþo' biyewin ga Isarayeel sooyu ga fikii Kooh ee þo' biyewin hay kimúcu. Ya hay ki'en mandargaa Kooh teewoh ee ya hay kisagu ga dñuy þuwii.

³⁵ Ee fodaama, ya hay kiméyí' halaatcaa dfaakuk ga keefícaa þíþo' biyewin. Fu nak, Mariyaama, fu hay kilaak mesiklaat ciyaak ga keefíbi man na jípíl maanngaa.

³⁶ Laakeera ban séldfiga-Kooh yibeti, yaa teeku Aana. Paamci teeksee Fanuwel ee bok ga níllaa þu-kaan Asee'. Ya ya'þu'eera lool. Ya enin tíkiis tiytnatananak na yaalaa ya pajukee gari ga kí'oomaa-jowucida.

³⁷ Léehí'ta, waa yaalaa kaannda, ya pajukissii. Ya tessa ða bi ga tíkiistaa tidaanjkaah-yitnataahay na tinikiistaa ya laakdfa. Aana tagohéerii Kaanfaa Kooh. Wekoo nohoo, ya enee ga kijaamuk Kooh: ya oori, ya kiúmi Kooh.

³⁸ Daa ya hídukohee ga iñama, ya yaa gérém Kooh ga ku'oomaakaa. Ee ya yaa béstírukoh ku'oomaakaa ga béeþ þuwaa sekú daa Kooh laasohan þu-Yéerúsaleemdfa.

Paam Yéesu na eeci boykussa Nasareet

³⁹ Paam Yéesu na eew Yéesu mëtírussa kitum iñcaa Waasaa Ha'mudii, nakohdfa, léehí'ta þa sooffa Nasareet, teeraa þa dékohdfa ga gohaa Gélilée.

⁴⁰ Ku'oomaakaa nak, jaa yak, jaa wéñ kilaak hel, ja jaa yewin hamham ee jaa neþloþ Kooh.

Yéesu han kí'aas Kaanfaa Kooh

⁴¹ Kiískaa en béeþ, paam Yéesu na eew Yéesu daansee kikaru Yéerúsaleem ga feetaa Paak.

⁴² Ga waa Yéesu laakka tíkiis tidaanjkaah na tanak, þa ka'ta nari feetaa fodaa daa baahaa nakohkafa.

⁴³ Ga waa feetaa leehha, þa þaa boyuk, wayee Yéesu, ku'oomaa-yaalkaa, tessa ga Yéerúsaleem ee paamci na eeci ínohussii dara ga.

[†] 2:22 22 Malkat Léwitik 12: 3-6. Beti han kilaak kowaa ee ka bétisi'unaa, ya hay kites bes ciyewin (bes cidaanjkaah-kaahay, en kowu kiyalaa, bes cidaanjkaah-yitniinoo na ciyitniinoo, en fetinaa) balaa ya setaa

⁴⁴ Ba tīinnda iñaa hín na noh-noh wiinoo ee ba foojnga rek an Yéesu yií ga dūuy buwii ba taam nabada. Lēehí'ta ba baa en ga kiraassi ga dūuy buwaa bokoh nabada na buwaa ba ínohda.

⁴⁵ Wayee ba hottiiri. Ba boyukka kon kiraassi bi ga Yéerúsaleem.

⁴⁶ Ga besaa wukaahaywaa, ba hottari ga dūuy Kaanfaa Kooh: ya yugin ga leeloo jégiroh yaawúu'caa, ya yaa súkúrukfaa ee ya yaa meekisba.

⁴⁷ Béeb buwaa súkúrukseerida lèyseera ga kiñaañkaagari na iñcaa ya taaseefbadfa.

⁴⁸ Paamci na eeci hotussi hen, ba waaru'a; eeci meekissari an:

- Kowuroo, iñii tah ya fu tummbii iñii yií? Mi na paapu díi jaahli'eera lool ga dii díi eneeraa na kiraasda.

⁴⁹ Ya loffabáa an:

- Dú raaseeroo doo ya? Dú ínohéeríi an mi jom ki'en ga kaanfii Paammboo hene?

⁵⁰ Wayee ba ínohhii iñaa ya waareefaa kiwo'da.

⁵¹ Lēehí'ta Yéesu sooffa naba Nasareet ee ya yaa kelohi'ba. Eeci ammba iñcaama tóoh ga helaagari ee ya yaa halaat ga.

⁵² Yéesu nak yaa en yaak, hamhamaaagari waa baatuk, ee ya yaa wëñ kinebloh Kooh na buwaa.

3

Jangataa Sanj-Bëtís

(Mèccée 3: 1-12; Marka 1: 1-8; Sanj 1: 19-28)

¹ Iñii yií laakee ga kiíksaa kudaanjkaah na kuyétiuskaa ga nguuraa buuraa yiyaakyaa teeku Tibee'da. Lak Poos-Pilaat yaa nguuruk ga kúlkaa Yúudée, ee Eroot nguurukee ga gohaa Gélilée, ee kéméenjkíci Filiip nguurukee ga gohaa Ítúrée na waa Tarakonit, Lisañas nguurukee ga Abileen.

² Ee bān lak Aan na Kayíf bëri kuliuyukee ga sarahohcaa bìyaakfaa. Waama Kooh wo'a na Sanj, kowukaa Sakarí, ga dūuy égíraa.

³ Waa ennda dfa, Sanj ka'ta ga dëkcaa wíil húlúwaa Yürdeñfa tóohca. Ya yaa jangat an buwaa súpítat kipeskaagaba, ba bëtisi'u, en danaa baakaa'caagaba bayalu.

⁴ Fodaama, iñaa bínsee ga kényítfaa Ísayíi, sëldíiga-Koohfa laakka, ndaga ya wo'ee an:

«Laakin koonaa-bo' kaa en na kiwo' didóoli' ga dūuy égí'-dúndagaa an:
Waayukdfat Ha'mudii waasii, júwi'datti tuwaas-waastii!

⁵ Cúl-cúl hay ki'úubu,
janjan na tégél hay kihidírohu;
waascii deegiskohfa hay kiyólóhfdu,
waascii na yëltí-yëltíciifa hay kileeñu.

⁶ En danaa, baa en béeb hay kihot kimúckaa meyoh ga Koohfa.»

⁷ Buwaa baa hay ga Sanj doo ya bëtisi'ba. Ya yaa wo'ba an:
- Heet gon-saamaancii, bii liédi'túu ba iñaa tahanndúu kirëc ga aylukaa Kooh yah kihaycä?

⁸ Kon tumat iñcaa teewohin an dú récukin baakaa'ciigarúu, ee kaa dalat kiwo' an:
«*Abaraham en caasammbii.» Ndaga mi wo'úu man Kooh míniñ kiféb atohcii cii ya meydoh ga tuacasamun Abaraham!

⁹ Diima deñ bān kékúsaan tiimin boscaa tediktaa, kigú' nílcaa. Kon kedikkaa límmibii towu tijófi' tóoh, gúru, jafu ga kiwii.

¹⁰ Mbooloomaa meekissari an:

- Kon díi jom ya kitum?

¹¹ Ya loffabáa an:

- Baa fu laak kúlti kanakaa, laa warohaa na baa laakoo, ee baa fu laak iñaa fu ñamanaa, tumaa fodaama.

¹² Juuticcaa hayussa bān kibëtisi'u, bā meekissa Sanj an:

- Jégirohi, díi jom ya kitum?

¹³ Ya loffabáa an:

- Kaa meekisohat buwii iñaa wëñ iñaa nguuraa nakohfa.

¹⁴ Laakka bān soldaa'caa meekissi an:

- Díi bān, díi jom ya kitum?

Ya wo'aba an:

- Kaa te'at hëelis ken na dooli wala ga poki' bo' iñcaa laakkii, wayee eemat ga fayaagarúu.

¹⁵ Buwaa baa sek ga Sanj, ndaga baa en béeb foogee an heyna Sanj yëri en Kiristaanii.

¹⁶ Wayee Sanj wo'a buwaa béebba an:

- Mi, mi bëtisi'úu ga múusú, wayee baa wëñnjoo kiyak fúuf yaa hay: mi jutuutin sah ga kipékis liibcaa ñafa'caagari. Ya bëtisi'anndúu ga Helaa yisela'i'yaa na ga kiwii.

¹⁷ Kankaa kaa ga yahci, kifaa' yoonaagari, ya ek tohootaa ga dapaagari; wayee feki'faa, ya hayfa kitékí' ga kiwiikaa yímoo taa'da.

¹⁸ Fodaama, na jégíroh ciyewin ciliis caa manda, Sanj yaa yéegal buwaa Hewhewaa winéí'waa.

¹⁹ Wayee Eroot buuraa Gélilée, ga waa ya te' Erojaas bëti këmëenjkíci, ya pokkarida, Sanj ña'tari ga na enaama cibóni' ciyewin ciliis caa buuraa tumee.

²⁰ Wayee Eroot baatissa kitum iñaa wëñ kisepi': ya amlukka Sanj ga kasu.

Sanj bëtisi'"a Yéesu

(Méccée 3: 13-17; Marka 1: 9-11)

²¹ Ga waa buwaa béebba ñoodussa ga músumaa, Yéesu ñoodussa ga ßan. Waa ya ñoodussa bi ya meyca, ya yaa kíim Kooh. Ga wahtaama, dook-Kooh lëgísukka.

²² Helaa yisela'i'yaa yoosukka ga dlookci fodii iñaa man na ho'. Laakka koonaakaa kelohuk, meyoh dlook-Kooh an: «Fu yérí en kowuroo ee mi waarinnda. Keeñnjoo soosin garaa.»

Niila bìYéesu

(Méccée 1: 1-17)

²³ Ga waa Yéesu dal kimey ga fíkíi buwaa, ya laakeera tíkiistaa le' tidaankaah-kaahay. Buwaa abee an yérí en kowu Yoseef yaa enee kowu Helífa.

²⁴ Helí ennda kowu Mataat, Mataat kowu Léwi, Léwi kowu Melki, Melki kowu Yanay, Yanay kowu Yoseef,

²⁵ Yoseef kowu Matacas, Matacas kowu Amoos, Amoos kowu Nahum, Nahum kowu Esli, Esli kowu Nagay,

²⁶ Nagay kowu Maat, Maat kowu Matacas, Matacas kowu Simi', Simi' kowu Yooseek, Yooseek kowu Yoodaa,

²⁷ Yoodaa kowu Yohanana, Yohanana kowu Resa, Resa kowu Sorobabeel, Sorobabeel kowu Salceel, Salceel kowu Néri,

²⁸ Néri kowu Melki, Melki kowu Adi, Adi kowu Kosam, Kosam kowu Elmadam, Elmadam kowu Ee',

²⁹ Ee' kowu Yéesu, Yéesu kowu Eliyese', Eliyese' kowu Yoirim, Yoirim kowu Mataat, Mataat kowu Léwi,

³⁰ Léwi kowu Simewon, Simewon kowu Yúdaa, Yúdaa kowu Yoseef, Yoseef kowu Yonam, Yonam kowu Elíyakím,

³¹ Elíyakím kowu Meleyaa, Meleyaa kowu Menna, Menna kowu Matata, Matata kowu Natan, Natan kowu Dëwít,

³² Dëwít kowu Yesee, Yesee kowu Yobet, Yobet kowu Boas, Boas kowu Sala, Sala kowu Naason,

³³ Naason kowu Amínadap, Amínadap kowu Atmin, Atmin kowu Arni, Arni kowu Esarom, Esarom kowu Peres, Peres kowu Yúdaa,

³⁴ Yúdaa kowu Yakoop, Yakoop kowu Ísaak, Ísaak kowu Abaraham, Abaraham kowu Tera, Tera kowu Nakoo',

³⁵ Nakoo' kowu Sérük, Sérük kowu Rewu, Rewu kowu Pelek, Pelek kowu Ebee', Ebee' kowu Sala,

³⁶ Sala kowu Kaynam, Kaynam kowu Arapaksat, Arapaksat kowu Seem, Seem kowu Nowee, Nowee kowu Lamek,

³⁷ Lamek kowu Metusela, Metusela kowu Henok, Henok kowu Yaret, Yaret kowu Mahalaleel, Mahalaleel kowu Kaynam,

³⁸ Kaynam kowu Enos, Enos kowu Set, Set kowu Aadama, Aadama kowu Kooh.

4

Seytaani fí'ta Yéesu

(Méccée 4: 1-11; Marka 1: 12-13)

¹ Ga waa Yéesu líiffa na Helaa yisela'i'yaa, ya meyohha húlúwaa Yúrdeñ. Helaa yisela'i'ya wooccarí, bayyari ga dekat, égi'-dúndan.

² Daama ya ennda da bes cidaankaah-nikiis, caa wée'taa ga an cii, Seytaani yaa fi'ti. Ya ñammbíi dara ga díuyu bescaama. Ga waa bescaama paaffa, kiyaab ammbari.

³ Waa ennda da, Seytaani wo'"ari an:

- En lak fu en Kowukii Koohaa, nakaa atohii wii wa súpítuk mbúurú, fu ñam.

⁴ Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doŋ.»

⁵ Seyaanti bayyari ga díekat wikéri' dook, ya teefpari ga saasi dëkcii ga éldúnada tóoh.

⁶ Léehí'ta ya wo"ari an:

- Mi hayyaa ki'on kinguuruk ga dook dëkciima tóoh na kilaak ndamaa nguuraagaca: mi eruunun iñaamaa tóoh ee mi míinwa ki'e' baa nebpoo.

⁷ Kon fu, binaa fu yí' ga fikíiroonaa, iñaamaa tóoh fu hayyi kilaak.

⁸ Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Fu yí'dan Ha'mudii, Koohyiigaraa, ee fu jaamukanndi ya doŋ.»

⁹ Léehí'ta Seyaanti bayyari Yéerúsaleem, yíppari ga dook Kaanfaa Kooh, ya wo"ari an:

- En lak fu en Kowukii Koohaa yípukaa kakay;

¹⁰ ndaga Kéyítfaa wo' an:

«Kooh hayyaa kinaki' malaakacaagari, ba sommbaa.»

¹¹ Ee ban: «Malaakaccaa teenjngaa ga yahcaagaba, doonaa kotfu këftukoo ga atoh.»

¹² Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Kaa jéematuuk Ha'mudii, Koohyiigaraa.»

¹³ Ga waa Seyaanti léehí'ta kiffi' Yéesu ga bakaan en béeēb, ya úsaayya Yéesu, ya yaa sek bes williis.

Yéesu boyukka Gélilée

(Mëccée 4: 12-17; Marka 1: 14-15)

¹⁴ Yéesu liiffa na Helaa yisel'a iyyaa, boyukka Gélilée. Teekaagari síwwa ga gohaama tóohwa.

¹⁵ Ya yaa jégirōh ga duuy jaangu-yaawúú'caa daamadfa ee buwaa béeēb baa kañnji.

Yéesu kaalussa ga jaangu-yaawúú' ga Nasareet

(Mëccée 13: 53-58; Marka 6: 1-6)

¹⁶ Yéesu ka'ta Nasareet, teeraa ya yakohdfa. Ga besaa Sabat, ya aassa jaangu-yaawúúraa fodaa daa ya meereeka kitumdfa. Ya kolukka kijan Kéyítfaa Kooh.

¹⁷ Ya erussa Kéyítfaa sélééiga Ísayí. Ya lérissafa, ya le'a bi ga díekataa bídu an:

¹⁸ «Helii meyoh ga Ha'mudiida, wii ga dookkoo

ndaga ya tanukiindoo kihaydoh Hewhewii winéwi'wii ga buwii laakoodfa.

Ya wosinndoo kiyéegal buwii abufa an ba hay kiréc

na kiwo' buwii hascií búumdfa an ba hay kihotis,

buwii en na kitogisohufa an ba hay kilaak haffba;

¹⁹ Ya nakinndoo kiyéegaloh kiiskii Ha'mudii

yah kiteewoh an buwaa neþlohinndi.»

²⁰ Léehí'ta Yéesu ponnda Kéyítfaa, ya íkkafa baa daakifada, ya yunjnga. Buwaa enee ga jaangaada béeēbba yípussari hascaa.

²¹ Daama, ya yaa wo'ba an:

- Wati, wo'eenii ga Kéyítfii díu han kikelohdfa laakohin ga dii wa wo'da.

²² Baa en béeēb yaa wo' iñaa morin ga Yéesu, ee ba jaahli'a ga wo'eencaa cinéwi'caa ya meydhoh ga kúuwkaagarifa. Ba baa wo' an:

- Bii enndii kowu Yoseefe?

²³ Yéesu wo"aba an:

- Wóorinnndo an díu hayyoo kicah an: «Payohii, wékíraa haffu!» Dú hayyoo kiwo'ban an: «Dí yéegin iñcaa fu tum ga Kafarnawomfa tóohca; tumaa caa manda dii ga dëkii fu meyohdfa.»

²⁴ Léehí'ta, ya baatta ga an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; laakkii sélééiga-Kooh yaa te'u ga dëkaa ya meyohdfa.

²⁵ Ee mi yii wo'issúu ban kayoh-kayohdfa: niñdiskat iñaa laakee waama ga jamaanaa sélééiga Ili, lak Kooh enin karaj iñaa le'in tikiis taahay na caban ee a' wiyaak laakka ga kúlkaa tóoh, mi wo"úuka laakka waama ga kúlkaa Isarayeel beti biyewin baa yaalcaagaba kaanin;

²⁶ wayee Kooh ebillii Ili ga yíinoo gába, ya dímalba. Ya nammbari ki'ebil ga yíinoo yaa enndii yaawúú' ee dëk teeraa Sareptaa ga gohaa Sídonjfa.

²⁷ Ga Isarayeel ban, ga jamaanaa sélééiga Ilisee, laakeera gaanaa biyewin, wayee yíinoo gába wékdfuséeríi, enndii Naamaan yaama dëk Siríidanaa. Ya enndii yaawúú'.

²⁸ Buwaa enee ga duuy jaangaada béeēbba, daa ba kelohee wo'eencaa, keeñicaagaba tammba lool.

²⁹ Ba kolukka, ba meydhohhari teeraa, ba jíitallari bi ga dook janjagaa, ga daa teeraa Nasareet yípohseeda, doo ba ye'i ga írkísa, ya keen kakay.

³⁰ Wayee Yéesu koo'ta ga leelooða, ya yaa paaf.

Yéesu wéki'ta baa laak rab
(Marka 1: 21-28)

³¹ Yéesu ka'ta teeraa Kafarnawom ga gohaa Gélilée. Ga bes Sabat ya yaa jégi' ðuwaa.

³² Buwaa waaru'seera lool ga jégirøhaagari ndaga ya yéréméerii wo'eenci.

³³ Ga dhuuy jaangu-yaawúuraa, laakeera baa rab yisóoti' am enee daama, ya yaa les koonaa kiyaak an:

³⁴ - Éey! Yéesu-Nasareet, fu naríi ya? Kidúmi'tíi kérí haydohhane? Mi ínohin bii fu enda: fu yéri en bii yisela'i'yii meyoh ga Koohdfa.

³⁵ Yéesu gëtta rawaa, wo'ari an:

- Dekoha, fu meyoh ga bii.

Daama, rawaa bùukka baa kakay, ga leeloo ðuwaa béeðba, ya meyca gari ee tummbiiri dara iñaa meskin.

³⁶ Buwaa béeðba jaahli'ussa, ba baa wo' ga díkaantiba an: «Cii wo'een ca yee? Bii laakin dooli kinak rabcií ba meyoh ga ðuwaa ee na wo'een wiinoo rek ba mey.»

³⁷ Fodaama teekaa Yéesu waa síw ga gohaama tóohwa.

Yéesu wéki'ta payam Simoñ na biðo' biliis
(Mèccée 8: 14-17; Marka 1: 29-34)

³⁸ Yéesu kolkohha jaangu-yaawúuraa, ya ka'ta kaan Simoñ. Lak payam Simoñ yibeti díukoolin bi faanfaa tamin jír. Ba kíimmba Yéesu ya dímalba ga.

³⁹ Ya híilla ga dlookci, ya gëtta tamohlaataa faanfaa; tamohlaataa meyca, ga saasi ya kolukka, ya aawwaba kitoputu'.

⁴⁰ Ga waa nohaa aassa, baa laakin díukooli' béeð ee ga daa ya míin kiman tóoh, haydohhari ga Yéesu. Ya tikkä yahcaagari ga dlook yaa en béeð gaba, ee ya wéki'taba.

⁴¹ Rabcaa ban baa meyoh ga díukooli' biyewin na tifiip an:

- Fu yéri en Kowukii Kooh.

Wayee yaa gëtba, ya hoonohhaba kiwo' iñaa aaw gari, ndaga lak ba ínoheera an yéri en Kiristaanii.

Yéesu yaa jangat ga kúlkaa Yúudée
(Marka 1: 35-39)

⁴² Kooh yaa wiis, Yéesu yaa mey teeraa Kafarnawom yaa yah ga daa wéetin. Mbooloomaa waa raassi. Waa ba le'a bi gari, ba waa'tari kitéhdoh doo ya tagohoo nafa.

⁴³ Wayee Yéesu wo'abá an:

- Mi jomin kiyéegaloh baan ga teerucii cínoo Hewhewii winéwi'wii Nguurii Kooh, ndaga iñamaa yéri tah Kooh wossaroo ga éldúna.

⁴⁴ Fodaama, Yéesu ennda ga kiyéegaloh Hewhewaa winéwi'waa ga dhuuy jaangu-yaawúu'caa en ga kúlkaa Yúudéeda.

5

Yéesu bayya tèelibéecaa ya dfeb kitankuda.
(Mèccée 4: 18-22; Marka 1: 16-20)

¹ Laakka bes lak Yéesu yaa ga seereenaa giyyaa Senesareet, mbooloomaa wíillari bi wa waa ñaak ga dlookci ndaga kisükúruk wo'eenaa Kooh.

² Ya hotta ga seereenaa giyyaa gaal-looci kanak; laakka mbaalohcaa yoosukoh gaca, ba baa tís mbaalcaagaba.

³ Ya aassa ga gaal-loocaa wiinoowaa en wuu Simoñda; Yéesu wo'ari kibay gaal-loocaa wa úsaay seereenaa giyyaa jutuut. Yéesu yunjga ga loocaa ya yaa jégi' mbooloomaa.

⁴ Ga waa ya lèehí'ta kijégiroh, ya wo'a Simoñ an:

- Bayaa loocii bi ga cekataa müsúmaa huutin, dú wees mbaalii, dú aaw kimbaal.

⁵ Simoñ taassari an:

- Kiyaakii, dí lègëyin wekii béeðwa ee dí ammbii dara, wayee ga wo'eenfu mi haywa kiwees.

⁶ Ba weessa mbaalaa, ba ammba jén ciyewin bi mbaalaa waa da'.

⁷ Waa ennda da, ba baa kalay ðuwaa taam naba ee ba enee ga loocaa wiinoowaada, ba hayba kidímal. Baama hayussa, ba líifí'ta loociccaa kanakcaa na jén bi ca caa waa' kinuu'.

⁸ Daa Simoñ-Pee'* hoteet iñamaa, ya yí'a ga fíkii Yéesu, ya wo'a an:

* 5:8 5: 8 Simoñ, yaa Yéesu teekan Pee'da. Teekaa Pee' hayan ga Lúkkaa 6: 14

- Ha'mudii, meyaa garoo ndaga mi iñii ha'-baakaa'.

⁹ Simoñ wo'ee fodaama ndaga ya na buwaa taabee narida jaahli'seera lool ga jencaa ciyewincaa ba amdfa.

¹⁰ Bi ga Saak na Sanj, towutaa Sebedee boku na Simon lègëyaadfa jaahli'seera ga ban. Wayee Yéesu wo'"a Simon an:

- Kaa niik dara. Kimma, bifo' bëri fu mbaalan.

¹¹ Waa ennda ña, ba soofdohha gaal-loocicaagaba tewisaa, ba foñja töoh, ba baa taabuk Yéesu.

Yéesu wëki'ta baa gaana'in

(Mëccëe 8: 1-4; Marka 1: 40-45)

¹² Laakka bes lak Yéesu yaa ga teeru wíinoor ga gohaa Gëllée, baa gaana'in bi faanfaa gomin hayya. Daa ya hotee Yéesu, ya li'ukka ga fikiici, ya kímmbari an:

- Kiyaakii, fu waa'kanaa fu mínnindoo kiwëki'.

¹³ Yéesu lérissa yahaagari, le'"a ga baa, wo'"ari an:

- Mi waarinka, waka.

Ga saasi díukool-gaanaa nísukka ga baa.

¹⁴ Lëehi'ta Yéesu hoonohhari kiwo' bo' iñaa aaw gari. Ee ya wo'"ari an:

- Kara, fu teewukohnee ga sarahohaa, fu turn sarah ga kisetkiigaraa fodaa daa Móyíis nakohkafa, en dñanaa, iñamaa hay kiteeb bëeët an fu setin.

¹⁵ Wayee iñamaa kokohhi bi teekaa Yéesu waa wëñ kisíw. Bibo' biyewin baa négrukoh ga yahaaci, kisukúruk wo'eencaagari ee ya wëki'ba ga díukoolcaagaba.

¹⁶ Ee Yéesu ka'ta daa wéetinaa, ya kíimi Kooh da.

Yéesu wëki'ta baa lafañin

(Mëccëe 9: 1-8; Marka 2: 1-12)

¹⁷ Laakka bes, Yéesu enee na kijégiroh. BiFérísiyeen na bijégiroh-waas ee meyohu dëk-kawcaa ga gohaa Gëllée, na ga gohaa Yúudée na teeraa Yéerúsaleem ensee daama, yuguunun ga yahaaci. Doolaa Kooh, Ha'mudii, taabee na Yéesuda, waa onndi kiwëki' díukool'i'caa.

¹⁸ Bibo' le'"a, haydohu ga dook gatan baa lafañin, ee ba baa heelli ki'ek ga dñuy kaanfaa bi Yéesu hotti.

¹⁹ Wayee baa hotti ga daa ba paafdohanndi ndaga mboolooma wiyewinwaa. Ba lappa nari ga dook túuyaa, ba heella gúl ga cakaraa[†], ba yóoski'tari na gatanaagari ga leeloo buwaa ga fíkii Yéesu.

²⁰ Daa Yéesu hotee ngëmaagaba waama, ya wo'"a lafañaa an:

- Yaal, baakaa'cumgaraa bayaluununndaa.

²¹ Jégiroh-waascaan na Férísiyeencaa baa halaat ga dñuyba, baa wo' an: «Bii yii ya ba, ya basi Kooh? Bii míñ kibaakaa' ba, enndii Koohaa?»

²² Wayee Yéesu ínohma halaatcaagaba, wo'"aba an:

- Iñii tah ya dñu laak halaatcuma ga helciigarúu?

²³ Kon iñii yiida wëñ kiyooß kiwo' lafafiii: kiwo'i «Baakaa'cumgaraa bayaluununndaanoo», kiwo' an: «Koluka, fu tiín?»

²⁴ Wayee bi dñu ínoh an ga éldúna, Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa -- ya wo'"a lafañaa an: -- Mi wo'"aaka, kolka, bewaa gataniigaraa fu yee kaanfu!

²⁵ Ga saasi lafañaa kolukka ga fíkii buwaa bëeëßba, bëfpa gatanaa ya faankoheedfa, yaa ndam Kooh, ya yaa yah kaanci.

²⁶ Béeb buwaa waaru'ussa, baa ndam Kooh, ba jaahli'"a bi baa wo' an: «Dí hotin watí iñaa mosoo kilaak ga fen.»

Yéesu bayya Léwi

(Mëccëe 9: 9-13; Marka 2: 13-17)

²⁷ Lëehi'ta, Yéesu meyca, ya hotta juuti, yaa teeku Léwi, yugin ga dekataa fayohsi juutida. Ya wo'"ari an:

- Taabukaaroo!

²⁸ Léwi iñsa töoh, kolukka yaa taabukki.

²⁹ Léwi tìkdee Yéesu ñamah cijófi' ga kaanci. Juuti biyewin na bifo' biliis bokussa naña kanu.

³⁰ Férísiyeencaa na jégiroh-waascaan fa' nabadfa baa ña'sukoh, ba wo'"a tèelíbëecaa Yéesu an:

- Iñii tah ya dñu bok kiñam na ki'an na juuticii na buwii júwussiida?

[†] 5:19 5: 19 Cakaraa túuycaa ñu-Paleestíin héwrohsee na kakay-ban, ee bo' míñ kiyun ga dookgaa.

³¹ Yéesu kelohhaba, loffaba an:

- Buwaa dara gaa naba laakkii sooli ga payoh, wayee buwaa d'úukoolin bëri laak sooli ga.

³² Mi hayyii ga ēldúna kibay bwuui júwinda wayee mi hay kibay ha'-baakaa'cii doo ba súpit kipeskiigaba.

Yéesu wo'"a ga ooreenaa

(Méccée 9: 14-17; Marka 2: 18-22)

³³ Bibo' wo'ussa Yéesu an:

- Téelibéecii Saaj na bii Férísiyeenjii oo'si leekleek ee ba kíimi Kooh, wayee biigaraa ñami hen, ba ani.

³⁴ Yéesu loffaba an:

- Dú mímin ki'oo'lukoh bedohcii ha'-kílookkii lakanaa ha'-kílookkii yii nañane?

³⁵ Wayee bes hay kihay, ha'-kílookkaa hay kibewohu ga díkaantiba, bescaama nak ba hay ki'oo'.

³⁶ Yéesu liiwukkaa baa:

- Ken d'aroo piis ga kúlti fi'as, daafwa ga líil-kúlti. Fu tumkanaa, fu hay kid'a' kúltífaa fi'asfaa ee piisaa wi'aswaan nísohu gafadfa taabohandii na líil-kúltífaa.

³⁷ Fodaama, ken tumoo biiñ wi'as, waa dal kílúun, ga mbúus-oncaa maañin. Fu tumkanaa, biiñaa pook mbúus-oncaa: biiñaa aamuk, ee mbúuscaa yasukoh.

³⁸ Kon biiñ wi'as jom kitumu ga mbúus-on ci'as!

³⁹ Ee ken waaroa ki'an biiñ wi'as binaa ya meyoh ki'an ga wimëeñi'waanaa; ndaga ya wo'i an wimëeñi'waa wëri wëñ kineb.

6

Yéesu yeri laak bes Sabat

(Méccée 12: 1-8; Marka 2: 23-28)

¹ Laakka bes Sabat, Yéesu koorohee ga d'uuuy yoonaan lúudin. Téelibéecaagari baa weel ga bonjcaa^{*}, baa boliñ towutaa ga yahcaagaba, baa ñam.

² Laakka Férísiyeenjcaa wo'uba an:

- Iñii tah ya dú tum iñii Waasii kokohin kitum ga bes Sabat?

³ Yéesu loffaba an:

- Hanaa dú jaŋgii iñaa Dëwít tumee ga waa ya yaaf, ya na bwuuaa taabee narifa?

⁴ Ya aassa ga taalaa Kooh, ya bëeba ga mbúurúcaa meydohcfusee Koohfa, ya ñammba ga, ya e'ta bwuuaa taamsee narifa ga. Ee mbúurúcaa sarahohcaa doj onuca kiñam[†].

⁵ Lëehi'ta Yéesu wo'issaña an:

- Kowukii bii këri laak bes Sabat.

Yéesu wéki'ta baa yahaa dooykin

(Méccée 12: 9-14; Marka 3: 1-6)

⁶ Laakkissa bes Sabat, Yéesu ka'ta jaangu-yaawúuraa, ya yaa jëgíroh. Laakka daama bo', yaa yahaa ñaabaa dooykin.

⁷ Jëgíroh-waascaan na Férísiyeenjcaa baa malak ga Yéesu, ati ba hayyi kihot ya wéki' bo' ga bes Sabat, doonaa ba laak iñaa ba yabohamdi.

⁸ Wayee Yéesu ínohra halaatcaagaba, ya wo'"a baa yahaa dooykinda an:

- Kolka, fu tuuk dii ga fíkii bëeb!

Baa kolukka, tuukka.

⁹ Lëehi'ta, Yéesu wo'"a bwuuaa an:

- Mi meekissúu ati ga bes Sabat Waas onoh kitum iñaa jofin wala iñaa moroo, kisom kumuun bo' wala kilaj kumuun?

¹⁰ Ya malakka bëeb bwuuaa wíllifa, ya wo'"a ha'-yahaa an:

- Lérísaa yahiigaraa!

Baa lérísaa, yahaa dalla kiwak, mannda ga daa wa eneeda.

¹¹ Wayee bwuuaa biiñoo ensee dada líifussa muut na tam-keeñ, ba baa malak ga díkaantiba iñaa ba tuman Yéesu.

Yéesu tanukka bo' bidaanjkaah na banak ga téelibéecaagari

(Méccée 10: 1-4; Marka 3: 13-19)

¹² Ga bescaama, Yéesu ka'ta janjancaa kikím Kooh, ya tessa wekaa bëebwa kikím Kooh.

* 6:1 6: 1 Malkat Déteronom 23: 25.   † 6:4 6: 4 Malkat Léwítik 24: 9.

¹³ Ga waa Kooh wíissa, ya ñayya tñelbëecaagari, ya tanukka ga bo' bidaankaah na banak, ya teekkaba bi'apotaa':

¹⁴ Simon (yaa ya teek Pee'fa) na këmëenjici Andari, Saak na San, Filiip na Bartulëmii,

¹⁵ Mëccëe na Toomaa, Saak kowu Alfee na Simon selootaa*,

¹⁶ Yúdaa kowu Saak na Yúdaa Iskariyot, yaa onan Yéesu bïnjfa.

Yéesu yaa jëg'i mbooloomaa ee yaa wëki' dñukool'i'caa

(Mëccëe 4: 23-25)

¹⁷ Yéesu yoosukka janjagaa na apotaa'caagari bi ga ndëneeraa, ga daa bo' biyewin ga tñelbëecaagari enoheefsa. Laakeera daama ban mbooloo wiyaak waa meyohee kulkaa Yúdée na teeraa Yéerûsaleem, na gohcaa bopukoh na giyaada: Ti'i' na Sidoñ.

¹⁸ Ba hayeri kisükûruk, ee ya wëki'ba ga dñukoolcaagaba. Buwaa raf amfa wëkdfussa.

¹⁹ Baa en bëeb yaa heel kile' gari, ndaga dooli meyohi gari, wa wëkdfiba bëebfa.

Yéesu wo'"a ga buwaa en ga mesiklaat na buwaa en ga neblaatda

(Mëccëe 5: 1-12)

²⁰ Lëehi'ta Yéesu malakka tñelbëecaagari, ya wo'"a an:

- Dú yewinin müü', dñu nduulci ndaga Nguuraa Kooh wuuruú.

²¹ Dú yewinin müü', dñu bii dñu yaab watida ndaga dñu hay kikap.

Dú yewinin müü', dñu bii dñu koduk watida ndaga dñu hay kiyen.

²² Dú yewinin müü' moos, binaa Kowukii bii tah bi buwii sagussúu, ba kaallúu ga dñuyba ba bassúu, ba taasuk teekcaagarúu.

²³ Iñamaa laakaa, laa neblukat, dñu koltuki, dñu hamí ndaga neehal wiyaak waa sekkúu ga dñook-Kooh. Bicaasamba sodalsee sëldiiga-Koohcaa fodaama.

²⁴ Wayee nak, massa dñu, ha'-alalcii ndaga dñu laasin bakkúu.

²⁵ Massa dñu bii dñu kapin watida ndaga dñu hay kiyaab.

Massa dñu bii dñu yen watisa, ndaga dñu hay ki'en ga coonu ee dñu hay kikoduk.

²⁶ Massa way, binaa buwii wo' garuu iñaa jofinaa, ndaga bicaasamba tumsee fodaama na buwaa tikee haffa bisëldiiga-Koohfa ee lak sabohdfa.

Yéesu nakoh kiwaat' baa sayngaa

(Mëccëe 5: 38-48; 7: 12a)

²⁷ Yéesu tilkka ga an:

- Wayee dñu bii dñu sükûruckoodfa, mi wo'"úu an: waarat buwii heñohsirúufa, tumdat buwii sajnngúufa iñaa jofin.

²⁸ Kiimat Kooh ya barkel buwii cojirúufa ee kiimdat buwii sodalirúufa.

²⁹ Binaa bo' feekkaa ga ñaamaa, eraari wiñoowaa ban. Binaa bo' te' sabadooraa-garaanaa, kaa sagi'ti türkkaa ñan.

³⁰ Baa kiimmbaa yen bëeb, laa onaari; ee baa te' iñaa en yuufunaa, kaa te'siswa.

³¹ Fodaa daa dñu waa' bimooroombúu tumi'túufa, laa tumdatfa iñaa manda.

³² Binaa en lak dñu waa' buwii waa'túufa rekaa, ndamii wiida wëri dñu laakan ga iñamaa? Bi ga buwii júwussiifa sah waa'sin buwaa waa'bada.

³³ Ee binaa en lak buwii tumdfirúu yijóff'i da bëri rek dñu iki' iñaa jofinaa, ndamii wiida wëri dñu laakan ga iñamaa? Bi ga buwii júwussiifa sah tumsinka.

³⁴ Ee binaa en lak buwaa dñu yaakaa' an ña hayyúu kifayda bëri rek dñu wútiranaa, ndamii wiida wëri dñu laakan ga iñamaa? Bi ga buwii júwussiifa sah wúti'sin buwaa man nabada, lëehíraa ba laas iñaa hín na iñaa ba wútirohda.

³⁵ Kon waarat buwii sajnngúufa, tumdatfa yijóff'i, erohat ee kaa séentukat dara ga, en danaa neehalaagarúu hay kiyak ee dñu yah towutii Kooh yii ga dñookaa-dñookfa, ndaga Kooh jofin ga buwii tookkiri kigérém ga iñcaa ya tumi'bada.

³⁶ Lïifat na yérmaandi fodii dii Paammbúu Kooh lïif na yérmaandisa.

Yéesu wo'"a an ken hanat ki'atti' mooroomici

(Mëccëe 7: 1-5)

³⁷ Yéesu tilkka ga an:

- Kaa atti'at ken, en danaa Kooh atti'oorúu. Kaa tamat ken, en danaa Kooh tamoorúu. Bayalat bimooroombúu en danaa Kooh hayyúu kibayal.

³⁸ Onohat en danaa Kooh hayyúu ki'on: dñu hay kinatfù yen, dñu go'du yewin, yëngëlu bi deguk, liif bi aamuki, ndaga nataa dñu natoh buwiifa wëri dñu natohohsan.

³⁹ Lëehi'ta, Yéesu liiwukkaba anee ñan:

* **6:15 6: 15** Simon yaama bokee ga buwaa waa'see kilaak haffada.

- Búumí' míin kinook búumí' mooroomcine? Baanaa béeħħba ba banak, ba keenanndii ga noge?

⁴⁰ Teeħibée mínoo kipaaf baa jégi'tida, wayee teeħibéenaa mat ga jagaagarinaa hay kile' ga jégirohaagari.

⁴¹ Iñii tah ya fu malaki bolaa en ga kuħaskaa mooroomfu, ee fu mínoo sah kimalaksukoh dūuñii en ga kuħaskiigaraada?

⁴² Fu yii fu hotti dūuñii en ga kuħaskiigaraada, fu mínan na kiwo' mooroomfu an: «Fiili, iħsa mi nís'i taħbi en ga kuħaskiigaraa?» Fu yii fu jofjófsuki ga fikki būwiċċa, cewwa kinis dūuñii en ga kuħaskiigaraada, en d'anaa fu hay kihot dijoffi' bi fu min kinis bolaa en ga kuħaskaa mooroomfu.

*Yēesu jégiroħha ga kedik na towutaa ka límda
(Méccée 7: 16-20; 12: 33-35)*

⁴³ Yēesu tikkha ga an:

- Kedik kijoffi' límoo kowukkaa moroo ee kedikkaa dűukolin límoo kowukkaa morin.

⁴⁴ Kedikkaa en béeħ īnħoħsan ga towutaa ya laakfa: ken beenoo towu een ga ka'ka' ee ken beenoo towu resej ga pëegji-ñaawaħħa.

⁴⁵ Bo' yijoffi' tumi iñħaa joħiġ, ndaga iñħama rek yeri ya daak ga keeħħaagari. Bo' yibóni' tumi iñħaa bonin ndaga iñħama rek yeri ya daak ga keeħħaagari. Ee bo', iñħaa ya meydohi ga kúuwcida, wérri liif ga keeħħi.

*Liiwukkaa Yēesu wo' ga loo kaancaa kanakcaada
(Méccée 7: 24-27)*

⁴⁶ Yēesu tikkha ga an:

- Dú bayohħoo ya «*Ha'mudii, Ha'mudii» ee iñħi mi nakirúudfa dűu tumoori?

⁴⁷ Baa hay garoo béeħ ee ya sükuruki wo'eenciigoo ee ya taabukica ga tumeenaagari, mi hayyúu kiwo' baa ya mediroħu narida:

⁴⁸ Baa yaama mediroħu na baa enee na kitawah kaan; ya acca bi huutta, ya daqqa atoh, ya yippa kaanfaa ga dlookgħa. Toħi wiywex keennda bi bħalaa liiffa, wambalaa tapukka ga kaanfaa ee míndiifa kisbūk ndaga tawħħħa kaanfaa yēgħiseera.

⁴⁹ Wayee baa keloh ee taabukki wo'eenciigoo ga tumeenaagari, baa yaama mediroħu na baa tawħħa kaan, yippafa ga dook kakay ee accii dara. Waa wambalaa tapukka ga kaanfaa faama, ga saasi, fa b'ut ee kaanfaa béeħ yasukohha.

7

*Yēesu wéki'ta súrgaa soldaaraa yiyaakyaa
(Méccée 8: 5-13)*

¹ Ga waa Yēesu lēehi'ta kiwo' iñħaa ya waaree būwaa kelohfa, ya ka'ta teeraa Kafarnawom.

² Daama laakeera soldaaraa yiyaakyaa kuliyuki ga heñħfa. Baa yaama laakeera súrga, yaa ya keeħukin, lakanhaa súrgaa dűukolin bi yaa yah kilēħedfuk.

³ Ga daa soldaaraama kelohee iñħaa wo'u ga loo Yēesu, ya wossa ga yaakcaa yaawuū'caa kikimmbi ya hay kiwéki' súrgaagari.

⁴ Buwaa wosseedha hayussa ga Yēesu, ba tuukki'tari tek, ba wo"ari an:

- Biżżejjha garaadha, calin kidimal,

⁵ ndaga ya waarin bū-dëkkigarri, ee yeri tawħħ jaangu-yaawuūraagħi.

⁶ Waa ennda da Yēesu yaa yah naba. Ga waa ba deeyca kaanfaa, soldaaraa yiyaakyaa wosissa ga filiimuncaagħi, ba wo' Yēesu an:

- Kiyaakii, kaa sodal haffu, ndaga joobinndoo fu aas kaanndoo,

⁷ iñħama yeri tah bi mi wo' an joobinndoo mi hay na kihaffoo kihidħonee naraa. Wayee wo'aa wo'een wħinno rek, súrgiigoo wak.

⁸ Ndaga mi ga kihaffoo, mi laakin būwaa hanohħoo dlook ee mi laakin soldaara' caa hanohusso kayak. Binaa mi wo' yīi an karanaa, ya ka'; mi wo' yīinoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' súrgaagħoo an tumaa iñħi yiħħi, ya tummbi.

⁹ Daa Yēesu kelohee wo'eencaama, ya waaru'a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya méeħsukka ga mbooloomaa taabukeerisa, ya wo'a būwaa an:

- Mi wo"u man, bi ga fuu Isarayeel sah mi mossi kihot baa laak ngħemħa hín na wii garoo.

¹⁰ Lēehi'ta būwaa soldaaraa woseeda boyukussa kaanfaa. Ba laakka súrgaa dűukoleedha wakin pelej.

Yēesu mīlisi'ta kowukkaa baa yaalaa kaanin

¹¹ Léehí'ta Yéesu ka'ta teeraa wo'si Nayinda. Téelibéecaagari na bo' biyewin taamsee nari.

¹² Ga waa ba deeyca aasaaraa dëkaa, ya hotta buwaa baa yah ki'acnee faraaf. Baa kaanda, enee kowu kiinoo ga eeci; ee eemunaa, yaalaa kaanin. Laakeera bo' biyewin ga dëkaa, baa taam na betifaa ga waas acaa'caa.

¹³ Daa Yéesu Ha'mudii hotee eemunaa, ya laakka yérmaandi wiyaak gari, ya wo"ari an:

- Kaa koduk!

¹⁴ Léehí'ta, Yéesu deeyca, le'"a ga ñoyaa buwaa abohdfa, ba tuukka. Yéesu wo"a an:

- Oomaa-filii, mi nakkaa, kolka!

¹⁵ Baa kaaneeda kolukka, yuñnga yaa aaw kiwo'. Yéesu ikkari eemunaa.

¹⁶ Buwaa béeëba titussa ga iñamaa ee ba baa kañ Kooh, ba baa wo' an:

- Sëldíiga-Kooh yiyaak hotukin ga dñuyccuu, ee Kooh hayin kibaab bu-kaanci.

¹⁷ Iñaa aaw ga Yéesu yaa bëestírukohu ga kúlkaa Yúudée béeëb na iñaa wíilwadsa.

Saj-Bëtis wosohha ga Yéesu

(Mèccée 11: 2-19)

¹⁸ Téelibéecaa Saj bëestírussari iñcaa Yéesu tumeeda tóohca. Ya bayaña gaba,

¹⁹ ya wossaba ga Yéesu, Ha'mudii, kimeekissi an: «Fu yérí en baa jom kihaydanoo dí sekán bo' yiliis?»

²⁰ Ga waa ba ka'ta bi ga Yéesu, ba wo"ari an:

- Saj-Bëtis yérí wossíi garaa kimeekissaa ati fu yérí en baa jom kihayfa wala dí sekán bo' yiliis.

²¹ Ga wahitaama sii', Yéesu wëki'ta bo' biyewin ga dñukoolcaagaba, na ga iñaa mesikbadfa, ya kaalla rabcaa ga buwaa ee búumí' biyewin, ya onndaba kihot.

²² Ya dalla buwaa kitaas an:

- Karat dú bëestí'nee Saj iñcii dú hotdfa, na iñcii dú kelohdfa: búumí'cii bii hot, lafañcii bii tún dijófí', gaanacii bii sétíru, dekcií bii keloh, faraafcii cii mélís, nduulcii bii yéegalú Hewhewii winéwí'wii.

²³ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngëmaagaraanaa, fu yewinin múu'!

Iñaa Yéesu wo' ga Sajfa

²⁴ Ga waa buwaa Saj woseeda karussa, Yéesu aawwa kiwo' mbooloomaa iñaa aaw ga Saj, an:

- Dú karee kimalaknee ya ga ëgí'-dündagaa? Pëegíi-përúudúufaa en na ki'eguk ga uruisaane?

²⁵ Enndiikanaa dú karee ya kimalaknee? Bo' yaa ekuk kúltí cimóríre?

En ki'enaa, ñuwii ekuk kúltí cimórí' ee dëku ga iñaa newinda, bii ga kaancii buu'cii.

²⁶ Kon dú karee kimalaknee ya daama? Sëldíiga-Koohe? Ee! Mi wo"úuka, baama paafin sah sëldíiga-Kooh.

²⁷ Saj yérí en baa wo' ga Këyítfaadfa an: «Mi yii wos bo"oo, yaa dëwrukandaa, kiwaayuki'taa waasum.»

²⁸ Yéesu tikka ga an:

- Mi wo"úuka, ga buwii límukoh ga betifa béeëba, laakkii ga yaa wëñ Saj kiyak, wayee baa wëñ kijutuut ga Nguuraa Koohdfa yérí wëñ Saj kiyak.

²⁹ Béeëb buwaa súkúrukeerifa, bi ga juuticaa tookussa an Kooh júwin, ee Saj bëtisi"aba.

³⁰ Wayee Férísiyeencaa na jégíroh-waasca sagussa Saj bëtisi'ba, fodaama ba teewohee an ba faali"ii iñaa Kooh waari'badfa.

³¹ Yéesu tikka ga an:

- Kon ñuwii jamaanii wati, mi mëdirohanfa na ba? Ba man na ba?

³² Ba man na oomaacaa yugu ga paanaa dëkaa, biiñoo baa wo' bimooroomfa an: «Dí mbiiñfinndú ee dú hammbii! Dí helemin ee dú kodukki!»

³³ Ndaga Saj-Bëtis hayin, ya ñamoo ee anoo fodii ñuwii, ee dú wo' an: «Ya laak rab».

³⁴ Kowukii bii hayin, kii ñam, kii an, ee dú wo' an: «Malkat bii yii halaat kiñam doñ na ki'an biiñ ee ya fiiliimunoh na juuticiaa na tumoh-baakaa'cii.»

³⁵ Wayee béeëb ñuwii took kiñaañkii Koohdfa ínohuunun an ka júwin.

Yéesu bayalla betifaa júbpii ga kaan Simon Férísiyeegaa

³⁶ Laakka Férísiyeegaa bay Yéesu kiñamnee nari. Yéesu ka'ta kaanfaa Férísiyeegaa, ya yuñnga kiñam.

³⁷ Lak laakin ga teeraa beti, yaa júþpii. Daa ya yéegee an Yéesu yaa ñam ga kaanfaa Férísiyeegaa, ya haydohha kujúlñkaa líifin na la'koleñ, jaa hëwrohu na atohaa wo'u albataa'.*

³⁸ Ya tuukohha Yéesu fenoo, ga kotcaagari. Ya yaa koduk bi yaa tóoyí' kotcaa Yéesu na mooncaagari. Lëehí'ta, ya yaa moos kotcaa na fenfaagari, ya yaa fuunca, ee ya yaa leefca la'koleñ.

³⁹ Daa Férísiyeegaa bayee Yéesu kiñamda hotee iñaama, ya yaa wo' ga helci an: «Bii yii enee sëldiiga-Kooħħaa, eneena ya hay ki'ínoh bii en betifii le' garida ati ya ba: eneena ya hay ki'ínoh an bii yii betifaa júþpii.»

⁴⁰ Yéesu taassa wo'"a Férísiyeegaa an:

- Simoñ, laakin iñaa mi waa'taa kiwo'.

Simoñ taassa an:

- Jégiroħħi, wo'a!

⁴¹ Yéesu wo'"a an:

- Enee bo' banak, baa laaki' bo' kobot: yíinoo baydeeri denariyon[†] citéemée'-yëtúus, yíinooyaa cidaajkaah-yëtúus.

⁴² Ya mūuñi'taba béeħħba banakbaa ndaga lak ba míneeriri kifay. Kon yiida wëñanndi kiwaa' ga buwaa banakbaama?

⁴³ Simoñ taassa an:

- Mi fooj man yaa mūuñsu kobotfaa wëñ kiyakfa, yëri.

Yéesu wo'"ari an:

- Fu wo'in kayoh.

⁴⁴ Lëehí'ta Yéesu méeñsukka ga betifaa, wo'"a Simoñ an:

- Fu hotin betifii fine? Ya tħisdinndoo kotciigoo na moonciigari, ya moosdinndooċa na fenfiigari. Wayee fu, mi aasin kaanfu ee fu e'tiiroo músú kitís kotciigoo.

⁴⁵ Fu gatanukkiiroo fu fuunndoo, wayee iñaa mi aasee dii, ya iżżejjix kifuun kotciigoo.

⁴⁶ Fu leeffi sah dúuleen wi'eeñi' ga hafifgħoo, wayee ya, ya leefin la'koleñ ga kotciigoo.

⁴⁷ Kérí tah mi wo'"aa man kiwaa'kii kiyaakkii en garida kérí teewoh an baakaa'ciigari ciweincii bayaluunun. Wayee bo', kiwaa'kaagari jutuuta, lakanaa bayalu jutuut.

⁴⁸ Waa ennda cfa, Yéesu wo'"a betifaa an:

- Baakaa'cumgaraa bayaluunun.

⁴⁹ Buwaa boksee nari kanudà baa wo' ga helcaagħa an: «Bii yii ya ba, bi ya bayalli sah baakaa'?»

⁵⁰ Wayee Yéesu wo'issa betifaa an:

- Ngémumgaraa músalindaa, karaa na jam.

8

Beticaa taamsee na Yéesuða

¹ Lëehí'ta, Yéesu yaa ka' ga dëk-teerucaa na dëk-kawcaa, yaa jangat ee yaa yéegaloh Hewħewaa winéwi'waa Nguuraa Kooh. Tēelibéecaagari bidaajkaah na banakbaa taamsee nari,

² na bħebti, baa wékdfusee ga rab na díukkoo l-ciliis: enee Mérí ee baysi Mérí Makdalaa*, yaa rab bħiġitnabank meydohsee garida;

³ Saan, beti Húusas tuukkoh-alalaa buu' Eroot; Súsaan na beti bħiġwin biliis baa dimalsee Yéesu na tēelibéecaagari ga iñaa ba laakfa.

Liwukkaa wo' ga loo sokohaada

(Mëccée 13: 1-9; Marka 4: 1-9)

⁴ Mboollo wiyaak hídirukohha ee ga dëk-teeraa en béeħ buwaa baa meyoh ga kihay ga Yéesu, ya wo'"a liiwuki wii:

⁵ - Enee lính, ya ka'ta kisoknee tesohħaqi. Ga daa ya en na kisokfa laakka tesohħaqi keen ga dook waasaa, kotcaa togħiġiħha, selcaa ñammbata.

⁶ Laakka tesohħaqi keen ga dekataa yewinin atoh, ta taa paal, ta súħpa ndaga ta laakkeri tooyalat.

⁷ Laakka tesohħaqi tħalli tħalli ga dook yówée-lúp, ta paaldohha na lúpcas, lúpcas onnċċata.

⁸ Ee laakka tesohħaqi keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka, ta meydohha bonj. Bogaa en béeħ towu titéemée'.

* 7:37 7: 37 Malkat Mëccée 26: 7. Albataa': iñaa heet atohaa pessi hen, hëwiru bi wa min kitum la'koleñ. † 7:41

7: 41 Denarijon Iñaa heet kopha' ħu-Room ee wa hin na fay lègħey noh-noħ bo' yíinoo. * 8:2 8: 2 Mérí yaa dëk teeraa Makdalaa. Yëri wo'u Mérí-Malleen.

Waa ya lëehí'ta kiliiwuk fodaama, ya wo''a ga dook an:
 - Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

*Iñii tah Yéesu liiwuki buwaa henda
 (Méccée 13: 10-17; Marka 4: 10-12)*

9 Tëelibéecaa Yéesu meekissari iñaa liiwukaama waa' kiwo'da.

10 Ya taassaba an:

- Dú bëri e'see ki'ino h kúmpacaa Nguuraa Kooh. Wayee buwii tesfa ba kelohan ga liiwuk na liiwuk, doonaa «ba míin kimalak ee ba hotoo dara, ba míin kikeloh ee ba ínohoo dara.»

*Yéesu bëestí'ta iñaa liiwukaam waa' kiwo'da.
 (Méccée 13: 18-23; Marka 4: 13-20)*

11 Yéesu wo''aba an:

- Iñii yii yérí liiwukii waa' kiwo': pesohpaa përi en wo'eenaa Kooh.

12 Buwii bïinoo madu na dlookgaanaa waasaa tesohata keenohdfa. Ba kelohin wo'eenii Kooh, wayee Seytaani hayinaa, nisiwa ga keeñcaagaba doo ba gëmoo bi ba míin kimúc.

13 Bïinoo madu na dekataa yewinin atohda, bëri en buwaa, binaa ba keloh wo'eenaa Koohaa, ba safaa' gawa kite', wayee ba íisoo wo'eenaa yíp níil ga keeñcaagaba; ngëmaagaaba maañoo, ee Seytaani jéematukibanaa, ba tagohi nawa.

14 Tesohataa keen ga yowé-lúcpaada, teewoh buwaa kelohsin wo'eenaa Kooh, wayee halaat na alal na neflaat élduna abuba ga kipesba; iñcaama on wo'eenaa Kooh bi ba míinoo kimat fodii pohoopaa bay bogaa lúudin.

15 Tesohataa keen ga kakayfaa laakin doolidha, teewoh buwaa keloh wo'eenaa Kooh ee ba amwa na keeñ wijóffi', wijúwi' ee ba yëgës ga bi ba tumi fodaa pohoopaa bay bon wijóffi'.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo lampuda
 (Marka 4: 21-25)*

16 Yéesu wo''a an:

- Ken taalo lampu, lí' kanu ga, wala tofwa ga fildoo fayaan, wayee fu líkanwa hen doonaa buwaa aas túuyaada, hot lee'laataa.

17 Iñaa daakuk bëeëb hay kihotuk ee iñaa apoh kúmpa bëeëb hay ki'ino h ee hay kimeyduhoo fanj.

18 Malaksukohat book ga dum díu súkúrukida, ndaga baa laakin hay kibaatdu; wayee baa laakoo, iñaa ya foog an ya laakindaa sah hay kite'u gari.

*Eew Yéesu na bïkémëenjkí Yéesu
 (Méccée 12: 46-50; Marka 3: 31-35)*

19 Eew Yéesu na bïkémëenjkí Yéesu hayussari kimalaknee. Wayee ba mínnidii kile' bi gari ndaga mbooloomaa.

20 Laakka baa yéegal Yéesu an:

- Eefu na bïkémëenjkífu baa day, ga fooh, ba waa'taa kihot.

21 Wayee Yéesu taassaba bëeëbba an:

- Eewwoo na bïkémëenjkíroo bëri en buwaa súkúruki wo'eenii Kooh ee ba taabukiwa ga tumeencaagaba.

*Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak
 (Méccée 8: 23-27; Marka 4: 35-41)*

22 Laakka bes Yéesu aassa na télleibéecaagari ga gaal-looci, ya wo''aba an:

- Du paafat giiyii bakaah hanoh gaafaa.

Ba baa yah.

23 Yéesu neehha lak ba baa yah ga fluuy giyyaa. Uuris wiyaak dalla kiyip ga giyyaa, müsúmaa maa soruk ga loocaa bi waa waa' kiliif ee tumuuntaagaba taa waa' ga ki'eem.

24 Ba deeyga ca Yéesu, ba yúunndari an:

- Jégírohii, Jégírohii, kikaankii kii hayyuu!

Yéesu yúudukka, gëtta urisaa na díuscaa, ca seemmba, dekataa ennda cel.

25 Lëehí'ta Yéesu wo''a télleibéecaagari an:

- Ngëmumgarúu naroofaa wada?

Wayee ba tíitta, ba waaru'a lool, ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Moo, bii yii ya ba? Ya ebili sah urisii na müsúmii ee ca kelohdfiri!

*Yéesu wëki'ta ha'-ra'b ga Gerasaa
 (Méccée 8: 28-34; Marka 5: 1-20)*

26 Yéesu na télleibéecaagari teerussa gohaha Gerasaa ëewrukoh na gohaha Gëliléeda.

²⁷ Yéesu yaa yoosuk ga gaal-loocaa, laak bo' yaa dëk-teeraa, yaa gú'dukohhi. Baama enee ha'-raf. Iñaa ya gëy ki'ekuk kúlti maañin lool ee ya dëkéerii ga kaan, ya dëkee ga loycaa.

²⁸ Daa ya hotee Yéesu hen, ya fiippa, ya jafukka ga kotcaa Yéesu, ya wo'"a didóolf' an:
- Fu naroo ya, Yéesu, fu Kowukii Kooh yii ga dookaa-dookd'a? Mi kíimmbaa hen, kaa tummboo iñaa meskin.

²⁹ Iñamaa, baa wo'eeri ndaga Yéesu ebilee rawaa kimeyoh gari. Rawaama yewneerari kibúuki, en danaa ñuwaa têhdohiri, yahcaa poku na ceen, ba jëengí kotcaa. Wayee ya gú' ceencaa, ya weel jéencaa ee rawaa éewdohiri égíraa.

³⁰ Yéesu meekissari an:

- Fu teeku na?

Ya taassa an:

- Mi teeku coogeel.

Ya wo'ee iñamaa ndaga raf biyewin bëri abeeri.

³¹ Rabcaa baa kiim Yéesu an ya hanatba kiye' ga bu-baam[†].

³² Lakanaa laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kinñiru daama ga janjagaa. Rabcaa kíumussa Yéesu ya onba ki'aas ga mbaamcaama. Ya onndaba iñamaa.

³³ Rabcaa meyussa ga baa, aasussa ga mbaamcaama. Yop-mbaamama írkísukohha janjagaa, keennda ga giyyaa, wa muu'ta.

³⁴ Daa níirohcaa hotee iñaa laak yaama, ba núppa, baa bëestí' iñaa hewdfa ga teeraa na dëk-kawcaa.

³⁵ Buwaa karussa kimalaknee iñaa hewdfa. Ba ka'ta bi ga Yéesu, ba laak baa rabcaa meyoh garida yugin kakay ga kotcaa Yéesu, ekukin kúlti, taabin na sagaagari. Ba dalla kiniiik.

³⁶ Buwaa hotee iñaa laakda baa bëestí'ba ga daa ha'-rawaa wëkdfuseeda.

³⁷ Waa ennda da bëeb ñuwaa en ga gohaa Gerasaadfa kíumussa Yéesu ya úsaayba ndaga lak ba tiitín lool. Yéesu aasissa ga gaal-loocaa kiyah.

³⁸ Baa rabcaa meyohee garida kíimmba Yéesu ki'iissi ya taam nari. Wayee Yéesu onndirika, ya wo'"ari an:

- Boykaa kaantu ee fu bëestí' tóoh iñaa Kooh tumi'taada.

³⁹ Baa ka'ta ga dñuy teeraa tóoh kiyéegalohnee iñaa Yéesu tumi'tida.

Yéesu wéki'ta beti, mili'si'ta kowukaa Yayros

(Méccée 9: 18-26; Marka 5: 21-43)

⁴⁰ Yéesu boyukka tewisaat wiñnoo, mbooloomaa têebilukkari, ndaga bëeb sekeeri.

⁴¹ Daama, laakka baa hay gari. Ya teeku Yayros ee kuliuyukee ga jaangu-yaawúu'caa. Ya yi'"a ga kotcaa Yéesu, ya kíimmba Yéesu ya hay kaanci,

⁴² ndaga kowukaagari kibetikaa ka kiñoo doñ ya laakda kaa yah kiléehsfuk. Ka jom kilaak tikiis tidaankaah na tanak.

Ga daa Yéesu enee na kiyahda, ñuwaa baa ñuupuk gari bi ya yaa yah kipa'.

⁴³ Laakeera daama betifaa meydohee ñíif iñaa le'in tikiis tidaankaah na tanak. Iñaa ya laakeeda tóoh leehha ga payohcaa ee yíñoo gaba mínnndiri kiwëki'.

⁴⁴ Ya koorohha fenoo, le'"a ga pawaa kúltifa Yéesu: Ga saasi ñífaa aamki garida gú'ta.

⁴⁵ Daama Yéesu meekisohha an:

- Bii le' garoo ba?

Waa baa en bëeb yaa taasuk, Pee' wo'"ari an:

- Jëgírohii, man ñuwaa wiñununndaa ee bii ñuupuk garaa!

⁴⁶ Wayee Yéesu tikka ga an:

- Bo' le'in garoo kay, ndaga mi yéegin an laakin doolaa meyohee garoo.

⁴⁷ Ga waa betifaa ñohha an ya mínsiséerii kifaakuk, ya yaa saak, yaa hay. Ya jafukneera ga kotcaa Yéesu. Ya bëestí'ta ga fikii ñuwaa bëebba iñaa tahee bi ya le'"a ga kúltifaad Yéesuda na daa ya wak ga saasifa.

⁴⁸ Yéesu wo'"ari an:

- Jowu, ngémumgaraa müsalinndaa. Karaa na jam.

⁴⁹ Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, laakka baa meyohee Yayros, wo'"a yaama an:

- Kowukaagaraa kibetikaa kaanin, calissiiraa kisonlukohis Jëgírohii ga.

⁵⁰ Wayee Yéesu, daa ya kelohee iñamaa, wo'"a Yayros an:

- Kaa niik dara, gëmaa hen rek ee ka hay kipes.

[†] **8:31 8: 31** *Bu-baam* Dekataa jafohsi rabcaa ga b'í' kakayfa. Ga baahaa yaawúu'caa, dëkataama, ga b'í' kakayfa, rabcaa dfaaksi da, ba seki besaa ba atti'san kikaan bi taa'fa.

⁵¹ Ga waa Yéesu le"^a kaanfaa, enndii Pee', Saŋ, Saak, eew ku'oomaakaa na paamunaanaa, ya tookkii bo' yiliis aas nari.

⁵² Buwaa béeħħa baa looyoh, baa fiipoh didóolí' ndaga ku'oomaakaa. Yéesu nak wo"^aba an:

- Ísat kodukeenii, oomaanii kaanndii wayee ya en na kineeh.

⁵³ Daama buwaa baa ciibsuukki ndaga ba ínoheera an oomaanaa kaanin.

⁵⁴ Wayee Yéesu ammbari ga yahaa, lëehí'ta ya wo"^a didóolí' an:

- Oomaanii, koluka!

⁵⁵ Fodaama fitaa ku'oomaakaa íkukka ga, ya kolukka ga saasi. Lëehí'ta, Yéesu nakohha oomaanaa eru ñamah.

⁵⁶ Paam ku'oomaakaa na eeci waaru'ussa lool, wayee Yéesu díñgangaña an ken hanat bo' kiwo' ifñaa laakee yaama.

9

Yéesu wossa apotaa'caa bidaanqkaah na banakbaa

(Mëccëe 10: 5-15; Marka 6: 7-13)

¹ Yéesu négirohha télíbécää fidaanqkaah na banakbaa, ya e'taba dooli na kimín kikaal rabca béeħħa ga buwaa, na kiwéki' díúkoolí'caa.

² Lëehí'ta ya wossaba kiyéegaloh Nguuraa Kooh na kiwéki' díúkoolí'caa.

³ Ya wo"^aba an:

- Dú en na kiyahaa, kaa baydohat dara; hanat ki'en doo' wala hëmbu, wala ñamah, wala kopa'. Ee kaa bayat yaa en béeħ kúlti kanak.

⁴ Túuyaa díú aasoh béeħ, tesat da bi ga daa díú kolkohan daama.

⁵ Ee binaa buwaa sagussúu kitook ga kaancaagabanaa, meyat dëkaa waama, yéekírukat pëndëlaa ga kotcaagarúuda. Ifñaama hay kiteewoh kimúuykaagaba.

⁶ Télíbécää karussa, ba koo'ta ga dëk na dëk, ba baa yéegaloh Hewhewaa winéwi'waa ee baa wéki' díúkoolí'caa ga daa en béeħ.

Eroot jaahli"^a a ga iñaa wo'u ga Yéesuda

(Mëccëe 14: 1-12; Marka 6: 14-29)

⁷ Eroot, buuraa gohaha Gélilée, yéenjga iñaa heweedsa tóoh. Ya jaahli"^a a ga ndaga laakeera buwaa wo'^aan:

- Saŋ yérí mélís ga buwaa kaandfa.

⁸ Biinoobaa an:

- Ili yérí hay.

Biinoobaa an:

- Yiinoo ga sëldfiiga-Koothaa waama yérí mélís.

⁹ Wayee Eroot wo"^aan:

- Saŋ, mi gú'lukka hafaa. Kon bii mi keloh ya wo'du iñcumä béeħcada ya ba?

Ga iñaa ya aawwa kiheel kihot Yéesu.

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyétúus na jén kanak

(Mëccëe 14: 13-21; Marka 6: 30-44; Saŋ 6: 1-14)

¹⁰ Apotaa'caa boykussa, ba béeħt'i ta Yéesu tóoh iñcaa ba tumeeda. Ya wo"^aba ba taam nari, ya ka'ta naba daa wéetin, ga bak teeraa wo'u Betsaydaa.

¹¹ Daa buwaa yéeggeka, ba taabukkari. Yéesu iñsaħba ba hay, lëehí'ta ya yaa wo'ba ga iñaa aaw ga Nguuraa Kooh, ee ya yaa wéki' buwaa sooluk kipayuda.

¹² Télíbécää fidaanqkaah na banakbaa deeyussa ga Yéesu lak Kooh yaa hoof, wo'ussari an:

- Ísaa buwii ba aas dëk-kawcii na yopcii ga yahaaniisa, ba heelnee daa ba neehan na iñaa ba ñaman ndaga dekattia díú enohħda laakoo dara.

¹³ Wayee Yéesu loffabaa an:

- Eratba na kihaffu iñaa ba ñaman.

Wayee ba taassa an:

- Dí laakkii iñaa wéni mbúurú ciyétúus na jén kanak. Hanaa dí ka' kilomnee ñamahcaa kap buwii bii béeħħa.

¹⁴ En ki'ena, laakeera daama iñaa le' yaal bijúnni-yétúus. Yéesu wo"^a télíbécäaagari an:

- Yundatba, ba négirokoh kom kom, buwaa le' bidaanqkaah-yétúus.

¹⁵ Ba tummba fodaama. Ba yugi'taba béeħħa.

¹⁶ Yéesu béeħpa mbúurúcaa ciyétúuscaa na jéncaa kanakcaa, ya taaginukka dlook, ya gérēmmba Kooh gaca. Lëehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta télíbécää ba waroh buwaa.

¹⁷ Buwaa béebba ñammmba bi ba kappa pút, ee pañi cidaankaah na kanak wookussa ga iñaa teseeda.

*Pee' wo'"a an Yéesu yérí en Kiristaanii
(Méccée 16: 13-19; Marka 8: 27-29)*

¹⁸ Laakka bes, lak Yéesu enee na kikíim Kooh hançi ee télibéecaagari ensee nari daama. Ya meekissaba an:

- Buwii wo'u an mi yérí en ba?

¹⁹ Ba taassa an:

- Laakin buwaa wo' an fu yérí en Sañ-Bétis, bínnoo an fu yérí en Ili, bínnoobaa ñan an fu seldíigaa mílis hen ee bok ga seldíiga-Koochcaa waama.

²⁰ Ya meekissaba an:

- Haa dú, dú wo' an mi yérí en ba?

Pee' taassa an:

- Fu yérí en Kiristaanii Kooh wosda.

*Yéesu yéegalohha an ya hay kikaan ee ya mílis
(Méccée 16: 20-28; Marka 8: 30-9: 1)*

²¹ Yéesu díñngaba na wo'een ciyégisi' an ken hanat kiwo' iñaa aaw ga.

²² Doo ya hanndaba kiwo' an:

- Kowukii bii jomin kikooroh ga mesiklaat ciyewin. Ha'-kaancaa, sarahohcaa biyaakbaa, na jégiroh-waascaa waa'sanndii gari kihot, ya hay ki'apu ee besaa wukahaywaa tíkan ga kikaankaagarida, ya hay kímílis.

Kitaabuk Yéesu

²³ Léehí'ta Yéesu wo'"a buwaa béebba an:

- Binaa bo' waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari besaa en béeb, ya taabukkoo.

²⁴ Ndaga ñaa fu waa' kisom kumuunfunaa fu hayka kiñak bi taa'; wayee ñaa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hay kipes bi taa'.

²⁵ Ee kilaak iñcii ga ēldúnasa tóoh jeriñan bo' ya, en lak ya ñak hafcinia wala ya sañku'aa?

²⁶ Ndaga ñaa mi enndaa kaci mi na wo'eenigoona, fu hay ki'en kaci ga Kowukii bii bériñnaa ya hayan ga ndamaagari na waa paamci na waa malaakcaa bisela'í'baa.

²⁷ Mi wo'"úuka ee kayoh; bíbo' ga buwii bii kaansoo ee ba hottii Ngurii Kooh.

*Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu
(Méccée 17: 1-8; Marka 9: 2-8)*

²⁸ Ga waa Yéesu wo'"a wo'eencaama bi tikkäga iñaa le' bes ciyitnakaahay, ya wo'"a Pee', Sañ na Saak ñaa taam nari, ya lappa naña ga dlook janjagaa kikíim Kooh.

²⁹ Ga daa Yéesu enee na kikíim Koohdfa, fíkiifaagari ennda filis ee kúlticaagari yaanaawwa der bi caa melic.

³⁰ Ga dekataama, laakka bo' ñanak ñaa mey ga dñuuy ndamaa Kooh ee ba ñaa saawal nari: enee Móyiis na Ili.

³¹ Ba ñaa saawal nari ga iñaa aaw ga kikaankaagari yah kilaak ga Yéerúsaleemfa.

³² Lak Pee' na buwaa ya taam nabada ñaa ga pénii fiyaak. Wayee ga waa ba yúudukfa, ña hotta ndamaa Yéesu na buwaa ñanakbaa tuuksee narida.

³³ Ga wahtaa buwamaa enu na kitagohu na Yéesuda, Pee' wo'"a Yéesu an:

- Jégirohii, dii newin garuu. Du yipat dii taal kaahay: wiinoo wuufu, wiinoo wuu Móyiis ee wiinoo wuu Ili.

Pee' inohéeríi iñcaa ya wo'fa.

³⁴ Lak Pee' yaa lis kiwo' fodaama, laakka yaayeelaa hay, úllabaa. Télibéecaat tiitussa ga waa ñaa en na ki'as ga dñuuy yaayeelaada.

³⁵ Ee ga dñuuy yaayeelaa laakka koonaakaa wo' an:

- Bii yii yérí en Kowukiigoo mi tanukdfa. Súkúrukatti.

³⁶ Ga waa koonaakaa léehí' kiwo'fa, télibéecaat hotsee Yéesu rek daama. Ba dekohussa na iñama, ee ga wahtaama ñaa béstí'tii ken iñaa ñaa hoteedfa.

*Yéesu wéki'ta oomaanaa laak rab
(Méccée 17: 14-18; Marka 9: 14-27)*

³⁷ Ga besaa tík gada, Yéesu na télibéecaat yoosukussa ga janjagaa, mbooloo wiyaak hayyari kitéebiluknee.

³⁸ Ga dñuuy mbooloomaa laakka ñaa en na kifiip an:

- Kiyaakii, mi kíimmbaa, malakfaaroo kowukiigoo ndaga mi laakka doj!

³⁹ Leekleek rab būukki, ya aawi kifiip. Rawii saylukohiri, kúuwkaa kúuwi; ya sodalli lool ee ya gaawoori ki'is.

⁴⁰ Mi kíumin tēelibéecigaaraa ba kaal rawii wayee ba mínnndii.

⁴¹ Yéesu taassa an:

- Dú, būwii wati, dú bii dú laakoo ngém ee dú tumi iñaa joffiifa, mi enan narúu bi kera? Mi müuñfanndúu bi kera? Haydohaa kowukiigaraa dii.

⁴² Daa oomaanaa deeyee, rawaa fellatari kakay, yaa saylukohhi didóoli'. Wayee Yéesu gëtta rawaa, wéki'ta oomaanaa. Léehí'ta ya íkkari paamci.

⁴³ Béeb būwaa waaru'ussa ga yaklaataa doolaa Kooh.

Yéesu yéegalohissa an ya hay kikaan ee ya mélís

(Mëccée 17: 22-23; Marka 9: 30-32)

Buwaa béeb waaru'ussa ga tóoh ificaa Yéesu tumeeda, ya wo"a tēelibéecaagari an:

⁴⁴ - Súkúrukut dijóffí iñii mi yahhúu kiwo' yii: Kowukii bii hay kitiku ga yah būwii.

⁴⁵ Wayee ba ínohhii iñaa wo'eenamaa waa' kiwo'da, ndaga wo'eenaa man na cah gaña, bi ba mínnndii ki'ínoh iñaa wa waa' kiwo'da ee ba kaañnjiiri kimeekisoh iñaa aaw ga wo'eenamaa.

Baa Yéesu wo' an yéri wéñ kiyak ga fíkí Koohda

(Mëccée 18: 1-5; Marka 9: 33-37)

⁴⁶ Tēelibéecaa Yéesu enussa ga kinookoh ga dzuuyba ki'ínoh baa wéñ kiyak gañada.

⁴⁷ Yéesu ínohha iñaa ba halaatdfa, ya bëbpa ku'oomaa, tuuki'taja ga yahaaci.

⁴⁸ Léehí'ta ya wo"aba an:

- Baa fu te' oomaanii yii ga teekiigoonaa, lakanaa fu te"oo, mi ga kihaffoo; ee baa fu te'oonaa, fu te' baa wossooda ñan; ndaga baa wéñ garúu kijutuut béeþpúuda yéri en yaa wéñ kiyakda.

⁴⁹ Sañ bëbpa wo'eenaa, wo"a an:

- Kiyaakii, dí hotin baa enee na kikaal rab ga būwii ga teekiigaraa ee dí waa'tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Kaa hoonohattika, ndaga baa lebirohhii naruunaa, fa' naruu.

Bu-Samarí sagussa Yéesu aas dëkaagaba

⁵¹ Ga waa wahtaa Yéesu jomee kikolkoh eldiúna, ya lap dlook-Kooh le"a, ya tuukka tek ga kika' Yéerúsaleem.

⁵² Ya wossa bifo' dà dëewírukki. Ga waa būwaa karussa, baa aassa dëk-kaw ga gohaa Samaríi, kiheeli' Yéesu ga daa ya dalan.

⁵³ Wayee bu-déekaa sagussa Yéesu aas da, ndaga ya aawee Yéerúsaleem.

⁵⁴ Daa tēelibéecaa Yéesu, Saak na Sañ hotee iñamaa ba wo"a an:

- Ha'mudii, fu waarin dí nak kiwii, ka yoosuk asamaan, ka cfúbi'ñane?

⁵⁵ Wayee Yéesu méeñsukka gaña, yaa ña'bá*.

⁵⁶ Léehí'ta baa yaa dék-kaw wiliis.

Baa waa' kitaabuk Yéesunaa

(Mëccée 8: 19-22)

⁵⁷ Yéesu na tēelibéecaagari ensee ga waas, laakka baa wo"i an:

- Daa fu yah tóoh, mi hayyaa kitaabuk.

⁵⁸ Yéesu wo"ari an:

- Tílcii laakuunun dúl ee selcii ga asamaanda laakuunun taal, wayee Kowukii bii laakoo daa ka leeman hafiigari.

⁵⁹ Yéesu wo"a bo' yiliis an:

- Taabukaaroo.

Yaama taassari an:

- Ha'mudii, onaaroo paay mi acnee paammboo.

⁶⁰ Wayee Yéesu wo"ari an:

- ñisaan būwaa kaaninda baa ac būwaagaba kaanda, ee fu, tiida fu yéegalohnee Nguuraa Kooh.

⁶¹ Bo' yiliis wo'issari an:

- Ha'mudii, mi hayyaa kitaabuk, wayee onaaroo paay mi tañkohnee na bū-kaanndoo.

⁶² Yéesu loffari an:

* 9:55 9: 55 Laakin ga kénycta dëbda, caa baaat ga an: «ya wo"aba an: dú ínohoo helii dú en nawadfa. Kowukii bii hayyi dii kisanju' muuuntii būwii wayee ya hayta kimúsal.»

- Baa en na kilín, am mësíin, heeluki fenoocinaa, baa yaama mínoo kilégéy ga Nguuraa Kooh.

10

Yéesu wossa tēelibée bidaanjkaah-yitnabanak na banak

¹ Ga waa iñamaa paaffa, Yéesu tannda bo' bidaanjkaah-yitnabanak na banak biliis ee ya wossaba banak banak, ba kuliyukki ga teerucaa béebsca na dekatcaa ya jomee kika' na kihafcida tööhca.

² Ya wo"aba an:

- Píkii yewinin ee píkohcii caakussii. Kon, kíimat ha'-píkii ya baat kiwosoh filégéyoh ga píkiigari.

³ Tídat! Mi yii wossúu fodii tupe' ga djuuy bigumuú.

⁴ Kaa baydohat kopa', hëmbu wala ñafa' ee kikéñdoh hanattúu kifaan ga waas.

⁵ Kaanfaa dñú míni kí'aas béebs, kéñdohat paay an: «Jam namohat narúu!».

⁶ Binaa bo' jam en daamanaa, jamaa dñú kíimi'tida hay kiyosuk gari; ee bo' jam enndii danaa, jamaa aaw garúu.

⁷ Yugat ga kaanfaa faama, dñú ñami dñú ani iñcaa dñú e'sanda ndaga légyohaa en béebs jomin kifayu. Kaa taabat kaan na kaan.

⁸ Teeraa dñú aasoh béebs ee buwaa tookussúu danaa, ñamat iñcaa dñú teebsanda.

⁹ Wékírat dñúukool'caa enu ga teeraamada, dñú wo' bu-dékaa an: «*Nguurii Kooh deeyinndúu».

¹⁰ Wayee teeraa dñú aasoh ee dñú tookussii danaa, meyat ga mbedicaa dñú wo' an:

¹¹ «Dí bii përtuk sah ki'íkkúu pëndëlii dëkiigarúu ñaak ga kotciigaríida, wayee ínohat gakaan a Nguurii Kooh deeyinndúu.»

¹² Léehí'ta Yéesu tikka ga an: Mi wo"úuka, besaa yah ki'atti'ohufa le'aa, bu-Sodom bérí taní'an bu-dékaa waama.

Dékcaa sagu kigëmda

(Méccée 11: 20-24)

¹³ - Massa dñú, bu-Korasee! Massa dñú, bu-Betsaydaa! Ndaga kíntaancii tumsee ga dñuuycúuda tumsee ga djuuy dékaa Tíi' na waa Sídonjaa eneena kuméen'i ba ekukin saaku, ba yuñ ga wet kiteewoh an ba récukin baakaa'ciigaña.

¹⁴ Kérí tah besaa atti'ohsanda le'aa, bu-Tíi' na bu-Sídoj bérí taní'anndúu atti'.

¹⁵ Dñú, bu-Kafarnawom, dñú yaakaa' an dñú hay kibëwíru bi ga dook-Koohe? Ó'óo, dñú yah kiyooskídu bi ga bu-baam.

¹⁶ Ya wo'issa tēelibéecaagari an:

- Baa sükürüküunaa lak sükürukkoo ee baa sajnngúu kite'aa lakanaa sajnngoo kite'. Ee baa sajnngoo kite'aa lakanaa sajn kite' baa wossoda.

Tēelibéecaa Yéesu woseeda boykussa

¹⁷ Tēelibéecaa bidaanjkaah-yitnabanak na banakbaa boykussa lak keeñba soosin seb, ba wo"aba an:

- Ha'mudii, ga teekiigaraa, bi ga rabcaa tookdñuuunndíi!

¹⁸ Yéesu wo"aba an:

- Mi hotee ga Seytaani ga waa ya dñeeegískoh dook en fan melicdfa.

¹⁹ Malkat! Mi oninndúu dooli kikoo' ga dook gojcii na dagalcii, na kinapañsoh dooli Seytaani ee dara mínoo yen garúu.

²⁰ Ga iñaa kaa neblukat ga dii rabçii tookdñuuunndúuufa wayee neblukat ga dii teekciigarúu bíduunun ga dook-Koohdha.

Yéesu ndammba Kooh paamci

(Méccée 11: 25-27; 13: 16-17)

²¹ Ga saasi, ga tumeenaa Helaa yisela'í'yaa, Yéesu liiffa na keeñ wisóosi', ya ndammba Kooh Paamci an:

- Buba, Ha'mudii dook na kakay, mi yii gérëmmbaa ga dii fu teewin buwii ínohssoo darada iñaa fu daak ha'-hamhamcii na buwii jaginda. Ee, Buba, iñamaa laakohdfa ndaga nebpaa hen fu waa'taka.

²² Paammboo erinndoo iñaa en béebs. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa; ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na buwaa Kowukii waa'bäri kiteewaa.

²³ Léehí'ta ya mëeñsukka ga tēelibéecaagari ya wo"aba hañba doj an:

- Ba yewinin müü' buwii hasciigaba hot iñcii dñú hotdfa,

²⁴ ndaga mi wo"úu man sëldiiga-Kooh na buu' biyewin waaruunun kihot iñcii dñú hotdfa na kikeloh iñcii dñú kelohdfa wayee ba hottiica ee ba kelohhiica.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo baa dëkee Samariüifa

²⁵ Laakka jégíroh-waas yaa waaree kimalaksukoh Yéesu, ya kolukka, meekissari an:

- Jégírohii, iñii yiida mi jom kitum bi mi laas þakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

²⁶ Yéesu loffari an:

- Iñii yiida bídu ga Waasiiruu? Fu am ya ga iñaa fu janj gada?

²⁷ Baa taassa an:

- Fu waaran Ha'mudii Koohyiigaraa, na keeñaagaraa tóoh na kipeskaagaraa tóoh na doolaagaraa tóoh na helaagaraa tóoh ee þan fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuda.

²⁸ Yéesu wo"ari nak an:

- Ee, iñum fu taasda júwin. Tumaa iñama, fu pes bi taa'.

²⁹ Wayee jégíroh-waasaa waaree kilaak kayoh, ya dalla kimeekis Yéesu an:

- Bii yiida en mooroommboo?

³⁰ Daama Yéesu loffari an:

- Laakee yaalaa meyohee teeraa Yéerúsaleem, yaa yah teeraa Yéríkoo. Ya hídukohha ga þigíroh-waas. Ba te'a iñaa ya bayeeda tóoh, þa feekkari bi yaa yah kikaan, þa foñnjari da, baa yah.

³¹ Laakka sarahohaa kooroh waasaama. Daa ya hotee baa, ya ðeenjnga di'úsaayi', yaa yah kotci.

³² Laakka þan bo', ee iñaa Léwít, le'a daama. Daa ya hotee baa, ya ðeenjnga di'úsaayi', yaa yah kotci.

³³ Wayee laakka þaa dëk kúlkaa Samarií, yaa enee ga waas kibaaf, ya hayya bi ga yahaa baa, ya laakka yérmaandi wiyaak gari, ga waa ya hottida.

³⁴ Ya baatta kideey ga baa, tummba díuleen na biiñ ga gaañcaa, ya müullaca. Ya tikkari ga baamaagari ya lapeeda, bayyari ga dekataa sagac dalifa ee ya toputu"ari dijóffi".

³⁵ Ga kooh-wiisfaa, ya meydohha hëelís denariyon kanak, e'ta ha'-dékataa, wo"ari an:

- Mi yii yah ee toputu'aari dijóffi'. Binaa fu tum gari iñaa wëñdanaa, mi yérí yahhaawa ki'ik mi þoykoh diinnaa.

³⁶ Yéesu meekissa jégíroh-waasaa an:

- Ga þuwaa þaahaybaa baama, yiida gaþa teewoh ki'en mooroom þaa gúroh-waascaaf eekeeda?

³⁷ Jégíroh-waasaa taassa an:

- Yaa teewoh kilaak yérmaandi garida, yérí.

Yéesu nak wo"ari an:

- Tíida, ee fu þan, tumaa fodaama.

Yéesu aassa kaan biMarta na Mérí

³⁸ Lak Yéesu yaa ga waas na télíbéeceaagari, ya aassa dëk-kaw. Daama, laakka ðetifaa teeku Marta, bayya Yéesu kaanci.

³⁹ Marta laakeera këmëenkímun, yaa teeku Mérí. Yaama yugee ga kotcaa Ha'mudii, yaa súkúruk jégírohaagari.

⁴⁰ Marta nak, lak lëgëycaa d'uuy waafíaa hëpin gari, ya hayya ga Yéesu, wo"ari an:

- Ha'mudii, dii Mérí foñnjoo na lëgëyi tóohdfa, enndiiraa darane? Wo'aari kay ya amdohho!

⁴¹ Ha'mudii taassari an:

- Wari fu þan Marta, fu þítukin lool ga enaama ciyewin.

⁴² Wayee yen yíinoo doj yérí laak solu. Mérí tanukin bakaa gënda ee ken te'oowa gari.

11

Yéesu yëedírohha kikiim Kooh

(Mëccée 6: 9-13; 7: 7-11)

¹ Laakka bes, Yéesu enee na kikiim Kooh ga dekat. Ga waa ya lëehi'ta, yíinoo ga télíbéeceaagari wo"ari an:

- Ha'mudii, yëedíraaríi kikiim Kooh fodaa Saj yëedíreeka télíbéeceaagarida.

² Yéesu wo"aba an:

- Binaa dú en na kikiimaa, wo'at anee:

«Buba, þéeb ínohat kisela'kii teekiigaraa;

Nguuriigaraa le'at dii.

³ Onaaríi besaa en þéeb iñaa dí jom kiñamða.

⁴ Bayalaaríi baakaa'ciigaríi,
ndaga dí, ga kihaffii, dí bayalin buwaa tooñnjíida.
Ee kaa iiissii dí keen ga fi' Sneytaani.»

⁵ Yéesu wo'issaba an:

- Enee an yiñnoo garúu laak fiiliimun, ya ka' gari ga leeloo wek kiwo'i an: «Fiilii, luúdaaroo mbiúurú kaahay.

⁶ Laak fiiliiroo yiñnoo yaa hay kibaab ga kaanndoo ee mi laakoo dara iñaa mi eranndi.»

⁷ Ee yaama taassi ga duuy túuyaagari an: «Kaa tangalloo! Diima deñ dí téckin ee mi na bu-kaanndoo dí faanukin. Mi míniissii kikoluk ki'e'taa mbiúurú.»

⁸ Mi wo'"úu man, luu enee an ya kolukki e'ti mbiúurú ndaga daa ba en bifíiliimunda, ennaa ya hay kikoluk e'ti iñaa ya soolukfa tóoh ndaga daa yaama duucuk ga kikiimkaada.

⁹ Mi nak, mi wo'"úu an: kíimat, Kooh hayyúu ki'on. Heelat, dú hay kihot. Fëekírat, cfú hay kilégíscfu.

¹⁰ En ki'ena, baa kíim béeëb, onu; baa heel béeëb, hot; ee baa fëekí' béeëb, hay kilégíscfu.

¹¹ Paamudii yiida garúu eran kowuci gonj binaa ka kíimmbi jéenaa?

¹² Wala ya e'ka dagal binaa ka kíimmbi wakaa?

¹³ Kon ga dii dí hín kibonfa, en lak dú bérí míñ ki'on towutaagarúu enaama cijófíraa, wéñnaa ga Paamudii ga dookfa. Buwaa kíimmbi Helaa yisela'íyaada, ya onoobayane?

Yéesu yabussa kitaam na Sneytaani

(Méccée 12: 22-30; Marka 3: 22-27)

¹⁴ Laakka bes, Yéesu enee na kimeydoh ga bo' rawaa luublukohhi. Daa rawaa meyee, luuwaas aawwa kiwo' ee buwaa waaru'ussa.

¹⁵ Wayee laakka gaba buwaa wo' an:

- Belsebul, buurii rafci, yéri onndi dooli kikaal rafci ga buwii.

¹⁶ Laakka bo' biliis baa waareeri kimalaksukoh. Ba meeckissari ya tumi'ba kíntaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.

¹⁷ Wayee Yéesu ínohha halaatcaagaba ya wo"aba an:

- Kúlkaa hégískoh ga duuyka béeëb, aaw ga kifaay. Túuycaa bú'sukoh waa en béeëb ga dook mooroomici.

¹⁸ Kon binaa Sneytaani hégískoh ga duuycinaa, nguuraagari tuman na bi wa lísi kituuk? Ndaga dú wo' an Belsebul yéri onndoo dooli kikaal rab ga buwii.

¹⁹ En lak an mi, Belsebul yéri onndoo dooli kikaal rawaa, haa bii on buwiigarúu dooli kikaal rab ba? Kon buwumgarúu, ga kihafba, bérí atti'anndúu.

²⁰ En ki'ena, en an mi kaali rafci na doolii Koohaa, kon Nguuri Kooh le'in bi garúu.

²¹ Binaa baa laakin dooli ee bayin ganaay watuk kaancinaa, lak alalaagari béeëb lewin.

²² Wayee baa wéñji kilaak dooli hayaa, soonjgi, mínni, te' ganaaycaa ya yaakaa'lukeeda tóoh, waroh iñcaa ya bewoh garida.

²³ Baa fa'tii naroona, heññoh naroos; ee baa négirohhii naroona, yii tarasroh.

Rab míñ kiboyukis ga daa ya kaaloheed'a

(Méccée 12: 43-45)

²⁴ - Binaa rab meyoh ga bo'aa, ya túuti ga égíraa, ya heeli daa ya ííkarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, ya wo' ga helci an: «Mi naman kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheed'a.»

²⁵ Binaa ya le' danaa nak ya laak kaanfaa paruuunun bi setin, hëwíruunun bi jekin.

²⁶ Fodaama ya yee kikoo'nee rab biyitnábanak biliis baa wéñji kisoot; ba aas ga kaanfaa, ba dék ga. Faf baa yaama, ga daa ya madee kufewaada, wéñisfa kiyiis.

Iñaa wéñ kineëb ga kipesda

²⁷ Laak Yéesu yaa wo' fodaama, laakka ga duuy mbooloomaa betifaa wo' ga dook an:

- Betifaa bayeeraa ga lookaagari, bëpí'taraa ga bëibcaagarida yewinin müú!

²⁸ Wayee Yéesu taassari an:

- Wo'aa kah an buwaa súkúrku wo'eneen Kooh ee ba taabukiwadfa, bérí yewin müú!

Buwaa waa' kihotu kíntaan

(Méccée 12: 38-42)

²⁹ Lak bo' bëyewin négirokohuunun ga yahaa Yéesu, ya aawwa kiwo' an:

- Buwii jamaanii wati, bibo' bibóni'. Ba waa' kihot kíntaan, wayee kíntaan wiñino tookfusandii, enndii waa Sonaasaa.

³⁰ Ndaga fodaama daa Sonaas enee mandarga ga bu-Nínífsa, fodaama ñan Kowukii bii yah mandarga ga buwii wati.

³¹ Besaa atti'ohsanda le' béríinnaa, buuraa yibetiyyaa^{*} kúlkoh iñaa hanoh meyaa'-noh ñaamdfa hay kituuk ga fíkii ñuwii jamaanii wati, ya búlba. Ndaga ya meyohee gohcaa ëldúna wëñ ki'usaayda kisukúruknee wo'eencaa buu' Salomon liif na hamhamdfa. Ee malkat, laakin dii baa wëñ Salomon!

³² Besaa atti'ohsanda le' béríinnaa, bu-teeraa Níníf hay kituuku ga fíkii ñuwii jamaanii wati, ba búlba ndaga bu-Níníf súpitseera kipeskaagaba ga waa fa keloh jangataa Sonaasdfa; ee malkat laakin dii baa wëñ Sonaas.

*Liiwukaa Yéesu wo' ga loo lampu na kuhasda
(Méccée 5: 15; 6: 22-23)*

³³ Yéesu liiwukka anee:

- Ken taaloal lampu, faanwa ga daa dfaakukin, [wala lí' kanu ga dfookgaa]^{*}, wayee fu likanwa ga dfook doonaa ñuwaa aasdfa hotu lee'laataa.

³⁴ Kuhaskiigaraa kéri en lampii faanfiigaraa. Binaa dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa tóohfa eni ga lee'laat. Wayee binaa kuhasfu wakkiinaa, faanfaagaraa eni ga ñúus ban.

³⁵ Kon watukaa lee'laatum en ga ñuuuyfuda, wa ñúus!

³⁶ Kon binaa faanfu tóohfa en ga lee'laat ee laakkii bák wiñoo waa en ga ñúusaa, béeëbfa yah ki'en ga lee'laat, man na fodaa daa lampu lée'díraa lañfa.

*Yéesu hassa Férísiyeencaa na jégíroh-waasca
(Méccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)*

³⁷ Ga waa Yéesu wo'a bi leehí'ta, laakka Férísiyeegaa ñayyi kicuunohuk ga kaanci. Yéesu aassa, yunjga kiñam.

³⁸ Férísiyeegaa waaru^a a ga waa ya hot Yéesu yunjga kiñam ee tísukkii paayda.

³⁹ Wayee Yéesu Ha'mudii wo'ari an:

- Dú, Férísiyeençii, dú man anee, dú tísí bi ga bíñcaa kaascii na tanutii, wayee ñuuycúu liif na halaat kilok na halaat cibóni^{*}.

⁴⁰ Dú bérí lohoy hel! Kooh yaa hëwí^b iñaa hanoh foohdfa, enndii ya hëwí^c iñaa hanoh ñuuuyda báne?

⁴¹ Sarahohat iñaa en ga keeñjúuda, en danaa iñaa en béeëb hay garúu kiset.

⁴² Massa dú, Férísiyeençii! Dú tumi sah sarah fodii bákaa wudaanjkaahwaa ga naana na nduu', ee ban ga iñcii tóoh línsi ga dë'fa, wayee dú saganoñin kijúb na kiwaa' Kooh: iñiima yéři dú jomee kitum ee iñcaa cíino hanat kisaganohu^{*}.

⁴³ Massa dú, Férísiyeençii! Ndaga dú waari kiyun ga fíkii ga ñuuuy jaangu-yaawúu'caa ee dú waari kikéñdu^b yah kanak ga paancaa.

⁴⁴ Massa dú! Ndaga dú man na loyaa ken tummbii mandarga ga, ñuwaa tínsi ga dfook gaa, ee ínohssoo gaka bi tahfa kiliib^c ga fíkii Kooh!

⁴⁵ Laakka jégíroh-waas^d yínoo yaa wo'i an:

- Jégírohi, binaa fu wo' danaa, fu bássii ban!

⁴⁶ Yéesu loffari an:

- Massa dú, jégíroh-waascii! Dú ban, dú koori ñuwii dfoocaa fa hatinoo, ee dú tookoo jokonndúu jiñoo le' ga.

⁴⁷ Massa dú! Dú hayaa dú mó'dí loyccii sëldíiga-Koohcii, ee bipaammbúu apeefha.

⁴⁸ Fodaama dú teewohin an dú taabin ga iñcaa bicaasammbúu tameeda, ndaga fa apin sëldíiga-Koohcii, ee dú bii mó'rí loyciigaba!

⁴⁹ Kéri tah Kooh ga hamhamaagari, wo'a an: «Mi hay gaña kiwosoh bísëldíiga-Koooh na biyéegalah; ba hay ki'ap biiñoo, ba hatal biiñoobaa ga kipesfa.»

⁵⁰ Iñamaa yéři tahan bi ñífaa sëldíiga-Koohcii béeëb aamsee ga waa ëldúna saku bi watifa hay kikípuk ga hafcií ñuwii wati,

⁵¹ aboh ga ñífaa Abeel^e bi ga ñífaa Sakarí yaa apsee ga díkaanti daa sarahcaa ték'iñifa na dekataa wisela'i'waa^f. Ee mi yéři wo'úuka, iñaa laakee yaama hay kikípuk ga hafcií ñuwii wati!

⁵² Massa dú, jégíroh-waascii, dú nísin kucëwíikaal legísi halaa tahi bo' ki'ínohdfa: dú, ga kihaffúu, dú aasoo ee baa waa' ki'aas béeëb dú kokohhi.

⁵³ Ga waa Yéesu meyoh daamada, jégíroh-waasca na Férísiyeencaa baa tamoh ga dfoocci ee ba baa meekissi iñaa en tóoh:

⁵⁴ ba baa heelli kíff' doonaa ya ëldoh bi ba balaëb yen ga wo'eenaagari.

^a 11:31 11: 31 Malkat 1 Buu' 10: 1-13. ^{*} 11:33 11: 33 Ga këyítcaa dëfðfa, laakin caa ñayyi wo'eencii fodii: wala lí' kanu ga dfookgaa. Malkat ga Marka 4: 21. ^{*} 11:42 11: 42 Malkat Dëteronom 14: 22-23. [†] 11:51 11: 51 Malkat ga Sënees 4: 11: waama Kayeenj apee këmëenjkici Abeel ndaga ki'iñaan. [‡] 11:51 11: 51 Malkat Koronik 24: 20-22, mbooloomaa appa Sëldíiga Sakarí ga ñuuuy Kaanfaa Kooh.

12

*Yéesu hoonohha tēelibéecaagari kijófjófduk fodii Férísiyeencaa
(Mëccée 10: 26-27)*

¹ Lak waama, buwaa négírukohsee iñaa le'in bo' bjjúnni ciyewin bi bjinoo baa ton ga fimooroomba. Yéesu wo'"a paay na tēelibéecaagari an:

- Abukat ga jikii Férísiyeençii en kijófjófduk en fan kuuncaa kaañhindaa.

² Laakkii iñaa míin kidaakuk bi hotukoo ee laakkii iñaa bo' míin kidaak bi meydohsoo fanj.

³ Kérí tah iñaa dú míin kiwo' na wek béeb, hay kikelohuk ga noh tanj, ee iñaa dú míin kimeedíroh ga duuy túuyaa daakukin béeb, hay kiyéegalohu ga leeloo paancaa.

*Baa cal kiniikda
(Mëccée 10: 28-31)*

⁴ Yéesu wo'issa an:

- Mi wo' narúu, dú bii dú en filiimunciigooda: kaa niikat buwii api faanfii ee paaflínamanaa, ba mínsoo kitumis dara yiliis.

⁵ Mi hayyúu kiwo' baa dú jom kiniikda: niikat baa wée'taa ga an yi, ap bi lëehíraa, míin kijaf ga safara. Ee, mi wo'úuka baa yaama yérí dú jom kiniik!

⁶ «Tudiindii' tiyétús toonohsirii dërém kanake? Moona déy, Kooh alukki jiinoo gata.

⁷ Bi ga fenfii ga hafciigarúuda sah, töohfa kíduunun. Kon kaa niikat dara, ndaga dú wéñ solu töoh diindii'cii.

*Iñaa Yéesu wo' ga loo buwaa tookki na buwaa taasukkida
(Mëccée 10: 32-33; 12: 32; 10: 19-20)*

⁸ Yéesu tikka ga an:

- Mi wo'úuka: béeb baa fu tookkoo ga fíkii buwiinaa, mi Kowukii bii, mi hayyaa kitook ga fíkii malaakaca Kooh.

⁹ Wayee baa fu taasukkoona, fu hay kitaasku ga fíkii malaakaca Kooh.

¹⁰ Béeb baa fu wo' iñaa moroo ga Kowukii biiinaa, fu hay kibayalu, wayee baa fu baa Helaa yisela'i'ya béeb, fu bayalsooka.

¹¹ Binaa dú bayu ki'atti'u ga jaangu-yaawíu'caa wala ga fíkii atti'ohcaa na ga fíkii buwaa kuliyuki ga nguuraacfanaa, helciigarúu dalat ga daa dú taasan ga iñaa dú yabudaa na iñaa dú wo'anda.

¹² Ndaga Helaa yisela'i'ya, ga wahtaama, hay ki'ek garúu iñaa dú joman kiwo'da.

Liiwukaa wo' ga loo ha'-alalaa taabuk kilaak dojnä

¹³ Laakka ga mbooloomaa baa wo' Yéesu an:

- Jégírohii, wo'aa yaakkoo ya waroh naroo iñaa dí lamda.

¹⁴ Yéesu taassari an:

- Moo yaalii yi, bii yiida falloo ki'atti"úu wala kiwarohhúu alalaagarúu?

¹⁵ Lëehí'ta ya wo'"a buwaa an:

- Watukat ee abukat ga kiwa'a kilaak, ndaga kilaak alal báayii kipes bo' luu alalaayewin yewin.

¹⁶ Ya wo'aba kon liiwukii wii:

- Enee bo' yaa laakin alal, ya laakkä yoon ee yooncaa laabpa lool.

¹⁷ Ya yaa halaat ga helaagari an: «Mi tuman na ee mi laakoo daa mi dapan iñcii mi píikda?»

¹⁸ Lëehí'ta ya wo'"a an: «Iñii yi yérí mi tuman: mi búran dapciigoo henaan, mi tawah ciliis, caa wéñ kiyak, en danaa mi négíroh tohootiigoo ga töoh na iñcii mi laakfa töohca.

¹⁹ Lëehíraa, mi wo' haffoo an: Mbé, fu laakin alal wiyewin waa míniinndaa kífay tikiis tiyewin. líkaraa faanfigaraa, fu ñami, fu ani, fu mbúumbaayuki.»

²⁰ Wayee Kooh wo'"ari an: «Fu yérí lohoy hel! Ga wekii wati sah sah kipesfu hay kileeh. Kon iñcii fu waayukdee haffuda töohca, bii yahca kilaak baa?»

²¹ Yéesu tikka ga an:

- Iñaamaa yérí dalan baa fu négírohi' haffu alal ee Kooh hottii kilaak-alalfu.

*Tēelibéecaa Yéesu jomu kiyaakaaru ga Kooh
(Mëccée 6: 25-34)*

²² Lëehí'ta Yéesu wo'"a tēelibéecaagari an:

- Iñaamaa tah mi wo'"úu an: Kaa halaatat ga ñamahaa dú laakan sooli ga kipesohda wala yéerícaa dú laak sooli ki'ekuk ga faanndúufa.

²³ Ndaga kipes kérí wéñ kilaak solu ñamah ee faan férí wéñ kilaak solu yéeri.

²⁴ Malkat ga hëekérúucii, þa sokoo, þa píkoo, þa laakoo dap-kaan, þa laakoo dap fenoo kaan wayee Kooth yaa ñëmí'ba. Ee dû wëñ selii solu fúuf!

²⁵ Bii yiida garúu míin kibaat iñaa hín na siñdaa jokon ga kipesci bi ya bítuki ga coonucaagari?

²⁶ En lakanaa iñaama doj dû mínoo kitum dara ganaa, dû yah ya kihalaat ga iñcaa cínoo?

²⁷ Malkat ga pëegíi-nduhumfii fimórí'fii ga ëgíriida: fa lëgëyoo ee fa foliloo. Wayee mi wo"úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tóoh ekukkii kúltícaa hín kimo' na wiinoo ga pëegíi nduhumcii.

²⁸ En lakanaa Kooh yérí móri' fodaama pëegíi-nduhumfii fimórí'fii ga ëgírii wati, ee kuwisa fa yah kijafu ga kiwii donjanaa, wëñaa ga, dû ga kihaffúu, ya ekoorúu bi jofe? Ngémíigaruu daal dooyii!

²⁹ Kaa halaatat rek ga kiheel iñaa dû ñaman na iñaa qú anan.

³⁰ Iñciima tööhca buwii ga èldúna ee ínohsoo Koohfa bëri tumi lëgëy kiheelca, wayee dû, Paammbúu yii ga dookfa ínohin an dû laakin sooli ga.

³¹ Namat kiheel Nguuraa Kooh, iñaa tes dû laak sooli gacä, Kooh hayyúuri ki'e'.

Heelat kilaak alalaa ga dookfa
(Méccée 6: 19-21)

³² Yéesu wo'issa an:

- Dû, yopiigoo wiyínwii, kaa niikat ndaga newin Paammbúu ya bokdohhúu ga Nguuraagari.

³³ Toonat iñum dû laakfa, dû erohwa sarah. Heeldat haffúu nafa'caa magatoo, alalaa leehoo taa' ga dook-Kooh: daama lok mínoo gaca kilaas ee maasoh mínooca kiyasoh.

³⁴ Ndaga daa alallúu enoh béeþ, keeñnjúu waa da ban.

Súrgacaa Yéesu jom kineehu kimalak

³⁵ Yéesu tikissa ga an:

- Pékírukut bi yégis díñ, dû taal lampucumgarúu, dû seki.

³⁶ Ee madat na súrgacaa en na kiseku ha'-kaanþa, yaa yah kimeyoh cikilook, bi þa mínni kilégísi', ya le'i ee feekíri halaanaa.

³⁷ Ba yewinin müu' súrgacaama, binaa ha'-kaanfaagaba hayaa, laakanþa lak þaa lís kineeh kimalak! Mi wo"úuka ee kayoh; ya hay kipékíruk, ya yugi'ba kiñam ee ya taam gaþa ya nori'ba þa ñam.

³⁸ Luu ya hayee ga leeloo wek wala iñaa paafða sah, binaa ya laakþa lak neehussii béeþ, ba yewinin müu'.

³⁹ Ínohat iñii yii bi jof: binaa ha'-kaan ínohee wahtaa lokaa hayandanaa, eneenaa ya hay kiwatuk ee iísoo kaanfaagari fa pooku.

⁴⁰ Dû ban, waayukat, ndaga Kowukii bii hayan ga wahtaa dû foogandii.

Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa þanakþaa
(Méccée 24: 45-51)

⁴¹ Pee' dalla kimeekis Yéesu an:

- Ha'mudii, fu wo' narii ga liiwukumanoo, fu wo' na þuwii béeþba þan?

⁴² Ha'mudii taassari an:

- Kon bii yiida yérí en súrgaa tookfin ha'-kaanci ee teeyin? Yérí en yaa ha'-kaanci tikan ga fikii súrgacaagari, doo ya e'ba yaa en béeþ iñaa ya jom kiñamda, binaa wahtaa le'aa.

⁴³ Ya yewinin müu', súrgaama, binaa ha'-kaadaagari boyuk, laakki ga lëgëyaamanaa.

⁴⁴ Mi wo"úuka ee kayoh; ha'-kaanci hayyi kitik ga dook iñcaa ya laakfa tóoh.

⁴⁵ Wayee binaa súrgaama wo' ga helaagari an: «Ha'-kaanndoo kolukkii kihay», bi tah ya en ga kifeek súrgacaa þiyaalþaa na þibetíþaa, ya en ga kiñam na ki'an na kilaal rek,

⁴⁶ ha'-kaadaa súrgaama hay kihay ga besaa ya foogandii na wahtaa ya ínohanndii: ya hayyi kifeek doo' címéeski', ya wa'ti iñaa sek þuwaa saj kigëmu Koohfa.

⁴⁷ Súrgaa ínohin iñaa ha'-kaanci waa'da ee ya saj kipari', ya tum iñaa ya nakudsanaa, ya hay kirípu ngee' ciyewin.

⁴⁸ Wayee súrgaa ínohoo iñaa ha'-kaanci waa'da ee tumi iñaa tahanndi kifeeku, yaama súrga feeksan ngee' cijutuut. Baa onu yewin béeþ hay kimeekisohu yewin, ee baa eru kidaak iñaa yewinin béeþ hay kimeekisohu iñaa yewinin.

Yéesu tahiñ buwaa kihégískoh

(Méccée 10: 34-36)

⁴⁹ Yéesu tikka ga an:

- Kiwii kéri mi hayee kihaydoh ga èldúna, ee dii mi waaree ka am kiméeñi'fa!

⁵⁰ Wayee mi jomin kiñooduk ga mesiklaat, ee ka bítinndoo moos bi ga daa iñaama laakohanda!

⁵¹ Ati dú foon an mi haydoh jam ga ēldúna? Ó'óo, mi wo"úuka, mi haydoh kihégískoh.

⁵² Díima den bo' biyétús baa bok hal hay kihégískohu, baahaybaa keenu ga dook banakbaa tesda ee banakbaama keenu ga dook baahaybaa.

⁵³ Buwaa hay kihégískohu: paamun keen ga dook kowuci kiyaal ee kowukaagari kiyaaalkeen ga dookci, eemun keen ga dook kowuci kibeti ee kowukaagari kibetikaa keen ga dookci, payamun yiñeti keen ga dook beti kowuci ee betifaa kowukaagari keen ga dookci*.

Kimalaksukoh iñcii en na kilaak watida
(Méccée 16: 2-3)

⁵⁴ Yéesu wo'ee mbooloomaa ban an:

- Binaa dú hot húy kolukoh aasaa'-nohaa, dú aawi kiwo' an: «Kooh hay kitob», ee iñaama laak.

⁵⁵ Ee binaa dú yéen uuris wépoh bakii hanoh meyaa'-noh yah-sençanaa, dú aawi kiwo' an: «wati Kooh hay kitam noh», ee kéri laaki.

⁵⁶ Dú, bii dú jofjófduki ga flikíi buwiidfa! Dú mínin kimalaksukoh iñcii meyi ga asamaan na ga kakayclanaa; haa tum na dú mínoo kimalaksukoh iñii hew watida?

Heelaa kijúwoh na baa fu coowoh nari
(Méccée 5: 25-26)

⁵⁷ Yéesu wo'issa an:

- Iñii tah ya ban dú malaksukohoo na kihaffúu iñaa júwin?

⁵⁸ Binaa fu laakoh na bo' bi dú taam kiyee ga buuraa, leenaa gaawaa nari kibégískoh ga waasaas, fodaama ya le'noo naraa ga atti'ohaa, yaama tilkkaa ga yah élkëetaa ee élkëetaa töccaa ga kasu.

⁵⁹ Mi yéegallaa man, fu meyohoo daama ee fu fayyii iñaa fu laaki'tifa tóoh, bi ga fiftínaa méeñdohdfa.

13

Súpitat kipeskiigarúu wala dú sanju'

¹ Ga wahtaama, laakka buwaa hay ga Yéesu kibéestí'ti buwaa Pílaat aplukee ee boksee ga bu-Gélilée, lak ba en na kitumi' Kooh sarahdfa.

² Yéesu taassaba an:

- Dú foon an binaa buwaa bok ga Gélilée baama apu fodaamanaa, iñaama waa' kiteewoh an ba enee ha'-baakaa'caa wéñi kiyak ga bu-Géliléedfa tóoh?

³ Mi wo"úu man ó'óo. Wayee binaa dú súpítii kipeskiigarúunaa, dú hay kisanju' béeñpúu fodaama.

⁴ Haa buwaa bidaanjkaah na biyitnaðaahaybaa tawahaa wihoottawaa ga Sílowee* keenee ga dookba, appabada; dú foon an béríi wéñee kitum baakaa' ga bu-Yéerúsaleem béeñbane?

⁵ Mi wo"úu man ó'óo. Wayee, binaa dú súpítii kipeskiigarúunaa, béeñpúu dú hay kisanju' fodaama.

Líiwukaa Yéesu wo' ga loo eenaa laakoo towuda

⁶ Léehí'ta Yéesu wo"aba líiwukii wii:

- Enee bo', yaa laakee bos een ga dhuuy yoonci. Ya ka'ta kibeennee ga towutaa, wayee ya hottii dara ga.

⁷ Ya wo'a súrgaagari an: «Tíkiis taahay tee, taa mi hayi kiheel towu ga eenii wii, ee mi hotoo dara ga. Gúraawa! Iñii tahan ya wa ñami kakayfii sooy?»

⁸ Wayee súrgaa wo"ari an: «Kiyaakii, íissisaawa kíiskii wiis bi mi ac bosii bi wíil, lëehíraa mi tum kotol ga.

⁹ Heyna fayuuraa wa hay kitum towu. Límmibiinaa, fu gú'lukwa.»

Yéesu wéki'ta betifaa túrurkin ga bes Sabat

¹⁰ Ga bes Sabat, Yéesu enee na kijégíroh ga dhuuy jaangu-yaawúu'.

¹¹ Laakeera daama betifaa ráf am, ekkari díúukool iñaa le' tíkiis tidaanjkaah na tiyitnataahay; ya ñogukka ee mínnissi kiyoloh.

¹² Daa Yéesu hotee betifaa, ya bayyari, wo"ari an:

* 12:53 12: 53 Malkat Mísee 7: 6.   * 13:4 13: 4 Sílowee enndii dék ga kihafwa, wayee wa en dekat ga teeraa Yéerúsaleem

- Betifii, fu múnin ga dúukooliigaraa.

¹³ Léehí'ta, Yéesu tikka betifaa yahcaagari; ga saasi betifaa yoloohha, ee ya ennda ga kikañ Kooh.

¹⁴ Wayee, baa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraadfa, keeñci tammba lool ga daa Yéesu wékíree bo' ga bes Sabatfa, ya dalla bwuwaan kiwo' an:

- Bes ciyitnúinoo cii ga, caa bo' jom ga kilégéy. Hayat kon kiwékdú ga bescaama wayee hanat ki'en ga bes Sabat!

¹⁵ Ha'mudii loffari an:

- Dú jófjódfuki hen ga fíkii bwuui! Bií yiida garúu, en ga bes Sabataa, pékisoo enohfaagari wala baamaagari ga daa ya sawoheerifa, ya bayyi ki'énínee?

¹⁶ Haa betifii fii bok ga níilaa Abaraham ee Seytaani bageeri iñaa le'in tikiis tidaanjahna na tiytinataahayfa, ya joméerii kiféégisu ga bes Sabat hene?

¹⁷ Daa Yéesu wo'ee fodaama, bwuwaan eneeri na kiheñohda liifussa na kaci. Wayee mbooloomaa béeëwa neblukka lool ga tumeencaa Yéesu laakoo ga fenda.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo kowu-fúdankaada

(Méccée 13: 31-32; Marka 4: 30-32)

¹⁸ Yéesu wo'"a an:

- Iñii Nguurii Kooh man nawada ya? Iñii mi míin nawa kimédírohfa ya?

¹⁹ Wa man na kowu-fúdankaada bo' bëb, sokka ga déraagari; ka paalla, ka ennda kedik kiyaak bi selcaa taalussa ga toytaa ka laakfa.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo kuuncaa kaañohinda

(Méccée 13: 33)

²⁰ Yéesu wo'issaba an:

- Iñii mi mëdïrohan Nguurii Kooh nawada ya?

²¹ Wa man na molon-kuunaa beti bëb, tumwa ga dñuuuy kanu kuun, iiswa ga bi ga daa kuuncaa béeëb kaañohan.

Kuhalkaa jiyínjaajérí aaw ga Nguuraa Kooh

(Méccée 7: 13-14,21-23)

²² Yéesu kooree ga dëk-teerucaa na ga dëk-kawcaa, ya jégírohi, lak ya aawee bëk Yéerúsaleem.

²³ Laakka baa meekissi an:

- Kiyaakii, bo' bijutuut rek bërii yah kimúc ga bwuviine?

Yéesu taassari an:

²⁴ - Guu'gulukat, dú aasoh halaa wiýinwaa, ndaga mi wo"úuka, bifo' bìyewin hay kiheelu ki'aas ee mínsanndiika.

²⁵ Bëriinaa ha'-kaanfii kolukan, ya lan halaagari ee dñu en ga fooh, dñu aaw kiféeki' halaa na kiwo' an: «Kiyaakii, lègisdaarii.» Ya hayyúu kitaas an: «Mi ínohoo dii dñu meyohda!»

²⁶ Daama, dñu hayyi kiwo' an: «Dí bokin naraa kiñam na ki'an ee fu jégírohin ga mbediccaa teeruagarii.»

²⁷ Wayee ya hayyúu kiwo'is an: «Mi ínohoo dii dñu meyohfa. Úsaayattoo béeëspúu, dñu bii, dñu meerin kitum iñaa joffiifa!»

²⁸ Daama kikodukoh na ki'úñoh sis yah kilaak. Dú hot Abaraham na Ísaak na Yakoop na sëldiiga-Koochaa béeëbba ga dñuuuy Nguuraa Kooh, ee lak dñu faanuuunun ga fooh.

²⁹ Bifo' hay kimeyohu ga bëkci ga eldúnaadfa tóoh, ba bok kanu ga Nguuraa Kooh.

³⁰ Ee fodaama, bïinoo ga bwuuii mëeñdohu watifa, yahu ga fíkii ee bwuuii bïinoo kulyuku watifa, yahu ga fenoo.

Yéesu yéegalohha kipookkaa Yéerúsaleem

(Méccée 23: 37-39)

³¹ Ga wahtaama, laakka Férísiyeencaa hayu ga Yéesu wo'ussari an:

- Kolkohaa dii fu yee dekat wiliis ndaga buu' Eroot waa'taa ki'apluk.

³² Ya taassaba an:

- Tíidat, dñu wo' baaama ñaañ bi fan bodaada an: «Mi yíi ga kikaal raf ga bwuuii na kiwéki' dñuukooli' wati na kuwis ee besaa wukaahaywaanaa, mi hay kiléehí'..»

³³ Wayee mi jomin kitíin waasiigoo wati, kuwis na paaf-kuwis, ndaga sëldiiga-Kooch jomoo ki'apu ga daa enndii Yéerúsaleem.

³⁴ - Éey, dñu bù-Yéerúsaleem, dñu bii dñu lagi tumuuntii sëldiiga-Koochii, ee dñu tapisohi na atoh bi dñu ap bwuuii Kooh wos garúufa! Waas cera cérí mi heellúu kinégíroh fodaas daa pubu négírohi towutaagari ga fildoo paëcaagarifa, ee dñu tookkiika?

³⁵ Kon nak, Kooh hay kifoñluk dëkumgarúu. Ee mi wo"úu man dú hotsisanndiiroo bi ga besaa bërii dú wo'an: «Fu yii fu hay ga teekii Ha'mudiidfa, fu barkeelin.»

14

Yéesu wëki'ta díúukool' ga bes Sabat

¹ Ga bes Sabat, bërii Yéesu karee kiñam ga kaan bo' yíinoo ga buwaa kuliyuk ga Férísiyeenjaaada. Buwaa ensee daamadfa enussa yëj gari.

² Laakka baa tuuk ga fikíci bay díúukool soonuk.

³ Yéesu dalla kimeekis jégíroh-waascaan na Férísiyeenjaa an:

- Waasiiruu onohin kiwëki' bo' ga bes Sabat wala onohhiika?

⁴ Buwaa dekohussa cel. Yéesu dalla kile' ga baa, wëki'tari. Lëehí'ta Yéesu íissari yaa yah.

⁵ Waa ennda da, Yéesu wo"aba an:

- Yiida garúu, binaa kowuci wala enohci keen ga dhuuy ne'aa, ya gaawoori kimeydoh, luu enee ga bes Sabat?

⁶ Ba laakkii iñaa ba lofanndi ga wo'eenamaa.

Kihano fikíi ga hew na kinakoh hew

⁷ Yéesu malaksukohha ga daa sagaccaa heelsee rek kihano fikíifa, ya liiwukkafa an:

⁸ - Binaa fu bayu kiñam ga hewaa, kaa ka' fu yugohnee fikíi. Ndaga míni kí'en baa wëññjaan teek bayuunun da.

⁹ Ee baa bayyúu kiñam, dú baañakdfa, míniñ kihay wo"aa an: «Íisdaari dekatum.» Fodaama, fu hay kika' na kaci, fu yugohnee fenoo.

¹⁰ Wayee binaa fu bayu kiñam ga hewaa, kara, fu yugohnee fenoo doonaa baa nakkaa hewaada hayaa, wo"aa an: «Fiilii, yugohaa fikii.» En danaa iñamaa hay kí'en ndam ga fikíi bëeb baañakdfa.

¹¹ Ndaga bëeb baa fu bëwi' haffunaa, fu hay kiyóoskídu, ee baa fu yóoskí' haffunaa, fu hay kibëwíru.

¹² Lëehí'ta Yéesu wo"aa baa bayeeri kiñamda ñan an:

- Binaa fu bëytoh cuunoh wala cuuniínaa, kaa bay fíiliimuncaagaraa wala bëkëmëenjíku wala buunfu, wala buwaa dëk naraa ee laakuunun alalda; enndiikanaa, ba ga kihaffba, ba mínnadaa kibay kiñam ñan, ee fodaama fu élídu iñaa fu tumee gabada.

¹³ Wayee binaa fu bëytoh kiñam jamaa, namaa kibay nduulcaa na buwaa Kooh nëebsinda na lafañcaa na búumí'caa.

¹⁴ Fu tumkanaa keeñfu hay ga kisoos, ndaga iñamaa, ba mínooraari ki'élín. Kooh hayyaari ki'élín bëriinnaa kimilískaa buwii júwinda.

Liiwukkaa wo' ga loo buwaa baysee kiñamda

(Méccée 22: 1-10)

¹⁵ Laakka yíinoo ga sagaccaa ensee daamadfa, ga waa ya kelohha wo'eencaa caama, ya wo"aa Yéesu an:

- Baa yaama yah kibok kiñam ga Nguuraa Koohdfa, yewinin müú!

¹⁶ Yéesu liiwukkari an:

- Enee bo', ya tíklukka cuunoh fiyaak, baylukka bìbo' bìyewin ba hay kiñam.

¹⁷ Ga waa cuunohfaa pari'da, ya wossa súrgaagari kibaynee buwaa nakseeda an: «Hayat gi, cuunohfaa pari'in diima.»

¹⁸ Wayee yaa en bëeb yaa tok sooli fodaa mooroomeci. Yaa súrgaa dëwohdfa wo"aa an: «Mi lom yoon ee mi jominwa kimalaknee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.»

¹⁹ Yaa tík gada wo'issari an: «Mi lom naal bidaañkaah ee mi jominba kitagatnee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.»

²⁰ Yiliis ñan wo'issari an: «Mi han kipañ beti, kérí tah mi mínanndii kihay.»

²¹ Súrgaa boyukka, wo"aa ha'-kaanci iñaa ya taasuda. Ha'-kaanfaa aylukka, wo"aa súrgaa an: «Karaa diima-diima ga paancii na mbedicii ga teeriifa fu haydoh nduulcii na buwaa Kooh nëebsinda, búumi'cii na lafañcii.»

²² Ennda kiis, súrgaa hayya, wo"ari an: «Kiyaakii, iñaa fu nakoheeda tumuunun wayee daa bo' míni kiyuj lís kílaak.»

²³ Ha'-kaanfaa wo'sissa súrgaa an: «Meyaa dëkii, fu ka' ga waascii, na ga díñ-díñcii, fu gagal buwaa ba hay doo kaanndoo líif.»

²⁴ Mi wo"úuka, yíinoo ga buwaa mi dëwee kibay kiñamda yoohoo ga cuunohfiggo!

Iñaa bo' jom kitum binaa ya waa' kí'en töel'bée Yéesunaa

(Méccée 10: 37-38)

²⁵ Mbooloo wiyaak taabee na Yéesu. Yéesu mëeñsukka ga buwaa, wo"aba an:

²⁶ - Binaa bo' hay garoo ee mi gënelliiri paamci wala eeci, bietici wala towutaagari, biyaakci na bükümeeñkici biyalal wala bïbeti, wala hafci sahaa, baa yaama míoo ki'en télibéero.

²⁷ Baa fu koorukkii kuraanaagaraa, fu taabukkoona, fu míoo ki'en télibéero.

²⁸ En ki'ena, yiida garúu, binaa ya waa' kihëwí' tawah wihoottanaa, dëwoo kiyun paay, ya malak iñaa jom kika' ga tawahaadaa tóoh, doo ya ínoh ati iñaa ya laakda hay kidooy kimeti' lëgëyaa?

²⁹ Enndiikanaa, binaa ya dal kiyip tawah ee ya mínnadiwa kilëestíraa, béeb buwaa hotanwada hay ki'enu ga kiñaawalli

³⁰ an: «Malkat bii yii dalin kitawah ee mínnadiwa kilëestí».

³¹ Ee ban buruii yiida, binaa ya yah kiheñohee na buu' yiliisaa, dëwoo kiyun paay, ya malak ati ya hay kimin, na bo' bïjünni-daankaah, kilenkoh na buuraa taam na bïbo' bïjünni-daankaah-kanak?

³² Ya mínnadiinaa, ya wos bo' ga buuraama, en lak ya lis nari ki'usaayohaa, kimeekissi iñaa ya tuman bi ba míin kijuwohdfa.

³³ Fodaama den, baa en béeb garúu, fu mínnadi kifoñ tóoh iñaa fu laakda fu taabukkoona, fu yaama, fu míoo ki'en télibéero.

Maraamaa laakoo saflaat

(Mëccée 5: 13; Marka 9: 50)

³⁴ Yéesu tikka ga an:

- Maraajofin. Wayee binaa maraa safissiinaa, ma dfaanohsan na ya?

³⁵ Ma laaksisoo jerif ga kakayfii, ma míoo ki'en kotol. Ma jafsan ga lëedúu. Baa fu laakin nof kikelohaa, süküruka!

15

Baalaa müuyee ee hotukkada

(Mëccée 18: 12-14)

¹ Juuticcaa na buwaa bïinoo júwussiida deeyussa béebsa ga Yéesu kisükúrukki.

² Férisiyeenjcaa na jégíroh-waascaan baa jambat ga díkaantiba an:

- Bii yii tookin kiyun na buwii júwussiida ee ya ñami naña!

³ Ga dekataama, Yéesu liiwukkaba an:

⁴ - Yiida garúu binaa ya laak baal bitéemée', ee ya müuyulk yíinoo ganaa, ya foñoo bidaankaah-yitnanikiis na biyitnanikiisbaa, ba tes ga egíraa? Lëehíraa ya ka' kitéebí'nee yaa müuydfa, bi ga daa ya hotanndine.

⁵ Ee binaa ya hottinaa, ya túnjkulukki na keeñ wisóosi'.

⁶ Ee ya le' kaancinaa, ya bay filiimuncaagari na buwaa dëk narifa, ya wo'ba an: «Neblikat naroo, ndaga mi hotin baalaagoo, yaa müuyeedfa.»

⁷ Fodaama, mi wo'úuka, binaa ha'-baakaa' yíinoo récuk baakaa'caagarinaa, ga iñamaa, dook-Kooh hay kiwëñ ki'en ga húmbal loo bïbo' bidaankaah-yitnanikiis na biyitnanikiis baa júwin ee laakkussi sooli ga kirécuk baakaa'caagába. Mi wo'úuka, malaakacaa Kooh hay kiwëñ kinebluku binaa ha'-baakaa' yíinoo rek récuk baakaa'caagarinaa loo bo' bidaankaah-yitnanikiis na biyitnanikiis baa júwin ee laakssoo sooli ga kirécuk baakaa'.

Koparaa müuyee ee hotukkada

⁸ Yéesu tikka ga an:

- Wala betifii fiida baa, binaa ya laak hëelis* cidaankaah ee müuyulk wíinoo ganaa, taalo lampu, ya paruki, raasi dijóff' bi ga daa ya hotanwa?

⁹ Binaa ya hotwanaa, ya bay húnismuncaagari na beticaa dëku narifa, ya wo'ba an: «Neblikat naroo ndaga mi hotin hëelisaagoo müuyeedrooda.»

¹⁰ En fodaamanaa mi wo'úuka man, malaakacaa Kooh hay kinebluku ga daa ha'-baakaa' yíinoo rek récukin baakaa'caagárafa.

Kowukaa müuyee ee hotukkada

¹¹ Yéesu wo'issa an:

- Enee bo' yaa laak towu tanak tiyaal.

¹² Yaa wëñ ki'en oomaadaa wo'a paamci an: «Buba, eraaroo iñii mi joman kilaak ga alaliigaraadfa.» Waa ennda da, paamudaa warohha towutaa tanaktaa alalaagari.

¹³ Tíkka ga bes cera, kowukaa kiyíkkaa toonnda iñcaa ya e'seeda tóohca, yaa yah kúl ki'usaay'. Daama ya enukohha ga iñaa nebpi bi ya yasohha hëelisaas tóohwa.

* 15:8 15: 8 Hëelisaama teeku Darahma ga kiGerek ee hín na Denariyon wíinoo dooli

¹⁴ Ga waa ya yasohha iñaa ya laakeeda tóohwa, a' wiyaak laakka ga kúlkaa kaama, ee kibúñ kiméeski' daþpari.

¹⁵ Ya ka'ta kisúrga'uk ga bo' ga gohaama. Yaama nakkari kiní' mbaam-parki ga yooncaa.

¹⁶ Helci eneera ga kiñam ga yiikcaa mbaamcaa e'sida wayee ken onéeriíri ga.

¹⁷ Daama, ya malakka helci, ya wo'a an: «Bilégéyoh bera bëri enu ga kaan paamboo, ba ñami bi ba téscí', ee mi en dii, mi kaani na a'!

¹⁸ Mi hay kikoluk, mi boyuk ga buba, mi wo'i an: Buba, mi baakaarin ga fikí Kooh ee mi tooñinndaa.

¹⁹ Mi jomissii kibayu kowufu. Kon abohaaroo fodii yaa en bëeþ ga lëgëyohciigaraa.»

²⁰ Ya kolukka, yaa boyuk kaan paamci.

Ga daa ya eneera na kihay di'usaayi'da, paamudaa séenndari, laakka yérmaandi wiyaak gari, ya yaa fool kihidohnee nari, gatawukkari, fuunndari.

²¹ Kowukaa dallari kiwo' an: «Buba, mi baakaarin ga fikí Kooh ee mi tooñinndaa, mi jomissii kibayu kowufu.»

²² Wayee paamudaa wo'a súrgacaagari an: «Gaawat kihaydoh sibidooraan wëñ kimo'da, dñu ekkiwa, ekatti kipii ga jokon na ñafa' ga kotcii.

²³ Haydohat doonaa dñu yafaleeda, dñu appi, dñu aaw kiñam na kimbúumbaayuk,

²⁴ ndaga kowukiigoo dñu hot kii kaaneera ee soofsin ga kipes, ka müuyeera ee ka hotukin.» Fodaama, ba dalla kimbúumbaayuk.

²⁵ Waama lak kowukaa baa kisaawkaa kaa ga yooncaa. Daa ka hayee bi ka deeyca kaanfaa, ka kelohha típcaa na tiyeektaa.

²⁶ Ka bayya yíñoo ga súrgaca, meekissari iñaa hewdfa.

²⁷ Yaama wo'ari an: «kéméenkífu yéri hay, ee paapu apdinndi doonaa yafalseeda, ndaga daa ya hotsinndi na jamfa.»

²⁸ Kowukaa kisaawkaa dalla ki'ayluk, sañnga ki'aas kaanfaa. Paamci meycä, kímmbari ya aas.

²⁹ Wayee kowukaa wo'a paamci an: «Malka, tilkiis tiyewin tee, taa mi lëgëyi'taa, mi mosoo kikeldúk wo'eenfu ee fu mosooroo sah ki'on kupe', mi mbúumbaayuk na filliumciigoo.

³⁰ Wayee kowukiigaraa kii, ga wii ka hayda, ya yii ya yasohin alalaagaraa na cagacaada, fu apdinndi doonaa yafalseeda.»

³¹ Paamudaa dalla kitaas an: «Kowuroo, fu yii naroo besaa en bëeþ, ee iñaa mi laak tóoh yuufu.

³² Wayee dí jomee kimbúumbaayuk hen na kinebluk ndaga kéméenkífu yii yii kaaneera ee soofsin ga kipes, ya müuyeera ee ya hotukin.»

16

Enee tuukoh-alal

¹ Yéesus wo'issa téelibéecaagari an:

- Enee ha'-alalaa laakee baa tuukdsiri ga iñaa ya laakda. Tuukohamaa épírohussa ga ha'-alalaa an ya yaa yasoh alalaagari.

² Ha'-alalaa baylukka tuukohaa, wo'ari an: «Iñii mi keloh wo'u garaada ya ya? Teewaaroo iñum fu tum ga lëgëyiigaraada, ndaga diimada, fu yahissii kituukuk alaliigoo.»

³ Tuukohaa wo'a ga helci an: «Mi tuman na ga dii kiyaakii yahhoo kinís ga kituukuk alaliigarida? Hanaa kilín kakayfii, wayee mi laakoo doolaa gawa, ee kisarhtuk, mi rúusinka.

⁴ Mi inohin iñaa mi yah kitum bi laak þuwaa þewussoo ga kaanþa, binaa mi kaalu ga lëgëyiigoona!»

⁵ Waa ennda da, ya baylukka yíñoo, bëeþ þuwaa bayfee ha'-kaanci kobotda. Ya wo'a yaa dñbda an: «Fu laaki' ha'-kaanddo hín na?»

⁶ Yaama taassa an: «Héndíraan díuleen citéemée.» Ya wo'ari an: «Bewaa këyít-kobotfiigaraa, fu gaaw kiyun, fu bín cidaanjkaah-yëtúus.»

⁷ Lëehí'ta ya wo'a yaa tík gadfa an: «Haa fu, fu laaki' ha'-kaanddo hín na?» Yaama taassa an: «Saaku citéemée' ga beli.» Tuukohaa wo'ari an: «Këyít-kobotfiigaraa fee, bídaa cidaanjkaah-yitnakaahay.»

⁸ Ha'-alalaa kañña tuukohaa, júþpiida ndaga kiñaañkaa ya tumfa. Ndaga þuwii waa' eldúna donfa wëñ kiyuuduku ga iñcaa ba tumi ga díkaantibadfa loo þuwii boku ga lee'laataa meyoh ga Kooh.

⁹ Yéesus tíkka ga an:

- Ee mi, mi wo"úu an: pokat kifiliimun na alal ēldúna, en dñanaa, bēriinaa d'ú laakissii daranaa, dú dapu ga kaancaa dēkohsan bi taa'da.

¹⁰ Baa fu en go' ga enaama cijutuut, fu hay ki'en go' ban ga enaama ciyewin; ee baa fu júbpia ga enaama cijutuut, fu júwoo ban ga enaama ciyewin.

¹¹ Kon binaa d'ú júbpia ga kituukuk alal ēldúnanaa, bii díñkaananndúu alalaa wiwóorí'waa ba?

¹² Ee binaa d'ú enndii go' ga iñaa enndii yuurúunaa, bii yahhúu ki'e' iñaa en yuurúu ba?

¹³ Ken mínoo ki'en súrga ha'-kaan banak. Faw fu san yiinoo, fu waa' yaa tesfa; fu taabuk yiinoo, fu foñluk yaa tesfa. Dú mínoo ki'atukoh kitop Kooh na kitop hēelis.

Yéesu taassa Férísiyeencaa ga loo Waasaa Móyíis

(Mèccée 23: 23-28; 5: 17-20)

¹⁴ Férísiyeencaa, na waareen hēelisaagaba, súkúrukussa tóoh iñcaa Yéesu wo'da, ee baa yensirkohhi.

¹⁵ Yéesu wo"aba an:

- Dú bēri en buwii tíksi haffba bifo' bijúwi' ga hascii buwiida, wayee Kooh ínohin iñii en ga keeñciigarúuda. Ndaga iñcií buwii tik fodii iñaa yakindá, sepi'in ga fíki Kooh.

¹⁶ Móyíis na këyítcaa sëldíiga-Koohcaa bínseeda céri teewohee Waasaa Kooh bi ga jamaanaa San hayohfa. Iñaa aboh ga hayaa San waama, Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Nguuri Koohfa yéegalohuunun, ee baa en béeëb yaa tum doolici ga kiheel ki'aas ga Nguura Kooh.

¹⁷ Ee kibewoh dii asamaanii na kakayfii wéñ kiyooß kinís kuffis jíinoo rek ga Bíncii Waasii.

¹⁸ Béeb baa fu kaal betifu, fu pañ beti filiisaa, fu deegin waas fu yaa faanuk na beti filiis, ee baa fu pañ betifa yaalaa kaallí henaa, fu deegin waas fu yaa faanuk na beti mooroomfu.

Ha'-alalaa na nduułaa teeku Lasaa'fa

¹⁹ Enee bo' yiléekí'-alal, yaa daanee ki'ekuk kúlti címóri' caa seerin, ee besaa en béeëb ya tumi ga kaanci mbúumbaaya ciyaak.

²⁰ Laakeera bo', enee nduuł ee teeksee Lasaa', ya daanee kifaanuk ga hal-kaadaa ha'-alalaa, faanfaagari tóoh líifee na puus.

²¹ Helci teseera lool ga kiñam iñcaa wúunee ga kankaa ha'-alalaa ñamoheeda; ee wéñnaa ga baaycaa hayunaa dñeeswi puuscaagari.

²² Ga waa nduułaa kaannda, malaakacaa Kooh bayussari ga yahaa Abaraham. Ha'-alalaa ban kaannda, acussa.

²³ Ha'-alalaa enee ga coonoo ciyaak ga dñekataa buwaa kaanin dñakudfa. Ya bëwi'ta hascaagari, ya hotta Abaraham dí'usaayi' na Lasaa' ga yahaaci.

²⁴ Ya yaa bayyi didóoli' an: «Cica Abaraham, yérémaaroo, fu wos Lasaa' ya fioon siñdaa jokonjiigari ga músu ee ya tóoyíri'too perimpiigoo ndaga mi yii kaanan ga kiiwikii.»

²⁵ Wayee Abaraham taassari an: «Kowuroo, níindískaa an fu laasin neblaatfu ga kipeskaagaraa ga ēldúnada ee Lasaa' enee ga iñaa meskin ban. Diimada nak, ya yii dii kilaas jamigari, wayee fu, fu yii ga coonoo.

²⁶ Ee baaatta ga, ga dñikaantirii narúu laakin noj wiyaak, doonaa fodaama, buwaa waaran kikolkoh dii karu garúu mínsanndiika ee ban ken mínoo kikolkoh garúu hay dii.»

²⁷ Ha'-alalaa wo"ari an: «Kon, mi kíimmbaa, cica Abaraham, fu wos Lasaa' kaan paammboo,

²⁸ ndaga mi laakin kéméenkimun bijétiús. Eneenaa ya karaa, ya wo'ba an ba hanat kiman ga daa mi madeeda, en dñanaa ba ban, ba hayoo ga dñekatií wii líif na coonuda.»

²⁹ Abaraham taassari an: «wo'encaa Móyíis na caa sëldíiga-Koohcaa caa na kéméenkimuncaagaraa, ba súkúrukata!»

³⁰ Ha'-alalaa wo"ari an: «Iñamaa dooyoo, cica Abaraham. Wayee binaa enee an baa mílis ga kikaan yérí ka' gabanaa, eneenaan ba hay kisúpit kipeskaagaba.»

³¹ Wayee Abaraham loffari an: «Binaa ba súkúrukii Móyíis na sëldíiga-Koohcaanaa, luu enee an baa mílis ga kikaan yérí ka' gaba, tahoo bi ba took iñaa yaama wo'anbada.»

¹ Yéesu wo"^a tēelibéecaagari an:

- Iñaa ekan bo' ga kitum baakaa' ñakanndii, wayee massa baa iñaama koorohan garida!

² Kipoku atoh wiyaak ga koonaa ya jafu ga giyyaa, kérí gën gari loo ya tah bi jiinoo ga tu'oomatii tii keen ga baakaa'.

³ Kon watukat haffúu!

Binaa mbokfu tooñaa, ñaraari ee binaa ya récukkanaa, bayalaari.

⁴ Binaa ya tooñijaa waas ciyitnakanak ga bes wiinoo ee kotaan en béeb ya hayyaa kiwo' an: «Mi récukinka», leenaa bayalaari.

⁵ Apotaa'caa Yéesu wo'ussa Ha'mudii an:

- Baataaríi ngém.

⁶ Ha'mudii wo"^a an:

- Binaa dú laakee ngémaa hín na kowu fúdan dogaa, eneenaa dú hay kimín kiwo' kedikkii kii an: «Dofuka, fu yípuknee ga giyyaa!» ee eneenaa ka tum iñaa dú wo'da.

Iñaa súrga jom kitumda

⁷ Yéesu wo'sissa an:

- Bii yiida garúu, binaa ya laak súrgaa líndiri wala yaa níi'diri, ee súrgaa meyoh yooncaanaa ya wo"ⁱ an: «Deeyaa, fu yuñ kiñam»?

⁸ Man ya namiri kiwo' an: «Tíkfaaro cuuníin, fu pékíruk, fu tumi'too mi ñam, mi an, bi mi léehiraa fu ga kihaffu, fu han kiñam, fu an.»

⁹ Ha'-kaadaa laakdín súrgaagari gérém ndaga daa ya tum iñaa en lègëycidane?

¹⁰ Dú ban, binaa dú tum iñaa en lègëyyúudanaa, leenaa wo'at an: «Dí bisúrga doñ, dí tum iñaa dí jomee kitumda.»

Yéesu wéki'ta bo' bidaankaah baa gaana'in

¹¹ Lakanaa Yéesu enee na kiyah Yéerúsaleem, ya koorohha díkaanti gohaha Samaríi na waa Géllílee.

¹² Daa ya enee na ki'aas ga dék-kaw wiinoo daamadfa, laakka bo' bidaankaah baa gaana'in, hayussa ga fikiici. Ba ceella palah*.

¹³ Ba baa wo"ⁱ didóolí' an:

- Yéesu, kiyakii, yérémaarí!

¹⁴ Daa Yéesu hoteefaa, wo'^aba an:

- Karat, dú teewohnée haffúu ga sarahohcaa^{*}.

Ga wii ba en na kiyahdfa, ba wakka ga waas.

¹⁵ Yiinoo gaba, daa ya hotee an ya wakin, ya yaa boyuk ga kotcaagari, yaa ndam Kooh didóolí'.

¹⁶ Ya keennda ga kotcaa Yéesu, yíppa púkaa kakay, yaa gérém Yéesu. Baa yaama dëkee kúlkaa Samaríi.

¹⁷ Yéesu wo"^ari an:

- Endíi bidaankaahbbaa béebba bérí wak hanaa? Haa biyitnaniikiisbbaa fiinoo báda?

¹⁸ Dal bii yii ee enndii yaawúu'danaa, laakkii yiinoo gaba yaa boyuk kigérém Kooh!

¹⁹ Léehí'ta Yéesu wo"^a baa an:

- Kolka fu yee, ngémumgaraa músalinndaa.

Iñii laakan binaa Kowukii bii haysisaa

(Méccée 24: 23-28,36-41)

²⁰ Férísiyeencaa meekissa Yéesu besaa Nguurii Kooh yah kihayda. Yéesu taassabá an:

- Nguurii Kooh yahhii kihay fodii iñaa baa en béeb hotan wa hayi, bi le'.

²¹ Ken wo'anndii an: «Malkat, weema!» wala «Wa wúunee!» ndaga ínihat an Nguurii Kooh wii ga leeloorúu.

²² Léehí'ta Yéesu wo"^a tēelibéecaagari an:

- Bes hay kihay, dú hay kiwaa' kimaasoh luu enan bes wiinoo ga bescaa hayaa Kowukii bii, wayee dú maasohanndiwa.

²³ Ee dú hay kiwo'u an: «Ya yaa díunee wala ya yii dii!.» Kaa karat ee kaa foolat da.

²⁴ Ndaga fodii díi melic eni tareet, léerí' asamaan, aboh bakii wii, top ga bakaa wiinooawaada, Kowukii bii madan da bérínaa ya haysanaa.

²⁵ Wayee Kowukii bii jom kiseb kison hen paay, ee ya sagu ga buwii wati.

²⁶ Iñaa laakee ga jamaanaa Noweeda hay kilaaksis fodaama ga jamaanii hayii Kowukii bii.

* 17:12 17: 12 Malkat Léwitik 13: 45-46.   * 17:14 17: 14 Malkat Léwitik 14: 2-3.

²⁷ Buwaa ensee ga kiñam na ki'an, kipañ na kipajuk bi ga besaa béríi Nowee aasoh ga gaal-giiyaa wiyaakwaada: Kooh hannda kitob mísú miyewin, ma taakka ga kakayfii tóoh bi onnda béeéb.

²⁸ Fodaama ban, yah kiman na iñaa heweé ga jamaanaa Lotfa: buwaa ensee ga kiñam na ki'an, kilom na kitoon, kilín na kitawah.

²⁹ Wayee besaa béríi Lot mey dëkkaa Sodomfa, Kooh tofpa kiwii na atohcaa tamin ga dook dëkkaa, téki'taba béeébba.

³⁰ Ifnaa manda yéri laakan béríinaa Kowukii bii teewukohsisan ga bùwiida.

³¹ Besaa béríi, baa fu en ga dook cakaraa* túuyaagaraa ee fu laak yen ga dzuuy túuyaanaa, kaa yoosuk kibebneeca. Fodaama ban baa fu en na kilégéy ga yooncaanaa, kaa boyuk kaan.

³² Niindísukat iñaa dalee beti Lotfa*!

³³ Baa fu heel kisom kipesfunaa, fu hayka kiñak, wayee baa fu ñakkanaa, fu hayka kilaas.

³⁴ Mi wo"úuka, wekaa béríi, bo' banak baa bok fayaan: yíino hay kibewu, yíinooyaa foñu.

³⁵ En beti banak baa bok ki'o: yíino hay kibewu, yíinooyaa foñu. [

³⁶]†

³⁷ Téelibéecaa meekissari an:

- Ha'mudii, iñamaa yah gada kilaakoh?

Yéesu taassaba an:

- Daa mídi enoh, daama ban suulcaa hídohsan da.

18

Liiwukaa wo' ga loo atti'ohaa na betifaada

¹ Yéesu wo'issaba liiwukii wii, kiteebba an ba jom kidék ga kikíim Kooh ee ba hanat kisoof fenoo ga:

² - Enee atti'oh ga dék-teeru, yaa niikéeríi Kooh ee ya yéegéeríi ken.

³ Laakeera ban ga dék-teeraama betifaa yaalcí kaanin. Fa hayee leekleek ga atti'ohaa kíwo'i an: «Eraaroo kayoh ga dook bii tooñjooda.»

⁴ Atti'ohaa sajngaa iñaa maañ. Léehí'ta ya wo'a ga helci an: «Luu enee an mi niikkii Kooh ee mi yéenjngii bo',

⁵ ga díi betifii onndiiroo jamfa, mi namanndi ki'e' kayoh. Enndiikanaa, ya hay kilisa kihay bifaf mi kap ga.»

⁶ Ha'mudii tikkga ga an:

- Dú kelohin iñaa atti'ohaa yibóní' yaa wo' yaamada!

⁷ Haa Kooh eranndii buwaa ya tanukda kayoh, ba baa ba fiipi dímal gari wekoo nohoodane? Ya hayba kiseklukohe?*

⁸ Mi wo"úuka, ya hayba kigaaw ki'e' kayoh. Wayee binaa Kowukii bii hayisaa, ya hay kilaaq ga eldúna buwaa gém garine?

Liiwukaa wo' ga loo Férisiyegaa na juutaada

⁹ Yéesu wo'issala liiwukii wii, éewdohhawa ga buwaa tikksee haffba bifo' bijúwí' ga fíkii Kooh ee ba tikkii ken bo':

¹⁰ - Enee bo' banak, ba ka'ta Kaanfaa Kooh kikíimnee Kooh; yíino enee Férisiyeeñ, yíinooyaa enee juuti.

¹¹ Férisiyegaa tuukka, yaa kíim Kooh ga dzuuyi anee: «Fu Kooh, mi gérémindaa ga díi fu tummbiiryo mi man na buwii bífino loksi, tumsi iñaa júbjpii, faanuksi na beti jaambuu', wala ban fodii juutii yii.

¹² Siminää en béeéb, mi oori ga bes kanak, ee iñaa mi laak béeéb, bakaaw wudaañkaahwaa mi tumwa sarah.»

¹³ Juutaa nak ceella palah ee kaañéeríi sah kihíilsuk kimalak dook-Kooh, wayee ya yaa tip keeñaa ndaga kirécuk, ee yaa wo' an: «Céy Kooh, yérëmaaro, mi ha'-baakaa'.» Yéesu tikkga ga an:

¹⁴ - Mi wo"úuka, ga waa baa yaama soof kaancifa, Kooh tookeera an ya júwin, wayee Kooh tookkii Férisiyegaa. Ndaga béeéb baa fu bëéwí' haffunaa, fu hay kiyóoskíru; ee baa fu yóoski' haffunaa, fu hay kibéewíru.

* 17:31 17: 31 Malkat iñaa wo'u ga Lúkkaa 5: 19   † 17:32 17: 32 Malkat Sénées 19: 26.   * 18:7 18: 7 Léegisoh willis laakin fodii: Luu enee an ya gaawwiiba kitaase? 8 Mi wo"úuka, ga wahtaagari, ya hayba ki'e' kayoh ga iñaa wéñ kigaaw.

Yéesu barkeella tu'oomaataa

(Mëccëe 19: 13-15; Marka 10: 13-16)

¹⁵ Bibo' haydohfussa Yéesu tu'oomaa, ya tík yahcaagari ga dookta. Daa tēelibéecaa hotsee iñamaa, baa ña' ñuwaa.

¹⁶ Wayee Yéesu haydohlukka tu'oomaataa, wo'a an:

- Iisat oomaacii baa hay garoo! Kaa hoonohatba ndaga Nguurii Kooh wuu ñuwii man nabada.

¹⁷ Mi wo"úuka ee kayoh; baa fu tookkii Nguuraa Kooh fodii ku'oomaanaa, fu aasoo ga.

Ha'-alal waa' ki'aas ga Nguuraa Kooh

(Mëccëe 19: 16-30; Marka 10: 17-31)

¹⁸ Laakka bo' yaa kuliuyuk ga yaawuú'caa, meekissa Yéesu an: Jégírohiij yijóffi'yii, mi tuman na bi mi laak bãakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁹ Yéesu wo'ari an:

- Iñii tah ya fu wo' kijof garoo? Ken joffii, enndii Kooh rekaa.

²⁰ Fu ínohin iñii Waasii Móyiis nakoh kitumda: «Kaa díuk ßetifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis, kaa laj kumuun bo', kaa lok, kaa seedi' saboh, kelohdfa paamfu na eefu.»

²¹ Baa taassari an:

- Mi taabukin iñcuma tóoh, ga ki'oomaarao bi wati.

²² Ga waa Yéesu kelohha iñamaa, ya wo'ari an:

- Laakin iñaa tesohhaa. Toonaa iñcaa fu laakda tóoh, fu waroh nduulci koparaama, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga dook-Kooh, lêehíraa fu hay, fu taabukkoo.

²³ Daa baa kelohee wo'eencaama, keefci leehha lool ndaga ya enee ha'-alal yiyaak.

²⁴ Yéesu hottari ya safarissii dara, wo'a an:

- Ki'aas ha'-alal ga Nguuraa Kooh daal yoobpii.

²⁵ Geeleem paaf ga noñ kúuc kérí wëñ kiyooñ ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii Kooh.

²⁶ Buwaa sükúrukeerida wo'ussa an:

- Kon baanaa bii míñ kimúc baa?

²⁷ Yéesu wo'aba an:

- Iñaa wooñ bo' wooññjii Kooh.

²⁸ Pee' dalla kiwo' an:

- Malka, dí, dí foñin tóoh, iñaa dí laakeeda, dí taabukinndaa.

²⁹ Yéesu loffabaa an:

- Mi wo"úuka ee kayoh; baa Nguurii Kooh tahhaa kifoñ kaanfu, ßetifu, bikémëenjíku wala ñiyaakfu, eefu wala paapu wala towutaagaraanaa,

³⁰ fu hay kilaak yewin ga eldúnaanii wati ee kuwisaan fu laak kipeskaa leehoo taa'da.

Waasaa wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimílskaagarida.

(Mëccëe 20: 17-19; Marka 10: 32-34)

³¹ Yéesu bayya tēelibéecaa bidañkaah na banakbaa hanj, wo'aba an:

- Malkat, d'u bii yah Yéerúsaleem, ga daa wëe'taa ga dii tóoh iñaa sëldíiga-Koochii bínsee ga loo Kowukii bïida laakohan.

³² Ndaga ya hay kitiku ga yah yiifa'caa gëmussii ga Koohfa, baa ñaawalsohiri, ba ñasiri, baa toossohiri.

³³ Ba hayyi kitip laawoo, baa lêehíraa, baa appi. Ee bes kaahay tík ganaa, ya mílis.

³⁴ Wayee tēelibéecaa ínohussii dara ga iñamaa, ndaga iñaa wo'eencaagari waaree kiwo'csa ñaakkee gaba hen, ee ba ínohéerii iñaa Yéesu enee na kiwo'da.

Yéesu wëki'ta búumí' ga Yéríkóo

(Mëccëe 20: 29-34; Marka 10: 46-52)

³⁵ Daa Yéesu hayee bi deeyca Yéríkóo, laakka búumíraa yun ga yahaanaa waasaa, yaa sarahtuk.

³⁶ Ya kelohha coowaa mbooloomaa enee na kipaafda, ya meekisohha iñaa hewdfa.

³⁷ Ya yéegalussa an Yéesu Nasareet yérí en na kipaaf.

³⁸ Daama, ya yaa fiip an:

- Éey Yéesu, kucaasamunkii Dëwít, yérímaaro!

³⁹ Buwaa hanohsee fikii mbooloomaada baa ña'ti, wayee ya yaa wëñ kifiip an:

- Kucaasamunkii Dëwítóo, yérímaaro!

⁴⁰ Yéesu tuukka, nakohha an ya haydohfussi. Ga waa búumíraa hayya bi gari,

⁴¹ Yéesu meekissari an:

- Fu waa' ya mi tumi'taa?

Búumíraa taassari an:

- Ha'mudii, tumdaaroo bi mi míñ kihotsis.

⁴² Waa ennda ca Yéesu wo"ari an:

- Mínsisaat kihot! Ngëmiigaraa mísalinndaa.

⁴³ Ga saasi, búumíraa mínda kihot, ee ya yaa taabuk Yéesu, ya yaa ndam Kooh. Daa buwaa hotee iñaama, béeëba baa ndam Kooh ban.

19

Yéesu aassa kaan Sakee

¹ Yéesu aassa Yéríkoo, ya koorohha fluuy teeraa yaa yah.

² Laakeera daama baa teeku Sakee, yérí kuliukkaa ga juuticaa, ee ya laakeera alal wiyewin.

³ Ya heella kihot baa en Yéesufa, ya mínniika ga mbooloomaa ndaga ya enee bo' yilohoy.

⁴ Fodaama ya foolla, kuliukka ga fíkií, lappa ga kedik kiyaak, en danaa ya hot Yéesu ndaga ya jomee kikooroh daama.

⁵ Ga waa Yéesu hayya bi le'a daama, ya taaginukka, wo"ari an:

- Sakee, yoosuka gaaw, ndaga watí mi yah kidal ga kaanfu.

⁶ Sakee gaawwa kiyosuk, safat'a lool ga ki'ek Yéesu kaanci.

⁷ Wayee béeëb buwaa hotee iñaamada baa jambat an:

- Malkat, Yéesu ka' kisagacuknee ga kaan baa júfpai!

⁸ Sakee nak kolukka, wo'a Ha'mudii an:

- Ha'mudii, malka, mi hay kiwaroh nduulcií bakii alaliigoo wiinoowii, ee en lakanaa mi dúkeera bo' mi ñammba héeliscinaa, mi hayyi ki'ík iñaah hín d'a waas cinikiis.

⁹ Yéesu wo'a gari an:

- Bu-kaanfii fií müsaluunun watí, ndaga bii yii ñan kucaasamun Abaraham.

¹⁰ En ki'ena, Kowukii bii hay dii kibay na kimúsal buwii müuydfa.

Liiwukaa wo' ga loo súrgacaa buuraa foñdee kopa'da

(Mèccée 25: 14-30)

¹¹ Yéesu wo'issa na buwaa súkúrukee wo'eencaamada. Lak ya deeyin Yéerúsaleem ee baa en béeëb foogee an Nguuraa Kooh yah kiyosuk ga wahtaamaa.

¹² Yéesu liiwukkaba, dallaba kiwo' an:

- Enee bo' yiléeki'-teek, ya enee na kiyah kibaab ga kúl ki'usaayi', kifalu buu' daama. Léehíraa, ya boyuk kúlba.

¹³ Balaa ya karaa, ya bayya ga súrgacaagari bidaanjkaah, ya warohhaþa hanja'-wúrúus cidaanjkaah, yaa en béeëb wínoo, ya wo'afa an: «Lééyat ga koparum bi ga daa mi hayan.»

¹⁴ Wayee bu-kúlkaagari waa'séerí gari kihot, ba wossa bifo' ga fenooci, kiwo' an: «Dí waa'tii buum yuma buu'.»

¹⁵ Wayee ya falussa buu', ya boyukka kúlba. Ya baylukka súrgacaa ya foñdee kopa'da, ki'ínoh yaa en béeëb iñaaya laakd'a.

¹⁶ Yaa déb kihayfa wo'a an: «Kiyaakii, hanja'-wúrúusaa fu ereeroofa, límin cidaanjkaah cilis.»

¹⁷ Buuraa wo'ari an: «Waaw guureway, waa fu enin go' ga iñaayewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliuk ga teeru cidaanjkaah.»

¹⁸ Léehí'ta yukanakyaayayya, wo'a an: «Kiyaakii, hanja'-wúrúusaa fu ereeroofa límin ciyétúus.» Buuraa wo'a yaama an:

¹⁹ «Fu ban mi hayyaa ki'e' fu kuliuk ga teeru ciyétúus.»

²⁰ Léehí'ta, súrga yiliis hayya, wo'a an: «Kiyaakii, hanja'-wúrúusigaraa wee, mi loyewewa hen ga líl, mi daakka.

²¹ Mi niikeeraa hen ndaga fu bo' yisúwí' ga keeñ, fu bewi iñaay fu faanndii ee fu píiki iñaay fu sokkii.»

²² Buuraa wo'ari an: «Súrgii yibóní'yii, mi hayyaa ki'atti' ga wo'eenciigaraa. Fu inoheera an mi súwin ga keeñ, mi bewi iñaay mi faanndii, mi piiki iñaay mi sokkii.

²³ Kon iñii tah ya fu wútirohi'tiiroo héelisíigoo? Eneenaa mi boyukka, mi míñwa kilaas na iñaaya wa límfa.»

²⁴ Léehí'ta ya wo'a buwaa enee daamada an: «Te'at hanja'-wúrúusumgari, dú e'wa yum bay cidaanjkaahcumfa.»

²⁵ Buwaa wo'ari an: «Kiyaakii, man ya yii na hanja'-wúrúus cidaanjkaah.»

²⁶ Ya taassa an: «Mi wo'úuka, baa laakin hay kibaatfu, wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayfa sah hay kite'u.»

²⁷ Ee nak þuwii sagohee naroo ee waa'séeríi mi en buu'þada, haydohatfa dii, dú apfa ga fikiroo.»

*Yéesu aassa Yéerúsaleem na ndam wiyaak
(Méccée 21: 1-11; Marka 11: 1-11; Saj 12: 12-19)*

²⁸ Ga waa Yéesu wo'a fodaama, ya kuliyukka ga fikii mbooloomaa kiyah Yéerúsaleem.

²⁹ Ga waa ya deeyca dëkaa Betfasee na waa Bétanii ga þak tégëlaa wo'u tégëlaa Ólívíyéecaada, ya wossa þanak ga télíbéecaagari, ya wo'aba an:

³⁰ - Karat dék-kawum ga fikiirúuda.

Binaa dú le' danaa, dú hay da kilaak cúmbú'-baamaa pokuunun, ee ken mosoori kilap. Pékisatti, dú haydohhi dii.

³¹ Ee binaa þó' meekissúu an: «Dú pékisohhi ya?» Taasatti an: «Ha'mudii yérí laak sooli ga.»

³² Buwaa wosseeda karussa, þa laakka da tóoh fodaan Yéesu wo'eefakada.

³³ Lakanaa þa baa pékis cúmbú'-baamaa, ha'muncaa wo'ussaba an:

- Dú pékisoh cuimbúrii ya?

³⁴ Ba taassa an:

- Ha'mudii laak sooli ga.

³⁵ Waa ennda da, þa haydohi'ta Yéesu cumbúraa, þa la'ta paltucaagaba ga dfook cumbúraa, þa lépi'ta Yéesu ga.

³⁶ Ga daa ya enee na kiyahda, þuwaa þaa la' paltucaagaba ga dfook waasaa.

³⁷ Ga wii þa yoosuk írkisaa tégëlaa Ólívíyéecaa bi þa þaa deey Yéerúsaleemfa, iñaa en télíbée tóoh yaa kañ Kooh didooli', na keeñ wisóosi' ndaga tóoh kíntaancaa þa hot Yéesu tumda.

³⁸ Ba þaa wo' an: «Ha'mudii barkeelat buurii hay ga teekiigarifa! Jam laakat ga dfook-Kooh ee ndam aawat ga Yaa ga dookaa-dookdfa!»

³⁹ Laakka Férísiyeencaa ensee ga mbooloomaa, wo'ussa Yéesu an:

- Jégírohii, dëkohdfaa télíbéeciigaraa.

⁴⁰ Yéesu taassaba an:

- Mi wo'úuka, binaa þa dekohaa, atohcii cérí yah kitum coow!

Yéesu yaa koduki' þu-Yéerúsaleem

⁴¹ Ga waa Yéesu hayya bi deeyca teeraa Yéerúsaleem, ee ya tikkä kuhasci gawa, ya yaa koduki' þu-dékkaa

⁴² an:

- Dú þan, enee an sah dú ínohee wati iñii míndúu ki'on jamsanaa! Wayee diima den, iñaama dëakukin ga hasciigariúu, dú mínoori kihot.

⁴³ Ndaga bessúu waa hay, waa þuwii sagoh narúuda gúranndúu, þa gekkúu, þa soojngúu ga þakaa en béeþ.

⁴⁴ Ba hayyúu kicfúbi', dú na dëkumgarúu, þa foñdoorúu sah atoh wínoo waa tíkuk ga mooroomwa, ndaga jamaanii Kooh hayyúu kibaabfa, dú ínohhiiwa!

Yéesu ga dñuy Kaanfaa Kooh

(Méccée 21: 12-17; Marka 11: 15-19; Saj 2: 13-22)

⁴⁵ Yéesu aassa Kaanfaa Kooh ee ya yaa kaal toonohcaa en daamada,

⁴⁶ ya wo'aba an:

- Bídu ga Kéytfaa Kooh an: «Kaanndoo yah ki'en kaanfaa kímoohosan Kooh.» Wayee dú, dú tumfa dëakkaa' lok.

⁴⁷ Yéesu enee ga kijégíroh besaa en béeþ ga Kaanfaa Kooh. Buwaa kuliyuk ga sarahohcaada, jégíroh-waasca, bi ga þuwaa biyaakþaa ga dëkaada heelseeri ki'ap.

⁴⁸ Wayee þa hotéeríi daa þa tuman, ndaga daa þuwaa béeþ líksee helþa ga Yéesu, þa þaa sükúrukkida.

20

Yéesu meekisohussa þaa onndi sañsañda

(Méccée 21: 23-37; Marka 11: 27-33)

¹ Laakka bes, ga daa Yéesu enee na kijégíi þuwaa ga dñuy Kaanfaa Kooh, na kiyéegaloh Hewhewaa winéwí'waada, sarahohcaa biyaakþaa na jégíroh-waasca, na yaakcaa hayussa,

² þa meekissari an:

- Wo'aaríi iñcum fu tumfa fu ayca ga baa? Bii onndaaca kitum baa?

³ Yéesu taassaba an:

- Mi ban, mi hayyúu kimeekis yen yíinoo. Wo'atloo:

⁴ Bétísaa Saj tumeedfa, meyohee ga Kooh wala ga bo'-súusúus?

⁵ Wayee baa wo' ga díkaantiba an:

- Binaa du taas an: «Meyohee ga Koohaa», ya hayyuu kilof an: «Iñii tah ya dú gëmmbii ga Saj?»

⁶ Ee du wo' an: «Meyohee ga bo'-súusúusaa», buwii béeßba hayyuu kitapisoh na atoh bi du kaan ndaga wóorinba an Saj enee sëldfiga-Kooh.

⁷ Ba taassari an:

- Dí ínohoo baa wa meyohee garida.

⁸ Yéesu loffabaa an:

- Kon baanaa, mi ban, mi wo'anndiirúu iñcii mi tumfa ati mi ayca gaña.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa bisóoti' baa

(Méccée 21: 33-46; Marka 12: 1-12)

⁹ Léehí'ta, Yéesu yaa liiwuk bùwaa anee:

- Enee bo', yíppa tedik-resen ga yoonci. Ya bëbpa bílinoh, sassaba kilégéy yoonaa. Ya ka'ta kibaab iñaa maañin ga in.

¹⁰ Ga waa yoonaa lüunda, ya wossa súrga ga línohcaa baa e'ti bakci ga iñaa yoonaa meydoohda. Wayee línohcaa feekussa súrgaa, kaałussari yah bùucuuc.

¹¹ Ha'-yoonaa wosissa súrga yiliis. Yaama ban, línohcaa feekussari, basussari, kaałussari yah bùucuuc.

¹² Ya wossissa súrga yukaahay; yaama baa, baa gaañsohhari, jafussari ga fooh.

¹³ Ha'-yoonaa wo'"a ga helci an: «Moo, mi tuman na? Hanaa mi wosan kowukiigoo mi keeñukfa, heyna baa hayyi ki'on céé'.

¹⁴ Wayee ga waa línohcaa hotussa kowukaa kaa hay, baa wo' ga díkaantiba an: «Yii jom kilamfa yeema hayi; du apatti, en danaa du lam yoonaa.»

¹⁵ Ba meydoohari yoonaa, baa appari.

Yéesu meeķissaba an:

- Haa ha'-yoonaa tuman bùwaa ma na?

¹⁶ Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek bifo' biliis ga yoonaa.

Daa bùwaa kelohee wo'eencaa Yéesu caama, baa wo'"a an:

- Taris! Iñamaa hanat kilaak muk!

¹⁷ Wayee Yéesu yíppaba has, wo'"aba an:

- Kon wo'eenii wii bídu ga Kéyítfaa Koohfa, wa waa' ya kiwo':

«Atohaa tawahohcaa jafeedfa,

atohaa waama, enin atoh-koñ!»

¹⁸ Baa keen ga dook atohaamanaa hay kiweelsukoh ee baa wa keen ga dookcinaa, wa hayyi kinapañsoh.

Lempu jomin kifayune?

(Méccée 22: 15-22; Marka 12: 13-17)

¹⁹ Ga wahtaama, jégiroh-waascaan na sarahohcaa bìyaakbaa baa heel kitik yah ga Yéesu, ndaga baa ínoheera an ya wo'ee naba ga liiwukaagari, wayee baa niikkka ndaga bùwaa.

²⁰ Waa ennda fa, baa bëbpa bifo', ebilussaba ga Yéesu ee baa baa malak gari. Buwaama tumussa hafba fodii bùwaa júwin doonaa baa míni kifi' Yéesu ga wo'een, fodaama baa on bùwaa wosseebada iñaa baa bayohan Yéesu ga waas, buu' tik yah gari.

²¹ Buwaama wo'ussa Yéesu an:

- Jégirohii, dí ínohin an iñcii fu wo'fa na iñcii fu jégirohfa júwin, ee fu fa'tii na ken wayee fu jégiroh kayoh ga iñaa Waas-Kooh nakohfa.

²² Wo'aaríi, dí jomin kifay Sesaa', buuraa yiyaakyaa lempu wala dí jomoo?

²³ Wayee Yéesu ínohha iñaa baa heelfa, wo'"aba an:

²⁴ - Teewattuo hélis denariyon wíinoo, Nataalii wii na teekii en gadaa cuuba?

Ba taassari an:

- Cuu buu' Sesaa'.

²⁵ Daama Yéesu taassaba an:

- Kon en d'anaa, erat Sesaa' iñaa Sesaa' laak, dú e' Kooh iñaa Kooh laak.

²⁶ Ba míndiiri kifi' ga wo'een ga fíkii bùwaa. Hanaa kay lofaa Yéesu loffabaa nammbabaa kibet, baa ennda tii'.

*Yéesu meekisohussa ga loo kimílskaa buwaa kaanda
(Méccée 22: 23-33; Marka 12: 18-27)*

²⁷ Laakka Saduseyeencaa hayu ga Yéesu. Ba baa, ba sagin an laakin kimílis ga buwaa kaanda. Ba meekissari

²⁸ an:

- Jégírohii, Móyíis nakeeruu kitum iñii yii: «Binaa bo', yaa pajin ee laakin kéméenkimun, kaan ee lak foñnjii betici na kowaa, kéméenkimunaa jomin kilam betifaama, ya laaki' yaakci kowu ga.»

²⁹ Waama laakee yaal biyitnañbanak, baa bokee paamun na eemun. Yaakkaa pañnja beti, kaannda ee laakkii kowu.

³⁰ Yukanakyaa pañnja betifa,

³¹ lëehi'ta, yukaahayya tikka ga. Ennda da ga biyitnañbanakbaa béeëbba. Ba kaannda ee keri foñnjii kowu.

³² Ga waa béeëbba leehha, betifaa kaannda ñan.

³³ Kon béríinää buwii mísán ga kikaanaa betifaama yah yuu ña? Ndaga yaa en béeëb ga biyitnañbanakbaa tumeerari beti.

³⁴ Yéesu taassaba an:

- Buwii ga jamaanii watida pañsin ee pajuksin.

³⁵ Wayee buwaa joommbiiba kibok ga buwaa yah kimílsfa, na kipes ga jamaanii hayandä pañsoo ee pajuksoo.

³⁶ Ba mínsisanndii kikaan ee ba pesan madu na malaakacaa, ña ñitowu Kooh ndaga ña límuk ga kikaan.

³⁷ Móyíis ga kihafci teewohin an buwaa kaanda hay kimílís. Ga jangataa wo' ga loo pëegíifaa abee kiwiida ya bay Ha'mudii «Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak na Koohyii Yakoop^{*}. Yéesu tikka ga an:

³⁸ Kon nak Kooh enndii yuu buwaa kaanda wayee yuu buwaa pesfa, ndaga ga Kooh kipeskaa kaa ga baa en béeëb.

³⁹ Waa ennda ña, laakka jégíroh-waascaan wo' Yéesu an:

- En ki'ena, Jégírohii, iñii fu wo'da kayoh.

⁴⁰ Ba wo'ee ifñaama ndaga ña kaañsiséeríiri kimeekisohis dara.

*Iñaa Yéesu wo' ga loo díkaantici na Dëwítfa
(Méccée 22: 41-46; Marka 12: 35-37)*

⁴¹ Yéesu wo'issaaba an:

- Buwii mína na kiwo'u an Kiristaanii kucaasamun Dëwít?

⁴² Ndaga Dëwít ga kihafci wo'in ga Kéyitfaa Kañcaa an:

«Kooch wo["]a Ha'mudiigoo an:

Yugohaaroo yah-ñaam,

⁴³ bi ga daa mi tuman buwii sajngaadfa ditogaa' kotfu.»[†]

⁴⁴ Fodaama Dëwít bayyi «Ha'mudii». Kon Kiristaanii mína na ki'en ñan kucaasamun Dëwít?

*Yéesu hoonohha téelíbéeecaagari kitum fodaa jégíroh-waascaan
(Méccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)*

⁴⁵ Lak buwaa béeëb baa súkúruk Yéesu, ya wo["]a téelíbéeecaagari an:

⁴⁶ - Abukat ga kiman na jégíroh-waascii safaru ga kitíidisuk na kúltí ciyaak, na kikëñdu yah kanak ga paancaa; ña heeli kiyugoh fíkií ga duuy jaangu-yaawuwú'caa, na kiyugoh fíkií en ga hewaa.

⁴⁷ Ba dúuri alalcaa beticcaa yaalcaagaabaa lisussiifa, ee ña kíimi kíim-Kooħħaa ínoħħo kileeh, doo buwaa fooj an ña bifo' bífjúwí'. Atti'aagħa wéñan kimesik!

21

*Saraha betifaa laakoo darada
(Marka 12: 41-44)*

¹ Yéesu bëwí' hascaagari hen, ya hotta ha'-alalcaa baa ek sarahcaagaabaa ga ifña sarahcaa te'oħsi ga Kaanfaa Kooħħfa.

² Ya hotta ñan betifaa laakoo ee yaalci kaanin, yaa ek ga duuygaa tudérēm tanak.

³ Yéesu dalla kiwo' an:

- Mi wo["]uuka ee kayoh; en ki'ena betifaa laakoo fii ee yaalci kaaninda ekin ifña wéñiñ buwiima béeëbba ekda.

* 20:37 20: 37 Malkat Eksoot 3: 2-6; Méccée 22: 32.   † 20:43 20: 43 Malkat Kañcaa 110: 1.

⁴ Ndaga þuwiima þéebþa tumu sarah ga iñaa þa wëñi'ða, wayee þetifii fii ga kinduulci, ya erohin tóoh iñaa ya jomee kipesohða.

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibú'
(Mëccée 24: 1-2; Marka 13: 1-2)

⁵ Laakka þíþo' baa enee na kiwo' ga loo Kaanfaa Kooh. Ba wo'ee an fa morin lool, na atohcaagari cimór'icaa, na mo'laatcaa tumdu Kooh dadña. Wayee Yéesu wo'"an:

⁶ - Bes waa hay, ifiii dú niirulk yii tesanndii atoh wiinoo waa tikskoh na mooroomwa; tóoh hay kibú'.

Iñcii yah kihew balaa ëldúna túki'aa

⁷ Buwaa meekeisussa Yéesu an:

- Jégírohii, ificaama yah kilaak kera? Mandargii wiida teewohan an iñcii cii jomin kilaak?

⁸ Yéesu loffaba an:

- Watukat kidúku ndaga bo' biyewin hay kihayohu teekkoo, þa wo'i an: «Mi yéri en Kiristaanii na: «Wahtii deeyin» wayee kaa taabukatþa.

⁹ Binaa dú keloh yëngél heñi wala an þíþo' baa heñoh kilaak haffhanaa, kaa titat. Ndaga ificaama jomin kilaak paay, wayee enndii an ëldúna yah kitúki' ga saasi-saasi.

¹⁰ Léehí'ta ya tikka ga an:

- Kúl hay kikoluk, keen ga dook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk keen ga dook nguu' mooroomci.

¹¹ Kakayfii hay kiyëngéluk, yëngél wiyaak ee ga díekat ciyewin, a' na díukoolcaa karohin hay kilaak. Ee ban yen ciyewin caa titálohin hay kilaak, mandarga cidoyi'-waa' hay kimeyoh ga dook asamaan.

¹² Wayee balaa iñcaamaa tóoh laakaa, þuwii hay kitíku yah garúu, dú hatalu ga kipessiúu, dú þayu kí'att'u ga jaangü-yaawúu'caa, ee dú hay kitécu ga kasu. Dú hay kibayu ga fíkii buu'caa na buwaa laak nguuraadña ndaga teekiigoo.

¹³ Iñamaa hayyúu kimín ki'on kituukukkoo.

¹⁴ Tumat ga helciirúu an dú jomoo kihalaat ga iñaa dú wo'an ga fíkii þuwaa yabussúuda,

¹⁵ ndaga mi hayyúu ki'e' kiñaañ na wo'eencaa wëe'taa ga an cii yínoo ga þuwaa heñohussúuda minannidi yen ga, wala þa míñ kisan iñcaa dú wo'andña.

¹⁶ Bi ga þuwaa límmibúudña, na þuwaa dú bok naba eemun na paamunda, mbokcaagaruú na filiimuncaagarúu hayyúu kitoonu ga buuraa, ee þíñoo garúu hay kitíku kikaan.

¹⁷ Béeb þuwii waa'sanndii garúu kihot ndaga teekiigoo.

¹⁸ Wayee kufen jíñoo þooyukanndii ga hafciigarúu.

¹⁹ Kiguu'guuluk kéri tahanndúu kipes.

Yéesu yéegalohha kitaskaa Yéerúsaleem

(Mëccée 24: 15-21; Marka 13: 14-19)

²⁰ - Binaa dñu hot bisoldaa' wíil Yéerúsaleem kúrkündúlaa, dñu hay ki'ínoh an waa yah kipookisohu.

²¹ Le' béríinnaa, þuwaa iñamaa laakan gohaa Yúudéedña, þa núpat þa yee þak janjancaa; þuwaa iñamaa laakan dñuy Yéerúsaleemña, þa úsaayat daama, ee þuwaa iñamaa laakan dék-kawcaadña þa hanat ki'aas teeraa.

²² Ndaga bescaa ciméeski'caa caama céri Kooh yah kikoroh þu-Isarayeel doonaa tóoh iñcaa bíñsee ga Kéyitfaada laak.

²³ Massa þeticaa bescaa laakanþa na look, na þaa ensan na kibépi'ða, ndaga þu-dékaama hay ki'enu ga coonu fiyaak ee aylukaa Kooh hay kiyoosuk ga dook þuwaama.

²⁴ Ba hay ki'apu na kalaþ, ba abu þíam ga leeloo heetcii ga ëldúnada tóoh, ee yiifa'caa hay kimóki' Yéerúsaleem bi daa nguuraagaba daamadña leehan.

Kowukii þíii hay kihayis

(Mëccée 24: 29-31; Marka 13: 24-27)

²⁵ Yéesu tikka ga an:

- Hay kilaak mandargacaa hotuk ga nohii, ga þíidii, na ga olcii. Ga kakayfii, þuwii hay kíleyu lool ndaga kitít ga yëngélala gíiyii na díúsciiigari.

²⁶ Bíþo' hay kikaanu na kitít ndaga kihalaat ga iñaa yah kidal ëldúnada, ndaga iñcii laak ga dook asamaanda tóohca hay kihiciskoh.

²⁷ Fodaama, Kowukii þíii hay kihotu, ka yoosuki ga dñuy yaayeelci ee ka taam na dooli na ndam wiyaak.

²⁸ Binaa iñcuma dal kilaakaa, leenaa yolohat, dú taaginuk dook, ndaga lak dú hayin kimúsalu.

Jagaa tediktaa teewohdfa

(Méccée 24: 32-35; Marka 13: 28-31)

²⁹ Yéesu liiwukissa buwaa anee:

Malkat ga een na tediktii tñinoo:

³⁰ Binaa dú hot ca dal kitapisaa, dú ga kihaffúu, dú ínoh an lahum deeyin.

³¹ Fodaama ñan, binaa dú hot iñcaama ca laakaa, ínohat an Nguurii Kooh deeyin.

³² Mi wo"úuka ee kayoh; bi buwii wati kaanu bñéebñanaa, iñcaama tóoh hay kilaak.

³³ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo mûk.

Yéesu nakoh kiwatuk

³⁴ Watukat haffúu; kaa lñkat helciigarúu ga kiñam na ki'an kihépí' na halaat éldúna, enndikanaa besaa béríi hayyúu kibet lool,

³⁵ fodii mbép; wa hayan da ga dook buwii tóoh enu ga éldúnada.

³⁶ Kon kaa neehat, dú kíimi Kooh wahtaa en bñéeb, doonaa dú laak dooli kisaan ga iñcaa yah kihay caama, ee dú míni kituuk ga fikii Kowukii bii.

³⁷ En na nohaa, Yéesu jégírohi ga dñuy Kaanfaa Kooh, wayee wekaa le'aa ya yee kineehnee ga tégëlaa wo'u tégëlaa Ólívíyéecaa.

³⁸ Ee ga kím cuut buwaa bñéeb hayya gari ga Kaanfaa Kooh kisúkúrukki.

22

Sarahohcaa na jégíroh-waasca pokohussa Yéesu nof

(Méccée 26: 1-15; Marka 14: 1-2; Sanj 11: 45-53)

¹ Lak feetaa Paak ee ñamohsi mbúurúcaa tumoo lëwii'da deeyin.

² Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaaa bñaa heel daa ba tuman bi ba apluk Yéesu ee ken yéegoo ndaga ba kaanéerii buwaa.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

(Méccée 26: 14-16; Marka 14: 10-11)

³ Fodaama Seytaani aassa Yúdaa, yaa baysi Iskariyotda ee bokee ga tñelibéecaa bidaanjkaah na ñanakbaa.

⁴ Yúdaa ka'ta, hotohneera na sarahohcaa biyaakbaa na buwaa kuliyuk ga pokkoh-liibcaa ga Kaanfaa Koohda, ga daa ya tuman bi ya tñk Yéesu ga yahbada.

⁵ Keeñba soossa ga bi ba dñjngari kopa'.

⁶ Yúdaa tookka, yaa heel besaa ya jekalukan, ya tñk Yéesu ga yahba ee mbooloomaa yéegooka.

Yéesu nakohha kiwaayukdu ñamahaa Paakaa

(Méccée 26: 17-25; Marka 14: 12-21; Sanj 13: 21-30)

⁷ Besaa hewaa mbúurúcaa tumoo lëwii'da ee tubaaltaa apsi ga kitík cuuniñfaa ñamsi ga Paakda le"aa,

⁸ Yéesu wossa Pee' na Sanj, wo"aba an:

- Karat, dú waayukdfínee haffuu cuuníinfii Paak.

⁹ Ba meekissa Yéesu an:

- Fu waa' dñi waayukneefä gada?

¹⁰ Yéesu taassaba an:

- Súkúrukatt, binaa dú aas teeraanaa, hay kilaak yaalaa hídukoh narúu, kooruk kujataa mûsú. Taabukatti bi ga dñuy kaanfaa ya aasanda,

¹¹ ee dú wo' ha'-kaanfaama an: Jégírohii meekisoh an túuyaa ya ñamohan Paak, ya na tñelibéecaagarida wada?

¹² Fodaama, ya hayyúu kiteeb túuy wiyaak waa hanoh dook ee hëwíruunun bi jekin; dú waayukan ñamahcaa ga cekataama.

¹³ Ba ka'ta, ba laakka tóoh fodaas daa Yéesu wo'eefakadfa, ba aawwa kon kiwaayuk ñamahaa Paak.

Cuuniñfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na apotaa'caagariða

(Méccée 26: 26-30; Marka 14: 22-26; 1 Korenti 11: 23-25)

¹⁴ Waa wahtaa le'a, Yéesu yuñnga kiñam na apotaa'caa.

¹⁵ Ya wo"aba an:

- Helloo teseera lool ga kibok narúu kiñam cuuniñfi Paakii wii balaa mi sodalunaa!

¹⁶ Ndaga mi wo"úuka; mi yahissiifa mûk kiñamis bi ga daa iñaa fa waa' kiwo'da matan béríinaa Kooh tuukiran Nguuraagarida.

- ¹⁷ Waa ennda da, ya bëbpa kaas-biiñ, gérëmmba Kooh ga, lëehí'ta ya wo"^a an:
 - Uunat, dú warohwa,
¹⁸ ndaga mi wo"^úuka, aboh ga wati mi ansisoo anahaa meyoh ga kowu resen bi ga
 daa Kooh tuukiran Nguuraagari.
¹⁹ Lëehí'ta ya bëbpa mbúurú, ya gérëmmba Kooh ga, ya weelsohhawa, ya e'tabawa
 an:
 - Iñii yii faanfigoo, mi eroh ndaga dú. Tumat iñii yii, dú níindísukohiroo.
²⁰ Waa fa lëehí'ta kiñamda ya bëbpa kaas-biiñ, tummba fodaama an:
 - Iñii yii, kifiliimunkii ki'askii Kooh narúu ee poku na níífigoo aamdfussúuda.
²¹ Wayee malkat bii yahhoo kitooonda yii ekoh naroo yah dii.
²² En ki'enaa, Kowukii bii hay kikaan foda daa Kooh na' gakada, wayee massa baa
 toonndi yaama!
²³ Waa ennda da, apotaa'caa baa heel ki'ínoh ga dzuuyba, baa yah kitum iñaamada.

Baa Yéesu wo' an yérí wëñ kiyakdá

- ²⁴ Laakka daama nookoh ga dikaanti apotaa'caa ki'ínoh yaa ba halaat an yérí wëñ
 kiyak gabada.

²⁵ Yéesu wo"^a an:

- Buu'cii ga ēldúnada nguuruksi ga dook buwaa ba laakdá, ee buwaa tíki yah ga dook
 buwaamada waa'si kibayu «buwaa tumsi yijófi' rek.»

²⁶ Wayee iñaama enndii da garúu. Hanaa kay yaa wëñ ki'en yaak garúuda joman
 kiman na yérí wëñ ki'en oomaa; ee yaa en ga fíkinaa joman kiman na súrga.

²⁷ En ki'enaa, yaa yun ga kankaa kiñamda, na yaa enndii na kinori'da; banakbaama,
 yiida wëñ ga kiyak? Man yaa yun ga kankaa kiñamda yérí ya, enndii dane? Mi nak, mi
 yii ga díkaantirúu fodii súrga.

²⁸ Dú, dú bérí en buwaa dékee kitaam naroo ga coonucii mi dayeeda.

²⁹ Ee foda daa paammboo onndoo kinguurukdá, mi oninndúu kinguuruk naroo
 fodaama.

³⁰ Fodaama dú bokan naroo kiñam na ki'an ga daa mi yah kinguurukdá ee dú yugan
 ga paancaa ki'attí' níilcaa bù-Isarayeel cidaanjkaah na kanakcaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Mëccée 26: 31-35; Marka 14: 27-31; Saj 13: 36-38)

³¹ Yéesu wo"^a an:

- Simon, Simon! Malka: Seytaani kiím an dú onussi ya lassúu fodii baa las tohoo.

³² Wayee mi kiimfinndaa Kooh doonaa ngémum fu laak garooda leehoo. Ee binaa fu
 boykis garoonaa, leenaa baaataa dooli buwaa fu bok naba ngémda.

³³ Pee' wo"^ari an:

- Ha'mudii, mi pari'in ki'en naraa bi ga kitécu ga kasu wala ki'apu.

³⁴ Yéesu taassari an:

- Pee', mi wo"^a an bi siik-pabu kon watinaa* fu hay kitaasuk ki'ínohhoo bi en waas
 kaahay.

Iñcaa Yéesu wo' téelibéecaagari an ba jomin kikoluk gacada

³⁵ Lëehí'ta Yéesu wo"^aba an:

- Ga waa mi wossúu ee dú baydohhii kopa', hëmbu wala ñafa'da, dú ñakeera yene?
 Ba taassa an:

- Dí ñakéerii dara.

³⁶ Ya wo'^assa an:

- Diimada nak, béeb baa fu laakin hëelísa, bewaawa, ee baa fu laakin hëmbaa
 bewaawa ban; ee baa fu laakoo kalawaa, toonaa paltufaagaraa fu lom kalaab.

³⁷ Ndaga mi wo"^úuka, iñaa wo'u ga Kéyítfaa an: «Ya kiduunun ga tumoh-kofeelciida»
 hay kilaak garoo. Ee iñaa wo'u aaw garoo yaama yii yah kilaak.

³⁸ Téelibéecaawo'ussari an:

- Ha'mudii, kalaab kanak cee.

Ya loffaba an:

- Dooyin dä.

Yéesu yaa kiím Kooh ga tégëlaa Ólíwiyéecaa

(Mëccée 26: 36-46; Marka 14: 32-42)

³⁹ Yéesu meyca teeraa, ya ka'ta tégëlaa Ólíwiyéecaa, foda daa ya meereeka kitumda.
 Téelibéecaagari taabussa nari.

* 22:34 22: 34 Ga baahaa yaawúu'caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos hayisan

⁴⁰ Ga waa ya le"^a dfeekataa, ya wo"^baba an:

- Kímat Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa Sneytaani.

⁴¹ Léehí'ta ya úsaayya iñaa hín na wéesée-atoh, ya yí"^a, yaa kíim Kooh
42 an:

- Buba, en lak fu waalinkanaa, úsaayd'aa kaas-coonufi fii garoo. Wayee hanat ki'en iñaa mi waa'da wayee iñaa fu waa'da laakat.

[

⁴³ Waa ennda dfa, laakka malaakaa Kooh mey gari, ñaattari dooli.

⁴⁴ Hídaa ga daa keefci leehdfa tóoh, Yéesu yaa ñaat kíwéñ kíkíim Kooh. Anagaagari mannda na ñífaa en na kisít kakay.][†]

⁴⁵ Waa ya kíimmba Kooh bi ya léehí'tada, ya kolukka, ya boyukka ga téelibéecaagari. Ya laakba ñaa neeh ndaga lak keefba neþpii.

⁴⁶ Ya wo"^baba an:

- Dú neeh ya? Kolkat, dú aaw kíkíim Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa Sneytaani.

Yéesu abussa

(Méccée 26: 47-56; Marka 14: 43-50; Saj 18: 3-11)

⁴⁷ Lak Yéesu yaa lís kiwo', bo' bjiyewin meycá jalañ. Yúdaa yaa bok ga téelibéecaa bidaankhaa na banakbaada, hanoohee fíki. Ya hayya ga Yéesu kifuunndi.

⁴⁸ Daama, Yéesu wo"^aari an:

- Yúdaa, fu toon Kowukii bii na kifuunndine?

⁴⁹ Ga waa buwaa taabee na Yéesufa hotussa iñaa yah kilaakfa, ña meekissari an:

- Ha'mudii, dí yofsohatba na kalawé?

⁵⁰ Yíinoo gaba meydohha kalabfaagari, yoþpa súrgaa ñaa kuliyukee ga sarahohcaa biyaakbaada, gú'ta nofaa ñaabaa.

⁵¹ Wayee Yéesu wo"^baba an:

- ñísat, dooyin.

Ya le"^a ga nofaa ñaa, wa íukkua ga daa wa eneeda.

⁵² Léehí'ta Yéesu wo"^a sarahohcaa biyaakbaada, na buwaa kuliyuk ga soldaa'caa ga Kaanfaa Koohda na yaakcaa yaawúu'caa hayseeri ki'amfa an:

- Mateerarúu kihay na kalaß na doo' fodii buwaa dawuk tumoh-kofeele?

⁵³ Mi enéeríi narúu besaa en béeþ ga ñuuuy Kaanfaa Koohe? Ee dú tikkii yah garoo. Wayee wahtii wii wuuruú, dú na doolii laak wekda.

Pee' taasukka Yéesu

(Méccée 26: 57-58,69-75; Marka 14: 53-54,66-72; Saj 18: 12-18,25-27)

⁵⁴ Ba ammba Yéesu, ña bayyari kaanfaa sarahohaa kuliyuk ga sarahohcaa biyaakbaada. Pee' yaa taabukfa dí'úsaayi'.

⁵⁵ Kiwi taalseera ga leeloo hëetaa kaanfaa, Pee' hayya, yunjga ga ñuuuy buwaa wiilkada.

⁵⁶ Laakka súrga yibeti yaa hot Pee' ga lee'laataa kiwiikaa. Ya yíppari hascaa, wo"^a an:

- Bii yii ñan enee nari!

⁵⁷ Wayee Pee' taasukka an:

- Mi inohoori de, betifi fi!

⁵⁸ Ennda kiis, laakka bo' yiliis yaa hotti, wo"^ari an:

- Fu ñan fu bok gafa!

Wayee Pee' taassa ñaama an:

- Mi bokkii gaba de, yaalii yii!

⁵⁹ Tíkka ga iñaa le' wahtu, bo' yiliis yégíssa ga wo'eenagari an:

- Wóorin an bii yii enee nari, ndaga ya kulkoh Gélilée.

⁶⁰ Wayee Pee' loffari an:

- Mi inohoo iñum fu waa' kiwo'da, yaalii yii.

Ga dfeekataama, wii ya léehfan kiwo'aa, siik-pabu konnda.

⁶¹ Ha'mudii heelukka, yíppa Pee' hascaa. Pee' níindísukka iñaa Ha'mudii wo'eerifa an: «Bi siik-pabu kon watinaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.»[◊]

⁶² Ya meyca kaanfaa, yaa koduk mooncaa leehoo.

Yéesu ñaawalussa, feekussa

(Méccée 26: 67-68; Marka 14: 65)

⁶³ Waa ennda dfa, buwaa ensee na kiwatuk Yéesufa, ñaa ñaawalli, ñaa feekki.

[†] 22:44 22: 44 Laakin ga Kéytcaa dfeekataa, caa laakoo bíncaa aboh ga 43 bi ga 44. [◊] 22:61 22: 61 Malkat 22: 34.

⁶⁴ Ba pokka hascaagarinaa, ba meekisiri an:

- Líiruka, bii feekkaada ba?

⁶⁵ Ba baa ifi wo'een ciliis cisépí'i'.

Yéesu bayussa paanaa wiyaakwaa

(Mëccée 26: 59-66; Marka 14: 55-64; Sanj 18: 19-24)

⁶⁶ Ga waa Kooh wiisda, yaakcaa yaawúu'caa na sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa hidohussa. Ba baylukka Yéesu ga fíkii paanaa wiyaakwaama.

⁶⁷ Ba meekissari an:

- Fu yérí en Músalkaaatiine? Wo'aarí!

Yéesu loffaba an:

- Binaa mi wo'úukanaa, dú gëmanndiiroo,

⁶⁸ ee binaa mi meekissúu yenaa, dú taasanndiiroo ga.

⁶⁹ Wayee iñaa aboh diima, Kowukii bii yah kiyun ga yah-ñaabaa Kooh yaa wéñ béeþ doolifa.

⁷⁰ Buwaa béeþ meekisohussari an:

- Kon fu yérí en Kowukii Koohe?

Ya taassaba an:

- Dú wo'inka an mi yérí.

⁷¹ Ba dalla kiwo' an:

- Du laakis ya sooli ga wo'een seedi? Du kelohin ga kúuwci na kihaffuu!

23

Yéesu bayussa ga fíkii Pílaat

(Mëccée 27: 1-2,11-14; Marka 15: 1-5; Sanj 18: 28-38)

¹ Waa ennda ña, ñu-paanaa béeþba kolukussa, bayussa Yéesu ga Pílaat.

² Daama, ba ennda ga kipoki'ti wo'eencaa an:

- Dí laak bii yii, yii hícisoh kúlkii: ya hoonohi buwii kifay buu' Sesaa' lempu, ee ya wo' an ya en Kiristaa, buu'.

³ Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu yérí en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka.

⁴ Pílaat wo'"a sarahohcaa biyaakbaa na mbooloomaa an:

- Mi hottii iñaa bii yii tum bi cal buu' tik yah gari.

⁵ Wayee ba wéñja kiyégis ga wo'eñaagaba an:

- Ya yii yéngél ñu-dékii na iñcii ya en na kijégírohfa ga dsuuy kúlkii Yúudée. Ya dalohnee gohha Gélilée, ya hayin bi dii.

Yéesu bayussa ga fíkii Eroot

⁶ Daa Pílaat kelohee wo'eencaaama, ya meekisohha an:

- Bii yii dék Géliléene?

⁷ Ee waa ya ínohha an Yéesu meyoh gohaa Eroot en buu' gada, ya ebilohha kibay Yéesu ga Eroot, lak Eroot yaa ga Yéerúsaleem ga bescaama.

⁸ Daa Eroot hotee Yéesu, ya safata lool; ndaga ya waareera kihot Yéesu kiméení' ndaga iñcaa ya kelohee buwaa wo'ee ga Yéesuda, ee ya waareera kihot Yéesu tum kíntaan.

⁹ Ya meekissari yen ciyewin, wayee Yéesu taassiiri.

¹⁰ Sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa ensee daama, baa poki' Yéesu kiwo' ga daa ba wéñ kimín.

¹¹ Eroot na soldaa'caagari tikussii Yéesu bo', ee baa ñiaawalsohhi, lëehí'ta Eroot nakohha ki'ek Yéesu kúlti fimóri', ya ebilohha kiboyukidoh Yéesu ga Pílaat.

¹² Eroot na Pílaat ga daa ba sagoeeda tóoh, enussa bifiillimun béríi.

Yéesu atti'ussa kikaan

(Mëccée 27: 15-30; Marka 15: 6-19; Sanj 18: 39-19: 16)

¹³ Pílaat hidirohha sarahohcaa biyaakbaa, na ñuwaa kuliyuk ga yaawúu'caada, na iñaa en yaawúu' tóoh,

¹⁴ ya wo'aba an:

- Dú bérí haydoh bii yii garoo, dú wo' an ya en na kihícisoh kúlkii. Mi meekisinndi ga fíkiirúu ee mi hottii gari yen yiinoo ga iñcii dú yammbida.

¹⁵ Ee Eroot ñan hottii dara gari, ndaga ya íkinnduuri. Kon bii yii tummbii yen yiinoo yaa cal ya tiku kikaan.

¹⁶ Mi hay kitémohí' faanci, mi fiissi ya yee. [

17]*

18 Wayee ūuwaa béeħħa bokussa kifip an:

- Apaa ūuum yuma, ee fu lēgísi'tii Barabaas!

19 Barabaas tēcsee ga kasu ndaga ya bokee ga heñaa na nguuraa Room laakee ga teeraadfa ee ya apee fo'.

20 Pilaat baatta kiwo'is na ūuwaa ndaga ya waaree ki'iis Yéesu.

21 Wayee baa fiip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa! Daayaari ga kuraa!

22 Pilaat wo'issa naba kotaat kukaahaykaa an:

- Bii yii tum ya yibóni'? Mi hottii dara gari ifiaa tahan kumuunci hín ga. Kon mi hay kitémohí' faanci, mi iissi ya yee!

23 Wayee ba súbpā ga rek, ba baa fiip ga daa ba wēñ kimín an Yéesu daaysat ga kuraa. Tifiiptaa ūuwaa wēñjña dooli:

24 Pilaat dalla kiwo' an ya hayba kitumi' iñaa ba meekisohfa.

25 Ya méyi'taba baa ba meekisohhee ee tēcsee ga kasu ndaga kihēñoh nguuraa Room na ki'ap fo'da. Léehí'ta, ya tikka Yéesu ga yahba, ba tum gari iñaa ba waa'.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Méccée 27: 32-44; Marka 15: 21-32; Saŋ 19: 17-27)

26 Ga daa ba enee na kisbay Yéesuda, ba hídohha na bo' yiyaal yaa meyoh yooncaa, teeku Simon ee dëk Síreen. Ba ammbari, ba tikkari kuraanaa, ya taam ga fenoo Yéesu.

27 Mbooloo wiyaak ga bu-dékaa taabussa ga fenoo Yéesu, na bān bifeti baa ensee ga kilooyoh, baa fiipndaga Yéesu.

28 Yéesu méeñsukka gaba wo'"aba an:

- Dú, beticci bu-Yéerúsaleem, kaa kodukattao! Kodukat haffúu na towutiigarúu!

29 Ndaga bes waa hay, waa ūuwii wo'an an: «Beticci mínsoo kilaak kowu na bii mosoo ki'en na look ee mosoo kibépí'da déy, yewinuunun múu'!».

30 Le' béríinaa, ūuwii hay kiwo' janjancaa an: «Búrat ga dookkii!» ba wo' tégelcaa an: «Úubattii!»

31 Kon, en lak kedik ki'ilii kérí tumu aneenaa, haa kisúwí'kaa yah na kitumu?

32 Ba baydoheera tumoh-kofeef banak baa jomee kidaayu ga kuraa fodaa Yéesu.

33 Ga waa ba le'a bi ga dekataa teeku «Loon-hafda», ba daayca Yéesu ga kuraa daama, ba daayca ban tumoh-kofeefcaa banakbaa, yaa en béeħ ga kuraa; yii hanohha Yéesu yah-ñaam, yíñino hanohhari yah-sej.

34 Yéesu wo'"a an:

- Buba, bayalaaba ga ndaga ba ínoohoo iñii ba tumfa.

Ba yípohha tudoo' kiwaroh kúlticcaa Yéesu.

35 Mbooloomaa tuukka waa malak. Buwaal kuliuyuk ga yaawúu'caada baa ñaawalsoh Yéesu an:

- Ya músalin bifo', kon ya músalat hafci en lakanan yérí en Músalkaatii, yii Kooh tandanana!

36 Soldaa'caa ban baa ñaawalsohhi; ba deeyca gari, ba e'tari biiñ wipiriiki',

37 ba wo'"ari an:

- En lak fu yérí en buurii yaawúu'ciinnaa, somaa haffu!

38 Laakka ban iñaa bídu ga kuraanaa, tíimmba hafaa Yéesu an: «Bii yii yérí en buurii yaawúu'cii.»

39 Yíñino ga tumoh-kofeefcaa daayu ga kuraanaada, yaa bās Yéesu, yaa wo'"i an:

- Hanaa enndii fu en Kiristaanii? Somaa haffu, fu sommbii bān!

40 Wayee yíñinooyaa, yaa ña'ti, yaa wo'"i an:

- Hanaa fu niikkii Kooh, fu yii fu tiku kikaankii ya tikuufa?

41 Kikaankii du tikuufa koo' ga waas, ndaga du fayu ificaa cibóni'caa du tumeeda, wayee ya, ya tummbii dara iñaa bonin.

42 Léehí'ta ya wo'"a Yéesu an:

- Yéesu, leenaa níindísukaaroo, béríinaa fu hayan ga nguuriigaraanaa.

43 Yéesu taassari an:

- Mi wo'"aaka ee kayoh: wati fu yah ki'en naroo ga aljana.

Kanaaa Yéesu

(Méccée 27: 45-56; Marka 15: 33-41; Saŋ 19: 28-30)

* 23:17 23: 17 «Ga feetaa Paak en béeħ, Pilaat jomeebā kiméyí' bo' yíñino ga ūuwaa abu ga kasufa.» Wo'eencii ciima laakoo ga Kéytcaas dēb kideħħfa. † 23:33 23: 33 Loon-hafda wéri lēegisoh ga kiGerek wo'eenaa «Golgotaa» ga ki'Arameyee.

⁴⁴⁻⁴⁵ Ga bæk mídí, nohaa dsaakukka, ñúus wiyaak laakka ga duuy kúlkaa béeþ, abohha ga wahtaama bi ga wahtu kigoonaluk. Rídóonaa daak cekataa wisela'í'waa ga Kaanfaa Koohsfa, da'ta ga le'naa.

⁴⁶ Yéesu fiippa didóolí' an:

- Buba, mi yií tík fitiigoo ga yahfu.

Daa Yéesu wo'ee wo'eencaama, ya lëehdfukka.

⁴⁷ Soldaaraa yiyaakyaa kuliayki ga heñða hotta iñcaa heweeda, yaa kañ Kooh an:

- Wóorin an bii yií enee bo' yijúwi'.

⁴⁸ Béeþ buwaat hayee ga mbooloo wiyaak kilaay ga iñaa heweeda, ga waa ba hotta iñaa laakfa, keeñba leehha ga, ba baa tip keefcaa, ba baa boyuk kaanba.

⁴⁹ Fiiliimuncaa Yéesu, na beticaa meyohee nari gohaa Gélilée bi daamada, ceelussa palah, baa malak ga iñaa hewdfa.

Yéesu bayussa loycaa

(Méccée 27: 57-61; Marka 15: 42-47; Saj 19: 38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Laakeera daama baa teeku Yoseef, ya dëkee Arímatee, teeru yaawíu'. Baa yaama enee bo' yijófi', bo' yijúwi' ee ya abeera yaakaa' lool ga kihaykaa Nguuraa Kooh. Ya bokee ga paanaa atti'ohcaa wiyaakwaa, wayee ya júwohéeríi na atti'ohcaa ga iñcaa ba abee kitum na iñcaa ba tumeedfa.

⁵² Ya ka'ta ga Pílaat, ya meeckissari faraaffaa Yéesu.

⁵³ Fodaama, ya yóoski'ta faraaffaa ga kuraanaa, ya müullafa ga píis fodii mélíkaan, lëehí'ta ya faanndafa ga noj-loyaa yotu ga atoh wiyaak, daa ken mossii ga kifaanu.

⁵⁴ Iñamaa enee ga besaa waayukkaa feetaa, lak Sabat waa yah kidal.

⁵⁵ Beticaa daansee kitaam na Yéesu, iñaa aboh ga gohaa Gélilée bi daamada, taabukussa Yoseef; ba malakka loyaa, na daa faraaffaa Yéesu faanu gada.

⁵⁶ Lëehí'ta ba sooffa kihéwí'nee cùuraaycaa na la'koleñcaa tumsan ga faraaffaa Yéesuda.

Ga duuy besaa Sabat, ba íikarukka fodaa daa Móyiis nakohkada.

24

Yéesu mílissa

(Méccée 28: 1-10; Marka 16: 1-8; Saj 20: 1-10)

¹ Teel ga kimaa besaa tík ga besaa Sabatfa, beticaa karussa loycaa, ba baydohha cùuraaycaa na la'koleñcaa ba héwreedaa.

² Ba laak atohaa lagohsee loyaadsa pírgínuunun di'úsaa'yí.

³ Ba aassa duuy loyaa wayee ba laakkii faraaffaa Yéesu, Ha'mudii, daama.

⁴ Ga díi ba enee daama na kijaahlí'bada, laakka yaal þanak baa ekuk kúltí címélíci', meyussa gaba jalañ.

⁵ Beticaa titíussa lool, híilussa kakay. Buwaa þanak baa wo'ussaba an:

- Dú raas baa en na kipes ya ga leeloo buwaa kaaninda?

⁶ Ya gaa díi; mílísin. Niindísukat iñaa ya wo'eeríu lak ya lís ga Géliléeda.

⁷ Ya wo'eerárúu an: «*Kowukii bii, jomin tíku ga yah ha'-baakaa'caa, ya daayu ga kuraa, ya kaan, ya mílis ga besaa wukahaywaa*».

⁸ Daama, ba niindísukka wo'eencaa Yéesu.

⁹ Ba kolkohha loycaa, ba bëestí'neera tóoh iñamaa téeelibéecaa þidaanjkaah na yinnooyaa, na béeþ buwaa tesdfa.

¹⁰ Beticaa ensee Mérí yaa dék Makdalaada, Saan na Mérí eew Saak. Beticaa þiinoo taamsee nabada bëestírussa apotaacaa fodaama þan.

¹¹ Wayee ba ammba wo'eencaama fodii wo'een heeyoh, ee ba sajnja kigém iñaa beticaa wo'da.

¹² Pee' nak, kolukka yaa fool bi ga loyaa; ga waa ya le''a, ya hëehdfukka, ya hotta daama lëmíiccaa müulsee ga faraaffaada. Ya jaahli''a ga iñaa laakee yaama, ya yaa boyuk kaanci.

Yéesu feeñukka ga téeelibée þanak ga waas Emayus

(Marka 16: 12-13)

¹³ Ga besaa bérii, laakka bo' þanak ga téeilibéecaa Yéesu baa enee na kiyah dék-kawaa teeku Emayus. Wa úsayaohin na Yéerúsaleem iñaa hín na wahtu kanak ga kitin.

¹⁴ Ba baa saawal ga loo béeþ iñcaa laakee ga bescaamada.

¹⁵ Ee ga díi ba enee na kiwo', na kisaawalda, Yéesu sah-sah daþpaþa, taammba naþa.

¹⁶ Wayee ba ínohsohhiri ndaga lak man na hascaagabáa kúnuk hen.

¹⁷ Yéesu meekissaba an:

- Dú en na kisaawalukoh ya ga waasii?
Daama ba tuukka, keefiba leehha tak.

¹⁸ Yiinoo gaba ee teeku Kelewopaas, loffari an:

- Hanaa fu doj fu dék Yéerúsaleem ee fu yéenngii iñcii hewee ga bescii ciida!

¹⁹ Yéesu meekissaba an:

- Iñii hewee ya?

Ba taassari an:

- Hanaa iñaa aaw ga Yéesu Nasareet! Ya enee sëldiiga-Kooh yiyaak ga fikii Kooh na ga fikii buwii bëébba: tumeencaagari yakeera ee wo'eencaagari laakeera dooli.

²⁰ Wayee sarahohciigaríi biyaakbii na buwii kuliyuk garifiida bayussari waas doo ya atti'u kikaan, ee ba daayinndi ga kuraa.

²¹ Dí yaakaareera an yéri en baa yah kilaas fu-Isarayeelda. Wayee baatta ga iñaama, wati wérí en besii wukaahaywii, iñaa iñcaama laakee bi wati.

²² En ki'ena, laakin beticcaa boku garíi, ee ba tahin hafciigaríi kikúnuk. Ga kím cuut, ba karin bi ga loyaa

²³ ee ba hottii faraaffaa Yéesu daama. Ba boyukka, kiwo"íi an ba hotin sah malaakacaa feeñukba, wo'ussaba an Yéesu yaa pes.

²⁴ Laakka bïbo' ga buwaa ensee nariifa baa ka' bi ga loyaa, ba laakka tóoh fodaa daa beticcaa wo'ekada, wayee Yéesu ga kihafci, ba hottiiri.

²⁵ Yéesu dallabfa kiwo' an:

- Dú daal, dú bëri lohoy hel ee dú bëri yéeh ga kigém iñcaa sëldiiga-Koohcaa yéegaloheeda!

²⁶ Hanaa Kiristaanii joméeriida kison, balaa ya aas ga ndamaagarine?

²⁷ Lëehí'ta, Yéesu lëegisohi'taba iñaa wo'see gari ga Këyitfaad'a tóoh, daloh ga këyitcaa Móyíis bideeda bi ga caa sëldiiga-Koohcaa bëébba.

²⁸ Ga waa ba hayya bi ba deeyca dëkkaa ba yahoheeda, Yéesu tummba en fan baa yah kipaaf fikii.

²⁹ Wayee ba tëhdohhari, ba wo"ari an:

- Tessa naríi ndaga nohii soosin ee wekii wii hay.
Ya aassa kon, ya tessa naba.

³⁰ Ya yunjga naba kiñam, ya bëþpa mbúuraa, ya gérëmmba Kooh ga; lëehí'ta, ya weellawa, e'tabawa.

³¹ Waa ennda ða, hascaagaba kúnisukka, ba hanndari ki'inohtsoh; wayee ga saasi, Yéesu ennda meles ga fikiiba, ba hotissiiri.

³² Ba baa wo' kon ga dikantiiba an:

- Laakéeríi fodii keef-soos wiyaak ga cjuuyccuu, ga wii ya en na kiwo' naruu ga waasaada, ee ya yaa lëegisohi'tuu iñcaa bïdu ga Këyitfaad'anee?

³³ Ba dalla kikoluk, baa soof Yéerúsaleem. Ba laakka daama télibéecaa bidaankaahbaa na yínooyaa, lakanaa hidírukohuunun na buwaa bïinoo taamsee nabada, baa wo'ba an:

³⁴ - Ha'mudii mílísin kayoh-kayohda! Simon hotinndi!

³⁵ Ee télibéecaa banakbaa baa bëestí' buwaa iñaa hewee ga waasaadfa na daa ba ínohtsohee Yéesu ga waa ya weel mbúuraa kiñamfa.

Yéesu feeñukka ga télibéecaagli

(Méccée 28: 16-20; Marka 16: 14-18; Saj 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

³⁶ Lak ba baa lís kiwo', Yéesu ga kihafci meyca jalañ ga leelooba, këñi'taba an:

- Jam enat narúu.

³⁷ Ba yëecírukka, tütussa lool ndaga ba foogee an ba hot raþ.

³⁸ Wayee Yéesu wo"aba an:

- Iñii tah hafciirúu kimúuy ya bi dú laaki hel kanak ga iñii dú hotdá?

³⁹ Malkat yahciigoo na kotciigoo: bii mi sah-sah! Le'at garoo dú malak, ndaga raþ bayoo faan bayoo yoh fodii díi dú hot mi bayda.

⁴⁰ Ga waa ya wo" a iñaama, ya teebpaba kotcaagari na yahcaa.

⁴¹ Wayee ga daa keeñba sooseeda ee ba jaahli'ada ammbaba bi ba mínnndii kigém bi wati. Yéesu meekissaba an:

- Dú laakin iñaa bo' ñaman diine?

⁴² Ba e'tari jén wi'útu

⁴³ Ya bëþpawa, ñammbawa ga fikiiba.

⁴⁴ Lëehí'ta ya wo"aba an:

- Ga wii mi en narúufa, mi wo'eerúu an béeb iñaa wo'uunun garoo ee bíduunun ga këyítfaa Waasaa Móyiis, na këyítfaa sëldíiga-Koohcaa, na këyítfaa Kañcaa jomeera kilaak.

⁴⁵ Waa ennda dfa, Yéesu lëgísi'taþa helcaagaba doonaa þa ínoh iñaa bídu ga Këyítfaada,

⁴⁶ ya wo"^a þa an:

- Inii yii yérí bídu: Kiristaanii hay ki'en ga coonu, lëehíraa ya mílis ga þuwaan kaanda, ga besaa wukaahaywaa,

⁴⁷ ee daloh ga Yéerúsaleem, þuwi ga èldúnada tóoh jomin kijangatu, bi þa súpit kipeskaagaba, þa bayalu baakaa'caagaba ga teekii Kiristaanii.

⁴⁸ Dú bérí en seedi ga iñcuma béebca.

⁴⁹ Ee mi, mi hay kiwosoh garúu iñaa Paammboo dígoheeda; wayee dú, tesat ga dëkii bi ga daa dú úulsan na doolaay meyoh dook-Koohdá.

Yéesu boyukka ga Kooh

(Marka 16: 19-20; Tumeen 1: 9-11)

⁵⁰ Lëehí'ta Yéesu meydohha télíbéecaagari teeraa, þa ka'ta bi ga þak dëkaa Bétaníi. Daama, ya bëwi'ta yahcaagari, ya barkeellaþa.

⁵¹ Ee ga dii ya enee naba kibarkeelsa, ya yaa tagoh naba, ya bëwírussa aawwa dlook-Kooh.

⁵² Télíbéecaa nak, yí'ussa ga fikiíci þaa gérém Kooh, lëehí'ta þa boyukka Yéerúsaleem na keeñ wisóosi'.

⁵³ Ee besaa en béeb, þa eni ga Kaanfaa Kooh, þa kañi Kooh.

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee San bínda Wo'eencii lëgís Këyítfiida

Wii wëri en Hewhewii winéwí'wii Sanj bínda. Ya bín iñaa Yéesu tum ga éldúnada, iñcaa ya jégíree buwaada, na ga loo kikaankaan na kimilískaagari. Yéesu daanee buwa kijégi' ee ya yéréméerii wo'eenci; ya yaa wékí' dúukool'i'caa, ya yaa kaal rabcaa ga buwa, ya tumeera báan enaama ciliis cidóoyí'-waa'.

Këyítfi Sanj bínda manndii siiy na faa Mëccée, faa Marka na faa Lükkaa bín ga loo Yéesuda. Laakin iñcaa Sanj hanjci yérí béstí'ca, ennda fodii sëgilookfaa enee ga Kanaada (2: 1-12), saawalaal Yéesu na bétifaa dëkee Samariifa (4: 1-12), lafañaa Yéesu wékíree dëk Betsaydaada (5: 1-18), yaalaa Yéesu wékíree límu na kibúumda (9: 1-41). Baa fu malak këyítfi Sanj na cínoociinnaa, fa béstí'tii yewin ga loo kipeskaa Yéesu ga éldúnada, fa wén kiwo' ga loo iñaa Yéesu jégírohda.

Ga dalaarii këyítfi, Sanj wo' buwaan baa en Yéesuda. Ya wo' an Yéesu yérí en Wo'eenaa Kooh wo'ee, wa ennda bo', wa hayya éldúnada. Yéesu tummba enaama cidóoyí'-waa', en danaa buwii gém an ya yérí en buuraa Kooh tanukee kuméení' ya wo'ee an yérí yah buwii kimúsalda.

Ga jamaanaa Yéesu, buwaan hégískohee hen: bii gémmba gari ndaga lak wóorinba an ya yérí en Kowukii Kooh, bínno sagussari ee ba wo'ee an ya bo'-Seytaani, ya basi Kooh hen ee ya jom ki'apu.

Sanj wo' an «Kíntaancii en ga Këyítfi fiida nak, ca bídu ga doonaa dú gém an Yéesu yérí en Kiristaanii, Kowukii Kooh; ee dú gém garinaa, dú hay kilaak kipes ga teekci.» Sanj 20: 31

Këyítfi Sanj bínda tíidoh anee:

- 1 - Yéesu yérí en lee'laatii éldúna (1: 1-18)
- 2 - Jangataa Sanj-Bëtís (1: 19-34)
- 3 - Téelíbéecaa Yéesu def kilaakdfa (1: 35-51)
- 4 - Iñcaa Yéesu tum paafin buwaada (2: 1-12: 50)
- 5 - Bescaa mëeñjoh ga kipeskaa Yéesuda (12: 1-19: 42)
- 6 - Yéesu mílissa ga kikaan (20: 1-10)
- 7 - Yéesu feeñukka téelíbéecaagari (20: 11-21: 25)

Yéesu yérí en lee'laatii éldúna

¹ Ga dalaaraa éldúna, Wo'eenaa eneera; ee baa en Wo'eenadaa enee na Kooh ee ya en Kooh.

² Ya enee na Kooh ga dalaaraa.

³ Iñaa Kooh tum tóoh, kooroh gari. Laakkii iñaa en ee koorohhii gari.

⁴ Kipes meyoh gari ee kipeskaa kérí enee lee'laatii buwii.

⁵ Lee'laataa melicin ga dñuy ñúusii, ee ñúusii te"iiwa.

⁶ Laakka baa Kooh wos, ya teeksee Sanj.

⁷ Ya hayya fodii seedi, kiwo' iñaa ya ínog ga lee'laataada, en dñanaa ya tah béeëb kigém.

⁸ Baa yaama enndii yérí en lee'laatii wayee ya jomee kiseedi' lee'laatii.

⁹ Lee'laataama wérí en lee'laatii wikayohwii, wa hay éldúna kileeri' baa en béeëb.

¹⁰ Baa en Wo'eeniida enee ga éldúna; ee Kooh hëwi'ta éldúna koorohha gari; wayee bu-éldúna inohsoohhiiri.

¹¹ Ya hayin ga bùunci, wayee ba tookkiiri.

¹² Wayee bùwii tookkidfa, bii gém ga teekiigarifa, ya oninba ki'en bitowu Kooh.

¹³ Ba enin bitowu Kooh, enndii fodii baa límuk ga bo', wayee Kooh yérí onba kipeskaa ki'askaama.

¹⁴ Wo'eenaa ennda bo', ya hayya dëkka naruu, líiffa na ndam na kayoh. Du hotin ndamiigari, ee ndamaama wérí en ndamaa, ya, Kowu kíinoo ga Paamudii, ya bewoh ga paamcida.

¹⁵ Sanj seedi"ari, yéegalohha iñii yii didóoli' an:

- Yérí mi wo'eríu ga waa mi wo' an: «ga fenooroo laakin baa en na kihay ee yérí wëñnjoo kilaak solu, ndaga balaa minaa, lak ya enin.»

¹⁶ Béeëpúu dú laasin ga yérmaandiigari leehoodfa, dú bii barkeeluk ga rek.

¹⁷ Iñcií Kooh nakoh kitumda, koorohca ga Móyíis, wayee yérmaandii na kayohfiigari, Yéesu Kiristaa haydochaa.

¹⁸ Ken mosoo kihot Kooh, wayee Kowukii Kooh laak doj ee en Kooh, ee en ga yahaa Paamudiida, teewinnduuri.

Jangataa Saŋ-Bëtís

¹⁹ Yaawíú'caa ga Yéerúsaleemda wosussa ñisarahoh na biLéwít kimeekis Saŋ-Bëtís an:

- Fu yérí en baa?

Iñii yii yérí Saŋ seedi'.

²⁰ Ya wo''a faj ee daakkii dara ga, ya wo''a ga fikii béeb an:

- Mi enndii Kiristaanii .

²¹ Ba meekissari:

- Kon fu yérí en baa? Fu yérí en Ili, sëldíiga-Koohaane?

Saŋ taassaba an:

- Ó'oo, mi enndiiri.

Ba meekissari an:

- Fu yérí en sëldíiga-Koohii jom kihayfane*?

Saŋ taassaba an:

- Ó'oo.

²² Waa ennda cfa, baa wo''ari an:

- Kon wo'aaríi bii fu ensfa, ndaga ñuwaa wossíifa, dí jomin kilaak iñaa dí wo'anba.

Fu wo' ya ga haffu?

²³ Saŋ taassaba an:

- Mi yérí en koonaakii bii en na kiwo' didóoli' ga djuuy ügí'-dúndagii an:

Yólóhdaf waasii Ha'mudii yah kikoorohdfa!

Iñamaa yérí Ísayíi, sëldíiga-Koohaa wo'ee.

²⁴ Laakeera biFérísiyeen ga ñuwaa wossee ga Sanđfa*.

²⁵ Ba meekissari an:

- Waa fu enndii Kiristaanii, fu enndii Ili, fu enndii sëldíiga-Koohii jom kihayfa, kon iñii tah ya fu bëtisi'i buwii?

²⁶ Saŋ taassaba an:

- Mi, mi bëtisi'i'uu ga mûsú, wayee laakin baa en ga djuuycúu, yaa dû inohoo.

²⁷ Ya hay ga fenooroo ee joobinnodo sah kipékis liiwaña ñafaraagari.

²⁸ Iñii laak yii heweet ga dék-kawaa Bétanii hanoh húlúwaa Yúrdeñ gaa, ga dékataa Saŋ bëtisi'ohee ñuwaaada.

Yéesu yérí en Kubaalkii Kooh

²⁹ Ga kooh-wiisfaa, Saŋ hotta Yéesu yaa hay gari, ya wo''a ñuwaa an:

- Kubaalkii Kooh jee, yii hay kinis baakaa'cii ñuwii ga èldúnada.

³⁰ Yérí en baa mi wo'eeda. Mi wo'ee gari an: «Ga fenooroo, laakin baa en na kihay ee yérí wëñinjoo kilaak solu, ndaga balaa minaa, laka ya enin.

³¹ Mi ga kihaffoo, mi inohéerii baa enndida, wayee mi hayin èldúna kibëtisi' ga mûsú doonaa ya inohuk ga baa-Isarayeel.»

³² Ga iñamaa, Saŋ seedi''a an:

- Mi hotin Helaa yiselá'íyaa yoosukohha asamaan en fan ho', yammiba ga dlookci.

³³ Mi inohéerii baa enndida, wayee Kooh yaa wossoo kibëtisi' ga mûsúfa, yérí wo'eero an: «Fu hay kihot Helaa yiselá'íyaa yoosukoh asamaan yam ga dlook fo'. Baa yaamaa yérí yah kibëtisi' ga Helaa yiselá'íyaa.»

³⁴ Saŋ tikka ga an:

- Iñamaa mi hotinndi, ee mi seedi' an bii yii yérí en Kowukii Kooh.

Tëelibéecaa Yéesu ñef kilaakfa

³⁵ Ga kooh-wiisfaa, Saŋ enissa daama, ya na tæelibée banak ga baagari.

³⁶ Daa ya hoteet Yéesu yaa paaf, ya malakkari bi maañinja, ya wo''a an:

- Malkat, yii en Kubaalkii Koohfa, yeema!

³⁷ Tæelibéecaa Saŋ banakbaa kelohussa wo'eenama, baa taabukka Yéesu.

³⁸ Yéesu heelukka, ya hotta an baa taabukki, ya meekissaba an:

- Dú heel ya?

Ba wo''ari an:

- Rabí, fu dék gada?

«Rabí wëri en «Jëgírohii».

* 1:21 1: 21 Malkat Dëteronom 18: 15,18.   * 1:24 1: 24 Laakin lëegisohcaa wo' an: «Buwaa wossee ga Sanđfa ensee biFérísiyeen.»

* 1:24 1: 24 Laakin lëegisohcaa wo' an: «Buwaa wossee ga Sanđfa ensee biFérísiyeen.»

³⁹ Yéesu taassaba an:

- Hayat, dū hot.

Waa ennda da, ba ka'ta, ba hotta daa ya dëkdfa. Enee ga bak waantu kilaagis na noh-soos. Ba ennda nari iñaa tes ga besaa bëriidfa[†].

⁴⁰ Yiñoo ga buwaa banakbaa kelohsee wo'eenaa Sanj, taabukussa Yéesufa, enee Andari, këmëenjki Simon-Pee'.

⁴¹ Andari deebpa kika' ga Simonj, yaakci sah-sah, wo"ari an:

- Dí hotin Mesini[‡].

«Mesii» wëri en «Músalkaataa Kooh falfa»: Kiristaanii .

⁴² Waa ennda da, ya bayya Simonj ga Yéesu. Yéesu malakka Simonj bi maañja, wo"ari an:

- Fu en Simonj, kowu Sanj. Fu teeksan Kefaa[§].

«Kefaa» ga ki'Arameyee wëri en «Pee'-atoh».

Yéesu bayya Filiip na Natanayeel

⁴³ Ga kooh-wiisfaa, Yéesu bewukka kiyah gohaa Gëllée, ya hotta Filiip, ya wo"ari an:
- Taabukaaro!

⁴⁴ (Filiip kúlkohhee Betsaydaa, dëkaa Andari na Pee' dëkohdfa.)

⁴⁵ Lëehi'ta, Filiip ka'ta ga Natanayeel, wo"ari an:

- Dí hotin baa wo'see ga Këyítfaa Waasaa Móyiisdfa, yaa sëldiiga-Koohcaa yéegaloheeda. Yéesu yérí, kowu Yoseef, ga teeraa Nasareet.

⁴⁶ Natanayeel wo"ari an:

- Nasareete? Enaama yijófi' míñin daama kimeyohe?

Filiip wo"ari an:

- Haya, fu hot.

⁴⁷ Yéesu hotta Natanayeel yaa hay gari, ya dalla kiwo' gari an:

- Kowu Isarayeel kayoh-kayohdfa yeema! Ya laakoo caahan.

⁴⁸ Natanayeel meekissari an:

- Fu inohohhoo gada?

Yéesu taassari an:

- Balaa Filiip bayyaanaa, mi hotee garaa lak fu yaa ga bosaa eenaa.

⁴⁹ Natanayeel wo"a Yéesu an:

- Jégirohii, fu yérí en Kowukii Kooh, fu yérí en buurii bu-Isarayeel.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Dii mi wo"aa an mi hotee garaa ga bosaa eenaadaa tahhaa kigëme? Fu hay kihot enaama ciliis caa wëñ kiyak!

⁵¹ Lëehi'ta Yéesu tikka ga an:

- Kayoh-kayohdfa mi wo"úuka. Dú hay kihot asamaanii lëgísuk, malaakacaa Kooh lapi dook asamaan ee ba yoosuki kakay ga Kowukii bii*.

2

Sëgilookfaa enee ga Kanaadfa

¹ Bes kanak tikka ga hewhewcaama, sëgilook laakka ga teeraa Kanaa, ga gohaa Gëllée. Eew Yéesu enee daama.

² Yéesu ban nakseera sëgilookfaa, ya na télibéecaagari.

³ Ga cfuu hewaa, biiñaa leehha, eeci wo"ari an:

- Ba laakkissi biiñ!

⁴ Yéesu taassari an:

- Ya'bu, mi naraa ga ya, ee wahtiigoo le"ii duum?

⁵ Eew Yéesu wo"a súrgacaa ga kaanfaada an:

- Iñaa ya wo"úunaa, tumatti!

⁶ Laakeera daama tataa-atoh tiytinnoo tiyaak, taa yaawúu'caa tumee mûsú ga, kiséti'sirukoh* ga fikii Kooh. Ee kaa en bëeb mîneera kitum iñaa le' liita' citéemée' ga mûsú.

⁷ Yéesu wo"a súrgacaa an:

[†] **1:39 1: 39** Ga wo'eenaa yaawúu'caa, wahtaama wo'si wahtaam wudaanjakahwa. Bescaagaba dali na noh-soos, lak nohaha waa aas bi ga daa wahtaama hayсан, ennda waantu hégisohu kom cidaajkahaa na kanak (12). [‡] **1:41 1:**

41 Mesini Wo'een ga ki'Eberëe, wëri en Kiristaanii ga kiGerek. [§] **1:42 1: 42** Kefaa[§] Wo'een ga ki'Arameyee, wëri en Pee'. ^{*} **1:51 1: 51** Yakoop hotee iñamaa ga heey. Sënees 28: 12-13. ^{*} **2:6 2: 6** «Kiséti'sirukoh ga fikii Kooh» waa'kiwo': bu-Isarayeel tissee kotcaa na yahcaagaba hen balaa ba ñam wala ba lëehi' kiñamaa. Malkaa Méccëe

- Ne'at mísú ga tataatii bi ta líif!

Ba ne"ata bi ta líiffa muut.

⁸ Waa ennda dfa, Yéesu wo"aba an:

- Diimadfa, hafat dñu bayi' baa tuukuk ségilookfiifa.

Ba bayi'tari ga.

⁹ Baa tuukuk ségilookfaada yoohha mísúmaa súpítu biiñda. Ya ínohéeríi daa biiñaa meyohda, wayee súrgacaa hafee mísúmaadfa ínohseera iñaa laakdfa. Baa tuukuk ségilookfaada bayya ha'-ségilookfaa,

¹⁰ wo"ari an:

- Buwii diewi kihafot biiñii wineblaattwii, binaa buwaa an bi faancaa tamohaa, ba méeñdoh kihafot waa tesohin kinebda. Fu nak, fu dfaakin biiñii wëñ kinebda bi ga wahtii wii.

¹¹ Kíntaanaama wérí Yéesu deb kitum, ee enee ga Kanaa ga gohaa Gélilée. Fodaama ya teewohha ndamaagari ee télélíbeecaa gémussa gari.

¹² Waa ennda dfa, Yéesu ka'ta teeraa Kafarnawom, ya na eeci na kéméenjímuncaagari biyaalbaa na télélíbeecaagari. Ba tessa daama bi sammba kimañañ.

Yéesu ga dñuy Kaanfaa Kooh

(Méccée 21: 12-13; Marka 11: 15-17; Lúkkaa 19: 45-46)

¹³ Lakanaa Paakaa yaawúu'caa deeyin, Yéesu ka'ta Yéerúsaleem.

¹⁴ Ya laakka ga dñuy Kaanfaa Kooh buwaa enu na kitoon enoh, kitoon baal na kitoon ho'. Ya laakka weci'oh-kopa'caa daama ban, laruunun.

¹⁵ Ya bëbra ní, ya hëwí'ta leraw ga, ya kaallaña bëebba ba mey Kaanfaa Kooh, ba na baalcaagaba na enohcaagaba. Ya tasarohha koparaa weci'ohcaa, ya petisohha la'caagaba.

¹⁶ Ya wo"a toonoh ho'caa an:

- Meydohat iñcii cii dii! Kaa tumat kaanfii Paammboo ditoonaa'!

¹⁷ Télélíbeecaagari dalla kinfíndísku iñaa bídu ga Kéyítfaadfa an: «Éey Kooh, waarii mi waa' kaanfigaraada. Ee kiwaa'kiima kii ébí'too fodii kiwii.»*

¹⁸ Waa ennda dfa, buwaa kuliyük ga yaawúu'caadfa wo'ussari an:

- Tumaa Kíntaan, fu teeþpii an fu ga kayoh ga iñii fu tum yii!

¹⁹ Yéesu loffabba an:

- Búrat Kaanfii Kooh, tík ga bes kaahayaa mi bëwí'fa.

²⁰ Yaawúu'caa wo'ussari an:

- Kitawah Kaanfii Kooh fii tumin tíkiis tidañkaah-nikiis na tiyitniinoo ee fu, an fu yahfa kibëwíris ga bes kaahay?

²¹ Wayee nak Kaanfaa Kooh Yéesu wo'eeda, faanfaagari féri.

²² Kéri tah ga waa Yéesu mílíssa ga buwaa kaandfa, télélíbeecaagari níindískussa an ya wo'eera iñaa yaama. Ba gëmmba kon iñaa bídu ga Kéyítfaadfa na wo'encaa Yéesu wo'eebada.

Yéesu ínohin bëeb iñaa en ga keeñ bo'da

²³ Ga feetaa Paakaa Yaawúu'caa, Yéesu enee ga Yéerúsaleem. Daa bifo' biyewin hotsee kíntaancaya tumeeda, ba gëmmba gari.

²⁴ Wayee Yéesu, ya ga kihafci, óolukéeríiba ndaga bëebba ya ínoheeraba dijóffí'.

²⁵ En ki'ena, Yéesu soolukéeríi bo' wo'i yen ga bo'-súusúus, ndaga ya ga kihafci, ya ínohin iñaa en ga keeñ baa en bëef.

3

Yéesu saawalla na Níkodeem

¹ Laakeera bo' yaa bokee ga Férísiyeencaa. Ya teeksee Níkodeem ee ya bokee ga buwaa kuliyük ga yaawúu'caadfa.

² Ya hayya ga Yéesu ga wek, ya wo"ari an:

- Jégirohi, dí ínohin an Kooh yérí wossaa kijégí'tíi. En ki'ena, ken mínoo kitum kíntaancii fu tumida enndii an Kooh taam narinaa.

³ Yéesu taassari an:

- Kayoh-kayohdfa mi wo"aaka: Ken mínoo kihot Nguurii Kooh enndii an ya límukis* henaa.

⁴ Níkodeem meeckissari an:

- Baa kasohin límukisan na? Ya mínan na kiboyukis lookaa eeci, ya límukis?

* 2:17 2: 17 Kañcaa 69: 10. * 3:3 3: 3 Kilímukis wo'eeniima ga kiGerek waa' kiwo' ñan «ga dook asamaan».

⁵ Yéesus taassari an:

- Kayoh-kayohda mi wo'"aaka: baa fu límukkii ga múusú na Helaa Koohaa, fu mínoo ki'aas ga Nguuraa Kooh.

⁶ Iñaa límuk ga bo', iñaa bo' ee iñaa límuk ga Helaa Kooh iñaa hel.

⁷ Kaa jaahli' ga dii mi wo'"aa an «Dú jomin kilimukisfa».

⁸ Uurisii, daa nebwanaa wa wép éewruk da. Fu kelohi gawa ee fu ínohoo daa wa meyoh, fu ínohoo daa wa aaw. Man fodaama ga béeëb baa límuk ga Helaa Kooh.

⁹ Waa ennda da, Nikodeem meeckissari an:

- Iñama mína na ki'en?

¹⁰ Yéesus taassari an:

- Fu, fu jégíroh yiyaak ga dhuuy heetii Isarayeel ee fu ínohoo iñcumane?

¹¹ Kayoh-kayohda mi wo'"aaka: dí wo' iñaa dí ínoh ee dí béeestí' iñaa dí hotin, wayee sfú, sfú gémmbii iñii dí seedi'da.

¹² Mi wo' narúu ga iñaa aaw ga ēldúna, sfú gémmbiiroonaa, binaa mi wo' narúu ga iñaa aaw ga Koohaa sfú mínanndoo na kigém?

¹³ Ken mosoo kikolkoh ēldúna ya lap asamaan, enndii Kowukii bii yoosukoh asamaandfanaa.

¹⁴ Fodaa daa Móyiis bëwíree goj-pérëmaa[†] ga égi'-dúndagaa doonaa baa en béeëb hotwada, fodaama ban mi, Kowukii bii, mi bëwi'san da.

¹⁵ En danaa baa gém garoo béeëb laas ga kipeskaa leehoo taa'da.

¹⁶ Ndaga Kooh waa' sfu-ēldúna hen bi, ya erohha Kowukiigari ya laak donjfa, doonaa béeëb baa fu gém gakanaa, fu sañku'oo, wayee fu laas ga kipeskaa leehoo taa'da.

¹⁷ En ki'enaa, Kooh wossii Kowukiigari ga ēldúna ki'atti' sfu-ēldúna, wayee ya woska ka músal sfu-ēldúna.

¹⁸ Baa gém ga Kowukii, atti'soo. Wayee baa gémmbii gakanaa, yaama atti'uunun kuméeñi' ndaga ya gémmbii ga teekii Kowukii Kooh, kii ya laak donjfa.

¹⁹ Ee ya yah ki'atti'u ga iñii yii: Lee'laatii hayin ēldúna, wayee sfuwii, nüusii gënélba lee'laatii, ndaga ba tumi yibóni'.

²⁰ Baa tumi yibóni', waa'tii kihot ga lee'laatii ee ya deeyoo ga, ndaga ya niik tumeengaagari cibóni'caa wíiñuk.

²¹ Wayee baa tumi iñaa en kayoh, deeyi ga lee'laatii. En danaa, lee' ga fíkii béeëb an iñcaa ya tumfa, ya taam ga na Kooh.

Saŋ wo'"a an Yéesus yérí wëññji kiyak

²² Ga waa iñama paaffa, Yéesus ka'ta na tēlibéecaagari gohaa Yúudée. Ya ennda naħa daama bi sambba kimaañ, ya yaa bëtisi' sfuwa.

²³ San-Bëtis ban bëtisi'ee ga Aynoŋ, ga yahaas teeraa Salím. Dekataama yewineera múnus ee sfuwa baa hay gari daama, ya yaa bëtisi'ba.

²⁴ Waama, lak Saŋ lagussii ga kasu duum.

²⁵ Iñama haydohha nookoh-wo'een ga díkaanti tēlibéecaa Saŋ na yaawúu' yíinoo, ga loo baah kiseti'siruk ga fíkii Kooh.

²⁶ Ba ka'ta ga Saŋ, ba wo'"ari an:

- Jégírohii, baa yaama enee naraa ga bakaa hanoh húlúwaa Yúrden gaa, ee fu seedi'eera yen garifa, diima nak ya yaa bëtisi' ee béeëb sfuwii bii yah gari.

²⁷ Saŋ taassaba an:

- Ken mínoo kilaak dara, enndii an Kooh yérí onndirinnaa.

²⁸ Dú ga kihaffúu, sfú mínnidoo kiseedi' an mi wo'eera an: «Mi enndii Kiristaanii wayee mi wosu kidéwírukki.»

²⁹ Kllook kuu ha'-kllook. Fiiliimunii ha'-kllookkii, yii deeyi ga yahaaci súkúrukirida, keeñci soosin lool ga kikeloh koonaakiigari. Keeñnjoo hín dā kisoos, ee diimada wa soosin bi matin sék.

³⁰ Ya, ga kihafci, teekiigari jom kiwéñ kisíw ee wiigoo aaw kiyím.

Yii meyoh dookfa yérí hanoh béeëb dook

³¹ Yií meyoh dookfa yérí hanoh béeëb dook. Baa meyoh ēldúna, bok ga sfu-ēldúna ee ya wo'i wo'een ēldúna. Baa meyoh dook ga Kooh yérí hanoh béeëb dook.

³² Ya wo' iñaa ya hotfa na iñaa ya kelohfa ee ken gémmbii iñii ya seedi'da.

³³ Baa gém iñii ya seedi'danaa, lak teewohin an Kooh wo'i kayoh.

[†] **3:14 3: 14** Móyiis bëwíree goj-pérëmaa ga égi'-dúndagaa. Malkat ga Kidaa 21: 8- 9: Béeëb baa goj doweera, ya yíp hascaagari ga goj-pérëmaamanaa, ya dal kiwak. Fodaama Yéesus bëwírussa ga kuraanaa ee béeëb baa fu yíp hasciigaraa gari taam na ngémaa, fu hay kimúc.

³⁴ En ki'enaas, baa Kooh wosdfa, wo'i wo'eencaa meyoh ga Kooh, ndaga Kooh sorinndi bi liifin na Helaa yisela'i'yaas.

³⁵ Paamudii waarin Kowukii ee tíkin tööh ga yahci.

³⁶ Baa fu gém ga Kowukiinaa fu laasin ga kipeskaa leehoo taa'da. Ee baa fu saj kigém ga Kowukiinaa, fu laasanndii ga kipeskaa leehoo taa'da ee aylukaa Kooh dëkan ga dookfu.

4

Yéesu saawalla na betifaa dëk Samarii

¹ Férísíyeerjcaa kelohussa béstíraa an Yéesu yérí wëñí' San télíbée, ee yérí wëñí San kibétisi' bifo'.

² (En ki'enaas, Yéesu na kihafci bétisi'éerii ken, télíbéeecaagari rek bëri bétisi'ee buwaa).

³ Daa béstíraama le'ee ga Yéesu, ya kolkokha gohaa Yúudée, ya yaa boyuk gohaa Géllée.

⁴ Ga waa ya en na kiyahfa, ya húusohha gohaa Samarii.

⁵ Yéesu le'a kon teeru wiinoo daama ga gohaa Samarii. Teeraama teeku Síkaa' ee en ga yahaa yoonaa Yakoop onee Yoseef, Kowukaagarida.

⁶ Ne'aa Yakoop enee daama. Daa Yéesu tíidee bi ya sonnda, ya dalla kiyuñ ga píndaa ne'aa. Enee ga bák mídi.

⁷ Laakka betifaa dëk Samarii hay kine' ga ne'aa. Yéesu wo'a betifaa an:

- Onaaroo mûsú, mi an!

⁸ (Lakanan télíbéeeca Yéesu karuunun teeraa kilomnee iñaa ba ñaman.)

⁹ Betifaama ee dëk Samariifa, taassa Yéesu an:

- Fan na? Fu, fu Yaawúu', fu kíimboo mûsú ki'an, mi yii mi bok ga bù-Samariifa? (Betifaa wo'e iñamaa ndaga yaawúu'caa na bù-Samarii habséerii ga ku'on pe'.)

¹⁰ Yéesu taassa betifaa an:

- Fu ínohee iñaa Kooh onohi ee fu ínohee bii kíimmbaa mûsúfanaa, enneenaa fu ga kihaffu, fu kíimanndi, ya onndaa ga mûsúmaa onohi kipesfa.

¹¹ Betifaa wo'a Yéesu an:

- Kiyaakii, fu laakoo hoc ee ne'i huutin. Fu bewohan mûsúmaa onohi kipesda gada?

¹² Ne'i' wii caasammbíi Yakoop aci'tíwa. Ya na kihafci, ya annda ga. Towutaagari na júuraagari anussa ga ban. Fu, fu halaat an fu wënnji kilaak solune?

¹³ Yéesu taassari an:

- Mûsúmii ne'i' wii, baa an ganaa hay kilís kipíl.

¹⁴ Wayee baa an ga mûsúmaa mi eranndifa, pílsisoo taa'. Hanaa kay, mûsúmaa mi yahhi ki'onda yah kuhaalaa mûsú ga duuyci, kaa onohan kipeskaa leehoo taa'da.

¹⁵ Betifaa wo'a Yéesu an:

- Kiyaakii, onaaroo mûsúmaama, en danaa mi pílsisoo ee calsooroo kihay bi ga dii, kine' mûsú.

¹⁶ Yéesu wo'ari an:

- Kara! Baynaa yaalfu, fu hayis dii.

¹⁷ Betifaa taassa Yéesu an:

- Mi laakoo yaal!

Yéesu wo'ari an:

- Fu wo' an fu laakoo yaalaa, fu wo' kayoh.

¹⁸ En ki'enaas, fu laakeera yaal bìyètúus. Ee yii fu en nari diimada enndii yaalfu. Kon iñii fu wo'da kayoh.

¹⁹ Betifaa wo'a Yéesu an:

- Kiyaakii, mi hotin an fu sëldiiga-Kooh.

²⁰ Wo'aaroo bii en ga kayoh ba? Caasamunciigaríi jaamuksee Kooh ga dook janjagii wii. Wayee dú, yaawúu'cii, dú wo' an dekataa jom kijaamukohu Koohsa en ga Yéerúsaleem.

²¹ Yéesu wo'ari an:

- Betifii, gémää iñii mi yahhaa kiwo'fa. Wahtu waa hay, waa dú karoo ga janjan ee dú karoo Yéerúsaleem kijaamuk Paamudii.

²² Dú, bù-Samarii, dú jaamuki Kooh ee dú ínohoori. Dí yaawúu'cii, dí ínohin bii dí jaamukida, ndaga kimúckii meyoh ga yaawúu'cii.

²³ Wayee wahtti wii hay ee weema sah. Diimada buwii jaamuk Paamudii kayoh-kayohdfa, jaamuksanndi ga hel na ga daa ya man kayoh-kayohdfa. En ki'enaas, bùwaa jaamuki fodaamada bëri Paamudii heel.

²⁴ Kooh, Hel. Ee buwii jaamukirida ba jommbi kijaamuk na hel na ga daa ya man kayoh-kayohda.

²⁵ Betifaa wo"^a Yéeesu an:

- Mi inohin an Músalkaataa Kooh faldfa ee baysi Kiristaadfa, hay kihay. Binaa ya haya, ya hayyú kilóogísoh tóoh.

²⁶ Yéeesu wo"^ari an:

- Mi yérí, mi yii mi wo' naraada.

²⁷ Ga wahtaama, télibéecaa Yéeesu le'ussa. Ba jaahli"^a lool ga daa ba laak Yéeesu yaa saawal na betifa. Wayee laakkii yíinoo gaba yaa kaañji kimeekis an: «Fu meekisoh ya?» wala «Fu waa^a ya gari?»

²⁸ Waa ennda da, betifaa foñja kujataakaagari daama, foolla teeraa, wo"^a buwaa an:

²⁹ - Hayat dú malak! Mi hídohin na bo', yaa wo'inndoo tóoh iñaa mi mosin kitum. Enndii Kiristaanii moose?

³⁰ Fodaama, buwaa baa meyoh teeraa baa hay ga Yéeesu.

³¹ Tummba lak télibéecaa baa gítin Yéeesu an: «Jégírohii, ñama kay!»

³² Wayee Yéeesu wo"^aba an:

- Laakin ñamah waa mi ñaman, ee dú inohoowa.

³³ Télibéecaa baa wo' ga díkaantiba an:

- Hanaa laak baa haydohi^ati ñamah.

³⁴ Wayee Yéeesu wo"^aba an:

- Ñamahhoo wéri en mi tum iñaa neb baa wossooda, ee mi lësti' iñii ya nakkoofa.

³⁵ Dú wo'^a ga kihaffúu an: «tes ga ñiiñ cinikiis kipiik le'e? Wayee mi wo"^{úu} an: «malkat dijóffí», ndaga yooncia súwin haat ee sek píikoh.

³⁶ Píikohii laasin fayaagari ee ya yii négíroh boñcii en buwii yah kipes bi taa'dfa. En danaa baa sokeeda na bii yah kipiíkda boku kinebluk.»

³⁷ Cahii wo'in kayoh ga daa wa wo' an: «Yii sokaa, yii píik.»

³⁸ Mi wosinndúu kipiik yoonaas dú línnndii. Bibo' biliis bérí sodee ga ee dú, dú ñammba ga anagaagaba.

³⁹ Bibo' býewin ga teeraa waama ga Samariida, gémussa ga Yéeesu ndaga wo'eenaan betifaa wo'^aba an: «Iñaa mi mosin kitum tóoh ya wo'inndoori.»

⁴⁰ Kéri tah baa-teeraa Samarii, daa baa hayee bi ga Yéeesu, ba baa kíimmbi, ya tes naña. Yéeesu tessa daama bes kanak.

⁴¹ Buwaa gém ga Yéeesu ndaga wo'eenaagari ya ga kihafciida, wéñinja kiyewin.

⁴² Ba baa wo' betifaa an:

- Endii an iñii fu wo"^aida tah bi dí gém gari, wayee dí ga kihaffí, dí súkúrukinnndi. Ee dí gémian Yéeesu yérí en Músalkaati eldúna sah-sah.

Kintaanaa wukanakwaa Yéeesu tum ga Kanaada

⁴³ Yéeesu tummba bes kanak ga dekataama, léehí'ta ya kolkohha daama yaa yah gohaa Gélilée.

⁴⁴ En ki'enaa, ya ga kihafci, ya wo'eera an: «Laakkii seldíiga-Kooh, yaa onu cée' ga déeka ya meyohda.»

⁴⁵ Ga waa ya le' Géliléeda nak, buwaa teerukussari dijóffí, ndaga ba ban, ba kareera Yéerúsaleem ga hewaa Paakaa yaawúu'caa ee ba hotin béeñ iñcaa ya tumee daama ga feetaaafa.

⁴⁶ Waa ennda da, ya ka'sissa teeraa Kanaa ga gohaa Gélilée. Daama déri ya súpítee mísúmaa ma ennda biññ. Wiima, lak laakin ga Kafarnawom, bo' yaa lègéyi' buu'. Baama, kowukaagari kiyaaalkaa kérí díukoolie.

⁴⁷ Daa ya kelohee an Yéeesu meyohin gohaa Yúudée, hayin gohaa Gélilée, ya ka'ta gari. Ya kíimmbari ya hay Kafarnawom kiwéki' kowukaagari díukoolin bi kaa yah kikaanda.

⁴⁸ Yéeesu wo"^ari an:

- Enndoo kat dú hottii kíntaan na mandarga cidóoyí'-waaraa, dú gémoo taa'!

⁴⁹ Wayee baa wo"^ari an:

- Kiyaakii, hay du gaaw kiyee bi kowukaagoo kaanaa!

⁵⁰ Yéeesu wo"^ari an:

- Kara, kowukaagaraa wakin, kaa pes!

Baa gémmba iñaa Yéeesu wo"^aida, ya yaa yah.

⁵¹ Ga daa ya en na kiboyuk kaancida, súrgacaagari baa hay kihídoh nari, ba wo"^ari an:

- Kowukaagaraa wakin, kaa pes.

⁵² Ya meekissába wahtaa ba hotee kitani ga kowukaagarida. Ba taassari an:

- Enee wútúwaa, ga wahtu cuunoh; tamohlaataa faanfaa yím ga.

⁵³ Paam oomaa-yaalaa dalla ki'ínoh an wahtaama siiy wérí Yéesu wo'eeri ga an: «Kowukaagaraa wakin, kaa pes.» Meyoh daama, ya gëmmba ga Yéesu, ya na bu-kaanci béeffba.

⁵⁴ Wiima wérí en kíntaanii wukanakwii Yéesu tum, ga waa ya meyoh gohaa Yúudée ya ka'ta Géliléeda.

5

Yéesu wék'i ta baa lafañin

¹ Ga bescaa tik gadfa, yaawúu'caa laakussa feet ee Yéesu ka'ta Yéerúsaleem.

² Ga teeraama nak, laakeera mbalka mísú waa bookkohsi ga yahaa halaa teeku «halaa baalcaada». Mbalkaama wo'si ga ki'Eberée «Betsataa». Mbaa' ciyétus céri yípu, wíllawa.

³ Ga fildoor mbaa'caama, díukoolí' biyewin faanuksee daama: bibúumi', bibéedúki' na bilañañ. [...]*

⁵ Laakeera daama bo' yiyaal, yaa iñaa ya díukoolee tumin tikiis tidaaŋkaah-kaahay na tiytnataahay.

⁶ Yéesu hottari lak ya faanukin ee ya ínohha an díukoolaagari maañin lool, ya meekissari an:

- Fu waaran kiwake?

⁷ Díukoolíraa taassa Yéesu an:

- Kiyaakii, mi laakoo ken baa ekanndoo ga mbalkii binaa mísúmii yéngélukaa.

Wahtaa mi jéem ki'aas ga tóoh, bo' yiliis deépoo ki'aas.

⁸ Yéesu wo"ari an:

- Kolka, bewaa gataniigaraa fu tíin.

⁹ Ga saasi baa wakka. Ya béeppa gatanaagari, ya yaa tíin.

Yaawúu'caa tapukohussa na lafañaa

Béríinnaa iñii laakohda nak enee bes Sabat.

¹⁰ Yaawúu'caa wo'ussa baa wékdfuseeda an:

- Wati bes Sabat ee Waas onndiiraak kikooruk gataniigaraa†!

¹¹ Baa taassaba an:

- Aa', baa wék'i tooda kat yéri wo"oo an: «Bewaa gataniigaraa, fu tíin.»

¹² Ba meekissari an:

- Haa, baa yaama wo"aa an «bewaa gataniigaraa fu tíinda» ya ba?

¹³ Wayee baa wékdfuseeda inohéerii baa wék'i tida, ee lak Yéesu múuyin ga díuuy buwaa enee daamada.

Doolaa Yéesu bewoh ga Koohda

¹⁴ Ga waa iñamaa paaffa, Yéesu hídohha na baa ya wékdfeeda ga Kaanfaa Kooh, ya wo"ari an:

- Man diima fu wakin. Kaa tumis baakaa', doonaa iñaa wéñ yii kiyiis dalooraan.

¹⁵ Baa ka'ta, wo'neera yaawúu'caa an Yéesu yéri wék'i ti.

¹⁶ Iñamaa tahha bi yaawúu'caa ekussa Yéesu pee' ga kumuun ndaga daa ya wékdfin bo' ga bes Sabatda.

¹⁷ Wayee Yéesu ñaassaba perem an:

- Paammboo yii lís kilégéy, mi ban, mi yii lègéy.

¹⁸ Iñaa Yéesu wo' yaama wéñja kitah bi yaawúu'caa tuukka ga kiheelli ki'ap. Ndaga ya eemmbii ga kikeldíuk iñaa Waasaa onoh kitum ga bes Sabatda, wayee ya wo' ban an Kooh Paamci, ee ya tum Kooh mooroomun.

¹⁹ Yéesu baatta ga, wo"aba an:

- Kayoh-kayohda mi wo"úuka: Kowukii mínoo dara kitum ka ga kihafci rek. Iñaa ka hot Paamudii tumifa doq yéri ya tumi. Bééb iñaa Paamudii tumifa, Kowukii tumiri ban.

²⁰ En ki'enaa, Paamudii waarin Kowukii ee iñaa ya tum na kihafci tóoh, ya teefka. Ee sah, Paamudii hay kiteeb Kowukii enaama ciyaak ciliis caa ka yah kitum ee díu hay gaca kijaahli.

* 5:3 5: 3 Laakin Kéyitcaa baatu wo'eencii cii ga dii: [Ba sekee mísúmaa ga mbalkaada yéngéluk. 4 Ndaga, ga iñaa wo'ufa, laakee malaakaa Ha'mudii yoosuki leekleek ga díuuy mbalkaa, ya yéngél mísúmaa. Ee díukoolíraa deéb ki'aas ga mísúmaamanaa, díukoolaagari wak, na daa wa míni kiman tóoh.] † 5:10 5: 10 Waasaa yaawúu'caa kokoheera kikooruk iñaa bítin ga bes Sabat.

²¹ En ki'ena, fodaa daa Paamudii kolukdfi ḫuwii kaanin ee ya pésí'badfa, fodaama den Kowukii péscí baa neṣpi.

²² Paamudii nak atti'oo ken, wayee ya erin Kowukii ki'atti' ga tóoh.

²³ En dñanaa béeb e' Kowukii cée' fodaa ba e' Paamudii cée'da. Béeb baa e'tii Kowukii bii céeraa, lak e'tii Paamudii wos Kowukiifa cée'.

²⁴ Kayoh-kayohdfa mi wo"úuka: baa súkúruk wo'eenciigoo ee ya gém ga baa wossoodanana, ya laasin ga kipeskaa leehoo taa'da. Baama atti'soo, ya kolkohin ga kikaan ya aasin haat ga kipes.

²⁵ Kayoh-kayohdfa mi wo"úuka: wahtu waa hay ee sah wa le'in haat. Wahtaama wérí ḫuwii kaaninda yah kikelohu koonaakii Kowukii Kooh. Ee ḫuwaal kelohankadfa hay kipesu bi taa'.

²⁶ En ki'ena, fodaa daa Paamudii laak kipeskii ya ga kihafcifa, ya erin Kowukii ka laak kipeskii ga kihafka fodaama.

²⁷ Ee ya onin Kowukii kimín ki'atti' ga tóoh ndaga ka kérí en Kowukii bii.

²⁸ Dara hanattúu ga kijaahal ndaga wahtu waa hay, waa béeb ḫuwii kaninda hay kikelohu koonaakaagari.

²⁹ Ba meyoh ga daa ba enohdfa: ḫuwaal tumee iñaa jofinda, mélisu, ba laas ga kipeskaa leehoo taa'da. ḫuwaal tumee iñaa joffiifa nak, ba mélís, ba atti'u kikaan bi taa'.

³⁰ - Mi ga kihaffoo rek, mi mínoo dara kitum. Mi atti'i ga dii mi hot Paamudii teewirooda. Ee mi atti'aa, júwi hen, ndaga mi heellii kitum iñaa mi waa', wayee baa wossooda, iñaa ya waa'da yérí mi heel kitum.

Iñci seedi' doolaa Yéesu bayd'a

³¹ Yéesu tikkka ga an:

- Binaa enee an mi yérí en seedi haffoonaa, eneenaan iñii mi seedi'da tuukoo ga fen.

³² Wayee laakin bo' yiliis yaa seedi"oo ee mi ínohin an iñii ya seedi' garoodaa tuukin.

³³ Dú wosin bifo' ga San-Bétis, ya seedi'a kayohfii.

³⁴ Mi wo' iñuma doonaa Kooh müsallúu, ndaga mi ga kihaffoo, enndii sah an mi laakin sooli ga iñaa bo'-súusús seedi'an garoo.

³⁵ Sanj enee fodii lampaa taaluunun, wa lee'di, ee dú tookka kinebluk jutuut ga lee'laataagarida.

³⁶ Mi nak, mi seedi'fuunun seedaa wéñ kiyak waa San: seedaama wérí en tumeeniigoo, cii Paamudii onndoo kitumdfa. Cérí seedi"oo ee ca teewoh an Paamudii yérí wossoo.

³⁷ Ee ban Paamudii wossooda, ya ga kihafci, ya seedi'in yen garoo. Dú mosoo kikeloh kooonaakaagari ee dú mosoo kihot fikiifaagari.

³⁸ Dú ammbii wo'eeniigari ga keeñnjúu ee iñaama yérí teewoh an dú gémmbii ga bii ya wosda.

³⁹ Dú bii heel ki'inoh iñaa Bíncaa cisela'ícaa wo'fa ndaga dú yaakaa' an cérí yahhúu ki'on kipeskaa leehoo taa'fa, ee sah Bíncii cisela'í'ci ciima, ca wo' iñaa aaw garoo.

⁴⁰ Moona déy, dú waa'tii kihay garoo, dú laas kipeskaa leehoo taa'da.

⁴¹ Mi heellii kilaak ndamaa meyoh ga bo'-súusús.

⁴² Ee sah mi ínohinndúu: kiwaa' Kooh gaa ga keeñciigarúu.

⁴³ Mi, mi hay ga teekii Paammboo ee dú tookkiiroo wayee bo' yiliis hay ga teekcinaa, dú hayyi kitook.

⁴⁴ Dú wéñi kiwaa' kindamoh ga dñuyucíu ee dú heeloo ndamaa meyoh ga Kooh hançci donfa. Kon dñu mínanndoo na Kigém?

⁴⁵ Kaa foogat an mi yérí yahhúu kiyam yen ga fíkí Paammboo. Móyíis yii dñu lík yaakaa'túu garida yérí yahhúu kiyam.

⁴⁶ En ki'ena, dñu gémee Móyíis kayoh-kayohdanaa, eneenaan dñu hayyoo kigém ban, ndaga ya seedi'in garoo ga Kéyítfaa.

⁴⁷ Wayee waa dñu gémmbii iñaa Móyíis bín yaama ga Kéyítfaada, dñu tuman na bi dñu gém iñci mi wo'da?

6

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyétúus na jén kanak

¹ Waa ennda da, Yéesu paaffa bakaa giyyaa Gélilée hanoh gaadfa. Giyyama wo'si ban giyyaa Tíbéríyaat.

² Bo' biyewin taabukeeri ndaga kíntaancaa ba hot ya tumee ga dñuukoolí'caa, ba wakkada.

³ Yéesu lappa ga dñook janjan daama, ya yunŋga da na tēelíbéecaagari.

⁴ Wiima lak feetaa Paakaa yaawúu'caa deeyin.

⁵ Yéesu malak hen, ya sénnda mbooloo wiyaak waa hay gari. Ya meekissa Filiip an:
- Mbúurúcaa mínan buwii bii béeēb kiñémí'fa, du lomohnanca gada?

⁶ Yéesu wo'ee iñamaa kimalaksukoh Filiip doj. En ki'ena, ya ga kihafci, ya ínoheera iñaa ya na' kitumda.

⁷ Filiip taassari an:

- Luu enee an baa en béeēb yaak-mbúurú wiinoo, fay bo' bítéemée'-kanak ga noh-noh wiinoo mínoo kilom iñaa ñémí' buwii béeēbba.

⁸ Laakka bo' yiliis ga télibéecaagari, yaa teeku Andari, ee kéméenkí Simon-Pee', wo'"a Yéesu an:

⁹ Laakin ku'oomaa-yaalkaa en dii, ja bayin mbúurú-lorsu ciyétúus na jén kanak. Wayee buwii, dii ba yewinda, iñcaama ca payfa ya?

¹⁰ Yéesu wo'"a télibéecaagari an:

- Wo'atba, ba yuŋ béeēbba.

Dekataa paaleera péegí fiyewin. Béeēb buwaa dalla ga kiyunj. Yaalcaa enee daamada, jomin kile' bjjúnni-yétúus (5.000)*.

¹¹ Yéesu béeēb mbúurúcaa, ya gérëmmba Kooh gaca, ya warohhaca buwaa yugee daamada. Ya tunissa fodaama na jéncaa, ya e'ta yaa en béeēb iñaa ya sooluk gada.

¹² Ga waa béeēb ñammba bi kappa, Yéesu wo'"a télibéecaagari an:

- Négirohat iñcii tesfa, en dñanaa dara aamsukohoo.

¹³ Télibéecaa négirohussa iñcaaa tesfa. Ba líffi'ta pañi cidaaqkaah na kanak ga iñaa tes ga mbúurú-lorsucaa ciyétúuscaa buwaa ñameeda.

¹⁴ Daa buwaa hotee kíntaanaa Yéesu tum waama, ba wo'"a an: «Bii yii yérí en kayoh-kayohfa séldfiga-Koohii jomee kihay éldúnadfa.»

¹⁵ Yéesu ínohha an buwaa hay kihayu, abussi na dooli kifalli buu'. Ya foñjaña daama, ya lokukka, boykissa hanjci janjagaa.

Yéesu tínnnda ga dook giyyaa

(Méccée 14: 22-33; Marka 6: 45-52)

¹⁶ Ga waa nohha soosfa, télibéecaa Yéesu yoosukussa janjagaa bi ga seereenaa giyyaa.

¹⁷ Ba aassa gaal-looci, ba baa yah Kafarnawom ga bákaa giyyaa hanoh gaadfa. Lakanaa Kooh hoowin ee Yéesu daþpiibä duum.

¹⁸ Uuris wiyaak yíppa ga dook giyyaa bi dúsuscaa caa koluk.

¹⁹ Ga waa ba folla ga dñuy giyyaa iñaa le' kiloomeet ciyétúus aawwa ciyitniinoodfa, ba hotta Yéesu yaa tún ga dook mísúmaa, ya yaa hay gába ga gaal-loocaa. Daa ba hotee iñamaa, ba dalla kitüit.

²⁰ Yéesu nak wo'"aba an:

- Kaa títat, bii mi!

²¹ Ba waa'ta ya aas ga gaal-loocaa, wayee ga wahtaama gaal-loocaa tee'ta ga daa ba waaree kiyosukohfa.

Mbooloomaa ga kíntaanaa mbúurúcaadfa waa raas Yéesu

²² Ga kooh-wiisfaa, mbooloomaa tesee ga bákaa giyyaa hanoh gaadfa, hotta an gaal-looci wiinoo doj enee daama. Ba ínoheera an Yéesu aassii na télibéecaa ga gaal-loocamaa, télibéecaa ka'see hanjba.

²³ Laakka nak gaal-looci ciliis caa meyohee teeraa Tíbéríyaat. Gaalcaama tee'ta ga dekataa Yéesu, Ha'mudii, gérëmohee Kooh ga mbúuraa mbooloomaa ñameeda.

Yéesu yérí en ñamahii onohi kipesfa

²⁴ Buwaa hotussa an Yéesu enissii daama naña ee télibéecaagari ban enussii da. Ba dalla ki'aas ga gaal-loocicaa meyohee teeraa Tíbéríyaatfa, ba baa yahhi kimalaknee ga teeraa Kafarnawom.

²⁵ Ba laakneera Yéesu bákaa giyyaa hanoh gaadfa, ba meekissari an:

- Jégirohii, fu hay dii kera?

²⁶ Yéesu taassabá an:

- kayoh-kayohfa mi wo'"íuka: dñu raassoonaa, enndii an dñu ínohin kíntaancii mi tumda, iñii ca waa' kiwo'fa, wayee dñu raassoo ndaga mbúurúcaa dñu ñamee bi dñu kappa pútfa.

²⁷ Kiheel ñamahaa míniñ kiyasukoh hanat ki'en légéyyúu, wayee tumat légéy kiheel ñamahaa yasukohoo ee onohi kipeskaa leehoo taa'fa. Ñamahaama nak, Kowukii bii

* **6:10 6: 10** Mëdïroh na Méccée 14: 21: Beticaa na oomaacaa ensee daama ban.

kérí yahhúwa ki'on. En ki'enaa, yérí Kooh, Paamudii tanuk, e'tari doolaa meyoh gari, ga iñaa en béeß.

²⁸ Waa ennda da, ba meeckissari an:

- Kon dí jom ya kitum lëgëy kiméti' iñcii Kooh sek garíida?

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Iñii Kooh sek garúu ee dú jom kilégéyda yérí en an dú gém ga bii ya wosda.

³⁰ Ba wo"ari an:

- Tumaa Kíntaa, dí hotwanaa dí gém garaa! Iñii fu tumda ya?

³¹ Ga égi"-dúndagaa bicaasammbii enseeda, ba ñamee ñamahaa wo'see maan ee Kooh toþdeeßawa, fodaa daa Kéyítfaa wo'kada. Fa wo' an: «Ya onndaba ñamahaa meyoh dook asamaan, ba ñammba.»[†]

³² Wayee Yéesu taassaba an:

- kayoh-kayohfa mi wo"úuka: enndii Móyíis yérí onndíu ñamahii meyohee dook asamaanda. Paammboo, ga kihafci yérí onndíu ñamahii wukayoh-kayohwii meyoh dook asamaanda.

³³ En ki'enaa, ñamahii Kooh onohda wérí en wii yoosukoh dook asamaanda, ee on bu-ëldúna kipesda.

³⁴ Ba dallari kiwo' an:

- Kon Kiyaakii, dëkaaríi ki'on ga ñamahaama rek.

³⁵ Yéesu wo"aba an:

- Mi yérí en ñamahii onohi kipesda. Baa hay garoona, yaawanndii bi taa', ee baa gém garoona pílanndii bi taa'.

³⁶ Wayee mi wo'inndúuka: dú hotinnodo ee tahhii bi dú gém.

³⁷ Béeb buwii Paamudii onndoofa, hay kihayu garoo. Ee baa hay garoona, mi kaalori múk.

³⁸ Ndaga mi yoosukohhii dook asamaan kitum iñaa neþpoo, wayee bii wossooda, iñaa ya waa'da yérí mi hay kitum.

³⁹ Ee bii wossooda iñii yii yérí ya waa' wa laak: ya waa' an buwii ya tik ga yahhooda, yínoo müuyoo ga. Ee mi mílís'i'ba ga besaa méeñjohfa.

⁴⁰ En ki'enaa, iñii yii yérí Paamudii waa': ya waa' an béeß baa hottoo, mi Kowukii ee gém garoona, laas ga kipeskaa leehoo taa'da, ee mi hayyi kimilís'i' ga béríinnaa ëldúna túki'anda.

⁴¹ Yaawúu'caa nak baa ña'sukoh iñaa aaw ga Yéesu ndaga daa ya wo' an: «Mi yérí en mbúurii yoosukoh dook asamaanda.»

⁴² Ba baa wo' an:

- Bii yii, hanaa enndii Yéesu, kowu Yoseef? Du ínohoo eeci na paamci hene? Ya mína kiwo' diima an: Mi yoosukoh dook asamaan?

⁴³ Yéesu taassaba an:

- Ísat kiña'sukoh ga duuyécuú.

⁴⁴ Ken mínoo khay garoo ee Paamudii wossooda hítiiri ga. Ee baama, mi ga kihaffoo, mi hayyi kimilís'i' béríinnaa ëldúna túki'anda.

⁴⁵ Sélküga-Koohcaa bíduunun wo'eenii wii: «Kooh hayba béeß kijégí'.» Fodaama nak, béeß baa súkúruk wo'eenii Paamudii ee te'wanaa, hay garoo kihay.

⁴⁶ Enndii an laakin baa mos kihot Paamudii. Yii meyoh ga Koohda doj yérí hot Paamudii.

⁴⁷ Kayoh-kayohfa mi wo"úuka, baa gém garoona laakin kipeskaa leehoo taa'da.

⁴⁸ Mi, mi yérí en mbúurii onohi kipesda.

⁴⁹ Ga égi"-dúndagaa, bicaasammbúu ñamsee ñamahaa wo'see maanda, ee hoono-hhiifa kíkaan.

⁵⁰ Mbúurii yoosukoh dook asamaanda wérí en wii: baa ñamwanaa kaananndii bi taa'.

⁵¹ Mi, mi yérí en mbúurii yoosukoh dook asamaan ee onohi kipesda. Baa ñam ga mbúurii wiimanaa hay kipes bi taa'. Mbúurii mi yah ki'erohda, faanfigoo féri, mi erohra doonaa bu-ëldúna pes bi taa'.

⁵² Ga iñamaa, yaawúu'caa enussa ga nookoh witamóhí', baa wo' an:

- Bii yii mínannduu na ki'e' faanfigari kiñam?

⁵³ Yéesu wo"aba an:

- kayoh-kayohfa mi wo"úuka: binaa dú ñammbii faanfii Kowukii bii, dú anndii ñífiigarinaa, kipeskii enndii garúu.

[†] 6:31 6: 31 Ñamahaama jom ki'en «maanaa» Kooh toþdeeßada. Malkat Eksoot 16 na Kañcaa: 78: 24.

⁵⁴ Baa ñam faanfigoo, an ñífiigoonaa laakin kipeskaa leehoo taa'fa, ee mi, mi hayyi kímilisi' ga besaa méeñjohfa,

⁵⁵ ndaga faanfigoo en ñamahii wukayoh-kayohwii ee ñífiigoonaa wëri en anahii wukayoh-kayohwii.

⁵⁶ Baa ñam faanfigoo, an ñífiigoonaa, ya yii dëkka garoo ee mi yii dëkka gari.

⁵⁷ Paamudii wossooda yii pes ee mi fewoh kipes gari. Fodaama, baa ñam faanfigoona hay kibewoh kipes garoo.

⁵⁸ Kon mbúurii yoosukoh dookfa wooma. Wa manndii na mbúuraa caasamuncaa ñameeda. Ba, ba kaanin, wayee baa ñam mbúurii wiinaa, hay kipes bi taa'.

⁵⁹ Wo'eencii ciima céri Yéesu wo'ee ga waa ya jégiroh ga jaangu-yaawúuraa ga Kafarnawomda.

Tëelibée biyewin foñussa Yéesu

⁶⁰ Bo' biyewin ga tëelibéecaa Yéesu, daa ba kelohee iñaa ya wo' yaama, wo'ussa an:
- Wo'eenii wii, wa bít na da? Bii míñ ba kiyun súkúrukiwa?

⁶¹ Yéesu ínohha ga kihafci an tëelibéecaa baa ña'sukoh iñaa ya wo' yaama, ya wo'aba an:

- Keeñnjúu neñpii ga iñii mi wo'íuda hene?

⁶² Haa binaa dú hot Kowukii bii boyuk ga daa ka dëwee ki'endanaa?

⁶³ Helii meyoh ga Koohfa wëri onohi kipes. Bo' na kihafci mínoo dara. Wo'eencii mi wo'íuda kúlkoh ga Helaa meyoh ga Koohfa ee céri onohi kipes.

⁶⁴ Ee bi wati, laakin bïbo' garúu baa sañ kigém.

En ki'enaa, Yéesu, ga kihafci, ga waa ya dalda, ya ínoheera buwaa gëmmbiida ee ya ínoheera yaa yahhi kitooda.

⁶⁵ Léehí'ta Yéesu tikka ga an:

- Iñamaa tah mi wo'arúu an ken mínoo garoo kihay, enndii an Paamudii onndikanaa.

⁶⁶ Kolkoh daama, biyewin ga tëelibéecaa Yéesu foñussari, ba íssa nari taam.

⁶⁷ Waa ennda da Yéesu meekissa tëelibéecaa bidaanjkaah na banakbaa an:

- Haa dú ban, dú waa'tii kiyah?

⁶⁸ Simon-Pee' taassari an:

- Ha'mudii, dí yahan ga ba? Fu yérí bay Wo'eencii onohi kipeskaa leehoo taa'fa.

⁶⁹ Dí, dí gëmin ee dí ínohin an fu, fu yérí en Bii yisela'i'yii meyoh ga Koohfa.

⁷⁰ Yéesu taassaba an:

- Enndii mi tanukkúu, dú bidaanjkaah na banakbiine? Moona déy yíinoo garúu iñii
bo' Seytaani.

⁷¹ Yúdaa, kowukaa Simoj Iskariyot yérí laak wo'enaan Yéesu wo' waama. Yúdaa
yíima ee bok ga tëelibéecaa bidaanjkaah na banakbaadsa yérí yah kitoon Yéesu.

7

Kéméenjímuncaa Yéesu gëmussii gari

¹ Waa ennda da, Yéesu yaa wíl gohaa Gélilée. En ki'enaa, ya waareeríi kiton kotci ga kúlkaa Yúudée ndaga buwaa kulyuk ga yaawúu'caadfa heelseeri ki'ap.

² Lakanaa hewaa yaawúu'caa wo'u feetaa mbaa'caadfa deeyin.

³ Kéméenjímuncaagari wo'ussari an:

- Kolkaa dii hen, fu ka' kúlkaa Yúudée doonaa tëelibéecaagaraa ban hotu kíntaancii fu tumida.

⁴ Bo', iñaa ya tumida, ya dfaakoori en lak ya waa' kisíwaa. Waa fu karin bi fu yii tum kíntaancaa hin na cii, teewukohaa hen, béeñ hottaa.

⁵ En ki'enaa, bikéméenjíci ga kihaffa, gëmséeríi gari.

⁶ Yéesu taassaba an:

- Wahtiigoo le'ii duum, wayee en d'únaa, wahtaa en béeñ jofin.

⁷ Dú, bù-ëldúna mínoorúu kisaj, wayee mi, ba saginndoo ndaga mi wo' an tumeencaagaba joffii.

⁸ Dú, karat feetaa, mi, mi yahhii feetaama paay ndaga wahtiigoo le'ii duum.

⁹ Yéesu wo'aba iñamaa, léehí'ta ya tessa ga Gélilée.

Yéesu ka'ta hewaa feetaa mbaa'caa

¹⁰ Ga waa kéméenjímuncaa Yéesu karussa, Yéesu ban lokukka, ka'ta feetaa ee ken yéenngiiri.

¹¹ Buwaa kulyuk ga yaawúu'caadfa baa raassi ga dhuuy hewaa, baa meekisoh an:

- Ya ya da?

¹² Ga d'uuu mbooloomaa, b'uwaa enussa ga d'oo'w'i iñaa aaw gari rek. Bii baa wo' an: «Baa bo' yijóffi» Biinoo an: «Ó'óo, baa éewdoh b'uwii éégíraa.»

¹³ Wayee ken kaañéerii kiwo' ga dook iñaa aaw gari ndaga b'eeb niiksee b'uwaa kuliuyuk ga yaawúu'caada.

¹⁴ Lakanaa feetaa karin bi le'in le'naa, Yéesu ka'ta Kaanfaa Kooh, ya yaa kijégíroh.

¹⁵ Yaawúu'caa jaahli'ussa ga iñcaa ya jégírohfa, ba baa wo' an:

- Waa ya jañngi, tum na bi ya ínoh iñii Kéyítfaa wo'fa fodii dii?

¹⁶ Yéesu taassaba an:

- Iñii mi jégírohfa, meyoohii garoo, wayee meyooh ga Kooh yii wossooda.

¹⁷ Baa waarin kitum iñaa Kooh nakohfa hay ki'ínoh ati iñii mi jégírohfa meyooh ga Kooh ati mi hay kiwo'i' haffoo ga teekkoo.

¹⁸ Baa wo'i hafci ga teekci b'eeb, heel kilaak teek. Wayee baa heel iñaa onan baa wossida kilaak teek, b'aama wo'i kayoh ee saboh gaa gari.

¹⁹ Enndii Móyiis yérí e'túu Kéyítfaa Waasaane? Ee yiñoo garúu taabukkii iñaa fa nakohfa. Iñii tah ya d'ú heelloo ki'ap?

²⁰ Buwaa taassara an:

- Fu déy Seytaani aaskinndaa! Bii heellaa ki'ap ba?

²¹ Yéesu taassaba an:

- Dú hot dii mi tum kíntaan wiñino donjfa, b'eebprúu iñama meskinndúu.

²² Malkat, Móyiis haydohin kigúruk ga d'uuyciu, enndii sah an ka kolkoh gari ndaga ka meyooh ga caasamuncaa b'ifsewaabaa*; ee d'ú gúrin bo' ga bes Sabat.

²³ En lak d'ú míñin kigú' oomaa ga bes Sabat ndaga kisañ kideenj Waasii Móyiisaa, iñii tah ya d'ú aylukkoo ndaga dii mi wékdin bo' ñem ga bes Sabat?

²⁴ Kon iisat ki'atti' ee d'ú malkoo bi jof, wayee atti'at ga kayoh.

Buwaa baa nookoh ati Yéesu yérí en Kiristaanii

²⁵ Laakka b'uwaa dék Yéerúsaleem, ba baa wo' iñaa aaw ga Yéesu an:

- Enndii bii yii yérí ba heel ki'ap hanaaa?

²⁶ Malakat, yeema wo'i ga flikí b'eeb, ee ken wo'iiri dara. Buwii kuliuyuk garuuufa, ati kayoh-kayohda ba took hen an yérí en Kiristaanii?

²⁷ En bii yiinaa déy, dí ínohin dii ya kúlkohfa, wayee Kiristaanii yah kihayaa, ken ínohanndii daa ya kúlkohanda.

²⁸ Wiima lak Yéesu yaa jégíroh ga d'uuu Kaanfaa Kooh, ya dalla kiwo' didóoli' an:

- Dú wo' an d'ú ínohinndoo ee d'ú ínohin daa mi kúlkohfane? Moona déy mi hayi'tii haffoo, mi wosu hen, ee baa wossooda wo'i kayoh wayee d'ú ínohoori.

²⁹ Mi nak, mi ínohinndi, ndaga mi meyooh gari ee yérí wossoo.

³⁰ Waa ennda da, b'uwaa kuliuyuk ga yaawúu'caadfa baa heel ki'am Yéesu, wayee yiñoo gaba, yahci le'"ii gari ndaga lak wahtaa Yéesu le'"ii duum.

³¹ Ee ga mbooloomaa nak, bo' b'iyewin gémussa gari. Ba baa wo' an:

- Binaa Kiristaanii hayaa, ya hay kitum kíntaancaa paaf cii bii yii tumfane?

Buwaa watuki Kaanfaa Koohfa wosussa ki'am Yéesu

³² Laakka Férísiyeencaa keloh iñaa d'oo'w'i see ga d'uuu mbooloomaa aaw ga Yéesufa. Waa ennda da, sarahohcaa biyaakbaa hotohussa na Férísiyeencaa, wosussa b'ibó' ga b'uwaa watuki Kaanfaa Koohfa ki'amneeri.

³³ Yéesu dalla kiwo' an:

- Mi yii narúu dii ee ensoo bi maañ. Léehíraa mi yee ga baa wossooda.

³⁴ Dú hayyoo kiraas, wayee d'ú hotanndiiroo, ee d'ú míñoo kika' ga daa mi yah ki'enda.

³⁵ Ga iñama, b'uwaa kuliuyuk ga yaawúu'caadfa baa wo' ga dikaañiba an:

- Ya yah gada kika' daa d'ú míñoori da kilaak? Ya yah kilaaknee yaawúu'caaa tasaarukoh ga d'uuu Gerekcaadane†? Ati ya yah kijégi'nee Gerekcaa?

³⁶ Wo'eenii ya wo' wii an «Dú hayyoo kiraas wayee d'ú hotanndiiroo, ee d'ú míñoo kika' ga daa mi yah ki'enda», wa waa ya kiwo'?

Músúmaa onohi kipesfa

³⁷ Ga besaa méeñjoh ga hewaa feetaa mbaa'caa ee wéri wéñ kilaak solu ga feetaada, Yéesu tuukka ga fikii mbooloomaa, ya wo'"a ga dook an:

- Baa fu pílaa, hayaa garoo, fu an.

³⁸ «Baa gém garoo b'eeb húlúb-músúmaa onohi kipesfa, hay kihaal ga d'uuyci» fodaa daa Kéyítfaa wo'kafa.

* 7:22 7: 22 Abaraham yérí Kooh d'eweekinak kigúruk. † 7:35 7: 35 Gerekcaa waa' kiwo' b'uwaa enndii yaawúu' ga éldúnada.

³⁹ Ga wo'eenamaa Yéesu wo'ee Helaa yisela'i'yaa buwaa gém gari yah kilaasfa. En ki'enaa, ga wahtaama, lakanaa Helaa yisela'i'yaa erohussii ndaga lak Kooh e'tii Yéesu ndam duum.

Mbooloomaa hégískohha ndaga Yéesu

⁴⁰ Laakka bïbo' ga mbooloomaa, daa ba kelohee wo'eencaa Yéesu, ba wo'a an:

- Bii yii kayoh-kayohcsa yéri en sëldíiga-Koohii sekuda!

⁴¹ Bïinoo an:

- Kiristaanii yéri!

Wayee bïinoobaa wo'a an:

- Kiristaanii mínn kimeyoh Géliléene?

⁴² Kéyítfaa wo'ii an Kiristaanii jom kibok ga nílaa buu' Dëwít, ee ya yah kilímu ga Betlee'em, teeraa Dëwít dékeedfane?

⁴³ Ga iñaamaa mbooloomaa dalla kihégískoh ndaga Yéesu.

⁴⁴ Laakka ga buwaa, bïbo' baa waa'ti ki'am. Wayee yíinoo gaba yahci le'ii gari.

Buwaa kuliyuk ga yaawíuu'caad'a sagussa kigém ga Yéesu

⁴⁵ Buwaa watuki Kaanfaa Kooh ee ba wossee ki'am Yéesuda, boyukussa ga sarahohcaa biyaakbaa na ga Férísiyeencaa. Daa ba le'ee, baaama meekissaba an:

- Iñii täh ya dú haydohhiiri?

⁴⁶ Ba taassa an:

- Wo'eencaa baa yaama wo'da, ken mosoo kimeydoch wo'eencaa manda ga kúuwci.

⁴⁷ Férísiyeencaa abussa yah ga kúuw, wo'ussaba an:

- Haa bi ga dú ban, dú bok ga buwii éewdohu égíraadfane?

⁴⁸ Dú hotin bo' yíinoo ga buwii kuliyuk ga Waasiigaruu wala ga Férísiyeenccii yaa gém garine?

⁴⁹ Man buwii ínohssoo dara ga Waasii Móyíisfaa bérí gém gari. Buwaama béeëbba, aylikaa Kooh waa ga dookba.

⁵⁰ Waa ennda da, Nikodeem, yíinoo ga Férísiyeencaa ee ya moseera kika' ga Yéesu, wo'afa an:

⁵¹ - Waasiigaruu oninnduu kitik bo' kikaan ee lak du súkúrukkiiri ee du ínohoo ati ya tum ya yibónire?

⁵² Férísiyeencaa loffari an:

- Fu baa, fu nam kidék Géliléenoo ya? Malkaa Kéyítcaa dijófi', fu hay kihot an sëldíiga-Kooh yíinoo meyohoo Gélilée.

⁵³ [Waa ennda da, baa en béeëb yaa boyuk kaanci.

8

Betifaa dúkee yaalci, faanukka na yaal yiliüsfa

¹ Yéesu aawwa tégëlää Olíwíyéecaa.

² Ga kooh-wíisfaa, ga kímaa cuut, ya boyukka Kaanfaa Kooh. Béëb buwaa hayussa gari, ya yunrga, ya yaa jégi'ba.

³ Daama, jégíroh-waascaan na Férísiyeencaa haydohussa gari betifaa betu lak enee na kifaanuk na baa enndii yaalci. Ba tuuki'tari ga leeloo buwaa,

⁴ ba wo'a Yéesu an:

- Jégírohii, betifii fii betu lak yaa faanuk na baa enndii yaalci.

⁵ Ee ga Waasii, Móyíis nakoh an betifaa tum iñaamanaa jom kitapu na atoh bi ya kaan. Fu nak, fu wo' ya ga?

⁶ Iñaamaa ba wo'eeri kiffi' Yéesu doonaa ba laak iñaa ba yabohanndi. Wayee Yéesu dëeëlfukka, yaa fiis ga kakayfaa na jokonjaagari.

⁷ Ba baa baat kimeekisoh, Yéesu yolohha, wo'afa an:

- Yaa en garíu ee mossii kitum baakaa'da, dewat kiwees betifii atoh.

⁸ Ya dëeëlfukissa, ya enissa ga kiffis kakayfaa.

⁹ Daa ba kelohee wo'eenamaa, ba baa dóokisuk yíinoo yíinoo, dewoh ga buwaa wëñ ki'en yaakdfa. Tessa Yéesu na betifaa, lak fa lis kituuk ga daa fa giwohseedfa.

¹⁰ Yéesu yolohha, meekissa betifaa an:

- Betifii, báda buwii yabeeraada? Ken atti'iiraa kikaane?

¹¹ Betifaa taassa an:

- Ha'mudii, ken atti'iirao kikaan.

Yéesu wo'ari an:

- Mi baa mi atti'iiraa kikaan. Tíida, ee iñaa aboh diima, kaa tumis baakaa'.]

Yéesu yéri en lee'laatii bu-ëldúna

¹² Yéesu ëewrukissa ga mbooloomaa, wo"^a a an:

- Mi, mi yérí en lee'laatiëldúna. Baa taabukkoonaatíinsisoo muk ga ñúus, ee ya hay kilaas ga lee'laataa onohi kipesda.

¹³ Férisiyeencaa dallari kiwo' an:

- Fu, fu en seedi haffu, kon iñii fu seedi'fa tuukkii fen.

¹⁴ Yéesu loffaba an:

- Hídaa ga dii mi seedi' haffooda tóoh, iñii mi seedi'fa tuukin, ndaga mi ínohin dii mi kulkohdfa ee mi ínohin dii mi yahdfa; dú nak, dú ínohoo dii mi kulkohdfa ee dú ínohoo dii mi yahdfa.

¹⁵ Dú, dú atti'i atti'een bo'-súusúsus, ee mi, mi atti'oo ken.

¹⁶ Mi nak, mi na' ki'atti'aa, atti'aagoo kooran ga waas ndaga mi enoo hanjngoo ga, mi yah ga na Paamudii wossooda.

¹⁷ Bíduunun ga Kéyítfaa Waasii an bo' fanak boku wo'een ga kiseedi'aa, lak iñaa fa seedi'fa tuukin.

¹⁸ Mi nak, mi seedi' haffoo ee Paamudii wossooda fan seediroo.

¹⁹ Ba meekissari an:

- Ya da Paamfu?

Yéesu loffaba an:

- Dú ínohoo ken garii, enndii mi enndii Paammboo. Enee an dú ínohinndoonaan, ennaa fan dú ínoh Paammboo.

²⁰ Wo'eencimaa Yéesu wo'eeca lakanaa ya yaa kijégiröhga dhuuy Kaanfaa Kooh. Ya enee ga yahaa dékataa ekohsi sarahcaada. Ken hayyiiri ki'am ndaga lak wahtaagari le"ii duum.

Yéesu yéegalohha kiyahkaagari ga Paamudiida

²¹ Yéesu wo'issaba an:

- Mi yii yah ee dú hayyoo kiraas, wayee dú kaanan ga kibaakaa'kii dú enukohdfa. Mi, dii mi yahdfa, dú mínoo da kika'.

²² Waa ennda cfa, buuwaal kuliuk ga yaawúu'caa baa wo' an:

- Ga dii ya wo'an: «Mi, dii mi yahdfa, dú mínoo da kika'», mbaa enndii an ya yah kiharuk?

²³ Yéesu wo"^aba an:

- Dú, dú bok ga bu-kakay, wayee mi, mi bok ga bu-dook. Dú bok ga éldúnaanii wii, wayee mi bokkii ga éldúnaanii wii.

²⁴ Kéri tah, mi wo"^a man dú kaanan ga baakaa'ciigarúu. En ki'enaa, dú gëmmbii an mi, mi yérí enaa*, dú kaanan ga baakaa'ciigarúu.

²⁵ Ba meekissari an:

- Fu, fu yérí en ba?

Yéesu taassaba an:

- Mi dék ga kiwo"^auka ga dalaaraa bi ga wati.

²⁶ Mi mínnin garúu kiwo' enaama ciyewin ee mi mínnin ki'atti' garúu enaama ciyewin. Ee baa wossooda bo'-kayoh, ee mi yéegal bu-éldúna iñaa mi bewoh garida.

²⁷ Ba ínohhii an Yéesu wo'eeba loo Paamudii.

²⁸ Yéesu nak wo"^aba an:

- Dú bñéwi' Kowukii bii ga dook béríinaa, dú hay ki'inoh an mi, mi yérí en. Ee fan dú hay ki'inoh an mi tumoo dara ga kihaffoo, wayee iñii mi wo'fa Paamudii lëdí'toori.

²⁹ Bii wossooda, yii naroo. Ya foññjiroo mi tes hanjngoo ndaga mi tumi iñaa nebpírek.

³⁰ Daa ya wo'ee fodaama, bo' bñiyewin gëmmba gari.

Kowukii Kooh yérí on buuwíi kilaak hafba

³¹ Waa ennda cfa, Yéesu wo"^ayaawúu'caa gëmee garida an:

- Binaa dú dék kitaabuk iñii mi jégiröhfan, iñaama hay kiteewoh an dú bñélibéeroo kayoh-kayohdfa.

³² Fodaama dú hay ki'inoh kayohfii ee kayohfii hayyúu ki'on kilaak haffúu.

³³ Ba taassari an:

- Dí, dí bok ga níllaa Abaraham ee dí mosoo ki'en ñaam ken. Kon fu mínndí na kiwo' an dí hay kilaak haffii?

³⁴ Yéesu taassaba an:

- kayoh-kayohdfa mi wo"^auka: baa fu tumin baakaa' bñéeb fu ñaam-baakaa'.

* ^{8:24 8: 24} Mi yérí en wo'eencaama man na teekaa Kooh eree hafci ga fikii Móyíisfa (Eksoot 3: 14). Laakin fan ga Sañ 8: 28.

35 Ņaam dëkoo kibok ga kaanfaa ya enohdfa, wayee kowu boki ga bi taa'.

36 Kon binnaa en an Kowukii këri onndúu kilaak haffúunaa, dû hay kilaak haffúu kayoh-kayohdfa.

37 Mi ínohin an dû bok ga nilii Abaraham wayee dû manndii nari. Iñii mi jégírohdfa dû tookkiiri ga keeñnjúu, këri tah dû heeloo ki'ap.

38 Mi, iñii mi hot ga Paammbooda yérí mi wo'. Dú nak, iñaa dû keloh ga paammbúuða yérí dû tumi.

39 Ba taassari an:

- Abaraham yérí en Paammbíi.

Yéesu loffaba an:

- Dú enee ñitowu Abaraham kayoh-kayohfanaa, eneenaa dû taaban kotcaagari.

40 Mi, mi wo'irúu kayohfii mi ñewoh ga Koohdfa, ee diima dû heeloo ki'ap. Abaraham mosoo kitum iñaa manda.

41 Dû kay, dû taam kotcii paammbúu^{*}.

Ba loffari an:

- Dí enndii towutaa laaksoo paamun. Dí laakin Paamun yíinoo ee yérí en Kooh.

42 Yéesu wo"aba an:

- Binaa enee an Kooh Paammbúunaa, eneenaa dû waa'too, ndaga mi meyoh ga Kooh ee yérí tahhoo kihay dii. Hayiigoo diifa meyohhii garoo wayee yérí wossoo.

43 Iñii tah ya dû ínohoo iñii mi wo"úuda? Dú nam kimínoo kisükúruk wo'eenciigoo hen, këri tah.

44 Seytaani yérí en paammbúu, ee dû waa' kitum iñaa neß paammbúu yaama. Ga dalaaraa bi wati, ya mos ki'en baa lagi kumuun bo'. Ya mosoo kituuk ga kayoh ndaga kayoh paallii gari. Ya en na kikaak sabohaa, madi na ya ñapka hen, ndaga ya kaakoh-saboh ee saboh límukoh gari.

45 Wayee mi, mi wo'i kayoh, ee iñamaa tah dû gëmmbiiroo.

46 Yiida gariu míñ kiseedi' an mi tumin baakaa'? Ee en an mi wo' kayohaa, iñii tah ya dû gëmmbiiroo?

47 Baa Kooh laak, súkúruki wo'eencii Kooh. Wayee dû, dû súkúrukooca, ndaga Kooh laakkiiруу.

Yéesu ñeb Abaraham

48 Yaawúu'caa wo'ussa Yéesu an:

- Binaa dí wo' an fu samaritej^{*} ee fu taam na Seytaaninaa, dí wo"ii kayohe?.

49 Yéesu taassaba an:

- Mi taammbíi na Seytaani. Mi on Paammboo cée' ee dû, dû onndiiroo cée'.

50 Mi, mi heeli'tii haffoo ndam, bo' yiliis yérí heeli'too iñamaa ee yérí yah ki'atti'.

51 kayoh-kayohdfa mi wo"úuka: baa fu am wo'eenndoona, fu ínohanndii kikaankaa bi taa'da.

52 Yaawúu'caa dallari kiwo' an:

- Kimma kimma, dí ínohin an fu taam na Seytaani. Abaraham kaanin, sëldíiga-Koohcaa ban kaanuunun, ee fu, fu wo' an: «Baa fu am wo'eenndoona, fu kooroo ga kikaan bi taa'».

53 Paammbíi Abaraham, fu wëñnji kilaak solu hene? Ya, ya kaanin ee sëldíiga-Koohcaa ban kaanuunun. Fu tik haffu ña?

54 Yéesu taassaba an:

- Binaa mi heeli' haffoo ndamaa, ndamaama enndii túus. Paammboo yérí yahhoo ki'e' ndam, ya yii dû wo' an yérí en Koohyiigarúu.

55 En ki'enaa, dû ínohoori, wayee mi, mi ínohinndi. Binaa mi wo'ee an mi ínohoorinaa, eneenaa mi yah kaakoh-saboh fodii gariu. Wayee mi, mi ínohinndi ee mi abin wo'eeniigari.

56 Paammbúu Abaraham, keeñci soossa seß ga daa an ya hay kihot kihaykiigoo īldúnadfa^{*}. En ki'enaa, ya hotinka, ee ya neblukka ga.

57 Yaawúu'caa dallari kiwo' an:

- An ya? Fu laakkii sah tikuis tidaänkaah-yëtúus, an fu hotin Abaraham!

58 Yéesu taassaba an:

- kayoh-kayohdfa mi wo"úuka: balaa Abaraham hay īldúnanaa lak mi yérí en^{*}.

59 Daama, ña dalla kibalaß atoh, kitapisohhi. Wayee Yéesu müuyca ga ñuuý ñuwa, ya meyca Kaanfaa Kooh.

9

Yéesu wéki'ta yaalaa límu na kibúum

¹ Daa Yéesu enee na kipaaf, ya hotta bō' yaa límu na kibúum.

² Téelibéecaagari meekisohussari an:

- Jégírohii, bii yii límu na kibúum. Baakaa'ciigari kommbikanoo, caa buwaalímmibida?

³ Yéesu taassaba an:

- Enndii baakaa'ci wala baakaa' buwaalímmibida kommbika. Ya enin búumí' doonaa Kooh míni kiteewoh tumeencaagari ga bii.

⁴ Waa du bii ga noh, du jomin kitum iñii bii wossoo nakkoo kitumda. Ndaga wekaa waa hay waa ken mínanndii kilégéy dara.

⁵ En lak mi yii lís ga eldúnanaa, mi yérí en lee'laatii eldúna.

⁶ Ga waa Yéesu lëehí'ta kiwo' fodaama, ya toossa kakay, ya tóoyí'ta kakayfaa na mitoosmaa. Ya leeffa ga tuhastaa búumíraa,

⁷ ya wo'"ari an:

- Kara, fu sémulknee ga músumaa mbalkaa Sílowee*. Wo'eñaama waa' kiwo' «Wosuunun».

Búumíraa ka'ta, sémulkneera. Ya boyukka lak hascaagari hotin say.

⁸ Buwaalídeeyoh nari kaanda na buwaalínoheeri ga kisarahtukda baa wo' an:

- Cab! Hanaa enndii bii yugee diine kisarahtukda kay?

⁹ Bii baa wo' an:

- Yérí sah-sah.

Bíinoor baa wo' an:

- Ó'oo, enndiiri, ba man hen.

Wayee baa, ga kihafci wo'"a an:

- Mi yérí kay!

¹⁰ Buwaalímeekissari an:

- Tum na bi fu mínnnda kihot?

¹¹ Ya taassa an:

- Baa teeku Yéesu yérí tóoyí' kakay, ya leeffa ga tuhastiigoo, ya wo'"aroo an: «Karaa mbalkaa Sílowee, fu sémulknee ga músumaa.» Mi ka'ta, mi sémulkka, tuhastiigoo hotta.

¹² Ba meekissari an:

- Yada baa yaama?

Ya taassa an:

Mi inohoo daa ya enda!

Férísiyeencaa meekisohussa baa búumeeda

¹³ Buwaalíbayya búumíraa wékírudaa ga Férísiyeencaa.

¹⁴ Wiima, lak Yéesu tóoydee kakayfaa ga bes Sabat, ya tummba bi hascaa búumíraa hotta.

¹⁵ Iñaa tah, Férísiyeencaa fan meekisohussa baa yaama iñaa tumsee bi ya mínnnda kihotda. Ya wo'"aba an:

- Ya tumfeeroo kakay fitóoyí' ga hasciigoo, mi sémulkka, mi dalla kihot.

¹⁶ Laakka ga Férísiyeencaa, baa wo' an:

- Bii tum iñii yiifa, meyohhii ga Kooh, ndaga ya faali'"ii bes Sabat.

Wayee bíinoor wo'"a an:

- Bo' míni na kiteewoh mandargacaan man na cii en lak ya tumoh-baakaaraa?

Kihégískoh laakka ga díkaantiba.

¹⁷ Férísiyeencaa meekisohussa baa wékírudaa an:

- Fu nak, fu inoh ya ga bii tah hasciigaraa kihotda?

Ya taassa an:

- Iñaa séldíiga-Kooh!

¹⁸ Buwaalíkuliyuk ga yaawúu'caadaa tookséeríi kigém an baa ba hot yaama enee búumí'. Ba bayneera buwaalímmibida,

¹⁹ ba meekissaba an:

- Bii yii yérí en kowukiigarúu dú wo' an límu na kibúumfane? Kon tum na bi ya yii míni kihot diima?

²⁰ Buwaalílím búumíraa daa taasussa an:

- Dí inohin an kowurií ee ya límu na kibúum.

* 9:7 9: 7 Mbalkaa Sílowee enee ga duuy teeraa Yéerúsaleem.

²¹ Wayee daa ka en bi ya míñin kihotdfa, iñamaa dí ínohoo dara ga. Baa wékfí hasciigarida, dí ínohoori. Meekisatti: ya enin yaak, ee ya míñin hafci kiwo'i'.

²² Buwaa lím búumíraa wékírudfa wo'see iñamaa kiniik buwaa kuliyuk ga yaawúu'caadsa. Ndaga yaawúu'caa yéegohseera ga an, béeþ baa fu seedi' an Yéesu yérí en Kiristaaniinaa, ba kaallaa jaangaagaba.

²³ Iñamaa tah buwaa lím búumíraada wo'ussa an «ya enin yaak, meekisatti».

²⁴ Férísiyeencaa bayussa baa enee búumí'ca kotaas kukanakkaa, wo'ussari an:

- Wo'daa Kooh rek! Dí ínohin an baa yaama tumoh-baakaa'.

²⁵ Baa wékírudfa taassa an:

- Ya en tumoh-baakaaraa, mi ínohhii dara ga. Wayee iñaa mi ínohda yérí en an mi búumeera ee diima mi yii hot.

²⁶ Férísiyeencaa meekissari an:

- Ya tumeeraa ya? Ya tumeer na bi hasciigaraa mínnnda kihot?

²⁷ Búumíraa wékírudfa taassaba an:

- Mi dewanndúuka kiwo' ee dú súkúrukkiiroo. Dú waa' ya ga kikeloh mi wo'is? Hanaa dí ñan dú waa' ki'en bitéelibéecí?

²⁸ Ba baa bássi, wo'ussari an:

- Fu yérí en téelibéecí kay? Wayee dí, dí téelibée Moyís.

²⁹ Dí ínohin an Kooh wo'in na Moyís, wayee bii yii, dí ínohoo sah dii ya meyohdfa.

³⁰ Baa taassaba an:

- Iñamaa, en ki'enga dooyin waa'. Dú ínohoo dii ya meyohdfa ee moona déy, yérí tum bi hasciigoo hotin!

³¹ Du inohn an Kooh tookdoo tumoh-baakaa'. Wayee ya tookdfa béeþ baa onndi cée' ee tum iñaa ya waa'fa.

³² Ken mosoo kikeloh daa bo' wéki' bo', yaa límu na kibúum.

³³ Bii yii meyhéeríi ga Koohaa eneenaamínoo dara kitum.

³⁴ Ba taassari an:

- Fu límu mólújg mút ga baakaa', an fu waa'túi kijégi'!

Waa ennda da, ba kaallari fooh.

Búumí' ga hel

³⁵ Yéesu yéenjnga an Férísiyeencaa kaaluunun baa ya wékireedsa fooh. Daa Yéesu hidóhee nari, Yéesu meekissari an:

- Fu gémien ga Kowukii biiñe?

³⁶ Baa taassa an:

- Ha'mudii, baama ya ba, mi gém gari?

³⁷ Yéesu wo'"ari an:

- Kon book fu hotinndi, ndaga bii wo' naraadsa yérí!

³⁸ Baa wo'"a Yéesu an:

- Ha'mudii, mi gémien garaa!

Fodaama ya yí'"a ga fíkii Yéesu.

³⁹ Léehí'ta Yéesu wo'"ari an:

- Mi hay élídúna doonaa élídúna laak atti': en danaa búumí'cii hot lañ ee buwii en na kihotdfa búumu téruus.

⁴⁰ Laakka Férísiyeencaa ensee daama nari. Daa ba kelohee iñaa Yéesu wo'da, ba meekissari an:

- Kon dí ñan, dí iñcii búumíre?

⁴¹ Yéesu taassaba an:

- Dú enee bíbúumíraa eneenaamínoo bitumoh-baakaa'! Wayee dú wo' an: «Dí hotin», kéri tah dú tes bitumoh-baakaa'.

10

Liiwukka wo' ga loo nürohaa yijóft'yaada

Yéesu liiwukka an:

¹ - kayoh-kayohdfa mi wo'"úuka: Baa aas ngíddii baalcii ee koorohhii halii wayee këldúkoh diliisaas, baama iñaa lok, iñaa góroh-waas.

² Wayee baa aasoh haliiða, yérí en nürohi baalcii.

³ Baa neehi yopaa kiwatuk baalcaada hayyi kilégisi' halaa ee baalcaaa kelohsin koonaaci. Ya baa baalcii en buucisa, yaa en béeþ ga teekaagari, ya meydohba fooh.

⁴ Binaa ya meydoh baalcaagari béeþbanaa, ya kuliyuk ga fíkii, ba taabukiri ndaga ba ínohin koonaakaagari.

⁵ Baalcaa taabukanndii mûk baa ba ínohoo, ba namanndi kinúp hen kay ba úsaayyi ndaga ba ínohoo koonakaagari.

⁶ Yéesu liiwukkaba fodaama, wayee ba ínohéerí iñaa ya waaree kiwo'fa.

⁷ Yéesu wo'issaba an:

- kayoh-kayohdfa mi wo'"úuka: mi yérí en halii ngídii baalcii.

⁸ Buwaa dëbpoo kihaydfa, béeëba bilok na bigúroh-waas, wayee baalcaa súkúrukussiiba.

⁹ Mi yérí en halii. Baa aas, kooroh garoona hay kimúc. Ya hay kimín ki'aasi, ya meyi ee ya hay kihot iñaa ya líffohan lookci.

¹⁰ Lol nak, kilok, ki'ap, na kiyah doŋ haydohiri. Mi nak, mi hay doonaa buwii laak kipes ee ba laakka bi dooy sëk.

Yéesu tíki'ta Férísiyeencaa ga an:

¹¹ - Mi yérí en nírohii yijófí'yii. Níroh yijófí' erohi kumuunci hen ndaga baalcaagari.

¹² Wayee baa enndii níroh, laakkii baalcaa ee kop'a' doŋ tahhi kiníi'. Ya hoti gumuu hayinaya, ya dal kinúp, ya foñ baalcaa, gumuuufaa am ga baalcaa, tasaaroh yopaa.

¹³ Nírohaama núpin ndaga kop'a' tahhi kiníi' ee baalcaa bíttiiri.

¹⁴⁻¹⁵ Mi yérí en nírohii yijófí'yii. Fodii dii Paamudii ínohoo ee mi ínohinndida, fodaama ban, mi ínohin baalciigoo, ee baalciigoo ínohinndoo. Ee ban, mi hay ki'eroh kumuunkiigoo ndaga baalciigoo.

¹⁶ Mi laakin ban baal biliis baa enussii ga ngídii wii ee mi jominba kihaydoh. Ba hay kisúkúruk iñaa mi wo'fa. Fodaama ba en yop wíinoo, nírohii en yíinoo.

¹⁷ Paamudii waarinndoo ndaga mi hay ki'eroh kumuunkiigoo, mi laasiska.

¹⁸ En ki'enaa, ken mínoo kibéñ kumuunkiigoo. Newanndoo hen mi erohka. Mi laakin dooli ki'eroh kumuunkiigoo na kilaasiska. Iñuma yérí Paammboo nakkoo kitum.

¹⁹ Wo'eencaa Yéesu wo' caama haydohissa kihégískoh ga díuy yaawúu'caa.

²⁰ Biyewin gaba, baa wo' an:

- Bii yii taam na Seytaani, ñalaañkin! Dú en ya dii díu súkúrukiri?

²¹ Wayee buwaa bñinoo, baa wo' an:

- Baa taam na Seytaani wo'oo wo'eencii cii de! Ee sah, Seytaani míñ na ki'on búumí' kihot?

Yaawúu'caa sagussa kigém Yéesu

²² Hídukoh ga jamaanu fiyoon, laakka feet ga Yéerúsaleem waa yaawúu'caa feetti kiníindísuk besaa ba díñkaanee Kooh Kaanfaagarida*.

²³ Yéesu enee ga Kaanfaa Kooh, ya yaa tidiísuk ga dekataa wo'u «Ruumaa Salomonda†.»

²⁴ Yaawúu'caa dalla kihayu, wíilussari, ba wo'ari an:

- Fu iisanndii ga kúmpafii bi kera? En an fu yérí en Kiristaaniinaa, wo'aaríka bi lee' lañ.

²⁵ Yéesu taassaba an:

- Iñaa mi wo'erúuka kera? Wayee dú gëmmbiiroo. Iñcii mi tumi ga teekii Paammbooda cérí seedi"oo.

²⁶ Wayee dú gëmmbiiroo ndaga dú bokkii ga baalciigoo.

²⁷ Baalciigoo súkúruksin iñaa mi wo'fa. Mi ínohinba ee ba bii taabukkoo.

²⁸ Mi onba kipeskaa leehoo taa'dá, ba sanju'oo mûk ee ken te'ooba ga yahhoo.

²⁹ Iñii Paammboo e'toodfa yérí wéñ kiyak iñaa en béeëb ee ken mínoo kite' dara ga yah Paamudii‡.

³⁰ Mi na Paamudii, dí wíinoo.

³¹ Daama nak, yaawúu'caa balawissa atoh kitapisoh Yéesu bi ya kaan.

³² Yéesu dallabá kiwo' an:

- Mi tumin ga fífkírúu enaama ciyewin cijófí', caa Paamudii onndoo kitum. Wiida ga tumeencaama tah bi dú waa'too kitapisoh atoh bi mi kaan?

³³ Yaawúu'caa wo"ari an:

- Tumeen wíjófí' tahhii bi dí waa'taa kitapisoh atoh, wayee dii fu bas Koohdfa tah. Ndaga fu fo' doŋ ee fu waa' haffu kitík Kooh.

³⁴ Yéesu taassaba an:

- Bíduunun ga Kéyítfaa waasiigarúu an Kooh wo'in an: «Dú bikooh».

* 10:22 10: 22 Kaanfaa Kooh ga Yéerúsaleemdfa. † 10:23 10: 23 Malkat Tumeen 3: 11 na Tumeen 5: 12. Iñaa man na werandaa ee jíp ciyégísi' cérí amwa. ‡ 10:29 10: 29 Iñii Paammboo... iñaa en béeëb laakin ga bíncaa cifewaaca, caa wo' an: «Paammboo yii e'toofada yérí wéñ kilaak baa en béeëb.»

³⁵ Buwaa Kooh ëewdoh wo'eñaama gaßada ya teekba bikooh ee iñaa Kéyítfaa wo'da ken mínoori kinís.

³⁶ Mi, Kooh yérí tanukkoo, wossaloo ödíduna. Kon dú míñ na kiwo' an mi basin Kooh ga dii mi wo' an mi kowu Koohdfa?

³⁷ En lak mí tummbii iñcii Paammboo nakkoofanaa, kaa gëmattoo.

³⁸ Wayee en lak mi tumcanaa, luu enee an dú waa'tiiroo kigëm sah, gëmat tumeencigoo, en danaa dú ínoh píj an Paamudii yii garoo ee mi yii ga Paamudii.

³⁹ Daama, ba baa heelis ki'am Yéesu, wayee ya réccaba.

⁴⁰ Waa ennda da, Yéesu karissa bakaah hanoh húlúwaa Yürdeñ gaada, ga daa San bétisi'ohee buwaada, ya ennda daama.

⁴¹ Bo' biyewin hayussa gari ee ba baa wo' an:

- Sañ déy tummbii kintaan wíino, wayee béeß iñaa ya wo'ee ga bii yiifa enee kayoh.

⁴² Waa ennda da bo' biyewin daama gémussa ga Yéesu.

11

Lasaa', filii Yéesu kaannda

¹ Laakka baa keen dúukool. Ya teeksee Lasaa' ee dékee Bétanii, dëk-kawaa Mérí na Marta dékohfa.

² (Mérí yíima yérí en yaa leefee la'koleñaa ga kotcaa Ha'mudii, ya moossaca na fenfaagarida. Kéméenjkífa Lasaa' yérí dúukooolee.)

³ Yaakmuncaa Lasaa' banakbaa bïbetibaa wosohussa ga Yéesu kiwo''i an:

- Ha'mudii, fiiliifü dúukoolin.

⁴ Daa Yéesu kelohee iñamaa, ya wo''a an:

- Dúukoolaa Lasaa' waama, bayoo kumuunci, wayee wa yah kiteewoh ndamii Kooh, ee doonaa Kowukii Kooh laak Ndam ga.

⁵ Marta na kéméenjkíci Mérí na Lasaa' ensee buwaa Yéesu waarin.

⁶ Yéesu baatta kiyun bes kanak ga dekataa ya enoheeda ee lak ya yéegin an Lasaa' dúukoolin.

⁷ Léehí'ta ya wo''a téelibéecaagari an:

- Du boyukat Yúudée.

⁸ Téelibéecaagari taassari an:

- Jégírohii, maaññii dara, yaawúu'caa heelseeraa kitapisoh na atoh bi fu kaan ee an fu waa' kiboyukis daama!

⁹ Yéesu wo''aba an:

- Hanaa noh-noh wíino tumirii wahtu cidaanjkaah na wahtu kanak? Binaa bo' tíin na nohaa, ya këftukoo, ndaga ya hoti lee'laatii ga ödídunaada.

¹⁰ Wayee binaa bo' tíin na wekaa, hay kikëftuk ndaga ya taammbii na lee'laat.

¹¹ Léehí'ta, ya tikka ga an:

- Fiiliiruu Lasaa' neehin, mi hay kika', mi yúunneeri.

¹² Téelibéecaagari taassa an:

- Ha'mudii, en lak ya neeh henaa, ya hay kitani.

¹³ Yéesu wo'ee kikaankaa Lasaa', wayee téelibéecaagari foonsee an ya wo' pënífayaan.

¹⁴ Yéesu dallabä kiwo' farj an:

- Lasaa' kaanin,

¹⁵ laakkiiroo da, wayee dú tah ka newohharoo da, en danaa dú gém garoo. Du yahat kon bi gari.

¹⁶ Waa ennda da, Toomaa yaa wo'u Siisaada, wo''a téelibéecaagari bïinoo an:

- Du ban, du karat na Jégírohii, du kaannee nari!

Yéesu yérí en kimílkii, ennda kipeskii

¹⁷ Ga waa Yéesu le'da, ya laak Lasaa' acuunun bi laakin bes cinikiis.

¹⁸ Bétanii en ga yahaa Yéerúsaleem, ee ca úsaayohin iñaa le' kiloomeet kaahay.

¹⁹ Lak yaawúu' biyewin hayunun ga Marta na Mérí kicolukbaa ga kéméenjkífa yaa kaanda.

²⁰ Daa Marta kelohee an Yéesu hayin, ya meyca kitéebilukki, wayee Mérí yuñnga ga kaanfaa.

²¹ Marta dalla kiwo' Yéesu an:

- Ha'mudii, fu enee diinaa, eneena kéméenjkíroo kaanoo.

²² Wayee bi diima sah, mi ínohin an tóoh iñaa fu kiim Koohaa, onndaari.

²³ Yéesu wo''a Marta an:

- Kéméenjkífu hay kimílkii.

²⁴ Marta taassa an:

- Mi ínohin an ya hay kimilís besaa buwaa mílísan bérii ga besaa méeñjohda.

²⁵ Yéesu wo'ari an:

- Mi en kimilís, mi en kipes. Baa gém garoona, luu ya kaanee, ya hay kipes.

²⁶ Ee baa pes gém garoo tööh, kaanoo múk. Fu gémín iñume?

²⁷ Marta taassa an:

- Ee Ha'mudii, mi gémín dijófí' an fu yérí en Kiristaanii, Kowukii Kooh, yii jomee kihay ēldúnafa.

Yéesu kodukka

²⁸ Daa Marta lëehdee kiwo' fodaama, ya yaa yah kibaynee Mérí kéméenjkíci. Ya le'a, móodítari an:

- Jégírohii yii dii, ee ya meekisohhaa.

²⁹ Daa Mérí kelöhee iñaama, ya dalla kikoluk, yaa yah ga Yéesu.

³⁰ Wiima lak Yéesu aassii dëkaa duum, wayee ya lísee kites ga dékataa Marta hayeeri kitéebilukfa.

³¹ Yaawúu'caa wéetalsee Mérí ga kaanfaadá, daa ba hotee Mérí kolukka, yaa iisuk fooh, ba baa taabukki. Ba foogee an ya yah loyaa kidayuknee daama.

³² Daa Mérí le'ee dékataa Yéesu enoheedfa, ya hottari, ya yí'a ga kotcaagari, wo'a Yéesu an:

- Ha'mudii, fu enee diinaa eneenaa kéméenjkíroo kaanoo.

³³ Daa Yéesu hotee Mérí yaa koduk, ya na yaawúu'caa taabee narida, faanci púnnda keeñci leehhaa,

³⁴ ya meekissaba an:

- Dú ac Lasaa' gadsa?

Ba taassari an:

- Ha'mudii, haya fu hot.

³⁵ Daama Yéesu kodukka.

³⁶ Waa ennda dfa, yaawúu'caa baa wo' an:

- Malkat dii ya hídeeri kiwaa'da.

³⁷ Wayee laakka gaña baa wo' an:

- Ya yii ya onee búumíraa kihotfa, ya míneeríi fan kitum bi Lasaa' kaanoone?

Lasaa' boykissa ga kipes

³⁸ Waa ennda dfa, baatissa ga, keeñaa Yéesu wéñinja kileeh, ya yaa yah loyaa. Loyaa enee nogaa yotu ga janjagaa ee atoh wiyaak lagussa ga kúuwkaa.

³⁹ Yéesu wo'a an:

- Nísat atohii!

Marta, yaak yii kaanda, wo'ari an:

- Ha'mudii, ya jomin kidal ki'ot ndaga tumin bes cinikiis caa ya en ga dñuuy loyii.

⁴⁰ Yéesu taassari an:

- Mi wo'éeríraa an binaa fu gémää, fu hay kihot ndamii Koohe?

⁴¹ Ba níssa atohaa. Yéesu bëwí'ta hascaagari dook asamaan, wo'a an:

- Paamudii, mi gérëminndaa ga dii fu súkúrukinnoodaa.

⁴² Mi ínohin an fu súkúrukinnoodoo besaa en bëeß. Wayee buwii wíilloo bii bëri tah mi wo' iñii yii, doonaa ba gém an fu wossoo.

⁴³ Daa Yéesu lëehdee kiwo' iñaama, ya fiippa koona ga dook an:

- Lasaa', meyaa fooh!

⁴⁴ Lasaa' meyca fooh, kotcaagari na yahcaa müuluunun na lémii, fíkiifaa kúnukin na úuf.

Yéesu wo'a buwaa an:

- Múulísatti, dú iissi ya yee!

Yaawúu'caa baa pokoh noh kíapluk Yéesu

(Méccée 26: 1-5; Marka 14: 1-2; Lúkkaa 22: 1-2)

⁴⁵ Yaawúu' biyewin ga baa hayee kaan Mérí ee hotsee iña Yéesu tumee yaamada*, gémussa gari.

⁴⁶ Wayee laakka gaña baa ka' ga Férísiyeencaa, bëestí'taba iña Yéesu tumeedfa.

⁴⁷ Waa ennda dfa, sarahohcaa biyaakbaa na Férísiyeencaa dalla kibëytoh paanaa wiyaakwaa. Ba wo'a an:

- Bii yii kat, iñii ya tum ga kintaanda hépin. Du tuman na?

* 11:45 11: 45 Iña Yéesu tumee yaama: hídukoh ga kaanaa Lasaa' bi Yéesu mílisi'tarida.

⁴⁸ Binaa du iissi ga iiii ya enukohdfanaa, béeb hay gari kigém, ee baanaa bu-Room hay kikeenu ga dlookkuu, ba pook Kaanfaa Kooh, ba tas heetiigaruu!

⁴⁹ Kayif, yiinoo gaba ee kiisci[†] laakki lak yérí enee ha'-kaadaa sarahohcaa, dalla kiwo'an:

- Dú daal, dú ínohoo iiii laakfa.

⁵⁰ Dú hottii an iñaa gën garúuda yérí en bo' yiinoo kani' béeb kúlkiine? Fodaama heetii dúboo béebwa.

⁵¹ En ki'ena, iñaa Kayif wo' yaama meyohéerii gari. Ya yérí enee ha'-kaadaa sarahohcaa kiisci, ee fodii sëldíiga-Kooh ya wo'a an Yéesu jomin kikaan ndaga heetaagari.

⁵² Enndii an Yéesu jomee kikaani' heetaagari don, wayee ñan ya jomee kikaan, doonaa ya hídiroh béeb towutii Kooh tasarukoh ga éldúnadfa, ee ba en heet wíinoo.

⁵³ Aboh ga besaa béríi, buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada abussa an ba hay ki'apluk Yéesu.

⁵⁴ Iñamaa tahha Yéesu iissa kikari na kihayi ga dhuuy yaawúu'caa, béeb hotiri. Ya nammba kika' teeraa Efarayím ga gohaa hanoh ñak égi'-dúndagaadfa. Ya ennda daama na télóbéecaagari.

⁵⁵ Waama lak feetaa Paakaa Yaawúu'caa deeyin, bo' biyewin meyohussa gohcaa ba dékohfa, karussa Yéérúsaleem kiséti'siruk, balaa feetaanaa.

⁵⁶ Ba baa raas Yéesu, ee ga dhuuy Kaanfaa Kooh ba enoheeda, ba baa meekisoh ga díkaantiba an:

- Dú ínoh ya ga? Ya hayanndii feettiine?

⁵⁷ Sarahohcaa biyaakbaa na Férísiyeencaa nakohsee an laak baa ínoh daa Yéesu enohdfanaa, ya le'dohatka gaba, en danaa, ya abu.

12

Méri leeffa la'koleñ ga kotcaa Yéesu

¹ Yéesu ka'ta Bétaníi, ga daa Lasaa', yaa ya mílísdee dökohfa, lak tes ga bes ciytinnoo Paakaa yaawúu'caa le'.

² Ya tíkdfussa cuuniín daama. Marta yérí norohee ee Lasaa' bokee ga buwaa bok na Yéesu kanuda.

³ Waa ennda ña, Méri bëbpa iñaa hín na le'-líita' ga la'koleñ wiséeri' waa koocussii ee hëwrohu kedikkaa wo'u naa'. Ya iiffawa ga kotcaa Yéesu, lëehi'ta ya yaa moosca na fenzaagari. Kaanfaa béeb eefñja ban na ngetaa la'koleñaa.

⁴ Wayee Yúdaa Iskariyot, yiinoo ga télóbéecaa Yéesu ee yérí narandii ki'on bïiñda, wo'a an:

⁵ - La'koleñuma míneríi kitoonu kopa' wiyewin, wa sarahohu buwii laakoodfane?

⁶ Yúdaa wo' iñamanaa enndii an helci karee ga buwaa laakoodfa, wayee ya enee lok. Yérí daakee nafa-hëélisaagaba ee iñaa aasi gafa, ya daanee ga kiloki hen.

⁷ Yéesu nak wo'a an:

- Ísaa ha'ci! La'koleñii wii wérí ya dëewí' ee wa aaw besaa mi yah ki'eku ga loyaadfa.

⁸ Buwii laakoodfa, ba yah narúu dii besaa en béeb. Wayee mi, mi yahhii narúu ki'en dii bi taa'.

Yaawúu'caa pokohussa nof ki'apluk Lasaa'

⁹ Bo' biyewin ga yaawúu'caa yéegussa an Yéesu yaa ga Bétaníi, ba baa yah daama. Ee en ki'ena kihot Yéesu rek bayéeríifa daama, wayee ña waaree kihot ñan Lasaa' yaa Yéesu mílísdeeda.

¹⁰ Sarahohcaa biyaakbaa júwohussa kon ga ki'apluk Lasaa' ñan,

¹¹ ndaga ya yérí tah yaawúu' biyewin fonussaba, gémussa ga Yéesu.

Yéesu aassa teeraa Yéérúsaleem na ndam wiyaak

(Méccée 21: 1-11; Marka 11: 1-11; Lúkkaa 19: 28-40)

¹² Ga kooh-wiisfaa, bo' biyewin ga baa hay feetaa Paakfaa yéegussa an Yéesu yaa hay teeraa Yéérúsaleem.

¹³ Ba dalla kihel soo'soo', ba meyca teeraa kihidohnee nari, ba baa wo' didóolí' an:

- Óosaanaa! Kooh barkeelat bii hay ga teekii Ha'mudiifa, buurii Isarayeel!

¹⁴ Fodaa daa bídu ga Kéyítfaadfa, Yéesu bëbpa cúmbú'-baam, ya lappa ga dlookgaa. En ki'ena, Kéyítfaa wo' an:

[†] **11:49 11: 49** Kayif Ga jamaanaa iñcaamaa heweenda, Kayif yérí enee ha'-kaadaa sarahohcaa. Ba falsi bi ga kikaanba wala book bu-Room nísba ga kikuliyuk.

¹⁵ «Kaa tíitat dú, þu-Síyon*,
Buuriigarúu yeema hayi,
ya lap cúmbú'-baam.»[†]

¹⁶ Ga wahtaa iñcaama laakfa, tæelibéecaa Yéesu ínohséerii iñaa ca waaree kiwo'fa. Wayee ga waa Kooh e' Yéesu ndam ga tóohfa, ba níñdisukka iñcaa aaw gari, bínsee ga Kéyítfaa ee ba ínohha an iñcaama tóoh laakin gari.

¹⁷ Béeb þuwaa maasohee ga waa Yéesu wo' Lasaa' kimey loyaa, ya mílisi'tarifa, seedi'ussa iñaa ba hoteeda.

¹⁸ En ki'enaa, lak bo' biyewin kelohuunun an Yéesu tumin kíntaanaa waama, kéri tah ba hayya kihídohnee nari.

¹⁹ Férísiyeencaa nak baa wo' ga díkaantiba an:

- Dú hotine, dú mínoo dara ga, malkat þéeb þuwii bii taabukki.

*Laakka Gerekcaa waa'see kihot Yéesu
(Méccée 16: 21-28)*

²⁰ Laakeera biGerek ga þuwaa hayee Yéerúsaleem, ga feetaa yaawúu'caa, kijaamuk Koohda.

²¹ Ba ka'ta ga Filiip. Filiip yaama dëkee Betsaydaa, dëk-kaw ga gohaa Gélilée. Ba wo'"ari an:

- Kiyaakii, dí waaree kihot Yéesu!

²² Filiip ka'ta wo'neeraka Andari. Ba taammba ba banak, ba wo'neera Yéesu.

²³ Yéesu wo'"aba an:

- Wahtii le'in, wii Kowukii bii yah kilas ga ndamiigarifa.

²⁴ Kayoh-kayohfa mi wo'"üuka: binaa kuplesoh keen ga kakay, ja kaanndiinaa, ja tesan kuperoh. Wayee binaa ja kaanaa, ja hay kilím towu tiyewin.

²⁵ Baa fu keeñuk kipesfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee baa fu líkkii helfu ga kipeskiigaraa don ga eldünadafanaa, fu hay naka kites, fu pes bi taa'.

²⁶ Baa waa'too kisúrga'ukaa, ya taabukattoo, ee daa mi enohda, súrgaagoo ban yah da. Baa súrga'uk garoonaa Paammboo hayyi ki'on céé'.

*Yéesu wo'"a ga loo kikaankaagari
(Méccée 16: 24-27)*

Yéesu tikka ga an:

²⁷ - Diima den heliigoo hícukohin. Haa mi wo'an ya? Mi wo'an an: «Paamudii, müsalalaroo ga coonucii yahhoo kidal ga wahtiimane?» Múk! Man kikoo' ga coonucii ga wahtiimada tahho kihay.

²⁸ Paamudii, eraa teekigaraa ndam!

Waa ennda da, laakka koonaakaa meyoh dlook-Kooh, wo'"a an:

- Mi erinwa ndam kuméen'i ee mi haywa ki'e'sis ndam.

²⁹ Ga mbooloomaa enee daama ee kelohsee koonaakaada, laakka þuwaa wo' an:

- Iñaa iníj!

Bíino an:

- Malaaka wo' nari!

³⁰ Wayee Yéesu wo'"aba an:

- Enndii haffoo tak koonaakuma kikelohuk, wayee dú bérí tahka kikelohuk.

³¹ Diima den wahtii eldúnaa yah ki'atti'ohuda le'in. Diimanaa buurii yibóni'yii tik yah ga eldúnada kaalu ga fooh.

³² Ee mi, binaa mi bëwíru, mi tím kakayfiinaa, mi hay kinook þuwii þéebfa, ba hay garoo.

³³ Yéesu wo'ee iñama, kiteewoh daa kikaankaagari yah kimanda†.

³⁴ Mbooloomaa taassari an:

- Dí jan ga Kéyítfaa Waasiigaríi an Kiristaanii pesan bi taa'. Kon fu míñ na kiwo' an Kowukii bii jomin kiféwíru ka tím kakayfii? Bii en Kowukii bii yaama, ya ba?

³⁵ Yéesu wo'"aba an:

- Lee'laatii wii lís ki'en narúu, wayee yahissii kímaañ. Tíidat, waa lee'laatii wii narúu, en danaa wek betoorúu, ñúus ammbúu. Baa tím ga ñúus ínohoo daa ya aawoh.

³⁶ Gémat ga lee'laatii waa wa wii narúu, en danaa dú en bifo' lee'laat.

Daa Yéesu wo'eeba iñama bi lëehí'ta, ya kolukka yaa yah, ya daakukkaba.

Yaawúu'caa sagussa kigém ga Yéesu

* 12:15 12: 15 Bu-Síyon Teeraa Síyon ee waa' kiwo' dëkaa Yéerúsaleem.   † 12:15 12: 15 Sakarí 9: 9.   † 12:33 12: 33 Daa kikaankaa Yéesu yah kimanda waa' kiteewoh daayaa ya daaysan ga kuraanaada.

³⁷ Kíntaaancaa Yéesu tum ga fikii yaawúu'caadfa, ga daa ca hín kiyewinda tóoh, tahhii bi ba gëmmabä gari.

³⁸ Fodaama, iñaa Ísayii, sëldiiga-Koohaa wo'eeda matta. Ya wo'ee an:
«Ha'mudii, bii gëm iñii du yéegalohdfa ba?
Ha'mudii teebä ba dooliigari?»[‡]

³⁹ Ee iñaa tah ba mínnndii kigëmfa, Ísayii wo'issa ga an:

⁴⁰ «Kooh búumí'ta hascaagaba,
ya yégisí'ta keeñcaagaba,
doonaa ba hotoo na hasba,
ee ba ínohoo ga keeñba.»

Kooh tikkä ga an:

En danaa, ba súpítöö kipeskaagaba, mi wëkí'ba.

⁴¹ Ísayii wo'"a iñaama ndaga lak ya hotin ndamaa Yéesu, ee ya wo'ee iñaa aaw gari.

⁴² Wiima sah, lak ga buwaa kuliuk ga yaawúu'caadfa, biyewin gaba gémseera ga Yéesu. Wayee ba kaañnjii kiseedi' ngémaagaba ndaga Férisiyeencaa. Ba niikee kikaalu ga jaangyu-yaawúuraa

⁴³ En ki'enaa, gérëmaa meyoh ga bo'-súusús gënélba gérëmaa meyoh ga Kooh.

Wo'eencii Yéesu céri yah ki'atti' bwuuii

⁴⁴ Waa ennda ca, Yéesu wo'"a ga dook an:

- Baa gëm garoonaa, ya gëmmabä, eemmbä garoo don, wayee ya gëm ga baa wossooda.

⁴⁵ Baa hottoona, hotin baa wossooda.

⁴⁶ Mi en lee'laat ee mi hayin eldúna doonaa bëeb baa gëm garoonaa dëksisoo ga ñúus.

⁴⁷ Baa keloh wo'eenciigoo ee ya ammbiicanaa, enndii mi yahhi ki'atti'. En ki'enaa, ki'atti' eldúna haydohhiiroo, wayee mi hay kimusal eldúna.

⁴⁸ Baa sanjgoo ee tookkii wo'eenciigoonaa, atti'ohaagari tuukin tek. Yéri en wo'eenii mi jégirohda, ee bëriinaa eldúna túki'anda wérí yahhi ki'atti'.

⁴⁹ Ndaga mi wo'"ii ga teekkoo wayee Paamudii wossooda yérí nakkoo ga kihafci iñii mi jom kiwo' na iñii mi jom kijégirohda.

⁵⁰ Ee wóorindoo hël an iñii ya nakohfa wérí onohi kipeskaa leehoo taa'da. Kérí tah jégirohiigoo, mi tumwa fodaa daa Paamudii nakkooka kitumdfa.

13

Yéesu tíssa kotcaa télibéecaagari

¹ Enee ga besaa balaa Paakaa yaawúu'caa. Yéesu ínoheera an wahtaa ya jom kikolkoh eldúna, ya boyuk ga Paamcida le'in. Ya mosee kiwa' buunci ga eldúna ee ya waa'taba bi ga daa ya kaanoh.

² Yéesu enee na kicuuníinuk na télibéecaagari. Seytaani, lakanaa tumin kuméeñí ga keefää Yúdaa Iskariyot, kowukaa Simon, halaat kitoon Yéesu.

³ Yéesu ínoheera an ya meyoh ga Kooh ee ya yah kiboyukis gari. Ee ban ya ínoheera an Kooh, Paamudii tikiñ tóoh ga yahci.

⁴ Fodaama ya kolukka ga cuuniñfaa, ya dolla kúltifaagari hanoh dlookdfa, ya bëspa úuf, pëkirukka.

⁵ Léehí'ta ya iiffa músu ga kanu, ya yaa tís kotcaa télibéecaagari, ee ya yaa moosca na úufaa ya pëkirukeedfa.

⁶ Daa ya le' bi ga Simon-Pee', yaama wo'"ari an:

- Fu Ha'mudii, fu tisi'too kotciigoone?

⁷ Yéesu loffari an:

- Iñii mi tum yii, fu ínohoori diimada, wayee fu ínohanndi ga iñii aaw flikíifa.

⁸ Pee' wo'"ari an:

- Kitísi'too kotciigoone? Mük!

Yéesu loffari an:

- Mi tisi'tiiraacanaa, fu boksisoo naroo ga dara.

⁹ Simon-Pee' wo'"ari an:

- En danaa Ha'mudii, kaa eem ga kitís kotcii rek, wayee tísaa yahci na hafii ban.

¹⁰ Yéesu wo'"ari an:

- Baa bookkin, soolukkii kitísuk, enndii kotcaa rekka, ndaga lak ya setin wic. Dú nak, dû setin wayee enndii bëespúu.

¹¹ (Yéesu ínoheera baa yahhi kitoondfa, kérí tah ya wo'"a an «dú setin wayee enndii bëespúu.»)

[‡] 12:38 12: 38 Wo'eeniima, sëldiiga-Koohaa wo'wa ga Ísayii 53: 1.

¹² Ga waa ya lēehí'taba kitísi' kotcaadfa, ya ekkissa kúltífaagari, ya yugissa kiñam, wo"aba an:

- Ifii mi tumi'túuda, dú ínohinndine?

¹³ Dú, dú bayiroo «Jégírohi», dú bayiroo «Ha'mudii», ee dú wo' kayoh ndaga mi yérí.

¹⁴ Kon en lak mi Ha'mudii, mi Jégírohi, mi tísitúu kota, dú ga kihaffuu, yaa en béeþ ban jomin mooroomci kitísi" kot.

¹⁵ Mi teewinndúu waas, doonaa fodii dii mi tumi'túufa dú tumfa ñan.

¹⁶ Kayoh-kayohfa mi wo"úuka: súrga wéñoo kilaak solu ha'-kaanci ee baa wosu hen wéñoo kilaak solu baa wossifa.

¹⁷ Dú ínohin iñaama. Kon binaa dú taabukkanaa, dú hay kiyewin múu'.

¹⁸ Yéesu wo"a télíbéecaagari an:

- Endii dú béeþpúu, dú tahhoo kiwo'. Mi ínohin ñuwaa mi tanukfa. Wayee ifii Kéyítfaa wo" yii jomin kilaak: «Baa bokee naroo kanuda, oninndoo biiñ.»*

¹⁹ Mi yii wo"úuka diimada balaa iñaama laakaa, en danaa binaa wa laakaa dú ínoh an "mi en bii mi enda."

²⁰ Kayoh-kayohfa mi wo"úuka: baa fu took baa mi wosdanzaa, fu tookkoo ñan mi ga kihaffoo. Ee baa fu tookkoona, fu took baa wossooda ñan.

²¹ Ga waa Yéesu lēehí'ta kiwo' fodaama, keefci leehha tak, ya wo"a fan an:

- Kayoh-kayohfa mi wo"úuka: yiñoo gariú hayyoo kitoon.

²² Télíbéecaa baa malakoh, ndaga ba inohéerí baa Yéesu wo' narida.

²³ Yiñoo ga télíbéecaa, yaa Yéesu keenükfa, lak yaa ga yahaaci.

²⁴ Simon-Pee' kelayyari kiwo'i, ya meekisoh baa Yéesu wo' narida.

²⁵ Télíbéénaa tobinkukka ga Yéesu, meekissari an:

- Ha'mudii, baama ya ba?

²⁶ Yéesu taassari an:

- Mi hay kiñoon yaak-mbúurú ga ñamahii, ee baa mi eranwadfa, yérí ya.

Yéesu dalla kibeb yaak-mbúuraa, ñoonndawa ga ñamahaa, e'ta Yúdaa, kowukaa Simon Iskariyot.

²⁷ Daa Yúdaa ñam mbúuraa hen rek, Seytaani aassa gari. Yéesu wo"ari an:

- Ifum fu yah kitumfa, gaawaa ga!

²⁸ (Wayee laakkii yiñoo ga ñuwaa bokee nari kiñamfa yaa ínoh iñaah tah Yéesu wo"ikafa.

²⁹ Yúdaa yérí enee faakoh-koparaagaba. Kérí tah, laakka télíbéecaa fooj an Yéesu wossi kilomnee iñaah ba sooluk ga hewaa, wala kisarahnee ñuwaa laakoo darada.)

³⁰ Yúdaa bëpba yaak-mbúuraa Yéesu ereerida, ya dalla kimey. Waama lak Kooh hoowin.

Yéesu dígalla apotaa'caa enaama yi'as

³¹ Ga waa Yúdaa meycä, Yéesu wo"a an:

- Diima Kowukii bii laakin ndam ee ndamii Kooh laakfa kooroh gari,

³² [ee binaa ndamaa Kooh laakfa kooroh garinaa], Kooh ñan hayyi kindam na kihafci ee ya hayka kitum diima diima.

³³ Biyaay, kitessoo narúu maañissii. Dú hayyoo kiraas, wayee iñaah mi wo"ee yaawúu'caadfa yérí mi wo"tiu diima: Dii mi aawdfa, dú mínoo da kika'.

³⁴ Diimada, mi dígallúu iñii yi'asyii yii: waarohat ga díkaantirúu. Fodii dii mi waa'túuda, dú ñan, dú jom da kiwaaroh ga díkaantirúu.

³⁵ Binaa dú waarooha, iñaama hay kiteeb béeþ an dú bitéelíbéeroo.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Lúkkaa 22: 31-34; Marka 14: 27-31; Mëccëe 26: 31-35)

³⁶ Simon-Pee' meekissä Yéesu an:

- Ha'mudii, fu yah gada?

Yéesu taassari an:

- Daa mi en na kiyahfa, fu mínooroo da kitaabuk diimada, wayee paaf fíkii, fu hayyoo da kitaabuk.

³⁷ Simon-Pee' wo"ari an:

- Ha'mudii, iñii tah ya mi mínooraa kitaabuk diimada? Mi tuukin tek ga ki'eroh kumuunkiigoo ndaga fu.

³⁸ Yéesu taassari an:

- Fu tuukin ga ki'eroh kumuunkiigaraa ndaga mine? Kayoh-kayohfa mi wo"aaka: bi siik-pabu kodaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

* 13:18 13: 18 Kañcaa 41: 10.

14

Yéesu yérí en waasii éewruk ga Paamudiida

Yéesu wo'a téllebécagari an:

¹ Kaa jaahli!at! Dú gëmin ga Kooh, gëmat garoo þan.

² Kaan Paammboo yewinin didékaa'. Ee iñaama laakéeríinaa, eneena mi wo'oorúu an mi yii yahhúu kwaayukdinee daa dú enan.

³ Ee mi ka' mi waayuki'túu dékataanaa, mi hay kihayis mi bëhpúu ga yahaaroo, doonaa daa mi enaa, dú þan dú en da.

⁴ Dú ínohin waasii éewruk ga díi mi yahda.

⁵ Toomaa wo'ari an:

Ha'mudii, díi ínohoo dii fu aawdfa, díi mínan na ki'ínoh waasii?

⁶ Yéesu taassari an:

- Mi yérí en waasii, mi en kayoh, mi en kipeskii. Ken mínoo kika' ga Paamudii ee koorohhii garoo.

⁷ Enee an dú ínohinndoona, eneena dú ínohin Paammboo þan. Diima deñ dú ínohinndi ee dú hotinndi.

⁸ Filiip wo'a Yéesu an:

- Ha'mudii, teewaaríi Paamudii ee iñaama hayyíi kidooy.

⁹ Yéesu taassari an:

- Mi enin narúu yiméeñí', ee bi wati Filiip, fu ínohooroone? Baa hotinndoona, hotin Paamudii. Kon iñii tah ya fu wo' an: «Teewaaríi Paamudii?»

¹⁰ Fu gëmmbii an mi yii ga Paamudii ee Paamudii yii garoone? Wo'eencii mi wo'úuda meyohhii garoo. Wayee Paamudii dék garooda, yéri tum lëgëyiigari.

¹¹ Mi wo'úu man: mi yii ga Paamudii ee Paamudii yii garoonaa, gëmattoo. Luu enndii dara, dú gëm sah ndaga tumeencii dú hotdfa.

¹² Kayoh-kayohfa mi wo'úuka, baa gëm garoonaa, ya þan hay kimín kitum iñcii mi tumida, ya hay kitum sah caa wëñdfa, ndaga mi yii yah ga Paamudii.

¹³ Ee bëeb iñaa dú kíim ga teekiigoonaa mi hayyi kitum, en danaa Kowukii teewoh ndamii Paamudii laakda.

¹⁴ Binaa dú kíummboo yen ga teekoonaa, mi tummbi.

Yéesu dígohha Helaa yisela'íyaa

Yéesu wo'a téllebécagari an:

¹⁵ - Binaa dú waa'toonaa, dú hay kitaabuk iñcii mi nakoh kitumfa.

¹⁶ Ee mi, mi hay kikiim Paamudii ya onndúu bo' yiliis yaa amfohanndúu, yaa enan narúu bi taa'.

¹⁷ Baa yaama, yérí en Helaa yisela'íyaa teewohi kayohfa. Bu-ëldúna mínsori kite', ndaga ba mínoori kihot, ee ba ínohoori. Wayee dú, dú ínohinndi, ndaga ya dék narúu ee yii garúu bi taa'.

¹⁸ Mi foñanndiirúu fodii tubaayu, mi hay kiboyukis garúu.

¹⁹ Tesin ga jutuut bu-ëldúna hotsianndiiroo, wayee dú, dú hayyoo kihot, ndaga mi yii pes ee dú þan dú hay kipes.

²⁰ Besaama le' béríinaa, dú hay ki'ínoh an mi yii ga Paammboo, dú ínoh an dú bii garoo ee bar mi yii garúu.

²¹ Baa waarinndo yérí en baa am iñaa mi nakoh ee taabukiwada. Baa waa'toonaa, Paammboo hayyi kiwaa', mi þan, mi hayyi kiwaa', ee mi teewoh haffoo gari.

²² Yúdaa, ee bokkii na Yúdaa Iskariyot, wo'ari an:

- Ha'mudii, mína kí'en an fu yah kiteewoh haffu garii dí hañngii, ee an fu yahhii kitemewukoh haffuu ga bu-ëldúna tóoh?

²³ Yéesu taassari an:

- Binaa bo' waa'toonaa, hay ki'am ga keeñci iñaa mi wo'. Ee Paamnboo hayyi kiwaa', mi na Paammboo dí hay gari ee dí dék ga kaanci.

²⁴ Baa waa'tiiroo, aboo iñaa mi wo'. Ee iñii dú keloh mi wo' yii meyohhii garoo wayee meyoh ga Paamudii wossooda.

²⁵ Mi wo'inndúu iñuma, waa mi yii lís narúu ki'en.

²⁶ Lëehíraa, baa yahhúu ki'amfoh ee yérí en Helaa yisela'íyaa Paammboo yah kiwosoh ga teekiigooda hayyúu kijégi' tóoh ee ya hayyúu kiníindís tóoh iñcaa mi wo'erurúuda.

²⁷ Mi yii foñi'túu jam. Jamiigoo wérí mi onndúu. Mi onndiirúuwa fodii dii bu-ëldúna onohiwadfa, kaa léyat ee kaa niikat.

²⁸ Dú kelohin mi wo'inndúu an: «Mi yii yah ee mi hay kiboyukis garúu.» Binaa dú waareeroonaa, dú nebluk ga dii mi en na kiyah ga Paamudiida, ndaga Paamudii yéri wéñjoo kiyak.

²⁹ Mi wo'inndúuka diimadfa, balaa iñcaama laakaa. En danaa ca laak bérínaa, dú gémmboo.

³⁰ Saawalloo narúu hoo'sanndii ndaga sép'i'-ga-nofii, yii tik yahci ga ēldúnadfa, yii hay. En ki'ena, ya mínoo dara garoo.

³¹ Wayee mi tum fodii dii ya nakkoo kitumfa. En danaa, bu-ēldúna míni ki'ínoh an mi keefukin Paamudii, Kolkat, dū meyohat dii, dū yee!

15

Kedik na toytaagari

Yéesu tikkka ga an:

¹ - Mi yéri en kedik-biiñkii kukayohkii, ee Paammboo yéri en yii líni kedik-biiñkiifa.

² Koycaa jok garoo, ee límmibii téóoh, ya hayka kigú'. Wayee koycaa lím towaa, ya hayka kipaas bi set doonaa ka wéñ dā kilím.

³ Dú nak, dú sétíruunun haat ndaga iñcii mi jégítúuđa.

⁴ Enat naroo wiinoo fodii dii mi en narúu wiinoosa. Fodaa daa koy kedik, ka jokukkii ga kedikkaa, ka hanja donj, ka mínoo kilím towusa, dú ban, dú madan fodaama binaa dū enndii wiinoo naroona.

⁵ Mi yéri en kedik-biiñkii, dú bérí en toyti. Baa en wiinoo naroo ee mi en wiinoo narida man na kedikkaa lím towu tiyewin; wayee dū enndii naroona dū mínoo dara kitum.

⁶ Baa enndii naroo wiinoona, hay kijafu ga fooh fodii toy tiyowuu, ta súb. Léehíraa, ta négirohu, ta jafu ga kiwii, ta aaw kitak.

⁷ Binaa dú en wiinoo naroo ee wo'eencijigo yégis ga duuycúunaa, kímat iñaa neþpúu, dú hayyi ki'onu.

⁸ Iñaa en ndam ga Paammbooda wérí en an dú man na kedikkaa lím towu tiyewin ee iñamaa yéri teewohan an dú bitéelibéeroo.

⁹ Fodaa daa Paammboo waa'tooda, mi ban mi waa'túufa. Dékat ga kiwaarohkii mi teeþpúufa.

¹⁰ Binaa dú am iñcii mi nakkúufanaa, dú hay kidék ga kiwaarohkii mi teeþpúufa, fodaa daa mi abee iñaa Paammboo nakeeroo ee mi yii dékka ga kiwaarohkii ya teeþpooda.

¹¹ Mi wo'úu iñcuma doonaa keeñ-soosii en naroofa en garúu ee dú líif na keeñ-soos.

¹² Iñii yii yéri mi nakkúu: Waarohat ga díkaantirúu fodii dii mi waa'túufa.

¹³ Laakkii kiwaarohkaa yak bi le' ga ki'onoh kumuunfu ndaga bifiiliifu.

¹⁴ Dú bifiiliiroo binaa dú tum iñii mi nakkúufanaa.

¹⁵ Mi bayysiorúu ga teekii súrga, ndaga súrga ínohoo dara ga iñaa ha'-kaanci tumi. Mi bayyuú ga teekii fiili, ndaga mi oninndúu ki'ínoh béeb iñaa mi bewoh ga Paammbooda.

¹⁶ Enndii dú bérí tanndoo, wayee mi, mi tanndúu. Mi fallarúu, mi wossarúu dú ka' ee dú tum fodii kedikkaa lími towu, towutaa leehoo. Kéri tahan bi béeb iñaa dú kíim Paamudii ga teekiigoona, ya hayyúuri ki'on.

¹⁷ Iñii mi nakkúuda yéri en kiwaaroh ga díkaantirúu.

Bu-ēldúna hay kisagu buwaa gém ga Yéesuđa

18 Yéesu tikkka ga an:

- Binaa bu-ēldúna sagussúunaa, ínohat an ba saginndoo balaa dúnnaa.

¹⁹ Enee an dú bok ga ēldúnanaa, eneenaah ēldúna hayyúu kiwa' ndaga ya waarin iñaa en yuuci. Wayee dú, dú bokkii ga ēldúna. Mi, mi tanukinndúu ga duuyba. Kéri tah bu-ēldúna sajngúu.

²⁰ Niindísukat iñii mi wo'eerúufa: «Súrga wéñoo kilaak solu ha'-kaanci». En an mi, ba hatalinndoo ga kipesaa, dú ban, ba hayyúu kihatal ga kipes. En an ba abin iñii mi jégírohfanaa, ba hay ki'am iñcaa dú yahba kijégí'fa ban.

²¹ Mi hay kitah, ba tikkúu iñcuma téóoh ndaga ba ínohoo bii wossooda.

²² Enee an mi hayyi, enee an mi wo'ii nabanaa, eneenaah baakaa' tikkoo gaba. Wayee diima, baakaa'ciigaba laakoo lay.

²³ Baa sajngoonaa, sagin Paammboo ban.

²⁴ Enee an mi tummbii ga duuyba iñaa ken mosoo kitumaa, eneenaah ba, baakaa' tikkoo gaba. Wayee diima, ba hotin iñcii mi tumfa, ee ba saginndíi, mi na Paammboo.

25 Wayee iñamaa laakin ee fodaama iñii yii bídu ga Kéyítfaa Waasaa Móyífisfa matin:
«Ba saginndoo ee ba tíkkiika ga fen.»

26 Mi hayyúu kiwosoh ga teekii Paamudii baa amfohanndúu. Yérí en Helaa teewohi
kayoh ee kúlkoh ga Paamudiifa. Ya hayaa, ya hay kiseedi' iñaa aaw garoo.

27 Ee dú ñan, dú hay ki'en seediroo ndaga dú enee naroo aboh ga dalaaraa.

16

1 Yéesu tikkissa ga an:

- Mi wo'innndúu iñuma doonaa dú foñoo ngëmiigarúu.

2 Dú hay kikaalu ga jaanguciigaruu*. Ee sah wahtu waa hay, waa ñuwaa apanndúudfa
foonjan an ba en na kijaamuk Kooh ga iñamaa.

3 Iñamaa ba hayyi kitum ndaga ba inohoo ken garii, enndii mi enndii Paamudii.

4 Mi wo"úu iñuma diima doonaa wahtaama le'aa, dú níindísuk an mi wo'eerarúuka.

Iñcaa Helaa yisela'i'yaah kitumda

Yéesu baatta ga wo'a télíbécagari an:

- Iñuma mi wo"iirúuri ga wii dú dal narooda ndaga lak mi enee narúu.

5 Diimada mi yii yah ga baa wossooda ee yíinoo garúu meekissiiroo an: «fu yah
gada?».

6 Keeñnjúu leehin tak ndaga iñii mi yéegallúudfa.

7 Moona mi wo"úu kayoh: iñaa gën garúu wéri en mi ka'. En ki'enaa, mi ka'tiinaa,
baa yahhúu ki'amfohdá hayoo. Wayee binaa mi karaa nak, mi hayyúuri kiwosoh.

8 Ee binaa ya hayaa, ya hay kibúl ñu-ëldúna ga iñaa en baakaa', ga iñaa en kijúb na
ga iñaa en ki'atti'kaa Koohdfa.

9 Ya hayba kibúl ga an ba baa ga baakaa' wiyaak ndaga dii ba gémmbii garooda.

10 Ya hayba kibúl ga an mi bo' yijúwí' ndaga dii mi yii yah ga Paamudii ee dú
hotsanndiiroofa.

11 Ya hayba kibúl ga an Kooh yérí laak ki'atti' ndaga ga dii yii tik yah ga ñeldúna
atti'uunun kuméenñ'da.

12 Mi lís kitesoh enama ciyewin caa mi jommbúu kiwo', wayee dú hatinooca diima.

13 Binaa Helaa teewohi kayohdfa hayaa, ya hayyúu kiníi' ga tóoh iñaa en kayoh. En
ki'enaa, iñcaa ya yah kiwo'da meyohanndii gari, wayee ya wo'anndúu béeëb iñcaa ya
keloh ga Paamudiifa ee ya hayyúu kiyéegal iñcaa yah kilaak ga fíkiifa.

14 Ya hay kiteewoh ndamii mi laakdfa ndaga ya ñewan ga iñaa mi laak, ya yéegallúuri.

15 Béeëb iñaa Paamudii laak, yuuroo. Kéri tah mi wo"úu an Helaa yisela'i'yaah ñewan
ga iñaa mi laak, ya yéegallúuri.

Keeñcaa télíbécagai hay kileeh ee ca hay kiméeñjoh kisoos

16 Yéesu wo'issa télíbécagari an:

- Tesin ga jutuut dú hotsanndiiroo, ee tík ga jutuutaa dú hayyoo kihotis.

17 Ga télíbécagari, laakka baa dalu kiwo' ga díkaantiba an:

- Ya waa'tuu ya kiwo'duma an: «Tisin ga jutuut dú hotsanndiiroo ee tík ga jutuutaa
dú hayyoo kihotis?» Ee ban ya wo'in an: «Mi yii yah ga Paamudii.»

18 Ba tikkissa ga an:

«Jutuutaa ya wo' waama, wa ya? Iñii ya waa' kiwo'da daal bo' ínohoori.»

19 Yéesu ínohha an ba waa'ti kimeekis, ya wo'aba an:

- Dú bii meekeisoh ga díkaantirúu kiwa' ki'ínoh iñii mi wo' an: «Tisin ga jutuut dú
hotsanndiiroo ee tík ga jutuutaa dú hayyoo kihotis.»

20 Kayoh-kayohdfa mi wo"úuka, dú hay kikoduk, dú fiipohi, wayee ñu-ëldúna yah
kinebluku. Dú, keeñnjúu hay kileeh tak, wayee keeñ-leehaama hay kisúpituk keeñ-
soos.

21 Beti en na kilaak kowaa keeñci leehi hen tak ndaga lak wahtu ki'en ga coonu le'in
gari. Wayee binaa ya laak kowaa, ya dal ki'aluk mesiklaatcaa ndaga lak keeñci soosin
ga daa ya haydohin bo'-súusús ñeldúnadfa.

22 Dú ñan, dii dú enaa dii watida, keeñnjúu leehin tak, wayee mi hayyúu kihotis, ee
béríinää, keeñnjúu hay kisoos seb. Keeñ-soosaama, ken mínanndiwa kinaas garúu.

23 Besaama hay béríinää, dú meekeissooroo dara. Kayoh-kayohdfa mi wo"úuka, béeëb
iñaa dú kíim Paamudii ga teekiigoona, ya hayyúuri ki'on.

24 Bi diima, dú kíimmbii dara ga teekiigo. Kíimat ee dú hay ki'onu, en danaa dú liif
na keeñ-soos.

* 16:2 16: 2 Jaanguciigaruu Yéesu wo' jaangu-yaawúu'caa waama.

Yéesu laakin ndam ga dook ēldúna

Léehí'ta Yéesu wo'"a tēelibéecaa an:

²⁵ - Íncuma tóohca mi wo'"úuca ga liiwuk. Wahtu waa hay, waa mi wo'sanndii narúu ga liiwuk, wayee mi yah narúu kiwo' bi lee' lañ ga iñaa aaw ga Paamudii.

²⁶ Besaama hay béríinaa, dú yah kikíim Paamudii ga teekigoo. Ee mi wo'"iirúu man mi yahhúu kikiími' Paamudii.

²⁷ En ki'enaa, Paamudii ga kihafci waarinndúu ndaga dú waarinndoo ee dú gëmin an mi meyoh gari.

²⁸ Mi meyoh ga Paamudii mi hayin ēldúna. Diimada, mi yii meyoh ēldúna, mi yee ga Paamudii.

²⁹ Tēelibéecaagari dallari kiwo' an:

- Malka, fu yii wo' naríi bi lee' kimma, diima fu liiwukissii.

³⁰ Dí hotin kimma an soolukkii fu meekisu iñaa fo'-súusús halaat ga helci. En ki'enaa, fu ínohin iñaa en tóoh. Kérí tah dí gëmin an fu meyoh ga Kooh.

³¹ Yéesu taassaba an:

- Kon dú gëmin kimmame?

³² Wahtii deeyin, ee wa weema sah, wii dú yah kitasaarukoh, yaa en béeëf yee ga kotci, dú foñnjoo hañngoo. Wayee mi tessii hañngoo ndaga Paamudii yii naroo.

³³ Mi wo'inndúu iñuma doonaa dú laak jamaa meyoh garoo. Dú hay kilaak coonu ciyaak ga ēldúna, wayee guu'guulukat ndaga mi laakin ndam ga dook ēldúna.

17

Yéesu kíimmba Kooh

¹ Ga waa Yéesu léehí'ta kiwo' fodaama, ya taaginukka dook-Kooh, ya wo'"a an:

- Paamudii wahtii le'in. Teewohaa ndamii Kowukiigaraa, en danaa Kowukii þan teewoh ndamiigaraa.

² Ndaga fu oninndi dooli ga dook þuwii béeëbba, doonaa béeëb þuwii fu tik ga yahcida ya onþa kipeskaa leehoo taa'fa.

³ Kipeskaa leehoo taa'fa kérí en an þa ínohhaa, fu yii fu doj fu en Koohiyi yukayohyiida ee ba ínoh Yéesu Kiristaa, yii fu wosda.

⁴ Mi teewohin ndamuigaraa ga ēldúnada, ee mi lëehdín lëgëyaa fu ereeroo kitumda.

⁵ Diimada nak, Paamudii, eraaroo ndam ga yahaafu, waa mi laakee ga yahaafu lakanaa ēldúna sakussiu duumda.

Yéesu kíimi'ta tēelibéecaagari Kooh

Yéesu tikka ga an:

⁶ - Buwii fu bëwoh ga þu-ēldúna, fu tikka ga yahhooda, mi ínohlukohinþa teekiigaraa. Ba enee þuuþu, fu tikka ga yahhoo, ee þa abin wo'eenfu.

⁷ Ba ínohin diima an iñaa fu oninndoo tóoh meyoh garaa.

⁸ Wo'eencaa fu ereeroofa, en ki'enaa mi erinbacá ee þa te'inca. Wóorinþa píj an mi kúlkoh garaa ee þa gëmin an fu yérí wossoo.

⁹ Mi kiimi'þa. Mi kiimi'tii þu-ēldúna, wayee mi kiimi' þuwii fu tik ga yahhooda, ndaga þuuþu.

¹⁰ Béeëb iñaa mi laak, yuufu ee béeëb iñaa fu laak, yuuroo, ee ndamii mi laakfa hotukin gaba.

¹¹ Mi bokissii ga þu-ēldúna, wayee þa, þa þii ga ēldúna, ee mi, mi yii hay garaa. Paamudii yisela'iyii, somaaba na doolum teekumgaraa, wum fu e'toodfa, doonaa þa en wiñoo fodii díi mi naraa dñ en wiñooda.

¹² Ga waa mi en naba ga ēldúnada, mi someeba na dooliigoo en ga teekiigaraadfa, teekii fu onndoofa. Mi nírin þuwii fu onndoofa ee yíinoo gaba müuyicii, enndii yaa jomee kisanjk'uðanaa. Fodaama iñaa Kéyitfaa wo'eeda matta.

¹³ Ee diimada, mi yii boyuk garaa. Íncuma mi wo'ca, waa mi yii lis ki'en ga ēldúna, doonaa mi liif'þa na keen wiðoosí', wii meyoh garooda.

¹⁴ Mi erinþa wo'enciigaraa ee þu-ēldúna sagununþa, ndaga þa bokkii ga ēldúna, fodii díi mi ban mi bokkii ga ēldúnada.

¹⁵ Mi kíimmbiiraaj fu bewohbaa ēldúna, wayee mi kíimmbaa fu müsalba ga Seytaani.

¹⁶ Ba bokkii ga ēldúna fodii díi mi þan, mi bokkii ga ēldúnada.

¹⁷ Sokaa kayohfiigaraa ga keeñciigabá doonaa þa eroh haffba garaa. Wo'eeniigaraa wëriñ en kayoh.

¹⁸ Fodii díi fu woseeroo ga ēldúnada, mi þan mi wosþa fodaama.

¹⁹ Bérí tah mi eroh haffoo garaa bi matin sëk, doonaa þa eroh haffba garaa ndaga kayohfii.

²⁰ Mi kíimi'tii don tēelibéeciigoo wati, wayee mi kíimdsin ban bi ga buwaa yah garoo kigém ndaga wo'eencaagabada.

²¹ Paamudii, mi kíim doonaa béeb en wiinoo. Ba enat wiinoo naruu fodii dii fu en wiinoo naroo ee mi en wiinoo naraadfa. Ba enat wiinoo doonaa bu-ëldúna gém an fu yéri wossoo.

²² Mi erinba ndamii fu e'tooda, doonaa ba en wiinoo fodii dii du en wiinoodsa.

²³ Mi en ga dzuuyba fodii dii fu en ga dzuuycoofa, doonaa ba en wiinoo senjis, en danaa bu-ëldúna inoh an fu yéri wossoo ee fu waarinba fodii dii fu waa'tooda.

²⁴ Paamudii, mi waa' daa mi yahda, buwii fu onndoofa, ba en daama ban naroo, en danaa ba hot ndamii mi laakfa, wii fu e'tooda. Ndaga fu waarinndoo balaa ëldúna sakunaa.

²⁵ Paamudii, fu yii fu júwinda, bu-ëldúna ínohsooraa, wayee mi, mi ínohinndaa. Buwii bii nak ínohuunun an fu yéri wossoo.

²⁶ Mi oninba ki'ínohhaa ee mi hayyaa kibaat ki'ínohlukoh gaba, en danaa, ki-waa'kiigaraa naroodfa le' bi gaba ee mi ga kihaffoo, mi en ga dzuuyba.

18

Yéesu abussa

(Mëccée 26: 47-56; Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53)

¹ Yéesu kíimmba Kooh fodaama bi ya lëehí'ta, ya koolukka na tēelibéecaagari, ba ka'ta bakaa húlúwaa Sederon hanoh gaadfa. Daama laakeera yoon-dëraa en da, ya aassa da na tēelibéecaagari.

² Yúdaa ban, yaa yahhi kitonda lak ínohin cekataama ndaga Yéesu yewineera kika' daama, ya na tēelibéecaagari.

³ Yúdaa nak ka'ta da, taam na bisoldaa' na bifo' ga buwaa watuki ga Kaanfaa Koohfa, baa sarahohcaa na Férísieencaa ebilee ba taam narifa. Ba bayya ga yahba lúsee-kiwii, lampu, na kalaß.

⁴ Lak Yéesu ínohin iñaa yahhi kidalfa, ya hídohneera naña, meekissaba an:

- Dú raas ba?

⁵ Ba taassari an:

- Dí raas Yéesu Nasareet!

Yéesu wo"aba an:

- Mi yéri en* Yéesu!

Wiima lak Yúdaa yii toon Yéesuda, yeema tuukka ban na soldaa'cii.

⁶ Daa Yéesu wo'eeba an «Mi yéri», ba sooffa fenoo, keenussa kakay.

⁷ Yéesu meekisissaba an:

- Dú raasba?

Ba taassa an:

- Dí raas Yéesu Nasareet!

⁸ Yéesu wo"aba an:

- Mi wo'inndúu an mi yéri. En lak dú raassoonaa iisat buwii bii ba yee.

⁹ Iñamaa laakka ee fodaama iñaa Yéesu wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Buba, yíinoo ga buwii fu tik ga yahhoodfa sanku"ii.»

¹⁰ Simonj-Pee', lak bayin kalaß, ya crollafa, típpafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa, gú'ta nofaa ñaabaa. Súrgamaa teeksee Malkus.

¹¹ Yéesu dalla kiwo' Pee' an:

- Íkaa kalabfigaraa ga huuwii. Kaas-coonii Paamudii e'tooda mi jommbiwa ki'an hene?

Yéesu bayussa kaan Aan

¹² Waa ennda ña, soldaa'caa na yaa kuliuk gabada na buwaa yaawúu'caa watuki Kaanfaa Koohfa, abussa Yéesu, pokussari.

¹³ Ba cefpari kibay kaan Aan*. Aan yaama yéri en payam Kayif. Kayif nak, kíisci laakki lak yéri en ha'-kaadaa sarahohcaa.

¹⁴ Kayif yaama nak, yéri onee yaawúu'caa hel, wo"aba an iñaa gënda yéri en an bo' yíinoo kani' béeb kulkii.

Pee' taasukka Yéesu

(Mëccée 26: 69-70; Marka 14: 66-68; Lúkkaa 22: 55-57)

* ^{18:5 18: 5} Mi yéri en Diima, Yéesu eroh teekaa Kooh, Elohim. Malkat 8: 24, 56. † ^{18:13 18: 13} Aan yéri enee ha'-kaadaa sarahohcaa balaa Kayif bewanaa. Kéri tah ya lissa ki'onu cée' ga iñamaa.

¹⁵ Simonj-Pee' na bo' yiliis ga tēelibéecaa taabukussa Yēesu. Tēelibéenaama, ha'-kaadaa sarahohcaa ínoheerari kērí tah ya mínda ki'as na Yēesu hētaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa.

¹⁶ Wayee Pee' tessa ga fooh ga yahaa hal-kaadaa. Waa ennda d'a, tēelibéenaama ha'-kaadaa sarahohcaa ínohindä, meyca, ka'ta ga bētifaa tuukee daama kiwatuk hal-kaadaa, ya saawalla nari, ya ekka Pee' d'fuu.

¹⁷ Súrgaa yibetiyya yaama tuukee kiwatuk hal-kaadaada dalla kimeekis Pee' an:

- Fu ñan, fu bokkii ga tēelibéecii bii yiine?

Pee' taassari an:

- Ó'oo, mi bokkii ga de!

¹⁸ Wiima lak Kooh soosin, kērí tah súrgacaa na ñuwaa watuki Kaanfaa Kooh ensee daamada fetussa kiwii, baa yoonuk. Pee' enee daama naba, yaa yoonuk ñan.

Ha'-kaadaa sarahohcaa meekissa Yēesu

(Mēccēe 26: 59-66; Marka 14: 55-64; Lúkkaa 22: 66-71)

¹⁹ Ha'-kaadaa sarahohcaa meekissa Yēesu ga loo tēelibéecaagari na ga loo jēgírohaagari.

²⁰ Yēesu taassari an:

- Mi wo'ee hen ga fikii bēeb. Besoo bes mi jēgírohee ga d'fuu jaangu-yaawúu'caa na ga d'fuu Kaanfaa Kooh, ga daa yaawúu'caa bēeb hídohohseedfa. Mi mosoo kifaakuk mi wo' yen.

²¹ Kon fu meekissoo ya ga iñamaa? Meekisaa ñuwaa súkúrukeerooda iñaa mi wo'badfa. Ba ga kihaffba, ba ínohin dijóff' iñaa mi, mi wo'da.

²² Daa Yēesu wo'ee iñamaa, yíinoo ga ñuwaa watuki Kaanfaa Kooh ee ensee daamada leñngari pa', wo'ari an:

- Fu lofan sarahohii yiayaakyii fodumane?

²³ Yēesu taassari an:

- En lak wo'eenigoo júbpiinaa, wo'aa iñaa júbpii gadfa. Wayee en an iñii mi wo'da júwinaa fu feekohhoo ya?

²⁴ Waa ennda d'a, Aan nakohha Yēesu ñayu, na ñanjaa ga yahaa, ga Kayíf, ha'-kaadaa sarahohcaa.

Pee' taasukissa Yēesu

²⁵ Wiima lak Simonj-Pee' yii lís diima, yii yoonuk, laakka baa wo'i an:

- Fu ñan, fu bokkii ga tēelibéecaa baa yaamane?

Wayee Pee' taasukka an:

- Múk, mi bokkii ga.

²⁶ Wiima ñan, ga súrgacaa ha'-kaadaa sarahohcaa, laakka ga yíinoo ee bokoh na baa Pee' gúreefa nofaada. Ya wo'a Pee' an:

- Mi hotéeríraa nari ga d'fuu yoon-déraane?

²⁷ Pee' d'alla kitaasukis. Ya yaa lëehí' kiwo' rek, laakka siik-pabaa kon.

Yēesu ñayussa ga fikii Pílaat

(Mēccēe 27: 1-2,11-14; Marka 15: 1-5; Lúkkaa 23: 1-5)

²⁸ Lëehí'ta, ñuwaa kuliyuk ga yaawúu'caa daa bewohussa Yēesu ga Kayíf, ba ñayyari kaanfaa gúwernée' ñu-Room. Enee ga kím cuut. Ba ga kihaffba, ba aassii d'fuu kaanfaa doonaa, ga iñaa baahaagaba nakohdfa, ba líiwoo ee ba míñ kibok ga hewaa feetaa Paakaagaba.

²⁹ Iñamaa tah, Pílaat, gúwernéeraa nammbar kimey gafa ga fooh, meekissaba an:

- Bii yii, iñii d'ú yabohhifa, ya ya?

³⁰ Ba taassari an:

- Ya enéeríi tumoh-kofeelaa, dí haydohoori garaa.

³¹ Pílaat wo'afa an:

- Bayatti, dú atti'i na kihaffúu, ga díi Waasiigarúu nakohdfa.

Wayee yaawúu'caa loffari an:

- Di onussii kí'atti' bo' kikaan!

³² Iñamaa laakka ee fodaama iñaa Yēesu wo'ee ga loo daa kikaankaagari yah kimanda jomee daa kilaak. Ya yéegalohee daa kikaankaagari yah kimanda.

³³ Waa ennda d'a, Pílaat boyukka d'fuu kaanfaa, ya ñaylukka Yēesu. Ya meekissari an:

- An fu yérí en buurii yaawúu'ciine?

³⁴ Yēesu taassari an:

- Iñum fu wo' yuma, fu yérí halaati' haffu kanoo bifo' biliis bérí wo'aaka garoo?

³⁵ Pílaat loffari an:

- Mine, mi nam ki'en yaawúure? Heetiigaraa na sarahohcii fiyaakbaa bérí kalaami"aa garoo. Fu, fu tum ya?

³⁶ Yéesu taassari an:

- Nguuriigoo enndii nguu' éldúnani wii. Binaa nguuriigoo enee nguu' éldúnani wiinaa, eneenaas súrgacigoo hay kiheñohu doonaa mi tikssoo ga yah buwii kuliyuk ga yaawúu'ciida. Wayee ó'óo, nguuriigoo enndii nguu' dii, ga éldúna.

³⁷ Pílaat dallari kimeekis an:

- Kon fu iñii buu'?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka: mi iñii buu'. Ee iñii tahhoo kilímu ee mi hayin éldúnadaa wérí en kiseedi' kayohfii. Béeb baa bokin ga kayohfii, súkúruk wo'eenndoo.

³⁸ Pílaat wo"ari an:

- Kayoh, fa ya?

Yéesu atti'ussa kikaan

(Mëccée 27: 15-31; Marka 15: 6-20; Lúkkaa 23: 13-25)

Waa ennda dfa, Pílaat meyissa ga yaawúu'caa ga fooh, ya wo"aba an:

- Mi ga kihaffoo, mi hottii ga bii yii enaama yíinoo yaa cal ki'atti'u kikaan.

³⁹ Diima nak, waa enin baah garúu, ga hew Paakaa en béeab mi lègisi'túu bo' yíinoo ga kasu, dú waa' mi lègisi'túu buurii yaawúu'ciine?

⁴⁰ Daama, ba enissa kifip didóolí' an:

- Ó'óo, hanat ki'en yuma, díí waa' Barabaas! Barabaas yaama enee tumoh-kofeel yiyaak.

19

¹ Waa ennda dfa, Pílaat nakohha Yéesu bewu, ya bayu, ya rípu na ngee'.

² Soldaa'caa tiki'ta Yéesu ga haffa iñaa man na fodii baanu-buu' ee terohu na lúp. Ba ekkari kúltí fiyo'oh* cor.

³ Ba deeyca garinää, ba këñdfiri an:

- Pesa, buurii yaawúu'cii!

Tíkka ga ba baa feekki.

⁴ Pílaat meyissa fooh, wo"aa yaawúu'caa an:

- Súkúrukata! Mi hayyúuri kihaydohi fooh doonaa dú ínoh an mi hottii ga bii yii enaama yíinoo yaa cal ki'atti'u kikaan.

⁵ Yéesu dalla kimey fooh, bayin ga hafaa baanaa hëwrohu na lúpda ee ya ekukin kúltífaa fiyo'ohfaa. Pilaat wo"aba an:

- Buum yooma!

⁶ Ee daa sarahohcaa fiyaakbaa na buwaa watuki Kaanfaa Kooh hotee Yéesu rek, ba baa fiip an:

- Daayaari ga kuraa! Daayaari ga kuraa!

Pílaat taassasa an:

- Bayatti, dú daayci ga kuraa na kihaffúu, ndaga mi, mi hottii gari enaama yíinoo yaa cal ya atti'u kikaan.

⁷ Yaawúu'caa loffari an:

- Di, díí laakin waas, ee ga iñaa waasiima nakohdfa, ya jom ki'apu hen ndaga ya tikk hafci Kowu Kooh.

⁸ Daa Pílaat kelohee wo'eencaa caama, ya wëñinja da kitíit.

⁹ Ya fouyukka duuy kaanfaa, ya meekissa Yéesu an:

- Fu kúlkoh gada?

Wayee Yéesu taassiiri hen sah.

¹⁰ Waa ennda dfa, Pílaat wo"ari an:

- Fu saj naroo kiwo'e? Hanaa fu ínohoo an mi mínnindaa ki'fis fu yee, ee baa mi mínnindaa kidaayluk ga kuraa?

¹¹ Yéesu taassari an:

- Fu mínalooroo dara enndii an Kooh yérí onndaakanaa. Kérí tah baa tikkoo ga yahfuda yérí wëñnjaa kiyékí' baakaa'.

¹² Ga dekataama, Pílaat yaa heel ki'fis Yéesu, wayee yaawúu'caa baa fiip didóolí' an:

- Binaa fu íis bii yii rekkaa fu enndii filiimun buu' Sesaa'. Baa tikk hafci buu' béeab, lak sagohin na buu' Sesaa'.

* **19:2 19: 2** Kúltífaa fiyo'ohfaama hëwrohu na piis wiléekí'-dooli, ee man na caa buu'caa na buwaa fiyaakbaa bérí laakfa ki'ekuk.

¹³ Daa Pílaat kelohee wo'eencaama, ya meydhohha Yéesu fooh, ya yunnga ga bagaa ya yugohi ki'att'i'da, ga dekataa tawahu na atoh ciyaak ee wo'si ga ki'Ebérée "Gabata"[†].

¹⁴ Besaa béríi enee besaa goonataa Paakaa[‡] yaawúu'caa, ee enee ga bak mídi. Pílaat wo'"a yaawúu'caa an:

- Buurumgaruu yooma!

¹⁵ Wayee baa fiip didóoli' an:

- Ya kaanat, ya kaanat! Daayaari ga kuraa!

Pílaat wo'"aba an:

- Buuriigarúu, mi daayatti ga kuraane?

Sarahohcaa biyaakbaa taasussa Pílaat an:

- Dí laak buu' yinoo kep ee yérí en buu' Sesaa'.

¹⁶ Waa ennda cfa, Pílaat tikka Yéesu ga yahba ba daayneeri ga kuraa .

Yéesu daayussa ga kuraa

(Méccée 27: 32-44; Marka 15: 21-32; Lúkkaa 23: 26-43)

Soldaa'caa abussa Yéesu ba baa yah nari.

¹⁷ Yéesu koorukka kuraanaagari na kihafci, meyca teeraa kiyah dekataa teeku Loon-haf ee wérí en ga ki'Ebérée Golgotaa.

¹⁸ Daama soldaa'caa daayussa Yéesu ga kuraanaa. Ba daayca þan fo' þanak þiliis ga yahaaci, yaa en béeþ ga Kuraa: yii hanohhari yah-ñaam, yinoo hanohhari yah-señ. Yéesu ennda ga le'naa.

¹⁹ Pílaat bínlukka yen ga kuhaanga, ja daayussa ga dlook kuraanaa Yéesu. Iñii yii yérí bínnsee ga: «Yéesu Nasareet, buurii yaawúu'cii.»

²⁰ Iñaa bídu ga kuhaangakaada, yaawúu' biyewin jagussawa ndaga dekataa waama Yéesu daayohu ga kuraadfa enee ga yahaa teeraa, ee lak kaahay cérí bínnsee ga kuhaangakaa: ki'Ebérée, kilateñ na kiGerek.

²¹ Sarahoh-yaawúu'caa biyaakbaa wo'ussa Pílaat an:

- Kaa iis iñaa yaama bídu an «buurii yaawúu'cii», wayee bínsat an: «bii yii wo' an: Mi yérí en buurii yaawúu'cii.»

²² Pílaat loffabáa an:

- Iñaa mi bínda, mi bídinndi.

²³ Ga waa soldaa'caa lëehírussa kidaay Yéesu ga kuraanaa, ba þeþpa kúlticaagari warohussaca kom cinikiis, soldaaraa en béeþ þeþpa kom wiinoo. Lëehí'ta ba þeþpa kúltifaagari fiyaakfaa ya tikka dlookdfa. Fa ñækirussii hen ee fa en píis wiinoo, aboh dlook bi ga kakay.

²⁴ Ba wo'"a ga díkaantiba an:

- Du hanatfa kida', du yipohat tudoo' ki'ínoh baa laakanfada.

Iñama laakka ee fodaama iñaa Kéyítfaa wo'eeda matta. Fa wo'ee an: «Ba warohha kúlticaagoo, ba yipohha tudoo' ga kúltifaagoo fiyaakfaa.» Ee iñama deñ yérí soldaa'caa tum.

²⁵ Eew Yéesu, ya na këmëenkici yibeti na Méri, beti Kelewopaas na Méri-Malleen, tuuksee ga yahaa kuraanaa Yéesu.

²⁶ Daa Yéesu hotee eeci, ee télélíbéenaagari ya keeñukdfa tuukin ga yahaa yaama, ya wo'"a eeci an: «Betifii, kowukumgaraa kooma.»

²⁷ Lëehí'ta ya wo'"a télélíbéenaa an: «Eefu yooma». Aboh ga besaa béríi, télélíbéenaa yaama haydohha Mariyaama ya dék nari ga kaanci.

Kikaankaa Yéesu

(Méccée 27: 45-56)

²⁸ Waa ennda cfa, lak Yéesu ínohin an tóoh matin kimma, ya wo'"a an:

- Mi pílin.

Fodaama iñaa bídu ga Kéyítfaada matta.

²⁹ Laakeera daama kujataakaa lífin muut na biiñaa piriikin. Soldaa'caa bewussa epoosaa ba ñoon ga biniiga', ba maanjngawa ga dooraa meyoh ga kedikkaa wo'u Isoop, ba tobinnawaa ga kúuwkaa Yéesu.

³⁰ Daa Yéesu díuyee ga biiñaa wipiriiki'waa, ya wo'"a an:

- Tóoh matin.

Lëehí'ta ya feekka haf, kaannda.

Hébúusaa Yéesu gúlussa na níub

[†] **19:13 19: 13** Teekaa dekataama wérí en «dekat wikéri' dlook» ga ki'Arameyee. [‡] **19:14 19: 14** Bescaa yaawúu'caa dali ga noh-soos. Dii, besaa waayukii Paakii aboh noh-soosaa arsamisaab bi ga noh-soosaa éljúmaa Yéesu daayohseeda.

³¹ Wiima lak yaawúu'caa baa ga besaa waayukaa Sabat. Ba waaraerii Sabataama laak faraafcaa ga kuraacaa. Wéñaa ga Sabataa waayuku waama yakeera lool gaba. Ba dalla kika' ga Pilaat ba kiimmbari, kotcaa buwaa daayu ga kuraadfa weelu ee faraafcaa yóoskiru.

³² Waa ennda da soldaa'caa hayussa ga buwaa daayu na Yéesu ga kuraadfa, ba weella kotcaa yaa ba deb gari kile'fa, ba paaffa ga yukanakyaa.

³³ Daa ba le'ee ga Yéesu, ba weellii kotcaagari, ndaga ba hotta an ya kaanin kuméeñi'.

³⁴ Wayee laakka ga soldaa'caa yiinoo yaa gúl hëbúusaa Yéesu na nub. Ga saasi fiif na mûsú caa soon ga gaañaa.

³⁵ Bii seedi' iñii yliifa tik hasci ga hen ee iñii ya seedi'fa kayoh. Ya ga kihafci, ya inohin an iñaa ya wo'da kayoh. Ya seedi'inka doonaa dñi ban, dñi gëm.

³⁶ Iñaama laakka ee fodaama iñii bïdu ga Kéyítfaada matta. Bïdu ga an: «Wiinoo ga yohcaagari weelsandii.»

³⁷ Ee laakin ban daa bïdu diliis ga Kéyítfaa an: «Ba hay kimalaki ga baa ba gúlee hëbúusaagarida.»

Yéesu ekussa ga loyaagari

³⁸ Waa ennda da, Yoseef yaa dëk teeraa Arímateeffa, kiimmba Pilaat ya onndi kibeb faraaffaa Yéesu. Yoseef enee télibée Yéesu, wayee ya daakuukeeka hen, ndaga ya niikkee buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada. Pilaat onndari ya beb faraaffaa. Ya dalla kihay, ya bebpa faraaffaa Yéesu.

³⁹ Níkodeem ban taammba na Yoseef. Níkodeem yaama yéri en baa karee ga Yéesu ga wek kisaawalnee narida. Ya baydohha iñaa le' kilo cidañkaah-kaahay ga cûuraay mún waa hicowu mfi' na alowees *

⁴⁰ Ba banak, ba bebpa faraaffaa Yéesu. Ba müullafa na lëmíi, ba tumdohha ga cûuraayaa wi'eeñi'waama fodaa daa yaawúu'caa tumi ba yah ki'ac faraaffanaa.

⁴¹ Ga yahaa dekataa Yéesu daayohseeda, laakeera yoon-dëraa en daama. Ee ga duuy yoon-dëraama laakeera loy wi'as waa yotu ga atoh, waa ken mosoo ga ki'eku.

⁴² Wiima, waa lak yaawúu'caa ensee ga besaa waayukaa Sabat, ee ban loyaa deeyeera daama, ba ekka faraaffaa Yéesu ga.

20

Loyaa en wibuuucuuc

(Mëccëe 28: 1-18; Marka 16: 1-8; Lükkaa 24: 1-12)

¹ Dímaasaa ga kímaa cuut, lak Kooh wiissi duum, Méri-Malleen ka'ta loyaa Yéesu. Ya hotta atohaa lagohsee loyaadfa, nísunun.

² Ya dalla ki'iisuk na jaa', yaa yah ga Simoj-Pee' na télibéenaa yiinoo Yéesu keeñukeedfa. Ya wo'aba an:

- Ha'mudii bewohuunun ga loyaagari ee dí inohoo ga daa ya bayufa.

³ Pee' bëtta na télibéenaa yiinoo yaa, baa fool kimalaknee loyaa.

⁴ Ba banak bëebba baa fool, wayee télibéenaa yiinoo yaa wëñja Pee' kigaaw, ya defþpa Pee' kile' loyaa.

⁵ Daa ya hëebdfuk hen ya hotta lëmíicaa faanuunun ga kakay, wayee ya aassii.

⁶ Simoj-Pee' yaa taabee ga fenooocida hannda kile'. Daa Pee' aas hen, hotta lëmíicaa faanuunun kakay,

⁷ na lëmíinaa baanu'see ga hafaa Yéesufa. Lëmíinaama, lak atukohussii na cínoocaa, wa ponsee hen, faanussa harj ga dekat wiinoo daama.

⁸ Waa ennda da, télibéenaa yiinoo yaa dëwee kile' loyaadfa hannda ki'aas ban. Ya hotta, ya gëmmba.

⁹ [En ki'enaa, iñaa Kéyítfaa yéegalohee an Yéesu jomin kimilis ga buwaa kaaninda leeréerii ga hafcaa télibéecaa duum].

¹⁰ Lëehi'ta télibéecaa boykussa kaanfa.

Yéesu feeñukka ga Méri-Malleen

(Mëccëe 28: 9-10; Marka 16: 9-11)

¹¹ Méri nak tuukka ga yahaa loyaa ga fooh, ya yaa koduk. Daa ya enee na kikodukfa, ya híilla kihëebdfuk loyaa,

§ 19:31 19: 31 Sabataamaa na feetaa Paakaa yaawúu'caa cérí bok bes. * 19:39 19: 39 Mii' na alowees Iñcaa heet cûuraaycaa meyoh ga kedik. Buwaa tumeeca ki'eeñi' kultí wala duuy túuy, na ban ki'eeñi' na kidaak faraaf ga duuy loy.

¹² ya hotta malaaka þanak þaa ekkuunun kúltí ciyaanaaw dfer, yuguunun ga daa faraaffaa Yéesu faanseeda: yiinoo ga daa hafaa hanoheeda, yiinoo ga daa kotcaa hanoheeda.

¹³ Malaakaca meekissari an:

- Betifii, fu koduk ya?

Ya taassaba an:

- Ba ðewin faraaffii Ha'mudiigoo ee mi ínohoo ga daa þa faanndida.

¹⁴ Daa ya enee na kiwo' iñaama, ya heelukka, ya hotta Yéesu tuukin, wayee ya ínohsoohiiri.

¹⁵ Yéesu meekissari an:

- Betifii, fu koduk ya? Fu raas þa?

Méri foongna an þaa watuki yoon-dëraada yëri, ya wo"ari an:

- Kiyaañii, en lak fu yëri ðebpinnaa, wo'aaroo ga daa fu faanndida, mi ka', mi koo'neeri.

¹⁶ Yéesu wo"ari an:

- Mëree!

Méri méeñsukka, dalla kiwo' ga ki'Ebérëe an:

- Rabúni! (Wéri en Jégirohii).

¹⁷ Yéesu wo"ari an:

- Kaa têhdohhoo* ndaga mi ka'tii dlook ga Paamudii duum. Wayee kara, fu wo'nee têelibéecaagoo an mi yii yah dlook ga Paammboo, yii en Paammbúufa, ga Koohyiigoo, yii en Koohyiigarúufa.

¹⁸ Waa ennda ðfa, Méri-Malleen ka'ta ga têelibéecaa, wo"afa an:

- Mi hotin Ha'mudii!

Lëehi'ta ya ðéesti'taba iñaa Yéesu wo'eerifa.

Yéesu feeñukka ga têelibéecagari

¹⁹ Ga noh-soosaa dímaasaaya miliiseeda, têelibéecaa têcukussa ga túuyaa þa hídirukoheeda, ndaga þa niikee buwaa kuliyuk ga yaawúu'caadfa. Daama, Yéesu hayya, tuukka ga leelooba, këñi'taba an:

- Jam namohat narúu!

²⁰ Ga waa ya wo"a fodaama, ya teeþpaþa yahcaagari na hëbúusaagari. Keeñaa têelibéecaa soossa bi ndaga daa þa hotin Ha'mudiifa.

²¹ Yéesu wo'issaba an:

- Jam namohat narúu! Fodii dii Paamudii wossooda, mi þan mi wossúufa.

²² Ga waa ya wo"a fodaama, ya fúrissa ga dlookba, wo"afa an:

- Te'at Helii yisela'i'yii.

²³ Béeb þuwaa dû bayalan baakaa'caagabada, þa hay kibayalu; wayee þuwaa dû bayalanndii baakaa'caagabada, þa bayalsanndii.

Yéesu feeñukka ga Toomaa

²⁴ Toomaa, yaa baysi Dídímsa† ee ya bok ga apotaa'caa bidaanþkaah na þanakbaada, maaséerii ga waa Yéesu hay gafada.

²⁵ Têelibéecaa tesfa wo'ussari an:

- Dí hotin Ha'mudii.

Wayee Toomaa loffaba an:

- Endii an mi tîk kuhasso ga mëegée-poontucaa ga yahcaagarifa, ee mi jiip jokonndo ga, mi ek yahhoo ga hëbúusaagarinaa, mi gëmoo.

²⁶ Tikka ga bes ciytnakaahay, têelibéecaa hídirukohissa ga duuy kaanfaa ee Toomaa enee naba. Lak halcaa têcuunun wayee Yéesu hayya tuukka ga leelooba këñi'taba an:

- Jam namohat narúu!

²⁷ Lëehi'ta, ya wo"a Toomaa an:

- Tíkaa jokonjiigaraa, dii, ga yahciigoo, fu malak. Ekaa yahiigaraa ga hëbúusiigoo.

Ísisa kiwedi', fu gëm!

²⁸ Toomaa dalla kiwo' anee:

- Ha'mudiigoo ee Koohyiigoo!

²⁹ Yéesu wo"ari an:

- Dii fu hottooda tahhaa kigëm. Ba yewinin müu' þuwii gëmin ee hotussieroonfa!

³⁰ Yéesu tummba ga fikii têelibéecaagari kíntaan ciyewin ciliis, caa bídussii ga Kéyítifi fii.

* ^{20:17 20: 17} Kaa têhdohhoo Laakin lëegísohcaa wo'u ga ðekataama an: «Kaa le' garoo». † ^{20:24 20: 24} Teekaa Dídím wéri en «Síis, þo' þanak»

³¹ Kíntaancii en ga Kéyítfii fiifa nak, ca bídu ga doonaa dú gém an Yéesu yérí en Kiristaanii, Kowukii Kooh; ee dú gém garinaa, dú hay kilaak kipes ga teekci.

21

Yéesu tummba kíntaan ga kimbaal jén

¹ Ga waa iñaama paaffa, Yéesu feeñukissa tēelibéecaagari ga seereenaa giyyaa Tíbéríyaat*. Ya feeñukeeba fodii dii:

² Simon-Pee' na Toomaa yaa baysi Dídímda[†] na Natanayeel yaa meyoh Kanaa ga gohaa Géliléeda na towutaa Sebedee na tēelibée Yéesu ñanak biliis ensee daa díinoo.

³ Simon-Pee' wo["]aba an:

- Mi yii yah kimbaalnee jén.

Ba taassari an:

- Dí han dí hay naraa kitaam.

Ba ka'ta, ba aassa ga gaal-loocaa, wayee wekaa béríi, ba ammbii dara.

⁴ Lak Kooh yaa yah kiwiis, Yéesu tuukka ga tewisaa giyyaa, wayee tēelibéecaa ínohsohussiiri.

⁵ Yéesu wo["]aba an:

- Biyaay, mbaa dú abin yen?

Ba taassari an:

- Ó'óo!

⁶ Ya wo["]aba an:

- Weesat mbaalii ga bakii hanoh gaal-loocii yah-ñaamfsa, dú hay ki'am jén.

Waa ennda ña, ba weessa mbaalaa, mbaalaa líiffa muut na jén bi ba mínnissiwa kimeydoh músúmaa.

⁷ Tēelibéenaa Yéesu keeñukeeda, wo["]a Pee' an:

- Ha'mudii yérí!

Daa Simon-Pee' kelohee wo[']eenaa an: «Ha'mudii yérí», ya ekukka kúltifaagari ndaga ya tesee faan fút, ya jafukka ga mísúmaa.

⁸ Tēelibéecaa bíinoobaa baa hay na gaal-loocaa, baa nook mbaalaa líifin na jénda. Ba úsaayéeríi, ndaga díkaanti daa ba eneeda na tewisaa jom meeta' citéemée'.

⁹ Ga waa ba yoosukka ga tewisada, ba hotta daama kiwiikaa taaluunun, tikuunun jén ga dookgaa, na mbúurú ga yahaanaa.

¹⁰ Yéesu wo["]aba an:

- Haydohat ga jéncii dú han ki'amda.

¹¹ Pee' dalla ki'aas ga gaal-loocaa, kinook mbaalaa bi ga tewisaa, lak wa líifin na jén. Jéncaa enee citéemée' na cidaanjkaah-yétúus na kaahay, ciyaak. Ee ga daa jéncaa hín kiyewinda tóoh, mbaalaa ña'tii.

¹² Yéesu wo["]aba an:

- Deeyat dú ñékítuk!

Wayee yíuno ga tēelibéecaa kaañjniiri kimeekis, «fu yérí en ba?» Ndaga ba ínoheera an Ha'mudii yérí.

¹³ Yéesu deeyka, bebpa mbúuraa, warohhabawa. Ya tumissa fodaama na jénaa.

¹⁴ Ennda kotaa wukaahaywaa, waa Yéesu feeñuk tēelibéecaagari ga iñaa ya mílisee ga ñuwaa kaaninda.

Yéesu na Pee': Pee' fu waarinndoone?

¹⁵ Ga waa ba léehí'ta kiñékítuk, Yéesu meekissa Simon-Pee' an:

- Simon, kowu Sanj, fu wéñ ñuwii bii kikeñukkoone?

Simon taassari an:

- Ee, Ha'mudii, fu ínohin an mi waarinndaa.

Yéesu wo["]ari an:

- Nííraa tubaaltiigoo[‡].

¹⁶ Kotaa wukanakwaa, Yéesu meekissari an:

- Simon, kowu Sanj, fu keeñukinndoone?

Pee' taassari an:

- Ee, Ha'mudii, fu ínohin an mi waarinndaa.

Yéesu wo["]ari an:

- Enaa níirohii baalciigoo.

¹⁷ Kotaa wukaahaywaa Yéesu meekissari an:

* **21:1 21: 1** Giyyaa Gélilée. † **21:2 21: 2** Teekaa «Dídím» wérí en «Síis bo' ñanak...» ‡ **21:15 21: 15** Tubaaltiigoo waa' kiwo' ñuwaa bok ga Jaangaa ya ennda hafaada.

- Simon, kowu San, fu waarinndoone?

Keeñaa Pee' nebpia ga daa Yéesu meekissi bi ennda waas kaahay an «fu waarinndoone?»

Ya taassari an:

- Ha'mudii, fu yii fu ínohin iñaa en béeþfa, fu ínohin an mi waarinndaa!

Yéesu wo"ari an:

- Níraa baalciigo.

¹⁸ Kayoh-kayohfa mi wo"aaka: ga kifiilfu, fu pokdee haffu geñu, fu kari daa nebpaa, wayee binaa fu gu'gi'aa, fu hay kibéwí' yahciigaraa, bo' yiliis poki'taa geñu, báyyaa ga daa fu waa'tii kika'.

¹⁹ Yéesu wo'ee iñaama kiteewoh daa kikaankaa Pee' yah kiman, ee Kooh eru ndam gada. Léehí'ta Yéesu wo'a Pee' an:

- Taabukaaroo!

Yéesu wo'a yen ga tēelibéenaa ya keeñukdā

²⁰ Pee' heeluk hen, ya hotta tēelibéenaa Yéesu keeñukfa, yii hay ga fenooba. Tēelibéenama yérí tobinukee ga fasaafaa Yéesu, ga waa ba ñam cuuníinfaa fisela'i'faada ee yérí meekiseeri an: «Ha'mudii, bii yahhaa ki'on bínjfa, ya ba?».

²¹ Daa Pee' hotti hen, ya meekissa Yéesu an:

- Ha'mudii, haa yii fu ínoh ya gari?

²² Yéesu taassari an:

- Mi waa' ya pes bi ga daa mi haysanaa, waasfu ya ga? Fu kay, taabukaaroo rek!

²³ Wo'enaama síwwa ga d'uuuy búwaa gém ga Yéesuda an tēelibéenama kaanandii bi taa'. En ki'naa, Yéesu wo'éerí Pee' an: «tēelibéenama kaanandii», wayee ya wo'eeri an: «Mi waa' ya pes bi ga daa mi haysanaa, waasfu ya ga?»

²⁴ Tēelibéenama yérí seedi' iñcumá, ya bínndaca, ee dí ínohin an iñii ya seedi'da kayoh.

²⁵ Yéesu tumin enaama ciyewin ciliis. Enee an ca béeestíru hen wíinoo wíinoo ga kékýitaa, mi foogin an, eneenaa béeþ kékýitcaa bínsan caama hawanndii sah ga éldúna.

Tumeencaa apotaa'caa Wo'eencii lögís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí en fukanakfii Lúkkaa bínda. Faa ya dewee kibínda férí en «Hewhewii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Lúkkaa bínda.» Kéyítfii fii nak wo' ga loo tumeencaa apotaa'caa. Ga kéyítfaa fufewaafaa, Lúkkaa béstirée kilímukkaa Yéesu, kipeskaagari ga ēldúna, kikaankaa na kimílskaagari ga bwuwa kaaninda, bi ga daa ya bëwírohu dook asamaanda.

Ga fii, ya béstí daa Helii yisela'i'yii yoosukee ga apotaa'caa, ba baa wíil ga teerucaa kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii, kooroh ga doolii Helii yisela'i'yii onbada. Coonucaa ba dayee ga lögýaama ba tumfee Yéesuda na mesiklaatcaa ba tıkseeda, ya béstirínka ga. Waama, lak yaawúu'caa am an Wo'eena Kooh hayi'ba; bifo' biliis bokussii ga. Lúkkaa béstirin ban daa apotaa'caa dalee kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii ga bwuwa enussii yaawúu'da. Ya wëñ nak kibéstí lögýaapotaa'cii banakbii bii tumfa, ennda Pee' na Pool. Pee' yéri jangatee ga Yéerúsaleem bi tuuki'ta kikerceen ga duuy yaawúu'caa. Pool ga baabcaagari, tuuki'ta kikerceen ga teerucaa bwuwa enussii yaawúu'da fodii teeraa Afícoos, waa Korenti, waa Filíip na ciliis. Kéyítfii téebrírin Pool ga daa ya kooroh ga kibaabda tóoh. Fa teewohin ban coonucaa jaangucaa han kituukiru dayeeda na daa Helii yisela'i'yii on dooli bwuwa hanee ki'aas ga kikerceen baama bi ba yégissa ga ngëmaagabada.

Fodaama, kéyítfii fii teewinnduu an du ban, du jomin kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaadaa en béeb ga ēldúna.

Kéyítfii tumeencaa apotaa'caa tiidoh anee:

- A - Hewhewii winéwí'wii yéegalohussa ga Yéerúsaleem (1: 1-8: 4)
  - 1 - Bescaa méerijoh ga kipeskaa Yéesuda (1: 1-11)
  - 2 - Macaas tanussa kibok ga apotaa'caa (1: 12-26)
  - 3 - Helii yisela'i'yii yoosukka ga apotaa'caa (2: 1-13)
  - 4 - Apotaa'caa seedi'ussa Hewhewii winéwí'wii ga Yéerúsaleem (2: 14-8: 4)
- B - Hewhewii winéwí'wii yéegalohussa ga kúlkaa Yúudée na ga gohaa Samaríi (8: 5-12: 25)
- C - Hewhewii winéwí'wii yéegalohussa daa en béeb (13: 1-28: 31)
  - 1 - Baawaa Pool deeb kika'fa (13: 1-14: 28)
  - 2 - Nookoh laakka ga Yéerúsaleem (15: 1-35)
  - 3 - Baawaa Pool wukanakwaa (15: 36-18: 23)
  - 4 - Baawaa Pool wukaahaywaa (18: 24-21: 16)
  - 5 - Pool lagussa ga Kasu ga Yéerúsaleem (21: 17-23: 22)
  - 6 - Pool bayussa paanaa yaawúu'caa (23: 23-26: 32)
  - 7 - Pool bayussa Room (27: 1-28: 31)

Bala Yéesu tagoh na apotaa'caanaa

¹ Fiili Tewooffil, ga kéyítfaa mi deeb kibínda, mi béstirin tóoh iñaa Yéesu tum, na iñaa ya jégíroh aboh ga dalaaraa,

² bi ga besaa Kooh bëwí'ti, ya lappa asamaanda, lakanaa ga doolaa Helaa yisala'i'ya, ya nakin apotaa'caa ya tanukfa kitum iñcaa ba jom kitumda.

³ Ga waa ya kolkoh ga coonucaagarifa, ya hayya gaba na mandarga ciyewin caa teewoh an ya yaa pes: iñaa le' bes cidaanjaah-nikiis, ya yaa teewukoh gaba ee ya yaa wo'i naba ga loo Nguuraa Kooh.

⁴ Laakka bes, ya yunnga naba kiñam, ya dígallaba an:

- Kaa úsaayat Yéerúsaleem, wayee sekat iñaa Paamudii dígohee ee dú keloheeka ga kúuwrooda.

⁵ En ki'ena, Saŋ bëtisi'ee ga mísú, wayee tes cijutuut ga fikfí, dú hay bëtisi'u ga Helaa yisela'i'ya.

Yéesu lappa dook asamaan

⁶ Apotaa'caa nak hídirukohussa daama, ba meekissa Yéesu an:

- Ha'mudii, fu yah kituukiris Nguurii Isarayeel diimadfane?

⁷ Yéesu taassafa an:

- Dú onussii ki'ínoh jamaanaa, wala wahtaa Paamudii yah kituuki' Nguurii Isaray-eelfa. Paamudii abin wahtaama na kihafci.

⁸ Wayee hay kilaak doolaa soruk garíu, waa meyoh ga Helaa yisela'i' yaa yah kiyosuk ga dookkúuda. Fodaama, dú en seediroo ga teeraa Yéerúsaleem, na béeb gohaa Yúudée na waa Samaríi, bi ga topaaraa éldúna.

⁹ Ga waa Yéesu lëehi'ta kiwo' iñamadfa, ba baa malak gari ya yaa bëwíru dook asamaan, laakka yaayeelaa hay, kúnndari ga hascaagaafa.

¹⁰ Lakanaa ba baa lís kitaaginuk asamaan ga daa Yéesu en na kiyahfa, bo' fanak baa ekuk kúlti ciyaanaaw, meyussa jemeet ga yahaafa,

¹¹ wo'ussaafa an:

- Dú, bù-Gélilé, dú tuukoh ya dii dú taaginuki asamaanii? Yéesu yiima, bëwíru aaw asamaanda haysisan fodii dii dú hotti yii yah asamaanda.

Yúdaa lofirohussa na Macaas

¹² Waa ennda dà, apotaa'caa meyohussa tégëlaa wo'u tégëlaa Ólìwiyéecaada, ba boyukka teeraa Yéerúsaleem. Ee dækataama úsaayoh na Yéerúsaleem iñaa hín na tíidee bo' ga bes Sabat*.

¹³ Ga waa ba le'a Yéerúsaleem, ba lappa túuyaa hanoh dook ga taahaadfa, daa ba meeree kihidírukohdfa. Ba enee Pee', San, Saak na Andari, Filip na Toomaa, Bartulémii na Mëccée, Saak kowukaa Alfee na Simonj selootaa† na Yúdaa kowukaa Saak.

¹⁴ Béebba bokussa hel, ba baa boki kikiim Kooh saycaa en tóoh: Mariyama eew Yéesu, bïbeti biliis na këmëejkimumcaa Yéesu, ensee daama ban.

¹⁵ Ga bescaamaa, buwaa gém ga Yéesufa hídirukohussa, ba le'eera bo' fitéemée' na bo' fidaaŋkaah-kanak. Pee' kolukka ga leeloofa, wo'a an:

¹⁶ - Mbokcii, iñaa Helaa yisela'i' yaa yéegalohee ga Kéyítfaa Kooh, koorohhawa ga kúuw Dëwít, ga loo Yúdaa yaa kuliyüke ga buwaa abee Yéesuda, yérí jomee kilaak.

¹⁷ Yúdaa bokee garíi ee ya laakeera lëgëyci ga iñaa dí naksee kitumda.

¹⁸ Yúdaa nak, koparaa ya faysee ga baakaaraa ya tumeedfa, ya lommiba yoon ga, ya keenndaa da, hafaa kuliyük: ya pookka, liilcaa aamukka.

¹⁹ Béeb bu-Yéerúsaleem yéegussa iñaa laakeeda, bi tahha ba teekka yoonaama ga lakaagaba «Hakelamak», wëri en «yoonaan níffaa».

²⁰ Bíduunun fodaama ban ga Kéyítfaa Kañcaan an: «Kaanfaagari tesat dà dandfan ee ken hanat ga kidék! Ee ban bíduunun an: «Bo' yílii línat sasaagari.»

²¹ Laakin buwaa taabee naríi besaa en béeb ga wii Yéesu, Ha'mudii en na kipes ga leelooriifa,

²² iñaa aboh ga waa Sanj bëtisi'i bi ga besaa Kooh bewohhi ga leeloorii, ya lappa asamaanda, yíino ga buwaama jomee naríi kitaam kiseedi' kimilískaa Yéesu.

²³ Bo' fanak tanussa: Yoseef yaa teeku Barsabaas ee baysi Yustusdfa, na Macaas.

²⁴ Lëehi'ta béeb buwaa kiimmba Kooh anee:

- Ha'mudii, fu yii fu ínoh keeñcii buwii bëebfadfa, teewaaríi baa fu tanuk ga buwii fanakbii bii,

²⁵ ya bëb sasaa Yúdaa foñ ga lëgëy ki'apotaa'kii ee ya ka'ta ga dækataa en wuucida.

²⁶ Fodaama ba yípohhaafa tudoo' kitän yíino gaba ee iñaa hínnda ga Macaas. Ya atukohussa ga apotaa'caa fidaaŋkaah na yíinooyaa.

2

Helaa yisela'i' yaa yoosukka ga apotaa'caa ga besaa Pantakot

¹ Ga waa besaa Pantakot le'da, béeb buwaa gëmindä hídirukohussa ga dækat wiinoo.

² Dalla kilaak rií' wiyaak waa meyoh asamaan en fan uuris wiyaak waa keen, wa liiffa muut ga kaanfaa ba enoheeda.

³ Daama ba hotta iñcaa man na perem-kiwii meyca ga fíkiiba, ca hëgískohha, ca warukohha ga dook yaa en béeb gaña.

⁴ Béebba lífussa na Helaa yisela'i' yaa, ba aawwa kiwo' lak ciliis fodaam Helaa yisela'i' yaa onba kiwo'da.

⁵ Wiima lak ga Yéerúsaleem, laakeera yaawúu' bigëmí' Kooh, baa enee daama ee ba meyohhee ga dékci tööh en ga éldúnada.

⁶ Ga coowaa ba keloh waama, dëkkaa tööh hídirukohha, buwaa jaahlí'a lool ndaga yaa en béeb yaa keloh apotaa'caa baa wo' ga lakaagari ya bapdfa.

⁷ Ba waaru'a lool ee iñaa bettaba bi ba baa wo' an:

* **1:12 1: 12** Ga baahaa yaawúu'caa, iñaa onu kitíin ga bes Sabatdfa jomoo kiwëñ kiloomeet wiinoo   † **1:13 1: 13** Selootaa wo'eenaa dakantilohu ga Simonjfa wëri e'see lagaa yaawúu'caa waa'see kilaak hafffadfa. Ba daanee kiheñoh bu-Room ee ba tookéerfi kifay buu' Sesaa' lempu na ciliis. Malkat ban Mëccée 10: 4

- Hanaa béeēb buwii en na kiwo' bii enussii bu-Gélilée book?

8 Tum na yaa en garuu béeēb kelohi iñii ba wo'da ga lakaagari ya ḫapda?

9 Ga dhuuyccuu dii, laakin buwaa meyohu kúlkaa Partes, kaa Medes na kaa Elaamít. Laakin buwaa dék Mesopotamii, gohaa Yúudée na waa Kapadoos, waa Pom na waa Aasíi,

10 waa Fírigii na waa Pamfilii, waa Esípti, na waa Síreen en ga Líbíifa, na buwii meyohu Room dëku diida.

11 Béeēb, ennda Yaawúu'cii na buwii aas ga Waasiigabada, bu-Keret na Araapci, dū bii kelohba ba bii yéegaloh tumeencii Kooh ciyaakci ga lakciigaruu.

12 Ba waaru'a lool ee hafcaagaba kúnukka bi ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Iñii yii ya yee?

13 Ee buwaa bfinoo baa ñaawal buwaa gém ga Yéesufa an:

- Buwii bii kapuun biin!

Jangataa Pee' ga bérínaa Pantakot

14 Waa ennda da, Pee' kolukka na apotaacaa bidaankaah na yíinooyaa, ya dalla kiwo' na buwaa ga dook an:

- Dú, Yaawúu'cii, na béeēbpúu dú bii dú dék Yéerúsaleemda, foñat noffúu ga iñii mi yah kiwo'da.

15 En ki'ena, yoo'-yoo' doj wérí le', kon buwii bii laalussii hen fodii dii dú foonkada.

16 Wayee iñii laak yi, yéri Sowee, Sélfiiga-Koohaa yéegalohhee an:

17 «Kooh wo' an: Ga bescii yah kiméenjhofa, mi hay kiso' Helii meyoh garooda ga dook baa en béeēb; towutaagarúu tiyaaltaa na tibétitaa hay ki'enu biséldíigaroo, oomaacii hay míin kihot iñcaa le''ii duum ee gu'gicii hay kilaak iñcaa feeñukfa ga heey.

18 Ee ga bescaama, mi hay kiso' Helii meyoh garooda ga dook súrgacaagoo biyaalbaa na bibetiħaa, ee ba hay ki'enu biséldíigaroo.

19 Mi hay kitum enaama cidóoyi' waa' ga dook ga asamaan na kíntaan dii ga kakay: hay kilaak fodii ñif, na kiwii na iifilaa díuk pútúl en fan yaayeel.

20 Nohii hay kiñúus téruús ee ñiidii hay kiyo'oh fodii ñif, balaa besii Ha'mudii hayanda le'aa, besaa wiyaakwaama líif na ndamda.

21 Bériinaa, béeēb baa fu kiim ga teekii Ha'mudiinaa, fu hay kimúc.»

22 Pee' tikkga ga an:

- Dú, bu-Isarayee, súkúrukat iñii mi yahhúu kiwo'da: Yéesu Nasareet enee baa Kooh teeweríuun ya taabee nari. En ki'ena, Kooh tummbaca kíntaan na mandarga ci dóoyi'-waa', caa kooroh gari ee tummbaca ga dhuuyccúu, fodii dii dú ínohkada, dú béeēbpúu.

23 Baa yaamaa tikkissa ga yahhúu fodaa daa Kooh waareeka ee waayukeeka kuméenñi'fa. Dú koorohha ga yah yiifa'cii, dú appari,

24 wayee Kooh mílisi'tari, bégíssari ga mesiklaatcaa ga kikaanda. En ki'ena, kikaan míneérii kíbañ.

25 Ee Dëwít wo'ee ga iñaa aaw ga Yéesu an:

«Mi dëkee kihot Ha'mudii ga fíkiroo,

ee ya yii yahaaroon doonaa ken mínooroo kibúuk.

26 Kéri tah keeñnjoo soosin, ee yeekcii meyoh kúuwrooda teewohinka, ee ban faanfigoo ga daa fa faanohsanda abin yaakaa'

27 Ndaga Ha'mudii, fu foñanndii fitiigoo tes ga daa buwaa kaanin enohdfa, ee fu íisanndii ñiigaraa yisela'iyyi nop ga dhuuy loy.

28 Fu teewindoo waasaä éewdoh bo' ga kipesda, ee fu hay kisóosi' keeñnjoo ndaga fu yii ga yahaaroo.»

29 Pee' tikkga ga an:

- Mbokcii, mi míniñndúu kiwo' yiléeri' ga loo caasammbuu Dëwít: ya kaanin, acuunun ee bi wati loyiigari wii lís ki'en dii.

30 Buu' Dëwít nak enee séldíiga-Kooh ee ya ínoheera an Kooh díginndi, waatta an hay kilaak ga níilaa tucaasamuntaagari yaa lamanndi ga Nguuraagari, en buu'.

31 Dëwít maañeera kí'inoh an Kiristaanii hay kimilis, kéri taheeri kiwo' an: «Kooh foñjiri ga daa buwaa kaanin enohdfa, ee faanfaagari noppii ga dhuuy loy.»

32 Yéesu, yaa mi wo''úu yaama, Kooh mílísdfinndi ga buwaa kaaninda ee dí béeēbpíi dí tikk hassií ga.

33 Yéesu, Kooh bëwi'tari, yugi'tari ya hanohhi yah-ñaam, ya laassa ga Helaa yisela'i'ya Paamudii dígoheeda, ya yoosuki'ta Helaa ga dookkii ee iñamaa yéri en iñii dú hotdfa na iñii dú kelohdfa.

34 En ki'ena, Dëwít mosoo kilap ga Kooh ee ya ga kihafci wo'in an:

«Kooch, Ha'mudii wo' Ha'mudiigoo an:

"Yugohaaroo yah-ñaam,

³⁵ bi ga daa mi tuman buwii sañngaada
ditogaa' kotfu." »

³⁶ Pee' enissaba an:

- Béebpiúu, dú bu-Isarayeel ínohat gaka an: Yéesu yaa dú daayee ga kuraanaadfa yéri Kooh tum Ha'mudii na Kiristaanii!

³⁷ Daa buwaa kelohee jangataama, fitcaagaba gú'ta kérít, ba meekissa Pee' na apotaa'caa bíinoobaa an:

- Mbokcii, díjom ya kitum?

³⁸ Pee' taassaba an:

- Súpitat kipeskiigarúu, yaa en béeb bétisi'uk ga teekii Yéesu Kiristaa, doonaa dú bayalu baakaa'cumgarúu, en danaa Kooh onndúu Helii yisela'íyii.

³⁹ En ki'enaa, iñaa Ha'mudii, Koohyiigaruu dígoheeda aawee garúu na towutaagarúu na béeb buwaa úsaayin, béeb buwaa Kooh yah kinook ga hafcisaa.

⁴⁰ Pee' yaa nookba, yaa daasba na wo'een ciliis ciyewin an:

- Tookat Kooh mísalliuu, dú meyoh ga buwii bibóni'bii ga jamaanii watida.

⁴¹ Béeb buwaa took wo'eencaa Pee'fa, bétisi'ussa. Ga besaa béríi, iñaa le' bo' býjúnni-kaahay baatukka ga télíbécää.

⁴² Ba tookka coonu ga kisukúruk jégírohcaa apotaa'caa eroheeda, ba ennda wiinoo, ba boki ñamah na kikím Kooh.

Ki'abohkaa laakee ga duuy buwaa deb kigém ga Yéesuda

⁴³ Baa en béeb, fitaa yabee hen ndaga iñcaa cidóoyi'-waa'caa apotaa'caa tumeeda.

⁴⁴ Béeb buwaa gém ga Yéesuda enussa wiinoo, ba bokka ga iñaa en téoh.

⁴⁵ Ba toonnda iñaa ba laakfa, ba warohha ga díkaantiña, yaa en béeb na iñaa ya soolukfa.

⁴⁶ Ba dékkee ga kihídírukoh ga Kaanfaa Kooh besaa en béeb. Bérí bokee kiñam ga kaancaagaba, ee ñamsee ñamahcaa na keeñ wisóosí', ee na keeñ wi'éréfí'.

⁴⁷ Ba kañi Kooh, ee béeb buwaa bíinoor waa'taba. Ee besaa en béeb Kooh yaa baat ga lagaagaba buwaa múcin.

3

Pee' na Sañ wékdfussa baa lafañ hen

¹ Laakka bes Pee' na Sañ baa yah Kaanfaa Kooh, kikím Kooh; enee ga wahtu kigoonaluk, wahtaa buwaa kiimi Koohda.

² Laakeera bo' yaa límdohu na kilafañ, besaa en béeb ya haydohu ga kúuw-halkaa Kaanfaa Kooh, wo'si "halaa wimórí'waa", ya yun daama, ya sarahtuki ga buwaa aasi Kaanfaa Koohda.

³ Daa ya hotee Pee' na Sañ baa yah ki'aas Kaanfaa Kooh, ya léríssaba yah, ba sarahhi.

⁴ Ba yíppari has, léehí'ta Pee' wo'ari an:

- Malkaarii!

⁵ Lafañaa yaa malakba dijófí', ndaga ya foogee an baama yahhi kisarah yen.

⁶ Pee' nak wo'ari an:

- Mi laakoo héelís, mi laakoo wúrúus, wayee mi hayyaa ki'e' iñii mi laakfa: Ga teekii Yéesu Kiristaa Nasareet, koluka fu tíin!

⁷ Léehí'ta Pee' ammbari ga yahaa ñaabaa bëwí'tari. Ga saasi kotcaa yégíssa gík, puuguluycaa hatinndari.

⁸ Ya ennda bérít tuukka, aawwa kitíin. Ya aassa na apotaa'caa Kaanfaa Kooh, ya yaa tíin, ya yaa koltuk, ya yaa kañ Kooh.

⁹ Béeb buwaa hottari ya yaa tíin, ya yaa kañ Kooh.

¹⁰ Ga waa ba ínohsohha an yéri enee na kisarahtuk ga halaa Kaanfaa Kooh, ba waaru'a ga lool.

Jangataa Pee' ga duuy Kaanfaa Kooh

¹¹ Baa lafañeeda tagohissí ga fenoo Pee' na Sañ. Béeb buwaa waaru'ussa ga lool, ba baa fool kilaakneeba ga dekataa teeku «Tíidískaaraa Salomonfa».

¹² Daa Pee' hotee iñamaa, ya wo'a mbooloomaa an:

- Dú bu-Isarayeel, iñii han kilaak yii jaahallúu ga ya? Dú malkohhíi ya en fan dooliríi wala kiniük Kooh onndíi kitifnlukoh bii yii?

¹³ Kooh yaa Abaraham, yaa Ísaak, yaa Yakoop, yaa caasamuncaarúu teewohin ndamaa Yéesu, súrgaagari. Ee dú ga kihaffíu dú bëri tooneeri, dú taasukkari ga fikíi Pílaat ee lak sah yaama bëfkinndi ki'fis.

¹⁴ Baa yisela'íyaa ee yijúwi'yaa dú taasukkari, dú nammba kikíim Pílaat ya meydohi'túu ga kasaa baa lagi kumuun bo'.

¹⁵ Fodaama, dú aplukka baa laak kipesfa, wayee Kooh mélísi'tari ga leeloo þuwaan kaanindfa ee iñamaa dí enin seedi ga.

¹⁶ Doolaa teekaa Yéesu na gémii dí gém garifa wérí on bii yii dú hot ee dú ínohsohindha, dooli kituuuk. Kigém ga Yéesu onndi kiwak pelej fodii dí dú béeþpúu dú hotkada.

¹⁷ Díimada mbokcii, mi ínohin an iñaa dú tum yaama, dú na þuwaan kuliyuk garúufa, ki'ínohoo tah dú tummbi.

¹⁸ Kooh nak mëti'ta fodaama iñaa ya yéegalohee kooroh ga kíuw séldíigacaagarifa. Ya wo'ee an Kiristaanaagari hay kíko' ga coonu.

¹⁹ Kon súpitát kipeskiigarúu, dú boykidoh haffíu ga Kooh doonaa Kooh séti'túu ga baakaa'cumgarúu.

²⁰ En dnanaa, Ha'mudii hay kihaydoh jamaanu ki'iíkaruk, ya wosoh Yéesu, Kiristaanii dú díysee kuméen'i'da.

²¹ Wayee díimada, Yéesu jom kites ga asamaan bi ga daa Kooh hëwí'san tóoh en yi'as, fodaa ya yéegaloheeka kuméen'i koorohha ga túuwtaa séldíigacaagari bísela'í'baada.

²² Ee Móyís wo'eera an:

«Ha'mudii Koohyiigaríu hay kiwosoh garúu séldíiga-Kooh, fodigoo, yaa bok narúu heet. Iñaa ya wo'uu tóoh, leenaa súkúrukatti.

²³ Béeb baa fu tookkii kisükúruk séldíiga-Koohaamanaa fu hay kimeydohu ga þuwaan Kooh, fu apu.»

²⁴ Béeb séldíiga-Koohcaa wo'see ga iñamaada, aboh ga Samiyeel bi ga bñinoobaa tík garifa, baa yéegalohee iñii hew yii díimada.

²⁵ Iñaa Kooh dígohee koorohha ga séldíigacaagarifa enee wuuruú ee dú laakin baa ka kifiliimunkaa Kooh pokee na caasamuncaagarúufa, ga waa ya wo' Abaraham an: «Mi hay kibarkeel heetcii ga éldúnadsa tóoh ee koorohan ga tucaasamuntaagaraa.»

²⁶ Fodaama Kooh bëbpa súrgaagari, wossari kibarkeellúu, ya foñlukoh baa en béeþ tumeencaagari cibóni'caa ya tumidaa ee Kooh deßka garúu.

4

Pee' na Sañ bayussa ga fikíi paanaa wiyaakwaa

¹ Pee' na Sañ, lak baa lis kiwo' na þuwaan, laakka sarahohcaa hayu gaba taabu na baa kuliyukee ga þuwaan watusi Kaanfaa Koohda na Saduseyeeñcaa.

² Keeñba tamee ga daa baa hot Pee' na Sañ baa jëgí' þuwaan, baa baa yéegalba an kimilískaa Yéesu tahin bi þuwaan kaanda hay kimilísu.

³ Ba ammba Pee' na Sañ lagussaba ga kasu bi ga kooh-wíisfaa ndaga lak Kooh hoowin.

⁴ Bo' biyewin ga þuwaan kelohsee wo'enecaa apotaa'caada gémussa. Fodaama ga þuwaan gémnda tóoh, yaalcaa jomeera kile' bo' bjjúnni-yétúus.

⁵ Ga kooh-wíisfaa, þuwaan kuliyuk ga yaawúu'caada, yaakcaa, na jëgíroh-waascaan hidírukohussa ga Yéerúsaleem.

⁶ Aan, ha'-kaadaa sarahohcaa na Kayíf, Sañ na Ëlksaan, na béeþ þuwaan bok ga giíraa ha'-kaadaa sarahohcaada, ensee daama.

⁷ Ba nakohha kihaydoh Apotaa'caa ga fíkiiba, baa meeckissaba an:

- Dú kooroh ga doolii wiida wala ga teekii wiida bi dú míni wëki' bii yii?

⁸ Ga dekataamaa Pee' liiffa na Helaa yisela'íyaa, loffaba an:

- Dú yaakkii, na þuwi kuliyuk ga heetcii,

⁹ waa dú bayyi wati kitaas waas ga yijófi'yaa dí tumi' lafañaadaa na daa dí kooroh bi ya wakkada,

¹⁰ kon ínohatka dú béeþpúu na béeþ heetii Isarayeel an dí kooroh ga teekaa Yéesu KiristaaNasareet, yaa dú apee ga waa dú daayci ga kuraanaa ee Kooh mélísi'tari ga þuwaan kaanindfa. Yéesu yaama yéri tah bi bii yii wak ya tuuk dii ga fikiirúu.

¹¹ Yéesu yéri en baa Bíncaa cisela'í'caa wo' gari an: «Atohaha, tawohohcaa jafeeda -- ee wo'u narúu -- mëejjohni ki'en atoh-koñaa túuyaa.»

¹² Enndii garinaa, kimúc laakoo ga fen diliis. En ki'ena, laakoo teek wiliis ga éldúna waa Kooh e' bo'-súusús ee wa míni þuwiim kímusal.

¹³ Buwaa atti'i ga paanaa wiyaakwaada, waaru'ussa ga daa Pee' na Sañ kaañu wo'encaagabada, ee iñaama bettaba ndaga ba ínohin an Pee' na sañ jagussii. Ba hotta an ba bok ga buwaa taabee na Yéesuda.

¹⁴ Wayee daa ba hotee ñan baa wëkdfuseeda tuukin ga yahaa Pee' na Sañ, ba laakkissiñaa ba wo'an.

¹⁵ Waa ennda ña, ba ebilla apotaa'caa kimey paanaa atti'ohsida paay, ba awwa kihotoh ga dikaantiba.

¹⁶ Ba baa wo'an:

- Buwii bii du tumanba na? En ki'ena, wóorin an buwii bii tumuunun kíntaan wiléerí. Béeb bu-Yéerúsaleem yéeguunka ee du míooka kisanj.

¹⁷ Du hewélatba, ñu hoonohba kíwo' na bo' ga loo teekii Yéesu, en ñan, iñuma wëñoo da kisíw ga duuy buwum.

¹⁸ Waa ennda ña, ba baylukka Pee' na Sañ, ba kokohhaba ba iis yas kíwo' loo Yéesu kíjégíroh ga teekaagari.

¹⁹ Wayee Pee' na Sañ loffaba an:

- Wo'at rek! Iñii yiida wëñ kijúb ga fíki Kooh? Kikeloh wo'eenndúunoo, kikeloh wo'eenci?

²⁰ Wayee dí ga kihaffíi nak, dí míoo ki'iis kiyéegaloh iñaa dí hot na iñaa dí kelohfa.

²¹ Atti'ohcaa biyaakbaa hewélussabá, ba iñsabá ndaga ba laakéeríi daa ba kooran bi ña sodalba ee lak buwaa béeëbba baa kañ Kooh ga iñaa laakee yaama.

²² Baa Pee' na Sañ wékfee na kíntaanda wëñdeera tíkiis tidaanjkaah-nikiis.

Buwaa géminda enussa ga kikiim-Kooh

²³ Ga waa Pee' na Sañ iñusa, ba baa yah ga buwaa ba taabi nabada, ba béstí'taba toöh iñcaa sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa wo'eeëbda.

²⁴ Ga waa buwaa súkúrukussa iñaa béstíru yaama, ba bokka béeëbba kikfím Kooh anee:

- Cic Kooh, fu yérí sak asamaanii, na kakayfii, na giyyii na toöh iñci en gadfa.

²⁵ Fu yérí kooroh ga tumeencaa Helaa yisela'i'yaa fu tummba wo'eencii cii ga kúuwkaa caasambí Dëwít, súrgafu an: «Iñii tah ya coow koluk ga duuy heetcii? Ihii tahba kipokoh nof ya ga iñcaa míño kilaak?

²⁶ Buu'cii ga eldúnada na buwii kuliuy ga heetcii ga eldúnada bëfkuunun ee ba enin wiinoo kiheñoh Kooh, Ha'mudii na buuraa ya faldfa.»*

²⁷ En ki'ena, wéerin an Eroot na Poos-Pílaat na bu-Isarayeel na heet ciliis hídírukohuunun ga teerii wii kiheñoh Yéesu súrgiigaraa yisela'i'yii fu fal buu'da.

²⁸ Fodaama ba mëti'si'a toöh iñaa fu natee kitum kumëeñi' ee ga dooliigaraa fu onndawa kímin ki'en.

²⁹ En diimada Ha'mudii malkaa ga dii ba soonjngiida; onaaríi, dí súrgaciigaraa kiyéegaloh Wo'eeniigaraa na fít wiyégísi' gík.

³⁰ Lérísaah yahiigaraa doonaa bífó' wékdfu, ee kíntaan na enaama cidóoyí'-waa' laak ga teekii Yéesu, súrgiigaraa yisela'i'yii.

³¹ Buwaa baa lëehí' kikiim Kooh, dekataa ba eneeda waa yëngéluk, ba líiffa béeëbba na Helaa yisela'i'yaa, ee ba baa yéegaloh Wo'eenaa Kooh na fít wiyégísi'.

Bu-Yéerúsaleembaa géminda atukohussa alalcaagaba

³² Béeb buwaa gémisa bokussa keeñ wiinoo na hel. Yíinoo gaba wo'eeríi an iñaa ya laakfa ya eemdhowa ga hafci rek, wayee béeëb iñaa ba laakfa, ba atukoheeri hen, en wiinoo.

³³ Apotaa'caa baa seedi' ga daa ba wëñ kimín kimílskaa Yéesu, Ha'mudii ee Kooh taammba naña ga toöh.

³⁴ Ken ñakéeríi dara gaba. Béeb buwaa laakee yoon wala kaanda, toonussaca, ba haydohha cadamfaa,

³⁵ ba e'tafa apotaa'caa, lëehíraa koparaa warohu buwaa, yaa en béeëb na iñaa ya soolukfa.

³⁶ Laakeera ñan baa teeku Yoseef, ya iñaa Léwít ee límohu Sipa'. Baa yaama apotaa'caa teekeeri Barnabaas, wéri en «bíi daasi fuwiida». Baa yaama laakeera yoon,

³⁷ ya toonnda yoonci haydohha cadamfaa, ya tikkafa ga yah apotaa'caa.

5

Sabohfaa Anañaas ya na ñetici Safíraa

¹ Laakka nak baa teeku Anañaas, ee ñetici teeku Safíraa. Ya toonnda ga kakayfaagaba.

² Ya pokohha nof þan na þetici, ya tēhdohha þan ga koparaa yoonaa toonohufa, lēehí'ta ya e'neera apotaa'caa iñaa tesda.

³ Waa ennda dfa, Pee' wo"ari an:

- Anañaas, iñii tah ya Seytaani te' keeñfu, fu kaakin Helii yisela'íyii saboh ee fu tēhdohin ga koparaa fu toonoh yoonaadfa.

⁴ Yoonaa teseed danaa, wa tes'i'tiiraa dane? Waa fu toonndawa, koparaa enndii wuufune? Kon iñii fu waa' kitum yii fu mínnndi na kihalaat ga helfu? Fu kaakkii fo'-súusús saboh wayee Kooh yéri' fu kaak saboh.

⁵ Daa Anañaas keloohee wo"eencaama, ya kennda kakay, ya dalla kikaan. Béeb þuwaayéensee iñaaamada, títtussa lool.

⁶ Oomaa-yaalcaa kolkussa, müulussa faraaffaa, þayussafa ki'acnee.

⁷ Tíkka ga iñaa le' wahtu kaahay, þeti Anañaas aassa, lak ya yéenjngii dara ga iñaa laakda.

⁸ Pee' meekissari an:

- Wo'aaroo, cadamfii yoonii dú tooneeda tóoh férí fine? Betifaa taassari an:

- Ee, enee cadamfuma.

⁹ Pee' wo"ari an:

- Dú míñ na kipokoh nof kiheel kicfúk Helii Ha'mudii? Súkúruka! 'Buwum ka'see ki'ac yaalfuda þooma ga halii, ee þa hayyaa kibay, fu þan.

¹⁰ Ga saasi þetifaa keennda kakay ga kotcaa Pee', fa kaannda. Daa oomaa-yaalcaa aasee, þa laakki kaanin. Ba bayyari, acsuneerari ga yahaa yaalci.

¹¹ Béeb þuwaayéensee iñcaa laak caamada, títtussa lool.

Apotaa'caa tummba kíntaan ciyewin ga Yéerúsaleem

¹² Apotaa'caa baa tum ga leeloo þuwaayéensee kíntaan ciyewin na enaama cidóoyi' waa'. Buwaa gém ga Yéesufa mee'seera kihidírukoh ga dékataa teeku «Tíidisikaaraa Salomonda».

¹³ Ken ga þuwaayéensee iñcaa kaañéerii kika' gaba, ee nak þéeb þuwaayéensee wo'ee gaba yijúwi'.

¹⁴ Yewinnda lool þiyaal na þibeti baa gém ga Ha'mudii, ba þaatukka ga þuwaayéensee, fodaama mbooloomaa waa wéen kiyak.

¹⁵ Ka'ta bi dúukool'i'caa baa meyodhu ga mbediccaa, þii faanu ga gatan wala basan doonaa Pee' kooroh danaa heyyna sóogúufaagari míñ ki'úul yíñoo gaba, ennda ga yii wala ga yay, ba wak.

¹⁶ Bifo' þiyewin baa meyoh ga dékcaa wíil Yéerúsaleemfa, baa haydoh þidúukool'i'na þuwaayéensee rab am ee þéebba baa wéekdu.

Apotaa'caa abussa ga kasu

¹⁷ Waa ennda dfa, ha'-kaadaa sarahohcaa na þéeb þuwaayéensee taam narida, ennda þuwaayéensee bok ga Saduseyeencaa, iñaaadohussa apotaa'caa, ba koluki'taba.

¹⁸ Ba amlukka apotaa'caa, ba lanlukkaba ga kasaa þéeb técohnsida.

¹⁹ Wayee ga wekaa, laakka malaakaa Ha'mudii hay, légíssa halcaa kasaa, meyodhhaba, wo"aba an:

²⁰ - Karat Kaanfaa Kooh, daama dú jangat þuwaayéensee iñaa aaw ga loo kipeskii ki'askiifa.

²¹ Apotaa'caa tumussa fodaan daa ya nakohfsa. Kooh yaa wíis ga kímaa teel, ba aassa Kaanfaa Kooh, ba aawwa kijégfroh. Ha'-kaadaa yaawíu'caa hayya, ya na þuwaayéensee taam narida, ba býeytohha þéeb paanaa wiyaakwaa, waa þéeb þuwaayéensee kuliuyuk ga heetii bu-Isarayeel hídohifa, lēehí'ta ba wosohha kikoo'nee apotaa'caa ga kasaa.

²² Soldaa'caa karussa, wayee daa ba le'ee kasaa, ba hottii apotaa'caa ga túuycaa ba lagohseenda, ba boyukka ba býestii taba an:

²³ - Dí laak kasaa laguunun bi jofin, soldaa'caa tuukuunun ga halcaa, wayee daa dí aasee, dí légíssa daa ba lagohseenda, dí hottii bo' da.

²⁴ Yaa kuliuyuk ga soldaa'caa ga Kaanfaa Koohfa na sarahohcaa þiyaakbaa, daa ba keloohee wo'encaama, ba jaahli'a lool ba baa meekiskoh iñaa míñ kidal apotaa'caadfa.

²⁵ Waa ennda dfa, laakka baa hay wo"aba an:

- Buwaa dú lagee ga kasaadfa, man baa ga cuuy Kaanfaa Kooh, baa jégi' þuwaayéensee.

²⁶ Baa kuliuyuk soldaa'caa ga Kaanfaa Koohfa taammba na þuwaayéensee, ba koo'neera apotaa'caa ee kinookoh laakkii ga ndaga ba niikee þuwaayéensee tapisohba na atoh.

²⁷ Ga waa ba haydohha, ba yugi'taba ga fikii atti'ohcaa þiyaakbaadfa ha'-kaadaa sarahohcaa meekissabfa an:

²⁸ - Dí hoonohéerííruú kijégíroh ga teekaa baa yaamane? Ee malkat, Yéerúsaleem tóoh gomin na iñcum dú jégirohida, ee dú waa'tii kikoo' daal kikaankaa baa yaama!

²⁹ Pee' na apotaa'caa tesfa loffaba an:

- Kooch yéri jom kitaabuku wayee enndii bo'-súusúus.

³⁰ Yéesu yaa dú apee ga waa dú daayci ga kuraanaadfa, Koohyii bicaasammibíi mili'tari.

³¹ Ee yéri Kooh bëwí', yugi'tari hanohha yah-ñaabaagari, ya fallari ya en buu' na Músalkaat doonaa ya on heetii bu-Isarayeel kimin kisúpit kipeskaagaba en danaa ba bayalu baakaa'caagaba.

³² Dí bëri en seedi ga iñcaa laakee caama, dí na Helii yisela'i'yii Kooh on buuwa taabukirida.

³³ Daa bu-paanaa kelohee wo'eencaama, ba aylukussa bi baa saak, ba waa'ta ki'ap apotaa'caa.

³⁴ Wayee laakka Férísiyeegaa teeku Gamaliyeel, ya enee jégíroh-waas ee béeb oneerar cée'. Ya kolukka, ya tuukka ga leeloo paanaa, ya nakohha apotaa'caa meydohu fooh paay.

³⁵ Lëehí'ta, ya wo'"a an:

- Dú bu-Isarayeel, watukat iñii dú yah kitum buwii biiifa.

³⁶ Dú níindísukkaa ga iñaa maañnjii dara, laakeera baa wo'u Tëdaas; enee dii. Ya tíkee hafci bo' yiyaak ee iñaa le' bo' bitéemée'-nikiis taabukkari. Waayee daa ya apsee, béeb buuwa taabukeerida tasaarukohussa, gaama eemmba daama.

³⁷ Ga fenooci, ga wahtaau buwii kínsee ki'inooh daa ba hídeeda, dú hotissa dii Yúdaa yaa dékee Gëélíleeda. Ya nookka bo' biyewin ga fenooci. Wayee daa ya apsee, béeb buuwa taabukeerida tasaarukohussa.

³⁸ Diima dej mi wo'"úu an: waassúu hanat ga buwii bii ki'en. En lakanaa iñcii ba jégírohda wala iñcii ba enukohda meyoh ga bo'-súusúusaa, ba hay kitasoh.

³⁹ Wayee en lak ca meyoh ga Koohaa, dú mínooca kihoonoh kituuk. Kon kaa ekat haffúu ga kihénoch Kooh. Bu-paanaa tookussa iñaa Gamaliyeel wo'fa.

⁴⁰ Ba bayaa apotaa'caa, ba riplukkaba, lëehí'ta ba hoonohhaa kiwo' ga teekaa Yéesu, lëehí'ta ba iñsabaa baa yah.

⁴¹ Apotaa'caa meyohussa daa atti'ohsida, baa yah na keeñ wisóosi' ndaga daa Kooh atti'in'an ba matin kitóróhdhu ndaga teekaa Yéesufa.

⁴² Ee besaa en béeb ba baa ka' Kaanfaa Kooh na dñuuy kaancaa, ba baa lís kijégíroh na kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesu, yii en Kiristaaniida.

6

Bo' biyitnaabanak tanussa ki'amdoh apotaa'caa

¹ Waama lak télíbéecaa Yéesufa baa wëñ kibaatuk. Yaawúu'caa laksi kiGerekfa baa ña'sukoh loo iñaa yaawúu'caa laksi ki'Ebérée tumifa. Ba ñia'sukohee an beticaa bok gafadá, ee yaalba kaaninda, daanee ki'aluku hen ga dündaa warohsi besaa en béebsda.

² Apotaa'caa bidaanjkaah na banakbaa hídirohussa béeb télíbéecaa, ba wo'"aba an:

- Dí iis kiyéegaloh wo'eenii Kooh, dí am ga kiwaroh ñamah enndii iñaa gën.

³ Kéri tah, Mbokcii, namat kitan ga dñuuyccu yaal biyitnaabanak, baa ñinoohohu ga kijúb, baa lífin na Helii yisela'i'yii ee laakuunun hel, dí sasba kitum légëyaama.

⁴ En danaa dí ga kihaffí, dí ëewruk ga kikiim Kooh na kiyéegaloh wo'eeniigari.

⁵ Béeb buuwa gémfa tookussa iñaa wo'u yaama. Waa ennda d'a, ba tannda Iceen, bo' yiğemi' Kooh ee lífin na Helii yisela'i'yii, Filip, Porokoo', Níkanoo', Tímon, Parminaas, na Níkulaa yaa límohu Añcoosda ee enee yiifa' kudewaa, ya aassa ga waasaa yaawúu'caada.

⁶ Lëehí'ta, ba haydohhaa ga apotaa'caa. Baama tíkussabaa yah ga haf, kiimfussabaa Kooh.

⁷ Wo'eenaa Kooh waa wëñ kisíw, ee ga Yéerúsaleem, télíbéecaa baa wëñ kibaatuk, ee sarahoh biyewin gémussa ga Yéesu.

Iceen abussa

⁸ Kooh barkeella Iceen, liifí'tari na dooli, ya yaa tum enaama cidóoyi'-waa' na kíntaan ciyaak ga dñuuy buuwa.

⁹ Laakka bifo' baa júwohéeríí na Iceen ee ba bokee ga jaangu-yaawúuраa "ñaamcaa laak haffadá", ba enee biyaawúu', ee ba meyohee Síreen, Aleksandarí, Sílísíi na Aasíi. Ba baa téesdoh wo'een na Iceen.

¹⁰ Wayee, ba míneeríi yen ga wo'eencaagari ndaga ya wo'ohee kiñaañkaa Helaa yisela'i'yaan oneerida.

- ¹¹ Ba neehalla bifo' doonaa baama wo' an:
 - Dí kelohin ya wo'in wo'een cisépí'i' ga Móyiis na ga Kooh.
- ¹² Fodaama ba tahha bi yaakcaa dëkkaa, jégíroh-waascaan na bu-dëkkaa, kolukussa ba keennda ga dook Iceen, ba ammbari, bayussari paanaa wiyaakwaa.
- ¹³ Ba baydohha ban seedicaa yah Iceen kipoki' kiwo', wo'ussa an:
 - Kaanfii Kooh fisela'i'fii na Waasii Móyiis, bii yii dëk kiwo' wo'een cisépí'i' gaca.
- ¹⁴ Dí kelohinndi yaa wo' an Yéesu Nasareet hay kibú' Kaanfii Kooh, ya súpit baahcii Móyiis foñi'tuudfa.
- ¹⁵ Béeb buwaa enee ga paanaa wiyaakwaadfa yípuissa Iceen has, ba hotta fíkiifaagari faa melic en fan fíki malaaka.

7

Jangataa Iceen

- ¹ Wa ennda ña, ha'-kaadaa sarahohcaa meekissa Iceen an:
 - Iñci fu wo'ufdua kayohe?
- ² Iceen taassa an:
 - Dú, mbokciigoo, súkú'kattoo. Koohyii laak ndamda feeñukka caasammbuu Abaraham ga kúlkaa Mesopotamíi lak ya ka'tii kidéknee teeraa Haran duum.
- ³ Kooh wo"ari an: «Meyohaa kúlkiigaraa, fu foñ buunfu, fu ka' kúlkaa mi teewanndaadaa.»
- ⁴ Waa ennda ña, Abaraham meyohha kúlkaa bu-Kaldee, ya ka'ta dëkneera teeraa Haran. Ya ennda daama bi ga daa paamci kaanoh. Kooh bewohhari daama, paafdochhari díi ga kúlkii dú dëkoh watida.
- ⁵ Kooh onndiiri kilaak kakay fiinoo dii, enndii sah iñaa hín na patanç-kot, wayee ya díjngari kilaak kúlkii, bu-níilaagari lamuka gari. Wiima nak lak Abaraham laakkii sah kowu.
- ⁶ Iñii yii yérí Kooh wo'eeri: «bu-níilaagaraa hay kidéku ga kúlkaa enndii kuuba ee daama ba hay ki'abu ñaam, ba sodalu iñaa le' tíkiis titéemée'-nikii.»
- ⁷ Kooh nak tikka ga an: «Heetaa yahba ki'am ñaamfa, mi Kooh, mi haywa ki'atti. Léehíraa ba hay kikúlkoh daama, ee ba yahhoo kijaamukoh dii ga dekatii wii.»
- ⁸ Wa ennda ña, Kooh pokohha kifiliimun na Abaraham ee kigúruk kérí en mandargaa kifiiliimunkaa kaama. Fodaama, ga waa kowuti Ísaak límuufa, Abaraham gú'tari ga besaa wu-yitnakaahaywaa tík gada. Ísaak tumumba fodaama, ya gú'ta kowuci Yakoop, Yakoop ban gú'ta bicaasammbuu, towutaagari tidaanqaaah na tanaktaa kuliyuk ga heetii Isarayeelda.
- ⁹ Caasamuncaagaruu baama iñaadohussa këmëenjíba Yoseef, ba toonndari ya bayu kúlkaa Esipti ki'en ñaam. Wayee Kooh taabee nari,
- ¹⁰ ya mûsallari ga coonucaagari. Kooh onndari kinebloh Farawon, buuraa Esipti, ya onndari ban kilaak hamham ga fíkiici. Yaama fallari ki'en gúwernéeraa kúlkaa Esipti na kituukuk kaanci béeëba.
- ¹¹ Wa ennda ña, a' wiyaak laakka ga béeëb kúlkaa Esipti na kaa Kanaa. Araa mesikka lool bi bicaasammbuu laakkissi iñaa ba ñaman.
- ¹² Ga waa Yakoop keloh an beli laakin ga kúlkaa Esipti, ya wossa bicaasammbuu daama bes.
- ¹³ Kotaa kukanakkaa ba ka' dasa, Yoseef tumumba bi yaakmuncaagari ínohsohussari. Fodaama Farawon ínohha buwaa en mbokcaa Yoseefda.
- ¹⁴ Léehí'ta, Yoseef wosohha kikoo'nee mbokcaagari béeëba na paamci Yakoop: ennda bu' bidaajkaah-yitnabaanak na biyéttúus.
- ¹⁵ Yakoop nak toolukka kúlkaa Esipti, ya dëkka daama bi ga daa ya kaanohda. Bicaasammbuu ban kaanohu daama.
- ¹⁶ Faraafcaagába bayussa Síkeem, acussa ga loyaa Abaraham lomee na kopa'ci ga towutaa Emoo' ga Síkeemda.
- ¹⁷ Ga waa jamaanaa Kooh jomee kiméti' dígaayaa ya waatee díjnga Abarahamda deeyca, heetiigari baatukka, waa wéñ kilaw ga kúlkaa Esipti,
- ¹⁸ bi ga daa buu' yiliis falukohdfa. Buuraama nak ínohéeríi Yoseef.
- ¹⁹ Buuraama díükka heetiigaruu, ya sodalla bicaasammbuu, ya gitínndaba kijaf towutaagába doonaa ta pesoo.
- ²⁰ Móyiis límu ga jamaanaama, ja ennda ku'oomaakaa neflohin Kooh. Ja bayussa ga kaan paamci na eeci ñiin kaahay.
- ²¹ Ga waa ja jafufa, kowukaa Farawon kibetikaa balabpaja, ya ko'taja fodii kowuci.

²² Fodaama Móyíis korussa ga hamhamaa þu-Esípti, ee ya ennda bo' yiléekí'-solu ndaga wo'eencaagari na tumeencaagari.

²³ Ga waa Móyíis laak tikíis tidaankaah-nikiisfa, helci ka'ta ga kiwaaknee þu-Isarayeel, mbokcaagari.

²⁴ Ya hotta daama bo' ga þu-Esípti yaa en na kisodal bo' yíinoo ga þu-Isarayeel, yaa feekki. Ya lúukidohhári, ya éldúki'tari, appa baa bok ga þu-Esíptida.

²⁵ Ya foogee an mbokcaagari hay ki'ínoh an Kooh waa' kikoroh gari, ya mísalba, wayee baama ínochii íñaama ga.

²⁶ Ga kooth-wiisfaa, ya hotta bo' þanak ga þu-Isarayeel baa enee na kiheñoh, ya waa'taba kijúwohi', ya wo"abá an: «biyaay, dú heñoh ya, ee dú bimbok?»

²⁷ Yaa jekelukee mooroomcisa nak tappa Móyíis yah woo"ari an: «Bii fallaa buu' na atti'oh ga dookki' bá?

²⁸ Fu waa'too ki'ap fodaa fu apee wútúwaa baa bok ga þu-Esíptifanee?»

²⁹ Daa Móyíis kelohee wo'eencaa caama, ya núppa, ya ðaakukneera ga kúlkaa Majaan. Ya ennda da bi ya laakka towu tanak daama.

³⁰ Tíkka ga tikíis tidaankaah-nikiis, laakka malaakaa Kooh feeñukki ga égi'-dúndagaa ga yahaa janjagaa Sínayíida, ga ðuuy kiwii, kiwiikaa enee na kitak ga ðuuy dútúk.

³¹ Móyíis dalla kijaahli' ga íñaaya hotdfa, ya yaa deey kimalak bi jof, wayee ya kelohha koonaaka Ha'mudii, kaa wo"i an:

³² «Mi yérí en Koohyii bicaasamfu, Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak, Koohyii Yakoop.» Daama, Móyíis yaa saak ndaga kitít, ya kaañissii kibéwi' has kimalak.

³³ Ha'mudii tikka ga, wo"ari an: «dolaa ñafa'ciigaraa ndaga dékatii fu togoħda dékat wisela'i'.

³⁴ Mi hotin coonufaa heetaagoo enukoh ga kúlkaa Esíptifa. Mi kelohin ti'fintaagħa, kérí tah mi yoosukin kisomfa. Diimada, hay mi wossaa kúlkaa Esípti.»

³⁵ Móyíis yaama, yérí mbokcaagari taasukee, bá wo"ari an: «Bii fallaa buu' na atti'oh bá?» Yérí Kooh wosee ya kuliyuk ga heetaa ya laasba, koorohha ga malaakaa Kooh feeñukee Móyíis ga dútúkaaşa.

³⁶ Móyíis na kihafci, yérí meydoh þu-Isarayeel kúlkaa Esípti ya tummba enaama cidóoyi'-waa' na kíntaan ga kúlkaa Esípti, ga waa bá paaf giyya wiyo'ohwaa, na ga waa bá kooroh égi'-dúndagaa ba tummba ga íñaaya le'in tikíis tidaankaah-nikiisfa.

³⁷ Móyíis yérí wo'ee þu-Isarayeel an: «Kooh hayyúu kimeydoħi' ga heetiigarúu sèldiġa-Kooħħaa man naroo.»

³⁸ Ga waa mbooloomaa négirukoh ga égi'-dúndagaadfa, yérí enee ban ga díkaanti bicaasammbuu na malaakaa Kooh wo'ee nari ga janjagaa Sínayíida, ee ya laassa ga wo'eencaa Kooh onohi kipesfa, ki'e'tuua.

³⁹ Bicaasammbuu sagussa kitaam ga wo'een Móyíis, bá foñnjari, helba boyukka Esípti.

⁴⁰ Ba nakka Aaron an: «Tibdaarii koohcaa kuliyukan ga fikírii, ndaga Móyíis, yaa meydohereerii kúlkaa Esíptida ci' inħoo íñaad dallida.»

⁴¹ Waa ennda da, bá tibpa doon, bá tummba yenħa koohbá, bá tummba sarah ga nataalaama. Keeñħa soossa lool ga íñaaya bá tib na yahħa yaama.

⁴² Kooh úsaayya, foñnjaba baa jaamuk noħi, niidii na olcii ga asamaanda fodii koohbá. Ee íñaama sah-sah yérí bídū ga kékiftaa sèldiġa-Kooħħaa an:

«Dú, heetii Isarayeel,

ga wii dú tum sarah júu'caa

na sarah ciliis íñaaya le' tikíis tidaankaah-nikiis ga égi'-dúndagaadfa, dú tumfeeroocane?

⁴³ Múk, dú koorukee taalaa Molok yaa dú tik Kooh haffúuda, na nataalaalaa ku'olkaa Reefaan yaa dú tik Koohfa ban.

Nataalcaama dú bérí hēwreeca, dú baa jaamukca.

Kérí tah, mi hayyúu kitool, mi bayyúu daa wéñ teeraa Babiloon ki'úsaay.»

⁴⁴ Iceneen tikka ga an:

- Taalaa ðaakohsee Bíncaa cisela'i'caa teewoh kifiiliimunkaa Kooh na bicaasammbúuda, bá taabee nawa ga ðuuy égi'-dúndagaa. Taalaama, Móyíis hēwreewa fodaa daa Kooh teewereeriwada: en ki'enaa, ya nakee Móyíis kihéwí'wa, ya taabuk ga daa ya hot lédíru ssida.

⁴⁵ Taalaama, bicaasammbuu baa hayee ga fenoocida laasussa gawa. Ba taammba nawa bi ga kúlkaa bá te'ee ga heetcaa Kooh kaalee ga fíkibadfa, lak Yosúwée yérí kuliyukee ga fíkiba. Wa tessa daama bi ga jamaanaa Buu' Dēwít.

⁴⁶ Dëwít nefloffa Kooh, ya kíimmba Kooh kiyípi'ti kaan daa tucaasamuntaa Yakoop* jaamukohanndi.

⁴⁷ Wayee Salomon yérí méeñjoh kitawahi' Kooh kaanfaa.

⁴⁸ Koohyii ga d'ookaa-d'ookfaa nak dëkoo ga kaanfaa bo' hëwí' na yahci. Ee fodaa daa sëldiiga-Koohaa bínkaafa, Ha'mudii wo' an:

⁴⁹ «Asamaanii wérí en ban-buuriigoo, kakayfii ennda ditogaa' kottoo. Kon dú tawahdansndo kaan fa man na? Wala dú heeli'too daa mi dëkohan da man na?

⁵⁰ Ificuma béebsa, hanaa enndii yahhoo hëwí'ca?»

⁵¹ Iceen wo'issa atti'ohcaa an:

- Dú bérí yégís ga haf ee keeñciigarúu na nofciiirúu dú luginca pat ga kikelohi' Kooh†. Besaa en béebs dú en na kilebiroh Helii yisela'i'yii, dú taam bicaasammbúu.

⁵² Laakin sëldiiga-Kooh yíinoo rek yaa bicaasammbúu hatallii ga kipese? Ba appa sëldiiga-Koohcaa deb kiyéegaloh kihaykaa yijúwí'yida. Ee watifii wati dú onin yijúwí'yii bün, dú apinndi.

⁵³ Dú laasin ga Waasi Kooh eroh, koorohha ga malaakacaada, wayee dú taabukkiwa. Iceen tapishussa na atoh bi kaannda.

⁵⁴ Daa bu-paanaa wiyaakwaa kelohee wo'eencaa Iceen caama, keeñcaagaba caa oñ ndaga ki'aylukki, ba baa d'owuk.

⁵⁵ Wayee, Iceen ga kihafci nak, líiffa na Helaa yisela'i'ya; ya taaginukka asamaan, ya hotta ndamaa Kooh, ya hotta Yéesu ban tuukin hanohha yah-ñaabaa Kooh,

⁵⁶ Iceen wo'"a an:

- Malkat, mi hotin asamaanii lëgíuskin, Kowukii bii tuukin hanoh yah-ñaabii Kooh.

⁵⁷ Daa ba kelohee wo'eencaama, ba dalla kipookoh na tifip, lagussa nofcaagaba, ba íisukka waas kíinoo mílip ga d'ookci.

⁵⁸ Ba fassari bi ba meyca nari teeraa, ba aawwari kitapisoh na atoh ki'appi. Buwaa neehalsee ki'en seedi'da, súukussa kúlticaagaba kakay ga kotcaa oomaa-filaa teeku Sóolda.

⁵⁹ Ga daa ba enee Iceen kitapisoh na atoh tóohdfa, Iceen yaa kíim Kooh an:

- Yéesu, Ha'mudii, te'aa fitiigoo.

⁶⁰ Lëehi'ta, ya yí'"a, lessa koona ga dook an:

- Ha'mudii, kaa taabukba baakaarii wii! Daa ya wo'ee iñaama, ya kaannda. Kaannda Iceen waama, Sóol fareera ga.

8

Buwaa gém ga Yéesufa Sóol hatallaba ga kipesba

¹⁻² Kaannda Iceen waama, Sóol fareera ga. Laakka bífó' bigémi' Kooh baa béebs faraaffaa Iceen, ba accafa, ee ba kodukka lool kaannda Iceen. Ga besaa béríi Iceen apufa, buwaa gémü ga Yéesu ee enu ga Yéerúsaleemfa dalussa kihatalu ga kipesba, hatal wiméeski'. Béebs buwaa gém ga Yéesufa tasaarukohussa ga gohcaa Yúudée na caa Samarii bi tessa apotaa'caa doj.

³ Wayee Sóol ga kihafci, keennda ga d'ook buwaa gém ga Yéesufa, ki'íslukohfa ngémaagaba. Ya yaa aas ga kaannda, ya yaa am buwaa géminda, betoo yaaloo, ya yaa lajba ga kasu.

⁴ Béebs buwaa tasaarukohseedaa nak, baa wíil ga d'uuuy kúlkaa, ba baa yéegaloh Hewhewii winéwí'wii.

Filiip yéegalohha Hewhewii winéwí'wii ga gohaa Samarii

⁵ Fodaama Filiip ka'ta gohaa Samarii, ga teeru wíino daama, ya yaa yéegaloh Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Kiristaa, Músalkaatii dígoheeeda.

⁶ Buwaa ga dëkakaadä tööhfa aawussa kisükuruuk Filiip ndaga kíntaancaa ba keloh ee ba hot ya tumida, ba gémmbari.

⁷ En ki'enaa, rab biyewin meyoħussa na tifip tiyaak ga buwaa d'úukoolinda, ee lafañ biyewin na beeduki' biyewin wékfussa ban.

⁸ Fodaama keeñ-soos wiyaak laakka ga teeraama.

⁹ Wiima lak ga teeraama, laakin baa d'eb da ki'en, ya teeku Simon ee ya enee luhusoh. Bu-Samarii waaru'eera ga iñcaa ya tumeeda. Ya tikee hafci bo' yiléekí'-solu,

¹⁰ ee béebs, oomaano, yaakoo sükuruukeera iñcaa ya wo'ida. Ba wo'ee gari an:

- Bii yii yérí en doolii Kooh, wii wo'u an wa doj wa mínda.

¹¹ Ba baa sükuruukki dijóff' ndaga ya maafínba kiwaaru'i ga luhuscaa ya tumida.

* 7:46 7: 46 Yakoop bayeera ban teekaa Isarayel † 7:51 7: 51 Wo'eenii Iceen wo' diifa en fodii «buwaa keeñcaa na nofcaa gúrukki» ee waa kiwo' rek kisanj kikelohi' Kooh

¹² Wayee daa Filiip yéegalohee Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Nguuraa Kooh na ga loo Yéesu Kiristaada, béeb bwuwa, betoo yaaloo gëmmba, ba awwa kibétisi'uk;

¹³ bi ga Simon luhusohaa sah gëmmba, ya bétisi'ussa. Ya aawwa kitaabuk Filiip rek. Ya waaru'a lool ga kíntaancaa na enaamacaa cidóoyí'-waa'caa ya hot Filiip tumida.

¹⁴ Apotaa'caa ga Yéerúsaleemda nak, kelohussa an bu-gohaa Samarii te'uunun Wo'eenaa Kooh ga keeñba. Ba wossa Pee' na Saj daama.

¹⁵ Daa Pee' na Saj le'see da, ba kiimi'ta buwaama Kooh, ba laas ga Helii yisela'i'yii.

¹⁶ En ki'ena, lak Helii yisela'i'yii yoosukkii ga yiinoo gaba duum, ba eemeet ga kibétisi'u ga teekii Yéesu, Ha'mudii.

¹⁷ Waa ennda da, Pee' na Saj tikkussa, yaa en béeb yah ga haf, doo ba baa han kilaas ga Helii yisela'i'yii.

¹⁸ Simon hotta an Helii yisela'i'yii yoosukin ga dook bwuwa ga waa apotaa'caa tikkfa yah ga hafda. Ya waa'ta kineehal Pee' na Saj heéli,

¹⁹ wo'"a an:

- Onattoo ban kimín iñuma dú tumida, doonaa baa mi tik yah ga haf béeb ya laas ga Helii yisela'i'yii.

²⁰ Wayee, Pee' loffari an:

- Koparumgaraa sanju'at ee fu sanju'uk nawa. Iñaa Kooh onoh, fu foony an fu míndi kilom na heélige?

²¹ Fu laakoo wa' na bak ga iñii yii ndaga keeñigaraa júbpia ga fíki Kooh.

²² Kon hebukaa jafaa halaatumgaraa wibóní' wuma dúuy, fu aaw kikíim Ha'mudii, en danaa ya bayallaa halaatumgaraa wibóní' wuma, en an mínikinaa!

²³ En ki'ena, mi hotin an fu liif na ki'iñaan ee fu ñaam-baakaa'.

²⁴ Simon dalla kitaas an:

- Kíimfsattoo Ha'mudii na kihaffúu, en danaa iñci dú wo'fa wiinoo gaca dalooroo.

²⁵ Pee' na Saj, ga waa ba seedi'a, ba yéegalohha Wo'eenii Ha'mudii bi ba lèehí'ta, ba baa boyuk Yéerúsaleem; ee ga waasaa, ba baa yéegaloh Hewhewii winéwí'wii ga dék ciyewin ga gohaa Samarii.

Filiip bétisi'"a baa dék Ecoopíi ga waas Gaasaa

²⁶ Laakka bes, malaakaas Ha'mudii wo'"a Filiip an:

- Koluka, fu ka' bak iñaa hanoh meyyaa'-noh yah-sejfa, fu taam waasaa meyoh Yéerúsaleem aaw Gaasaada. Waasaama koorohssuu diimada.

²⁷ Filiip dalla kikoluk yaa yah. Ya hídohha na bo' yiyaal yaa meyoh kúlkkaa Ecoopíi, baa nak enee baa yóomdu hen. Ee baa yéri en tuukkoh-alalaa buuraa Ecoopíi yibetiyyaa wo'si Kaandaascfa. Ya karee Yéerúsaleem kijaamuk Kooh,

²⁸ ee ya enee kiboyuk kaanba. Baa, lak yugin ga sareetaagari yaa jan Kéyítfaa Ísayíi, sëldíiga-Koohaaraa bïnda.

²⁹ Helaa yisela'i'ya wo'"a Filiip an:

- Gaawaa kitíin fu daf sareetaas waanee.

³⁰ Filiip foola, dabpa sareetaa, ya kelohha baa yaa jan ga Kéyítfaa Ísayíi, sëldíiga-Koohaaraa bïnda, ya meeckissari an:

- Iñii fu janfa, fu ínohin yen ga sahe?

³¹ Baa taassa an:

- Mi laakkii baa lóogísohfanndoowanaa, mi tuman na bi mi ínoh iñii wa waa' kiwo'da?

Lèehí'ta ya wo'"a Filiip kilap ga sareetaa, ya yun ga yahaaci.

³² Kufekatkii ya enee na kijan ga Kéyítfaa Ísayíi, sëldíiga-Koohaaraa enee kii: «Fodii baal, ya bayussa ki'apunee, fodii kubaalkaa fiippia ga fíkii baa enndi na kinenda, fodaama, ya lègíssii kíuwci.

³³ Ya torohfussa ee ken onndiiri kayoh.

Kumuunci laguunun ee ya foñnjii lam..»

³⁴ Baa kúlkoh Ecoopíifa, meeckissa Filiip an:

- Wo'aaroo en nebpaaanaa, sëldíiga-Koohaaraa wo' loo ba dii? Wo' na hafcinoo, wo' ga fo' yiliis?

³⁵ Waa ennda da, Filiip béebla wo'eenaa, ya abohha ga iñaa Ísayíi, sëldíiga-Koohaaraa wo' yaama, ya yaa lóogísohíti Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesufa.

³⁶ Daa ba en na kiyahda, ba le'a ga dekataa taakin músu, lèehí'ta baa wo'"a Filiip an:

- Man músu mee, iñii kokohan ya mi bétisi'u?

[

³⁷ Filiip wo'"ari an:

- En an fu gëmin ga keeñigaraa béeßwanaa, fu míñ kibëtisi'u.
- 'Baa wo"ari an:
- Mi gëmin an Yéesu Kiristaa yérí en Kowukii Kooh.]
- ³⁸ Ga saasi, baa dalla kinakoh sareetaa tuukiru, Filiip na baa yoosukussa ga dhuuy mûsúmaa, Filiip bëtisi'ari.
- ³⁹ Daa baa mey mûsúmaa hen, Helii Ha'mudii bëffa Filiip, baa kulkoh Ecoopüida hotissiiri. Wayee baa yaa yah waasci na keeñ wisóosi'.
- ⁴⁰ Filiip nak, meyneera teeraa Asot, ya yaa yéegaloh Hewhewii winéwi'wii; ya taammba teeru na teeru, bi ga daa ya le'oh teeraa Sesareeda.

9

Sóol gëmmba ga Yéesu

(Tumeen 22: 6-16; 26: 12-18)

¹ Wiima lak Sóol yii lís kidiguk ki'ap télibéecaa Ha'mudii, ya ka'ta ga ha'-kaadaa sarahohcaa kikíimmbi, këyítfaa ya teewohan ga buwaa kuliuk ga jaangu-yaawúu'caa ga teeraa Damaasda,

² en danaa buwaa ya laak daama ee boku ga waasii Ha'mudiifa, ennda beti, ennda yaal, ya amba, ya haydohfa Yéerúsaleem.

³ Lak ya yaa ga waas Damaas, ee ya deeyin teeraa, dalla kilaak lee'laataa meyoh asamaan: wa ennda mareet ga dlookci, bi wiillari.

⁴ Ya keennda kakay. Ya kelohha koonaa, kaa wo"i an:

- Sóol! Sóol, iñii tah ya fu hatalloo ga kipes?

⁵ Ya taassa an:

- Kiyaakii, fu yérí en baa? Koonakaa wo"ari an:

- Mi yérí en Yéesu yii fu hatal ga kipesfa.

⁶ Wayee koluka nak, fu aas dhuuy teerum. Daama, fu hay kiwo'u iñaa fu jom kitumda.

⁷ Buwaa taabee narida tuukussa, títussa bi ba mínoo kiwo', ba kelohee ga koonakaa wayee baa hottii bo'.

⁸ Sóol kolukka, wayee ga daa hascaagari buuldfa tóoh, ya hotissi dara. Ba ammbari ga yah, kile'dohhi teeraa Damaas.

⁹ Tummiba bes kaahay, caa ya hotoo, ya ñammbii, ya anndii.

¹⁰ Wiima, lak laakin ga teeraa Damaas télibéenaa teeku Anañaas, Ha'mudii feeñukkari ga heey wo"ari an:

- Anañaas! Anañaas taassa an:

- Mi yee, Ha'mudii.

¹¹ Ha'mudii wo"ari an:

- Karaa diima-diima kaan Yúdaa, ga waasaa wo'u waasaa wiylóhlí'waadfa, fu meekisoh baa teeku Sóol ee meyoh teeraa Taarsada. Ya yaa da, ee diima deñ yaa kíim Kooh.

¹² Ya hotin ga heey baa teeku Anañaas, aassa gari ga kaanfaa, tikkari yah ga haf doonaa ya hotis.

¹³ Anañaas nak wo"a an:

- Ha'mudii, mi kelohin ga bo' biyewin iñcaa cibóní'caa baa yaama tum buwaagaraa ya Yéerúsaleemfa.

¹⁴ Ee sah ya hayin dii, taam na doolaa sarahohcaa bïyaakbaa onndi, kibay béeß buwii en na kikiim ga teekfuda.

¹⁵ Wayee, Ha'mudii wo"ari an:

- Karaa hen rek, baa yaama mi yérí tanukki kijeriñukohhi, ya le'doh teekiigoo ga fikii buwaa enussii yaawúu'da, fikii buu'cii, na fikii bu-Isarayeel.

¹⁶ Mi hayyi kiteeb na kihaffoo béeß coonucaa ya jom kiday ndaga teekiigoodsa.

¹⁷ Waa ennda da, Anañaas ka'ta, ya aassa kaanfaa. Ya tikká Sóol yahcaagari, wo"ari an:

- Sóol, mbokiigoo, Yéesu, Ha'mudii yaa feeñukeeraa ga waasaa fu koorohee kihay diifa, yérí wossoo garaa en danaa fu hotis, ee fu liif na Helii yisela'íyii.

¹⁸ Ga saasi, iñcaa man na wéesée-jén keenohha hascaa Sóol, ya hotissa. Waa ennda da, ya kolukka bëtisi'ukka.

¹⁹ Lëehí'ta ya ñammba, ya mínnida kituuk.

Sóol yaa jégiroh Hewhewii winéwi'wii ga Damaas

Waa ennda da, Sóol tessa na télibéecaa Yéesu ee dëku teeraa Damaasfa, bi sammiba kimañañ.

²⁰ Ya sekki iñaa maañ, ya aawwa kijangat ga d'uuuy jaangu-yaawúu'caa an Yéesu yérí en Kowukii Kooh.

²¹ Béef buwaa kelohee iñaa Sóol wo' yaama, waaru'ussa bi baa wo' an:

- Cab! Hanaa enndii bii yii yérí enee ga Yéerúsaleem, yaa hatal ga kipes buwii gém ga Yéesuda? Enndii ki'am buwii gém ga Yéesu, na kibayba Yéerúsaleem ga sarahohcaa biyaalkbaa haydoheeri diine?

²² Sóol nak wénja da kiyégis ga jangataagari. Yaawúu'caa déku Damaasdfa, laakussii iñaa ba wo'anndi ndaga ya teeweeba hen bi lee'ta an Yéesu yérí en Kiristaanii.

²³ Ka'ta bi maañja, yaawúu'caa hotohussa ga díkaantiba ki'ap Sóol,

²⁴ wayee Sóol yéenjngä iñaa bok ga. Wekoo, nohoo ba baa watuk, bi ga halcaa teeraa, doonaa ba mínni ki'ap.

²⁵ Waa ennda cfa, télíbécää Yéesu Sóol jégfreeda bayussari ga wek, ba ekkari ga Kosu, yoolussari ga fenoo mürraa dëkkaa doonaa ya míin kisaan.

Sóol ka'ta Yéerúsaleem

²⁶ Sóol le'a Yéerúsaleem, ya waa'ta kitaam na télíbécää Yéesufa, wayee béeëb niikkari ndaga ba géméerii kayoh-kayohdfa an ya enin télíbée Yéesu.

²⁷ Waa ennda cfa, Barnabaas bebparsi, bayyari ga Apotaa'caa. Ya béestí'taba daa Sóol hoteet Ha'mudii ga waasaa, ee Ha'mudii wo'a narifa, na daa ya daanee kijégíroh ga teekaa Yéesu ga Damaasdfa.

²⁸ Aboh ga besaa bërii, Sóol taammiba naba, ba baa kari, ba baa hayi ga d'uuuy Yéerúsaleem, ba baa jégíroh ga teekii Ha'mudii ga fíkfi béeëb.

²⁹ Ya yaa ka' ga Yaawúu'caa laksi kiGerekdfa, ya yaa saawal naba, wayee baama waa'seeri ki'ap.

³⁰ Buwaa gém ga Yéesufa, daa ba yéeggeeka, ba bayya Sóol teeraa Sesaree. Ya meyohha daama, ya yaa yah waa Tarsa.

³¹ Fodaama, buwaa gémü ga Yéesu déku ga gohaa Yúudée, waa Gélilée, na waa Samariúdfa hannda kilaaku jam. Buwaa baa wén kiyégis ga ngémaa, ba niikkha Ha'mudii ga kipesba, ee Helaa yisela'i'yaam döföhhaba, baa wén kibaatuk.

Pee' wéki'ta Aynee ga teeraa Lídaa

³² Wiima lak Pee' yaa wíil daa en béeëb. Laakka bes, ya ka'ta teeraa Lídaa, ga buwaa en buu Kooh daamada.

³³ Ya laakka daama baa teeku Aynee. Baama lak faanukin tíkiis tiyitnataahay, ndaga ya lafañee hen.

³⁴ Pee' wo'ari an:

- Aynee, Yéesu Kiristaa yérí wéki'taa, koluka fu lari' haffu fayaanfigaraa. Ga saasi Aynee kolukka.

³⁵ Daa béeëb bù-Lídaa na béeëb gohaa Sarom hotseeri, ba súpittha kipeskaagaba ba gémmba ga Ha'mudii.

Pee' mélisi'ta Tabítaa

³⁶ Wiima, ga teeraa Yopee, lak laakin betifaa teeku Tabítaa ee fa gémmin ga Yéesu. Teekaama wo'si «Dorkaas» ga kiGerek: wérí en «Nuuh». Betifaama dékee ga kitum enaama yijóó'i na kidímal buwaa laakooda.

³⁷ Ga bescaama, betifaa keennda d'úukool, fa kaannda. Fa bookussa, lëehí'ta fa faanussa ga túuyaa hanoh cook ga taahaadfa.

³⁸ Téelíbécää Yéesu ee déku Yopeedfa, lak yéegunun an Pee' yaa ga Lídaa. Lídaa na Yopee úsaayohussii dara. Ba wossa bo' banak ga Pee' kiwo'i an: «Dímaláarii, fu gaawt kihay garíi.»

³⁹ Pee' taammiba naba ga saasi. Daa ya le'ee, ba bayyari túuyaa faraaffaa faanohudaa. Béeëb beticaa biyaalba kaanin ee ba bühúnis Tabítadaa, hayussa gari na tilooyoh. Ba baa teeëpi mariñee'caa na kúltícaa Tabítaa daanee kiñéekí' ga waa ya pesohdfa.

⁴⁰ Pee' meydohhaba béeëba fooh, ya yí'a, kíimmba Kooh. Lëehí'ta ya méeñsukka ga faraaffaa, wo'a an:

- Tabítaa, kolka!

Tabítaa malakka, ee daa ya hoteet Pee' hen, ya kolukka, yuñnga.

⁴¹ Pee' ammbari ga yah, dímallari ya koluk. Lëehí'ta Pee' bayya buwaa gémunun Kooh enu dada, na beticaa biyaalba kaaninda; ba hayya, ya teeëpaña Tabítaa, lak mílsin.

⁴² Ifiaa hew yaama síwwa ga teeraa Yopee ee bo' biyewin gémussa ga Ha'mudii.

⁴³ Waa ennda cfa, Pee' tessa ga Yopee bi maañja ga kaan bo', yaa teeku Simon ee ya iñaa tíyoh-on.

10

Korney hotta malaakaa Kooh ga heey

¹ Laakeera ga teeraa Sesaree baa teeku Korney. Ya kuliyuki bo' bitéemée' ga lagaa soldaa'caa bū-Room wo'si «Ítalíida».

² Baa yamaa enee bo' yigëmí' Kooh ee niikeera Kooh ya na bū-kaanci béeëbba. Ya yewineera kidímal yaawúu'caa laaksoodfa ee ya tagohéeríi na kikiim Kooh.

³ Laakka bes, ga wahtu kigoonaluk, iñaa ammbari fodii heey, ya hotta fan malaakaa Kooh feeñukki, wo"ari an:

- Korney!

⁴ Korney ennda hascaagari jak ga malaakaa, ya dalla kitíit, meekissari an:

- Kiyaakii, iñii laak ya? Malaakaa wo"ari an:

- Kooh tookin iñii fu kiímmibida ee ya hotin dii fu amdohi būwii laakoodfa.

⁵ Diima nak wosaa bībo' Yopee, ga bāa teeku Simon ee bāysi Pee'.

⁶ Ya yaa ga kaan baa teeku Simon, yaa tīyi on ee kaanci faa ga yahaa giiyaa.

⁷ Ga waa malaakaa wo'ee nari ka'da, Korney bayya ga súrgacaagari banak, na soldaa' yigëmí' Kooh ga bāa ya kuliyukfa.

⁸ Ya bēestí'ta tóoh iñaa heweeda, lēehí'ta, ya wossaba teeraa Yopee.

⁹ Ga kooh-wiisfaa, lak būwaa Korney woseedfa bāa ga waas ee bā deeyin teeraa Yopee. Wiima lak Pee' lapin dook taahaa kaan Simon, tiyoh-odaa, kikíim Kooh ga wahtu cuunoh.

¹⁰ Kiyaab daþpari, ya waa'ta kiñam. Lakanaa ya yaa tíkfu cuunoh, iñaa ammbari fodii heey,

¹¹ ya hot Asamaan lēgískin, iñaa man na piis wiyaak, waa abu ga siñdaacaa cinikiiscaa waa yoosuk, meyoh asamaan.

¹² Ga dūuy piisaama, heet rawaa en bēëb waa ga: ennda ha'-kot cinikiis, ennda bii fasukida, ennda heet selaa en bēëb.

¹³ Laakka koonaakaa wo' Pee' an:

- Pee' kolka, fu ap, fu ñam!

¹⁴ Pee' taassa an:

- Múk, Ha'mudii, mi mosoo kiñam iñaa tabin na iñaa settii ga fikii Kooh.

¹⁵ Koonaakaa wo'issa kotaak kukanakkaa an:

- Iñaa Kooh wo' an setin ga fikíici, kaa tīkwa iñaa tabin.

¹⁶ Iñama, ennda daa waas kaahay, lēehí'ta ga saasi píisaa lappa asamaan.

¹⁷ Lak Pee' jaahli'in ee yaa lís kiraas ga helci ati iñaa ya hot yaama waa' ya kiwo'. Wahtaama nak būwaa Korney woseedfa le'ussa, ba meekisohha bi bā le'a kaan Simon, bā tuukka ga hal-kaadaa.

¹⁸ Ba bēytohha, bā meekisohha an:

- Simon yii wo'u Pee'ca en ga kaanfii fiine?

¹⁹ Pee' nak, lak yaa lís kihalaat ga iñaa ya hotdfa, Helaa yisela'i' yaa dallari kiwo' an:

- Bo' bāahay bee ee soolukussaa.

²⁰ Kolka fu yoosuk fu taam naba ee kaa laak hel kanak ga, ndaga mi yérí wosbā.

²¹ Pee' yoosukka, ka'ta ga būwaa, wo"aba an:

- Mi yérí en bii dū waa' kihotfa. Iñii enee kottúu ya?

²² Ba taassari an:

- Korney, yaa kuliyuk ga soldaa'caadfa, yérí wossii. Ya enin bāa júwin ee niikin Kooh, ee bēëb yaawúu'cii seedi'inka gari. Laak malaakaa Kooh dígalli kibaylukkaa fu ka' kaanci, ya súkúrukkaa ga iñaa fu jommbi kiwo'fa.

²³ Waa ennda da, Pee' paafdochhaba dūuy kaanfaa, ya néehí'tafa daama bi Kooh wiissa. Ga kooh-wiisfaa, Pee' tīkukka ga waas, yaa yah naba. Laakeera bībo' bāa benndi ga būwaa gēmu ga Yéesu ee déku Yopeeda.

²⁴ Ga besaa tīk gada, ya le'a teeraa Sesaree. Wiima nak, lak Korney hídírohin būkaanci na fiiliimun-kumuuncaagari, bii sekki.

²⁵ Ga waa Pee' en na ki'aas kaanfaada, Korney hayya, kihídohnee nari, ya jafukka kakay ga kotcaagari, yi'a ga fikíici.

²⁶ Wayee Pee' ammbari, yaa bēwi'ti, wo"ari an:

- Kolka Korney! Mi ban, mi bo' doj fodii garaa.

²⁷ Lēehí'ta Pee' yaa saawal nari bi bā aassa kaanfaa. Pee' nak hotta būwaa ga dūuy kaanfaa, hídírukohuunun biyewin.

²⁸ Ya dalla kiwo' an:

- Fodii díi díu ínohkada, baa en yaawúu' hoonohuunun ki'aboh na baa enndii yaawúu' ee hoonohuunun ki'aas kaaanci. Wayee Kooh teewinndo, mi na kihaffoo, an Ken jomoo kiwo' bo' an kitaam nari tabin wala an ya settii.

²⁹ Kérí tah mi laakkii hel kanak ga kihay díi ga wii díu báylukkooda. Kon diimada soolii enee ya?

³⁰ Korney taassa an:

- Laakin bes kaahay ga wati, ga wahytti díu kiimohi Kooh ga kigoonaluk díu enoh wii sii'da, mi enee díi ga kaanddo, mi yaa kíim Kooh. Mi yéenjngiinaa, mi hotta bo' yaa ekukin kultí címélíci', meyin mél ga fíkiúroo,

³¹ baa wo'"aroo an: «Korney, Kooh tookfinndaa iñaa fu kiimeerida, ee ya hotin ga díi fu took kidímal báuwii laakooda.

³² Diima nak, wosaa bífó' teeraa Yopee, ga bo' yaa teeku Simon ee báysi Pee'. Ya yaa ga kaan bo' yaa teeku Simon, iñaa tíyoh-on ee kaanci faa ga yahaa giyyaa.

³³ Ga saasi mi wosohharaa kikoo'née, ee ga díi fu hayinda, iñii fu tumdfa jofin. Kon díi béeþpi díi bee ga fíkiú Kooh kisükúruk béeþ iñii Ha'mudii nakkaa kiwo'"fida.»

Jangataa Pee' ga kaan Korney

³⁴ Waa ennda día, Pee' béeþpa wo'eennaa, wo'"a an:

- Diima, mi ínohin kayoh-kayohdfa an Kooh tík báuwii ba wíinoo ga fíkiúci.

³⁵ En ki'enaa, béeþ baa fu niikki, ee fu tumi iñaa júwin ga fíkiúcinaa, ga heetaa fu míin kibokoh ga eldúnaa tóoh, fu neþlo hinndi.

³⁶ Ya wosohin wo'eenaagari ga bu-Isarayeel, ya yéegalohha ga díuuþba Hewhewii winéwí'wii haydoh jam kesida, koorohha ga Yéesu Kiristaa, yíi en Ha'mudii báuwii béeþ ga eldúnaa.

³⁷ Ga iñaa tík ga waa San báytoh báuwa kibétisi'ukneedfa, díu ínohin iñaa hewe, síwwa ga kúlkaa Yúudéé béeþ ee daloh ee gohah Géfiléeda.

³⁸ Yéesu Nasareet yaama, Kooh faleeri, so'tari doolaa meyoh ga Helii yisela'i'yii, ya yaa wíil daa en béeþ kitum enaama cijófi', ya yaa wéki' béeþ báuwa Seytaani laakee dooli ga dookbaða ndaga Kooh taabee nari.

³⁹ Díi nak, díi seedi'in béeþ iñaa ya tum ga kúlkaa yaawúu'caa na báan ga Yéerúsaleemda. Ba appari ga waa ba daayci ga kuraanaada.

⁴⁰ Wayee ga besaa wukaa haywaa tík gada, Kooh milísi'tari, onndari kifeeyuk.

⁴¹ Ya feeñukkii nak ga báuwii béeþba wayee enee ga báuwa Kooh tanukee balaa bériúnaa, ba en seedida: ennda díi bii, díi bokin nari kiñam na ki'an ga waa ya milís ga báuwa kaaninda.

⁴² Yéesu yaama, yéri ebillíi kijangat ga díuu heetii yaawúu'cii na kiseedi' an Kooh yéri falli ki'atti báuwii pesda na báuwii kaaninda.

⁴³ Séldíiga-Koohcaa béeþba seedi'uunun ga Yéesu an: béeþ baa fu gém garinaa, ga doolaa teekaagari, fu hay kibaylu baakaa'caagaraa.

Helaa yisela'i'ya yoosukka ga báuwa enussii yaawúu'da

⁴⁴ Lakanaa Pee' yaa lís kiwo' fodaama, Helaa yisela'i'ya yoosukka ga dook béeþ báuwa enee na kisükúruk wo'eenaagariða.

⁴⁵ Yaawúu'caa gém ga Yéesu ee taamsee na Pee'da, jaahli'ussa lool ga daa Helaa yisela'i'ya Kooh onohda yoosukin báan ga báuwa enussii yaawúu'da.

⁴⁶ En ki'enaa, ba kelohee báuwa baa wo' lak ciliis ee bá baa kañ kiyakkaa Kooh. Waa ennda día, Pee' dalla kiwo' an:

⁴⁷ - Bo' míin báuwii bii kihoonoh kibétisi'u ga múusú ee lak fodii garuu, bá laasin ga Helii yisela'i'yiine?

⁴⁸ Fodaama ya ebilohha bá bétisi'u ga teekii Yéesu Kiristaa. Léehí'ta bá kíimbari ya tes nába bi sam kímaañ.

11

Pee' béstí'ta báuwa gém ga Yéesu díku Yéerúsaleemda iñaa ya tumfa

¹ Waa ennda día, apotaa'caa na mbok-kerceencaa enu ga gohah Yúudéedfa kelohussa an bíi ga báuwa enussii yaawúu'da sah laasuuunun ga wo'eennaa Kooh.

² Ga waa Pee' boyuk Yéerúsaleemda nak, yaawúu'caa gém ga Yéesuda baa ña'ti an:

³ - Iñii tah ya fu aas kaancaa báuwa enussii yaawúu'da bi sah fu ñam nába?

⁴ Daamaнак Pee' awwaþa kibéestí' wíinoo wíinoo tóoh iñaa heweefda.

⁵ Ya wo'"aba an:

- Laakee bes mi enee na kíim Kooh ga teeraa Yopee, iñaa ammbaroo fodii heey, mi hotta enaama waa yoosukoh asamaan, waa hay kakay mannda na piis wiyaak, waa abu ga siñdaacaa cinikiiscaa, wa hayya bi garoo.

⁶ Mi malakka duuygaa dijófí' mi hotta ga rab, ha'-kot nikiiscii na rab luufcii na bii fasukida, na selcii.

⁷ Waa ennda dfa, mi kelohha koonakaa wo'"oo an: «Pee' kolka, fu ap, fu ñam.»

⁸ Wayee mi taassa an: «Múk Ha'mudii, ndaga iñaa tabin kiñam na iñaa settii ga fikiífu mosoo ki'as kúuwroo.»

⁹ Koonakaa wo'issa ga asamaan kot kukanak an: «Iñaa Kooh wo' an setin, kaa tilkwa iñaa tabin.»

¹⁰ Iñaa tummba dfa bi ennda waas kaahay, lëehí'ta tóoh boykidohussa asamaan.

¹¹ Ga wahtaama siiy, laakka bo' baahay baa hayu kaanfaa dí enoheeda. Ba meyohee teeraa Sesaree ee ba wossee garoo.

¹² Helii yisela'í'yii wo'"aroo kika' naba ee mi hanat kilaak hel kanak ga. Fodaama mbok-kerceenccii biyitniinoobii dí hot bii taabussa naroo bi ga kaan Korney.

¹³ Korney nak bëestí'tarii an laak malaakaa Kooh hayee gari ga kaanci, wo'"ari an: «Wosohaa teeraa Yopee kikoo'nee Simoj yaa teeku Pee'da.

¹⁴ Ya hayyaa kiwo' wo'encaa onanndaa kimúc, fu na bu-kaanfu bëeëbba.»

¹⁵ Daa mi dal naba kiwo' hen rek, Helii yisela'í'yii yoosukka ga dlookba fodaa ya yoosukee ga dlookkuu ga dalaaraad.

¹⁶ Ga saasi, mi níndisukka wo'encaa Ha'mudii wo'ee an: «Sañ bëtisi'ee ga müsú, wayee dí, dí yah kibëtisi'u ga Helii yisela'í'yii.»

¹⁷ Kon, waa Kooh yëri onba Helii yisela'í'yii fodii díi ya oneeruuwa ga waa du gëm ga Yéesus Kiristaa, Ha'mudiida, mi mínee ba ki'en bi mi kokoh Kooh kitum iñaa ya waa'da.

¹⁸ Daa buwaa kelohee wo'encaaama, ba laakkissi iñaa ba wo'an ee ba baa kañ Kooh an:

- Kon kay kayoh, Kooh onin bi ga buwaa enussii yaawúu'da kisúpit kipeskiigaba, doonaa baa laas ga kipeskii kukayohkii.

Jaangu tuukdussa ga teeraa Añcoos

¹⁹ Kihatal ga kipeskaa laakee, ga waa Iceen kaanda, tahha buwaa gëm ga Yéesusufa wesohha daa en bëeb. Ba ka'ta bi ga gohaha Fenísii na waa Sípa' giyaa wiilida, na waa Añcoos, ba baa yéegaloh wo'encaa Kooh wayee ba eemdoheewa ga yaawúu'caa doj.

²⁰ Wayeenak laakeera gaba buwaa meyohee Sípa' na teeraa Síreen, baa ka' Añcoos kiyéegalohnee ga buwaa enussii yaawúu'da Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesus Kiristaa, Ha'mudiida.

²¹ Doolaa Ha'mudii taammiba naba bi bo' biyewin gëmussa ee ba súpitta kipeskaagaba, ba gëmmba Ha'mudii.

²² Buwaa gëm ga Yéesus ee dëku Yéerúsaleemfa kelohussa iñaa laakdfa, ba wossa Barnabaas Añcoos.

²³ Ga waa ya le'da, ya hotta daa Kooh hín kibarkeel buwaamada, keeñci soossa ga lool. Ya yaa daasha bëeëbba ba taabuk ngëmaa ba laak ga Ha'mudiida na keeñ wiyégisi'.

²⁴ Barnabaas nak enee bo' yijófí', yaa líifin na Helii yisela'í'yii na ngëm baa. Fodaama, bifo' bëigëñ gëmussa ga Ha'mudii.

²⁵ Waa ennda dfa, Barnabaas ka'ta teeraa Tarsa kikoo'nee Sóol.

²⁶ Daa ya hoteeri, ya haydohhari Añcoos. Ba baa, ba tummba kíis kimúlúj ga duuy télíbibéecaa Yéesus ee enu ga Añcoosfa, ee ba jégi'ta bo' bëigëñ. Buwaa gëm ga Yéesusufa deb kibáyu «bikerceen» ga teeraa Añcoos.

²⁷ Ga bescaama, laakkä sëldiga-Koohcaa meyohu Yéerúsaleem, hayussa Añcoos.

²⁸ Yiinoo gaba, ee teeku Agabus, Helii yisela'í'yii ínohlukohhari an a' wiyaak hay kilaak ga eldúuna tóoh, ya yéegalohha ka. En ki'ena, araama laakka hidukoh lak buu' Kólóot yëri nguurukee ga jamaanaama.

²⁹ Waa ennda dfa, mbok-kerceencaa ga Añcoosfa júwohussa ga kiwosoh dímal ga mbok-kerceencaaagaba enu ga gohaha Yúudéeda, yaa en bëeb ga iñaa ya míñ ki'erohda.

³⁰ Ennda iñaa baa tumfa: baa wosohha ga yaakcaa ga jaangucaa ga Yúudéeda iñcaa baa onohda, Barnabaas na Sóol bayuca.

12

Saak apussa, Pee' lagussa ga kasu

¹ Ga jamaanaama, Eroot, buuraa ennda ga kisodal bifo' ga kerceencaa.

² Ya gú'lukka na kalab hafaa Saak, yaak San.

³ Daa ya hotee an iñaa ya tumfa neblöhin yaawúu'caa, ya amlukka Pee' baa. Iñamaa hidukohee ga feetaa yaawúu'caa ñamohi mbúurúcaa tumsoo lëwíi'da.

⁴ Daa ya amlukee Pee', ya lajngari ga kasu, ya tuuki'ta laj cinikiis ga soldaa', ca hëyroohi kiwatuk: lagaa en bëeb soldaa' binikiis. Ya waaree Paakaa* paafaa ya bayyi ga fikii buwaa, ba atti'i.

⁵ Fodaama, Pee' yaa watuku ga kasaa ee kerceencaa enussa ga kikiimi'ti Kooh ga daa ba wëñ kimínda.

Pee' meydohussa ga kasaa

⁶ Buu' Eroot tuukkee ga kibay Pee' ga fikii buwaa ya atti'u. Wayee ga wekaama ee kooh-wiisfaa ya jomee ki'atti'ohuda, Pee' enee na kineeh ga dikäanti soldaa' banak, ee lak yahcaagari pokuunun gaba na ceen kanak. Ga kuuw-halkaa kasaa, laakka soldaa'caa tuuk da kiwatuk.

⁷ Laakka malaakaa Ha'mudii mey mël ga fikiiici, túuyaa lee'ta lañ. Malaakaa feek'i'ta Pee' ga hébúusaa, yúunndari, wo"ari an:

- Kolka gaaw! Ceencaa poksee ga yahcaa Pee'da, keennda.

⁸ Malaakaa wo'issari an:

- Pëkirukka, fu ekuk ñafa'ciigaraa. Pee' tummba da. Malaakaa tikka ga an:

- Ekukaa kultifiigaraa, fu taam ga fenooroo.

⁹ Pee' taammiba ga fenoo malaakaa, meycä kasaa. Ya géméerii sah an iñaa malaakaa tum yaama laakin kayoh-kayohda, ya foogee an iñaa heey.

¹⁰ Fodaama ba paaffa soldaa'caa ba deeb gaba kile'da, ba paaffa baa tik gada, ba le'a hal-pewiñaa eewruk teeraadfa. Halaa lëgissa hafwa ga fikiiña, ba meycä, ba taammiba mbedi baa yah. Malaakaa ennda mes, foñnjari.

¹¹ Ga dekataama, Pee' handa ki'inoth iñaa laakfa, ya wo"an:

- Mi ínohin kimma, kayoh-kayohda Ha'mudii yëri wos malaakii garoo, ya müsalinndo ga yah Eroot na bëeb iñaa yaawu'caa waaree dalloofa.

¹² Fodaama töoh lee'ta ga hafaagari, ya yaa yah kaan Mëri, eew Sañ yaa baysi Markada, lak laakin bo' biyewin baa hidirukoh daama, baa kium Kooh.

¹³ Pee' feek'i'ta ga hal-kaadaa, laakka surga yibeti yaa teeku Root, hayya kimalak.

¹⁴ Daa ya ínohsohee koonaakaa Pee', keeñci soossa ga bi ya lëgíssii sah halaa, wayee ya nammba kifool hen kiyéegalnee buwaa ga d'uuydfa an:

- Pee' yëri, yaa tuukka ga halaa, ga fooh.

¹⁵ Ba wo"ari an:

- Hanaa fu dof hen! Wayee ya yégíssa ga an iñaa kayoh. Ba dalla kiwo' an:

- Kon Malaakaagari yëri.

¹⁶ Pee' nak líssa kiféek'i' ga halaa. Daa ba lëgísee, ba hotta an yëri ya, ba waaru'"a.

¹⁷ Pee' müuffa yah ga kúuw kidékóhi' buwaa, ya bëestitaba daa Ha'mudii tum bi meydhohari ga kasaada. Lëehi'ta ya wo"aba an:

- Karat dû yéegalka Saak na mbok-kerceencaa tesda. Lëehi'ta ya meycä, yaa yah sekat wiliis.

¹⁸ Ga waa Kooh wiisfa, soldaa'caa lëyussa lool, ba baa meekisoh iñaa míñ Pee' kidalda.

¹⁹ Eroot ebilohha kiraasnee Pee', wayee ken hottiiri. Ya baylukka soldaa'caa, ya meekissaba daa ba tume bi Pee' saanndada, lëehi'ta ya nakohhaba ki'ap. Waa ennda daa Eroot meyohha gohaha Yúudée, ka'ta teeraa Sesaree, ya ennda daama bi sammiba kimaañ.

Kaanaa buu' Eroot

²⁰ Wiima lak buu' Eroot aylukohin na bu-Tíi', na bu-Sídonj. Buwaama júwohussa ga kika', ba malakneeri. Ba dúkohha na Balastus, yaa tuukuk túuyaa buuraada, ya dimalba ga. Waa ennda da, ba kíimmba Eroot kijúwoh naaba ndaga dúndaagaba töoh meyohee kulkaa buuraa.

²¹ Ga waa besaa ba abeeda le'a, Eroot ekukka kultí-buu'faagari, ya kerukka ga baj-buuraagari, ya yaa jangat buwaa.

²² Buwaa baa fiip an:

- Laak Kooh yaa en na kiwo', enndii bo'-súusúsus doj wo' naruu!

²³ Ga wahtaama siiy, laakka malaakaa Ha'mudii mík Eroot ndaga daa ya e'tii Kooh ndamda. Laakka nasucaa soogu lookaa, baa ñammbi, ya kaannda.

²⁴ Waa ennda daa wo'eenaa Kooh waa wëñ kisíw, télóbéecaa baa wëñ kibaatuk.

²⁵ Barnabaas na Sóol nak, ga waa ba lëehi' kitum lëgëyaagaba ga Yéerúsaleemfa, ba boykissa ee ba baydohha Sañ, yaa baysi Markada.

* **12:4 12: 4** «Paakaa» wëri en feetaa wo'u ga 12: 3

13

Koo h wossa Barnabaas na Sóol

¹ Ga Añcoos nak laakeera biséldíiga-Kooh na bijégíroh-waas ga buwaa gëmu ga Yéesu enu daamada. Enee buwii bii: Barnabaas, Simewon ee baysi Súusús, Lusiyus yaa dëk teeraa Sireenda, Manayene yaa bokee kikoruk na Eroot, gúwernéeraada, na Sóol.

² Laakka bes, ba enee na kijaamuk Ha'mudii ba baa oo', Helii yisela'íyii wo'aba an:

- Faandattoo haq Barnabaas na Sóol, ba tum lëgëyaa tah mi bayohbada.

³ Waa ennda da, ba lëestí'ta ki'oo' na kikíim Kooh, ba tikka Barnabaas na Sóol yah ga haf, ba iüssäba, ba baa yah.

Barnabaas na Sóol karussa Sipa'

⁴ Fodaama Helaa yisela'íyaa wossa Barnabaas na Sóol kika' dëkaa wo'u Selësii, ba aasohha gaal-giyy daama, ba baa yah Sípa' dëkaa giyyaa wíilda.

⁵ Ga waa ba le'a Salamín, ba aawwa kiyéegaloh wo'eenaa Kooh ga dñuu jaanguyaawúu'caa. Sanj-Marka taabee naba ki'amdsöfha ga lëgëyaa.

⁶ Ba húussa dëkaa giyyaa wíilda bi ba meyneeraa teeraa Paafos. Daama, ba hídohha na luhusohaa teeku Baa'-Yéesu. Ya enee yaawíu' ee tikee hafci sélđíiga-Kooh.

⁷ Ya bokee ga buwaa taabi na Sersiyus Polus yaa enee gúwernéé' ga teeraada. Sersiyus Polus yaama nak enee bo' yiléekí'-hel. Ya baylukka Barnabaas na Sóol ndaga ya waaree kikeloh wo'eenaa Kooh.

⁸ Wayee Baa'-Yéesu ee baysi ban Elímaas, luhusohaa ña (teekaa wérí en iñaa ma ga kiGerek) aawwaba kiheñoh, yaa heel ki'ëewdoh gúwernéeraa ga iñaa enndii kigëm ga Yéesu.

⁹ Waa ennda da, Sóol ee baysi ban Poolda líffa na Helaa yisela'íyaa, yíppari has,

¹⁰ wo'ari an:

- Fu Elímaas, fu líif na saboh na kibon ee fu kowu Seytaani mat. Fu waa'tii kihot ga iñaa júwin. Fu iísoo Waasii Kooh wijúwí'wii fu kalañsohifane?

¹¹ Ínoohaa an diima den yahii Ha'mudii hayin kidal ga fookfu. Fu hay kibúum, fu tes da bi maañ, fu hotoo nohií.

Ga saasi, hascaa Elímaas ñúussa, ya búummba yaa túut ga bákaa en béeëf kisëesi' baa nookanndi.

¹² Gúwernéeraa nak, daa ya hotee iñaa laak yaama, dalla kigëm ga Yéesu. En ki'enaa, ya waaru'eera lool ga iñaa ya jégíru ga loo Ha'mudii yaama.

Pool jangatta ga Añcoos Písidíi

¹³ Waa ennda da, Pool na buwaa taabee narifa aasohussa gaal-giyy ga teeraa Paafos, baa yah teeraa Persi ga kúlkaa Pamfilii. Sanj-Marka nak tagohha naba daama, yaa boyuk Yéerúsaleem.

¹⁴ Ba nak, ba meyohha teeraa Persi, ba abissa waasaagaba, baa yah bi ba le'a Añcoos Písidíi. Laakka bes, ba aassa jaangu-yaawúuraa en daamada ga bes Sabat, ba yunjga.

¹⁵ Laakka iñaa jagu ga Kéyítfaa Waasii Móyíis na faa sélđíiga-Koohcaa; lëehí'ta buwaa kuliuyuk ga jaangu-yaawúuraada nakka bifo' kiwo' Pool na Barnabaas an:

- Mbokcii, en laakin iñaa dú waa' kiwo' kidas mbooloomiinaa, dú míminnndi kiwo'.

¹⁶ Waa ennda da, Pool kolukka, ya bëwi'ta yah, buwaa een paay, ya wo'a an:

- Dú bu-Isarayeel na cfú, heetcii ciinoo ee jaamuki Koohdfa, súkú'kattoo.

¹⁷ Koohyii Isarayeel heetiigaruu yérí tanukee bicaasammbuu. Ya tapisi'ta heetii ga waa wa en ga ín, ga kúlkaa Esíptida. Tíkka ga, ya meydohhawa kúlkaa Esípti na dooliyahci.

¹⁸ Ee ga dñuu égi'-dúndagaa bicaasammbuu enoheeda, Kooh toputu'aba iñaa le' tíkis tidaankaah-nikiis.

¹⁹ Waa ennda da, ya dífí'ta heet ciyitnakanak ga kúlkaa Kanaa, ya e'ta bu-Isarayeel heetiigarí kúlkaama.

²⁰ Ee ba lamin ka iñaa jomin kile' tíkis titéemée'-nikiis na tidaankaah-yétíus. Tíkka ga, ya e'taba bi'atti'oh baa kuliukanba bi ga daa Samiyeel, sélđíiga-Koohaa hayohda.

²¹ Waa ennda da, ba kíimmba Kooh ya onba buu'. Kooh nak, onndaba Sawúl, kowu Kíis ee bokee ga geñaa Beesamee. Sawúl ngurukka bi ennda tíkis tidaankaah-nikiis.

²² Léehí'ta, Kooh níssa Sawúl ga nguuraa, ya falla Dëwít ya en buuraa bicaasammbuu. Kooh seedi'a ga buu' Dëwít an: «Mi hotin ga Dëwít kowu Yesee baa neþlo hinndoo ee ya yah kimëti' béeëf iñaa mi waa'».

²³ Ee fodaama, Kooh meydohfin bu-Isarayeel Músalkaat ga níllaa buu' Dëwít fodaas ya dígoheekada, ennda Yéesu.

²⁴ Ee balaa Yéesu hayaa, Sanj-Bétis enee ga kijangat, ya yaa béeþ bu-Isarayeel kisúpit kipeskiigaba, ba bétisi'uk.

²⁵ Bi ga daa kikaanci deeydfa, Sanj lísee kiwo' an: «Dú foon an mi yérí en þa? Mi enndii bii dú sekfa. Baama yii hay ga fenooroo ee kipékis liibcaa ñafa'caagari sah joobinddoo.»

²⁶ Pool wo'issa an:

- Dú mbokciigoo, dú bii dú en tucaasamuntii Abaraham, na dú bii dú en dii dú jaamuki Koohsda, wo'eenii wii onohi kimúcfa, du bérí tah Kooh wosohwa.

²⁷ En ki'ena, þu-Yéerúsaleem na buwaa kuliyuk gabadfa inohséerí baa Yéesu enda ee wo'eencaa seldíiga-Koohcaa ba jagee ga bes Sabataa en béeþfa þan, ba inohéerí iñaa ca waa' kiwo'da. Ee fodaama, ga waa ba tikkki kikaandfa, ba mëti'ta wo'eencaa seldíiga-Koohcaa.

²⁸ Hídaa þan ga daa ba hottii dara iñaa cal ba tikkki kikaandfa, ba kíimmba Pílaat, ya aplukki.

²⁹ Ga waa ba mëti' kitum tóoh iñcaa Bíncaa cisela'ícaa wo' ga loo Yéesuda, ba yóoski'tari ga kuraanaa, ba ekkari ga duuy loyaa.

³⁰ Wayee Kooh miliši'tari ga buwaa kaaninda.

³¹ Buwaa taabee nari, aboh ga gohaa Gélilé bi ga Yéerúsaleemfa, ga waa ya miliſda ya feeñukkaba bes ciyewin, ee béeþ buwaama wati bérí en seedi ga fikii heetii.

³² Ee dí, dí hay kiyéegallúu Hewhewii winéwí'wii wii an:

³³ Iñaa Kooh dígee bicaasammbuufa ya tumfinnduuri, dú, tucaasamuntiigaba, ga waa ya miliši' Yéesu fodaada ka bídú ga Kéyítfaa kañcaa fukanakfaada an: «Fu yéri en Konkuuigoo, mi enin Paamfu wati.

³⁴ Kooh yéegaloherra an ya hay kimilísi' Yéesu, ee Yéesu boykisissoo ga loy.» Iñama yérí ya wo'ee an: «Mi hayyúu ki'e' iñcaa cisela'ícaa mi dígee Dëwít, ee ca calin kigëmdsa.»

³⁵ Ee ga dekat wiliis, ga kényítfaa, ya wo'issa an: «Fu tookanndii biiagaraa yisela'í'yii nop ga duuy loy.»

³⁶ Dëwít, ga jamaanaagari, enee súrga Kooh, ya tummba iñaa Ha'mudii waareeda, ya kaannda, ya acussa ga yahaa bicaasamci, ee faanfaagari nöpin ga duuy loy.

³⁷ Wayee baa Kooh miliši'da, faanfaagari nöppi ga duuy loy.

³⁸⁻³⁹ Kon mbokcii, inohat gaka an yérí tah dú yéegalussa an baakaa'caagarúu bayaluununndúu. Béeþ baa gém gari, Kooh hayyi ki'aboh bo' yijúwí', ee iñama Waasaa Móyíis mínoori.

⁴⁰ Kon watukat iñcaa seldíiga-Koohcaa wo'eedfa keen ga dookkúu.

⁴¹ «Dú hot gane, dú bii dú béeþí haffúufa, hebukkaa dú tití dú aw kinúp, ndaga mi hay kitum ga duuy kipessiúu iñaa wée'taa ga an yii dú béstiruwanaa, dú gëmoo.»

⁴² Ga waa Pool na Barnabaas meyu jaangu-yaawúuraada, buwaa kíimmbaba ba boykis kijégíroh wo'eenaa waama ga bes Sabataa tík gafa.

⁴³ Ga waa buwaa tasohfa, yaawúu' biyewin na bo' biyewin biliis baa niikin Kooh bedussa Pool na Barnabaas. Ga duuy saawalaagaba, Pool na Barnabaas baa daasba doonaa ba wéñ kitik yaakaa'ba ga kijofkaa Kooh teefbaða.

⁴⁴ Ga bes Sabataa tík gafa, iñaa wéñ kiyewin ga bu-teeraadfa, hídirukohussa kisúkrúuk Wo'eenii Ha'mudii.

⁴⁵ Daa yaawúu'caa hotee buwaa biyewinbaa, ba líiffa na keeñ-tam, ba taammiba ga iñaa Pool jégírohfa baa nís, ba baa bassi.

⁴⁶ Waa ennda fa, Pool na Barnabaas laakussa fit kiwo'ba an:

- Dú bérí jomee kideb kiyéegalúu wo'eenii Kooh. Waa dú saginwa kite', dú atti'in haffúu an kipeskaa leehoo taa'da joobinndúu. Kérí tah dí bii yah ga buwaa enussii yaawúu'da

⁴⁷ En ki'ena, iñii yii yérí Yéesu, Ha'mudii ebillíi: «Mi falinndaa ki'en leerii heetcii, doonaa fu le'doh kimückii bi ga daa éldúna topohfa.»

⁴⁸ Buwaa enussii yaawúu'da safarussa ga wo'eenaa ba kelohfa, ba baa kañ Kooh ga wo'eenaaagari ee béeþ buwaa jom kilaas kipeskaa leehoo taa'da gëmussa.

⁴⁹ Wo'eenii Ha'mudii waa wéñ kisíw ga duuy kúlkaa béeþka.

⁵⁰ Wayee yaawúu'caa hicísohussa helcaa beticcaa biliéekí'-teekfaa ga dëkkaa ee niikuunun Koohda, na yaakcaa dëkkaa. Ba sodalla Pool na Barnabaas ga kipesfa, kaalussabáa kúlkaa.

⁵¹ Baama përtukabáa pëndëlaa kotcaa ga dëkaagaða, lëehí'ta baa yah Íkoñom.

⁵² Téelibéecaa ga teeraa Añcoosfa, keeñba soossa, ba líiffa na Helaa yisela'í'ya.

14

Pool na Barnabaas karussa Íkoñom

¹ Pool na Barnabaas tumissa ga Íkoñom fodaa ba tumee ga Añcoos Písidiida. Laakka bes, ba aassa jaangu-yaawúuraa en daamada, ba baa jangat bi bo' biyewin ga yaawúu'caa na buwaa enussii yaawúu'da gëmussa ga Yéesu.

² Wayee yaawúu'caa sagu kigëm ga Yéesuda yasohussa helcaa buwaa enussii yaawúu'da bi ba ekkaba ga kisanj buwaa gëm ga Yéesuda.

³ Hoonohhi bi Pool na Barnabaas maañussa ga Íkoñom, ba faa jangat na fit wiyégísi' ndaga ba óoluteera Ha'mudii. Ee Ha'mudii nak onndaña kimín kitum kíntaan na enaama cidóoyi'-waa'. Fodaama, ya yaa teewoh an iñaa apotaa'caa jangat aaw ga kijofkaagarisa kayoh.

⁴ Bu-teeraa Íkoñom júwohsissii, ba hëgískohha: bii fa'ta na yaawúu'caa, bïinoo farussa na apotaa'caa.

⁵ Yaawúu'caa na buwaa enussii yaawúu'da, na buwaa kuliuk gabada tuukussa ga kisodal Pool na Barnabaas, na kitapisohba atoh bi ba kaan.

⁶ Wayee daa ba yéegeeka, ba ka'ta kisomuknee ga teerucaa ga gohaa Líkawooniida, ennda Lísta', Derbe na iñaa wiil daamada.

⁷ Daama baa, ba aawwa kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesuda.

Pool na Barnabaas ga teeraa Lísta'

⁸ Laakeera ga Lísta, bo' yiyaal yaa yugee daa díinoo rek mínoo kituuk, ya límdohu na kilafäñ ee mosoo kitíin na kotci.

⁹ Laakka bes, ya enee na kisükürük jangataa Pool. Pool yíppari has, hotta an ngëmaa baa laak ga Yéesuda mínnindi kimúsal,

¹⁰ ya wo'"ari didóoli' an:

- Kolka, fu tuuk tek ga kotciigara! Baa dalla ki'en bërit, tuukka, yaa tñin.

¹¹ Daa mbooloomaa hotee iñaa Pool tum yaama, ba baa wo' didóoli ga lakaa bu-Líkawooni an:

- Koohcii súpitkuunun bo', yoosukuunun garuu.

¹² Ba teekka Barnabaas Sës, ba teekka Pool Ermes* ndaga Pool yëri laakee wo'eenaa.

¹³ Laakeera ga yahaa halaa teeraa kaanfaa ba jaamukohi Sës, Koohyaagabä. Baa tumdi Sës sarah ga kaanfaada haydohha, ga kúuw-halcaa, naal-kuuy, yaa líkuunun enaama cimórí' caa taam na sapuus. Ya na mbooloomaa, naalcaama ba waareeba ki'ap kitumi' Barnabaas na Pool sarah.

¹⁴ Daa Barnabaas na Pool yéegee iñama, ba da'sohha kúlticaagaña kiteewoh an ba fa'tii ga, ba íisukka ga mbooloomaa baa fiipba an:

¹⁵ - Héey, biyaay, dû yah ya kitum yuma? Dí ga kihaffii, dí bifo' don fodii garuu. Dí hay dii kiyéegallúu Hewhewii winéwi'wii, dû foñ iñcii cii laakoo jeriñda, dû mëeñsuk, dû éewdoh haffuu ga Koohyii en na kipesda, yii sak asamaanii, kakayfii, giyyii na bëeñ iñcii en gadfa.

¹⁶ Kudewaa, ya íisee heetcii, waa en tóoh waa taabuk waasaagari.

¹⁷ Moona déy, ya dëk ga kitum enaama cijoffi', kiteewoh baa ya enda: yëri onirúu towii meyohi asamaanda, dû laak gëñ iñaa dû ñaman, ya sóosi' keeñnjúu.

¹⁸ Hídaa ga iñaa ba wo'ba yaama tóoh, apotaa'caa laakussa coonu fiyaak kinís mbooloomaa ga kitumi'ba sarah.

¹⁹ Waa ennda ca, laakka yaawúu'caa meyohu teeraa Añcoos Písidií na waa Íkoñom, nookussa buwaa ga haffba, lëehi'ta ba tapisohha Pool na atoh ki'appi, ba fassari bi meyussa nari teeraa, ba foogee an ya kaanin.

²⁰ Wayee, ga waa buwaa gëm ga Yéesu hayu, gíwussarida, ya kolukka, ya aassa teeraa. Ga kooh-wíisfaa, ya taammba na Barnabaas, ba ka'ta teeraa Derbe.

Pool na Barnabaas boykussa teeraa Añcoos Písidií

²¹ Pool na Barnabaas yéegalohussa Hewhewii winéwi'wii ga teeraa Derbe. Ba laakka télibée Yéesu biyewin daama. Lëehi'ta, ba boyukka teeraa Lísta', waa Íkoñom na waa Añcoos Písidií.

²² Ba baa yégísi' keeñcaa buwaa gëm ga Yéesuda, ba baa daasba ba yégísi ga ngëmaa. Ba wo'ee an: «Du jomin kikooroh ga coonu ciyewin paay, dû han ki'aas ga Nguuraa Kooh.»

²³ Ga jaangaa en bëeñ, ba tannda ga bifo' baa kuliyukan ga buwaa. Lëehi'ta, ba kíimmba Kooh, ba oo'ta, ba díñkaanndafa Ha'mudii, yii ba gëm garifa.

* 14:12 14: 12 Sës na Ermes teek koohcaa Gerekcaa

²⁴ Ga waa baa meyoh daamadfa, baa koorohha gohaa Písídíi, baa ka'ta waa Pamfilíi.

²⁵ Ba yéegalohha wo'eenii Kooh ga teeraa Persi, lëehí'ta baa hayya teeraa Atalíi ga daa gaal-giyycaa teerida.

²⁶ Ba aassa gaal-giyy daama, baa boyuk teeraa Añcoos Sírii, daa ba díjkaanohsee ga kijofkaa Kooh baa tum lègéyaa baa meyoh kiméti'da.

²⁷ Ga waa baa le'fa, baa hídirohha bhuwaan gém ga Yéesufa, baa béstí'taba tóoh iñcaa Kooh tum koorohha gabada. Ba béstí'taba ban daa bhuwaan enussii yaawúu' asuu ga ngémaada.

²⁸ Ba tessa na bhuwaan gém ga Yéesufa bi sammiba kimaan.

15

Saawal laakka ga Yéerúsaleem ga loo kerceencaa enussii yaawúu'da

¹ Laakka bifo' baa meyoh gohaa Yúudée hayussa Añcoos Sírii. Ba aawwa kijégi' bhuwaan gémmin ga Yéesufa an: «Binaa dú gúrukki fodaan daa Waasaa Móyiis nakohkadanaa, dú minoo kimúc.»

² Pool na Barnabaas lenjcohussa naba, laakussa naba ñaroh witamóhi' ga iñamaa. Waa ennda da, bhuwaan gém ga Yéesufa abussa an Pool na Barnabaas na bifo' baa bok gaba jomuunun kika' Yéerúsaleem ga apotaa'caa na bhuwaan kuliuyuk ga jaangaa Yéesu en daamada, baa wo' ga iñamaa.

³ Bu-jaangaa Añcoos erussaba iñaa baa sooluk ga baaawaagabada, baa baa yah. Ba koo'ta gohaa Fenisií na waa Samarii, baa béstí' daa bhuwaan enussii yaawúu' asuu ga kigém ga Yéesufa. Iñaa laak yaama, soossa keeñ béeñ bhuwaan gém ga Yéesufa.

⁴ Ga waa baa le' Yéerúsaleemda, bu-jaangaa na apotaa'caa na bhuwaan kuliuyuk ga jaangaaada teerukkaba. Lëehí'ta, baa béstí'taba tóoh iñcaa Kooh tum kooroh gabada.

⁵ Wayee, laakka bifo' ga Férisiyeejcaa ee gémüunun ga Yéesu, baa koluk, wo'ussa an:

- Buwaan enussii yaawúu' baaama ee gémü ga Yéesufa jomuunun kigúruk, ee baa wo'u kitaabuk iñaa Waasii Móyiis nakoh kitumfa.

⁶ Apotaa'caa na bhuwaan kuliuyuk ga jaangaaada hídirukohussa kimalak iñamaa.

⁷ Ga waa baa nookohha ga iñamaa bi maañja, Pee' dalla kikoluk, wo'an:

- Mbokcii, fodii dú ínohkada iñaa Kooh tanukeeroo ga díkaantirúu maañin. Ya tanukeeroo kiyéegal bhuwii enussii yaawúu'da Hewhewii winéwi'wii, doonaa baa kelohwa ee baa gém garí.

⁸ Ee Kooh yii inohin iñaa en ga keeñ baa en béeñfa, teewohin an ya tookinba ga waa ya onba Helii yiselaa'i'yii fodaan ya oneeruruurida.

⁹ Ee laakkii kitansoh kúnoo kaa Kooh tum ga díkaantiruu naba. Ee baa setfin keeñcaagabaa ndaga ngémaa baa laak garida.

¹⁰ Kon iñii tah ya dú waa' Kooh kitooñ ga kikoo' bhuwii enussii yaawúu' gémü garida díofcaa, ennda dú, ennda bicaasammbuu, dú mosooca kimín kikooruk.

¹¹ Ee sah, dú yaawúu'cii dú gémmin an dú múcín ndaga yérmaandaa Yéesu, ee baa ban, baa gém iñamaa.

¹² Waa ennda da, mbooloomaa ennda cel. Buwaan baa súkúruk Pool na Barnabaas, baa baa béstí'ba kíntaancaa na enaamacaa cidóoyí'-waa'caa Kooh tumee, kooroh gabaa ga leeloo bhuwaan enussii yaawúu'da.

¹³ Ga waa baa lëehí' kiwo'fa, Saak tikka ga an:

- Súkúrukat mbokcii!

¹⁴ Simon béstírinndúu daa ga dalaaraa, Kooh hayya ga bhuwii enussii yaawúu'da, ya tanukka ga d'uuuya heetaa enan wuuci.

¹⁵ Ee iñii ya wo'fa taabohin na iñaa sélđíiga-Koohcaa wo'eeda ndaga bíduunun ga kékýtaan:

¹⁶ «Iñii yii paafaa, mi hay kihayis ee mi hay kitawahis kaanfi Dëwít, fii búreeda, mi hay kihéwíris iñii lis ga kitessa, mi tuukirisfa.

¹⁷ Fodaama, iñii tes bo' ga ēldúnaafa aaw kiraas Ha'mudii ee ban bi ga béeñ heetcii mi tanuk ca en cuurooda aawsan kiraas Ha'mudii.

¹⁸ Iñamaa yéri Ha'mudii wo', ee ya mëti'si iñaa ya waayukee kitum ee ínohukin kumééñ'faa.»

¹⁹ Saak tikka ga an:

- Tahiin bi mi ga kihaffoo, mi am an dú hanat kisodal bhuwaan enussii yaawúu' baa ma méeñsukuunun baa bii gém ga Koohfaa.

²⁰ Wayee hoonohoo du bínba ñan, du wo'ba an: ba hanat kiñam koynohkaa sarahohu ga koofcaa, ba abuk ga kifaanuk na baa en béeß, ba abuk ñan ga kiñam koynoh júuraa apu ee ñífaa aamussii, wala ki'an ñíf.

²¹ En ki'ennaa, daloh ga cosaan bi ga wati, laakin ga teeraa en béeß bifo', baa jégírohi iñaa Waasii Móyiis nakoh kitumda, bes Sabataa en béeß ga jaangu-yaawúu'cii.

Kéyít bídussa wosohussa Añcoos ga kerceencaa enussii yaawúu'da

²² Waa ennda da, apotaacaa na ñuwaa kuliyuk ga jaangaa Yéerúsaleemda na béeß kerceencaa daamada júwohussa an ba hay kitán bifo' ga dñuuyba, ba wosba Añcoos, ba taam na Pool na Barnabaas. Ba tannda Yúdaa ee baysi Barsabaas, na Sílaas. Ba banak béeßba, ñuwaa gém ga Yéesufa oneereba cee'.

²³ Ba e'taba kéyít, ee iñii yii yéri bídu ga an: «Dú mbokciigaríi dëku Añcoos, Sírii na Sílisíida, dú bii dñii enndii yaawúu'da, dí bii kéñí'túu dí apotaacii na ñuwii kuliyuk ga jaangii Yéerúsaleemda.

²⁴ Dí kelohin an laakin ñuwaa meyohu dii, hayuunun garúu. Ba ñum jaahallúu, ba ñum hícoh helcumgarúu na wo'eencumgaba ee dí nakkiiña ka.

²⁵ Kéri tah dí béeßpii dí júwohin, dí tanin bifo' baa dí wos garúu. Dí akitohinba na Pool na Barnabaas, filiimunciigarii,

²⁶ bii erohin kumuunba ndaga teekii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuða.

²⁷ Kon dí bii wosoh garúu Yúdaa na Sílaas, ba wo'úu iñii dí bín ga kékítfiida.

²⁸ En ki'ennaa, Helii yisela'i'yii yii narii, dí waa'tiirúu dara kitfk yiibíti', enndii iñcii bo'mínoo kifoñ ciinaa:

²⁹ kaa ñamat koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, kaa anat ñan ñíf wala kiñam koynoh júuraa apu hen ee ñífaa aamussii, ee kaa faanukat na baa en béeß. Binaa dú watuk iñcaamanaa, dú hay kitum yijóffí'. Kijaammu-jaammu!»

³⁰ Waa ennda da, ñuwaa tansee wosussadá baa yah Añcoos. Ga waa ba le'da, ba hídrohha béeß ñuwaa gém ga Yéesufa, léeħi'ta, ba e'taba kéyítfaa.

³¹ Fa jagussa ee ñuwaa béeßba keeñba soossa ga iñaa bídu ga kékítfaa yaama ee daasinba ga ngémda.

³² Yúdaa na Sílaas ga kihaffba, ensee bisëldiiga-Kooh. Ba saawalla na ñuwaa bi maañna, kidaasba na kibaatba dooli ga ngémaagaba.

³³ Ba tessa daama bi sammba kimaña, léeħi'ta, Buwaa ísussabá ba boyuk na jam ga ñuwaa woseebada.

³⁴ [Wayee Sílaas nak boyukkii, ya tessa ga Añcoos.]

³⁵ Pool na Barnabaas ñan tesussa ga Añcoos, ee ba banak taabussa na bifo' bïyewin biliis, baa jégíroh, baa yéegaloh Hewhewii winéwi'wii en wo'eenii Ha'mudiida.

Pool na Barnabaas hégískohussa kitaam

³⁶ Ga besaa tik gada, Pool wo'a Barnabaas an:

- Du ka'sat, du wíil tóoh teerucaa du yéegalohee wo'eenii Ha'mudii gacada, du waaknee mbokcaa gémüunun ga Yéesu enu dada.

³⁷ Barnabaas nak, waa'ta kibaydoh Sañ yaa baysi Markada,

³⁸ wayee Pool tookkii Marka taam naba ndaga daa yaama foñeeba ga teeraa Pamfilii, taabissii naba ga lègéyaa ba enee na kitumda.

³⁹ Ba nookohha ga iñama bi faf ba hégískohha. Barnabaas taammba na Marka, ba aassa gaal-giyy, baa yah kúlkaa Sipa'.

⁴⁰ Pool nak tanukka kitaam na Sílaas. Mbok-kerceencaa díñkaanohhaba ga kijofkaa Ha'mudii, ba baa yah.

⁴¹ Ya wílla gohaha Sírii na waa Sílisíi, ya yaa daas ñuwaa gém ga Yéesufa, ba yégiñ ga ngémaa.

16

Tímotée taammba na Pool na Sílaas

¹ Waa ennda da, Pool ka'ta Derbe, léeħi'ta ya paaffa bi ga Lísta'. Daama laakeera baa gémien ga Yéesu ee teeku Tímotée. Timotée yaama, eeci enee yaawúu' gémmba ga Yéesu ee paamci enee Gerek.

² Ya nak, mbok-kerceencaa dëku Lísta' na íkoñomda hotsee kijúb gari.

³ Pool waa'ta ya taam nari. Ya bayyari kon, gú'tari ndaga yaawúu'caa dëk ga gohaamada. En ki'ennaa, béeßba ínohseera an paam Tímotée iñaa Gerek.*

* 16:3 16: 3 Gerekcaa laakséerii baah kigú' oomaa-yaal

⁴ Ga dhuuy teerucaa baa kooroheeda, Pool na Sílaas baa yéegaloh iñcaa apotaa'caa na buwaa kuliuk ga jaangaa Yéerúsaleem amda, baa nakkaba kitaabukca.

⁵ Fodaama, kerceencaa baa wëñ kiyégis ga ngëmaa ee ba baa wëñ kibaatuk besaa en béeß.

Helii yisela'i'yii wo'"a Pool kika' Maseduwaan

⁶ Pool na Sílaas baa wíil ga gohaa Fírigíi na waa Galaat ndaga lak Helii yisela'i'yii hoonohinba kiyéegaloh wo'eenii Kooh ga gohaa Aasíi.

⁷ Ga waa ba ka'bíi ba deeyca gohaa Misiida, ba waa'ta ki'aas gohaa Bítiníi wayee Helii Yéesu onndiiba ka.

⁸ Waa ennda da, baa húussa ga gohaa Mísíi, baa yah Torowaas.

⁹ Laakka bes ga wek Pool hotta ga heey bo' yaa dék Maseduwaan. Baa tuukin ga fíkiici yaa kíimmbi an: «Hayaa Maseduwaan, fu sommibíi!»

¹⁰ Daa Pool hotee iñaama ga heey, ga saasi díi tummba tóoh kika' Maseduwaan ndaga lak wéerinndíi[†] an Kooh yérí ebillíi kiyéegalohnee Hewhewíi winéwi' wii daama.

Lídíi gémmba ga Yéesu ga teeraa Filiip

¹¹ Waa ennda da, díi aassa gaal-giyyi ga teeraa Torowaas, díi yolohha Samotaraas dékkaa giyyaa wiilfa. Ga kooh-wiisfaa, díi ka'ta bi ga Neyapólís.

¹² Kolkokha daama, díi ka'ta Filiip, teeraa wëñ kilaak solu ga gohaa Maseduwaan bu-Room te'da. Díi yunjngaa teeraama bi sammiba kimaaní.

¹³ Ga besaa Sabat, díi meyca teeraa, díi ka'ta seereena húlúwaa ndaga lak díi foogin an daama jomin kilakaak dekataa yaawíu'caa jaamukohi Kooh. Laakeera beticaa hidírukohu da, díi yunjngaa naba, díi saawalla naba.

¹⁴ Ga beticaama, laakeera yaa teeku Lídíi ee meyohee teeraa Tíyaatíi'. Ya enee toonoh píis, píiscaa síupu ciyo'oh ee seerin, ee ya niikeera Kooh. Ya yaa súkúrukkiij dijójíi' ndaga lak Ha'mudii légisín keeňaagari, en danaa ya gém wo'eencaa Pool.

¹⁵ Ya bétisi'ussa, ya na bu-kaanci, lëehí'ta ya wo'aríi an:

- Hayat, díi sagacukkoo ga kaanndo en an dú tookin kayoh-kayohfa an mi gëmin ga Ha'mudiinaa. Faf ya ekkarii ga kika' kaanci.

Pool na Sílaas lagussa ga kasaa teeraa Filiip

¹⁶ Laakka bes, ci enee na kiyah dekataa kíimohsi Koohfa, díi hídochha na súrga yibeti yaa rab am, onndari kimín kilíiruk. Kilíiruk kaama haydohfeera ha'-kaancaagari kopa' wiyewin.

¹⁷ Ya yaa taabukkíi, mi na Pool, ya yaa fiip didóoli' an:

- Buwii bii béríi en súrgacii Kooh yii ga dookaa-dookfa. Ba hay kiyéegallúu waasii onohi kimúcdá!

¹⁸ Ya tummba iñaama bes ciyewin. Ka'ta bi Pool kappa ga, ya dalla kimëeñíruk, wo'"a rawaa an:

- Ga teekii Yéesu Kiristaa, mi ebillaa fu meyoh ga betifii! Ga saasi rawaa meyca ga súrgaa yibetiyyaa.

¹⁹ Daa ha'-kaancaa súrgaa yibetiyyaa hotee an ba abissii yaakaa' kilaakis dérém gari, ba ammba Pool na Sílaas, ba fitísohhaba bi ga paanaa dékkaa ga fíkkí atti'ohcaa.

²⁰ Ba tuuki'taba ga fíkkí bu-Room baa kuliuk ga dékkaadfa, ba épírohha an:

- Buwii bii biyaawúu' ee ba bii hícíoh dékiigaruu.

²¹ Ba bii jégíroh díi baahcaa waasiigaruu hoonohinnduu kitook, hoonohinnduu kitaabuk, du bu-Room.

²² Mbooloomaa ban taammba naba ga, ba keennda ga dlook Pool na Sílaas. Atti'ohcaa nakohha kidfol kúltícaa Pool na caa Sílaas ee ba rípu na ngee'.

²³ Ga waa ba ríppaabaa na ngee' bi faancaa ilohha, ba lajnガaba ga kasaa. Ba wo'"a baa watuki kasaada ya foñ helci gaba dijójíi'.

²⁴ Daa baa watuki kasaada wo'see iñaama, ya lajnneeraaba ga túuyaa hanoh dhuuy ga kasaada, ya ekkaba jéen ga kotcaa.

²⁵ Ga bák leeloo wek, Pool na Sílaas baa kíim Kooh, baa kañnji na kiyek. Buwaa bífino abu ga kasaabaa nabada baa súkúrukba.

²⁶ Waas kiinoo kakayfaa yéngélukka bi tawahaa kasaa waa yéngéluk. Béeb halcaa kasaa dalla ki'en kúpit légisukka, ee jéencaa pokohsee buwaa abu ga kasaada cepsíuska.

²⁷ Baa watuki kasaada tüitta ga péní, yúudukka; daa ya hotee halcaa kasaa légískin gépit, ya dalla kidfol kalabfaagari, ya yaa yah kiharuk, ndaga ya foogee an buwaa lanjee ga kasaada béeßba núpuunun.

[†] 16:10 16: 10 Lükkaa yérí en na kiwo' ndaga ya bokee ga baawaa.

²⁸ Wayee Pool fiippari didóolí' an:

- Túuk kaa tumka; dí béebspíi dí bee!

²⁹ Baa watuki kasaada dalla kimeekisoh lampu, íisukka ñuuuy kasaa na jaa', ya keennda kakay ga kotcaa Pool na Sílaas, ya yaa saak.

³⁰ Waa ennda ña, ya meydohhaha kasaa, ya meeckissaba an:

- Tiyaatii, mi jom ya kitum bi mi kimúc?

³¹ Pool na Sílaas taassari an:

- Gëmaa ga Yéesu Ha'mudii, fu hay kimúc, fu na ñu-kaanfu.

³² Pool na Sílaas nak yéegalussari wo'eenii Ha'mudii, ya na béeþ ñuwaa dék ga kaancida.

³³ Ga wahtaama siiy ga wekaa, baa watuki kasaada taammba na Pool na Sílaas, ya tissa gaañcaagaba, lëehi'ta ya bëtisi'ukka ga saasi, ya na ñu-kaanci béeþha.

³⁴ Ya ñayya Pool na Sílaas kaanci, tofi'taba kanu. Keeñci soossa lool ya na ñu-kaanci ndaga daa ña gëmin ga Koohdfa.

³⁵ Ga waa Kooh wiisfa, atti'ohcaa ñu-Room ga dëkaada wosussa ñibo' kiwo' baa watuki kasaada, an:

- ñisa Pool na Sílaas ña yee'!

³⁶ Baa watuki kasaada yaa fool kiyéegal Pool an:

- Atti'ohcaa nakuununndoo ki'íissúu dú yee'. Kon diimada, dú míinin kimey dú yee' na jam.

³⁷ Wayee Pool wo'"a ñuwaa wosseeda an:

- Ba feeklukinndii ga fíki béeþ, dí koo'tii ga ki'atti'u ee dí bok ga ñu-Room; lëehi'ta, ba lañngaríi ga kasu. Diimada nak ba waa' kilokuk ba ñíissú ee ken yéegoo. Múk mínoo ki'en, ba hayat na kihaffba meydohhhi!

³⁸ Buwaa wosseeda karussa, wo'ussa atti'ohcaa ñu-Room ga dëkaada wo'eenama. Daa ña ñohee an Pool na Sílaas boku ga ñu-Room, ña tiitta.

³⁹ Ba hayyaba kibayaluknee na kihaffba, ba meydohhaha kasaa; ba kíimmbaba ba mey dëkaagaba.

⁴⁰ Pool na Sílaas meyussa kasaa, ba ka'ta kaan Lídíi. Ba laak kerceencaa daama, ba daassaba ga ngëmaa, lëehi'ta ba baa yah.

17

Pool na Sílaas karussa teeraa Tesaloník

¹ Pool na Sílaas koorussa teeraa Amfípolis na waa Apolínii, ba ka'ta teeraa Tesaloník. Daama Lak yaawúu'caa laakuunun jaangu da.

² Fodaa ya meeree ka kitumfa, Pool ka'ta jaangu-yaawúuraa. Ya tíkísohha bes Sabat kaahay, caa ya saawali na ñuwaa ga loo Bíncaa cisela'ícaa.

³ Ya yaa lóogísohi'baca, ya yaa teefba ga iñaa Bíncaa wo'da an: «*Kiristaanii jomee kikaan, tík ganaa ya mílis.» Kiristaanaama, yéri en Yéesu yii mi yéegaloh diisa.

⁴ Laakka ga yaawúu'caa, ñuwaa gëm iñaa Pool na Sílaas wo'fa, ba taabukkaba. Fodaama ñan, laakka ñiGerek bigéñ ñaa niikin Kooh, na beti biléekí'-teek ñiyewin ñaa hay taabukussaba.

⁵ Waayee kisiis kiyak ammba yaawúu'caa ñíinoo, ba hídirohha ga wilíilkohcaa ga mbedicaada, ba négirohha mbooloo wiyaak, ba hícisohha teeraa, ba íisukka kaan Saasoon ki'amnee Pool na Sílaas, ba ñayya ga fíki ñu-teeraa.

⁶ Ba hottiiba daama, ba nammba ki'am Saasoon na bimbok-kerceen biliis, ñayussaba ga atti'ohcaa ga teeraada, ba baa fiip an:

- Buwaama hícisohuunun éldúna tóohwa ee diima nak ña le'in dii.

⁷ Saasoon dapinba ga kaanci. Ba béeþba nak, ba tumi iñcii saafaadukoh na iñii buu' Sesaa' nakohdfa ee ba wo' an laakin buu' yiliis yaa teeku Yéesu.

⁸ Wo'eencaaama púdi'ta faancaa ñuwaa na caa atti'ohcaa ga teeraada.

⁹ Saasoon, ya na ñuwaa ñaysee narifa, ba tíkussa kifay kopa' doonaa ñaa han ki'ísu.

Pool na Sílaas karussa teeraa Beree

¹⁰ Daa wekaa le'ee, mbok-kerceencaa amfohha Pool na Sílaas, ba ka' teeraa Beree. Ga waa ba' le' teeraa Bereeda, ba ka'ta jaangu-yaawúuraa.

¹¹ Yaawúu'caa ga teeraa Bereeda wéñfussa ñaa ga teeraa Tesaloníkdfa kiwaa' bo'. Ba safata ga kite' Wo'eenaa Kooh ga keeñba, ee besaa en béeþ ña jagi Bíncaa cisela'ícaa kiheel ki'ínoh ati iñaa Pool jégírohdfa taabin naca.

¹² Bo' ñiyewin gaba gëmussa ga Yéesu, ee ga Gerekcaa laakka beti biléekí'-teek ñiyewin na yaal ñiyewin ñan ñem ga Yéesu.

¹³ Daa yaawúu'caa Tesaloník kelohsee an Pool yaa yéegaloh Wo'eenii Kooh ga teeraa Beree, ba ka'ta daama ban, ba aawwa kiheel coow na kihícisoh helcaa buwaa.

¹⁴ Buwaa gém ga Yéesufa gaawussa kibay Pool giyaa, ya aas gaal-giyy daama, ya yee'. Sílaas na Tímotée nak tesussa ga Beree.

¹⁵ Buwaa naksee kibay Poolsa bédussari bi ga Ateen, lëehí'ta baa boyuk Beree. Pool bëyrohhaba kiwo' Sílaas na Tímotée, ba dawukki ga iñaa wëñ kigaaw.

Pool ga teeraa Ateen

¹⁶ Ga waa Pool en na kisek Sílaas na Timotée ga teeraa Ateenda, keeñci leehha ga daa ya hot dëkaa lífin na nataalcaa ba tík koohfada.

¹⁷ Ya ka'ta jaangu-yaawúuraa, ya yaa saawal na yaawúu'caa na buwaa bïinoo enussii fiyaawúu', ee niikuunun Koohdfa. Ee besaa en bëeb, ya yaa saawal na buwaa ya hídohi naña ga paanaa dëkaa.

¹⁸ Laakeera daama bïjégíroh baa wo'u bi'Épíkuriyen na bi'Estóyísíyen*, baa daanee kisaawal na Pool. Bii wo'ee an:

- Moo jawulii yii, ya waa' ya kiwo'?

Bïinoo an:

- Man na ya en na kiyéegaloh koohcaa dú ínohoo!

En ki'ena, Pool yéegalohee loo Hewhewii wo' ga loo Yéesu na loo kimílskaa buwaa kaaninha.

¹⁹ Waa ennda cfa, ba taammba nari, ba báyyari ga paanaagaba wo'si Ayeropaasdfa†, ba wo'ari an:

- Dí waa' fu wo'íi iñaa lee' ga iñii yi'asyii fu jégírohda,

²⁰ ndaga fu tangalinndii na wo'eencaa ken ínohoo, ee dí waa' ki'ínoh iñii ca wo'da.

²¹ En ki'ena, bù-Ateen na sagaccaa dëku teeraadfa tumsee rek lëgëy kisükúruk na kibéestí' hewhew.

²² Pool nak dalla kituuq ga fikii buwaa enee ga paanaa Ayeropaas, wo'a an:

- Dú, bù-Ateen, mi hotin an en ngémää dú laakinwa lool sah.

²³ En ki'ena, wii mi tíidísek ga teeriigarúu, mi yaa malaksukoh iñcii dú jaamukida, mi hotin wíinoo gaca waa bídu an: «wuu Koohyíi dí ínohoodsa.» Iñaa dú jaamuki yaama ee dú ínohoorifa, yérí mi hayyúu kiyéegal.

²⁴ Kooh yii sak eldúnada na bëeb iñcii gada, yii en Ha'mudii asamaanii na kakayfiida, dëkoo ga kaanfaa yah bo'-súsusús hëwi'.

²⁵ Ya soolukkii ban bo'-súsusús tumi'ti yen. En ki'ena, yérí oni bëeb buwii kumuun, ki'ílk na bëeb iñcaa tík gada.

²⁶ Ya kooroh ga bo' yínoo, ya sakka bëeb heetcii, ya onndabäa kidék daa en bëeb ga eldúna, ya hëgisohi'taba jamaanucii laakida, ya fiisi'taba teki'tii dii ba jom kidékhofda.

²⁷ Ya tumumba iñama, doonaa fodii baa en na kiséméemí, buwii aawwi kiheel kihot; ee en ki'ena, ya úsaayyi yíinoo garuu.

²⁸ En ki'ena, yérí onnduu kipes, kika', na kihay na ki'en ga eldúna, ee bídochciigaruu wo'uunun an du bítowuci baa

²⁹ Kon, waa du bëri en towutiigari, du jomoo kifoonj an Kooh man na nataal wúrúus, wuhéelis, wala atoh, waa bo'-súsusús pes bi morin ga kineb helci.

³⁰ Kooh malakkissi kiñak ki'ínohkaa buwii kudewaa. Diimada baa en bëeb daa ya enoh tóoh ya yii bayyi, ya súpit kipeskaagari.

³¹ En ki'ena, ya abin bes, waa ya yah ki'atti' bëeb bu-éldúna ee kooran waas. Ya tanukin baa yah ki'atti'da. Iñama ya teewinwa bëeb ga waa ya mílisi' baa yaama ga kikaanfa.

³² Daa ba kelohee Pool meydohha ga kúuwci loo kimílis ga kikaan, ba aawwari kiñawal. Bïinoo wo'ussari an:

- Bes kiliisaa, dí súkúrukkaa ga iñum fu wo' yuma.

³³ Waa ennda cfa, Pool meycä yaa yah.

³⁴ Moona, laakka gaba buwaa gém iñaa ya wo'da, ba taabukkari: ennda fodii Dénfis yaa bokee ga bù-paanaa wo'si Ayeropaasdfa na betifaa teeku Damaríis na bifo' biliis baa taabee naña.

18

Pool ka'ta teeraa Korenti

* ^{17:18 17: 18} Épíkuriyen na Estóyísíyen Widewaawaa jégíroh an neblaat laak solu ga iñaa en bëeb. Waa tík gadfa jégíroh ki'abuk ga tóoh iñaa newin. † ^{17:19 17: 19} Teek janjan ga teeraa Ateen, daa atti'ohcaa daanee kihídohuda. Paanaa atti'ohcaa eruunun teekaama diima.

¹ Waa ennda dfa, Pool kolukohha teeraa Ateen, ya ka'ta teeraa Korenti.

² Ya hídochha daama na yaawúu', yaa teeku Akilaas. Akilaas límohu gohaa Pom ee lak ya hanee kimeyoh kúlkaa Ítalíi, ya na Pírisíl, bætici, ndaga Kólóot buuraa yiyaakyaa kúlkaa Room yéri nakohee an yaawúu'caa bæébba meyat teeraa Room.

³ Pool nak ka'ta gaba, ee waa ya bok naba lègëy kihëwí' mbaa'-on, ya dëkka naba, ba taammba kilégéy.

⁴ Bes Sabataa en bæéb Pool ka' jaangu-yaawúuraa ya jangati, kiheel kinook yaawúu'caa na buwaa enussii yaawúu'da ga ngëmaa.

⁵ Sílaas na Timotée meyohussa teeraa Maseduwaan, baa hayya, laakussa Pool teeraa Korenti. Pool nak éewrukkaa kiima ga kiyéegaloh wo'eenii Kooh, ya yaa yéegal yaawúu'caa an kayoh-kayohdfa, Yéesu yéri en Kiristaanii.

⁶ Yaawúu'caa nak baa heñohhi, baa aawwari kibas, Pool përtukka pëndëlaa kúlticaagari*, ya wo''aba an:

- Binaa dú sañku'aa, ínohat an dú fëri tìk haffúuka. Mi, mi setin ga wic. Diimadfa mi yii yah ga buwaa enussii yaawúu'da.

⁷ Ya kolkokha daama, ya ka'ta kaan Títiyus Yustus, bo' yiniiki'-Kooh ee kaanfaagari deeyoh na jaangu-yaawúuraa.

⁸ Kírispus yaa kuliuyuk ga jaangu-yaawúuraada, gëmmba ga Ha'mudii, ya na bu-kaanci bæébba, na bifo' biyewin ga bu-teeraa Korenti, baa súkurukee Pooldfa, gëmussa ga Yéesu ßan, ba bëtisi'ussa.

⁹ Laakka wekaa Ha'mudii feeñuk Pool ga duuy heey, wo''ari an:

- Ka niik dara, wo'a, kaa dëkoh.

¹⁰ Kaa niik dara ndaga mi yii naraa, ee ken mínoo kitik yahci ga dookfu. En ki'enaa, bo' biyewin dii ga teerii wii bùuroo.

¹¹ Waa ennda dfa, Pool yuujnga ga teeraa Korenti kíis na caban, ya yaa jëgíroh Wo'eenii Kooh.

¹² Ga jamaanaa Galíyon enoh gúwernëe' ga gohaa Akaydfa, yaawúu'caa bæébba kolukdfussa Pool, baa ammbari, baa bayyari daa atti'ohsifa.

¹³ Daama, baa yammbari an:

- Bii yii heel ki'ek bùuwii ga kijaamuk Kooh na kitaabuk Kooh ee iñii ya jëgírohdfa taammbii na iñii Waasii Móyiis nakohma.

¹⁴ Pool waa'ta kitaas, wayee Galíyon dalla kiwo' yaawúu'caa an:

- Súkú'kattoo dú yaawúu'cii! Enee an ya tum kofeel wala iñaa boninaa, eneenaan mi hayyúu kisukúruk.

¹⁵ Waa dú nookoh loo wo'en, loo teek na loo waasumgarúu, gaama guurúu, mi yahhii ga ki'as.

¹⁶ Waa ennda dfa, ya meydohhaba daa atti'ohsifa.

¹⁷ Daama nak, baa keennda ga dook Sosten, yaa kuliuyuk ga jaangu-yaawúuraada, baa feekki ga fikii daa atti'ohsifa, wayee iñamaa dara bítii Galíyon ga.

Pool boyukka teeraa Añcoos

¹⁸ Waa ennda da, Pool tessa ga teeraa Korenti iñaa maañ. Lëehí'ta, ya tanjohha na kerceenaa daamada, ya aassa gaal-giyy kiyah kúlkaa Sírii, ya taammba na Pírisíl na Akilaas. Balaax ya karaa, ya nenukoh hafaagari ga teeraa Keñkeree ndaga lak iñaa ya digóhee na Kooh ya waatukkadfa leehin†.

¹⁹ Ga waa baa le' teeraa Efreesdfa, Pool tagohha na buwaa ya taabee nabada, ya taammba hanjci. Ya ka'ta jaangu-yaawúuraa kisaawal na yaawúu'caa.

²⁰ Baama kiimmbari kites naba wayee ya sañnga.

²¹ Ga wii ya tanjoh nabada, ya wo''aba an:

- Nef Koohaa, mi hay kiboyuk dii kiwaakneerúu.

Ya aassa gaal-giyy ga Efrees, ya ka'ta teeraa Sesaree.

²² Waa ennda dfa, ya paaffa Yéerúsaleem kikéñi' kerceenaa enu daamada, lëehí'ta ya ka'ta Añcoos Sírii.

²³ Ya ennda daama bi sammiba kimaañ, lëehí'ta yaa yah. Ya koorohha gohaa Galaat ya paaffa waa Fírigíi, ya yaa daas mbok-kerceenaa bæébba, ngëmaagaba wëñ kiyégís.

Apoloos ka'ta teeraa Efrees na waa Korenti

²⁴ Laakka yaawúu' yaa teeku Apoloos ee límohu teeraa Aleksandarí, ya hayya teeraa Efrees. Ya enee bo' yiyúudúki' ee ya ínoheera Bíncaa cisela'i'caa dijófi' ßan.

* **18:6 18: 6** Ga tumeenaama, Pool teewoh an duuci enissii ga iñaa mínanba kidaldfa. Malkat ßan 13: 51. † **18:18**

18: 18 Pool waatukee an iñaa ya digóhee na Koohdfa leehiinaa, ya nenukoo mûk. Malkat 21: 24.

²⁵ Ya jégi'seera Waasii Ha'mudii, ee ya safareera lool ga kiwo' loo Yéesu. Iñaa ya jégírohee garida júweera lool, wayee ya ínohee bétísaan Sanj-Bétís.

²⁶ Ya yaa jangat na fit wiyégsí' ga cnuuy jaangu-yaawúuraa. Daa Pírisíl na Akilaas kelohsee iñaa ya jangatfa, ba bayyari ya taam naña, ba lóogísohi'tari Waasii Kooh bi wéñja gari kilee'.

²⁷ Ya nak, helci ennda ga kika' gohaa Akay. Mbok kerceencaa daamada baattussari kidaas ga iñamaa. Ba binnda buwaa gém ga Yéesu enu daamadaa kényít kiwo'ba ba ammbi díjoffi'. Daa ya le'ee daama, Kooh amdfohhari bi ya laaki'ta buwaa gémü ga Yéesu daamada jeriñ wiyaak.

²⁸ Ya búlla yaawúu'caa ga fikii béeb, ee ya koorohee ga Bíncaa cisela'í'caa, kiteebba an Yéesu yéri en Kiristaanii.

19

Pool ka'ta teeraa Efrees

¹ Wiima lak Apoloos yaa ga Korenti, Pool koorohha gohcaa kúlkaa na janjancaada, lëehí'ta ya hayya teeraa Efrees. Ya hotta bimbok-kerceen daama, meekissaba an:

² - Ga wii dú gém ga Yéesufa, dú laaseera ga Helii yisela'í'yíine? Ba taassari an:

- Dí mossii kikeloh wo'u an Helii yisela'í'yíi yii ga.

³ Pool meekissaba an:

- Kon dú laas ga bétísi wiida? Ba taassari an:

- Dí laas ga bétísaan Sanj-Bétís tumeeda.

⁴ Pool wo"aba an:

- Ee; Sanj bétísi'ee buwaa tookee kisúpit kipeskaagabada, ee ya wo'ee bu-Isarayeel kigém ga baa yah kihay ga fenoocifa. Baama nak Yéesu yéri.

⁵ Ga waa ba keloh wo'enaamada, ba bétísi'ukka ga teekii Yéesu, Ha'mudii.

⁶ Pool tikkabáa yah ga haf ee Helii yisela'í'yíi dalla kiyosuk ga dlookba. Ba baa wo' ga lak ciyewin caa bokkii, ba baa jangat wo'eencaa meyoh ga Kooh.

⁷ Buwaa enee daamadaa jomeera kile' bo' bidaanjkaah na banak.

⁸ Waa ennda dfa, Pool ka'ta jaangu-yaawúuraa, ee daama iñaa le' ñiin kaahay ya yaa jangat na fit wiyégsí', ya wo'ee loo Nguurii Kooh, ya yaa heel kigémlukoh buwaa súkurukeerida.

⁹ Wayee laakka gabaa baa yégis ga haf, ba sajnja kigém, baa ñiaawal Waasii Ha'mudii ga fikii buwaa béebba. Waa ennda dfa, Pool foñjabáa, ya bayya téelibéecaa Yéesu, ee besaa en béeb, ya yaa jégi'ba ga ekoolaa baa wo'si Tíranusdfa.

¹⁰ Pool jégírohha da bi ennda tíkiis tanak ee fodaama béeb buwaa dék gohaa Aasiida, ennda yaawúu'caa, ennda buwaa enussii yaawúu'da kelohussa Wo'eenii Ha'mudii.

Kíntaancaa laakee ga teeraa Efreesda

¹¹ Waa ennda dfa, Kooh yaa tum kíntaan cidóoyí'-waa' ga Efrees koorohha ga Pool.

¹² Fodaamaa buwaa baa fieb gúree-piis wala úuf, caa mosin kile' ga faanfaa Pool, ba baa tikca ga díukkoolí'caa. Ee fodaamaa buwaa baa wak, rabcaa baa meyoh gabaa.

¹³ Laakeera yaawúu'caa enee kiwíil daa en béeb kikaal rab ga buwaa. Fodaama, ba jéemmba kikooroh teekaa Yéesu, ba kiimi' buwaa rab amfa. Ba wo'ee rabcaa an:

- Ga teekii Yéesu Pool yéegalohdfa, mi ebillúu kimeyoh ga bii!

¹⁴ Iñamaa, baa wo'si Sefaa ee bokee ga sarahohcaa yaawúu'caa bìyaakbaada, towutaagari tiyitnatanaktaa daanseeraka kitum.

¹⁵ Wayee, ga waa ba tummbaka, rawaa taassafa an:

- Mi ínohin Yéesu mi ínohin baa en Pooldfa, Wayee dú, dú bëri en ba?

¹⁶ Baa rawaa abeedfa dallafa kisooj, wéñnjaba dooli, gaañsohhaba, dfa'sohha kúlticaagabaa, ba meyca kaanfaa, ba núppa.

¹⁷ Bu-teeraa Efrees béebba yéegussa iñaa laak yaama. Yaawúu'caa na buwaa enussii yaawúu'da, béebba títtusa, teekaa Yéesu, Ha'mudii erussa cée' wiméti'.

¹⁸ Biyewin ga buwaa gémfa hayussa, wo'ussa fanj ga fikii béeb iñcaa ba enukoheeda.

¹⁹ Biyewin ga buwaa daanee kiluhusdfa, haydohussa kénytacaa ba luhusoheeda, ba négírohhaca jal wiinoo, ba ték'i'taca ga fikii béeb. Cadamfaa kénytacama karin ga júnicaa leehoo.

²⁰ Fodaama, ga doolaa Ha'mudii, wo'eenaa Kooh waa wéñ kisíw ee doolaagawa waa wéñ kihotuk.

Coow kolukka ga Efrees

²¹ Ga waa iñcaama paafdfa, Pool ammba ga helci kika' Yéerúsaleem, ya kooroh gohaa Maseduwaan na waa Akay. Ya wo'ee ga helci an binaa mi le' daamanaa, mi jomin kika' Room ban.

²² Ya wossa banak ga buwaa ya taabi nabada. Buwaa ensee Tímotée na Erasti. Ya ga khifaci nak, ya tessa ga gohaa Aasii bi sammiba kimañañ.

²³ Jamaanaama, coow wiyaak kolukka ga Efees ndaga Waasii Ha'mudii yéegalohu daamada.

²⁴ Laakee tíwoh hélísa teeku Dímitiriyus, ya tíwee tunataal-héelísta mandarga kaanfaa ba jaamukohi Artémisda. Tunataaltaama nak, haydohdeerari, ya na buwaa lègëy garida hélísi wiyewin.

²⁵ Laakka bes, ya hídirohha buwaa lègëyi garida na bo' biliis baa tumi lègëy kitíb nataal fodaa gabada, ya wo'afa an:

- Biyaay, dú inohin an iñii dú laak ga alalda meyoh ga lègëyiiruu wii.

²⁶ Diiimada nak, dú hotin ee dú kelohin iñcii Pool en na kitumda. Ya wo' an koohcaa bo' hëwí' na yahci enndii Kooh kayoh-kayoh. Ya nookin bo' biyewin ga kigém iñaama, ee ya eemmbii naka dii ga Efees, wayee gohaa Aasii béeëb gomin ga.

²⁷ Iñaama eemanndii ga kibúuk kitíb-nataalkiiruu rek, wayee míin kika' bi ga kibúuk teekii kaanfii Artémis, koohyii yibetiyii yiayaakyii. Ee koohyii yiima Aasii béeëb na tóoh èldúna jaamukiri. Kon nak teekiigari jomoo dfa kiyím.

²⁸ Daa buwaa kelohee wo'enzaama, ba líiffa na tam-keeñ, ba baa fiip an:

- Artémisyii bu-Efees yakin!

²⁹ Díkaantaama béeëb dëkkaa hícisukohha. Ba ammba Gayus na Arístarka baa dëk Maseduwaan ee taamsee na Poolda, ba baa yah nabaa paanaa bu-teeraa.

³⁰ Pool nak waa'ta kimey ga buwaa, wayee buwaa gém ga Yéesusufa iüssüsti ri ya ka'.

³¹ Bi ga sah bïbo' ga filiimuncaagari kuliuyuk ga nguuraa ga gohaa Aasíida, wosohussa gari kiwo'i ya watuk kiton kotci ga paanaa bu-teeraa.

³² Ga wahtaama, buwaa hídirukohee daamada hícisukohussa, coowaa ennda cür ga duuyba. Bii fiipi aneeena, bii fiipi an. Biyewin gaba sah inohsérri iñaa tah buwaa hídirukoh daamada.

³³ Èlíksaan nak, yérí yaawúu'caa kuliukdfee ga fikíifa ga hídoħħamaa. Bibo' ga buwaa hídirukohee daamada béstirussari iñaa laakda. Ya bëwí'ta yah kiwaa' kilayohi' buwaama ga fikii mbooloomaa.

³⁴ Wayee daa ba inohee an ya iñaa yaawúu', ba taammba béeëbba ba aawissa kifiip. Ba fiipin iñaa le' wahtu kanak an:

- Artémisyii bu-Efees yakin!

³⁵ Baa dëkkaa tilku ga yahcida yérí méeñjoh kimín kiyím buwaa doo ba han kidekoh. Ya wo'afa an:

- Dú bu-Efees, bii yiida inohoo an kaanfii Artémis yiayaakyii en ga teeriigaruu ee nataaliigari keenoh asamaanda en ban ga teeriigaruu?

³⁶ Dú inohin an ken nookohhii iñaama. Kon enat tek, ee kaa gaawtukat bi dú tum iñaa bokkii ga.

³⁷ Buwii bii dú haydohinba dii ee moona ba bëbpii dara ga kaanfii Artémis, ee ba bassiiri.

³⁸ En Dímitiriyus na buwii taam narida, ba laakoh na bo'aa, ba karat waas: Laakin bescaa tanu ki'atti, na buwaa atti'i iñcaama.

³⁹ En laak enaama ciliis caa dú waa' kipayfunaa, bes ki'atti' le'aa, ca malaku.

⁴⁰ Du watukkiinnaa, du hay kitiku buwaa hícisohi mbooloo ndaga iñii laak watida, ee du mínanndii dara kiwo' ga iñaa tah coowii wii.

Ga waa ya lëehi'ta kiwo' fodaama, ya wesohha buwaa.

20

Pool ka'ta Maseduwaan na Geres

¹ Ga waa coowaa enee ga Efees seemdfa, Pool hídirohha buwaa gém ga Yéesusufa, ya baattaba kidaas ga ngémaa, lëehi'ta ya tankohha naba, yaa yah Maseduwaan.

² Ya taammba gohaama, ya daassa buwaa gém ga Yéesusufa ga ngémaa.

³ Ya kolkokha daama, ya ka'ta kúlkaa Geres, ya tummba daama ñiin kaahay. Ga waa ya bewuk kika' kúlkaa Síriida, ya kelohha an yaawúu'caa pokohuunun nof ki'appi, ya nammba boyuk hen, ya koorohha Maseduwaan.

⁴ Buwaa taabee narida ensee Sopatee', kowukaa Pírus ee ya meyohee Beree, Arístarka na Sokondus baa meyoh Tesaloníkda, Gayus yaa meyoh Derbeda, Tímotée, Tísik na Torofim baa meyohee gohaa Aasiifa.

⁵ Ba dëwírukka, ba sekneeraríi ga teeraa Torowaas.

⁶ Dí nak, ga waa hewaa mbúurúcaa tumoo lëwíi' paafda, dí aasohneera gaal-giyy teeraa Filiip, dí foolla ga giiy bes ciytíus, dí laakneeraba teeraa Torowaas. Dí tumumba daama bes ciyitnakanak.

Pool mílísí'ta Etíkus ga teeraa Torowaas

⁷ Ga noh-soosaa gaawaa, dí hídirukohha kiñam cuuníinfaa Ha'mudii. Pool nak jomee kikolukoh daama ga kooh-wíisfaa. Ya aawwa kijégí' buwaa gém ga Yéesufa, ya ammba kiwo' na buwaa bi ga leeloo wek.

⁸ Dí hídirukohee ga túuyaa hanoh dook ga taahaadfa, dí taalla lampu ciyewin.

⁹ Laakkä oomaa-yaalaat teeku Etíkus ee ya yugee ga kímicaa falanteeraa. Ya ka'ta hëndëen na péní, wiima lak Pool yii lís kiwo'. Ga duuy pénífaa, ya dalla réc, dëegískoh doook taahaa wukahaywaa ba eneeda, ya keennda kakay. Ya bëwíru hen, lak kaanin.

¹⁰ Pool yoosukka, híilla gari, bëëspari, wo'"a an:

- Kaa jaahli'at, ya yii pes!

¹¹ Waa ennda ca Pool lapissa, ya warohha mbúurúaa*, ñammba. Lëehí'ta, ya aawissa kijangat bi ga daa Kooh wíisfa, ya tankohha naña, yaa yah.

¹² Oomaa-yaalaat nak bedussa kaanba lak wíisohin wecen ee helcaa buwaa dalla gari lool.

Pool kolkokha Torowaas ka'ta Míléé

¹³ Dí nak, dí aassa gaal-giyy, dí dëwírukka Pool teeraa Asos, ya wo'ee an dí kihídohan nari daama, dí baydohhi ndaga ya waaree kitíin hen bi daama.

¹⁴ Ga waa ya laakkii teeraa Asosfa, dí aassa gaal-giyy daama, dí baa yah bi dí le'"a teeraa Mítileen.

¹⁵ Dí baa yahis bi dí larjngá na Síyóo ga kooh-wíisfaa. Ga besaa tík gadfa, dí le'"a Samoos, ee besaa tíkis gadfa, dí le'"a teeraa Míléé.

¹⁶ Pool abee an ya yah kiroombuk Efees hen, ya tuukoo da, en danaa ya maañoo ga gohaa Aasíi ndaga ya gaawtukee kitum tóoh, en míñukaa, ya le' Yéerúsaleem balaa besaa Pantakot.

Pool tanjohkha na buwaa kuliyuk ga jaangaa ga Eféesfa

¹⁷ Ga waa dí tee' ga Míléesa, Pool wosohha kibayluk buwaa kuliyuk ga jaangaa Yéesu ga Eféesda.

¹⁸ Baama hayussari kitaas, ya wo'"aba an:

- Dú ínohin dijóffí' daa mi madee narúu ga wii mi en narúu, aboh ga besaa mi dëb kiton kottoo ga gohii Aasiífa.

¹⁹ Mi jaamukee Ha'mudii hen taammba na kiyóoski' haffoo, taammba na ki'aam moon, mi dayca ban coonu, caa yaawúu'caa pokoheroo nofda.

²⁰ Mi ínohin an mi mossorúu kidaak dara iñaa míñinndúu kijeriñ. Mi yéegaleerúu wo'eenii Kooh, mi jégi'tarúu ga fikii bëeb na ga duuy kaancii.

²¹ Mi mosoo ki'iis kibay yaawúu'cii na bëeb buwii enussii yaawúu'da ba súpit kipesba, ba gém ga Kooh, ba gém ga Yéesu, Ha'mudiigaruu.

²² Diimada nak, mi yii yah Yéerúsaleem, Helii yisela'í'yii yéri híi'too ga ee mi ínohoo iñaa sekkoo dada.

²³ Wayee mi ínohin daal an teeraa mi aas tóoh Helii yisela'í'yii yéegalloo an kasu na coonu caa sekkoo.

²⁴ Mi nak, en kipeskiigoonaa mi bítukkii gaka ee mi tíkkiika iñaa yakin. Lebiriigoo tóoh, wéri en kile' ga díi mi aawdfa, mi mëti' sasii Yéesu, Ha'mudii nakkooda, ee wéri en kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii haydoh yérmaandii Kooh laak garuuda.

²⁵ Diimada nak, mi ínohin an dú yahissiiroo kihotis. Mi koorin garúu bëëspúu, mi yaa jangattúu loo Nguurii.

²⁶ Kéri tah mi wo'"iuka watí: baa fu sañku'aa, ínohoo an fu yéri tík haffuka.

²⁷ En ki'enaa, mi yéegalinndúu bëeb iñaa Kooh sek garuuda.

²⁸ Kon watukat haffúu dijóffí', dí watuk ban yopii Helii yisela'í'yii díñkaanndúu kinii'dsa. Fodii biníiroh, toputu'at jaangii Kooh laaki' hafci, koorohha ga kikaankaa Kowukaagarifa.

²⁹ Mi ínohin an mi kolukoh diinaa, hay kilaak buwaa madu na gumuucaa yaawuunun, ba aas ga d'uuyccúu kitasaaroh yopii Kooh.

³⁰ Hay kilaak buwaa boku garúu ba koluk, ba aaw kijégíroh saboh kesi, kiheel buwaa taabukanba.

³¹ Kon watukat, díú níindísuk an tíkiis taahay tee, taa wekoo, nohoo mi ñari yaa en béeþ garúu bi ki'aam moon sah maasiroo ga.

³² Diiimada mi tíkinndúu ga yah Kooh, ya, na Wo'eeniigari barkeellúu; yérí laak doolaa onannduu kiyégis ga ngémii ee ya onndúu kilam iñcii ya faani' þan buwiigarida.

³³ Mi mosoo kidiibuk kilaak héelis, wúruus wala kúlti ken.

³⁴ Dú ga kihaffúu, dú ínohin an yahciigoo céri onndoo kipay sooliciigoo na cii buwii taabi narooda.

³⁵ Mi teewinndúu ga tóoh an dū jom kilégéy fodaama kidímal þuwii laakooda. Du níindísukat iñaa Yéesu, Ha'mudii ga kihafci wo'eeda an: «Keeñ wéñi kisoos ga ki'onoh loo kite!»

³⁶ Ga waa Pool wo'a fodaama bi ya lëehí'ta, ya yí'a naþa béeþba, ya kíimmba Kooh.

³⁷ Waa ennda da, béeþba þaa koduk, þaa gatawukkari, þaa fuunndi.

³⁸ Iñaa tahee keenþa kileehda wérí en daa Pool wo'ba an ba hotsanndiirida. Lëehí'ta, þa bedohha narii bi ga gaal-giyya.

21

Pool na þuwaa taabee nariða þaa yah Yéerúsaleem

¹ Dí tagohha na þuwaa bedohee nariida, dí aassa gaal-giyy, dí yolohha Koos, dékkaa giyyaa wiilfa. Ga kooh-wiisfaa, dí ka'ta gohaha Root, dí meyohha daama, dí ka'ta teeraa Pataraa.

² Daama dí hotta gaal-giyy waa aaw gohaha Fenisií, dí aassa ga, dí þaa yah.

³ Ga waa dí ka' bi dí sénnda Sípa'fa, dí koorohhawa yah-ñaam, dí èewrukka þak gohaha Sírii. Dí tee'ta ga Tíi' ndaga gaalaa jomee kiyóoski' séfaa wa bayeeda daama.

⁴ Dí hotta daama bitéelíbée Yéesu, dí ennda naba bes ciyitnakanak. Helii yisela'i'yii yéegallaba iñaa yah kihewdfa. Ba wo'a Pool an ya hanat kika' Yéerúsaleem.

⁵ Ga waa bescaa ciyitnakanakcaa matfa, dí kolukissa kiyah. Buwaama béeþba bedussaríi, þa na beticaagaba na towutaagaba bi dí meyca teeraa. Daama dí yí'a béeþpíi ga seereenaan giyyaa, dí kíimmba Kooh.

⁶ Lëehí'ta, béeþpíi dí tanjohha, dí nak, dí aassa ga gaal-giyyaa, þa, þa þaa boyuk kaanþa.

⁷ Dí kolkokha Tíi', dí lästi'ta baawaagaríi dí kooroh giyyda ga waa dí le' Potolemayís. Buwaa enu ga teeraama gëmu ga Yéesufa dí ka'taba kikëñi'nee. Dí hoowukka, dí neehha.

⁸ Ga kooh-wiisfaa, dí kolkokha daama, dí ka'ta teeraa Sesaree. Ga waa dí le'a, dí ka'ta kaan Filiip, dí dalla daama. Filiip nak enee þaa yéegalohi Hewhewii winéwi'wii ee ya bokee ga þuwaa biyitnabanakbaa tansee ga Yéerúsaleemfa*.

⁹ Ya laakeera towu tinikiis tibeti, taa onohussii kipañ ee Kooh oneeraþa kiyéegaloh wo'eenaa meyoh gari.

¹⁰ Lak dí enin daama bes ciyewin, Laakka sëldíiga-Koohaa teeku Agabus meyoh kúlkaa Yúudee.

¹¹ Ya hayya garíi daa dí eneeda, ya þeþpa iñaa Pool pëkíruki ga kenohcifa, ya pokukka kotcaa na yahcaa, wo'a an:

- Iñii yii yérí Helii yisela'i'yii wo': «Bii laak pëkírukaahii-wiida, yaawúu'caa ga Yéerúsaleemfa hayyi kibagu fodii dii, lëehíraa þa tikkii ga yah þuwaa enussii yaawúu'ða.

¹² Ga waa dí keloh iñaamadfa, dí na þuwaa enee daamadfa dí sarahtukka Pool ya ool kika' Yéerúsaleem.»

¹³ Wayee Pool taassaríi:

- Dú tum ya yii, dú yahi keeñiigoo? Mi sanqii kibagu rek, wayee mi tookin sah bi ga kikaan ga Yéerúsaleem ndaga teekii Yéesu, Ha'mudii.

¹⁴ Waa dí minndiiri kihoonoh kika', dí fiissari, dí wo'a an: Iñaa Ha'mudii waa'da laakat!

¹⁵ Dí ennda daama bi sammiba kimaañ, dí bewukka, dí ka'ta Yéerúsaleem.

¹⁶ Laakka ga téllebécää Yéesu, þaa dékü teeraa Sesaree, þa taammba narii, þa bayussaríi kaan Monason, yaa dí jomee kidal ga kaancifa. Monason meyohee Sípa', ya bokee ga téllebécää Yéesu debðfa.

Pool ka'ta kaan Saak

¹⁷ Ga waa dí le' Yéerúsaleemfa, béeþ þuwaa gëm ga Yéesufa teerukussaríi na keeñ wiisóosi'.

* 21:8 21: 8 Malkat Tumeen 6: 5.

¹⁸ Ga kooch-wíisfaa, Pool taammba naríi kaan Saak ee béeëb buwaa kuliuyuk ga jaangaa Yéerúsaleemfaa hidírukohsee daama ban.

¹⁹ Pool Kéñdohha naba bi lëehí'ta, ya béstí'ta wíinoo wíinoo tóoh iñcaa Kooh tum ga buwaa enussii yaawúu' koorohha garifa.

²⁰ Waa ennda dä, buwaa sükúrukee Pooldfa baa kañ Kooh. Lëehí'ta, ba baa wo' an:

- Mbok, fu ínohin an yaawúu' biyewin ga yaawúu'cii gëmuunun ga Yéesu ee ba lís kiyégis ga Waasii Móyiis.

²¹ Ba kelohn an béeëb yaawúu'cii en ga índa, fu jégiriba kifoñ iñcii Waasii Móyiis nakohfa, ki'iis kigú' towutaagaba na ki'iis kitaabuk baahcii yaawúu'cii.

²² Du tuman na ee ba hay kiyéen an fu hayin?

²³ Kon namaa kitum iñcii dí yahhaa kiwo'da. Laakin ga djuuyciñ bo' binikiis baa waatukin.

²⁴ Taabaa naba, dú bok naba kisétí'siruk fodii dii Waasii Móyiis nakohkada. Fu fayi'ba iñaa jom kisarahohufa tóoh, ba nenuk kiteewoh an waataagaba leehin*. Fodaama, béeëb hay ki'ínoh an iñcii fu wo'dufa dara laakkii ga, ee béeëbba ba hay kiwo' an fu lís kitaabuk iñcii Waasii Móyiis nakohfa.

²⁵ Buwaa enussii yaawúu' ee gëmu ga Yéesuda dí bëyrohin gafba kiwo'ba iñii dí am yii, an ba abuk kiñam koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, ba abuk ban ga ki'an ñif, kiñam koynoh júuraat apu ee ñífaa aamussii na kifaanuk na baa en béeëb.

²⁶ Ga kooch-wíisfaa Pool taammba na buwaa binikiisbaa, ya bokka naba kisétí'siruk, lëehí'ta ya aassa Kaanfaa Kooh, doonaa ya wo' besaa kisétí'sirukkaa leehanda, ennda fodii wahtaa baa en béeëb mínan kitumdu Sarahda.

Pool abussa

²⁷ Lak bescaa ciyitnakanakcaa nakohu kisétí'sirukfa caa yah kimat. Laakka yaawúu'caa meyohu gohaa Aasii, ba hayya Yéerúsaleem. Ba hotta Pool ga djuuy Kaanfaa Kooh, ba hícisohha buwaa, ba ammbari,

²⁸ ba baa fiip an:

- Foolat bu-Isarayeel! Bii jégírohi daa en béeëb kihéñoh heetiigaruu, Waasii Móyiis na Kaanfii Kooh fiida, yee! Ya ekin sah buwii enussii yaawúu'da ga Kaanfii Kooh bi tahin sekataa wisela'íwaa kilíiñ.

²⁹ Ba wo' iñaa manaa, daa ba hotee Pool ga teeraa, taabin na Torofim yaa meyoh teeraa Efeesfa tah ka. Ba foogee nak an Pool ekinndi ga djuuy Kaanfaa Kooh.

³⁰ Coowaa ennda cûr ga duuy dëkkaa, daa en tóoh bo' yaa meyoh da. Ba ammba Pool, ba fassari bi meyca Kaanfaa Kooh, ga saasi ba lajnga halcaa.

³¹ Lak ba baa heel ki'ap Pool, ha'-kaadaa soldaa'caa yéegalussa an béeëb Yéerúsaleem hícisukohin.

³² Ga saasi, ya hídirohha soldaa'caa kuliuyuki bo' bítéemée' ga heñda na soldaa'caagaba, ya iisukka mbooloomaa. Daa buwaa hotee ha'-kaadaa na soldaa'caa taam narifa, ba iissa kifeek Pool.

³³ Waa ennda da ya deeyca ga Pool ammbari, ya nakohha kibarjngi na ceen kanak. Lëehí'ta ya meeikosohha baa ya ennda na iñaa ya tumdfa.

³⁴ Wayee ga djuuy mbooloomaa bii fiipi aneedaa, bii fiipi an. Faf ha'-kaadaa soldaa'caa mínnidii ki'ínoh dara ga iñaa hewdfa ndaga coowaa. Waa ennda dä, ya nakohha kibay Pool ga djuuy kaanfaa soldaa'caa.

³⁵ Ga waa Pool ka' bi ya dalla kilap esklicaadfa, soldaa'caa nammbari kiteembeel hen ndaga lak milti-miltaa hëpin.

³⁶ En ki'ena, mbooloomaa wérí taabukee Pool, wa waa fiip an:

- Ya kaanat!

Pool taassa ga iñaa ya yabuifa

³⁷ Ga wahtaa Pool yah ki'eku ga Kaanfaa soldaa'caadfa, ya kíimmba ha'-kaadaa an:

- Mi míñin naraa kiwo' jutuute?

Ha'-kaadaa taassari an:

- Cab! Man fu lak kiGerek!

³⁸ Kon fu enndii baa meyohee Esípti yaama híciøhee buwii, ya haydohha coow wiyaak ga dëkii, ya baydohha tumoh-kofeel bijúnni-nikiis ga égí'-dúndagaane?

³⁹ Pool taassari an:

- Mi iñii yaawúu', mi límohu Tarsa, teeru wiléekí'-teek ga gohaa Sílisíi. Mi kíimmbaa fu onndoo kiwo' na buwii.

* 21:24 21: 24 Pool waatukee an, en lak iñaa ya dígohee na Koohfa leehhiinaa, ya nenukoo muk. Malkat 18: 18.

⁴⁰ Ha'-kaadaa soldaa'caa onndari. Waa ennda da, Pool tuukka ga eskaliccaa, léríssa mbooloomaa yah, buwaa ennda cew; ya wo'"a naba ga ki'Arameyee an:

22

¹ - Dú, mbokciigoo, diima súkúrukut mi taassúu ga iñii dú yammbooda.

² Daa ba kelohee Pool yaa wo' naba ga ki'Arameyee, ba wéñja da ki'een. Pool tikkka ga an:

³ - Mi yaawíu', mi límohu Tarsa ga gohaa Sílísíi, wayee mi korukoh dii ga teerii wii. Gamaliyeel ga kihafci yérí jégi'too bi mi ínohra ar waasii bicaasammbuu. Mi Safareera lool ga kitaabuk ifñaa Kooh nakoh, fodii dii dú béeepíu dú taabukika watifa.

⁴ Buwaa gémee ga waasii Ha'mudiifa, mi dékee ga kihatalba ga kipes, mi ka'ta bi mi lajnga kumuun ga; mi abin biyaal na bífeti mi lajngaba ga kasu.

⁵ Ha'-kaadii sarahohcii na yaakkii dëkii béeppa mínuunun kiseedi' an mi wo' kayoh. En ki'ena, mi bwohee kényítcaa oneeroo kímin kika' Damaas, mi am yaawíu'caa gém ga Yéesu enu daamada gafa, fodaama mi ka' Damaasaa, mi amba, mi haydohba dii, ba koru.

Pool béstí'ta iñaa tahhi kigém ga Yéesuda

(Tumeen 9: 1-19; 26: 12-18)

⁶ Pool tikkka ga an:

- Lak mi yaa ga waas, bi mi deeyin teeraa Damaas, ga wahtu cuunoh, dalla kilaak lee'laat wiyaak waa meyoh asamaan, wa ennda mareet ga dookkoo bi wíillaroo.

⁷ Mi keennda kakay, mi kelohha koonaakaa wo' naroo an: «Sóol! Sóol! Ifñii tah ya fu hatalloo ga kipes?»

⁸ Mi meekisohha an: «Kiyaakii, fu yérí en ba?» Koonaakaa taassaroo an: «Mi yérí, Yéesu Nasareet, yii fu hatal ga kipesda.»

⁹ Buwaa taamsee narooda hotsee ga lee'laataa fanj, wayee ba kelohéeríi ga koonaakaa baa enee naroo kiwo'fa.

¹⁰ Mi meekisohha an: «Ha'mudii, mi jom ya kitum?» Ha'mudii wo'"aroo an: «Koluka fu ka' Damaas, fu le' daamanaa, fu hay kiwo'u béeppa iñaa fu jom kitumfa.»

¹¹ Mi hotsiséeríi ndaga lak meliclaataa lee'laataa búumfiindoo. Buwaa mi taabee nabada abussaroo ga yah, ba báyyaroo Damaas.

¹² Laakeera ga teeraa Damaas, baa teeku Anañaas ee ya enee bo' yigémi' Kooh. Ya taabukeera iñii Waasii Móyiis nakohda ee béeppa yaawíu'caa ga teeraadaa oneerari cée'.

¹³ Ya hayya garoo, ya deeycaroo, wo'"aroo an: «Sóol, mbokiigoo, hotsisa!» Ga saasi tuhastaagoo malakka, mi hottari.

¹⁴ Ya tikka ga an: «Koohyii bicaasammbuu tanukinndaa kuméen'i' doonaa fu ínoh iñii ya waa'da, doonaa fu hot baa en yijúwi'ya ee ya hanji donfa, fu keloh konaakaagari.

¹⁵ Fu nak, fu yérí yah ki'en seedici ga fíkkii bùwii béeppa, fu yéegalba béeppa iñii fu hotda na ifñii fu kelohfa.

¹⁶ Kon diimada fu sekis ya? Koluka, fu bétisi'uk, fu kíim Yéesu, Ha'mudii fu set ga baakaa'ciigaraa.»

Pool béstí'ta ga daa ya wosu ga buwaa enussii yaawíu'da

¹⁷ Waa ennda da, mi boyukka Yéerúsaleem. Lak mi enee na kikiim Kooh ga Kaanfaa Kooh, ifñaa ammbaroo fodii heey.

¹⁸ Mi hotta Ha'mudii, ya wo'"aroo an: «Gaawa, fu mey Yéerúsaleem diima-diima ndaga bù-teerii wii tooksanndii iñii fu yah garoo kiseedi'fa.»

¹⁹ Mi taassari an: «Ha'mudii, ba ínohin dijofí' an mi taabee ga jaangu-yaawíu'cii, mi yaa am bùwii gém garaada, mi lagiba ga kasu, mi feekiba.

²⁰ Icen yaa enee seedifufa, apu ga fíkkíiroo. Mi ga kihaffoo, mi fareera ga iñaa ba tumee yaama ee mi yérí amfeebä kúlticaagaba.»

²¹ Waa ennda da, Ha'mudii wo'"aroo an: «Karaa hen rek ndaga mi yahhaa kiwos ga buwaa enussii yaawíu'da.»

Pool wo'"a an ya bok ga bù-Room

²² Buwaa súkúrukussa Pool bi ga daa ya wo'oh wo'eencaamada, daama nak, ba aawissa kififi didóolí' an:

- Yii bo' meydohatti éldúnaanii wii, ya jomoo kipes!

²³ Ba baa wéñ kififi, ba baa dfol kúlticaagaba baa jaf, ba baa késél kakayfaa ga dook.

²⁴ Waa ennda da, ha'-kaadaa soldaa'caa nakohha Pool eku dhuuy kaanfaa soldaa'caa ya ripu na ngee', bi ya wo' iñaa tah buwaa fiipi fodaama ga fenoocida.

²⁵ Ga waa soldaa'caa baañgari na liib bi baa yahhi kifeek, Pool wo"^a soldaaraa kuliyuki bo' bítéemée' ga heñ tuukee daamada an:

- Dú onuunun kifeek ba bok ga bu-Room ee lak ya atti'ussii paaye?

²⁶ Daa soldaaraama kelohee iñaama, ya foolla ga ha'-kaadaa soldaa'caa, ya wo"^ari an:

- Fu ínohin iñii fu yee kitumfa sahe? Man bii bok ga bu-Room!

²⁷ Ha'-kaadaa soldaa'caa dalla kihay ga Pool, meekissari an:

- Wo'aaroo, fu bok ga bu-Rome? Pool taassari an:

- Ee, mi bok ga!

²⁸ Ha'-kaadaa wo"^ari an:

- Mi ga kihaffoo, kibokkiigoo ga bu-Room mi lomohka yiséeri'.

Pool wo"^ari an:

- Mi déy, mi limohu ga hen.

²⁹ Ga saasi buwaa waa'seeri kifeek ya wo'^{da}, iisussari. Ha'-kaadaa soldaa'caa, daa ya ínohee an ya bok ga bu-Room ee ya baañlukinndi na ceenda, ya títta.

Pool bayussaa paanaa yaawíu'caa

³⁰ Ga kooh-wíisfaa, ha'-kaadaa soldaa'caa waa'ta ki'ínoh iñaa lee' ga iñaa yaawíu'caa Yam Pooldfa, ya nakohhari kibögís, ya ebilohha kibéytoh sarahohcaa biyaakbaa na béeß paanaa yaawíu'caa wiyaakwaa, ba hídoh. Ya haydohlukka Pool, ya tuuki'tari ga fikiiba.

23

¹ Waa ennda da, Pool yíppa bu-paanaa yaawíu'caa has, ya wo"^ari an:

- Dú mbokciigoo, dii mi koo' ga kipessoo ga dikaantiroo na Koohfa, helloo dalin ga bi ga wati.

² Anañaas, ha'-kaadaa sarahohcaa dalla kiwo' buwaa tuukee ga yahaa Pooldfa ba këþpi ga kúuw.

³ Pool nak wo"^ari an:

- Na cii fu man na müiraayaanaawdu henda, fu, Kooh yahhaa kifeek. Fu yun dii ki'atti"^{oo} ga iñaa waas nakoh, fu nakoh mi feeku ee waas hoonohinka!

⁴ Buwaa enee ga yahaa Pooldfa, wo'ussari an:

- Mon fu basin ha'-kaadii sarahohcii, sarahohii-Kooh yiyaakyii!

⁵ Pool taassaba an:

- Mbokcii, mi ínohéeríi an ha'-kaadii sarahohcii yérí. En ki'enaa, bíduunun ga Kéyíffaa an: «Baa kulyuk ga heetiigaraa, fu jomoori kiwo' yibóni'».

⁶ Pool ínoheera an buwaa hídírukohee daamada, bii ensee biSaduseyeeñ, bínino ensee biFérísiyeen. Ya tuukka ga leeloo paanaa wiyaakwaa, ya wo"^a didóolí' an:

- Dú mbokcii, mi iñii Férísiyeen ee mi kowu Férísiyeen. Dii mi abin yaakaa' fodii garúu ga kimilískaa buwaa kaaninda tah mi haydohussa dii ki'atti'u.

⁷ Daa ya wo'^{ee} iñaama rek, nookoh dalla kilaak ga díkaanti Férísiyeencaa na Saduseyeeñcaa, faf buwaa hídírukohee daamada hégískohussa kom kanak.

⁸ En ki'enaa, Saduseyeeñcaa abu an baa kaanin mílisoo, malaaka laakoo ee rab laakoo. Férísiyeencaa nak gëmuunun an iñcumaa tóohca laakin.

⁹ Waa ennda da, coowaa kolukka cür. Laakka jégíroh-waasca koluk ee boku ga férísiyeencaa, ba wo"^a didóolí' an:

- Iñii bii yii wo'^{da} dí hotti yibóni' ga. Mínin ki'en jíni wala malaaka wo' nari!

¹⁰ Ñarohaa wëññja da kitamoh. Ha'-kaadaa soldaa'caa niikka buwaa seelsoh Pool, kérí tah ya ebilla soldaa'caa kiyosuk ga duuy buwaa, ba meydohhi ga leeloofa, ba boykidohhi kaanfaa soldaa'caa.

¹¹ Ga wekaa tilk gada, Ha'mudii feeñukka Pool, wo"^ari an:

- Baataa kiyégiñsuk, fu seedi'inndoo dii ga Yéerúsaleem ee fu jominndoo kiseedi' ga Room han.

Yaawíu'caa pokohussa nof ki'ap Pool

¹² Ga kooh-wíisfaa ga kímaa, yaawíu'caa pokohussa nof ki'ap Pool; ba waatta an dara aasanandii kúuwba, enndii an ba appi hen paayaa.

¹³ Buwaa waatukee iñaamada wëññin bo' bidaanjkaah-nikiis.

¹⁴ Ba ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa dëkaa, ba wo"^{aba} an:

- Dí waatin an dí ñamanndii, dí ananndii enndii an dí ap Pool hen paayaa.

¹⁵ Diima nak, cfú, pokohat nof na bu-paanaa wiyaakwaa, cfú tum fodii an dú waa' kimalkaat iñaa aaw ga Pool bi lee' lañ, dú kíim soldaaraa yiyaakyaa ya haydohi'túuri. Dí ga kihaffii nak dí hayyi kitérëwuk ki'appi bi ya le' diinaa.

¹⁶ Kutaanamunkaa Pool nak kelohha an yaawíu'caa yah kitérëwuk Pool ki'appi. Ya ka'ta kaanfaa soldaa'caa, ya aassa, ya yéegallaka Pool.

¹⁷ Pool bayya yíinoo ga soldaa'caa kuliyuki bo' bítéemée' ga heñfa, wo"ari an:

- Bayaa oomaa-yaalii yii ga ha'-kaadaa soldaa'caa, ya laak iñaa ya yahhi kiwo'.

¹⁸ Waa ennda da, soldaaraa kuliyuki bo' bítéemée' ga heñda taammba na oomaa-yaalaa, bayyari ga ha'-kaadaa, ya wo"ari an:

- Pool yaa lagu ga kasaadsa yérí bayyoo, ya wo"arоо an mi haydoh oomaa-yalii yii garaa, an ya laak iñaa ya yahhaa kiwo'.

¹⁹ Ha'-kaadaa soldaa'caa ammba oomaa-yaalaa, nookkari, ba úsaayya buwaa, ya meekissari an:

- Fu yahhoo ya kiwo'?

²⁰ Kutaanamunkaa Pool wo"ari an:

- Yaawúu'caa pokohuunun nof kikíimmbaa fu bay Pool paanaa wiyaakwaa. Ba yah kitum fodii buwaa yah kimalkaat loo Pool bi lee' lañ.

²¹ Fu nak kaa gém̄ba. En ki'enaa, iñaa wéñin bo' bidaanjkaah-nikiis gaba waayukkuunut kitéréwuk Pool ki'appi. Ba waatukin an ba ñamanndii, ba ananndii, enndii an ba appi hen paayaa. Ba sek fu took doj.

²² Ha'-kaadaa soldaa'caa wo"ari an:

- Ee, kaa wo' ken an fu yéegalinndoo iñaa bok ga.

Léehí'ta ya íissa oomaa-yaalaa yaa yah.

Pool bayussa Sesaree ga Filiksi, gúwernéeraa

²³ Waa ennda d'a, ha'-kaadaa soldaa'caa bayya ga soldaa'caagari banak baa kuliyuk bo' bítéemée' ga heñ, ya wo'aba an:

- Hídírohat soldaa' bítéemée'-kanak dú tuuk ga kiyah Sesaree. Dú taam baa na soldaa' bidaanjkaah-yitnakakanak baa lap pénis na soldaa' bítéemée'-kanak biliis baa bay núb. Dú yah kikolkoh dii noh-soos ga wahtu cuunifin dú yee'.

²⁴ Dú heelí' Pool pénis baa, dú bayyi ga Filiksi, gúwernéeraa ee dara hanatti ki'oc.

²⁵ Ya bínnida kényít, wo"ga an:

²⁶ «Filiksi, gúwernéerii yiyaakyii, mi Kolot Lísiyas mi yérí bínnidaa kényítfii fii, ee mi yii këñi'taa ga.

²⁷ Bii mi wosohhaa yii, yaawúu'cii diifa bérí abeeri ee ba waareeri ki'ap. Mi soojngaba, mi na soldaa'cii, mi te"ari ga yahfa ga waa mi inoh an ya bok ga fu-Roomda.

²⁸ Mi waa'ta ki'ínoh iñaa ba yammbida, mi bayyari paanaa yaawúu'caa wiyaakwaa.

²⁹ Mi hotin nak an iñcii ba yammbidaa aw loo wasaigaba ee mi hottii dara iñaa ya tum bi cal ya tíku kikaan wala ya lagu ga kasu.

³⁰ Mi kelohha an yaawúu'cii pokohuunun nof ki'appi, kéri tah mi wosohhari garaa ga saasi. Buwii yammbida, mi wo'inba ba hay garaa, ba wo' iñaa ba yammbida.»

³¹ Soldaa'caa bewussa Pool, fodaa ba naku kada, ba bayyari ga wek bi ga teeraa Antípatirii.

³² Ga kooh-wíisfaa, soldaa'caa tímseedfa, boykussa kaanfaa soldaa'caa, ba íissa Pool na soldaa'caa lapsee pénisdfa, ba paaf nari.

³³ Ga waa soldaa'caa lap pénis le'u Sesareeda, ba e'ta gúwernéeraa kényítfaa, ba tíkka Pool ga yahci.

³⁴ Gúwernéeraa jañnga kényítfaa, ya meekisohha gohaa Pool meyohfa. Daa ya ínohee an ya meyoh gohaa Sílisíi,

³⁵ ya wo"ari an:

- Bi mi meekissaa daranaa, buwaa yabussaada hayu.

Waa ennda da, ya nakohha Pool d'aaku ga kaanfaa buu' Eroot en daamada.

24

Iñcaa Tertilus Yam Poolfa

¹ Tíkka ga bes ciytüüs, Anañaas, ha'-kaadaa sarahohcaa taammba na býiaak ga yaawúu'caa na Tertilus yaa tum lëgëy kilayohfa, ya hayya teeraa Sesaree. Ba ka'ta ga Filiksi gúwernéeraa kikalaami Pool.

² Pool bayussa, Tertilus dalla kiwo' an:

- Fu Filiksi, gúwernéerii yijófi'yii, díi fu tíidi' dékiifa na iñcii ci'ascii fu haydoh ga nguuriigaadaa onin heetii kilaak jam wiméti' ee keeñnjíi soosin garaa.

³ Dí hotinka ga daa en tóoh na ga iñaa en béeëb ee dí bii gérëmmbaa dijóffí.

⁴ Mi waa'tiira ki'am na tiwo' tihépi' kéri tah mi hay kilohóyí' wo'eenii. Mi kiimmbaa ga kijofkiigaraa fu sükúrukki jutuut.

⁵ Tertilus tñkka ga an:

- Dí hotin an bii yii, bo' yibóní' ga duuy buwii. Ya haydoh kihégískoh ga duuy yaawúu'cii ga ēldúnada tóohfha; yéri kuliyuk ga buwum taabuk iñii jégírohu moyoh Nasareetdfa^{*}.

⁶ Karin bi ya jéemmba kilíwi' Kaanfaa Kooh, kérí tah dí ambari. [Dí waareeri ki'atti, 7 wayee Lísiyas, ha'-kaadaa soldaa'caa hayya, te'ari na dooli ga yahhií.

⁸ Ya ebillaríi kihay garaa.]*. Binaa fu meekissinaa, fu ga kihaffu fu hay ki'ínoh an iñii dí yammbida kayoh.

⁹ Waa ennda dí, yaawúu'caa taamsee na Tertilusda yégíssa ga an iñaa Pool yabuda kayoh.

Layaa Pool ga fíkii Filiksi

¹⁰ Waa ennda dí, gúwernéeraa ejnja Pool haf ya wo' ban. Pool nak dalla kiwo' an:

- Kiyakii, mi ínohin an fu enin atti'oh ga heetiigaríi tíkíis tiyewin, kérí tah mi hay kilayi' haffoo na hel widéli'.

¹¹ Binaa fu malaksukohaa, fu hay kihot an iñaa mi karee Yéerúsaleem kijaamuk Kooh bi ga wati, paaffii bes cidaankaah na kanak.

¹² Ee ken hottii daa mi nookoh kiwo' na bo' wala kihícisoh buwaa, ennda ga Kaanfaa Kooh, ga jaangu-yaawúu'caa wala ga duuy teeraa.

¹³ Buwii bii mínsuu kiwo' díra yiléerí' ga iñcii ba yammboo diima diimada.

¹⁴ Enamaa yínnoo déy mi míniinndi kitook ga fíkíif: Mi, mi jaamuk Koohyíi fícaasammbíi, mi taabukka waasii wi'aswii fa wo' an sabohfha. Hoonohhii bi mi gémin ban béeb iñaa Waasii Móyiis nakohfa na béeb iñaa sëldíiga-Koohcaa bínda.

¹⁵ Mi abin yaakaa' ga Kooh ee ba, ba laakin yaakaaraama ban. Ee wéri en an buwii bijúwi'bii na buwii júwussiida tóoh hay kimilísu.

¹⁶ Kérí tah daa mi enoh tóoh mi heel kipes na hel widéli' ga fíkii Kooh na ga fíkii buwii.

¹⁷ Mi enin ga égírii tíkíis tiyewin taa mi hayyii Yéerúsaleem. Kérí tahhoo díi kihay mi haydohi bu-heetiigoo dímal kopa' na kitumi' Kooh sarah ga kaanfaagari.

¹⁸ En ki'enaa, mi enee ga duuy Kaanfaa Kooh, ee lak mi en na kiséti'siruk fodii díi yaawúu'cii tumsikada. Ken enndii da ee coow kolukki da.

¹⁹ Laakeera daama nak yaawúu'caa moyohsee gohaa Aasií. En ki'enaa, yaawúu'caa baama moyohsee gohaa Aasiida ee hotseerooda, bérí jomee kituuk díi ga fíkíifu ba yammboo en lak ba laakin iñaa ba taabukohanndonaa.

²⁰ Kon nak yaawúu'cii enu díi ee boku ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada, ba wo'at kofeeklaa mi tum ga waa mi tuukiru ki'atti'u ga paanaa wiyaakwaada.

²¹ Ba laakoo iñaa ba yabohanndoo, enndii wo'eenii wii mi wo' didólí' ga fíkíifada an: «Dii mi gémin ga kimilískaa buwaa kaaninda tah mi haydohu ki'atti'u ga fíkíirúu wati.»

²² Filiksi nak, lak wo'uunun dijófi' loo waas kerceen, ya ke'ta atti'aa bi bes wiliis, ya wo'a an:

- Binaa Lísiyas, ha'-kaadaa soldaa'caa hayaa, mi malakis iñum akitohhhíuufa.

²³ Ga bescaa tík gada, Filiksi hayya ya na bétici, Durusíl. Durusíl nak iñaa yaawúu'. Ya baylukka Pool kisúkúrukki, yaama wo'i yen ga loo kigém ga Yéesu Kiristaa.

²⁴ Wayee daa Pool wo'ee bi le'a ga loo enukeen wijúwi' na loo kimín ki'abuk, na loo atti'aa yah kiméejohfa. Filiksi, gúwernéeraa dalla kituit, ya iñissa Pool ya wo'ari an:

- Diimada, fu míniin kika' kimma, wati hayfa kidooy. Mi kolukaa mi hayyaa kibayis.

²⁵ Ya foogee an Pool hayyi ki'e' héelís, kérí tah leekleekaa ya bayluk Pool kisaawal nari.

²⁶ Waa ennda dí, tíkíis tanak tíkka ga, laakka gúwernéé' yiliis yaa faluk ee teeku Poosiyus Festus. Filiksi ga kihafci, kiwa'a' iñaa neb yaawúu'caa donj tahee bi ya iñissa Pool ga kasaa.

25

Pool kíimmba ya bayu ga buuraa Room

¹ Waa ennda dí, Festus, gúwernéeraa hayya gohaa ya yah kinguurukohfa. Ya tummba daama bes kaahay, ya moyohha gohaa Sesaree ya ka'ta Yéerúsaleem.

* 24:5 24: 5 Malkat Mëccée 2: 23. * 24:8 24: 8 Iñaa wéñ ga bíncaa ciméefí'caada laaksooca

² Sarahohcaa biyaakbaa na buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada,

³ hayussa kikalaami' Pool gari. Ba kíimbari, ya dímalba, ya haydoh Pool Yéerúsaleem. En ki'enaa, ba pokoohee nof kitéréwuk Pool ga waas, ba appi.

⁴ Wayee Festus, gúwernéeraa taassaba an Pool yaa lagussa ga kasaa Sesaree, ee ya ga kihafci ya en na kiboyuk daama ga iñaa maañnjii.

⁵ Ya tíki'taba an:

- Laakin garúu buwaa míin kituukuk iñaaamanaa, ba taabat naroo, ba kalaami' Pool en lak ya tumin iñaa moroona.

⁶ Festus, gúwernéeraa tum ga Yéerúsaleem bes ciyitnakaahay aawwa cidaanjkaah donj, léeħi'ta ya boyukka Sesaree. Ga kooh-wiisfaa, ya ka'ta paanaa atti'ohsifa, ya nakohha kihaydoh Pool.

⁷ Daa Pool hay hen, yaawúu'caa meyohee Yéerúsaleemfa wíilussari, ba yammbari enaama cibóni' ciyewin. Wayee ba míneerii ga kiwo' iñaa lee'.

⁸ Pool nak layohi'ta hafci, wo'"a an:

- Mi tooñjii ken: enndii ga Waasii yaawúu'cii; enndii ga Kaanfaa Kooh; enndii ga Sesaa'.

⁹ Festus nak waaree kitum iñaa neħ yaawúu'caa, ya dalla kiwo' Pool an:

- Fu waarin kiboyuk Yéerúsaleem fu atti'u ga fikíiroo ga iñcii fu yabufane?

¹⁰ Pool dallari kitaas an:

- Múk, mi yií tuukka dii ga fikii paanii buu' Sesaa' jommboo ki'atti'da, ee mi atti'ohsan dii. En yaawúu'ciinaa, mi tummbiiba dara yibóni', ee fu ga kihaffu, fu ínohinka ga moos.

¹¹ Enee an mi tooñ hen wala mi tum iñaa cal mi tíku kikaanaa, eneena mi sagoo kikaan. Wayee en lak iñcii buwii bii yammbooda enndii kayohaa, waas onndii ken kitíkkoo ga yahba. Mi kíim kipaafdoħu ga buu' Sesaa'.

¹² Waa ennda da, Festus, gúwernéeraa ka'ta, hotoħha na buwaa taabi narida, léeħi'ta ya wo'"a Pool an:

- Fu waa' kipaafdoħu ga buu' Sesaa', kon fu hay kika' ga buu' Sesaa'.

Festus béesti'ta buu' Agíripaa loo Pool

¹³ Ga besaa tík gadfa, buu' Agíripaa na Berenís, kéméenkíci yibeti hayussa goħħa Sesaree kikēn'i Festus, gúwernéeraa.

¹⁴ Ee lak ba hay ki'en daama bes ciyewin, Festus nak bést'i'ta buuraa loo Pool, wo'"ari an:

- Laakin baa en dii, gúwernée' Filiki yérí foñneeri ga kasu.

¹⁵ Ga waa mi ka' Yéerúsaleemda, sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa yaawúu'caa, hayussa kikalaami'i garoo, ba kíimbaroo an mi tikkatt kikaan.

¹⁶ Mi taassaba an ki'eroh bo' ya apu ee lak baa tuukkii na buwaa yammbida, ya layoh ga iñcaa ya yabufa, iñaa taammbiia na iñaa bu-Room mee' kitumfa.

¹⁷ Waa ennda da, ba taammba naroo dí hayya dii ga Sesaree. Mi nak, mi sekkii iñaa maañ. Kooh yaa wiis rek, mi ka'ta paanaa atti'ohsifa, mi nakohha kihaydoh baa yaama abu ga kasaada.

¹⁸ Buwaa kalami'eerifa, ga waa ba hayya, ba yammbiiri wiinoo ga iñcaa mi halaateeda.

¹⁹ Ba nookoh iñaa aaw ga loo waasiigaba na loo baa teeku Yéesu ee kaaninda, Pool nak yégisín ga an Yéesu yaa pes.

²⁰ Mi nak, mi laakkii iñaa mi wo'an ga iñaaama. Kéri tah mi wo'"a Pool kika' Yéerúsaleem ya atti'unee daama.

²¹ Wayee Pool kíimmba ya paafdoħu ga buu' Sesaa' ndaga ya bok ga bu-Room. Waa ennda da, mi ebilohha ya daaku ga kasu bi ga daa mi mínanndi kiwosoh ga buu' Sesaa'.

²² Agíripaa dalla kiwo' Festus an:

- Mi ban mi waarinndi kisúkúruk, ya wo' mi keloh. Festus taassari an:

- Kuwis-kuwisa, fu hayyi kisúkúruk, ya wo' fu keloh.

Pool ga fikii Agíripaa na ga fikii Berenís

²³ Ga kooh-wiisfaa nak, Agíripaa na Berenís, kéméenkíci hayussa na sañsi ciyaak, ba taam na bifo' biléeki'-teek. Ba aassa ga taahha atti'ohsifa na soldaa'caa biyaakbaa na buwaa kuliyuk ga teeraada. Festus ebilohha Pool haydohu.

²⁴ Léeħi'ta, Festus wo'"a an:

- Buu' Agíripaa, na béeħpúu dú bii dú en diiда, bii dú hot yii, béeħ heetii yaawúu'cii hayuunun garoo kiña'sukoh iñaa aaw gari. Ba hayin garoo ga Yéerúsaleem, ba hayin díi ban, ba baa fiip ga clookkoo an ya jomissii kipes.

²⁵ Mi ga kihaffoo nak, mi hotin an ya tummbii enaama yíinooyibóni', yaa cal ya tiku kikaan. Diiimada, ya nak ya kiim kipaafdohu ga buuraa baa-Room, kéri tah mi abin an mi hayyi kiwosoh gari.

²⁶ Mi nak mi laakkii dara yiléeri' ga looci yaa mi mínan kibín buu' Sesaa'. Mi haydohhari ga fikiruu, ee wéñaa ga fikíifu, buu' Agíripaa; en danaa, ya meekisunaa, heyna mi laak kimma iñaa mi bídanndi.

²⁷ En ki'enaa, mi halaat an kiwosoh Room baa abu ga kasu, ee ken mínoo kiwo' yiléeri' ga iñcaa ya yabufa, iñnaama enndii halaat.

26

Layaa Pool ga fikíi Agíripaa

¹ Waa ennda da, buu' Agíripaa wo'"a Pool an:

- Fu mínin kiwo' kimma, fu layohi' haffu.

Pool nak léríssa yahaagari, wo'"a an:

² - Buu' Agíripaa, keefnjoo soosin wati kituuk ga fikíifu, mi layohi' haffoo ga tóoh iñcii yaawúu'cii yammbooda.

³ En ki'enaa, fu inohin dijófí' béeëb baahcii yaawúu'cii na iñcii en saawalbadfa. Mi kiimbaa fu súkúrukko dijófí'.

⁴ Yaawúu'cii béeëbba inohsin dii mi koo' ga kipeskiigoo, aboh ga ki'oomaaroodfa. Ba inohin daa mi madee kufewaada, ennda ga dhuuy heetiigoo, ennda ga Yéerúsaleem.

⁵ Ba maañindoo ki'noh, ee ba mínin kiseedi', ba tookkanaa, an mi bok ga Férísiyeençii; ee buwaama, daa ba taabuki Waasii Móyífsda wéñ kibít.

⁶ Wati nak, mi yii atti'u ndaga dii mi yaakaarin an Kooh hay kiméti' iñaa ya dígee bícáasammbuuda.

⁷ Dígaama, nílciididaankaah na kanakcii heetiigaruu yaakaaruunun kihotwa wa mat, kéri tah ba jaamuki Kooh wekoo nohoo. Buu' Agíripaa, kiyaakaa' dígaama tah yaawúu'cii kalaami'ussoo.

⁸ Iñii tah ya dú yaawúu'cii dú tum ga helciigarúu an Kooh mínoo kimílisi' buuwaakaaninda?

⁹ Mi ga kihaffoo sah mi tumee ga helloo an daa ka míñ kiman tóoh mi jomin kiheñoh teekii Yéesu Nasareet.

¹⁰ Ee iñnaama yéri mi enukohee ga Yéerúsaleem. Mi lagin ga kasu bo'-Kooh biyewin, ee sarahohcaa biyaakbaa bérí oneeroo kitum iñnaama. Binaa ba yah ki'apunaa, mi fareera ga.

¹¹ Leekleek, mi taabee ga jaangu-yaawúu' na jaangu-yaawúu', mi feeklukiba kiheelibaa kimeydoh ga ngémaagaba ga Yéesu. Mi sageeba hen bi mi daaneeba kidawuk bi ga dékcaa wéñ ki'usaaydá, kisodalba.

Pool béesi'ta iñaa tahhi kisúpit kipesda

¹² Fodaama, laakka bes, mi enee na kiyah Damaas, lak sarahohcaa biyaakbaa eruununndoo dooli ki'am buwaa gémü ga Yéesuda.

¹³ Buu' Agíripaa, wiima lak mi yaa ga waas Damaas. Ga bák mídi, mi hotta lee'laat waa meyoh asamaan. Meliclaataa gawa wéri wéñ nohii kímelic, wa ennda mareet bi wiíllaro mi na buwaa mi taabee nabada.

¹⁴ Dí béespii, dí keennda kakay, mi dalla kikeloh koonaakaa wo' naroo ga ki'Arameeyee an: «Sóol, Sóol, iñii tah ya fu hatalloo ga kipes? Fu tum haffu, fu man na baamaa tap dooraa ha'mudaagari feekkifa» Mi meeckissari an:

¹⁵ «Kiyaakii, fu yéri en ba?» Ha'mudii taassaroo an: «Mi yéri en Yéesu yii fu hatal ga kipesda.

¹⁶ Wayee kolka, fu tuuk ga kotciigaraa, mi wo'"aa iñii tah mi feeñukkaada. Mi tanukinndaa fu en súrgaroo, fu seedi'"oo ga fíkfi buwii, ga iñcii fu hot watidá na ciliis caa mi yahhaa kiteef.

¹⁷ Mi hayyaa kisom ga heetii yaawúu'cii na buwii enussii yaawúu'da.

¹⁸ Mi wossaa gaba, fu légísi'ba hasciigaba, fu bewohba ga ñúusii fu haydohba ga lee'laati. Fu bewohba ga yah Seytaani, fu éewdohba ga Kooh, mi bayalba baakaa'ciigaba, en danaa ba gém garoonaa mi wa'ba ga iñcii buwii Kooh yah kilamda.»

¹⁹ Kon nak buu' Agíripaa, mi taabuk iñcii Koohyyi feeñukkoo teeþpooda.

²⁰ Ee sah mi dëb kijégi' bu-teeraa Damaas na bu-teeraa Yéerúsaleem. Léehí'ta, mi paaffa ga bu-kúlkaa Yúudéé béeëksa, mi méeñjohha ga buwii enussii yaawúu'da. Mi yéegallaaba an ba jomin kisúpit kipeskaagaba, ba éewdoh haffa ga Kooh ee ga tumeencaagaba ba teewoh kayoh-kayohda an ba súpítin kipes.

²¹ Iñnaama yéri tah yaawúu'cii abussarao ga Kaanfaa Kooh, ba baa heeloo ki'ap.

²² Kooh mýsalinndoo, mi yii lís kipes bi ga besii wati. Mi yii seedi' ga fíkii þuwii, ennda oomaa ennda yaak. Iñci mi jégírohda deenngii iñaa sëldiiga-Koochaa na Móyiis yéegalohsee an ca hay kilaaksa:

²³ an Kiristaanii hay kiday coonu ciméeski', ee yérí yah kifeb kimilis ga þuwaa kaaninda, ya yéegal heetiigaruu na heetcii cínoo lee'laatii onoh kipesfa.

Pool yaa nook Agíripaa ga ngëmaa

²⁴ Lak Pool yaa eemmba daama ga layohaagari, Festus, gúwernéeraa dallari kifip an:
- Way way Pool fu dofin! Jagiigaraa wihépi'wii méeñisín hafiigaraa yaay!

²⁵ Pool nak taassari an:

- gúwernëe' Filiksi mi doffii déy. Iñii mi wo'da béeþwa kayoh ee laakin haf.

²⁶ Buu' Agíripaa sah ínohin iñii mi wo'da, kéri tah mi kaañ kituuk mi wo'ka ga fíkici. Béeb iñciima, wiñoo gaca appiiri kúmpa ndaga laakkii caa tumu ga rúkku.

²⁷ Buu' Agíripaa, fu gëmin iñaa sëldiiga-Koochaa wo'dane? Ee, mi ínohin an fu gëmin ga.

²⁸ Waa ennda da, Agíripaa buuraa wo'a Pool an:

- Tes ga jutuut fu tummboo kerceen!

²⁹ Pool taassa an:

- Yéeh, maañ, Kooh tumat, mi wo"ii fu don wayee bi ga béeþ þuwii súkúrukkoofa, dú laakneerooga iñii mi enukohda bi tes kibagu na ceen.

³⁰ Waa ennda da, buu' Agíripaa na Festus, gúwernéeraa na Berenís na béeþ þuwaa enee daamaca, kolkussa baa Yah.

³¹ Ga waa baa en na kiyahfa, baa wo' ga díkaantiba an:

- Bii yii tummbii enaama yiñoo yibóni' yaa cal ya tiku kikaan wala kilagu ga kasu.

³² Buu' Agíripaa nak dalla kiwo' Festus, gúwernéeraa an:

- Enéerii dii ya kíim kipaafdohu ga buu' Sesaa'danaa ennaa ya mínin ki'íisu, ya yee'.

27

Pool ekussa ga gaal-giyy kibayu Room

¹ Waa ennda da, ba ammba bes ki'ekkii ga gaal-giyy, dí bayu Kúlkaa Ítalii. Pool na bo' biliis, baa amsee ga kasu fodaa gari tilkussa ga yah Húliyus, ha-kaan ga soldaa'caa bu-Room wo'u «Soldaa'caa buu' Sesaa'da».

² Dí aassa ga gaal-giyyaa meyoh teeraa Adaramit ee wa aawee dékcaa Aasii en ga yahaa giyyaada, dí baa yah ga giyy. Arístarka, ee dék teeraa Tesaloník ga gohaa Maseduwaanda taabee narii.

³ Ga kooh-wíisfaa, dí tee'neera ga teeraa Sídon, Húliyus ennda bo' yijófi' ga Pool. Ya onndari kímán kika' ga fiiliimuncaagari doonaa baa mínni kitoputu'.

⁴ Ga waa dí meyoh daama, dí taabohha na dékkaa Sípa' giyyaa wíilda kisúnuk uurisaa ndaga lak dí jaanoh nawa hen.

⁵ Léehi'ta dí koorohha giyyaa ga gohaa Sílisii, aawwa waa Pamfilii, dí tee'neera teeraa Miraa ga gohaa Lísíifa.

⁶ Daama, Húliyus soldaaraa yiyaakyaa hotta gaalaa meyoh Aleksandarí aaw Ítalii, ya ekkaríi ga.

⁷ Dí tumin ga giyy bes ciyewin caa gaalaa foolee ndan. Ga wii dí ka' bi dí lajneera na teeraa Kímitda, lak dí dayin coonu fiméeski', dí mínnidii kitee' daama. Uurisaa nak onndiirii ki'aaw fíkii ga bakaama, dí nammba kikooroh Salomee en danaa dí paafoh bakaa Keret súnúkin ga uurisaadfa.

⁸ Dí taabohha giyyaa daama bi dí le'"a díkat waa wo'si «Diteeraa' diwóori'», en ga yahaa teeraa Láseeda.

⁹ Ga wii dí le' daamada lak dí maañin ga waas lool, ee kifoolis ga giyy wéerissii, ndaga lak oroota yaawúu'caa ga seekfa paafin. Kéri tah, Pool wo'a na þuwaa, kiyéegalba an:

¹⁰ - Biayaay, mi hotin an baawiigaruu wii wéerissii, du aaw fíkínaa. Mi wo'issiirúu an gaalii na iñii wa sëfda hay kiyasukoh, wayee tumuuntiiruu sah mínin ga kihín.

¹¹ Wayee soldaaraa yiyaakyaa þu-Room ammbii faali ga iñaa Pool wo'da, ya nammba kisükúruk iñaa fóolíroh-gaalaa na ha'-gaalaa wo'da.

¹² Baatta ga díkataa gaalaa teeroh waama newoo ki'enoh na lah, kéri tah iñaa wéñ ciyewin ga þuwaada júwohussa ga kikolkoh daama, dí paaf, en mínuñkinaa, bi ga Féñsí, díkat wíis ga Keret waa bo' mínin kiteeroh bi seek wíis. Dekataama nam kijaanoh na aasaa'-noh.

Uurisaa wiyaak yíppa ga giyyaa

¹³ Waa ennda da, uuris wihídí', waa kolkoh yah-ñaam meyaa'-noh, aawwa kiwép, kérí tah ba ammba yaakaa' an ba hay kimín kika' bi ba tee' ga Fenisií. Ba ponnda ní'caa pokohsee gaalaafsa, ba taammba giyyaa, ba riisukka Keret, ba baa yah.

¹⁴ Wayee maañnjii dara, uurisa wiyaakwaa teeku Erakilýoñda dalla kiwépoh tégélcaa Keret, wa ennda mílíp ga dfookkií.

¹⁵ Urisaa jiitalla gaalaa, ken míniissiwa kitéhdoh, dí iissawa, waa yah duuy.

¹⁶ Dí yolohha Kódaa, kudék jijutut, ja súnndaríi ga urisaa. Fodaama, dí míndna kijekeluk gaal-loocaa taamdhosi na gaal-giyyaafsa. Dí lépi'tawa ga gaalaa ee dí sonnda ga lool.

¹⁷ Ga waa dí lebirohha bi dí lépi'tawa, dí ñaawwa gaalaa na ní' doonaa wa tasoo, léeñhi'ta dí yóoski'ta díuñnaa wiyaakwaa poksi ga fenoo gaalaada kinóowís gaawlaataa ndaga dí niikee urisaa ye' gaalaa bi dí paafnee tewisa teeraa Sírtá.

¹⁸ Ga kooh-wíisfaa lak urisaa waa lís kiyéngél gaalaa didóoli', kérí tah dí aawwa kíjaaf iñaa gaalaa séfeeda ga giyyaa.

¹⁹ Ga besaa tík gada, þuwaa fóolíri gaalaada na kihaffba jafussa pañkaahcaa enee ga gaalaada ga giyyaa.

²⁰ Dí tumin bes ciyewin ga giyy caa dí hottii noh, dí hottii ol. Urisaa yíppa rek ínoohoo ki'iis, ka'ta bi dí abissii yaakaa' kímúc.

²¹ Wiima lak þuwaa ensee ga gaal-giyyaafsa tumuuunun iñaa maañ ee ken ekkii ñamah ga kúuwci. Pool dalla kikoluk, tuukka ga leeloofa, wo"aba an:

- Biayaay, dú súkúrukee wo'eenndoona, enneena dú kolukohoo Keret ee iñcii tóoh yasukoh cii laakoo.

²² Wayee diimada mi nakkúu kiyégísfuk. En ki'ena, laakoo yíinoo garúu yaa kumuunci hídan ga, hanaa gaalii don yahan.

²³ En ki'ena, wekama, Koohyii laakkoofsa ee mi en súrgacida wosin malaakaagari garoo,

²⁴ ya wo"aroo an: «Pool kaa niik ndaga fu jomin kika' bi fu tuuk ga fíkii buu' Sesaa'. Kooh oninndaa, ya hay kisom tumuuntii þuwii fu taam nabada béeñba ga giyyaa.»

²⁵ Kon biayaay, yégsísfukat, mi abin yaakaa' ga Kooh ee dii ya wo"ookafa yahfa kilaak den.

²⁶ En ki'ena, du hay kihín ga dék, waa giyyii wíil.

²⁷ Ga wekaa wudaanqaa na wu-nikiiswaa, lak urisaa waa líssíi kimeeb ga duuy giyyaa. Ga leeloo wek, þuwaa légéyi ga gaal-giyyaafsa manba na dí deeyin kilaas kakay,

²⁸ ba yoolla ní' kimalak huultaataa, ennda meeta' cidaanqaaah-kaahay na ciyitnakanak. Ba ka'ta bi ga fíkii, ba yoolissa ni'aa, ennda meeta' cidaanqaaah-kanak na ciyitnakaahay.

²⁹ Ba niikkua gaal-giyyaa tapuk ga atoh, ba dalla kiwees bóoy* ciniikiis kidot gaal-giyyaa ga fenoo, léeñhi'ta ba yunjga baa cún daa Kooh wíisan.

³⁰ Buwaa légéyi ga gaal-giyyaafsa waa'see kinúp ba foñ gaalaa, ba tumumba fodii an baa waa' kidot gaal-giyyaa ga iñaa hanoh fíkíifa, ba yóoski'ta gaal-loocaa taamdhosi na gaal-giyyaafsa.

³¹ Wayee Pool wo"a soldaaraa yiyaak an:

- Binaa þuwii bii tesussii ga gaal-giyyiinaa, dú múcoo.

³² Soldaaraa dalla kigú' ní'caa pokohsee kiyool gaal-loocaaafsa, wa keennda ga giyyaa, dalla kinuu.

³³ Lakanaa ba baa sek Kooh wíis, Pool wo"a þuwaa an:

- Laakin bes cidaanqaaah na ciniikiis ga wati caa du yunj du ñammbii dara.

³⁴ Kon diimada mi wo"úu kiñam. En ki'ena, dú waa' kimúcaa dú jomin kiñam, ee mi wo'issúu an gémattuo: yíinoo garúu kufenci booyukanndii.

³⁵ Ga waa ya wo"a fodaama bi ya léeñhi'ta, ya bëþpa mbúurú, ya gérëmmba Kooh ga fíkii béeñ, ya weella mbúuraa yaa ñam.

³⁶ Waa ennda da, béeñ þuwaa helcaagába hannda kidal, ba aawwa kiñam báan.

³⁷ Bééþpíi dí enee bo' bítéemée'-kanak na bidaanqaaah-yitnabanak na bítitniinoo ga gaalaa.

³⁸ Daa ba ñamee bi ba kappa, ba aammba belaa gaalaa bayeeda ga giyyaa doonaa wa eref.

³⁹ Ga waa Kooh wíissa, þuwaa légéyi ga gaal-giyyaafsa séennda kucolli-kakay na tewis wayee cekataama ba ínohoowa. Ba waa'ta kitee'née gaalaa daama, en mínuu.

⁴⁰ Ba pékissa iñcaa dotohisi gaalaafsa, ba foñnjaca ga giyyaa. Ba gú'ta ní'caa pokohsee dooraa féeñlii gaalaafsa báan, ba léríssa piñsaa wiyaak hanohi fíkii gaalaafsa doonaa urisaa míñ kíye' gaalaa ba yee tewisa.

* 27:29 27: 29 Wa jafu ga giyyanaa, wa míñ kitéhdoh gaal-giyyaa bi wa karoo

⁴¹ Gaalaa nak koorohha ga daa mûsúcaa hîdoh, wa looppa ga kakayfaa jaluk daamada. Pûkaa gaalaa yíppa, wa tuukka tek. Fenoogaanaa gaalaa nak aawwa kiyéwísuk ndaga dûuscaa giyaa tapukee ga na dooli.

⁴² Soldaa'caa waarussa ki'ap buwaa amseedfa ndaga ba niikee laak gaba baa fiy ga giyaa, ba nûp.

⁴³ Wayee soldaaraa yiyaakyaa, lak waarin kisom Pool, ya kokohhaba kitum iñaa ba amda. Ya ebilla buwaa mînín kifiyîda ba dëf kijafuk ga mûsúmaa, ba fiy bi ga tewisa.

⁴⁴ Ya wo'a buwaa bîinoo mînsoo kifiyîda ba taam ga, ba ébiluk ga haangacaa yewísukoh ga gaalaada wala pôókéecaa gaalaa. Fodaama béeb meycä bi ga kakayfaa ee dara ocukkii gaba.

28

Pool ga kûlcaa Malta, giyaa wiildsa

¹ Ga waa dí somolukohha béebsipi ga giyaa na jam, dí baa han ki'ínoh an dëkaama dí enoh, giyaa wiildsa teeku Malta.

² Bu-dëkaama teewussarii kijof kiyaak. Ba feti'taríi kiwii kiyoonuk ndaga lak Kooh yaa tof ee fyoonfaa yakin lool.

³ Pool balabpa móoffi'-sookooñ kijaf ga kiwiikaa. Laakka goñ-saamaanaa meyoh gawa ndaga tamohlaataa kiwiikaa, ñaakkari ga yah.

⁴ Daa buwaa hotee gogaa yoolin ga yahaa Pool, ba baa wo' ga díkaantiiba an:

- Bii yii jom ki'en apoh-bo' sah-sah. Hídaa ga dii ya somalukohin ga kikaan ga giyyifa toöh, kikaan líssi kitaabuk.

⁵ Pool nak wíccä gogaa ga kiwiikaa ee dara dalliiri.

⁶ Buwaa sekka kihot ya úus bém wala ya keen dal, ya kaan; wayee ga waa ba sekka bi maañja, ee ba hottii dara dallii, ba abissa halaat wiliis, ba baa wo' an:

- Bii yii ifñii Kooh!

⁷ Ga yahaa daa dí eneedfa, laakeera daama yoon wiyaak waa díguunun, yoonaama Pûbiliýus, yaa kuliuyuk ga dëkaama giyaa wiildsa, yeri laakwa. Ya teerukkarii ga kaanci, ya mínoohharíi sagac iñaa le' bes kaahay.

⁸ Wiima lak paam Pûbiliýus, sibíru na bírtatñi faaninni ga fayaanj. Pool nak, ka'tari kwiak, ya kíimmba Kooh, tikkari yahcaagari, wéki'tari.

⁹ Waa ennda da, dûukkooli'caa bîinoo ga dëkaama giyaa wiildsa hayussa ga Pool, ya wéki'taþa ban.

¹⁰ Bu-dëkaama giyaa wiildsa, iñaa en béeb ba tumi'taríiri, ee ga waa dí koluk kiyahfa, ba eewallarii toöh iñaa dí jom kisooluk ga baawaada.

Pool le'a teeeraa Room

¹¹ Dí ennda ga Malta ñiin kaahay; dí hannda ki'aas gaal-giyaa kûlkohee Aleksandarí ee wa bay nataalcaa Kastoo' na Poluksida*. Wa lahee ga kûlkaama giyaa wiildsa.

¹² Waa ennda da, dí tee'ta ga teeraa Sírakus, dí tumumba daama bes kaahay.

¹³ Dí kolkohha daama dí aasissa ga gaal-giyaa bi dí le'a teeraa Resiyóo. Ga kooh-wiisfaa, uurisaa waa wëp. Ga besaa wukanakwaa tik gaafa dí hannda kile' Pûsool.

¹⁴ Dí hotta buwaa gëmuunun ga Yéesu ga teeraama. Ba nak, ba kíimbaríi kites naba bes ciyitnakakan. Léehí'ta, dí ammba waas Room.

¹⁵ Kerceencaa dëku Roomfa kelohussa an dí baa hay, ba hayyaríi kitëebiluk bi ga «Marsaa Apíyus» na ban bi ga «Túuy-fíka'caa kaahaycaa». Daa Pool hoteeba ya gérëmmba Kooh ee helci dalla.

¹⁶ Ga waa dí le' Roomfa, Pool onussa kidék ga kaan hançci ya na soldaa' yíinoo yaa watukanndi.

Pool aawwa kijangat ga teeraa Room

¹⁷ Tíkka ga bes kaahay Pool baylukka buwaa kuliuyuk ga yaawúu'caa dëku Roomfa. Daa ba hídirukohee, ya wo'afa an:

- Mbokcii, mi abuunun ga teeraa Yéerúsaleem, mi tîkussa ga yah bu-Room, baa kuliuyuk ga dëkaada ee lak mi laakohhii dara na heetiigaruu ee mi deenjngii baahcii bicaasammbuu.

¹⁸ Ga waa ba meekissarao ki'ínoh kayohfaadfa, ba waa'taroo ki'fis ndaga ba hottii dara iñaa mi tum bi cal mi tîku kikaan.

* **28:11 28: 11** Ba enee tukoh ga Gerekcaa na ga bu-Room. Eewba teeksee Ledaa, wayee laakin bëestí'caa wo' an ba bokéerii paamun. Paam Poluksi enee Sés, koohyaa yiyaakyaa Gerekcaa. Koohcaa fanakbaa baama bu-kûlkaa Esparta jaamukseeba ga teekaa «Joskuu».

¹⁹ Wayee yaawúu'caa sagussa. Mi nak, mi kíimmba kipaafdohu ga Sesaa', buurii bu-Room, ya atti"oo. Mi waa'tii kiyam heetigoo ga dara.

²⁰ Ifiaama tah mi kiimmba kihotoh narúu bi mi saawal narúu. En ki'enaa, dū bu-Isarayeeel, iñii dū am yaakaa' garidā yérí tähhoo kibagu na ceen.

²¹ Buwaa taassari an:

- Dí ga kihaffi, dí laassii käyt fiinoo faa meyoh kúlkaa Yúudée wo' ga loofu ee laakkii yúinoo ga mbokcaagarii daama, yaa hay dii kibéestí yibóní' garaa.

²² Dí nak, dí waarinndaa kisukúruk, fu wo"íi iñum fu halaatdfa. En ki'enaa, dí inohnin an waasum fu taabukdfa yewinin buwaa wo'i yibóní' gawa.

²³ Ba ammba bes wiliis waa ba hídohan. Besaa bérii, ba hayya biyewin bi ba wéñnjaa ga waa ba dēb kihaydf. Saawalaagaba daloh ga kímaa bi ga noh-soosaa. Pool wo"ába iñaa ya gémđa, ya yéegallaba Nguura Kooh, ya koorohha ga iñaa bídu ga Kéhitfaa Waasii Móyiisđa na caa wo'encaa séldiiga-Koohcaa, ya yaa heelba kibúl, ba gém ga Yéesu.

²⁴ Bii gémussa iñaa Pool wo'dfa, biiinoo sagussa kigém.

²⁵ Ga waa ba waa' kitagoh na Pooldfa, lakanaa ba júwohhii ga dūuyba bi wati. Pool nak tikka ga wo"ába an:

- Helii yisela'íyii daal wo'ee na bicaasammbúu kayoh ga waa ya wo' koorohha ga kúuwkaa Ísayii, séldiiga-Koohaadfa.

²⁶ Ya wo'ee an:

«Karaa ga heetaama, fu wo'ba an:

Dú hay kisukúruk díjóffí wayee dú inohanndii dara.

Dú hay kimalak díjóffí wayee dú hotandii dara,

²⁷ En ki'enaa, heetii wii nam kitúl keeñ hen.

Ba lagin nofcigaba,
ba dúugin hasciigaba,
doonaa ba hotoo na hasba,
ba kelohoo na noffba,

Ee ban ba inohoo ga keeñba

En danaa, ba éewrukoo garoo, mi Kooh,

bi mi wéki'ba.»[†]

²⁸ Pool tikka ga an:

- Inohat gaka an Hewhewii winéwi'wii onohi kipesđa yéegalohuunun bi ga buwii enussii yaawúu'cfa ee ba, ba hay kisukúruk.

[

²⁹ Ga waa Pool wo' wo'encaama bi ya lëehí'tada, yaawúu'caa baa yah, ba baa weeraanti ga dūuyba.]

³⁰ Ifiaa le' tikkiis tanak Pool eninta ga kaanfaa ya fayi faama ee béeđ buwaa hayeeri kiwaakdfa laakeeri daama.

³¹ Ya yaa yéegaloh Nguurii Kooh, ya yaa jégíroh loo Yéesu Kiristaa, Ha'mudii na fít wiyégi'si' ee ken mossiirika kihoonoh.

[†] 28:27 28: 27 Wo'eencii cii béestí' fodaa Ísayii 6: 9-10 wo'ekada.

Këyítfii Pool bín Bu-Roomda Wo'eencii lègis Këyítfiida

Këyítfii fii féri Pool bín kerceencaa ga Roomda ee lak ya mossii daama kika'. Bibo' biliis bérí jangatee Hewhewii winéwí' wii daama bi kikerceen tuukka daama (fodii Akilaas na Pírisil) Tumeen 18: 2. Pool bínnndaña doonaa ba ínohhi. Ya wo'eeba an ya en na kiyah Espaañaa ya koorohan daama, ya daasba ga gémii. Ya wo'aba ñan kikiimi'ti Kooh, ya légisi'ti hal bi ya míñ kibaab daama.

Pool wo'ba ga këyítfii ya bínnbada dala kigém ga Kiristaanii hín kijofsa. Ya wo' an buwii béeëbba bérí tum baakaa' ee béeëbba bérí meydohsee ga ndamaa Kooh. Wayee diimada ba júwohduunun na Kooh, kooroh da díi ba en wiinoo na Yéesu Kiristaada.

Kooh yérí tanuk Pool ki'en apota'a', en danaa ya yéegalohi Hewhewii winéwí'wii. Ya wo' an Hewhewii winéwí'wii wiima, doolii Kooh wérí, ee wa waa ga béeëb baa gémmin, laakoo an yii yaawúu', laakoo an yii enndii yaawúu'. Kooh wo' an béeëb buwii gémfa ba wiinoo ga fíkiici. Ya abohinba bo' bijúwi' kooroh ga iñaa Bíncaa cisela'i'caa wo'da. Ca wo' an: «baa júwin, kipeskaagari taabi na ngém» (Room 1: 17). Pool wo' ñan an béeëb kerceencii jom kijúwoh hen, ken jomoo kisagoh na mooroomci, ken hanat ki'atti' mooroomci luu enee ñadukeengaaga bokkii. Kéyitfiima Pool bídee bu-Roomda laakeera solu, kérí tah kerceencii tookuununfa.

Këyítfii Pool bín bu-Roomda tiidoh anee:

- 1 - Pool waa' kika' Room kiwaaknee kerceencaa daamada (1: 1-17)
- 2 - Buwii béeëbba tumuunun baakaa' (1: 18-3: 20)
- 3 - Kigém ga Yéesu onoh kijúb ga fíki Kooh (3: 21-4: 25)
- 4 - Yéesu onin buwii kijúwoh na Kooh (5: 1-8: 39)
- 5 - Heetii Isarayeele tanukdá (9: 1-11: 36)
- 6 - Kipes ki'as ga iñaa Kooh nakoh (12: 1-15: 13)
- 7 - Tanjoh (15: 14-16: 27)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi súrga Yéesu Kiristaa, mi yérí bínnduú këyítfii fii dú bu-Room. Kooh yérí bayyoo ki'en apota'a'ci, mi faandussari haj kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wii.

² Hewhewii winéwí' wiima nak, Kooh dígoheerawa kuméeñi' ga Këyítfaa ee koorohee ga túuwtaa sëldigacaagari.

³⁻⁴ Wa wo' loo Kowukiigari, Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu. Ga kibo'-súusúskaagari, ya límukoh ga níilaa buu' Déwít, ee ga Helaa yisela'i'ya, Kooh ga doolaagari teewohha an ya Kowuci ga waa ya mílísru ga buwaa kaaninda.

⁵ Kooroh gari nak, Kooh onndaroo ki'en apota'a', doonaa ga teekii Kiristaanii mi nook heetcii ga eldúnadfa téochca, ca gém gari, ca taabuk iñaa nakohu kitumfa.

⁶ Dú bu-Room, dú bok ga, ndaga Kooh bayinndúu kibok na Yéesu Kiristaa.

⁷ Kon mi bínnduú këyítfii fii dú béeëbpúu. Ínohat an dú neblolin Kooh ee ya bayinndúu dú en buuci. Kooh, Paamudiigaruu na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii barkeelattúu ee ba onndúu jam.

Pool waa' kika' Room kiwaaknee kerceencaa en daamada

⁸ Kon bi mi dalaa, mi dewan kigérém Koohyiigoo garúu béeëbpúu paay, ee kooroh ga Yéesu Kiristaa ndaga síwin daa en béeëb ga eldúna an dú gémmin gari.

⁹ Kooh inohin an mi wo' kayoh, ya yii mi jaamuki ga keeñnjoo ga kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii wo' ga loo Kowukiigarida. Ya inohin an wahthaan en téóoh helloo ka' garúu.

¹⁰ Ee mi dék ga kikíimbi ya onndoo hal en nebpinaa, mi míndúu kihay kiwaaknee.

¹¹ En ki'ena, mi waarin garúu kihay lool bi mi le'doh garúu barkicci Helii yisela'i'yii onohifa, en danaa ngémiigarúu wéñ kiyégis.

¹² Mi waa' kiwo' sah man, du béeëbpúu, du daasoh ga ngémii dú bok kilaakdá.

¹³ Mbokciigoo, inohat an bes ciyewin mi abinndúu kihay kiwaaknee, wayee bi wati mi laakkii hal. Mi waarin nak kihay kilégéy ga díuyucúu, bi jeriñ mey ga, fodaadaa mi tum ga díuyu ñuwaas ga dékcaa cínooda.

¹⁴ Kooh sasinndoo kilégéy, kon mi jomin kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii ga béeëb buwii. Mi haywa kiyéegalohnee ga ñuwaas helcaa yúudukin ga eldúnadfa, bi ga baa helcaa yúudukkiifa. Mi haywa kiyéegalohnee ga ñuwaas jaginda na ñuwaas jagussiifa.

¹⁵ Inaamaa tah mi waarin lool kihay kiyéegalohwa garúu ñan, dú bii dú en ga Roomda.

Doolaa laak ga dhuuy Hewhewii winéwi'wiida

¹⁶ En ki'ena, mi safarin ga kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii. Doolii Kooh wérí en ga dhuuywa, wa mísali béeþ buwii gém ga Yéesu Kiristaadfa, ennda yaawúu'cii ga iñaa sebda, tikká ga bii enndii yaawúu'da.

¹⁷ Hewhewii winéwi'wii wiima teewoh daa Kooh tíki bífó', baa gém kesi ga Yéesu Kiristaa, ba en bífó' bjjúwí ga fíkicifa. Iñamaa waa' kiwo' an waas wiliis laakoo. Ee fodaama, ka bídu ga Kéyítfaa an: «Baa gémää, Kooh hayyi ki'aboh fodii bo' yijúwí' ga fíkici, ee ya pesan kayoh-kayohdfa.»*

Buwii béeþba tumuunun baaka'

¹⁸ En ki'ena, Kooh teewohin bi leerin, aboh ga dlook an ya aylukin ndaga buwii faali'iiri ee bá júþpii. Ba úubin kayhoffi na kijúþpiikiigaða.

¹⁹ Kooh hayba ki'atti' ndaga waasii ba jom kikooroh bi bá ínoh Koohdfa leerin ga haffba, Kooh teewinbawa bi leerin lañ.

²⁰ En ki'ena, doolii Kooh leehoo taa'fa na dii ya manda nam ki'en iñcaa hotukoo na kuhas. Wayee ga iñaa ya sakee élídúna bi wati, fu malak ga iñcii ya sakdانا, hel míñindaaaca kiteef. Kon nak buwii laakoo lay ga fíkici.

²¹ Buwii ínohuunun Kooh ee bá erussiiri ndam ee bá gérëmmbiiri fodaa daa bá jommbika kitumi'fa. Iñcii bá halaati éewdohfa égíraada cérí müuyí'ba ee keeñciigaba búumin, bá enin ga ñúus.

²² Ba tík haffba buwaa ñaañunun ee bá bidoñ kesi.

²³ Ba aawvii kijaamuk Kooh yii laak ndam ee kaanoodfa, bá nammabá ki'aaw kijaamuk nataal bo'-súsús yii kaaninda, sel, júu', na fasukohcii.

²⁴ Kéri tah, Kooh foñinba ga iñaa neßba, bá enukohin ga iñcaa moroo, bá bii tum ga faancigaba iñcaa apohin kaci.

²⁵ Ba jafin kayhoffi Kooh, bá taabuk saboh. Ba aawin kijaamuk na kitaabuk iñcii Kooh sakdfa, bá foñinja Kooh yii sak tóohdfa. Ya kañsat bi taa'! Aameen.

²⁶ Kéri tah Kooh foñohinba ga tumeencumgaba ci'apoh' kacicaa bá dhuucukohdfa. Beticigaba foñiunun yaalcii, bá faanuki kiyaal na beti ga díkaantiba.

²⁷ Yaalcii báñ tumsin fodaama, bá faanuki kibeti na yaal ga díkaantiba, ee faanfa tamoh rek kifaanuk na bimooroomba. Yaal tumi na yaal mooroomci iñaa joffii, fodaama bá nooki ga dlookha fayaa gën ga kimúuykaagaba kaamada.

²⁸ Waa bá tookkii ki'ínoh Kooh, Kooh foñohinba na hel-ñalaañukohaagaba waama ee bá dék ga kitum iñaa tumkoo.

²⁹ Keeñba liif na kijúþpii, kibon, kiwaa' kihépí' na kisoot. Ba halaati ki'iñaan doñ, ki'ap bo', kiñaroh, kiñaañukoh bo', ki'óolukoo ken, kidooñ bo',

³⁰ kiyah teek bo', kisaghog na Kooh, kiñak kikoruk, kibéwí' haffba, kindamuk, kimoroo ga nof, kitookoo kikelohi' paamun na eemun.

³¹ Ba laakoo hel, bá enndii go', bá waa'tii ken, bá laakoo yérmaandi ga ken.

³² Ba ínohin dijoffi' daa Kooh yah kitum buwaa man fodaamada. Buwaa tumi iñcaamada, Kooh hayba ki'atti' kikaan ee hoonohhii bi wati bá dék ga kitum iñcaa. Baatta ga, bá fa' na buwaa tumi iñcaamada.

2

Kooh yah buwii ki'atti ga yijúwí'

¹ Kon nak, fu yii fu atti'i mooroomfuda, na baa fu míñ ki'en tóoh, ínohaa an fu laakoo lay ga fíkii Kooh. Ndaga iñaa fu atti'oh mooroomfa an ya tummbida, fu báñ fu tumiri. Kon nak fu búukin haffu, fu yii fu atti' mooroomfuda.

² Du ínohin béeþpuu an atti'aa Kooh atti' buwaa tumi iñcaamada koo' ga waas.

³ Fu yii fu atti'i mooroomfa ga iñcaa ya tumida, ee fu ga kihaffu fu tumicada, fu foon an Kooh abohanndiiraakane?

⁴ Mín ki'en sah an fu faali'oo Kooh ndaga daa ya jofin lool, ee ya míñinndaa kimúuñi' ee ya gaawtukoo. Fu ínohoo moos an ya teebpaa kijofaa, ya waa' fu hot iñamaa, fu súpit kipesfune?

⁵ Wayee fu yaama fu yégíis ga haf kak, fu san kisúpit kipeskaagaraada, fu yaa négíroh ga dlookfu aylukaa Kooh bi ga besaa ya yah ki'atti' béeþfa, ee kooran ga waas.

⁶ Le' béríinaa, báa en béeþ Kooh hayyi kifay iñaa ya légéydfa.

⁷ Buwii taabuk kitum yijóffifa, bá waa' kilaas ndamaa meyoh ga Koohdfa, bá nebløh Kooh, kipesba leehoo ee fodaama Kooh hayba ki'on ba pes nari bi taa'.

⁸ Wayee buwaa bñinoo, ga kiwaa'ki kihéñoh rek, bá onnda kayohfaa bñij, bá baa tumi ga iñaa joffii. Buwaama nak, Kooh hayba ki'ayluk, sañku'bá.

⁹ Béeb̄ buwii tumi yibóní'fa hay kikeenu ga coonu ciméeski' ee d'ewohan ga yaawúu'cii, tík ga buwii enussii yaawúu'fa ban.

¹⁰ Wayee buwii tumi yijóffí'fa Kooh hayba ki'on ndam, ya hay kiwo' yijóffí' gaba, ya hayba ki'on jam. Ya hay kitum fodaama, d'ewoh ga yaawúu'ciinaa, tík ga buwii enussii yaawúu'fa.

¹¹ Buwii béeb̄ ba wiinoo ga fikíi Kooh.

¹² Buwii enussii yaawúu'fa ínohsuu iñii Waasii Móyíis nakoh kitumfa. Ba keeni ga kitum iñaa joffii anee rek. Ba nak, ba hay ki'atti'u ba saŋku'uk, wayee atti'aagaba ayukanndii ga Waasii Móyíis. Buwii ínohu iñii Waasii Móyíis nakoh ee ba këldúkiwada, atti'aagaba ayukan ga Waasii Móyíis.

¹³ Kooh yahhii ken ki'aboh bo' yijúwí' ga fikíici ndaga daa baama eem rek ga kisükúruk iñaa Waasii Móyíis nakoh kitumfa. Baa taabukin iñcii Waasii Móyíis nakoh kitumda, yéerí Kooh yah ki'aboh fodii bo' yijúwí' ga fikíici.

¹⁴ En ki'ena, buwii enussii yaawúu' ee ínohsuu Waasii Móyíisfa, binaa ba tum iñcii Waasii Móyíis nakohd'anaa, man na ba laakca ga d'uuuyba luu enee an ba hottica.

¹⁵ Fodaama ba teewohin an iñcaa ba tumi ee Waasaa nakohfa bídu ga keeñcaagaba. Helba tookin iñamaa ee ban halaatcaagaba, ciinoo hayaa yabiba ga yen, wala somibada, teewohinka.

¹⁶ Bes waa hay, halaatcii daakuk ga d'uuuy keeñciifa hay kimeydoju faŋ ee Kooh hay ki'atti' buwii kooroh ga Yéesu Kiristaa. Iñamaa, Hewhewii winéwi'wii mi yéegalohda, wérí wo'ka.

Yaawúu'cii taabukussii iñaa Waasii Móyíis nakoh kitumfa

¹⁷ Fu nak, fu yii fu taas ga teekii yaawúu'fa, fu ayuk ga Waasii Móyíis, fu maruki ga iñamaa an fu bo' Kooh.

¹⁸ Kon fu ínohin iñaa Kooh waa'fa, ee Waasii Móyíis jégírinndaa tóoh iñaa laakin solu.

¹⁹ Fu fooŋ an fu bayin tuhas ee fu yérí yah kinook búumí'cii. Fu fooŋ an fu yérí en lee'laatii buwii enu ga níusdfa.

²⁰ Fu fooŋ an fu yérí jom kijégi' buwii ínohsuu daradfane? Fu fooŋnga ban an fu yérí jom kijégi' béeb̄ buwii han ki'aas ga ngémiisa, ndaga fu yaakaa' an waasii oninndaa kilaak kayoh ga tóoh na ki'inoh tóoh?

²¹ Kon fu yii fu jégíri buwii bínoodaa, iñii tah ya fu jégíroo haffu? Fu jaŋngati buwii bínoodaa ba hanat kilok. Kon iñii tah ya fu loki?

²² Fu wo'i buwii an ken hanat kídúk bëtici wala yaalcí, ya faanuk na bo' yiliis. Kon iñii tah ya fu tumika? Fu wo'an fu gémmbii ga koof, kon iñii tah ya fu kolukaa fu loki iñcaa buwaa sarahohi ga koofcaada?

²³ Fu ndamuk ki'ínoh iñii Waasii Móyíis nakoh kitumfa, wayee fu tooñ Kooh, ndaga iñcii fu tumida taammbii ga iñaa Waasaama nakohfa.

²⁴ En ki'ena, bídunun ga Kéyítfaa fodaama an: «Dú yaawúu'cii, dú bëri tah buwii enussii yaawúu'fa wo'si ga teekii Kooh iñaa joffii»^{*}.

²⁵ En ki'ena, kigúruk jofin en lak fu taabukin iñii Waasii Móyíis nakohd'anaa. Wayee fu taammbii ga iñii Waasiima nakohd'anaa kigúrukkaagaraa laakoo jeriñ.

²⁶ Baa gúrukki, binaa taabuk iñii Waasii Móyíis nakoh kitumd'anaa, hídaa ga daa ya gúrukkiifa tóoh, Kooh hayyi kikindoh ga buwaagari*.

²⁷ Ínohaa an baa gúrukki ee ya taabuki dijóffí iñii Waasii nakohfa, hayyaa ki'atti' fu yii fu en yaawúu', fu gúrukkin, fu laasin ga iñcaa kéyítcaa Waasii Móyíis nakoh ee fu taabukocada.

²⁸ En ki'ena, ki'en yaawúu' enndii iñaa hotuki ga bo' ee kigúruk kayoh-kayohfa enndii mandargaa hotuki ga faanda.

²⁹ Ki'en yaawúu' kayoh-kayohfa, eni ga d'uuuy keeñ, ee kigúruk kayoh-kayohfa, kérí en kigúrukkaa Helii yisela'iyii tumi ga keeñfa, enndii kigúrukkaa bídu ga kéyítfa rek. Yaawúu', yaa man fodaama, Kooh yérí yahhi kindam wayee enndii bo'-súusúus.

3

Kijúb na ki'en go' kuu Kooh

¹ En fodaamanaa, kon ki'en yaawúu' baat ya ga bo'? Kigúruk laaki' bo' ya jeriñ?

² Daa míñ ki'en tóoh, jeriñaa gada yakin. Ee waa kuliyuk gada, wérí en ga dii wo'eenii Kooh d'eweekiwosohu gaabada.

³ En ki'ena, laakin gaba, baa enndii go'. Diima nak ya? Ki'enndii-go'kaagaba kaama min kihoonoh Kooh ki'en gore?

⁴ Mük, iñaa bo' jom ki'amda kay, wérí en an Kooh dék ga kayoh ee bo'-súusús dék na saboh. Fodaama, ka bídu ga Kéyítfaa an:
«Kijúþkiigaraa hotukan ga wo'eencii fu meydoh ki'atti' þuwiifa,
ee baa fu atti' béeþ, fu laak kayoh ga dookci»*.

⁵ En an kijúþkiigaraa teewohi an Kooh júwinaa, dú wo' ya ga iñamaa? Dú wo' an, binaa Kooh iif aylukaagari ga dookkuunaalak ya júþpii hene? En ki'ena, iñii yii mi wo'i fodii þuwii wo'ikada.

⁶ Mük, iñamaa mírukoo. Haa en an Kooh júþpiinaa ya mínan na ki'atti' þu-ëldúna?

⁷ Hay kilaak þuwaa wo' an, «En sabohfigoo on kayohfii Kooh kiwéñ kisíw na kilaak ndamaa, iñii tah ya mi lísi kitíku tumoh-baakaa?»

⁸ Biino hay kika' bi ba wo' an: «Du tumat yibóni' en danaa yijófi' míin ga kimey.» Laakin þuwaa poki'tii kiwo' an dí jégíroh iñamaa. Þuwaa wo' iñamaada, Kooh hayba ki'atti' ee kooran ga waas.

Bo' yijúwi' laakoo

⁹ Kon, du jom ya kiwo'? Du yaawíu'cii dū þerí gén þuwii enussii yaawíu'da ga fíkii Koohé? Mük! En ki'ena, du teewohin an yaawíu'cii na þuwii enussii yaawíu'da tóoh, béeþba biñaam-baakaa'.

¹⁰ Iñii yii yérí bídu ga Kéyítfaa an:

«Laakoo bo' yijúwi', enndii sah yíinoo

11 Laakoo baa laak hel, yíinoo heellii ki'ínoh Kooh,

12 Béeþba foñunun Waasii Kooh, béeþba sooyunun.

Laakoo bo' yaa tumi yijófi', enndii sah yíinoo*.

13 Golgočiigaba en fan loyaa úbisukin, peremciigaba beedukin ga kidúk bo', wo'eencii meyi ga kúuwbada soot fan danja' gon.*

14 Tíuuwtiigaba líif na coñ na wo'een cibóni' don.*

15 Kotba gaaw ga ki'apnee bo' rek.

16 Daa ba kooroh tóoh, þuwaa fiipohi. Ba soki kofeel.

17 Ba ínohoo waasaa haydohi jam.*

18 Kiniik Kooh paallii fen ga keeñþa.**

¹⁹ Du ínohin an tóoh iñaa Waasii Móyíis* wo'in, wo' aaw ga þuwii jomwa kitaabukfa. En danaa ken laakoo iñaa ya wo'an, ee ken ga ëldúna laakoo lay ga fíkii Kooh.

²⁰ Kérí tah laakanndii ken baa abohsan bo' yijúwi' ga fíkii Kooh ga kitaabuk Waasii Móyíis. Waasii Móyíis, en ki'ena, on þuwii ki'ínoh rek an ba tumin baakaa'.

Kigém ga Yéesu onoh kijúb ga fíkii Kooh

²¹ Diimadfa nak, Kooh teewin þuwii daa ba jom kikoroh bi ba abohu þibo' bijúwi' ga fíkii ee enoo ga Waasii Móyíis. Iñamaa, Waasii Móyíis na sëldiiga-Koochaa teewohseeraka.

²² Kooh aboh þuwii þibo' bijúwi' ga fíkii ndaga ga dii ba gém ga Yéesu Kiristaada. Béeþ þuwii gémida ya abohbada, ndaga þuwii béeþ, ba wíinoo ga fíkíci.

²³ En ki'ena, béeþ þuwii þerí tum baakaa', ee ba meydohin haffba ga ndamaa Kooh.

²⁴ Wayee Kooh, ga yérmaandaagari, onndaba ki'en þibo' bijúwi', ee ya meeckissiiba dara ga. Ya koorohhaka ga Yéesu Kiristaa, yaa þégiþba ga baakaa'da.

²⁵ Kooh erohhi fodii sarah júwohi'tuu na hafci, ya setí' na níífaa ya aamda baakaa'cii þuwii géminda. Sarahaama teewoh an Kooh mos kijúb. Ya taabukéeríi þuwaa baakaa'caa ba tumee kufewaada,

²⁶ ndaga ya gaawtukéeríi dara ga. Diima nak ya teewohin bi leerin an ya júwin ee baa gém ga Yéesunaa, ya hayyaa ki'aboh bo' yijúwi' ga fíkii.

²⁷ Kon laakin iñaa bo' bakukohan ga fíkii Koohe? Dara! Haa iñii tahkadfa ya? Iñaa tahkadfa wérí en an iñaa wéñ kilaak soludfa enndii iñcii dū tumi fodaa waas nakohkadfa, wayee kigém ga Yéesu.

²⁸ En ki'ena, Du míin kiwo' an Kooh abinnduu bo' bijúwi' ga dii dū gémín ga Yéesufa, wayee ya abohhiiruu bo' bijúwi' ndaga dii dū tumin iñaa Waasaa Móyíis nakohdfa.

* 3:4 3: 4 Kañcaa 51: 6.   * 3:12 3: 12 Kañcaa 14: 1-3; 53: 1-3.   * 3:13 3: 13 Kañcaa 5: 10; 140: 4.   * 3:14 3:

14 Kañcaa 10: 7; Mëccée 12: 34; Efées 4: 31.   * 3:17 3: 17 Ísayii 59: 7-8.   * 3:18 3: 18 Kañcaa 36: 2.   * 3:19

3: 19 Waasii Móyíis: Dii, iñii Waasii Móyíis waa' kiwo'da wérí en béeþ kéyítcaa bídu ga kifiliimunkaa kufewaaka Kooh na yaawíu'caada.

²⁹ Wala book Kooh nam ki'en Kooh yuu yaawúu'cii doge? Kooh enndii Kooh yuu buwii enussii yaawúu'da hene? Ahan̄ kay, Kooh yuu buwii enussii yaawúu'da ban!

³⁰ Kooh yínoo don̄ yérí laak, ee ya yérí abohi yaawúu'cii bifo' bijúwí ga fikíici ndaga ngémáa ba bayda, ee ya aboh buwii enussii yaawúu'da bifo' bijúwí' ga fikíici ndaga ngémáa ba bayda ban.

³¹ Ngémii cfu laak ga Yéesufa néeewís Waasii Móyíis hene? Múk, hanaa kay cfu namwa kiyégísi' ga iñaa wa enda.

4

Iñaa tah Kooh aboh Abaraham bo' yijúwí'da

¹ Kon, cfu bēb caasammibuu Abarahamaa, ga kibo'kaagari, iñii yiida yérí dū míñ kiwo' ga looci?

² Enee an Kooh abeeri bo' yijúwí' ndaga iñcaa ya tumeedanaa, eneenaa Abaraham míñ kilaak iñaa ya ndamukan ga. Wayee ya míneerii kindamuk ga fikíici Kooh.

³ En ki'enaa, bídú ga Kéyítfaa an: «Abaraham gémmba ga Kooh, ee ga iñaama Kooh abohhari bo' yijúwí'».

⁴ Mon dū inohin an baa lëgëyaa laas fayaagari. Iñaa ya fayu yaama enndii iñaa ya onu hen, wayee ya laas anagaagari.

⁵ Bo' yaa ga, ya tikkii yaakaa'ci ga kitum iñaa júwin wala iñaa júbpii, wayee ya gëmin ga Kooh, yii míñ ki'aboh bo', yaa faali'ii Kooh fodii bo' yijúwí' ga fikíicifa. Ngémáagari waama hay kitah bi Kooh abohhi bo' yijúwí'.

⁶ Dëwít ban wo'ee iñaama ga loo daa Kooh abohi bo', bo' yijúwí' ga fikíici ee ya malakoo ga iñcaa baa tumida: baa manda, yewinuunun míu'.

⁷ Ya wo'ee an: Yewinin míu' buwaa Kooh bayal tooñcaagafa ee nísín baakaa'caagabada.

⁸ Yewinin míu' buwaa Kooh malakkii baakaa'caagabada.

⁹ Kiyewin-míu'kaama, Dëwít wo'eeda, kuu buwii gúrukfa ba hanjbane? Buwii gúrukussiifa bokussii gane? Ahan̄ kay, cfu han kiwo' karam an Kooh abohha Abaraham bo' yijúwí' ndaga Abaraham gémee gari hen.

¹⁰ Kon ga waa Kooh aboh Abaraham bo' yijúwí'da, laak Abaraham gúrukino, gúrukki? Mon lakanaa ya gúrukki duum.

¹¹ Kigúrkkaa Abaraham tumeeda enee mandargaa teewoh an ya gëmin ga Kooh kuméeñi' ee Kooh abohinndi bo' yijúwí' kuméeñi'. Iñaama nak yérí tah Abaraham en caasamunii buwii gúrukki béesfba ee gëmuunun ga Koohfa. Ee fodaa Abaraham, Kooh abohin buwii bifo' bijúwí' ga fikíici.

¹² Ee ban Abaraham, caasamun ga buwii gúrukuunun ee ba eembbii ga kigúruk dojnsa. Ee ba gëmin ban fodaa daa Abaraham gémee kudewaa lak ya gúrukki duumdfa.

Buwii gém ga Yéesufa bérí yah kilaas ga iñaa Kooh dígoħda

¹³ Kudewaa Kooh díjnja Abaraham na tucaasamuntaagari an ya hayba ki'on ba lam eldúna. Iñaama Kooh dígoħerrii ndaga Abaraham taabukee Waasii Móyíis, wayee dígoħħi daa Abaraham gëmin gari ee ya Kooh abohinndi bo' yijúwí' ga fikíicifa.

¹⁴ Enee an buwii taabuk iñċċi Waasii Móyíis nakohfa bérí yah kilaas ga iñaa Kooh dígoħfanaa, kon enneena buwii gém ga Koohfa, gëmsan sooy ee eneenaa iñaa Kooh dígoħfa enan sooy ban.

¹⁵ En ki'enaa, waasii wéri fet aylukaa Kooh ga dlook buwii taabuksoo iñaa wa nakoh kitumfa. Ee daa waas gaa ga, kideej waas laakoo daama.

¹⁶ Fodaama iñaa Kooh dígoħfa, kigém don̄ kérí onohiwa. Kooh yérí onoh iñaama ee ya sekki fay ga. Iñaa dígoħu yaama bēb tucaasamunti Abaraham téri laakwa. Eembbii ga buwii taabuk iñji Waasii Móyíis nakohfa don, wayee le'in bi ga buwii bñinoo gëmu ga Kooh, fodaa caasammibuu Abaraham gémmeda.

¹⁷ Fodaama, bídūnun ga Kéyítfaa, Kooh wo'a (Abaraham) an: «Mi tuminndaa caasamun heet ciyewin.» Yérí en caasammibuu ga fikíici Kooh, yii ya gém gari, ya yii milísfci buwii kaaninda ee saki iñaa mosoo kilaakfa.

¹⁸ Abaraham gémmba ga Kooh, ammba yaakaa' gari ee lak sah buwii bñinoo foogu an yaakaa' leehin. Ee fodaama ya ennda caasamunii heet ciyewin fodaa Kooh wo'eerikada an: «Tucaasamuntiigaraa hínsan anee kiyewin.»

¹⁹ Ee ga wahtaa Kooh wo'ohhi iñāamada, lak Abaraham deeyin kilaak tikiis titéemée'. Ya ínoheera an ya kasohin ee Saaraa bétici mínoo kilaak kowu, wayee ya líssa ki'am yaakaa' ga Kooh an yaama hay kitum iñaa ya díjngida.

²⁰ Ya ínoheera an ya hay kilaas ga iñaa Kooh díjnġida ee ya laakkii hel kanak ga iñaama. Ngémáagari nammbari kibaat sah dooli ga waas Kooh ee ya yaa kañi Kooh.

²¹ Wóoreerari an Kooh laakin dooli kitum iñaa ya díñngifa.

²² Ifñaama tah Kooh abohhari bo' yijúwí' ga fikiici.

²³ Wayee wo'eenaama bídu ga kéyítfaa an: «Ya abohussa bo' yijúwí'da», bídussii wa eemmba gari.

²⁴ Wa bíduunun, paaffa bi garuu, du bii du gëmin ga Kooh yii mélisi' Yéesu, Ha'mudiigaruu ga kikaanda.

²⁵ Yéesu yaama erohsee yu apussa ndaga baakaa'ciigaruu. Léehí'ta Kooh mélisi'tari en danaa Kooh abohhuu bo' bijúwí'.

5

Yéesu onin bo' kijúwoh na Kooh

¹ Kon nak Kooh abohinnduu bifo' bijúwí', ndaga ngëmii du laakfa. Diimada, du laakin nari jam ee kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

² Yérí onnduu kilaas ga yérmaandii Kooh du enoh wati, ee kooroh ga ngëmii du laakfa*. Yérmaandaa waama du aasin ga ee keeñjuu soosin ga ndaga du yaakaarin kibok ga ndamaa Kooh.

³ Eemmbii ga iñamaa don: luu du enee ga coonu, keeñjuu soosin ndaga du ínohin an coonu féri tiwi kilaak keeñ ga bo'.

⁴ Kilak keeñ kérí oni bo' kimín kiyégis ngëm ga fíkíí coonu. Kiyégis ngëm ga fíkíí coonu kérí ñaati yaakaa'.

⁵ Ee yaakaaraagaruu waama tasoo muk, ndaga kiwaa'kaa Kooh tum ga keeficiigaruu, koorohha ga Helii yisela'í'yii, ya onnduuufa.

⁶ En ki'enaa, kudewaa, ga wii du míni'tii haffuu darada, Kiristaanii hayya ga wahtaa Kooh waaroheekada, kaani'taruu, du bii du faali"irida.

⁷ En ki'enaa, wóo'tii an bo' tookin ki'eroh kumuunkaagari ndaga mooroomci yiliis, luu enee an ya bo' yijúwí'. Heyna, enee an baa jofin díraa míniñ kitah bo' waa' ki'eroh kumuunci.

⁸ Kooh nak teewohin an ya waarinnduu fodii dii: Kiristaanii erohin kumuunci ndaga haffuu, ee wiima lak du lís ñitumoh-baakaa'.

⁹ Waa Kiristaanii yérí aam ñifaagari fodii sarah ee fodaama Kooh abohinnduu bifo' bijúwí' ga fikiici, wëñaa ga aylukaa Kooh hayanda, Kiristaanii müsalooruu gawa moose?

¹⁰ Ee ga wii du en ñuwaa sagoh na Koohdfa, Kooh júwohi'taruu na hafci, koorohha ga kikaankaa Kowukaagari. Wëñaa ga, waa du júwohin nari diimada, kipeskaa Kowukaagari onooruu kimúce? Ahan kay.

¹¹ Ee baatta ga iñamaa, du míniñ kima'koh Kooh kooroh ga Yéesu, Ha'mudiigaruu, ndaga ya yérí onnduu kijúwoh diima na Kooh.

Adama médirohu na Yéesu

¹² Bo' yíinoo don yérí haydoh baakaa' ga éldúna ee Aadama yérí. Baakaa' nak wëri haydoh kikaan. Fodaama kikaan tikuukka ga baa en béeëb, ndaga béeëb ñuwii tumin baakaa'.

¹³ En ki'enaa, baakaa' enee ga éldúna, lakanaa Kooh yóoski'tii Waasii Móyiis duum. Ga jamaanaa Móyiis, Kooh abohéerií ñuwaa baakaa'caagaba.

¹⁴ Moona déy iñaa aboh ga jamaanaa Aadama bi ga jamaanaa Móyiis, kikaan tikuukee ga dook béeëb, bi ga sah ñuwaa baakaarussii fodaa Aadama yaa sagee kitum iñaa Kooh nakoheeda.

Aadama nak enee lëdí' ga baa jomee kihayfa,

¹⁵ wayee yérmaandaa Kooh onnduuwootirohin na baakaaraa Aadama tumfa. En an baakaaraa baa yaama, ya don ya tumda tahin bo' biyewin kikaanaa, wëñaa ga yérmaandaa Kooh, na iñaa ya onoh ee meekisohhii dara ga, koorohha ga bo' yíinoo don, ennda Yéesu Kiristaada, le'anndii bi dooy ga bifo' biyewine?

¹⁶ Iñii Kooh onohda wootirohin na iñcií límuk ga baakaaraa waama bo' yíinoo don tumfa. En ki'enaa, baakaaraa wíinoo waama Aadama tumfa, atti'aa límuk gadfa lëgíssa kisanju' ga béeëb. Wayee hidaa ga dii baakaa'cii ñuwii hín kiyewinda téoh, Kooh, ga yérmaandaagari, onohna kijúb ga fikiici.

¹⁷ En ki'enaa, ga baakaaraa bo' yíinoo don tumfa, kikaan laakin dooli ga ñuwii ndaga iñaa ya tum yaama. Wayee ga Yéesu Kiristaa don, ñuwii laakin yewin ga Kooh: ya teebba yérmaandi widóoyí', ya onba kijúb ga fikiici. Ga Yéesu kon, ba pesan ee ba yah ñibuu' nari.

* 5:2 5: 2 ee kooroh ga ngëmii du laakfa Laakin lëegísohcaa ñayyií wo'eenciima ga këyítfaagaba.

¹⁸ Fodaama, ga baakaaraa bo' yiinoo doj tum, kikaan tikukka béeb bawiida, fodaama ban, enaama yiinoo yijúwi' yéri bo' tum, ya bëgissa buwii ga kikaankaa bageebada, ya onndafa kipes.

¹⁹ Fodaama daa Aadama rek sanjee Kooh bi tahin béeb enuunun bïtumoh-baakaa'da, fodaama Yéesu Kiristaa kelohdfin Kooh bi tahin Kooh hay ki'aboh bo' biyewin bïbo' bijúwi'.

²⁰ Waasaa Móyiis hayya, en danaa, baakaa' míin kiyewin, ee daa baakaa' yewinoh tööh, yérmaandaa Kooh wéñ da kihoom ban.

²¹ Ee foda daa baakaa' haydohee kikaan, ka tikkukka ga dook bawiida, fodaama yérmaandaa Kooh hay kitikuk ga béeb bawi onba kijúb ga fíkici, ee fodaama du laas ga kipeskaa leehoo taa'da, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

6

Du enin bwuwa kaanin na Yéesu ee ba bii pes nari

¹ Kon du wo'an ya diima? Du enukohan ga kibaakaa' doonaa yijóff'ya Kooh waari'tuuda wéñ ki'aamuk ga dzuuycuune?

² Mínoo ki'en kay! Du man na bwuwa kaanin ee baakaa' laakkissi dooli ga dookba. Kon mínan na ki'en baakaa' lisi kikuliyuk ga kipessuu?

³ Dú ínohin moos an ga waa dú bëtisi'u, dú ennda wiinoo na Yéesu Kiristaadfa, dú teewohee ban an dú bokin nari kikaan.

⁴ Kon kooroh ga bëtisaama, dú enin bwuwa kaanin nari, du acdohussa nari, doonaa Kooh Paamudii mélís'i'tuu ga kikaan foda ya mélís'i' Kiristaa ga dooli ndamcida. Ee fodaama du ban, du laak kipes ki'as, kaa du aasohan.

⁵ Ee waa du enin wiinoo na Kiristaanii ga waa du kaan narifa, du hay ki'en nari wiinoo ban ga kimilískaagaari.

⁶ Ínohat an daa du madee ga kipessuu kufewaaada, Kooh daaydohinwa na Yéesu Kiristaa ga kuraanaa ya kaanohda, doonaa ya dûbí'doh faan-baakaa'faa du bayeeda, ee fodaama du ensisoo ñaam-baakaa'.

⁷ Ndaga baa kaanin, baakaa' laakkissi dooli ga dookci.

⁸ Waa du kaanin na Kiristaanii, du gëmat ban an du hay kipes nari.

⁹ En ki'ena, du ínohin an Yéesu Kiristaa mélís'in ga kikaan, ya yahissii kikaan. Ee kikaan ga kihafci laakkissi dooli ga dookci.

¹⁰ Ya hégískohin na baakaa' bi leehha ga waa ya kaanda. Diimadfa ya yii pes ee ya pesi' Kooh bi taa'.

¹¹ Ee fodaama dú ban, abat an dú man na bwuwa kaanin ee baakaa' laakkissi dooli ga dookkúu, dú ínoh ban an dú bii pesi' Kooh bi taa', ndaga dú en wiinoo na Yéesu Kiristaa.

¹² Kon, kaa tooksat ki'en ñaam-baakaa', sagat kikeen ga iñcii cibóni'cii faanciigarúu aaw kikaan meekisohida.

¹³ Kaa tooksat kilégísi' baakaa' hal ga haffíu, waa tumlukohirúu iñaa joffii. Namat ki'eroh haffíu ga Kooh, waa dú enin bwuwa kaanin bi mélísunun. Erohat haffíu bi leeh tak gari, en danaa, ya éewdohhúu ga kitum yijúwi'.

¹⁴ En ki'ena, baakaa' laaksiso dooli ga dookkúu ndaga dú ayukissii ga iñaa Waasii Móyiis nakohfa, wayee dú ayuk ga yérmaandaa Kooh.

Du dëkat ga kitum yijúwi'

¹⁵ Kon diimadfa du jom ya kiwo'? Du wo'at an du ayukissii ga Waasii Móyiis, wayee du ayuk ga yérmaandaa Kooh. Kon luu du baakaaree, iñaama enoo darane? Ó'oo kay!

¹⁶ Mon dú ínohin an binaa dú e' bo' haffíunaa, dú abi an dú hayyi kitaabuk, ee fodaama du en ñaamci. Kon binaa baakaa' wéñnjúu doolinaa, lak dú enin ñaam gawa, ee fodaama wa éewdohhúu ga kikaan. Ee, en an Kooh yéri dú taabukaa dú enan ñaamci ee ya hayyuú ki'aboh bïbo' bijúwi'.

¹⁷ Mon kufewaa dú enee ñaam-baakaa', ee diimada dú namin kitaabuk Kooh. Fodaama dú daakin ga keeñnjúu kayohfii dú jégíruuda. Du gëremat Kooh ga iñaama.

¹⁸ Kooh nísinndúu ga kiñaam-baakaa'kaa dú enoheeda ee dú enin ñaamci doonaa kipessúu en kipes kijúwi'.

¹⁹ Iñii yii, mi wo'i man na dii bwuwi wo'ida ndaga helciigarúu gaawoo ki'am yen. Kufewaa, du erohee faanciigarúu hen, ca ennda ñaam iñaa moroo na iñaa júbpii ee lími'tarúu kesi iñaa joffii. Kon diimadfa, erohat faanciigarúu, ca en ñaam iñaa júwin, doonaa kipessúu en iñaa sela'in.

²⁰ Kudewaa, ga waa dú lís ki'en ñaam-baakaa'da, waassúu enéeríi ga kitaabuk yijúwi'.

²¹ Dú laak ya ga iñcaa cibóni'caa dú tumee kudewaada ee watí ca enin kaci garúu? Iñcaaama déy, kikaan donj kérí ca haydohi.

²² Diimadfa nak Kooh bégisindúu ga ki'en ñaam-baakaa' ee dú enin biñaamci. Kon neehalaas dú laas ga iñaamada wéri en an dú sela'i' kipeskiigarúu, ee méeñjohaa, dú laas ga kipeskaa leehoo taa'da.

²³ Fayaa baakaa' wéri en kikaan; Kooh nak, iñaa ya onoh ee meekissii ken dara gadaa wéri en kipeskaa leehoo taa' ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

7

Waasii Móyíis tíkukissiiruu

¹ Mbokcii, dú ínohin iñii mi yahhúu kiwo'da. Dú ínohin dijóffí' an waas tíkuki bo' lakanaa ya yaa lís kipes.

² Malkat ga betifaa en na kipajuk: en an yaalci yaa lís kipesaa, waas ebilli kites nari bi ga daa yaama kaanan. Wayee binaa yaalaa kaanaa, lak ya bégisukin ga waasaamaa ebileeri kites narifa.

³ Kon ya aboh na yaal yiliis, ee lak yaalci ya lís kipesaa, ya hay kitíku betifaa cfúki yaalci, faanuki na bo' yiliis. Wayee binaa yaalci kaanaa, lak ya bégisukin ga waasaamaa; ya mímin ki'aboh na yaal yiliis ee ya tiksóo betifaa dük yaalci, faanuk na yaal yiliis.

⁴ En garúu fodaama san mbokci: kooroh ga kikaankaa Kiristaanii, dú kaandohha nari, kon Waas tíkukissiiruu. Dú buu bo' yiliis, ee baama yérí mílis ga kikaankaa doonaa kipeskiigaruu límí' Kooh jeriñ.

⁵ Kudewaa, ga wii du en na kipes ga rek iñaa neb kumuunnduufa, iñcii cibóni'cii Waasii Móyíis yúun garuudaa céri yéngëlee faanciiruu ee ca límí'taruu kikaan.

⁶ Kudewaa, Waasii Móyíis aberuu fodii ñaam, diimadfa cfu man na buwaa kaanin gawa, wa tíkukissiiruu. Diimada nak du taabuk kijaamuk-Kooh ki'as fodii dii Helii yisela'i'yii teeþpuukada, wayee enissii fodaa daa, kudewaa, Waasii Móyíis nakoheekada.

Waasii Móyíis wéri teewoh iñii en baakaa'da

⁷ Kon du jom ya kiwo'? An Waasii Móyíis wéri haydoh baakaare? Múk! Wayee Waasii Móyíis wéri onndoo ki'inoh iñii en baakaa'da. En ki'ena, Waasii Móyíis wo'éeríi an: «Kaa díibuk kilaas enaama mooroomfunaa», eneena mi ínohoo baakaaraa en ga kidíibuk enaama bo'da.

⁸ Baakaa' nel heel hal ga iñaama Kooh nakoh kitumfa, wa hayya ga cfuu yeeñiigoo, wa yúunnda ga cfuuycoo halaat kidíibuk kilaas tóoh iñaa neb kumuun bo'. En ki'ena, waas laakéeriinaa, eneena baakaa' enoo.

⁹ Kudewaa, mi, ga wii mi ínohéeríi iñii nakohu kitumfa, mi yérí enee na kipes; wii mi ínohha iñcii Móyíis nakohfa nak, baakaa' wéri bewee kipes ga dlookkoo,

¹⁰ ee mi nammá kikaan. Fodaama iñaa nakohu kitum ee jomeeroo ki'on kipesda, ekkaroo kikaan.

¹¹ En ki'ena, baakaa' heella hal ga iñaa Kooh nakoh kitumfa, dükkaroo ee apparoo kooroh ga iñaama nakohu kitumfa.

¹² Kon Waasii Móyíis sel'a'in ee iñaa Kooh nakohfa sel'a'in, júwin, jofin.

¹³ Kon iñaa yijóffí' yaa yaama ekkoo ga kikaane? Múk! Baakaa' kay wéri tumka, doonaa daa wa manda mí kihotuk. Wa kooroh ga iñaa yijóffí' yaa yaama, wa ekkaroo kikaan. Fodaama wa kooroh ga iñaa nakohu kitumfa, wa wéñja da kibon.

Iñii bo' waari kitumfa mínoori kitum

¹⁴ Du ínohin an Waasii Móyíis meyooh ga Kooh. Mi nak, mi bo'-súusúus, mi toonuunun fodii ñaam ga baakaa'.

¹⁵ Mi ínohoo dara ga iñcii mi tumida. En ki'ena, mi tumoo iñcii mi waari kitumfa, mi nami kitum cii mi waaroо kitumfa.

¹⁶ Waa iñcii mi tumida, mi waa'tiica, kon mi tookin an Waasii Móyíis jofin.

¹⁷ Kon binaa mi tum iñaa mi waa'tii kitumaa, enndii mi tayka, wayee baakaarii en ga cfuuycooda wéri tumlukohhoo ka.

¹⁸ Mi ínohin an enaama yijóffí' laakoo ga cfuuycoo, mi waa' kiwo' ga kipes faannloo. En ki'ena, kiwa' kitum yijóffí' kii garoo, wayee mi mínooka kiméti'.

¹⁹ Mi tumoo yijóffí' yii mi waari kitumfa, wayee mi tumi yibóni'yii mi waa'tiida.

²⁰ Binaa mi tum iñaa mi waa'tii kitumaa, enndii mi tumlukoh haffooka, wayee baakaarii en ga cfuuycooda wéri ekkoo ga.

²¹ Iñii yii yérí mi hot ga haffoo: wahtaa mi waa' kitum iñaa jofin tóoh, yibóní' yérí tuukukiroo tek.

²² Waasii Kooh newinndoo lool ga dhuuycoo.

²³ Wayee mi hotin an laakin waas wiliis waa en ga faanndoo ee wérí lebirohi na iñii heliigoo teeþpooda. Wa tummboo ñaam ga waas baakaa', wii en ga faanndoofa.

²⁴ En ki'enaa, massa mi! Bii mísalanndoo ga faanfigoo fii éewdohhoo ga kikaanda ba?

²⁵ Mi yii gérém Kooh ndaga mi laakin baa mísalanndoo ee yérí en Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu. Ga helloo mi abin an mi tookin Waasii Kooh, wayee ga kibo'-súusússoo mi taabuk waas baakaa'.

8

Kipeskii Helii yisela'íyii oni buwiida

¹ Kon diimada, buwii en wíinoo na Yéesu Kiristaada, atti'soo kikaan.

² En ki'enaa, Waasii Helii yisela'íyii oniraa kipes ga ki'enfu wíinoo na Yéesu Kiristaada bégisínndaa ga waas baakaa' na kikaan.

³ Iñaa Waasii Móyíis míneerii kitum, ndaga dii bo'-súusúus laakoo dooli tah wa míneeríukada, Kooh tuminndi. Ya tumwa ga waa ya wos Kowukaagari ēldúna, ka bayya faanciigaruu, du, tumoh-baakaa'cii, doonaa ka nísí'tuu baakaa'ciigaruufa. Fodaama, Kooh atti'a kikaan baakaaraa en ga bo'-súusúusdfa.

⁴ Ya tuminka doonaa kooroh ga iñaaamanaa, du tum bi mat iñaa Waasiigari nakohfa, du iis kon kitaabuk waasaa du sak na kihaffuudu wayee du taam ga Waasii Helii yisela'íyii.

⁵ Buwii pesi ga iñaa neb faanda taabuksi neblaat-kumuunfa don, wayee buwii pesi ga iñaa neb Helii yisela'íyiida taabuksi Helii yisela'íyii rek.

⁶ Kidék ga kitaabuk neblaat-kumuun, éewdohi bo' ga kikaan donj, ee kidék ga kitaabuk iñaa neb Helii yisela'íyii onohi kilaa ga kipeskii kukayohkii na ki'en ga jam.

⁷ Buwii tikü helba ga kitaabuk neblaat-kumuunbada sagohuunun na Kooh. Ba tookoo kitum iñaa Kooh nakoh ee ba mínooka hen sah.

⁸ Buwii taabuk neblaat-kumuunbada mínsoo Kooh kinefloh.

⁹ Dú nak, dú pesissi ga kitaabuk neblaat-kumuunndúu, cfú pes ga kitaabuk Helii yisela'íyii, ndaga Heliima wii dékka ga dhuuy keeñciigaruu. Baa laakkii Helii Kiristaanii ga dhuuy keeñaagarinaa, enndii yuu Kiristaanii.

¹⁰ Ee binaa en an Kiristaanii yii ga keeñnjúuna, kayoh faanciigarúu aawan ga kikaan rek ndaga dii dú tumin baakaa'da, wayee Heliigari oninndúu kipes ndaga dii dú abohuunun bo' yijúwí' ga fíkiicida.

¹¹ Ee ban, waa Helii Kooh mílísí' Yéesu Kiristaa ga kikaanda, cfú dékcfinwa ga keeñnjúu kayoh-kayohfa, wóorin an Kooh yiima hay kimilísí' faanciirúu kaaninda ban kooroh ga doolii Heliigari dék ga dhuuycúuda.

¹² Kon, waa en fodaama, dú mbokciigoo, laakin iñaa wa'tuu, wayee enndii ga iñaa neb faan bi cfu pesi ga iñaa neb kumuunnduu.

¹³ Binaa cfú pes ga kitaabuk iñaa neb faanaa, dú hay kikaan. Wayee binaa cfú lègísi' Helii yisela'íyii hal ga haffúunaa, dú hay kitagoh na kitum iñcii cibóní'cii dú tumida, ee fodaama dú laas ga kipeskii kukayohkii.

¹⁴ Béeb buwii Helii Kooh níi'da, ba bitowu Kooh.

¹⁵ Heliima Kooh onndúuifa tumoorúu ñaam, ee wa hay kitah cfú niiksoo dara, wa yahhúu kitum bitowu Kooh. Wa hayyúu kimín ki'on kibay Kooh: «*Abaa, Paammboo!»

¹⁶ Helii Kooh wiima wérí oniruu ki'ínoh ga keeñjuu kayoh-kayohfa an cfu bitowu Kooh.

¹⁷ Ee waa du bitowu Kooh, cfu hay kilam ga iñcaa cijófí'caa ya faani'tuudá; ee iñcaama, cfu na Kiristaanii du hayca kilam. En an cfu bok nari kiday coonunaa cfu bokan nari ban ga ndamaa ya laakfa.

Kooh hayyuu ki'on ndam wiyaak kuwíis

¹⁸ Mi foogin an coonucii cfu en na kiday watida, enndii dara ga fíki ndamaa Kooh yahhúu ki'on kuwidsfa.

¹⁹ En ki'enaa, ēldúnaanii Kooh sakfa, besoo bes, wa wii sek Kooh teewoh ndamii towutiihari.

²⁰ Ēldúnaanii Kooh sakfa, wii taabuk waasaa éewdohwa ídaa ee wa tayyiika. Kooh yérí tikkwa iññaama, wayee hoonohhii wa abin yaakaa',

²¹ ndaga bes waa hay, Kooh hay kibégis ēldúnanii ya sakfa ga doolii sanju'wa, ammbawa ñaamfa. Ee fodaama wa laak hafwa, wa eku ban ga ndamaa towutii Kooh.

²² En ki' enaa, dū ínohin an bi wati, ēldúnaanii Kooh sakfa lís ga mesiklaat fodii betifaa en na ki'iin ndaga coonucaa ga kilaak kowuda.

²³ Mesiklaataama keenndii rek ga ēldúnaanii kesi, wa keenin bi ga dookkuu du bii du laasin ga Helii yisela'i'yii, ennda iñaa ya csef ki'onohfa; du bii iñ ga keeñciiruu ee du bii ga kisek besaa Kooh yahhuu kitum bitowucida ee ya bēgisannduu ga kikaanda.

²⁴ En ki' enaa, Kooh mūsalinduu wayee du taam ga na ki'am yaakaa'. Ee fu hot iñaa fu yaakaaraa, iñaama ensisooyakaa'. Iñaa fu hotin, fu lisán na kiyakaa' gari?

²⁵ Wayee waa iñaa du yaakaa'da du hottiiri duum, kon du jommbi kisek hen, du guu'guuluk ga iñaa.

²⁶ Fodaama ban, Helii yisela'i'yii hayinnduu ki'amfoh ndaga du laakoo dooli. En ki' enaa, du ínohoo daa kikim Kooh enifa. Helii ga kihafci kiimi'tuu Kooh ga cuyuci, fodii baa en na ki'iin wo'eenaa wo'koo na kúuw.

²⁷ Kooh yii ínohin iñaa en ga keen baa en bēebda, ínohin ban iñaa Helii yisela'i'yii meekisohfa, ndaga wa kiimdi buwii en buu Koohfa daa Kooh waarohkada.

²⁸ Du ínohin an buwii waa' Koohfa, ennda buwii ya nook ga hafci kitaabuk iñaa ya nakohfa, iñaa hew gaba tóoh Kooh hay ki'ek yahci ga bi fa bewoh yijóff' ga.

²⁹ En ki' enaa, buwaa ya tanuk kumeeñi'da, ya daakdfin hafciba, doonaa ba en fodii Kowukiigari, ee fodaama, ka en saawii bo' býiwin ga oomaaci.

³⁰ Buwaama ya d'aaki' hafcida, ya nookinba ban ba hay gari; ee buwaa ya nook ba hay garifa, ya abohinba ban fodii bibo' bijúwi' ga fikfici; ee buwaa ya aboh fodii bibo' bijúwi'da, ya erinba ndam ban.

Kiwa'a'kii Kooh waa'tuuufa laakoo daa ka eem

³¹ Kon waa enin da, du yah ya kiwo' yiliis? Waa Kooh taam naruu, bii yiida míñ yen garuu?

³² Ya yaa, ya sañngii Kowukaagari ka koo' ga coonu ndaga du bēebpuu du tah ya erohhakada, kon ya na Kowukaagari, ya tumdooruu iñaa en tóohe?

³³ Buwaa Kooh tanuk ga hafcida, bii yiida míñan buwaama kiyam yen? Kooh yérí abohba bibo' bijúwi'.

³⁴ Bii yiida míñba ki'atti' kikaan? Kiristaanii, ga kihafci, kaanin, wéñaa ga Kooh milísdínni; ya yugin, hanohin Kooh yah-ñaabaagari ee ya yaa kiimi'tuu Kooh.

³⁵ Ee bii mínan ki'as ga díkaantiruu na Kiristaanii bi hégisohhuu na kiwa'a'kiigarida ña? Yah coonu címéeskíroo yah kitit, ati kihatalluu ga kipes, wala a', kinduul wala iñaa míñ kihíd' kumuun bo' ga, wala kikaan?

³⁶ En ki' enaa, iñii daliruuda yérí bídu ga Kéyítfaa an: «Kím bi noh aas, dí bii apu ndaga fu, dí bii malaku fodii baalcaa éewdohu kihóossunee.»

³⁷ Wayee ga iñaa dalluu tóoh, yiima waarinnduuda tum bi du mey ga na ndam wiyaak.

³⁸ En ki' enaa, wéerinndoo an enndii kikaan, enndii kipes, enndii malaakacii, enndii cii na kinguurukda, enndii wati, enndii kuwis, enndii ha'-dooli,

³⁹ enndii doolaa en ga dook, enndii waa en ga kakayfa, wala yen yiliis yaa saku hen, laakoo dara iñaa míñnduu kihégisoh na kiwa'a'kii Kooh teebpuu ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuufa.

9

Heetii Isarayeel Kooh tanukfa

¹ Ga dii mi en wíinoon na Kiristaaniida, iñii mi wo'da kayoh fiwóori', mi wo''ii saboh. Heliigoo taaboh na Helii yisela'i'yii da teewinndoo an mi wo' kayoh.

² Keeñnjoo leehin tak ee mi korukin coonucaa leehoo.

³ Calalinndoo sah Kooh coñnjoo mi hégiskoh, mi ga kihaffoo, na Kiristaanii, en d'anaa mbokciigoo mi bok naaba heetda múcu.

⁴ Buwaama bérí en bu-Isarayeel ee Kooh tuminba bitowuci, ya teewinba ndamiigari, ya pokohin naaba kifiliimun, ya erinba Waasii Móyíis, ya teewinba dii ya jom kijaamukuda, ee ya díginba*.

⁵ Ba límukoh ga caasamuncaagaba meyoh ga níilaa Abarahamfa†; ee Kiristaanii, ga kib'kaagari, límuk ga buwaama, ya yii ya en Koohyii hanoh bēeb dookfa. Ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

* 9:4 9: 4 Kidñkii Pool wo' diifa míñ ki'en díga Kooh na Abarahamfa, ee ban, bo' míñ kihalaat ban wo'eencaa sëldíiga-Koohcaa (2 Samyeel 7: 12, 16; Ísayí 9: 6; Yérémíi 31: 41-34; Esekíyeel: 34: 23-24) † 9:5 9: 5 Caasamuncaa wo'uda Abaraham, Ísaak na Yakoop, na towutaa Yakoop tidaanqaaah na tanaktaa (12)

⁶ Mi waa'tii kiwo' an iñaa Kooh dígee bu-Isarayeelfa, ya tummbiiri. En ki'enaa, enndii an towutaa Isarayeel[‡] béefta boku ga heetaa Kooh tanukfa.

⁷ Ee ban, enndii an béefta boku ga níllaa Abarahamfa, fitowuci. En ki'enaa, Kooh wo'ee Abaraham an: «Tucaasamuntaa mi dígeeraadfa meyohsan ga geñaa Ísaak.»

⁸ Iñaama waa' kiwo' an, towutaa límukoh ga bo' rek tahhii ta en towu Kooh. Towutaa en tuu Koohfa, téri en taa límukoh ga dígaa Kooh dígee Abarahamfa[§].

⁹ Iñii yii nak yérí Kooh dígee Abaraham, an: «Wahtii wii gaac, mi hay garaa kihayis ee laakan betifu Saaraa laakin kowu kiyaal.»

¹⁰ Ee eemmbii da; enissa fodaama na Rebekaa. Ya laakka na caasammbuu Ísaak síis, baa bok paamun yiinoo.

¹¹⁻¹² Kooh wo'ari an: «yaakkaa hay kisúrga'uk ga kéméenjímunaan.» Wii Kooh wo' iñaama lakanaa ba límussii ee ba tummbii yibóni', ba tummbii yijófi' duum. Iñaama Kooh tummbari kiméti iñaa ya natin kitum, ya teewohha an ya tanuki ga daa nebpi, ee ya malakoo ga iñcaa cijófi'caa bo' tumi wayee ga bayaa ya bayyida.

¹³ Iñaama yérí bídu ga Kéyítfaa, Kooh wo' an: «Mi tanukka Yakoop, mi sagi'ta Esawuu.»

¹⁴ Du yah ya kiwo' ga iñaama? Du wo'an an iñaa Kooh tumfa júbpiine? Mínoo da ki'en.

¹⁵ En ki'enaa, Kooh wo'ee Móyíis an: «Mi laakan yérmaandi ga baa mi waa' kiyérëm, mi jofan ga baa mi waa' kijof gari.»

¹⁶ Kooh tanuk bo'aa, enndii an baa yérí waarika wala yérí lègøyika, wayee Kooh ga khafci yéri laaki yérmaandi gari.

¹⁷ Ndaga bídu ga Kéyítfaa an Kooh wo' buuraa bu-Esípti an «Mi falinndaa buu' doonaa kooroh garaanaa, mi teewoh kiyakkiigoo ee teekiigoo síw daa en téoh ga éldúna.»

¹⁸ Fodaama, Kooh laaki yérmaandi ga baa nebpi ee ya yégísdí keeñ baa nebpi.

¹⁹ Bo' hayyoo kimeekis an: «Waa ken mínoo dara ga iñaa Kooh waa', kon ya na bwuui ga ya?»

²⁰ Mi nak, mi wo' an fu, bo'-súusús, fu nam ki'en fa bi fu weeraanti'i na Kooh? Kataa míniñ kiwo' baa tawahkafa an: «Iñii tah ya fu tawahhoo fodii dii?»

²¹ Man tawahoh kataa míniñ kitum ga ban iñaa nebpi: ga yoon-banaa wa wiinoo, ya míniñ ga kihéwi' kataa-túuy kimo'ta na ban kataakaa foosi ga fooh.*

²² En an Kooh waaree kiteewoh aylukaagari na doolaagari, ya tookka kon kimúuñi' iñaa maañ, bwuuii tahee aylukaagari, ee kisanju' jomeefaa ga kilaakfa;

²³ ee baa, en an ya waaree kiteewoh daa ndamaagari hín kiyak ga dfookkuu, du bwuuii ya laakin yérmaandi gaba, ee ya waayuki'ba kilaas ga ndamaagarida,

²⁴ du béeftuu, du bérí Kooh nook ga hafci. Ya eemmbii ga kinook yaawúu'cii don ga hafci, wayee baa bwuuii enussii yaawúu'da.

²⁵ Fodaama, ya wo'aka ga Kéyítfaa Osee, sélđíiga-Koohaa an:
«Buwaa kudewaa enéerii bwurooda,

mi hayba kiwo' bwuunndo.

Heetaa kudewaa soosdéríi keeñjoofa,

mi haywa kiwo' heetii soos keeñjoooda.

²⁶ Daa ba wo'ohseera an ba enndii heetiigoo téoh,
ba hay da kiwo'u towutii Kooh yii en na kipesfa.»

²⁷ Ísayii, sélđíiga-Koohaa, ga bakci, yéegaloherra ga looba an:
«Luu enee an bu-Isarayeel, ba yewin hen

bi ba hídin na tukakaytaa en ga giyyaada,
bijutuut gaba, bérí yah ga kimúc.

²⁸ En ki'enaa, Ha'mudii hay kitum bi mat, ga éldúna,
iñaa ya wo'da ee yah kigaaw hen.»

²⁹ Ee fodaai Ísayii yaama wo'eeka kuméen'i da an:
«Binaa Kooh, yii hanoh dfookfa müuñdéríi bifo' ga heetiigaruuuaa,
enaa du dúbin fodaai bu-teeraa Sodom,
du man na bu-teeraa Gomoo'.»

Hewhewii winéwí'wii ga fíktii bu-Isarayeel

[‡] 9:6 9: 6 Wo'eenii Pool wo' dii en anee: «enndii an towutaa Isarayeel béefta boku ga Isarayeel»: towutaa Isarayeel míniñ kiwo' towutaa meyoh ga Yakoopda. Malkat Sënees 32: 29.   [§] 9:8 9: 8 Dígaama wo' ga kilímukkaa Ísaak ee enee enaama yidóoyí-waa'cfa.   ^{*} 9:21 9: 21 Malkat Yérémíi 18: 6 «...dú man ga yahhoo fodii dii ban man ga yah hëwíroh kataada»

³⁰ Kon du aban ya kimma? Iñii yii: buwii enussii yaawúu' heelséerii Kooh abohfa bifo' bijúwi'da, Kooh abohhaba bifo' bijúwi'. Ee ngëmaa ba laak ga Kiristaaniida onfaka.

³¹ Wayee bu-Isarayeelbaa heele Kooh abohfa bifo' bijúwi' ga daa ba taabuk Waasiida, laakkussii iñaama ga.

³² Iñii tah ya ba laakkika? Ba tikee yaakaa'ba ga tumeencaagaba, ba sañnga kigëm ga Kooh. Ba tapukka ga atohaa këfítii bo'fa,

³³ fodaama, Kooh wo' ga Kéyítfaa an:

«Mi hay kiyíp ga teeraa Síyonj

atohaa buwaa këfitukohan,

ee wérí búukanba.

Wayee baa fu gém gawanaa,

yaakaaraagaraa tasoo mûk»[†].

10

¹ Mbokcii, iñii mi waa' ga keeñnjoo ee mi kíim Kooh gadfa, wérí en an buwii mi bok naba heetfa, ba múc.

² Kayoh, mi míin kiseedi' an ba kaantukohin ga kijaamuk Kooh, wayee kikaantukohkiigaba, ba taambpii ga na hel.

³ Ba ínohoo daa koorohsi bi bo' mín kijúb ga fíkii Koohdfa, ba heella kituuki' waas waa ba koorohan ga kihaffba. Ga iñaama, ba tooki'tii Kooh ga iñaa ya tum kijúwi'bada.

⁴ En ki'enaa, Waasii Móyiis top ga wii Kiristaa haydfa; en d'anaa béeb baa gëmin mín ki'abohu bo' yijúwi' ga fíkii Kooh.

Kimückii kii ga béeb baa gém ga Yéesu

⁵ Iñii yii yérí Móyiis bín ga loo iñaa tahi Kooh ki'aboh buwii bifo' bijúwi', ee kooroh ga Waasii Móyiisda. Ya bín an: «Baa taabuk Waasii ga béeb iñii wa nakohdsanaa, pesan gawa.»

⁶ Wayee ga daa kigëm ga Kiristaa onohi kijúb ga fíkii Koohdfa, iñii yii yérí wo'u ga an: «Kaa wo' ga helfu an:

Bii yiida yah kilap dlook asamaan?» Waa' kiwo': kibewohnee da Kiristaanii, ya yoosuk?

⁷ Kaa wo' ban an:

«Bii yiida yah kiyosuk daa buwaa kaanin enohdfa?» Waa' kiwo': kikólki' Kiristaanii ga buwaa kaninda, ya hay?

⁸ Kéyítfaa wo' ya kon ga kijúb? Iñii yii:

«Wo'eenii Kooh, wii ga yahaafu,
wa wii ga kúuwkiigaraa na ga keeñigaraa»[‡].

Wo'eenii wiima wérí en wii dí yéegal buwii an ba gëmat ga Yéesufa.

⁹ Béeb baa fu wo' ga kúuwfu, ga fíkii buwii, an Yéesu yérí en Ha'mudii, ee fu gém ga keeñagaraa an Kooh milisfinndinaa, Kooh hayyaa kimúsal.

¹⁰ En ki'enaa, baa gém ga Yéesu ga keeñagarinnaa, Kooh hayyi ki'aboh bo' yijúwi' ga fíkici; ee baa wo' ga kúuwci an Yéesu yérí en Ha'mudiinaa, Kooh hayyi kimúsal.

¹¹ Iñaama yérí Kéyítfaa wo' an:

«Béeb baa fu gém garinnaa, ya ooroora mük.»

¹² Fodaama laakoo kigënantiloh an, yii yaawúu', yii enndii yaawúu'. Du béebspuu, du bok ga Ha'mudii, ee ya tumdfi bi dooy béeb buwii kíimiri dímaldfa.

¹³ Biduunun ga Kéyítfaa an:

«Béeb baa fu bay Ha'mudii kikiim dímalaa, ya hayyaa kimúsal.»

¹⁴ Iñaama yérí laak. En ki'enaa, binaa buwii gëmussii garinnaa, ba kooran gada bi ba mín kifool gari kikiim dímal? Ba tuman na bi ba mín kigëm gari, ee ba kelohhii teekiigari wo'u? Ba tuman na bi ba keloh teekiigari, ee laakkii baa yéegalohwa?

¹⁵ Kon buwaa yéegalohan teekiigari meyohan gada, ee laakkii buwaa wosu. Moona Kéyítfaa wo'in an:

«Malkat ga dii keeñcií buwii soos ga hayii buwii hay kiyéegaloh Hewhew cinéwí'fa.»

¹⁶ Wayee nak enndii buwii béebsba bérí keloh Hewhewii winéwí'wii, taabukussawa. Ísayii, sëldfiga-Koohaa wo' an:

«Ha'mudii, moo bii yiida gém ga iñii du yéegalohdfa?»

¹⁷ Kon kigëm meyoh ga kisúkúruk Hewhewii winéwí'wii yéegalohdfa ee Hewhe-waama en Wo'eenaa Kiristaanii.

[†] 9:33 9: 33 Mëdirohat na Ísayii 28: 16, ga daa ka wo'u ga kiGerekkaa kidfwaadfa. Malkat baa Ísayii 8: 14-15

[‡] 10:8 10: 6-8 Malkat Dëteronom 9: 4; 30: 12-14.

¹⁸ Wayee mi wo' an baa kelohhhii Hewhewii winéwí'wii hene? Ahañ kay! Ba kelohinwa dijóófí'. En ki'enaa, Kéyítcaa wo'in an:
 «Toonaataagaba kelohukin daa en béeëf ga ēldúna
 ee wo'eenba le'in bi ga topaaraa ēldúna.»

¹⁹ Kon mi meekisohis an bu-Isarayeel inohssoo kayoh-kayohsfane? Ahañ kay! Kooh deweera kiwo', koorohha ga kúuwkaa Móyíis, an:
 «Mi hay kitum bi, dú siisoh buwaa enussii heet duumfa, mi obis aylukkúu ga bifo'
 biliis baa laakoo hel.»

²⁰ Ísayíi, seldíiga-Koohaa kaañña kiwo' ga iñaa Kooh nakki kiwo'da an:
 «Buwaa heelséeríiroo kihotfa, hotuununndoo. Ee mi teewohin haffoo ga buwaa
 tíkséeríi helba garooifa.»

²¹ Wayee ga iñaa aaw ga loo bu-Isarayeel, Kooh wo' an:
 «Noh noh, mi yii lérís yahiigoo heetaa wée'taa ga an wii, wa kelohoo kiwo' ee wa yégísin
 ga haf.»

11

Kooh foñnjii heetii bu-Isarayeel

¹ Kon mi meekisoh an, atti Kooh foñin heetigari? Mínoo da ki'en! En ki'enaa, mi ga kihaffoo, mi bok ga bu-Isarayeel, kucaasamun Abaraham, ga geñaa Beesamee.

² Kooh foñnjii heetiigari ya tanukee kuméeñí'fa. Mon dú inohin iñaa bidu ga Kéyítfaa, ga loo Ili, seldíiga-Koohaada. Ya ña'sukohee ga fikíi Kooh loo bu-Isarayeel. Ya wo'ee an:

³ «*Ha'mudii, buwii bii apuunun seldíiga-Koohciigaraa, ba pookin loteelcaa dí tumohsfeeraa sarahfa. Diimada, mi doñ mi tes baa taabukkaa ee ba waa'too ki'ap ban.»

⁴ Kooh ga kihafci wo"ari an: «Fu tessii hanfu, mi faandin haffoo bo' bijúnni-yitnabanak baa jaamukussii Baal*.»

⁵ Wati, iñamaa ban man fodaama garuu. Bifo' bii ga, baa tesin, ee Kooh tanukba ga yérmaandaagari.

⁶ Ee en Kooh waa'ba hen, tanukkabanaa, kon enndii an, ga iñaa baa tumfa tah ya tanukkaba. Enee an Kooh tanuki buwii ga iñaa baa légéydanaa, eneena kaawa'kii ya waari bo'da ensisoo ga yérmaandi.

⁷ Kon du wo'at an bu-Isarayeel hotussii iñii baa heelfa, wayee bifo' ga dñuybá baa Kooh tanuk, hotuununwa. Baa tesfa nak enussa buwaa yégísuunun ga keeñ.

⁸ Fodaa ka bidu ga Kéyítfaa an: «Kooh nëendin helciigaba, kúnin hasciigaba, lagin nofciiigaba ee iñamaa bi ga wati.»

⁹ Dëwit ban cojeeraba an: «Ñamahcii baa ñamida abatba fodii dii fi' abi júu'da. Ba ñafukat kakay ee Kooh iiffba mesiklaat.

¹⁰ Kooh búumdatba, ba hotsiso, ba dëkat ga mesiklaat bi bïñciigaba daa' kakay bi taa'**.

¹¹ Kon mi meekisohis an, ga wii yaawúu'cii këfitukufa, baa keeneera bi baa le'a kakaye? Mínoo da ki'en! Keenii baa keenda nak légísi' buwii enussii yaawúu'da hal bi baa míñ kimúc. Ee fodaama, iñamaa tahin yaawúu'cii kisiis.

¹² Ee en an baa légíscin bu-ēldúna hal ga Kooh ee dii baa keeninda laakdfin buwii bñínoo enussii yaawúu'da jeriñaa, haa bérfinaa béeëf bu-Isarayeel boykidohan haffa ga Koohaa, jeriñaa hídan na kiyak?

Kooh mísalin ban buwii enussii yaawúu'da

¹³ Dú bii dú enndii yaawúu'da, mi wo' narúu kimma. Mi yérí en bii Kooh wos ee ya ebilli ga buwii enussii yaawúu'da. Kon mi am an légéyi ya sassoo kitumfa laakin solu lool garoo.

¹⁴ Mi yii tumwa nak, doonaa kisiis am buwii mi heetukoh nabadfa, ee heyna fodaama, laak buwaa hay, Kooh mísalba.

¹⁵ Ga waa Kooh foñ yaawúu'ciifa, ya légíssa hal fodaama, doonaa heetcii ga ēldúnafa tóoh júwoh nari. Kon binaa ya haydohis bu-Isarayeelaa, iñamaa moos madanndii na kimilískaa buwaa kaanindfane?

¹⁶ En ki'enaa, fu gú' ga mbúuraa, fu faani' Koohwa sarahaa, iñaa tes ga mbúuraada tóoh enin yuu Kooh. Ee fodaama ban, binaa fu e' Kooh níil kedikkaa, toytaa tóoh enin tuuci ban.

* 11:4 11: 4 Baal iñaa koof. Mëdïrohat na 1 Buu' 19: 18   ** 11:10 11: 10 Malkat Kañcaa 69: 24.

¹⁷ Heetii Isarayeel man na kedik-ólíwiyéekaa yípu hen, ee laakka toytaa bëjísu ga. Fu nak ga dii fu enndii yaawúu'da, fu man na koy kedik-ólíwiyéekaa bæb ga ëgíraa; ka jokussa daa toytaa bëjísohusfa, ee fodaama fu míniñ kiñam na toytaagaka ga muluymaa nílala kedikkaa haydohdfa.

¹⁸ Kon kaa ndamuk ga fíkii toytaa kedikkaama Kooh bëjísdæ. Ee luu enee an helfu waa ga kindamuk, kaa al mûk an enndii fu bay nílala, wayee nílala wëri bayyaa.

¹⁹ Fu nak, fu hay kiwo' an: «Toytaama ta bëjísu hen, mi, mi jokussa ga daa ta eneeda.»

²⁰ Kayoh, Kooh foññia yaawúu'cii en toytaa yowu taamada, ndaga ða gëmmbii gari. Fu nak, ya tumbaraa ga bækkaa yaawúu'caa ndaga fu gëmin gari. Wayee nak, kaa bëwi' haffu ndaga iñaama. Namaa kiniik Kooh.

²¹ En an Kooh yérí münuñ'tii yaawúu'caama en toytaa kedikkaa yowudsanaa, fufoon an ya hayya kimúuñi', fu yii fu enndii yaawúu' ee fu yérí en koykii joku ga kedikkiafane?

²² Kon fu hotin ga dii Kooh hín kijof na dii aylukiigari manda. Buwii këfituk, keenussada, ya tamohin ga dookba. Fu nak, ya teeþparaa kijof. Kon dëkaa ga kijofkiigari, enndiikanaa ya hayya kibëjís fodii koy kedik.

²³ Ee yaawúu'cii, ða took kigém ga Koohaa, Kooh hayba kijkokis ga daa ba enee kudewaa, ga kedikkaadæ. Kooh míniñba da kijkokis.

²⁴ Wayee fu yii fu enndii yaawúu'da, fu madee na koy kedik-ólíwiyéekaa pab ga ëgíraada. Ka yowussa, ka jokussa ga kedik-ólíwiyéekaa yípu henda. Fu ínohin an iñaama yoobpii kilaak. Yaawúu'cii nak bëri en toyti kedik-ólíwiyéekii yípu henda. Kon wëñan kyoob ga Kooh, ya bewista, ya jokista ga kedik-ólíwiyéekaa kaama yípu hen ta bëjísohseeda.

Heetii Isarayeel bëebwa hay kimúc

²⁵ Mbokcii, laakin iñaam en kúmpa garúu ee mi jominndúuri kiwo', doonaa dú iis haffuu kitik buwaa ínohin iñaam en tóoh. Laakin ga bu-Isarayeel buwaa bi wati saguunun kigém ga Kooh. Iñaama hay kilaak bi ga bëriinaa bëeb buwii enussii yaawúu', Kooh tanukða, aassan ga ngémii.

²⁶ Daama nak, Kooh hay kimúsal bëeb heetii Isarayeel. Iñaama, yérí bídu ga Këyítfaa an: «Baa yah kibëgís buwiida, meyohan Síyon†, ya hay kitum bi, ga kaan Yakoop, laakanndii baa sañ kijaamuk Kooh.»

²⁷ Kooh wo'a an: «Mi hayba kibayal baakaa'caagaba, ee iñaama yérí teewohan kifiliimunkaa mi pokoh nabada.»*

²⁸ Binaa dñu bëeb loo Hewhewii winéwí'wiinaa, yaawúu'cii saguununwa kite', ee fodaama ða ennda buwaa sagohin na Kooh. Iñaama lëgisi'taruñ hal ga Kooh. Du wo' ga kitanukkii Kooh tanuk yaawúu'ciifanaa, ða en buwaa ya keenükun ndaga caasamuncaagaba.

²⁹ Bëeb baa Kooh tanuk, barkeellari, ya laakoo hel kanak ga baa yaama.

³⁰ En ki'enaa, dú buwii enussii yaawúu'da, kudewaa, dú sañga kitaabuk Kooh, wayee diima, ga dii yaawúu'cii sagu kitaabuk Koohða, omiñndú kilaas ga yérmaandii Kooh.

³¹ Yah baa fodaama naþa. Diima den, ða sagin kitaabuk Kooh ga dii ya laak yérmaandi garúuda, en danaa, ða baa, ða míñ kilaas kimma ga yérmaandaagari.

³² Kon Kooh lagin bëeb buwii rap, ga kisanngi kitaabuk, en danaa ya teeþ buwii bëebba yérmaandaagari.

Kiyakkaa Kooh

³³ Ga dii Kooh hín kiyakða moos! Ga dii hamhamiigari hín kiyakða ee tóoh iñaam ya ínohin laaskooda! Bii míñ ki'noh helci bi leeh takða ða? Bii min kitëebí' iñaam ya nat kitumða ða?

³⁴ «En ki'enaa, bii ínoh iñaam Ha'mudii halaatða ða? Bii míndi ki'on hel ða?

³⁵ Wala baa, bii e' Kooh yen ða, bi an Kooh jominndika ki'ik?»*

³⁶ En ki'enaa, tóoh meyoh gari; ya yérí tum tóoh ee tóoh eni'ti. Ndam aawat gari bi taa! Aameen.

12

Kipes ki'as ga iñaam Kooh nakoh

¹ Mbokcii, waa fodaama Kooh teewinnduu yérmaandaagari ya laak garuuða, mi kíummbúu dú eroh haffiu fodii sarahaa en na kipes, waa sela'in ee neþlohin Kooh. Iñaama yérí en kijaamuk kimëti'kaa Kooh sek garúuda.

† ^{11:26} 11: 26 Síyon wëri en teeraa Yéerúsaleem   * ^{11:27} 11: 27 Malkat Ísayii 27: 9; 59: 20-21; Yérémii 31: 33-34.

* ^{11:35} 11: 35 Malkat Kañcaa 139: 6-17; Ísayii 40: 13; Yoop 41: 2.

² Kaa heelat ki'en buuwa taabuki baahcii eldúnaada. Tookat Kooh e'túu halaat ciliis ci'as doonaa ya súpit keeñciigarúu. En danaa dú míin ki'ino h iñaa Kooh waa', ennda iñaa jofin na iñaa nebpi ee wa mat.

³ Ga iñii Kooh onndoo kooroh ga kijofkaagarisa, baa en béeëb garúu mi wo'i iñii yii: Kaa tíkat haffúu ga daa dú le'ií, yaa en béeëb mínat ki'ino hsoh daa Kooh hanohi'ti, ee ya lègëy taam ga na ngëmaa Kooh wa'tida.

⁴ Iñamaa man na faan bo'-súusús. Cée'cii ga faanda yewin ee wiinoo bokkii na mooroomwa lègëy.

⁵ Fodaama, du bii du bok ga Kiristaadfa, luu du yewin yewin, du enin faan fiinoo ga díi du en wiinoo narida. Ee béeëbpuu, du enin wiinoo, yaa en béeëb ga mooroomci, fodii cée'cii en ga faan bo'-súusúsdfa.

⁶ Kooh warohin iñcii ya onnduu kimínda daa nebpi. Iñcii ya onnduuufa bokkii. Baa Kooh onnndaal ki'en seldiigacinaa, tumaa iñamaa ee fu taam ga na ngëmii.

⁷ Baa Kooh onnndaal kimín ki'amfoh buwiinaa, amfoha. Baa Kooh onnndaal kimín kijégí' buwiinaa, jégíroha.

⁸ Baa Kooh oninndaal kimín kidigalohaa, dígaloha dijófi'. Baa Kooh oninndaal keeñ ki'onohaa, onohaa na keeñ wisóosi'. Baa Kooh oninndaal kikuliyuk ga buwiinaa, taabaa ga na keeñ. Baa Kooh oninndaal kilaak yérmaandi kidimalohaa, taabaa ga na keeñ wisóosi'.

⁹ Waarat bimooroommbúu ga duuy keeñnjúu, ee ka hanat ki'eem ga kúuwkii rek. Núpat iñaa bonin ee dú ñiaak ñap ga yijófi'.

¹⁰ Warohat ga díkaantirúu na keeñciigarúu béeëb, fodaan buuwa bokoh. Bocirohat kiaaroh ga díkaantirúu.

¹¹ Kaantukohat ee kaa yówírat yahhúu! Lègëydat Ha'mudii ee ekat keeñciirúu béeëbca ga.

¹² Dú abin yaakaa' ga iñcii Kooh dígo hfa, kon keeñnjúu soosat seb. Binaa dú en ga coonunaa, tookatfa kikooruk. Dékät ga kikíim Kooh rek.

¹³ Warohat iñcii dú laakfa na buwii enu buu Koohfa ga soolicaagafa, dú toputu' dijófi' sagaccaa haysi ga kaancaagarúuda.

¹⁴ Buwii hatalirúu ga kipesfa, kíimat Kooh barkeelfa; kaa kíimat ya coñba.

¹⁵ Bokat kinebluk na buwii enu ga neblaatfa; Bokat kikoduk na buwii enu na kikodukfa.

¹⁶ Bokat hel dú en wiinoo. Kaa bëwírat haffúu, wayee tookat kijutuuti haffúu. Kaa tíkat haffúu buuwa wëñ kilaak hel.

¹⁷ Bo' tummbúu iñaa joffiinaa, kaa eldattika. Namat kiheel kitum iñaa jofin ga fikií béeëb.

¹⁸ Tumat iñaa dú míin tóoh bi dú dék na béeëb buwii ga jam, en mínuaka.

¹⁹ Mbokciigoo mi keeñukfa, kaa eldúkat ga yibóni'ya bo' tummbúu, wayee físat Kooh payka ga aylukaagari. En ki'ena, bídu ga Kéyítfaa, Ha'mudii wo' an: «Mi yérí laak ki'eldúk, mi yah ki'ík yaa en béeëb, iñaa cal iñaa ya tumfa.»*

²⁰ Ya wo'in han an: «Binaa bo', yaa waa'tii garaa kihot, yaawaa, onaari iñaa ya ñaman. Binaa ya pílaa, onaari mísú, ya an. Fu tum iñamanaa, ya hay laak kaci fiyaak ga.»*

²¹ Kaa físat kibon wëñnjúu dooli, wayee ga kijofkaa dú tumfa, laakat ndam ga dook kibon.

13

Kikelohi' buwii Kooh kuli yuki'fa

¹ - Baa en béeëb jomin kikelohi' buwii kuli yuki ga nguu'ciifa. En ki'ena, laakoo nguu', waa meyhii ga Kooh; béeëb cii laakfa, Kooh yérí yípcä.

² Kon béeëb baa fu saj kikelohi' buwii tiku ga fikiidanaa, fu heñoh iñaa Kooh tuuki'. Ee baa fu heñoh iñamanaa, waas hay kidal ga dookfu.

³ Baa tumi iñaa jofin jomoo kiniik buwii ga nguuriida; baa tumi iñaa joffii yérí jomfa kiniik. Kon dú waa' kiniikoo buwaamanaa, tumat iñaa jofin, en danaa ba hayyúu kikañ.

⁴ En ki'ena, ba lègëyi' Kooh, ee iñamaa onndaa jam. Wayee binaa fu tum iñaa joffiinaa, fu jomin kitit, ndaga enndii sooy Kooh onndafa kimín kiko'. Ba bisúrga Kooh ee béri laak kiyóoski' aylukaa Kooh ga dook buwii tumi iñaa joffiifa.

* **12:19 12: 19** Malkat Léwitik 19: 18; Déteronom 32: 35; Méccëe 5: 39; Lúkkaa 6: 27-29. * **12:20 12: 20** Wo'een cahii diida en fodii dii: «man na fu négfiroh ëeñin-kiwii ga dook hafaagari», Malkat Liuwuk 25: 21-22

⁵ Kérí tah du jom kikelohi' bwuuii kuliuyukfa hen. Ee enndii rek kiniik aylukaagaña, wayee ka en iñaa dal helluu.

⁶ Kérí tah ban dú jomin kifay lempu. Ínohat an bwuuii Kooh e' lègëy kifayuk lempuda, ba lègëyi' Kooh ee ba jomin kimëti' sasa Kooh nakfa waama.

⁷ Erat yaa en béeb iñaa ya jom ki'eruda. Baa dú jom kifay lempunaa, fayattiwa. Baa dú jom kifay juutinaa, fayattiwa. Baa dú jom ki'e' céeraa, erattiwa. Baa dú jom ki'e' ndamaa, erattiwa.

Waarohat ga dikaantirúu

⁸ Kaa laakdat ken kobot, enndii kobot kiwaaroh dogaa. Béeb baa fu waa' mooroofunaa, fu wacohin na Waasii Móyiis.

⁹ En ki'enaa, Kooh nakohin an: «Kaa dük yaalfu wala bétifu fu faanuk na bo' yiliis, kaa ap bo', kaa lok, kaa dñibuk kilaak iñaa en yuu mooroofmu.» Iñcumä nakohufa, na caa tesfa tóoh, ca cii ga wo'eenii wii an: «Waaraa mooroofmu fodii fu waa' haffufa.»

¹⁰ Baa waarin mooroofmc, tumoori iñaa meskin. Kon binaa fu waa' mooroofunaa, fu tumin iñaa Waasii Móyiis nakoh kitumfa bi matin.

Kiwaayuk kihayiskii Ha'mudii

¹¹ Kon tumat fodaama. En ki'enaa, dú ínohin jamaanii du enohdfa. Wahtii dú jom kiyúudukohfa le'in. Wahtii Kooh yahhoo kimúsalohfa wëñin kideey. Wa úsaayissii fodaa ga wii du han ki'aas ga ngëmiisa.

¹² Wekii wii yah kileeh ee Kooh yii yah kiwëis. Du foñat iñcii tumsi ee ca dfaakuki henda, dú ganaayuk lee'laati Kooh e'tuu kiheñohohda.

¹³ Kon du tiidat yijuwí' fodii baa tín na noh tanj. Du hanat kiliiluk ga kiñam na ki'an, du hanat kifaanuki na baa en tóoh na kirjalaanuk, du hanat kiñarohi, du hanat ki'iñaadoh ga dikaantiruu.

¹⁴ Wayee nak, madat na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii, ee kaa taabukat neblaat-kumuunndúu ga iñcii ka waa'da rek.

14

Onohat cee' ga dikaantirúu

¹ Tookat ga duuyçiu baa ngëmaagari yégissii duum ee kaa ñarohat nari ga halaatcaa ya laakfa.

² Laakin baa halaat an ya míñin kiñam ñamahaa en tóoh. Ee baa ngëmaagari yégissii duum nak halaat an ya ñaman iñcii línsi ga dë'da rek.

³ Baa ñami iñaa en tóoh jomoo ki'eew yaa ñamoo iñaa en tóoh, fodaa garifa. Ee baa ñamoo iñaa en tóoh hanat ki'atti baa ñami iñaa en tóohdfa, ndaga Kooh ga kihafci tookindii.

⁴ Fu nak, fu tík haffu ba, bi fu atti'i súrga jaambuu'? Waa ya am lègëyaagari, waa ya foñlukwa tóoh, ya dígothka na ha'-kaanci. Ee sah ya hay ki'am lègëyaagari ndaga Ha'mudii laakin doolaa amlukohanndiwa.

⁵ Laakin bwuuaa halaat an laakin besaa gën bescii ciinoo ga fikii Kooh. Ee bïinoo halaatu an bescii tóoh, ca wíinoo. Baa en béeb ínohat dijoffi' iñaa ya halaatfa ee ya am ga.

⁶ Kon bo' halaat an laakin bes, waa gën ciinoocaanaa, ya tumka kijaamuk Ha'mudii. Baa tanuk kiñam iñaa en tóoh, ya tumka kijaamuk Ha'mudii ee ya gérëmi Kooh ga iñamaa. Baa tanuk kiñamoo iñaa en tóoh, ya tumka ban kijaamuk Ha'mudii ee ya gérëmi Kooh ga iñamaa.

⁷ Yíinoo garuu pesi'tii hafci ee yíinoo garuu yahhii kikaani' hafci.

⁸ En ki'enaa, binää du pesaa, du pesi' Ha'mudii, ee du kaanaa ban, du kaani' Ha'mudii. Kon waa du pes, waa du kaan, du buu Ha'mudii.

⁹ Iñamaa yérí tah Kiristaanii kaannda, ya mílíssa doonaa ya en Ha'mudii bwuuii kaaninda na Ha'mudii bwuuii en na kipesda.

¹⁰ Kon fu, fu yérí en ba bi fu atti'i mooroofmu? Ee fu ban, fu yérí en ba bi fu eewi mooroofmu? Du béeþpuu, du hay kituuk ga fikii Kooh, ya atti"uu.

¹¹ Bíduunun ga Kéyítfaa, Ha'mudii wo'a an: «Ga dii mi yii pes ee kayohdfa, mi wo' an béeb bwuuii hay kiy'u ga fikíiroo ee yaa en béeb hay kiwo' fan ga kúuwci an mi yérí en Kooh.»*

¹² Fodaama baa en béeb garuu hay kilayohi hafci ga fikii Kooh, ga tóoh iñaa ya mos kitum.

* 14:11 14: 11 Malkat Ísayii 45: 23; Mëdïrohat na Filiip 2: 9-11.

Kaa ek mooroomfu ga kitum baakaa'

¹³ Kon du iisat ki'atti' mooroommbuu. Namat kiguu'guuluk ga kiwatuk kitum iñaa min mbokkúu kercean kikéfit, wala tahanndi kikeen ga yibóni'.

¹⁴ Dii mi en wíinoo na Yéesu, Ha'mudiifa tahinndoo ki'inooh ee wéerinndoo an laakoo ñamahaa tabin kiñam. Wayee binaa bo' am an yen tabin kiñamaa, iñamaa tam kiñam gari.

¹⁵ Binaa fu ek mooroomfu coonu ndaga iñaa fu ñamidanaa, lakanaa fu waarisiiiri. Kaa ek mooroomfu ya saŋku' ndaga iñaa fu ñamidfa. Ya ban, Kiristaanii kaancinndi.

¹⁶ Iñaa dú am an jofin garúu, hanat kilím basee ga döökkúu.

¹⁷ En ki'ena, kibok ga Nguurii Kooh deeyohhii dara na ñamah wala anah. Kibok ga Nguurii Kooh wérí en kitaabuk iñaa júwin, kiheel jam na kinebluk, ee iñcaama, Helii yiselá'i'yii yérí onohica.

¹⁸ Baa jaamuki Kiristaanii fodaama hay kinebloh Kooh ee suwii ban hay kiwo'u an ya jofin.

¹⁹ Kon nak, du heelat kitum iñaa haydohi jam ga díkaantiruu na iñaa yégíssfan ngémmaa yaa en béeēb garuu.

²⁰ Iñii fu ñamida hanat kikaláñsoh lègøyii Kooh. Kayoh, laakoo ñamahaa líiñ ga fíkii Kooh. Wayee baa fu ñam ñamahaa tahan mooroomfu kikeen ga yibóníraa, fu tumin iñaa joffii.

²¹ Iñaa gënda, wérí en an kaa ñam koynoh, kaa an sangara ee kaa tum dara yiliis yaa ekan mooroomunfu ga kitum baakaa'.

²² Iñaa fu gém ga loo iñamadfa, eemdohaari ga díkaantifu na Kooh. Ya yewinin múu', baa helci dalin ga iñcaa ya tumida.

²³ Bo' am ga helci an ya jomoo kiñam iñii yii, binaa ya ñamwanaa, ya tumin baakaa'. En ki'ena, tumeenaa taammbii na ngém béeēb iñaa baakaa'.

15

Kikuliyuki' iñaa neb mooroomfu

¹ Du bii du yégisin ga ngémifa, du jomin kikooruk buwii ngémiigaba yégíssiida ee du jomoo kidéwí' iñaa neb garuu doñ.

² Baa en béeēb garuu heelat kitum iñaa newin mooroomci ee jofin gari, doonaa yaama min kiwéñ kiyégis ga ngémagaari.

³ En ki'ena, Kiristaanii mosoo kiheel iñaa nefpi. Iñii yii bíduunun ga Kéyítfaa an: «Baseecaa buwaa baseeraada, fu Kooh, ca keenin ga döökko.»*

⁴ Béeēb iñaa bíñsee kudewaa ga Kéyítfaada, bíñsee kijégi'tuu doonaa wa yóodi'tuu kimúuñ ee wa daas keeñciigaruu bi du min kilaak yaakaa' ga iñaa Kéyítfaa wo'da.

⁵ Koohyii onohi kimúuñ ee daasi keeñciii buwiida onattuu kijuwoh yaa en béeēb na mooroomci fodaaw Yéesu Kiristaa waa'kada.

⁶ Fodaama, béeēbpúu dú bok koonaa kiñoo, dú yeeki, dú kañi Kooh, Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

Kiristaa hayi' yaawúu'cii na buwii enussii yaawúu'da

⁷ Yaa en ga béeēb tookat mooroomci fodaaw Yéesu Kiristaa tookkúuda, doonaa buwii e' Kooh ndam.

⁸ En ki'ena, iñii mi waa'tuu kiwo'da wérí en an Kiristaanii tummba hafci súrga yaawúu'cii kiteebba an Kooh wo'oo, léehíraa ya nís iñaa ya wo'da. Ya hayya kon kiméti' iñaa Kooh digee bicaasambada.

⁹ Ya hayin ban doonaa buwii enussii yaawúu'da ndamu Kooh ga yérmaandaagari, fodaá kéyítfaa wo' kada an: «Kéri tah, mi hay kiwo' fanj ga leeloo heetcii béeēbca an fu Kooh ee mi hay kiyekki teeküigaraa.»*

¹⁰ Bíduunun diliis ga Kéyítfaa an:

«Heetcii béeēbca, neblukat na heetii Kooh tanukdfa.»*

¹¹ Ya wo'issa diliis an:

«Béeēbpúu, dú heetcii, ndamat Ha'mudii.

Buwii béeēbba ndamatti.»

¹² Ísayii, séldiiga-Koohaa ban wo'in an:

«Hay kilaak baa límukan ga níllaa Yesee.

Ya hay ki'en buurii heetcii béeēbca,

ee ca tikan yaakaa'ba gari.»*

* 15:3 15: 3 Malkat Kañcaa 69: 10. * 15:9 15: 9 Malkat 2 Samiyeel 22: 50; Kañcaa 18: 50. * 15:10 15: 10

Malkat Kañcaa 117: 1. * 15:12 15: 12 Yéesu abu fodii tapisee yen, pëelée yen. (Ísayii 11: 10)

¹³ Koohyii onohi yaakaa'da sóosírat keeñnjúu seb, ya onndúu jam wimëti' sëk ndaga dû gëmin gari. Fodaama, keeñnjúu líif muut na yaakaa', waa meyoh ga doolaa Helaa yisela'i'ya.

Iñii tah Pool bínnda bu-Room këyítfii fiid'a

¹⁴ Mbokcii, mi ga kihaffoo mi ínohin an dû jofin lool, wëerinnndo dijófi' an dû ínohin tóoh kayohfii ee dû míniñ kijégíroh wo'eenii Koo.

¹⁵ Wo'eencii mi binndúufa, en laak bítin kikelohaa, dara tahhiika, hanaa kiwa'a'túu kiníindís rek iñaa dû ínohin haat. Mi tumka ga iñii Koo onndoo, ga kijofkiigari,

¹⁶ mi ennda súrga Yéesu Kiristaa ga dñuyu búwii enussii yaawúu'da. Ya faanndaroo hanj kitum lëgëy kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii, doonaa ga tumeenii Helii yisela'i'yii, búwii enussii yaawúu'da enu fodii sarahaa newin Kooh.

¹⁷ Kon waa mi yii ga yah Yéesu Kiristaa, mi safarin ga lëgëyi Kooh nakkoo kitumda.

¹⁸ Mi kaañoo kiwo' yen yiliis yaa enndii iñii Yéesu Kiristaa tum koorohha garoodfa. Ya kooroh garoo, kihaydoh búwii enndii yaawúu'da, ba taabuk Kooh: Iñaama ya tuminndi kooroh ga wo'eencii mi wo'ida na ifci mi tumida.

¹⁹ Ya tumin kintaan na mandarga ciyewin ee Helii yisela'i'yii teewohin dooliigari. Mi yéegalohin Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaada daa en bëeb ga leeloo búwii, aboh ga teeraa Yéerúsaleem bi ga gohaha Ílirii.

²⁰ Mi mos kiwa'a' kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii ga dekatcaa búwaa en daama mossoo kikeloh loo Kiristaaniifa. Mi waareérí kitawah yen ga dñook lëgëy bïbo' biliis.

²¹ Fodaama, mi deeengii dara ga iñaa bídu ga Kéyítfaada an:

«Buwaa ken mosooba kiyéegal iñaa aaw gari hayussi kihot.
Ee búwaa mosoo kikeloh loocida hay ki'ínohu iñaa laakfa.»

Iñii tah Pool waa' kika' Roomda

²² Kéri tah, waas ciyewin binaa mi waa'túu kihay kiwaak rekaa, mi hayoo.

²³ Diiimada nak, lëgëyiigoo dii ga gohcii ciida leehin. Tíkiis tiyewin tee, taa helloo lík ga kihay kiwaakneerúu rek,

²⁴ ee mi waareeka binaa mi en na kiyah kúlkaa Espaañaa. Mi koo' dumanaa, mi warinndúu kihot ee dû amdfohhoo ga baaawaama; keeñnjoo ban hay kisoos ga ki'en narúu jutuut balaa mi paafaa.

²⁵ Wayee diima dej, mi yah Yéerúsaleem kidímal búwaa Kooh enu daamada.

²⁶ Buwaa Kooh enu ga kúlkaa Maseduwaan na kaa Akayfa[†] hidirohuunun héelis kiwosoh búwaa Kooh enu ga Yéerúsaleem, laaksoo darada.

²⁷ Ba ga kihaffba, bëri halaat iñaama ee jofin ba dímal búwaama. Kooroh ga yaawiu'cii, Kooh barkeelin búwii enussii yaawiu'da, ba laasin ga ngémii. Kon kerceencii enussii yaawiu'da jomuuunen kiwa'kerceencii enu yaawiu'da ga alalciigaba.

²⁸ Kon binaa mi lëehí' kitum lëgëyiigoo, mi bay dímalaa aaw ga kerceencaa enu ga Yéerúsaleemfanaa, mi hay kika' kúlkaa Espaañ ee mi koorohan garíu duma.

²⁹ Mi ínohin an binaa mi hay garúunaa, Kiristaanii hayyúu kibarkeel lool ga iñama.

³⁰ Mbokcii, du bëebsuu du gëm ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ee Helii yisela'i'yii tumin kiwaaroh ga díkaantiruu. Kon mi kiimmbúu dû amdfohhoo ga kikiim Kooh,

³¹ en danaa mi ka' kúlkaa Yúudéenaa, búwaa enu daama ee gëmussii ga Kiristaaniifa, sodalisoroo lool. Kiimat Kooh doonaa dímalaa waama mi yah kibayi' búwaa Kooh enu ga Yéerúsaleemfa, ba tookwa.

³² Fodaama, neb Koohaa, mi hay kihay garúu na keeñ wisóosí', mi fíkaruk jutuut ga dñuyucúu.

³³ Mi kíim, Koohyii laak jamfa, ya enat narúu bëebspu! Aameen.

16

Pool këñ'ita bu-Room

¹ Kon mi yii díñkaanndúu Febe, mbok-kerceennduu yibeti, ee en súrga ga jaangaa Kenjkeree.

² Ya yum hay garúu, ee leenaa abatti bi jof ga teekii Ha'mudii fodaa daa bo'-Kooj jom ki'abuda. Amfohatti ban ga bëeb iñaa ya sooluk. En ki'ena, ya amdfohin bo' bïyewin, bi ga mi yii yii sah.

³ Dú këñíri'too Pírisil na Akilaas bïyaabumgoo duma dí bok kilëgëy ga teekii Yéesu Kiristaa.

[†] **15:26 15: 26** Akay, iñaa goh wiyín ga kúlkaa Geres. Laakin jamaanaa Kúlkaa Geres e'seera teekaama (330-37 balaa Yéesu Kiristaa)

⁴ Ba þanak, þa karin bi þa waa'ta kitoon tumuunþa ndaga mi. Mi yii gérëmþa ga iñama. Ee enndii mi hañgoo doj: þéeb jaangucii þuwii enussii yaawúu'da gérëminþa ban.

⁵ Mi yii këñi' þan þuwii ga jaangii híðírukohsi ga duuy kaancaagaþa kikíim Koohfa. Mi yii këñi' Epaynet, yii mi keeñukinda: ya yéri deb kigém ga Kiristaanii ga gohaa Aasii.

⁶ Mi yii këñi' Mérí ga: ya yaama, ya sodin lool garúuda.

⁷ Mi yii këñi' þan þu-kaanndo Andoroníkus na Yúnýaas, þa þii mi bokee naþa kilagu ga kasuda. Ga apotaa'cii, þa enin þuwaal neflohin þuwii lool ee þa defpoo sah kigém ga Kiristaanii.

⁸ Mi yii këñi' Ampílyatus, yii mi keeñukinda ga fikii Ha'mudiifa.

⁹ Mi yii këñi' Irbee yii dí bok nari kilégéy ga teekii Kiristaaniifa, ya na Estakis yii mi keeñukinda.

¹⁰ Mi yii këñi' Apeeles, yum teewohin bi matin sék ngëmaa ya laak ga Kiristaaniiifa. Mi yii këñi' þan þu-kaan Arístobil.

¹¹ Mi yii këñi' mbokkoo Herodíyoñ na þan þu-kaan Narsís, þa þuu Ha'mudii.

¹² Mi yii këñi' þan Tirifeen ya na Tirifoos ee þa bok kilégéy ga teekii Ha'mudiifa. Mi yii këñi' Persís, yum mi keeñukinda. Ya þan ya sodin lool ga kilégéy' Ha'mudii.

¹³ Mi yii këñi' Rífis, ya yum ya en súrga yiyaak ga Ha'mudiifa, ya na eeci, ee en eemun garoofa þan.

¹⁴ Mi yii këñi' Asinkirit, ya na Felegon na Ermes, Patorowaas, Ermas na þéeb mbokkerceencaa enu naþa daamada.

¹⁵ Mi yii këñi' Filolok na Súlí, Nere na kéméenkíci yibeti Olimpas na þan þéeb þuwum Kooh enu naþa daamada.

¹⁶ Kéñfohat ga díkaantirúu, dú mígínoh haf, kiteewoh an dú þérí bokoh. Büwii ga jaangucii Kiristaaniifa þéebþa þeyrohuununndúu këñi'.

Watukat kideen iñaa waas kercean nakoh

¹⁷ Dú mbokciigoo, mi kiimmbúu hen, leenaa watukat þuwii heñoh kinís iñcum dú jégírudha ee fodaama þa haydohi kihégískoh ga duuyicúu na kiye"úu ga waas wibóni". Kaa aaskohat na þuwaama.

¹⁸ Büwaa manda, tumussii lëgëyii Kiristaanii Ha'mudiigaruu nakohfa, þa tum iñaa neþþa. Ba yahi þuwii hen ee þa neþ kúum en fan kúum. Fodaama nak, þa dúki þuwii hoorrussii heldfa.

¹⁹ Dú ga kihaffiuu nak, þéeb ínohin an dú taabukin iñii Ha'mudiigaruu nakoh kitumda. Kon ínohat an keeñnjoo soosin lool garúu. Wayee nak, mi waarin dú taam na hamham widóoyi' ga ki'ínoh iñaa jofin, dú tumiri ee dú aaskohoo na yibóni'.

²⁰ En danaa, Kooh yii onohi jamfa, diimanaa ya napañsoh Seytaani ga fildoo kotciigarúu, dú laak dooli ga clookci. Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu barkeelattúu.

²¹ Tímotée, yii taam naroo kilégéyda, yii këñi'túu ga, ya na þuwii bokoh naroo enu diida: Lusiyus, Yaasoon na Sosipatros.

²² Mi nak, Tertiyus, mi bídi' Pool këyítfi fii ee ga teekii Ha'mudii, mi yii këñi'túu ga.

²³ Gayus yii këñi'túu ga þan. Mi yii ennda ga kaanci, ee þéeb þu-jaangii Yéesu haysi kikíim Kooh díi ga kaanci þan. Erasti, yii ðaak heélísi teeriifa þan yii këñi'túu ga, ya na mbokkuu Kartus. [

²⁴ Yéesu, Ha'mudiigaruu barkeelattúu dú þéebþpúu.]

Pool kañja Kooh

[

²⁵ Kon, du kañat Kooh. Ya yéri laak doolaa wëñannduu kibaat kiyégis ga ngëmiifa. Ee iñamaa yéri mi wo'i, mi en na kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaadanaa. Kooroh ga Hewhewii winéwí'wiima, Kooh ínohlukohha þéeb kúmpafaa ya daakee kuméen'i,

²⁶ ee diimafa, ya teewohinfa fan. Fodaama daa Koohyii leehoo, nakoheekada, fa koorohha ga këyitcaa sëldiiga-Koohcii. Fodaama iñaa ðaakkee yaama yéegalohunun ga þéeb heetcii, doonaa þa gëmwa, þa taabukwa.

²⁷ Ndam aawat ga Kooh, yii ya hañci doj, ya laak hamhamfa, kooroh ga Yéesu Kiristaa bi taa! Aameen.]

Kéyítfii Pool dēb kibín Bu-Korentida Wo'eencii lēgis Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool bín kerceencaa ga teeraa Korentifa. Ya karee daama ga baaawaagari wukanakwaa. Ya tumee daama kíis kíinoo na caban. Jamaanaama wéri ya jangat ga duuy buwaa enussii yaawúu'fa bi ba gëmmba ga Kiristaanii.

Korenti enee teeru wiléekí-solu. Gaal-giyycaa meyohee daa en béeb ca teeri daama ee dékaa yewineera toonoh. Faankoh-pakaycaa yewineera daama fodaa ka man ga teerucaa ciyaakcaa cíinooda. Fodaama, ba baydohha kerceencaa ga badukeenaa wibóní'waa waama. Iñaama ekka Pool coonu fiyaak. Ya fitukka lool gaña. Ya bínda kékít kiwo'ba ba watuk buwaama bíbóní'baa (1 Korenti 5: 9). Laakka bíbo' baa hay garí kiwo'i yen ga badukeenaa kerceencaa ga Korentifa. Pool dallaba kibín kékít kiña'ba. Ya yúunndaba ga enaama ciyewin fodii kihégískohkaa laak ga duuy kerceencaada, ga loo ki'en faankoh-pakay, ga loo kipañ, ga loo kíñam koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, iñaa aaw ga jawootii jaangii na cuuniinfaa fisela'ífaa Ha'mudii, iñcaa Helii yisela'íyii onohida, na ga loo kimilískaa buwaa kaaninda.

Pool wo'aba ban an: Ki'am bi yéigis ga Kiristaanii doj kérí míñ kipay iñcaa cimoroocaama ga buwiida, ee kiwa'a mooroomfu kérí en waasaa mínlukohan béeb iñaamada.

Kéyítfii Pool bín bu-Korentida tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-9)
- 2 - Kihégískohkii laak ga jaangii Korentifa (1: 10-4: 21)
- 3 - Pool ña' bu-Korenti ga badukeenaa wibó ní'waa ba enukohda (5: 1-6: 20)
- 4 - Iñii Pool taas ga loo séycä (7: 1-40)
- 5 - Pool taas ga loo koynohkaa tumu sarah ga koof (8: 1-11: 1)
- 6 - Badukeen kerceen ga duuy jaangu (11: 2-34)
- 7 - Iñcii Helii yisela'íyii onohida (12-14)
- 8 - Pool níindísoh kimilískaa Kiristaanii (15: 1-58)
- 9 - Dimalaa aaw ga kerceencaa laakooda (16: 1-4)
- 10 - Pool waayukka kibaab (16: 5-12)
- 11 - Iñcii Pool méeñjoh ki'ebil bu-Korentifa; Tañkoh. (16: 13-23)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, Kooh, ga iñaa ya waa', yérí bayyoo ki'en apotaa' Yéesu Kiristaa. Mi yérí bíndúu kékítfii fii, mi na Sosten mbokiigaruu,

² dú, bu-jaangii Kooh ga teerum Korentifa, dú bii dú en buu Kooh kooroh ga Yéesu Kiristaadfa, dú bii dú bayu ki'en heetiigari wisela'íwiida na béeb buwii daa en tóoh ba bayi teekii Yéesu Kiristaa Ha'mudiigarudu. Yéesu yiima yérí en Ha'mudiigaba, ennda Ha'mudiigaruu.

³ Mi yii kíim Kooh Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa Ha'mudii, ba barkeellúu, ba onndúu jam.

Kooh barkeelinnduu kooroh ga Yéesu

⁴ Mi dék kigérém Koohyiigoo ga loorúu ndaga dii ya barkeelinnduu kooroh ga Yéesu Kiristaadfa.

⁵ En ki'enaa, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Kooh oninndúu kihóomi' ga iñaa en tóoh, ennda béeb iñaa aaw ga loo kijangat na tóoh iñaa aaw ga loo ki'ínoh.

⁶ Iñii dí yéegaloh ga loo Kiristaaniiда enin iñaa yéigis ga keeñciigaruu

⁷ Kérí tah, Kooh barkeelinndúu, dú matdin ga tóoh iñcii ya onohda, dú bii dú en na kisek wahtaa Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu feeñan ga ndamaagarida.

⁸ Kiristaanii ga kihafci, yérí yahhnúu ki'on kiyéigis ga ngémii bi ga siñdaanaaa, doonaa ken laakoo iñaa ya wo'an garuu yibóní', béríinaa Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu hayisanda.

⁹ Kooh iñaa ya dígoth tóoh, tummbi, ya yii ya bayyúu ki'en wiinoo na Kowukiigari, Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuufa.

Kihégískohkii laak ga Jaangaa Korentida

¹⁰ Mbokcii, ga Teekii Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu, mi kíimmbúu, béebpúu júwohat dú am wo'een wiinoo ee kihégískoh hanat kilaak ga díkaantirúu. Enat wiinoo senjs, dú bok hel, dú bok halaat.

¹¹ En ki'enaa, dū mbokciigoo, bū-kaan Kelowee wo'uununndoo an dū eni ga kinookoh ga dīkaantirúu.

¹² Mi waa' kiwo' an, yaa en bēeb garúu yii wo' fodii dii: yii an «Mi, mi bok ga Pool», yaa an «Mi, mi bok ga Apoloos», yúu an «Mi, mi bok ga Pee^{1*}», yúunee an «Mi, mi bok ga Kiristaanii.»

¹³ Dú fooj an Kiristaanii hēgískoh hene? Ati mi yērī daaysee ga kuraanaa ndaga dū? Wala ati dū bētisi'see ga teekaa Pool?

¹⁴ Mi gērēmin Kooh ga dī mi bētisi²"ii yiinoo garúu enndii Kirispus na Gayus recaa.

¹⁵ Kon ken mínoo kiwo' an dū bētisi'u ga teekiigoo.

¹⁶ Ahañ kay, mi yērī bētisi' ban Estefanaas na bū-kaanci. Paaf danaa, mi nīindísukkii kibētisi' bībo' biliis.

¹⁷ En ki'enaa, Kiristaanii wossiiroo kibētisi', wayee ya wossoo kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii ee mi ayukoo ga wo'een caa meyoh ga ki'ínoh bo'-súusúus. Fodaama, kikaankaa Yéesu ga kuraanaa enoo sooy.

Kiñaañkii Kooh na dooliigari

¹⁸ En ki'enaa, kiyéegaloh an Kiristaanii kaanin ga kuraanaa, būwii aaw ga kisañku'da tiku iñaama kidof. Wayee du bii Kooh mūsalinda, du hot doolii Kooh ga jangataama.

¹⁹ Bīdu ga Kēyítfaa an, Kooh wo' an:

«Mi hay kīfūbī' kiñaañkii ñēeñū'cii,
mi feeyí' helcii būwii toon kilaak helda.»

²⁰ Kon ñēeñū' laak gada? Baa jagin laak gada? Baa ínohin kiwo' laak gada ga ēldúnaniii wii. Hanaa Kooh teewohhii an kiñaañ bo'-súusúus iñaama kidof?

²¹ Kooh, ga kiñaañkaagari, tummba bi bū-ēldúna mínnidiiri ki'ínoh kooroh ga kiñaañkaagaga. Iñaama tā kon ya koorohha ga wo'eenii dī yéegaloh būwii abohwa kidofsa, kímusal būwii gēman gawada.

²² Yaawúu'cii meekisohu kitumdu kintaan, būwii enussii yaawúu'da heelu ki'ínoh.

²³ Wayee dī, dī yéegaloh Kiristaanii daayu ga kuraada. Iñaama kofeel ga yaawúu'cii ee būwii enussii yaawúu'da tíkuka kidof.

²⁴ Wayee būwii Kooh bay ga hafcida, ennda baa enndii yaawúu', ba am ar Kiristaanii yērī en doolii Kooh, yērī en kiñaañkii Kooh.

²⁵ Iñia Kooh tum kooroh ga Kiristaa ee būwii tīk kidofsa yērī wēñ kilúun kiñaañ bo'-súusúus. Ee iñaama Kooh tumee būwii tīkwa kilaakoo doolida paafin dooli bo'-súusúus.

²⁶ Mbokcii, malakat bii dū eneeda, dū bii dū laasin ga bēytohii Koohfa: yewinndii garúu būwaa bū-ēldúna tīk bībo' bīñēeñū', wala bībo' biléekí'-dooli, wala būwaa límukoh ga yoh wiyaak.

²⁷ Ó'óo, man iñii bū-ēldúna tīk kidofsa, yērī Kooh bēb kikaci'i' būwii bū-ēldúna tīk an ba bērī ínohdfa. Ee ban, iñaa bū-ēldúna tīk kilaakoo doolida yērī Kooh bēb kikaci'i' būwii bū-ēldúna tīk an ba bērī laak doolida.

²⁸ Ee, Kooh bewin iñii tīku yijututu ga ēldúna, eewuunun ee enndii túu ga ēldúnafa, kidubí' iñii bū-ēldúna tīk yiléekí'-solufa.

²⁹ Kooh tummba iñaama doonaa ken laakoo iñaa ya ndamukan ga fíkiici.

³⁰ Kooh yērī tum du ennda wíino na Yéesu Kiristaa. Ee kooroh gari, Kooh oninnduu kiñaañ, ya abohinnduu bībo' bījúwí, tuminnduu bībo' bīsela'i', mūsalinnduu ga baakaa'.

³¹ Kērī tah, fodaa ka bīdu ga Kēyítfaada, wo'u an: «Baa waa' kindamuk ga yenaa, ya ndamukatti ga Ha'mudii^{3*}.»

2

Dii Pool yéegaloh Kiristaanii daaysee ga kuraanaada

¹ Mbok-kerceencii, wii mi hay kúllúu mi ga kihaffoo, kiyéegallúu kúmpafii ga Koohfa, mi toonndiirúu kimín kiwo' na kiwēñ ki'inoh.

² En ki'enaa, mi abéerii kiwo' narúu ga dara yiliis enndii iñaa aaw ga Yéesu Kiristaa dogaa, yii daaysee ga kuraanaadfa.

³ Mi sah, ga wii mi en ga dīkaantirúudfa, mi laakéerii dooli, mi saakee hen lool sah ndaga kiniik Kooh.

⁴ Wo'eenagoo na iñaa mi janngateeda ayukéerii ga kimín kiwo', kaa meyoh ga kiñaañ bo', wayee ayukee ga doolaa Helii yisela'i'yii teewukohee ga cūuy iñcii mi wo'da.

⁵ En dñanaa, ngëmiigarúu ayukoo ga kiñaañkaa meyoh ga bo'-súusúus, wayee ayukan ga doolii Kooh.

Ki'ínohkii meyoh ga Koohdfa

⁶ Moona déy, kiñaañ kérí dí jangat ee þuwii ngëmiigaþa matindfa, ínohuunun gaka. Kiñaañkii kiima meyohhii ga éldúnaanii wii, ee enaamacii en na kinguuruk ga éldúnaanii wiida ínohsooka, ca cii ca aaw ga kisajku'ukdfa.

⁷ Kiñaañkii Kooh enee kúmpa ga þuwiiða kérí dí jangat. Bi éldúna sakunaa lak Kooh waayukin kuméen'i iñaa ya yah kitumda bi du míñ kibok nari ga ndamaagari.

⁸ Enaamacii en na kinguuruk ga éldúnaaniiwiida ínohsoo kiñaañkii kiima, ndaga eneenaabaa daayoo Ha'mudii lüfin na ndamfa ga kuraanaa.

⁹ Fodaa Kéyítfaa wo'kada an:

«Iñaa has mosoo kihot,
nof mosoo kikeloh,
bo'-súusúus mosoo kihalaat,
iñamaa yérí Kooh waayukdee þuwii waa'tifa.»[◊]

¹⁰ En ki'ñaa, du bérí Kooh teeb iñamaa, kooroh ga Heliigari. Helii wiima nak hotin iñaa en tóoh bi ga iñcaa wëñ kihuut ga halaatcaa Koohdfa.

¹¹ Bo'-súusúus iñaa en garifa, bii yiida míndi ki'ínoh enndii helaa en gari, ya ga kihafcidanaa? Fodaama ken mínoo ki'ínoh iñaa en ga Kooh enndii Helii Kooh dogaa.

¹² Du ga kihaffuu, du laassii helaa meyoh ga éldúna wayee du laas Helii meyoh ga Koohdfa, en dñanaa du míñ ki'ínoh iñcii Kooh onnduu ga kijofkiigarifa.

¹³ Iñcii Kooh onndii ciima, dí jégirohhica kooroh ga wo'een, caa meyoh ga kiñaañ bo'-súusúus wayee ca meyoh ga wo'een, caa meyoh ga Helii yisela'i'yii. Fodaama, iñcii meyoh ga Helii Koohdfa cérí dí yéegaloh ga þuwii bay Helaagarifa.

¹⁴ Baa bay halaat bo'-súusúus kesi mínoo kitook iñcii meyoh ga Helii Koohdfa. Ca eni gari wo'een dof. Ya mínooca ki'ínoh ndaga Helii Kooh yérí onohica ki'ínoh.

¹⁵ Baa bay Helii Kooh nak míñin ki'ínoh iñaa en tóoh, wayee ya ga kihafci, þuwaai þiñnoo mínoo ki'ínoh iñaa ya halaatdfa.

¹⁶ En ki'ñaa, bídú ga Kéyítfaa an:

«Bii míñ ki'ínoh iñaa Ha'mudii halaatdfa ba,
bi ya míñiri ki'on hel?»

Dí ga kihaffii nak, dí bay halaatii Kiristaanii.

3

Súrgacii jaangii Kiristaa

¹ Mi mak mbokcii, mi míñndii narúu kiwo' fodii baa wo' na þuwaa taam na Helii Kooh. Wayee mi wo'a narúu fodii baa wo' na þuwaa taabuku iñaa neb kumuunba, fodii tulii' ga ngëmii ga Kiristaaniiida.

² Kérí tah, mi bëpi'tarúu miismii rek, mi e'tiirúu ñamahii wiygëgís'i'wii ndaga lak dú hatinoowa. Ee sah bi wati dú hatinoowa,

³ ndaga dú lis kipes fodii þuwaai taabuk neblaat-kumuun. Waa ki'iñaan na kiñaroh cii lís kilaak ga díkaantirúu, dú mínan na kiwo' an dú líssii kitaabuk neblaat-kumuun, ee bádukeeniigarúu enndii bádukeen bo'-súusúus kesi?

⁴ Binaa dú aaw kinookoh, bii an: «Mi, mi bok ga Pool», þiñnoo an: «Mi, mi bok ga Apoloos», iñamaa enndii bádukeen bo'-súusúus kesee?

⁵ Ee sah, bii en Apoloos ba? Bii en Pool ba? Dí, dí súrga Kooh kep, ee dú kooroh garíi hen, ki'aas ga ngëmii. Yaa en béeþ garíi tum légéyyaa Ha'mudii sassifa.

⁶ Mi, mi yipin kedikkii, Apoloos soollaka, wayee Kooh yérí yékí'ka.

⁷ Kon nak, bii yípðfa na yíi soolda enussii dara, Kooh yíi yékdfi kedikkiida yérí en tóoh.

⁸ Yíi yípðfa na yíi soolda bérí hín wem. Yaa en tóoh Kooh neehalanndi ga coonufaa ya daydfa.

⁹ En ki'ñaa, dí bérí taam kilégéyi' Kooh, ee dú bérí en yooniigari, dú ennda þan tawahii Kooh en na kiyípðfa.

¹⁰ Ga iñii Kooh onndoo ga kijofkiigarifa, mi enin tawahohaa setin yah, mi yipin larii tawahii ee bo' yiliis yíi tawah ga dookgaanii. Kon nak, baa en béeþ watukat dijófí' daa ya tawahida

¹¹ Larii tawahii wa wíñnoo ee Yéesu Kiristaa yérí. Laakissii la' wiliis waa míñ kiyípu.

¹² Ga dook lariima nak laakin þuwaai en na kitawah ga na wúrúus, bii na heélis, bii na siimii cimóri', bii na haanga, bii na boob, bii na baañ.

¹³ Ga besaa bërfi ëldúna yah ki'atti'ufa, iñaa bo' lëgëyin tóoh hay kihotuk, meydoju fanj. En ki'ena, besama yah fodii kiwii, kaa baa en bëeb, lëgëyaagari hay ga kikoo'dohu, kimalak daa wa hín kimanda.

¹⁴ Baa iñaa fu tawah ga dook laraada kiwiikaa mínnndii dara ganaa, fu hay kilaas neehal.

¹⁵ Wayee nak, baa iñaa fu tawahfa takaa, fu hay kiñak neehalaagaraa. Fu hay kimúc ee fu madan na baa rëcoh ga kiwiikaa.

¹⁶ Dú inohoo an dí bërfi en Kaanfii Kooh ee Helii Kooh yii dëkka garúune?

¹⁷ Baa fu díubí' Kaanfii Koohaa, Kooh hayyaa kidúbí' ndaga Kaanfii Kooh sela'in ee Kaanfima, dí bërfi.

¹⁸ Ken hanat hafci kidúk. Binaa laak garúu baa tík hafci ñéeñí' ga fíkii bu-ëldúna, ya namat kay kitook kitiku dof ga fíkiiba, en danaa, ya en baa ñaañin ga fíkii Kooh.

¹⁹ En ki'ena, iñii bu-ëldúna tík kiñaañda iñaa kidof ga fíkii Kooh. Biduunun ga Këyitfaa an: «buwii toon kiñaañda, Kooh bùukinba, koorohha ga helcaa ba la' ga kihaffada.»

²⁰ Biduunun fan an: «Ha'mudii inohin halaatcaa ñéeñí'caa, ya inohin an ca en sooy.»

²¹ Kon nak, ken hanat kindamukoh bo'-súusúus. Dú bërfi laak tóoh:

²² ennda Pool, ennda Apoloos, ennda Pee^{*}, ennda ëldúna, ennda kipeskii, ennda kikaankii, ennda iñcii laak diimadfa, ennda iñcaa yah kihayfa, tóohca dí bërfi laakca.

²³ Ee Kiristaanii yëri laakkúu, Kooh laakka Kiristaanii.

4

Buwii enu apotaa' Kiristaaniid'a

¹ Kon dí jommbíi ki'aboh bisúrga Kiristaanii rek, dí tuukuk lëgëy ki'inoohlukoh buwii kúmpafii en ga Koohofa.

² En ki'ena, baa tuukuk lëgëy bo', iñaa ya meekisuda wëri en kitum lëgëyaagari bi jüb fodaa ya nakukada.

³ Mi ga kihaffoo, waa dú atti'oo, wala mi bayu paanaa atti'ohsifa, dara bíttiiroo ga. Mi nak, mi atti'oo haffoo fan.

⁴ En ki'ena, heliigoo yammbiiroo ga dara wayee iñamaa tähhii mi wo' an mi júwin. Ha'mudii yëri don jommboo ki'atti'.

⁵ Kon nak kaa atti'at ken ee wahtii Ha'mudii amfa le"ii. Sekat bi Ha'mudii hayis. Yérí yah kiléeri' iñcii daakuk ga ñíusiida, ya meydoju fan halaatci daaku ga keeñciida. Fodaama, baa en bëeb Kooh hayyi kikañ, kañaa wa' gari.

⁶ Mbokcii, mi wo' iñcuma garoo na ga Apoloosaa, nam ki'en mi waa'túu kiyúun. En danaa, dí malak garínaa, dí inoh iñii liiwukii wii waa' kiwo'fa an «Eemat ga iñaa bídú ga këyitfaada.» Kon ken garúu hanat kibëwí' hafci ya fa'ta na yiinaa, ya yóoskí' yaa tesdfa.

⁷ En ki'ena, fu wóotíroh na buwii ga ya? Iñii yiida fu laak ee enndii Kooh onndaari? Waa Kooh yérí onndaa iñcii fu laakfa, fu ndamuk ya ga en fan fu yëri on haffu?

⁸ Kon daal, dí laakin tóoh iñaa dí sooluk! Kon daal dí döoyírin! Dú foñindii, kon dí aasin ga kibuu' haat! Dii dí waaree dí en bibuu' kayoh-kayohfa ee dí bok narúu kingurukdfa!

⁹ Ee sah, manndoo na dí apotaa'cii, Kooh bëwinndii, ya hanohi'taríi fenoo buwii, dí en buwaa jom ki'apu, bëeb malaki ga, dí en yensirukaah ga fíkii ëldúna, fíkii malaakacii na fíkii bëeb buwii.

¹⁰ Dí, dí bërfi tíku dofcii ndaga Kiristaanii, dí, dí ennda ñéeñí'cii an bërfi en wínoo na Kiristaaniida. Dí, dí bërfi en buwii laakoo dooliða; dí, dí ennda buwii an bërfi laak dooliða. Dú, dí bërfi en buwii eru cée'fa, dí nak, dí ennda buwii faali'ussiida.

¹¹ Bi ga wahtii du enohdfa, dí bii yaab, dí bii píl, dí laakoo iñaa dí ekukan, dí bii feeku ee dí dëk ga kiwiil.

¹² Iñaa dí ñaman, dí lëgëyiri na yahciigaríi. Binaa bifo' bassíinaa, dí kiimi'ba yijófi'. Binaa dí hatalu ga kipesaa, dí tookka.

¹³ Buwii wo'i garíi yibóni', wayee dí wo'i naba wo'een cinéwí'. Ga fíkii buwii, dí bërfi en caluuscii ëldúna, dí bërfi en baycii ëldúna.

Towutii Pool ga ngëmiida

¹⁴ Mi bínnndiirúu iñcuma kikaci'i'túu, wayee mi bíncá kiyúunndúu, dí bii mi aboh bitowuroo ga ngëmii, taa mi keeñukindfa.

* 3:22 3: 22 Malkat 1: 12: Teekaa Kefaa wëri Pool bay dii.

¹⁵ En ki'ena, luu bo' bjiyúnni-daankaah yóodíreerúu kitaabuk Kiristaanii, dú laakkii paamun biyewin. Mi en paamudii haydohhúu ga Yéesu Kiristaadsa, kooroh ga Hewhewii winéwí' wii mi yéegallúuda.

¹⁶ Kon mi kíimmbúu, tumat fodiiigoo.

¹⁷ Kéri tah mi wosohhúu Timotée yii mi aboh fodii kowuroo ga ngémiida, mi keeñukinndi ee ya júwin ga fikii Ha'mudii. Ya hayyúu kiniindis dii kipeskiigoo man ga waasii Kiristaamii, ee iñaama yéri en iñii mi jégiröh daa en béeb ga jaanguciisa.

¹⁸ Laakin ga dzuuyucúu buwaa en na kibéwi' yúuk, ba fooj an mi hayisandii kiwaakneerúu.

¹⁹ Wayee neb Ha'mudiinaa, diimanaa mi hayyúu kiwaaknee bi mi ínoh, buwaama en na kindamukda, ati ba wo' túuwtaaagaba donj wala laakin iñaa ba míñ.

²⁰ En ki'ena, kibok ga Nguurii Kooh enndii kiwo' na kúuw kesi onohika wayee kimíkkaa meyoh garifa onohika.

²¹ Iñii gënällúu ya? Mi hay garúu, mi taam na kifeekoh, wala mi hayan, mi tam na keeñ kiwaaroh na kicfúkoh narúu?

5

Badukeenaa wibóní'waa kerceencaa Korenti

¹ Gilis gee ban: buwii keloh an laakin ga dzuuyucúu kibonkaa hotuk, kaa wée'taa ga an kii buwii ínohssoo Koohds sah tumsooka. Wo'u kon an laakin garúu yaa tum beti paamci beti,

² ee an dú ndamukoh iñaama. Keeñnjúu jomee ga kileeh hen ee baa tum iñaamada dú kaalli ga díkaantirúu.

³ Mi nak, luu en an mi gaa narúu duma, heliigoo wii narúu duma. Kon man na mi yii ga díkaantirúu ee baa tum iñaa yibóní'yaamada mi atti'inndi haat.

⁴ Mi nakinndúu ga teekii Yéesu Ha'mudiigaruu, hídírukohat, mi yah ga díkaantirúu ga hel ee doolii Yéesu Kirista, Ha'mudiigaruu yah naruu kitaam.

⁵ Baama, tíkatti ga yah Seytaani, en danaa faanfaagari d'úbiru, ee fodaama fitaagari míñ kimúc ga bérínaa Ha'mudii hayisanda.

⁶ Dú laakoo iñaa dú ndamukohan. Dú ínohin liiwukii wii an: «Molon-kuun wijutut, waa kaañohin dooyin kikañohi' kuunccaa tóohca.»

⁷ Kon sétírat haffúu ga moloñ-kuunii wimééñi'wii en baakaa'da, en danaa dú set wic, dú man na kuun ci'saa caa tummbii moloñ-kuun. En ki'ena, Kiristaa apuunun ga kuraanaa, ya ennda baal-sarahiigaruu ga Paakii.

⁸ Kon dú húmbalat Paakigaruu ee hanat ki'en na mbúuraa tumin moloñ-kuun wimééñi', wii en kimoroo ga nof na kisootsa, wayee enat na mbúuraa en kiset keeñ na kitum iñaa en kayohdfa.

⁹ Mi bideerarúu kényít, mi wo"arúu an kaa bokat dara na buwaa faanuki na baa en béeëdfa.

¹⁰ Wo'eeniigoo aawéeríi nak ga buwii ga ēldúna faanuksi na baa en béeëdfa, wala bii waari kigoõñ iñaa en tóoh ga haffbada, lokcii wala buwii jaamuki tuu'da. Buwiima, dú na' naba kibokoo ga daranaa, dú meyan ēldúna hen.

¹¹ Mi waareerúu kiwo' an: Kaa bokat dara na buwaa tíku haffba kerceen ee ba faanuki na baa en béeëdfa, bii waari kigoõñ iñaa en tóoh ga haffbada, bii aamuki koofds, bii basi mooroombada, bii dék ga kilaalda, bii lokida. Baa man fodaama kaa bokat nari sah kiñam.

¹²⁻¹³ Buwii enussii kerceenenda mi yéri jomba ki'atti'e? Ó'óo, Kooh yéri yahba ki'atti'. Wayee dú, dú jomin ki'atti' buwii dú bok naba jaangusa. En ki'ena, bídu ga Kéyitfaa an: «Bii yibóní'yii, meydohatti ga díkaantirúu.»

6

Kilayoh ga díkaanti bikerceen

¹ Mbokcii, binaa yiñoo garúu laakoh na mbok-kerceem mooroombinaa, ya mínan na kikeldük buwii en buu Koohds, ya ka' ki'atti'u ga buwaa júwussii ga fikii Kooh?

² Kon, dú ínohoo an buwii en buu Koohds bérí yah ki'atti' ēldúnane? Waa dú bérí yah ki'atti' ēldúna, iñii hoonohhúu ki'atti' iñcaa ciyincaa caama ya?

³ Hanaa dú ínohoo an bi ga sah malaakacii du bérí yahba ki'atti'? Kon ki'atti' iñcii ga ēldúnada mínannduu na kitéh?

⁴ Ee kat, laakohaa man fodaama, en ga díkaantirúunaa, dú bësnée bïbo', baa jaangii abohba buwaa enndii dara, ba atti"úu?

⁵ Mi wo' man iñaama jominndúu ki'ap kaci. Hanaa kay laakin ga dzuuyccúu bo' yíinoo yaa ínohin yen book, yaa míñ ki'atti' mbok-kerceen banak baa laakoh?

⁶ Kon morin moos kerceen na mooroomci, ba laakoh bi ba ka'née sah ga fikii atti'ohcaa gémussii ga Yéesudane?

⁷ En ki'enaa, kilayoh ga díkaantirúu kérí d'eb kiteewoh an dú keenin jac. Kitooñu fu müuñ, kilokdu fu müuñ enndii kérí gën kilayoh na mooroomfune?

⁸ Ee eemmbiida sah, dú ga kihaffúu, dú bérí tooñi, dú bérí loki ee dú tumi mbokkúuka.

⁹ Kon dú ínohoo an buwii júwussiida boksanddii ga buwaa yah kilam Nguuraa Koohsfane? Kon ken hanattúu kidfúk. Buwii faanuki na baa en béeëda, buwii aamuki koofda, buwii dúki yaalba na betiba ba faanuki na bo' yiliisfa, yaalcii faanuki kibeti na yaal mooroombadfa, na buwaa tumka légéyda,

¹⁰ lokcii, buwii waari kigoõñ iñaan en tööh ga haffbadfa, buwii dék ga ki'anda, buwii basi mooroombadfa, gúroh-waascii, béeëb buwaama boksanddii ga buwaa yah kilam Nguuraa Koohfa.

¹¹ Biyewin garúu madee fodaama kudewaa, wayee dú setdussa ga baakaa'ciigarúu, dú faandussa Kooh han doonaa dú en buuci, dú abohussa bo' bijúwi' ga fikii Kooh, kooroh ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha'mudii, na ga Helii Koohyiigaruu.

Erat Kooh Ndam ga faanciigarúu

¹² Laakin buwaa wo'i an: «Iñaa nebpoo tööh mi tum.» Kayoh, wayee enndii tööh jof garúu. Mi míñ kiwo' an: «Iñaa nebpoo tööh mi tum», wayee, mi yahhii ki'íis haffoo, mi en ñaam iñaa en tööh.

¹³ Dú wo'in ban an: «ñamah eni' look, ee look eni' ñamah.» Kayoh, ee Kooh hayca kidfúbi' ca kanak töohca. Faan nak, enohussii kifaanuk na baa en béeëb. Faanfii eni' Ha'mudii ee Ha'mudii eni' faanfii.

¹⁴ Kooh yii mísíi' Ha'mudii ga kikaankaada, Koohyii yiima yéri yahhuu kimilisi' ban ga kikaankaa, kooroh ga dooliigari.

¹⁵ Dú ínohoo an faanciigarúu iñcii cée' ga faanfii Kiristaa hene? Mi hay kibéëb moos cée' ga faanfii Kiristaanii, mi tumwa cée' ga faan faankoh-pakaye? Múk, mi tumooka.

¹⁶ Kon dú ínohoo an baa fu faanuk na faankoh-pakaya, fu enin nari faan fíinoone? En ki'enaa, ga loo beti na yaal, bídunun ga Kéyítfaa an: «Ba banak, ba yah faan fíinoox».*

¹⁷ Wayee baa en wiinoo na Ha'mudiinaa, lak enin nari wiinoo ga hel.

¹⁸ Kon núpat kifaanuki na baa en béeëb. Béeëb baakaa' wiliis, waa bo' tum laakohhhii dara na faanfaagari, wayee baa faanuki na baa en béeëb ya tumin iñaa joffii ga faanfaagari.

¹⁹ Kon dú ínohoo an faanfigarúu féri en Kaanfii fisela'i'fii Helii yisela'i'yii dékohdsane? Heliima en garúufa, Kooh yéri onndúuwa. Dú, dú laakkii haffúu.

²⁰ Kooh eroh cadam fiyaak, ya laassarúu. Kon, na faanciigarúu, erat Kooh Ndam.

7

Iñii Pool taas ga loo sëyðfa

¹ Diimafa dú paafat ga iñcaa dú bideeroo, dú meekissaroocada. Iñaa gën ga yaalda wéri en ya le'oo ga beti.

² Kikeen ga yibóni' nam kiyooß hen bi, iñaa gënda wéri en yaalaa en béeëb laak betici, betifaa en béeëb laak yaalci.

³ Yaal jomin kitum iñaa wa'ti ga díkaantici na betici ee beti ban jomin kitum iñaa wa'ti ga díkaantici na yaalci.

⁴ Beti laakkii faanfaagari, yaalci yéri laak. Yaal ban laakkii faanfaagari, betici yéri laak.

⁵ Yíinoo gaba jomoo mooroomci kihoonoh hafci, enndii an ba júwoh ga hen, ba tum fodaama ee enoo ga iñaa maañ, lak ba waa' kikiim Koohaa. Wayee gaama paafaa, ba taabaatat ba sëy. Enndiikanaa, ba mínsanndii ki'abuk ee Seytaani míñ ga kikooroh, fi'ba.

⁶ Iñii mi wo' yii mi tookin ya tumu, wayee mi gítinndii ken ga.

⁷ En ki'enaa, enee ga iñaa gënëlloona, béeëb tuman fodiigoo. Wayee nak baa en béeëb na iñaa Kooh onndisa. Yii Kooh onndi iñii yii, yii Kooh onndi iñaa yay.

⁸ Yaalcii laaksoo betifa na beticci biyaalba kaaninda, iñii mi wo'ba ee gën gabada wéri en an ba tum fodiigoo, ba tesfa.

⁹ Wayee en lak ba mínoo ki'abukaa, yaal pajat ñeti pajuk. En ki'enaa, kipañ na ki'en ga pañ, kérí gën kitak.

¹⁰ Buwii en ga kipañ wala kipajukfa mi wo'ba iñii yii: Betifaa pajukin jomoo kitagoh na yaalci. En ki'enaa, enndii mi ebihloka na kihaffoo, wayee Ha'mudii yérí.

¹¹ Ee binaa fa tagoh narinaa, fa jomoo kipajukis wala book fa júwohisat na yaalci. Yaal ban jomoo kifoñ betici.

¹² Iñii mi yah kiwo' yiida nak enndii Ha'mudii ebihlohi wayee mi yérí wo'ka: Binaa yaalaa en kercean laak ñetifaa enndii kerceanaa, ee ñetifaa took kites narinaa, ya jomoo ñetifaa kifoñ.

¹³ Fodaama ban, ñetifaa en kercean laak yaalaa enndii kercean ee yaalaa took kites narinaa, ya jomoo kitas ban.

¹⁴ En ki'enaa, yaalaa enndii kercean Kooh tookinndi ndaga daa fa taam na ñetifaa en kerceanenda, ee ñetifaa enndii kercean Kooh tookinfa ndaga daa fa taam na yaalaa en kerceanenda. Enndii fodaamanaa, towutaagaba madan na towu yiifa', ee wiima lakanaa Kooh tookinta.

¹⁵ Wayee nak baa enndii kercean waa' kitagoh na baa ya pajoh nari en kerceanfanaa, yaama iisatti ya yee'. Iñaama laakaa, yaa en kerceanenda, ennda yaalaa ennda ñetifaa, ya laakin hafci. En ki'enaa, Kooh bayyuú kipes ga jam.

¹⁶ Fu ñetifi en kerceanenda, fu ínohoo ati eneena fu hay kitah yaalfu kimúc, ee fu yaalii en kerceanenda ban, fu ínohoo ati eneena fu hay kitah ñetifu kimúc.

Kaa súpitat kipessíu

¹⁷ Paaf ga iñimanaa, baa en béeþ lísat kitaabuk kipeskaa Ha'mudii onndida, kipeskaa ya enohee ga wii Kooh bayyi ga hafci. Iñaama yérí mi ebihlo ga béeþ jaanguci.

¹⁸ Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukinaa, kaa heel kisaak mandargaa teewoh an fu gúrukinda. Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukkiinaa, kaa gúruk.

¹⁹ Kigúruk na kigúrulkii tóoh laakoo solu. Iñii laak soluda wéri en kitum iñaa Kooh nakoñda.

²⁰ Baa en béeþ lísat kitaabuk iñaa ya enee ga wii Kooh bayyi ga hafci.

²¹ Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci laakkaa lak fu ñaam, iñaama hanattaa kibít. Wayee fu hot halaa onanndaa kilaak haffunaa, wa onattaa kisaan.

²² En ki'enaa, baa fu en ñaam ee Ha'mudii bayinndaa ga hafcinaa, fu yaama, Ha'mudii oninndaa kilaak haffu. Fodaama baa fu enndii ñaam ee Ha'mudii bayinndaa ga hafcinaa, fu yaama, fu ñaam Kiristaanii.

²³ Kooh lomohiindúu cadam fiyaak; kon kaa enat ñaam bo'-súusúus.

²⁴ Mbokcii, baa en béeþ, ga fíkii Kooh ya lísat ga iñaa ya enukohee, ga wii Kooh bayyi ga hafci.

Buwii enussii ga kipañ wala kipajukfa

²⁵ Diimada kon, mi hayyú kitaas ga loo buwii mosoo kile' ga beti wala yaalda. Enndii naak Ha'mudii ebihloka, wayee mi yah kiwo' halaattoo. Ee dú jominndoo ki'óoluk ndaga Ha'mudii ga yérmaandiigari yérí onndoo halaatiima.

²⁶ Mi, mi foogin an gënин ga yaal, ya tes da, ya aasoo ga beti ndaga conucii ga jamaanii watida.

²⁷ En fu laakin ñetinaa kaa heelfa kifoñ, en fu laakoo ñetinaa tesaa d'a.

²⁸ Binaa fu pañ banaa, fu tummbii baakaa'. Ee oomaa-jowu pajukaa, ya tummbii baakaa'. Wayee buwii aas ga sëyfa, ba hay kilaak coonu besaa en béeþ, ee iñaama yérí mi sagi'túu.

²⁹ Dú mbokcii, iñii yii yérí mi waa'túu kiwo'. Iñii tesfa yewinissii. Aboh ga watinaa, yaalci pajinda, ba madat ga kipesfa fodii buwaa pañnjii;

³⁰ buwii kodukfa, ba madat na buwaa kodukkii; buwii en na kiyenda, ba madat na buwaa yenndii; buwii lomifa, ba madat na buwaa laakkii iñaa ba lomfa;

³¹ buwii jeriñukohi iñcii cijóff'i cií ga eldúnafa, ba madat na buwaa mosooca kjeriñukoh. Iñaama enat fodaama, ndaga eldúnaanii wii ga dii wa manda, yahissií kimaaná.

³² Mi waa' dú bëgísuk ga halaat eldúna. Yaalaa pañnjii, líki helci ga iñaa aaw ga loo Ha'mudii, ya heeli kineþloh Ha'mudii.

³³ Wayee baa pajin líki helci ga enaama eldúna, ya heeli kitum iñaa tahan betici wënnji kiwaa'.

³⁴ Fodaama, ya warukoh ga enaama kanak caa bítinndi. Ñetifaa pajukkii ban wala ooma-jowu, líki helci ga iñaa aaw ga loo Ha'mudii doonaa ya en yuu Ha'mudii ga béeþ

iñaa ya tum na iñaa ya halaat. Ee betifaa pajukinda nak líki helci ga enaama ëldúna, ya heeli iñaa tahan yaalci wëñji kiwaa'.

³⁵ Mi wo' iñuma ki'amfohhúu rek, enndii an mi waa'túu ki'ek ga gagal. Mi waa' rek kipessúu en ga daa gënda ee dú eroh haffúu tóoh ga lëgëyii Ha'mudii.

³⁶ Kon du paafat kimma ga loo oomaa-fil, yaa pokin jowu. Binaa helci lík lool ga jowujaa ee ya halaat an ya míin kitum iñaa bokkii ga ee ya am an ba jom kipajoh henaa, ba pajohat: ya tummbii baakaa'.

³⁷ Wayee ban ya míin ki'am bi yëgís ga keefci an ya pajanndii ee ya faanukanndii na jowujaa. En lak iñaa ya am yaama yëgisin ga keefci, ken gitinniiri ga ee ya abin hafci ga jowujaanaa: ya tumin iñaa jof.

³⁸ Fodaama, baa pañ beti tumin iñaa jof ee yaa pañjiida nak tumin iñaa wëñ kijof.

³⁹ Betifaa pajukin lisán ga pajaa en lak rek an yaalci yaa lís kipesaa. Yaalaa kaanaa nak, ya míin kipajukis ga baa nebpí, wayee enat ga kerceen fodaagari.

⁴⁰ Wayee nak ga halaattoo, ya wëñan kinebluk binaa ya tesfanaa ee mi foogin an mi taam na Helii Kooh ga halaatuma.

8

Kiñam koynoh kaa tumu sarah ga koof

¹ Diiimafa ban, mi hayyuú kitaas ga iñum dú meekissoo ga loo koynohkaa tumu sarah ga koofda. Kayoh sah, du béeëpuu, baa en béeë garuu laakin iñaa ya ínoh. Ki'ínoh nak eki fo' ga kibéwi' hafci, kwaaroh tahi ngëm kiyégis.

² Baa fooj an ya ínohin yen tóoh, lak ki'ínohkaagari le"ii ga daa ka jomee kile'da.

³ Baa waarin Kooh, Kooh ínohindii.

⁴ Kon ga loo iñuma dú meekissoo an ati koynohkaa tumu sarah ga koof jomin kiñamu wala joomoofa, mi taassúu an: «koof enndii dara ga ëldúna ee Kooh yiñoo doj yéri laak»

⁵ En ki'enaa, iñcaama buwii tík Kooh na Ha'mun ga asamaan na ga ëldúnada, ca yewinin.

⁶ Wayee en garuunaa, Kooh yiñoo doj yéri laak: yéri en Paamudii, yii sak iñaa en tóoh ee du ay kipessuu gari. Ee ban Ha'mun yiñoo doj yéri lak: yéri en Yéesu Kiristaa, ya yii tóoh sakú koorohha gari ee yéri en kipessuuda.

⁷ Wayee nak enndii kerceencii béeëbba bérí ínoh kayohfiima. Biñoo, koofcaa ba aamukeeda meycii ga hafcaagaba bi diima. Saycaa ba ñam koynoh sarah tóoh madi ba na, ba bokiduhunun ga sarahaa tumu waama ee helcaagaba híciskoh, ba fooj an ba tumin yiñepí'i.

⁸ Namah moos deeydohooruu ga Kooh: kiñambii ga, nëewisoó dara garuu ee kiñam ga, baatoo dara garuu.

⁹ Wayee nak watukaa iñaa dal helfu fu tumida wa en iñaa ekan buwaa ngëmaagaña yégissiida ga kitum baakaa'.

¹⁰ En ki'enaa, baa ngëmaagari yégissii, hottaa fu yii fu ínohin kayohfiida ga sekataa aamukohsi koofda. Fu bokin kanu na buwaa aamuki koofdانا, iñama mínoori ki'ek ga ki'aaw kiñam koynohkaa sarahu ga koof fodigaraane?

¹¹ Fodaama, mbok-kerceenaama, ngëmaagari yégissiida, ki'ínoh-kayohkiigaraa tahnindi kisanju'uk ee lakanaa ya ban, Kiristaanii kaandinndi ga kuraanaa.

¹² Fu tum baakaa' fodaama, fu tooñ mbok-kerceenaama ngëmaagari yégissii, fu yah helaagarinnaa, ínohaa an Kiristaanii yéri fu tooñ.

¹³ Kérí tah, koynohkaa mí míñ kiñam tóoh, ka na' ki'ek mbok-kerceen ga kitum baakaaraa, mi iñsanka hen bi taa', doonaa mi ekoo mbokkoo-kerceen ga kitum baakaa'.

9

Pool foñin tóoh iñaa ya jomee kilaak ga lëgëy ki'apota'a'kaagari.

¹ Enndii mi laak haffoone? Mi enndii apotaa' hene? Mi hottii Yéesu, Ha'mudiigarune? Dú límukohhi ga lëgëyii Ha'mudii mi enukohdane?

² Luu enee an laakin buwaa tookussiirroo apotaa', garuu, mi apotaa'. En ki'enaa, enii dú enir wiñnoa na Ha'mudiifa teewohin kayoh-kayohfa an mi apotaa'.

³ Iñii yii yéri mi layi' haffoo kitaas buwii yammboofa:

⁴ Ati dí jomoo ki'eru ñamah na anah?

⁵ Dí jomoo kibaydoh betifaa dí pañ ee en kerceen fodii dí apotaa'cii biñoo, ba na këmëenjímuncii Ha'mudii na Pee^{*}, ba tumika dane?

* 9:5 9: 5 Teekaa wo'u dii, kikelohi' Gerekcaada en «Kefaas»

⁶ Ati mi na Barnabaas dí ſanak rek dí bérí jom ki'anaq kilaak iñaa dí pesohan?

⁷ Soldaarii yiida mos kibay hafci ga poosci? Bii yiida yípan kedik, ka límaa ya jomoo kimay ga towutaa? Wala níirohii yiida níuran yop ee an ya jomoo kile' ga miismaa ya tenida?

⁸ Kaa foogat an iñii mi wo'da mi bewohhi kesi ga iñciima ſuwii hot ca tumsifa. Waasii Móyíis ſan wo"ii iñaamane?

⁹ En ki'ena, bídú ga an: «Kaa súum kúuwkaa enohfaa en na kiyon belaafka.» Wo'enama, enoh tah Kooh kiwo'wane?

¹⁰ Du bérí tah Kooh wo' iñaama man? Ehee, du bérí tah iñaama kibídu. Fodaama línoh jomin ki'am yaakaa' ga iñaa ya línda ee yonoh jomin ki'am yaakaa' kilaak bakci ga iñaa ya yonfa.

¹¹ Dí nak, dí sokin garúu enaama cijóffí, caa meyoh ga Helii yisela'i'yii. Kon binaa dí laas ga iñaa dú lègëy ga yahhúudanaa, iñaama hépin ga iñaa dí jom kisek garúudane?

¹² Waa laakin bíbo' baa laak iñaama garúu, enndii dí jomeeſba ka kiwéñ kilaak garúu fúufe? Moona déy, iñaa dí jom kilaak garúu yaama dí taabukkiiri. Wayee dí kooruk tóoh doonaa laakoo enaama yíinoo yaa hoonohan kitíin lègëyii kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii.

¹³ Buwaas lègëy ga Kaanfaa Koohdfa, man dú inohin an ba bewohi iñaa ba pesohi ga iñcaa buwaas haydohi daamada; ſuwaa tum lègëy-sarahohdfa, ba laasi bákba ga iñcaa tumsi sarah daamada*

¹⁴ Fodaama, Ha'mudii nakoh an ſuwii tum lègëy kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wiida, ba pesat ban ga lègëyaa ba tum waama.

¹⁵ Wayee iñcaama mi jom garúu kilaakdfa, mi taabukkii wíinoo gaca. Ee mi bínddi iñii yii kiwaa' dú tumi'too yen. Ken mínoo kite' garoo iñaama mi bakukohida: kikaan gënéllooka.

¹⁶ En ki'ena, mi laakoo iñaa mi yah kindamuk ga kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii. Wa en sas garoo waa mi sasu, ee massa haffoo binaa mi yéegalohhii Hewhewii winéwí'wiinaa.

¹⁷ Enee an mi na kihaffoo, mi yérí tanuk kitumkanaa, eneena mi míni kiséentuk faya. Wayee, waa mi tíkuka hen, wa enin sas waa mí eru kitum.

¹⁸ Kon fayiggo gada wéri en ya? Hanaa kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii, mi meekisohoo dara ee mi díibukoo kilaas iñaa ſuwii yéegalohiwa jom ga kilaakdfa.

¹⁹ En ki'ena, mi laak haffoo, mi enndii ñaam ken. Wayee mi tumin haffoo ñaam baa en béeþ doonaa mi míni kinook iñaa wéñ gaba kiyewinda ga Kiristaanii.

²⁰ Binaa mi en ga dhuuy yaawúu'ciinaa, mi eni yaawúu' doonaa mi nookba. Hídaa ga díi mi aycii kipessoo ga Waasii Móyíisdfa tóoh, binaa mi en ga dhuuy ſuwii ay kipesba ga Waasii Móyíisfanaa, mi tumi haffoo fodii baa ayuk gawa doonaa mi nookba.

²¹ Fodaama, binaa mi en na ſuwii ayussíi kipesba ga Waasii Móyíisfanaa, mi eni fodii baa aycii kipesci ga Waasii Móyíis doonaa mi nookba. Moona déy, enndii an mi faali"ii Waasii Kooh; nam ki'en an mi ay kipessoo ga waasii Kiristaanii.

²² Mi en na ſuwaa ngémaagaba yégißiinnaa, mi tumi fodii baa ngémaagari yégißii, doonaa mi nookba. Fodaama mi madi ga fikii baa en béeþ fodaa daa mi laakki ya mandáa, ee mi tum tóoh bi laak gaba baa múc.

²³ Iñcaamaa tóohca, mi tumca ndaga Hewhewii winéwí'wii, doonaa mi ſan, mi laak ga iñcií cinéwí'cii wa onohida.

²⁴ Dú inohin dijóffí an en ga kifool kifewirohaa, béeþ foolohcaa bérí fooli, wayee yíinoo rek yérí bayan ndamaa. Foolat kon jaaraa onanndúuwa kifeb.

²⁵ Foolohaa en béeþ, en na kitagat faanfaagarinnaa, hoonohi' hafci enaama ciyewin. Ya tumi iñaama kiheel ndamaa maañoo, wayee du, du tumi fodaama kiheel ndamaa yaah bi taa'.

²⁶ Mi nak, mi fooli fodaama, mi leeloo kifool; mi lebirohi fodaama, mi leeloo kifeek;

²⁷ faanfigoo, mi onoofa jam, mi tumifa iñaa neþpoo, enndiikanaa mi hay kiyéegal ſuwii Hewhewii winéwí'wii bi leehaa, mi dal kijafu ga fooh.

10

Pool nak bu-Korenti kiwatuk ki'aamuk koof

¹ Mbokcii, mi waa' dú níindísuk iñaa heweet ga caasamuncaagaruuda: man ba béeþba, ba enee ga fíldoo yaayeeela kuliyukee waasaagabada, ee ba béeþba ba paaffa giyyaa gaa.

* 9:13 9: 13 Malkat Lévitik 6: 9-19; Déteronom 18: 1-3,14.

² Daama, ga fildoo yaayelaa na ga duuy giyyaa, man na béeëbba ba bétisi'ussa ki'en wiinoo na Móyíis.

³ Béëbba, ba bokka kiñam ñiamah wiinoo waa Kooh oneefbada.

⁴ Béëbba, ba bokka ki'an ban ga müsúmaa Kooh oneefbada. En ki'ena, ba béeëbba, ba anee ga müsúmaama Kooh meydohee ga atoh, waa bedeebada. Atohaama Kiristaanii yérí.

⁵ Moona déy, iñaa wéñ kiyewin gabaadha pesséeríi ga iñaa neb Kooh, kérí tah ba boolukka yiñoo yiñoo ga duuy égí-dúndagaa.

⁶ Iñicaama laakka doonaa dū malak gacanaa, dū watuk kitaabuk neblaat-kumuun cibóní fodaa gaba.

⁷ Dú jomin ban kiwatuk ki'aamuk koof fodaa bíinoo gaba tumeekada. Bídu ga Kéyitfaa an: «buwaa yujnga, ba aawwa kiñam na ki'an, léehí'ta ba kolukka, ba aawwa ki'eenjoh.»*

⁸ Watukat ban kifaanuk na baa en béeëb fodaa bíinoo gaba tumeekada: bo' bijúnnidaanjakah-kanak na bijúnni-kaahay (23.000) kaanussa ga bes wiinooda.

⁹ Du watukat kitooñ Ha'mudii fodaa bíinoo gaba tumeeka ee goncaa doþpaða, ba kaanndada.

¹⁰ Watukat kiña'sukoh iñaa aaw ga Kooh fodaa bíinoo gaba tumeeka ee malaakaa Kooh sañku'ida cfúbi'taabada.

¹¹ Kofeelaama dalla bicaasammbuu doonaa du malak gacanaa du watuk, ee ca bídussoa doonaa ca yúunnduu du bii du en na kipes ga jamaanucii méeñjohdfa.

¹² Kon nak, baa fu fooj an fu yégisín gík béeëb watuka, enndiikanaa fu hay kikeen.

¹³ Laakkii coonufaa tíkukkúu, faa bíbo' biliis koorukkiifa. Iñaa Kooh dígo tööh tummbi, ee ya iisanndiirúu dú tiku coonufaa paaf daa doolicaagarúu eem. Saycaa coonu tíkukkúu tööh, Kooh waayuki'túu ban halaa dú rëcohan en danaa dú yégis ga fíkii coonucaama.

¹⁴ Kon, dú bii mi keeñukinda, úsaayat tööh iñaa en koof.

¹⁵ Mi ínohin an mi wo' na buwaa laakin hel, kon iñuma mi wo'íufa malakatti bi jof.

¹⁶ Kaasii wibarkéeli'wii tah du gérëmi Koohdfa, saycaa du anwa tööh, enndii wéri teewoh fíifi Kiristaanii aamuki'tuu tah du en wíinoo naridane? Ee mbúúriima du weeli kiñamdfa, enndii wéri teewoh faanfii Kiristaanii sarahohu tah du en wíinoo naridane?

¹⁷ Mbúurú wíinoo wéri laak, ee hídaa ga dii du yewinda tööh, du en faan fíinoo, ndaga du béeëbpuu du bérí boki kiñam ga mbúurii wa wiinooda.

¹⁸ Malakat ga heetaa Isarayeel, binaa ba tum sarahaa, buwaa ñami koynohkaa sarahaada, ba enirii wíinoo na Kooh?

¹⁹ Mi waa' ya kiwo' daama? Koynohkaa tumu sarahdfa, ka na kooffaa tööh, ca laak jeríñ hene?

²⁰ Ó'óo, mi waa' kay kiwo' an sarahaama tumu ga koofcaada, en ki'ena ca aawi ga seytanicii, wayee aawiri ga Kooh. Ee nak, mi waa'tii dú bok dara na seytanicii.

²¹ Dú mínoo ki'an kaasii Ha'mudii, dú an ban kaasii seytanicii. Dú mínoo kiñam ga kankii Ha'mudii, dú ñam ban ga kankii seytanicii.

²² Ati du waa' ki'ayluki' Ha'mudii? Ati fu fooj an du wéñnji dooli?

Tumat tööh bi Kooh laak ndam

²³ Kayoh an «Iñaa neb bo' tööh, mínni kitum», wayee enndii tööh jof kitum. Iñaa neb bo' tööh, mínni kitum, wayee enndii iñaa en tööh yégisdi bwii ga ngémiigaða.

²⁴ Ken hanat kiheel rek iñaa gën gari, wayee ya heelat ban iñaa gën ga mooroomci.

²⁵ Béëb iñaa toon ga marsi, dú mínni kitum ee kaa meekisohat ki'ínoh yen ga, en danaa dú yahoo hel ken.

²⁶ En ki'ena, Kéyítfii wo' an: «Kakayfii na béeëb iñci en gadfa, cuu Ha'mudii».*

²⁷ Binaa baa gémmbii ga Yéesu, bayyúu kiñam ee dú took kikaraa, iñaa dú tofsu tööh ñamat ee kaa meekisohat ki'ínoh yen ga, en danaa dú yahoo hel ken.

²⁸ Wayee bo' wo'íuu an: «Koynohkii meyoh ga kii tumsee sarah ga kooffaaða», kaa ñamatka ndaga baa yéegalinnédúuka yaama, kisañ hel ken yah ga iñiaamada.

²⁹ Mi wo' loo kiyah helaa, enndii waa garúu tahhoo kiwo' wayee waa gari. En ki'ena, mi míniñ kitum iñaa nebpoo, wayee mi yahka ya kitumoh mi yahi hel bo' yiliis bi ñaama atti'iroo ga tumeencaagoo caama.

³⁰ Iñaa mi ñam ee mi gérëmin Kooh gawada, iñii tah ya bo' yeeroo kiñaawal ga ñamahaama mi gérëmoh Kooh gawada.

³¹ Kon, waa dú ñam, waa dú an, béeëb iñaa dú mínni kitum, ndamaa Kooh hotukat ga.

³² Kaa tumat dara iñaa tahan kisúuk ñuwii ga baakaa', ennda ga yaawíu'cii, ennda ga ñuwii enussii yaawíu'da, béeb ñu-jaangii Kooh.

³³ Tumat fodiigo: ga iñaa en tóoh, mi guu'guuluki ga kitum iñaa neb ñuwii béebsa. Mi heeloo iñaa gën garoo rek, mi heeli iñaa gën ga bifo' biyewin, doonaa ba múc.

11

¹ Taabukattoo ga iñii mi tumida, fodii dii mi ñan, mi taabuk Kiristaadfa.

Ekuk beti na yaal ga duuy jaangu

² Mi yii kaññjuu ga dii dú bii niindísukkoo ga iñaa en tóohfa na ga dii dú abin yah kanak ga iñci mi jégi'túuda.

³ Wayee nak, mi waarin dú ínoch iñii yii: Ga yaaloo yaal, Kiristaanii en hafaa. Ga beti nak yaal yéri en hafaa ee ga Kiristaanii Kooh yéri en hafaa.

⁴ Béeb yaal, yaa en na kikiim Kooh wala kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, binaa ya ekuk baanunaa lak ya e'tii Kiristaa yii en hafsa, cée'.

⁵ Ee beti, binaa fa en na kikiim Kooh wala kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, ya tes haf ñuuucucaa, lak fa e'tii yaal yii en hafsa, cée': fa man na betifaa húusukin.

⁶ Kon, binaa beti mísorukkiinaa, fa namat kinenuk hen. Ee waa kihúusuk wala kinenuk iñaa kaci ga beti, kon ya mísorukat hen.

⁷ En ki'ënaa, yaal jomoo ki'úul hafaagari ndaga ya nataal Kooh ee yéri teewoh ndamii Kooh. Beti nak, yéri teewoh ndamii yaal.

⁸ En ki'ënaa, Kooh bëbpia ga beti ya sakka yaal, wayee ya béeb ga yaal, ya sakka beti.

⁹ Endii yaal yéri Kooh sak ndaga beti. Beti yéri Kooh sak ndaga yaal.

¹⁰ Iñaamaa tah, beti jomin ki'úul yen ga hafaagari, kiteewoh an yaal en hafaa, ee ñan, ndaga malaakaci.

¹¹ Moona déy, ga enii dñu en wínoo na Ha'mudiisa, beti mínoo kika' hançi ya foñ yaal ee yaal mínoo kika' hançi foñ beti.

¹² En ki'ënaa, daa beti bewohu ga yaal sakussada, yaal ñan límukohi ga beti ee ba ñanak, ba meyoh ga Kooh.

¹³ Malakat ga haffúu rek, jekin moos beti kíimi Kooh, ya tes haf ñuuucuuce?

¹⁴ Dú malak ga dii ēldúna en danaa, dñu hay kihot an kibay fen fihóori' enndii ndam ga yaal.

¹⁵ Ee ga beti nak, iñaamaa ndam gari. En ki'ënaa, fen fihóori' eru beti kikún hafaagari.

¹⁶ Binaa laak baa waa' kinookoh ga iñcumanaa, ya ínohat an dí tumoo giliis gaa dal guma ee ñuwii ga jaangii Koohfa tumoo iñaamaa ñan.

Cuuniñfii Ha'mudii

¹⁷ Ga iñii mi yah kiwo' yii nak, mi kañorúu ga: hídochcii laaki ga díkaantirúu ñeewdohhiirúu fíkii ga waasií wayee ca baatirúu kisoofdoh fenoo.

¹⁸ Ee sah, ga iñaa mi deß kikelohfa, an: saycaa dñu hídoch kikiim Kooh tóoh, kihégískoh laak ga díkaantirúu ee iñaamaa mi saminndi kigém.

¹⁹ En ki'ënaa, kihégískohkum ga díkaantirúu ñom kilaak hen, doonaa ñuwii ga díkaantirúu yégisin gíkfa, ba hotuk.

²⁰ Kon binaa dñu hídirukohaa, dñu mínoo kiwo' an cuuniñfii Ha'mudii férí dñu en na kiñam.

²¹ En ki'ënaa, saycaa dñu hídoch kiñam tóoh, baa en béebs gaawtuki kiñam kanukaagari. Kéri tah laaki garuu ñuwaa ñammbii ee lak biiñoo baa laal.

²² En lak kiñam na ki'an don hídirohhúunaa, dñu mínoo ki'eem ga kaancaagarúune? Iñii tah ya dñu faali''ii ñu-jaangii Kooh! Iñii tah ya dñu kikaci'lukohi ñuwii hóomi'tiida? Dú waa' mi wo''úu ya? Mi kañattúu ga iñaamane? Múk, mi kañorúu!

²³ En ki'ënaa, mi jégi'túu iñaa mi bewoh ga Ha'mudiifa an: ga wekaa Yéesu, Ha'mudii tiku ga yah ñuwaa sagohee narida, ya bëbpa mbúurú,

²⁴ ya gérëmmba Kooh gawa, ya weelsohhawa, ya wo''a an: «Wii wérí en faanfigoo erohu ndaga dñuda; tumat iñuma, dñu niindísukohiroo.»

²⁵ Fodaama ñan, ga waa ba lëehí'ta, ya bëbpa kaas-biiñ, ya wo''a an: «Wii wérí teewoh kifiliiñkii ki'askii Kooh pok na buwiigari, kooroh ga ñífiigoo yah ki'aamu ndaga dñufa. Saycaa dñu an ga tóoh, tumat ka kinfindísukkoo.»

²⁶ Saycaa dñu ñam ga mbúuriima, dñu an ga kaas biiñima tóoh, lak dñu yéegaloh kikaankii Ha'mudii ee iñaamaa yah bi ga daa ya hayan.

²⁷ Kon nak, béebs baa fu ñam ga mbúuriia Ha'mudii, wala fu an ga kaasiigari ee fu e'tiiri cée' ganaa, ínohaa an fu tooñin faanfii Ha'mudii, fu tooñin ñífiigari.

²⁸ Kon baa en béebs malaksukohat hafci dijófi', lëehíraa ya han kiñam ga mbúuriima, ya an ga kaasiima.

²⁹ Baa fu ñam ga mbúuriima, fu an ga kaasiima, ee fu halaattii ga faanfii Ha'mudiinaa, ínohaa an fu nookin aylukaa Kooh ga dookfu.

³⁰ Iñamaa tah kidúukool na kihiiboon yewin garúu, bi biyewin garúu kaanin.

³¹ Wayee nak binaa du dewoh ga kimalaksuk haffuunaa, Kooh atti'ooruu.

³² Ee binaa Ha'mudii atti'"uu watinaa, ya ennduu na kiko' doonaa bériinaa ya yah ki'atti' bwuii bibóni'bii kikaanda, du bokidohsso ga.

³³ Kon mbokcii, binaa dú hidírukoh kiñam cuuníinfaa Ha'mudiinaa, yaa en béeë sekat mooroomci.

³⁴ Laak yaa yaab lool garúunaa, ya ñamat ga kaanci paay, doonaa hidohciigarúu enoo iñaa tahan Kooh atti'"úu. Iñcum tes mi jom kilóogísohfa, binaa mi hay dumanaa, mi malakca.

12

Iñcii Helii yisela'i'yii onohid'a

¹ Mbokcii, dú hay ga loo iñcii Helii yisela'i'yii onohidanaa, mi waa'tii dara appúu kúmpa ga.

² Dú ínohin an, kudewaa, ga wii dú pes ga kiyifa'da, dú nooksee fodii búumí', dú baa jaamuk koof, iñcaama mínoo kiwo'da.

³ Kérí tah, mi waarin dú ínoh iñii yii dijoffi': baa taam na Helii Kooh, wo'oo an Yéesu araamin. Ken mínoo kiwo' ban an Yéesu yérí en Ha'mudii, enndii an Helii yisela'i'yii yérí onndika kiwo'aa.

⁴ Iñcii Helii yisela'i'yii onohida, ca wóotírohin, wayee Helii onohicada ya yiinoo.

⁵ Iñcii sasohu kitumdfa, ca wóotírohin, wayee Ha'mudii sasohcada ya yiinoo.

⁶ Iñcii Kooh oni bwuii kitumdfa, ca wóotírohin, wayee ya yii ya mínlukoh béeë kitum iñaa en tóohfa, ya yiinoo.

⁷ Fodaama, baa en béeë garuu laakin iñaa Helii yisela'i'yii onndi ki'amfoh béeë bwuii géminda.

⁸ Yii, Helii onndi kiñaañ ga kiwo'; yay, Heliima onndi kilaak hel ga kiwo'.

⁹ Heliima onnda bo yiliis kilaak ngém wiyégísi'; Heliima wa rekdfa, wa onnda ban bo' yiliis kiwéki' dúukooli';

¹⁰ yiliis yaa, Heliima onndi kimín kitum kíntaan. Bo' yiliis, Heliima onndari kiyéegaloh Wo'eenaa meyoh ga Koohdfa; yiliis, Heliima onndari kimín ki'ínohsoh iñaa meyoh ga Helii Kooh na iñaa meyoh ga helcii cibóni'cii. Bo' yiliis, Heliima onndi kiwo' lakcaa bo'-súusús kelohooca; yiliis, Heliima onndi kilóogísoh lakcaama.

¹¹ Heliima onho iñcima tóohcafá, ya yiinoo doj. Yaa en béeë ya wa'taa iñaa bokkii na waa mooroomfu, foda ya waarohkada.

Jaangii medírohu na faan bo'-súusús

¹² En ki'ena, faan fa fiinoo, wayee cé'e'cii en gada yewinin. Cée'cii béeëca nak, ga díi ca hín kiyewinda tóoh, béeëca cérí bok ennda faanfii fa fiinoo. Man fodaama ga Kiristaanii.

¹³ Du béeëpuu, du bétisi'u ga Heliima en wiinoodfa, kibok ki'en faan fiinoo ga Kiristaanii: ennda yaawúu', ennda baa enndii yaawúu', ennda ñam, ennda baa enndii ñam, du béeëpuu du bokin ki'éniru ga Heliima.

¹⁴ En ki'ena, faan enndii cé'e' wiinoo, wayee ca yewinin.

¹⁵ Binaa kot wo' an: «Waa mi enndii yah, mi bokkii ga faanfii», iñamaa enndii kayoh. Ki'enndii yah, hoonohoowa ki'en cé'e' ga faanfii.

¹⁶ Ee binaa nof wo' an: «Waa mi enndii kuhas, mi bokkii ga faanfii», iñamaa enndii kayoh. Ki'enndii has hoonohoowa ki'en cé'e' ga faanfii.

¹⁷ Binaa bo', faanfaagari béeëfa enee tóoh hasaa, eneena ya mínan na kikeloh? Ee bo', faanfaagari enee tóoh nofaa, eneena ya mínan na ki'eeñfuk?

¹⁸ Kooh nak, cé'e'cii ga faanfida, waa en tóoh ya hanohdinwa ga daa ya waarohwada.

¹⁹ Binaa faanfii béeëfa enee tóoh cé'e' wiinoo dogaa, eneena wo'soo faan.

²⁰ En ki'ena, cé'e'cii ga faanda yewinin wayee béeëca cérí bok ennda faanfii.

²¹ Kon, kuhas mínoo kiwo' yah an: «Mi laakkii sooli garaa!». Ee haf mínoo kiwo' kotcii an «Mi laakkii sooli garúu!».

²² Iñamaa sah mínoo kilaak. Cée'cii ga faanfii ee du am an ca wéñ kilaakoo doolidfa, ca laakin solu wiyaak.

²³ Cée'cii en ga faanfii ee du tikkii darada, cérí du wéñ ki'e' cé'e'. Fodaama, cii en ga faanfii ee ca moroo kiwo'da, toputu'si hen bi jof.

²⁴ Ee cé'e'cii en ga faanfii ee ca hotukindfa, soolukkii kitoputu' iñaa hínda. En ki'ena, Kooh sakin faan ya tummba bi cé'e'cii tikussi darada, ca wéñ ki'eru cé'e'.

²⁵ Ya tumin iñaaama, en danaa kihégískoh laakoo ga díkaanti cée'cii faanfii, wayee waa en béeb amdoh caa tesfa.

²⁶ Binaa laak iñaa mesik cée' wiinoo ga faanfiinaa, béeb cée'cii tesfa yéen mesikaataama. Ee binaa cée' wiinoo ga faanfii eru ndamaa, béeb cée'cii tesfa céri boki nawa kinebluk.

²⁷ Dú béebspúu, dú bérí en faanfii Kiristaa, ee baa en béeb garúu ya cée' ga faanfii fiima.

²⁸ Kooh fal buwii ga jaangii fodaama: ya kuliayuki' apotaa'cii, ya tikka sëldiiga-Koohcii ga, ya tikissa jégírohcii ga. Léehi'ta buwii ya on kimín kitum kíntaanda tikka ga, bii ya on kimín kiwéki' díúkuoldsa tikka ga, bii ya on kimín kidímalohdsä tikka ga, bii ya on kimín kikuliyuk mbooloodfa tikka ga, bii ya on kimín kiwo' lakcaa bo'-súusús kelohoodsa han ga kitik.

²⁹ Man enndii béeb en apotaa'? Man enndii béeb en sëldiiga-Kooh? Man enndii béeb míñ kijégiroh? Man enndii béeb míñ kitum kíntaan?

³⁰ Man enndii béeb míñ kiwéki' díúkuol? Man enndii béeb míñ kiwo' lakcaa bo'-súusús kelohoo? Man enndii béeb míñ kilóogísöh lacciima?

³¹ Kon, kaantukohat kilaas ga ifíci Helii yisela'íyii onohi wéñ kiyakdsä. Diimada nak, mi hayyúu kiteeb waas wiliis waa gën waascii tóohca.

13

Kiwaaroh wéñ kiyak iñaa en tóoh

¹ Luu enee an mi míñin kiwo' béeb lakcii buwii na ban caa malaakacaa, binaa mi waa'tii buwiinaa, lak mi enndii dara. Mi man na jéeléelaa en na kitíp wala hanaa en na kitíp ee ca newoo ga nof.

² Luu enee an Kooh oninndoo kiyéegaloh wo'eennaa meyoh gari, mi ínoh kúmpafaa en tóoh, mi laak hel ga iñaa en tóoh, mi laak ngém wiyégísi' waa onanndoo kimín kitool janjan sah, en an mi waa'tii buwiinaa, lak mi enndii dara.

³ Luu mi warohee béeb alaliigoo buwii laakoodfa, mi eroh ban faanfiigoo, fa tékíru*; binaa mi waa'tii buwiinaa, iñamaa laakdooro jeríñ wiinoo.

⁴ Kiwaaroh taam na kimúñfsoh, kiwaaroh taam na kijof ga mooroomfu, kiwaaroh taammbii na ki'ínaan, ka taammbii na kindamuk, ka taammbii na kibéwí' haffu.

⁵ Baa waarin bo' aasoo ga iñaa apohin kaci, ya heeloo rek iñaa gën gari hançi, gaawoo ki'ayluk, aboo aylook.

⁶ Baa waarin bo' safaroo ga iñaa júbpíi wayee safari ga iñaa en kayoh.

⁷ Baa waarin bo' móunñdi béeb hen ga tóoh, ya laaki ngém ga iñaa en tóoh, ya laaki yaakaa' ga iñaa en tóoh, ya tooki kikooruk iñaa en tóoh.

⁸ Kiwaaroh faayoo. Kiyéegaloh wo'eennaa meyoh ga Kooh hay kileeh bes; kiwo' lakcaa bo'-súusús kelohoo hay kileeh bes; kilaak hel hay kileeh ban.

⁹ En ki'enaa, du ínohoo bi mat ee wo'eencii meyoh ga Kooh du yéegalohida, du wo'ooca bi mat.

¹⁰ Wayee iñaa matinda hay béríinaa, iñaa mattii leeh.

¹¹ Wii mi en oomaadfa, wo'eenndoo enee wo'een oomaa, halaattoo enee halaat oomaa, helloo enee hel oomaa. Ga díi mi enin yaakdsä, mi foñin iñamaa oomaa enukohida.

¹² Watifii wati, du élmihi hen fodii faa malak ga seetufaa lee'tii. Wayee bes waa hay, du hay kihot jemeet ga hasciigaruu. Watifii wati ban, iñii mi ínohda mattii, wayee bes waa hay, mi hay ki'ínoh bi mat fodii díi Kooh ínohhoodsa.

¹³ Diimada nak, enamacii kaahaycii cii céri lisan kilaak bi taa', ennda: ngém, yaakaa' na kiwaaroh; ee wii wéñ ga kiyakdsä wéri en kiwaaroh.

14

Kiwo' ga lakaa bo'-súusús kelohooowa na kiyéegaloh wo'eennaa meyoh ga Kooh

¹ Kon diirukat kiwa'a' mooroommbíu. Kaantukohat kilaas ga ifíci Helii yisela'íyii onohida, wéñaa ga kiyéegaloh wo'eenii meyoh ga Kooh.

² En ki'enaa, binaa bo' ga lakaa bo'-súusús kelohoonaa, ya wo'ii na buwii, wayee ya wo' na Kooh kep, ndaga ken ínohoo iñaa ya wo'da. Ya wo' wo'eencaa en kúmpa, caa Helii yisela'íyii onndi kiwo'.

³ Wayee baa yéegaloh wo'eennaa meyoh ga Kooh, wo' na buwii kiyégísi' ngémaagaba, kidaasba na kidéli' helcaagaba.

* 13:3 13: 3 Laakin lëegísohcaa wo' daama an: «mi eroh ban faanfiigoo, mi bëwí' haffoo ga»

⁴ Baa wo' ga lakaa bo'-súusús kelohoo, ya baaat kiyégísí' ngémaagari ga hafci. Baa yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, ya yégísí' ngémaa bu-jaangaa béeßba.

⁵ Mi waarin dú béeßpúu dú wo' lakcaa bo'-súusús kelohoo, wayee mi wéñ kiwaa' dú yéegaloh wo'een, caa meyoh ga Kooh. En ki'ena, baa yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh ga lakaa buwaa kelohin, yéri wéñ buwaa kilaaki' jeriñ loo baa wo' ga lakaa bo'-súusús kelohoo, wala book ya lóogísoh iñaa ya wo'da, en canaa, ya on béeß bu-jaangaa kiyégis ga ngémaagaña.

⁶ Mbokcii, binaa mi hay garúu, mi wo' narúu lakaa bo'-súusús kelohoonaa, jeriñi wiida mi laakdfanndúu? Iñaa gëndfa kay, wo'eenaa mi wo'an narúuda ínohlukohhhúu iñaa Kooh teefpoo, wa ínohlukohhhúu yen, wa yéegallúu wo'eenaa meyoh ga Kooh wa kijégí'túu.

⁷ Malakat ga iñcii típsida, fodii mbiis na riiti: binaa típaagaca koo'tii waasaa, bo'mínan na ki'ino h iñaa mbiiwaa wo'da wala riita?

⁸ Ee ban kúlúb, binaa típuissi bi lee', buwaa ínoh iñaa laakdfanaa, bii meyanfa kiheñohnhee?

⁹ Fodaama ñan, dú wo' lakaa bo'-súusús kelohoonaa, buwaa tuman na bi ba ínoh iñaa dú wo'da? Madan na dú wo' ga urisii rek.

¹⁰ Lakkii ga éldúnada, ga dii ca hín kiyewinda téóh, waa en béeß gaca laakin buwaa laakiwa.

¹¹ Binaa bo' wo' lak ee mi kelohooowanaa, baa wo' lakaadfa mi man gari fodii baa meyoh ín ee ya man garoo ñan fodii baa meyoh ín.

¹² Kon nak, dú bii dú kaantukoh ga kilaas ga iñcii Helii yisela'i'yii onohida, namat kiheel kiwéñi' ga iñaa yégísdan ngémii bu-jaangi.

¹³ Kéri tah, baa wo' lakaa bo'-súusús kelohoonaa, ya kíimat Kooh onndi kimín kilóogísoh iñaa ya wo'da.

¹⁴ Binaa mi kíim Kooh ga lakaa bo'-súusús kelohoonaa, keeñaaagoo waa ga iñaa mi kíimfa, wayee helaagoo gaa ga.

¹⁵ Kon mi jom na kitum? Mi kíim Koohaa, mi kíimanndi na keeñiigoo ee mi kíimaanndi ñan heliigoo en ga iñaa mi wo'da. Mi yeek Koohaa, mi yeekanndi na keeñiigoo ee mi yeekanndi ñan heliigoo en ga iñaa mi wo'da.

¹⁶ Fu en na kigérém Kooh na keeñaaagarraa don, fu wo' ga lakaa bo'-súusús kelohoonaa, baa en daama ee en sagac ga iñaaamada mínan na kiwo' «Aameen» ga iñaa fu wo'da ee lak ya ínohoo iñcafaa fu wo'da?

¹⁷ En ki'ena, fu gérém Kooh bi jofin, wayee yii en daama ee sagac ga iñaaamada, ngémaagari, fu baattiwa kiyégísí'.

¹⁸ Mi gérém Kooh ga dii mi wéñnjúu béeßpúu kiwo' lakaa bo'-súusús kelohooda,

¹⁹ wayee ga dñuu jaangu, kiwo' toonaa tiyéttius taa bo' míñ ki'inoh gënélloo kiwo' toonaa tijúnni-daanjkaah (10.000) ga lakaa bo'-súusús kelohoo.

²⁰ Mbokcii, dú en na kihalaat ga yena, kaa bayat hel oomaa. Iñaa aaw ga yibóni', madat na oomaa ga, wayee en ga iñaa aaw ga kihalaataa, enat yaak.

²¹ Bíduunun ga Kéyítfaa an:

Mi hay kiwo' na heetaama ga lakaa ba ínohoo,

kooroh ga kúuw buwaa meyoh ín,

wayee bi wati ba yahhiroo kisükúruk»*.

²² Kon, binaa bo' wo' lakaa bo'-súusús kelohoonaa, enndii buwaa géminda takha, wayee iñamaa teef buwaa gémmbiifa an Kooh waa'tii naba kiwo'. Wayee binaa bo' yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Koohaa, enndii buwaa gémmbiifa takha, wayee iñamaa en kiteef buwaa géminda an Kooh waarin naba kiwo'.

²³ Kon binaa bu-jaangaa béeßba hídírukoh, béeß aaw kiwo' ga lakaa bo'-súusús kelohoonaa, buwaa enu sagac ga iñamaa, wala buwaa gémmbi duum aasu garúunaa, ba wo'anndii an dú nam kidof hene?

²⁴ Ee binaa béeß aaw kiyéegaloh wo'eencaa meyoh ga Koohaa, baa gémmbi duum wala baa en sagac ga iñamaa aas garúunaa, iñaa ya keloh béeß wo'da hayyi ki'on kihot baakaaraagari ee ya ínoh an ya atti'unun.

²⁵ Fodaama, iñcaa daakuukee ga keeñcida, ya meydohca fan. Daama ya hay kiyí', ya yíp púk, ya jaamuk Kooh ee ya wo' ga fikíi béeß an kayoh-kayohfa Kooh yii ga leeloorúu.

Daa dú tuiñdan jaangiiða

* 14:21 14: 21 Malkat Ísayíi 28: 11-12.

²⁶ Kon mbokcii, iñii yiida jom kilaak? Binaa dú hídoh, yii jom kiyeek Kooh, yii kijégiröh, yíinoo kiwo' iñaa Kooh teebspi, yiliis kiwo' lakaa bo'-súusús kelohoo, yiliisyaa kiloogísoh wo'eenamaa. Iñcaama tumsat kibaat kiyégísi' ngëmaa buwaa.

²⁷ Binaa laak buwaa yah kiwo' lakaa bo'-súusús kelohoona, bo' banak wo'at. Yewin bi yewinää baahay wo'at ee enat yíinoo yíinoo, laak baa lóogísohi.

²⁸ Laakkii baa lóogísohanaa, ba hanat kiwo' dara ga fikii mbooloomaa, ba wo'at ga helba eem ga dikaantiba na Kooh.

²⁹ Binaa laak buwaa yah kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Koohaa, enat bo' banak wala baahay baa wo'an ee biiñoo malaksukoh iñaa ba wo'da ati kayoh.

³⁰ Wayee bo' yiliis yaa en daama, laak iñaa Kooh teefpinaa, yaa en na kiwo'da, dekohat.

³¹ Dú béebspúu dú míñ kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, wayee enat yíinoo yíinoo, en danaa béebs míñ kijan yen ga wo'eenaa dú wo'da ee daasba ga ngëmaagaba.

³² Buwii yéegalohi wo'eenaa meyoh ga Koohda matuunun ga daa ba tuidiri iñiima Helii yisela'i'yii onba kitumda.

³³ En ki'ena, Kooh enndii Kooh logoh-logoh wayee ya Kooh jam.

Dú jom kitum fodii ka tumsi ga dhuuy téoh jaangucií buwii en buu Koohda,

³⁴ binaa dú hídirukohaa, béticum ba dekohat. En ki'ena, ba onussii da kiwo', ba jom ki'íis téoh ga yah yaalcum fodaa ka bídu ga Waasaa Móylisda.

³⁵ Binaa ba waa' ki'inooha, ba sekat bi ba le' kaan, ba meekis yaalba. Beti tuuk ga jaangu wo'i, iñamaa jekki.

³⁶ Dú fooj an wo'eenii Kooh límukoh garíune? Ati dú fooj an dú doj dú bérí laas gawa?

³⁷ En laakin garúu baa tik hafci an ya sëldiiga-Kooh, wala an ya yii na Helii yisela'i'yinnaa, ya jomin kitook an iñii mi bínndúu yii yérí Ha'mudii nakoh.

³⁸ Ee binaa laak baa tookkii iñii mi wo'danaa, ya ínohat an Kooh tookkiiri ñan.

³⁹ Kon mbokcii, kaantukohat ga kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh wayee kaa honohat ken kiwo' lakaa bo'-súusús kelohoo.

⁴⁰ Iñaa dú tum téoh, tumatwa daa wéñ kimo' ee hanat kilaak logoh-logoh.

15

Kimilískaa Kiristaanii

¹ Mbokcii, mi enndiúu na kiníindís Hewhewii winéwi'wii mi yéegaleeríu, dú laassawa ee dú abin gawa bi wiygísinda.

² Hewhewiima wérí onanndiúu kimúc binaa dú am wa bi yégís fodaa mi yéegaleeríuwadanaa. Binaa dú ammbiwa danaa, ngëmiigarúu enin sooy.

³ Mi dëfspúu kijégí iñaa mi ga kihaffoo mi laaseeda, ee wérí en an: Kiristaanii kaanin ndaga baaka'a ciigaruu fodaa ka bídu ga Kéyítfaada,

⁴ ya accusa, ee ga besaa wukaahaywaa ya mílissa ga buwaa kaaninda fodaa ka bídu ga Kéyítfaada.

⁵ Waa ennda ña, ya feeñukka Pee*, tikka ga ya feeñukkaa béebs apotaa'caa bidaankaah na banakbaa.

⁶ Tíkissa ga, ga waas kíinoo ya feeñukka ga téelibéecaagari iñaa wéñ bifo' bítéemée'-yétiús (500). Ga buwaaama, laakin buwaa kaan ga wayee iñaa wéñ gabada yii lís kipes.

⁷ Léehí'ta, ya feeñukka Saak, tikka ga, ya feeñukka apotaa'caa béebsba.

⁸ Ga buwii ya feeñukfa, mi yérí méeñjoh ga, mi yii mi man na liiraa mattiifa.

⁹ En ki'ena, mi yérí hanoh fenoo ga apotaa'cii béebsba. Joobinndo sah kíbayu apotaa', ndaga mi dékee ga kihatal ga kipes bu-jaangi Kooh.

¹⁰ Wayee Kooh ga kijofkiigari yérí onndoo ki'en bii mi en ña, ee kijofkii ya teefpooda enndii sooy. Ee sah, mi lègëyin iñaa paaf iñii apotaa'cii bínno lègëyda. Wayee nak enndii mi, kijofkii Kooh taam narooda kérí lègëyka.

¹¹ Waa en mi, waa en apotaa'cii tesda, Hewhewiima wérí dí en na kiyéegaloh, ee wérí dú gém.

Buwii kaaninda hay kimilísu ñan

¹² Waa dí yéegaloh an Kiristaanii mílísin ga buwaa kaaninda, míñ na ki'en laak garúu buwaa wo' an kimilís laakoo?

¹³ En an kimilís laakoona, ya Kiristaanii ñan mílissi.

¹⁴ Ee en an Kiristaanii mílissiinaa, iñii dí yéegalohda dara gaaga ee ngëmiigarúu enin buucuuc.

* 15:5 15: 5 Teekaa «Kefaa» wérí wo'u ga bincii dii.

¹⁵ Ee þan, dí seedi'din Kooh iñaa laakkii ndaga dí yéegaloh an ya mélísdin Kiristaanii ee lak ya mélísi'tiiri, waa an buwaa kaaninda mélíssandii.

¹⁶ En ki'ñaa, en an buwii kaaninda mélíssandii, ya Kiristaanii þan mélíssii.

¹⁷ Ee en Kiristaanii mélíssiinaa, ngémiigarúu enin sooy ee dí bii lís kikooruk baakaa'ciigarúu.

¹⁸ Ee en fodaamanaa, béeþ buwii kaanu na ngémaagaba ga Kiristaaniifa níili'uunun.

¹⁹ En an yaakaarii cfu laak ga Kiristaadfa eem ga kipeskiigaruu ga éldúna rekaa, laakkii bo'-súusúmu yaa cal kiyérém bi paafuu.

²⁰ Kayohfii nak férí en an Kiristaanii lègísín halaa kimilis, ee fodaama ya teewohin an buwaa kaaninda hay kimilisú.

²¹ En ki'ñaa, bo' yíinooyéri haydoh kikaan, fodaama bo' yíinooyéri haydoh kimilis.

²² Fodii dii buwii béeþba hay kikaan ndaga dii þa en wiñoo na Aadamadfa, fodaama

ban, béeþ buwii en wiñoo na Kiristaaniifa, þa hay kiboyukis kipes,

²³ wayee baa en béeþ na wahtaagari: Kiristaanii lègísín halaa, mélísin, ee bérínaa ya

hayisanda buwii en buucida mélísi.

²⁴ Léehíraa, kileeh éldúna tík ga: Kiristaanii hay kidúbi' béeþ iñcii ga díkaanti dook

na kakayfa, béeþ cii en na kinguuruk ga éldúnada, béeþ cii laakin dooli ga éldúnada,

léehíraa ya ik Kooh Paamudii ngurii.

²⁵ En ki'ñaa, Kiristaanii jom kinguuruk bi ga daa ya togan ga dook béeþ buwii sagoh

narida.

²⁶ Ee kikaan kéri en iñii sagoh na buwii méeñjoh kidúbíruda,

²⁷ ndaga bidu ga Kéyitfaa an: «Ya togin ga dook tóoh.» Wayee leerin an wo'eeniima

an: «ga dook tóohdfa», Kooh bokkii ga, ya yií ya onndi kiton ga dook tóohdfa.

²⁸ Ee binaa Kiristaanii ton ga dook tóohhaa, ya kowukii, ya hay kitik tóoh ga yah Kooh

yii oneeri kiton ga dook tóohdfa. Fodaama Kooh hay kinguuruk, gom ga tóoh.

²⁹ Laakin buwaa bétisi'uki ga teek buwaa kaaninda. En an kimilis laakoona, iñaaama

laak jeriñii wiida? En an buwaa kaaninda mélíssandii, þa bétisi'uki ya ga teek

buwaama[†]

³⁰ Ee dí ban, iñii tah ya wahtaa en tóoh, dí tooni kumuunndii ga?

³¹ Mbokcii, wóorin an kooh-wiñsfaa en tóoh mi hídoh na kikaan fodii dii wóorinndoo

an mi ndamukohirúu ga dii dí en wiñoo na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuufa.

³² En an heñaagoo ga teeraa Efées na rap-luufcaada eemee ga dii bo'-súusúus

hotohiwadanaa, enneenaa wa jeriñanndoo ya? En lak buwii kaaninda mélíssandii, kon cfu tumat fodaa ka bídú ga kékítfaada: «Du ñamat, du ani, ndaga kuwis cfu hay

kikaan.»

³³ Kaa díkat haffúu ga iñaaama: taaboh wibóni' yasohin jíku wijóffí.

³⁴ Soofdohat helciigarúu kayoh-kayohfa, dí iñs kibaakaa'. En ki'ñaa, laakin garúu

buwaa ínohssoo Kooh. Kon dí jomin ga kikaci'!

Faanfaa du mélísohu nafada

³⁵ Heyna hay kilaak baa meekeisoh an: «buwaa kaaninda þa mélísan na? Ba hayisan

na faanfaa man na?»

³⁶ 'Baama yéri lohoy hel! Binaa bo' sok pesohaa pa jom kikaan hen paay bi pa paalaa.

³⁷ Binaa bo' en na kisokaa, ya soki pesoh, míni ki'en beli wala pesoh pilii, wayee

enndii kedikkaa meyi gafa kéri ya sokee.

³⁸ Léehíraa, Kooh meydoh ga pesohpaama kedik, ee ka man ga daa ya waa' ka manda:

pesohpaa en béeþ na kedikkaa jom ga kimeyda.

³⁹ Iñcii Kooh bínda wiñoo bokkii na mooroomci faan. Bo'-súusúus faanfaagari man

hanja, júu' faanfaagari man hanja, selcii faancaagaba man hanja, jéncii faancaagaba

man hanja.

⁴⁰ Laakin iñcaa bídú en ga asamaan, laakin þan caa en ga kakayfii. Caa en ga

asamaanda meliclaataagaca manndii na meliclaati cii en ga kakayfiida.

⁴¹ Nohii meliclaatiigawa man hanja, iñiidii meliclaatiigawa man hanja, olcii

meliclaatiigaca man hanja. Ee sah ku'olkaa en béeþ manndii na mooroomci meliclaat.

⁴² Kimilískaa buwaa kaaninda yah kiman fodaama: faanfii acsi fodii pesohpaa soku,

fa nöpin, wayee fa mélísa, fa nopsisoo bi taa';

[†] 15:29 15: 29 Hewhewaama, ken ínohoo daa wa manda. Mínin ki'en an laakee baa kaan ee lak ya bétisi'ussii, bo' yiliis tummbaka ga teekci. Laakin buwaa halaat þan an iñaaama waa' kiwo' an kibétisi'u, ga waama, man na kiharuk ndaga béeþ baa taabuk Yéesu ee took kibétisi'unaa míníñ ki'apu.

⁴³ fii acsifa sepi'in ee mínoo dara, wayee fa mélísfunaa, fa hay kimo' ee líif na ndam na dooli;

⁴⁴ fii acsifa iñaa hotu-faan, wayee fa mélísfunaa, fa yah faanfaa líif na Helaa Kooh. Waa faanfaa en hotu rek laakin, kon faanfaa líif na Helii Kooh laakin.

⁴⁵ Kérí tah, bídu ga Kéyítfaa an: «Aadama yii deb kisakuda enin bo' yaa ííkin. Aadama yii méeñjoh en Kiristaaniida nak, enin Helii onohi kipesda.»

⁴⁶ Bii taam na Helii Koohda enndii yéri dewi kihay. Bii bay faanfaa fibuuucuuc kesida yéri dewi paay, lëehíraa, yii líif na Helii Koohda han kihay.

⁴⁷ Bii deb kiwo'uda meyoh ga pëndél kakay, wayee bii yukankayii meyoh asamaan.

⁴⁸ Bu-ëldúna faanciigaba man na faanfii bii deb, saku na pëndëlda ee buwaa yah ga asamaanda faancaagaba madan na faanfii yii meyoh asamaanda.

⁴⁹ Fodaama, cfu nataal Aadama yii saku na pëndél kakayfa, cfu hay kinataal ban Aadama yaa meyoh asamaanda.

⁵⁰ Mbokcii, iñii mi wo"úuda wéri en an: faanfaa bayin koynoh na ñif mínoo kilam Nguraa Kooh ee iñaa nopin mínoo kilam iñaa yahhii kinop bi taa'.

⁵¹ Mi hayyúu kiwo' iñii yii ee en kúmpa garúufa an: enndii cfu béeëpuu cfu bérí yah kikooroh ga kikaana wayee dufu béeëpuu du hay kisúpitu.

⁵² Iñaama hay kigaaw en fan kiñepísiruk. Du hay kisúpitu binaa mbiiwaa méeñjohanda riíraa. Mbiiwaa riíraa buwaa kaaninda hay kimilísu, ba bay faancaa nopalndii bi taa'. Du nak, cfu hay kisúpitu.

⁵³ Faanfigarúu yah kinopfa hay kisúpitu fa en faanfaa nopalndii bi taa', ee faanfiima yah kikaanda, fa súpitu, fa en faanfaa kaansiso bi taa'.

⁵⁴ Binaa faanfaa yah kinop súpitu faanfaa nopalndii, ee faanfaa yah kikaan súpitu faanfaa kaanandiiinaa, iñii yii bídu ga Kéyítfaada dal kilaak an: «Kooh laakin ndam wiméti' ga dook kikaan, ka díubin»^{*}.

⁵⁵ Éey kikaan ndamiigaraa wada?

Éey kikaan kútúnpaagaraa kada?^{**}

⁵⁶ Kútúnpkii kikaan kérí en baakaa', ee baakaa' bewohi dooliigari ga Waasii Móyíis.

⁵⁷ Kooh kañsat ya yii ya onnduu kilaak ndam ga dook kikaanda, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

⁵⁸ Kon mbokcii mi keeñukindfa, abat bi yégis, dufu tuuk tek dufu kaantukohat ga lègëyii Ha'mudii; ínohat an lègëyii dufu en na kitumi' Ha'mudiida enoo sooy.

16

Heelísaa négírohu kiwosoh bu-jaangaa ga Yéerúsaleemda

¹ Diimafa, cfu paafat ga loo iñcaa jom kinégírohu kidímal buwaa en buu Kooh ga teeraa Yéerúsaleemda. Tumat dufu ban fodaa mi nak buwaa ga jaangucaa ga gohaa Galasiifa.

² Dímaasaan en tóoh baa en béeëb iñaa ya laakida, ya nísat ga ya faan han ga kaanci. En danaa, ken sekoo mi hayaa, iñcaama han kinégírohu.

³ Binaa mi hay dumanaa, buwaa dufu tananda, mi hay kitík kopa'caa dufu erohanda ga yahba, mi wosba ba bayca Yéerúsaleem, mi bín kényit ba baydoh.

⁴ En sooluk mi ban mi karaa, ba hay naroo kitaam.

Iñcaa Pool waayuk kitünda

⁵ Mi hay garúu kihay wayee mi koorohan paay gohaa Maseduwaan, ndaga mi jom da kikoo'.

⁶ Min ki'en mi hayaa, mi en narúu bi sam kimaña, wala sah mi yun duma bi fiyoofni paaf. Ee iñaaama hayyúu ki'on dufu amdohhoo ga baawiigoo bi mi le' daa mi aawdfa.

⁷ En ki'enaa, mi waa'tii rek kikooroh garúu, mi hottúunaa mi paaf. Mi yaakaarin ki'en narúu bi sam kimaña, Ha'mudii onndoookanaa.

⁸ Wayee mi yugan dii ga teerii Efées bi ga hewii Pantakot.

⁹ En ki'enaa, Kooh lègísdinndoo hal wiyaak, waa onanndoo kitum lègëyiigari dii, hídhaa dufu buwii mi jom naaba kileñkoh yewinda tóoh.

¹⁰ Binaa Tímoté le' dumanaa, abatti yah kanak, en danaa keeñci soos, ndaga fodiigoo ya tum lègëyii Ha'mudii.

¹¹ Kon ken hanatti ki'eew. Binaa ya en na kiboyukaa, eratti iñaa ya soolukfa bi ya míñ kihay bi garoo. En ki'enaa mi sekki, ya na mbok-kerceencum benndida.

* 15:54 15: 54 Malkat Ísayii 25: 8. ** 15:55 15: 55 Malkat Osee 13: 14.

¹² Apoloos mbok-kerceeniigarúu nak mi daasinndi waas ciyewin kihay garúu ya taam na mbok-kerceencum en na kihayu dumada, wayee ya waa'tiika kitum diimadá, hanaa ya koluk ganaa, ya hay.

Iñcii méeñjoh Pool ebil bu-Korenti kitumda

¹³ Enat wecen, dú am ngëmii bi yëgís. Kaa niikat ee enat gík.

¹⁴ Béeb iñaa dú tum taabat ga na kiwaaroh.

¹⁵ Mbokcii, dú ínohin an Estefanaas na bu-kaanci bëri en buwaa deb kigëm ga Yéesu Kiristaa ga bëeb bu-gohaa Akay ee ba bëri en buwaa erohin haffa tóoh ga ki'amdoh bëeb buwii en bu-Koohda. Kon nak mbokcii, mi kíimmbúu,

¹⁶ kelohdat buwaa man fodaama, ba na bëeb buwaa taam naba ga légëyumda.

¹⁷ Keeñnjoo sooseera seb ga wii Estefanaas, Footinatiis, na Akaykiis hayu garooda. Ba tumdfinndo iñaa ki'usaay hoonohhúu kitumi'toorida

¹⁸ Ba dëldfin helloo fodaa ba dëlfree hellúufda. Kon mbokcii, buwaa man fodaama, abatba yah kanak.

Tajkoh

¹⁹ Bu-jaangii ga gohii Aasíida bii këñí'túu ga. Akílaas na Pírisíl, ba na buwii hidírukohu ga kaanbadá, bii këñí'túu ga dijóff', ga teekaa Ha'mudii onnduu ki'en wiinooda.

²⁰ Mbok-kerceencii en diifa bëebba bii këñí'túu ga. Këñdohat bëeþpúu dú míginoh haf, taam na kiwaaroh.

²¹ Këñdohii méeñjohdfa, mi Pool, mi yërí bíンwa na yahhoo.

²² Laak baa waa'tii Ha'mudiinaa, Kooh cojatti! Maranataa*!

²³ Mi yii kiim Yéesu Kiristaa barkeellúu bëeþpúu.

²⁴ Mi waarinndúu dú bëeþpúu, ndaga dii du en wiinoo na Yéesu Kiristaadfa.

---

* **16:22 16: 22 Maranataa** ga lakaa yaawúu'caa wëri en an «Ha'mudii haya!»

Kéyítfii fukanakfii Pool bín Bu-Korentida Wo'eencii lègis Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí en fukanakfii Pool bín kerceencaa ga teeraa Korentida. Ga kékýitfaa ya deweefaa kibinda, ya wo'eeba an ya waarinba kika' kiwaaknee. Ya nakeeraba ban kinégíroh dímal ki'amfoh kerceencaa ga Yéerúsaleemda, ee ya ga kihafci yéri karanwa kikoo'nee. Wayee ya laassii da kika'.

Iñii tah ya ka'tiida wéri en Tímotée enee na kiyah Korenti, ya kelohha ga waas loo badukeenaa kerceencaa daamada. Ya wo'see an laakin fiyaawúu' daama baa en na kijégíroh enaama yiliis yaa taabohii na Hewhewii winéwi'wii Pool yéegalohee dada. Ba baa wo' ban an Pool enndii apotaas'-Kiristaa yukayoh. Tímotée dalla kiboyuk héestí' Pool iñcaa ya keloh caama. Keeñaa Pool leehha lool ga iñaama. Kéri tah ya bínnda bu-Korenti kiwo'ba iñaa ya halaat gabada na iñaa tah ya mínni da kika'da.

Pool wo'in ga kékýitfii an ya apotaas' Kiristaanii ee daa ya tumi légyaagarifa bokkii dura na daa fiúnoo tumikada. Iñaama tah buwaama kisajngi. Ya nakkaba ban kiguu'guuluk ga ki'eroh dímalaa aaw ga bu-Yéerúsaleemda. Tíkka ga ya wo'aba an ya waarin daama kika' bi ya tapukoh na buwaama iñusii fiadukeenaagabaa wibóni'waada.

Pool yégis ga an ya apotaaraa, ya waa' buwii inoh dijóffí Hewhewii winéwi'wii, na ban béeëb inoh an Yéesu yéri en Ha'mudii.

Kéyítfii fukanakfii Pool bín bu-Korentida tiidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-11)
- 2 - Pool héestí' lenkohaagari na bu-Korenti na jeriñaa límuk gada (1: 12-7: 16)
- 3 - Pool nak bu-Korenti kitook kidímaloh (8: 1-4-9: 15)
- 4 - Pool lenkoh na buwaa wo' an ya enndii apotaas'fa (10: 1-12: 21)
- 5 - Iñcii Pool méeñjoh ki'ebilohda (13: 1-13)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, Kooh ga iñaa ya waa', yéri bayyoo ki'en apotaas' Yéesu Kiristaa. Mi na Tímotée mbokiigaruu, dí bérí bínndúu kékýitfii fii, dú na béeëb buwii en buu Kooh ga teerii Korentida na béeëb bii en ga gohii Akay béeëbwada.

² Kooh, Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, ba barkeelaattúu, ba onndúu jam.

Kidéél' hel ga cfuu coonu

³ Ndam aawat ga Kooh yii en Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu. Yéri en Paamudii lífin na yérmaandifa ee yéri en Kooh yii délíri helciigaruu saycaa en tóohdfa.

⁴ Ya yéri délíri helciigarúu ga béeëb coonucii dí dayifa, en danaa dí ga cfuu helaagarúu widéél'waa waama, Kooh onndíida, dí míñ kidéél' hel bifo' biliis baa enu ga coonucaa en tóohdfa.

⁵ En ki'enaa, fodii dii coonucii dí dayi ndaga Kiristaanii hín kiyewinda, Kooh hín da kiyewin kidéél' helciigarúu, kooroh ga Kiristaanii.

⁶ Dí day coonucii ciimanaa, kidéél' helciigarúu tah ee ban dí múc. Ee Kooh délí' helciigaríinnaa, kidéél' ciigarúu tah. Fodaama dí hay kilaak dooli kikooruk coonuciima dí dayifa ban.

⁷ Yaakaaríi dí laak garúuda yégisin. En ki'enaa, ga dii dí bokin naríi kiday coonufa, dí inohin an helciigarúu hay kidéél'fúu ban fodii ciigaríi.

⁸ Mbokcii, inohat an dí dayin coonu címéeski' ga gohaa Aasíi. Coonucaama bítee ga cfookkii hen bi wéñnjarii dooli; dí laakséeríi sah yaakaa kipes.

⁹ Dí abeera kon ga haffii an dí hay ki'apu. Iñaama enee kíteebpii an dí jomoo kilík yaakaa'tii ga haffii, wayee dí jom kilík yaakaa' ga Kooh, yii mílísí' buwii kaaninda.

¹⁰ Kooh yiima yéri sommbii ga kikaankaama ee ya hayyíi kibaat kisom. Dí líkin yaakaa'tii gari an, ya hayyíi kilís kisom.

¹¹ Dú ga kihaffiu, dí hayyíi ki'amfoh ga dii dí kíumsírii Koohda. Fodaama bo' biyewin hay kigérém Kooh ga daa ya hay kitaas ga iñcaama dí kíimdanndíi garifa.

Pool óoli'ta baawaagari kiyah Korentida

¹² Iñii yii nak yéri dí ndamukoh: helciigaríi dalin ga an, ga fíkii éldúna, wéñnaa ga, ga fíkiirúu, dí taabin ga kot cijúwi', ee dí taam ga na keen wimóri'. Iñciima meyoh ga Kooh. Kipes fodaama ayukkii ga kiñaañkiigaríi, wayee Kooh ga kijofkaagari, yéri onndíika kimín.

¹³ En ki'enaa, iñii dí waa'túu kiwo' ga këyítcií dí bínnadúufa paaffii iñum dú ínoh ga, wum dú jaŋfada; laakkii yen yiliis yaa ðaakuk ga. Mi yaakaarin an dú hay ki'noh bi jof iñii yi.

¹⁴ yi, diima den dí waa'túu ga jutuutdfa: bëříinaa Yéesu Ha'mudii haysanda, dú hayyíi kindamukoh fodii díi díi ðan, díi ndamukohanndúuda.

¹⁵⁻¹⁶ Mi gëmee iñamaa hen bi mi ammba an, mi en kiyah gohaa Maseduwaanaa, mi koorohan garúu paay, ee mi en na kiboyukaa, mi koorohis garúu. Fodaama keeñnjúu soos waas kanak. Ee ðan dú amdsöhoo kika' kúlkaa Yúudee.

¹⁷ Ati iñaa mi abee kitum yaama lúudéríi garoo hen? Mi am kitum yenaan, mi kuliuyki'i tìi halaateen bo'-súusús ga, bi mi wo'i wo'en kanak «Ehee» na «Ó'óone»?

¹⁸ Kooh ínohín an wo'enaa dí wo'eerúufa bokéeríi ki'en «Ehee» na «Ó'óo»,

¹⁹ ndaga Yéesu Kiristaa, Kowukii Kooh dí yéegalohée ga ðuuycíúu, mi na Sílaas na Tímotéeda, bokkii ki'en «Ehee» na «Ó'óo»: ya mos ki'en «Ehee» rek.

²⁰ En ki'enaa, ya yëri en «Ehee» ga bëeb iñci Kooh dígoħdfa. Kon ðu wo'i «Aameen» ga teekii Kiristaanii ki'e' Kooh ndam.

²¹ Kooh ga kihafci, yëri onndii, dí narúu, kiyégis ga Kiristaanii; ya ðan, yëri tanukkuu ga lègëyaágari,

²² ya tummba garuu mandargaa teewoh an ðu ðuucci; ya so'ta Heliigari yisela'i'yii ga keeñciigaruu en iñaa dël'i' helluu ga tóoh yijoffi'yii ya faani'tuufa.

²³ Mi nak, Kooh mínnindoo kiseedi', ee mi waatin ga kumuunndoo: mi waareéríirúu ki'ek coonu, këri tah mi hayissii Korenti.

²⁴ Dí hayyíi garúu kitoonndúu dooli kilëdi'túu ga díi ngëmiigarúu jom kimanda, ndaga ngëmii dú laakfa yégisin. En ki'enaa, dí waa'túu ki'amföh doonaa keeñnjúu soos seb.

2

¹ Iñamaa tah mi ga kihaffoo, mi abin an mi boyuksanndii garúu. Mi sañngúu kikom iñaa léeħdisan keeñnjúu.

² En ki'enaa, binaa mi léeħi' keeñnjúunaa, laaksanndii baa sósíran keeñiigoo, ndaga lak dú bëebþúu keeñnjúu leehin tak.

³ Iñamaa tah mi bínnadarúu fodaama* ee mi waareéríi, ðuwaaj jomee kisóosi' keeñjooda, ba léeħi'wa. Wéerinndoo an, iñaa sósí' keeñjoo wëri sósí' keeñnjúu ban, dú bëebþúu.

⁴ Wii mi bínnadúufa, mi enee ga coonu ciméeski', keeñjoo leehha tak, mooncaagoo caa iifuk. Mi bínnadirúu kileeħi' keeñnjúu, wayee mi bínnadúu doonaa dú ínoh díi kiwa'a'kii mi waa'túu hín ki'anfa.

Kibaal baa tooñin

⁵ Laak garúu yaa léeħi' keeñcum ðuwumaa, ya tummbiirooka, ya tummbúuka dú bëebþúu; wala book endii kiwo' iñaa hëpaa, ya tumka bifo' garúu.

⁶ Baama, atti'aa ðuwaaj bëeb tikkida dooyin ða.

⁷ Bayalatti kimma, dú dël'i' helci, enndiikanaa keeñci hay kileeh bi hëp.

⁸ Kérí tah, mi kíimmbúu, teewatti an dú waarinndi.

⁹ Mi bideerarúu iñamaa[†] kimalaksukohhúu bi mi ínoh ati dú hay kitaabuk tóoh iñaa mi ebiloh.

¹⁰ Baa tooñ yaama, binaa dú bayallinaa, mi ðan mi bayalinndi. En ki'enaa, en an laakin iñaa mi bayalan baamanaa, dú bëri tah mi bayalinndi ga fikki Kiristaanii.

¹¹ Iñamaa mi tummbi doonaa Seytaani laakoo hal kicfúkkuu. En ki'enaa, nofaa ya poonda appi ken kúmpa.

Jahli'aa Pool ga teeraa Torowaas

¹² Ga wii mi le' teeraa Torowaas kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii ga loo Kiristaaniida, mi hotta an Ha'mudii légíscfinndoo hal, mi légëy daama.

¹³ Wayee nak helaagoo dallii dara ndaga mi laakkii Tít, mbokaagoo ga ngëmiida daama. Iñamaa tah mi tanjohha na bu-Torowaas, mi nammfa kika' gohaa Mase-duwaan.

Ndamii laak ga kitaam na Kiristaaniida

* 2:3 2:3 Ga halaat bo' bìyewin, këyítfi Pool bíñ fii bokkii na 1 Bu-Korenti. Mín ki'en an fa müuy hen. † 2:9

2:9 Laakin lóogísohcaa halaatu an Pool waa' kiwo' ga coonucaa bu-Korenti míñ kitook kiday ga kitum tóoh iñaa ngëmaagaña meeķisohfa.

¹⁴ Ndam aawat ga Kooh, yii dëkkii ga kibaydoh, dí bok ga húmbalaa ndamaa Kiristaanii. Ya koorohi garii ki'inoohlukoh Kiristaanii daa en tóoh fodii dii nget la'koleñ wesohida.

¹⁵ En ki'enaa, en ga Koohaa, Kiristaanii yérí en la'koleñii winéwí'wii eeñ garii, wesoh ga ñuwii aaw ga kimúcda, na ñan ga ñuuuy bii aaw ga kisaniku'da.

¹⁶ Ñuwii aaw ga kisaniku'da, wa en gaba ngetii kikaankii haydohi kikaandsa. Bii aaw ga kimúcda, wa en gaba ngetii kipeskii haydohi kipescsa. Kon bii yiida, ya hançi kesi míin kitum lëgëyaama?

¹⁷ Dí manndii na ñíbo' ñiyewin ñaa ñewi wo'eenii meyoh ga Koohdfa, ba yéegalohiwa kiheel iñaa ba laakan ga. Dí, dí yéegalohwa na keeñ wimóri' ee dí tumka ga fíkii Kooh, fodii bisúrga Kiristaanii, ndaga Kooh ga kihafci yérí e'tíi kitum lëgëyaima.

3

Sírgacii lëgëyi' kifiiliimunkii ki'askiid'a

¹ Dú foon an dí en na kidíñkaanohis haffiine? Ati dú foon an dí soolukin, fodii ñuwii ñínoo, këyítcaa dí bewohan gariu, wala caa dí eranndúu kidíñkaanoh haffi? En ki'enaa, dí laakkii sooli ga këyítcaa manda.

² Dú ñéri en këyítfiigarii fiima; fa bídú ga ñuuuy keeñciigarii ee ñéeb ñohinfa ee míinifa kijaj.

³ Leerin an dú en këyítfaa faama Kiristaanii bín kidíñkaanohhii, dí haydohhafa garúuda. Këyítfiima bídhussii na lanja', wayee fa bídohu na Helii Kooh yii laak kipescsa. Fa bídussii ga atohcaa pesu kibidohuda*, wayee fa bídú ga bo'-súusúus, ga ñuuuy keeñaaagari.

⁴ Dí wo' fodaamaa ndaga dí óolukin Kooh, koorohha ga Kiristaanii.

⁵ En ki'enaa, dí mínoo kiwo' an dí ñéri tum lëgëyaama ga doolirii, wayee Kooh yérí onndíkaa kímín kitum.

⁶ Kooh yérí onndíi ki'en ñisúrga ñaa en na kiyéegaloh kifiiliimunkii ki'askii. Kifiiliimunkiima enndii kaa bínsee ga Waasii Móyíiscsa, wayee ka kooroh ga Helii yisela'íyii. En ki'enaa, Bincii Waasii Móyíis eewdoh bo' ga kikaan, wayee Helii yisela'íyii onohi kipes.

⁷ Waasii Móyíis bínsee hen ga atohcaa pesu, ee lee'laataa ndamaa Kooh hotukka ga. Fíkiifaa Móyíis melicee hen bi ñu-Isarayeel mínsiséerii gafa kimalak. Moona déy lee'laataama aawee ga kiyim. En lak waasiima éewdohin ñuwii ga kikaandsa wérí hay, taammba na ndamaa hín da kiyakaa,

⁸ ndamii meyoh ga lëgëyi' Helii yisela'íyii hídan na kiyak?

⁹ Waasii Móyíis teewohee an bo'-súusúus tooñin Koohdfa, en an lëgëyiigawa wérí laak ndam fodaamanaa, lëgëyi' Helii yisela'íyii on ñuwii ki'abohu ñíbo' ñíjúwi' ga fíkii Koohdfa, ndamaagawa hídan na kiyak?

¹⁰ Kon bo' míñ kiwo' an ndamaa melicee kufewaadsa enndii dara ga fíkii ndamii en na kímelic wati, ee wéñwa fúufdfa?

¹¹ En ki'enaa, kifiiliimunkaama aawee ga kiyimcsa, en lak kéri laakee ndam fodaamanaa, kii yah ki'en bi taa'da, ndamaagaka hídan na kiyak?

¹² Kon dí laakin yaakaa' díjófí' ga ñaaama, kéri tah dí óolukin iñii dí tumfa.

¹³ Dí tumoo fodii Móyíis, yaa úulee fíkiifaagari doonaa ñu-Isarayeel hotoo lee'laataama aawee ga kiyim leehohanda.

¹⁴ En ki'enaa, helcaagaba kúnukin, ee bi ga wati, ba en na kijaj këyítfaa kifiiliimunkaa kufewaakaanaa, iñaa úulfa yaama lísi ga, nísukoo. Iñaa úulfa yaama nak, nísuki rek ga ñaa enin wíinoo na Kiristaanii.

¹⁵ Bi ga wati ñan, saycaa yaawúu'caa jaŋ Këyítfaa Waasii Móyíis tóoh, laak iñaa kún helcaagaba.

¹⁶ Wayee binaa bo' eewruk ga Ha'mudiinaa, ñíamaama úulísuk gari.

¹⁷ Ha'mudii wo'u diifa, Helii yérí ee daa Helii Ha'mudii enoh tóoh, kilaak-haffu kaa daama.

¹⁸ Du ñéebpuu, du bii fíkiifaagaruu úulísukinda, fodii ga seetu, du bii teewoh ndamii Ha'mudii. Du bii súpituk besaa en ñéeb bi du man na Ha'mudii ee du aasi ga ndam na ndam. ñíamaama Ha'mudii en Helii Koohdfa yérí lëgëy ka.

* 3:3 3: 3 Pool waa' kiwo' ga loo bíncaa pokee kifiiliimunkaa Kooh na ñuwaagari ee ca bínsee ga atohdfa. Bíncaaama ñéestiree enaamacaa cidaanjkaahcaa Kooh nakohee, koorohha ga Móyíiscsa.

4

Coonucii laak ga kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wiida

¹ Kooh, ga yérmaandiigari, yérí sassii kitum lègëyiima, kérí tah, dí soofoo fenoo ga.

² Dí sagin ki'aas ga iñcii tumsi daakuksi ee ca apohin kacifa. Dí ñaaftukohhii ken ee ban dí kalañsohhii wo'eenii Kooh. Dí nami kay kiyéegaloh kayohfii bi lee' lañ, ee dí heel béebs buwii tookkii ga keeñciigaba ga fíki Kooh.

³ En lak ñan Hewhewii dí yéegalohfa kúnukinaa, wa kúnuk ga buwaa aaw ga kisanju'da.

⁴ Ba enin buwaa gémmbii ndaga yibóni'yii tík hafci Kooh ga ēldúnadaa nēendin helciigaba. Ya tahn bi ba mínoo kihot lee'laatii Hewhewii winéwi'wii, wii teewoh ndamii Kiristaanii nataal Kooh sah-sahdfa.

⁵ En ki'enaa, iñii dí yéegalohda enndii kibéwi' haffii, wayee dí bëewí Yéesu Kiristaa, bi béebs ínoh an yérí en Ha'mudii. Dí ga kihaffii nak, dí tum haffii bisúrgarúu ndaga Yéesu.

⁶ Kooh yii wo'ee an: «Lee'laatii melicat ga dñuu yñúusii»*, yérí melicdii lee'laatiigari ga dñuu keeñciigarii, ki'onndii ki'ínoh lañ ndamiigari melic ga fíkiifii Kiristaaniiда.

⁷ Wayee nak, lee'laatiima man na alal, waa eku garii, dí bii dí yégíssii fodii kataabanda. Fodaama, hotuk an dooliima widéenawii en garíida meyohhii garii wayee meyoh ga Kooh.

⁸ Dí capuunun bakaa en tóoh, wayee dí pookisukohhii. Dí gekuunun ga bakaa en béebs wayee hoonoohhiirí kipaaf.

⁹ Dí hataluunun ga kipes wayee Kooh foñnjiirí. Dí bùukuunun jac ga kakay wayee dí yahlukkii.

¹⁰ Dí dék kikooruk kikaankii Yéesu ga faanciigaríi doonaa ñan kipeskiigari hotuk ga faanciigaríi.

¹¹ Dí bii dí en na kipesfa, besaa en béebs, dí hídoch na kikaankii ndaga kitaam na Yéesu, en danaa, kipeskiigari hotuk ga faanciigaríi yah kikoo' ga kikaanda.

¹² Fodaama, kikaankii kii soonngíi besaa en béebs, en danaa, dú laas ga kipeskii.

¹³ Ngémii dí laakfa taabohin na wii bii wo' ga Kéyítfaada an: «Mi gëmin, kérí tah mi wo'ax»*. Ee, dí ñan dí gém hen, kérí tähhii kiwo'.

¹⁴ Dí ínohin an Kooh yii mélísí' Yéesu, Ha'mudii ga kikaanda, hayyii kimilísí' ñan ga dí dí en wínoo na Yéesufa. Ya hayyii kihaydoh, dí narúu ñan, ga yahaaci.

¹⁵ En ki'enaa, dú bëérí tah dí dayi iñaa en tóoh, en danaa, kijofkii Kooh yoosuk ga iñaa wëñ ga buwiida. Ee fodaama, iñii wëñ kiyewin ga buwiida, ba gérëmi Kooh, ba yeeki ndamiigari.

Ayat kipessuu ga ngëm

¹⁶ Iñamaa tah dí soofoo fenoo ga dara. Luu enee an faan bo'-súusúusfigaríi fii yasukoh ndaj-ndan, fitciigaríi wëñi ki'en ci'as besaa en béebs.

¹⁷ Coonuciima dí dayfa, binaa dí mëdïrohca na ndamaa dí laakan, waa ken mínoo kiwo' daa wa hín kiyak ee waa leehoo taa'danaa, dí hay kihot an coonuciima bítoo ee ñan ca hay kipaaf; ee Coonuciima waayuk'tíi ndamaama.

¹⁸ Iñcaa bo' hoti gacaafa enndii cérí dñu díiruk, wayee dñu díiruk caa bo' mínoo kihot. Iñaa bo' hotin gari leehin, wayee yaa bo' mínoo kihotfa yah bi taa'.

5

¹ En ki'enaa, du ínohin an faanfiigaruu en taalii du dëkoh dii ga kakayfiifa, luu wa bùree, Kooh waayuk'dinnduu ga asamaan tawah, waa du dëkohan. Kaanfaama hëwirohusii na yah bo'-súusúus ee fa yah bi taa'.

² Diima den, du bii iñi ga dñuu faanfiigaruu fii, du waa' rek Kooh ekkuu faanfiiruu ga asamaanda.

³ Binaa du ekukfanaa, du enoo buwaa bayyii faan.

⁴ Iñaa du wëñ kimañañ ga kipessuu ga dñuu faanfii du bay ga ēldúnadaa tóoh, du dëkan ga ki'iin ndaga yibíti'yii du koorukfa. Enndii an du waa' kikaan, du meyoh ga faanfii du bay ga ēldúnada. Nam ki'en kay an du waa' ki'ekuk faagaruu ga asamaanda, doonaa iñii jom garuu kikaanda nuu' ga dñuu kipeskii leehoo taa'da.

⁵ Kooh ga kihafci, yérí sakkuu du aas ga kipeskaama; ya so'ta garuu Heliigari en iñii ya dëbpuu kíwa' ga béebs iñcii ya faani'tuuda.

⁶ Kon fodaama, saycaa en tóoh, du bii am yaakaa'. Du ínohin an, iñaa du wëñ kimañañ kipes ga faanfiigaruu fiima tóoh, du baa úsaay dii du yah kidék na Ha'mudiifa.

⁷ En ki'enaa, du tñidoh ngëmii, wayee enndii ga iñaa du hot.

⁸ Du abin yaakaa' wiyaak, ee du wëñ kiwaa' kitagoh na faanfii fiima, du ka' kidéknee ga yahaa Ha'mudii.

⁹ Iñamaa tah, waa du pes ga faanfii fii, waa du tagoh nafa, iñaa du dñirukfa yérí en du neblobo Ha'mudii.

¹⁰ Kayoh, du béeëpuu, du hay kimos kituuk ga fikii Ha'mudii, ya atti"uu, baa en béeë laas fayaagari ga iñaa ya tum ga kipeskaagari ga faanfaamada: ennda yijóffi', ennda yibóni'.

Kristaa júwohirinnduu na Kooh

¹¹ Kon dí inohin iñii en kiniik Ha'mudiisa, kérí tah dí bii heel kinook buwii ga ngëmii. Kooh nak inohin buwii dí enda, ee mi yaakaarin an, ga duuy keefñjúu ban, dú inohin buwii dí enda.

¹² Dí heellii kidíñkaanohis haffii garúu. Nam ki'en an dí waa'túu ki'on iñaa dú ndamukohan garii; en danaa dú laak iñaa dú lofan buwum malaksoo iñaa en ga keeñbada, ba ndamukohi iñaa hotukin na hasdfa.

¹³ En an dí enukoh kidofaa, Kooh tahka, ee dí enukoh kiñaañaa, dú tahka.

¹⁴ En ki'enaa, kiwaa'kii Kiristaanii waa'tüfa kérí laakkii ga iñaa en tööh. En ki'enaa, wéerinnđii an, en an bo' yíinoo yérí kaani' buwii béeëßbanaa, kon baanaa buwii béeëßba kaandoohunun.

¹⁵ Ya kaanin ndaga béeëß, en danaa, buwii en na kipesda, ba pessisoo ndaga haffba wayee ba pesdæn bii yiima kaan, milíssa ndaga béeëßfa.

¹⁶ Kon, diimada, dí malakissii ken fodii dii bu-ëldúna hotohifa. Ee sah, luu enee an Kiristaanii, kufewaa dí malakoheeri fodii dii bu-ëldúna hotohifa, diimada, dí malakohissiiri fodama.

¹⁷ Binaa bo' en wíinoo na Kiristaaniinaa, ya enin bo' yi'as: iñaa yimëgëti'ya karin, yi'as yérí en ga.

¹⁸ Kooh tumin ifíciima tóohca, ya yii ya júwohi'tuu na hafci, kooroh ga Kiristaaniifa, ee ya sassií diima kijangat kijúwohkaagari kaama na buwiifa.

¹⁹ En ki'enaa, Kooh kooroh ga Kiristaanii, ya júwohi'ta bu-ëldúna na hafci, ee ya toppiiba ga baakaa'cii ba tumfa. Ya díñkaaninndii kiyéegaloh kijúwohkiigari na buwiida.

²⁰ Dí bëri Kiristaanii wos kiwo' ga teekiigari, ee man na Kooh ga kihafci yérí en na kiwo' narúu koorohha garii. Dí bii kiimmbúu, ga teekii Kiristaanii, tookat kijúwoh na Kooh.

²¹ Kiristaanii mosoo kilaak baakaa'da, Kooh koorinndi baakaa'ciigaruu. Ya tumin iñamaa, doonaa du bii du en wíinoo na Kiristaaniifa, Kooh abohhuu bifo' bijúwi'.

6

¹ Kon dí bii dí taam na Kooh ga lëgëyiida, dí bii dímalukkúu: barkeelii Kooh barkeellúuda hanat ki'en sooy.

² En ki'enaa, Kooh wo' ga Këyítfaa an:

«Ga wahtaa wa jekohfa,
mi tumi'taraa iñaa fu kíimda.
Ga besaa mi jommbaa kimúsalda,
mi foola ki'amfohhaa»^{*}.

Malkat, wahtii wii siiy wérí jek ga; wahtii wii wérí en bes kimúc.

³ Lëgëyi Kooh dí en na kitumda, dí waa' ken laakoo dara iñaa ya wo'an ga yibóni'. Kérí tah, ga iñaa míñ ki'en tööh, dí waa'tii kitum dara iñaa ekan bo' ga kikeen ga baakaa'.

⁴ Dí teewohi an dí bisúrga Kooh ga béeëß iñaa en tööh: iñcii dí dayfa, ennda mesiklaatci, coonucii, na kiliýkii dawiriida, dí koorukica hen taam na kimúuñ kiyaak;

⁵ dí feekuunun, dí laguunun ga kasu, coow taabukinndii daa en tööh ee dí gitínuunun ga kitum lëgëy címéeski', péní fayaan joobinndii, ee dí arukin.

⁶ Dí teewohi an dí bisúrga Kooh, ga kiset keeñ, ki'inoh iñaa en kayoh, kimúuñ, kijof, kitaam na Helii yiselaa'yii, kiwaaroh kayoh-kayohfa,

⁷ kijangat kayohfii kesi, na kitaam na doolii Koohfa. Waa dí soon, waa dí som haffii, kijúb kérí en ganaacyii dí bayida.

⁸ Dí e'sin cée', dí ñaawalsin. Dí wo'fusin yibóni', dí wo'fusin yijóffi'. Dí malakohsi kaakoh-saboh ee moona dí wo' kayohfii.

* 6:2 6: 2 Malkat Ísayii 49: 8.

⁹ Dí tíksi bwuwaan ken ínohooba ee moona déy béeb ínohinndii. Dí tíku bwuwaan tesba kikaan ee moona dí bii lis kipes. Dí tíksi iñaa meskin ee moona dí apsoo.

¹⁰ Buwii lëehíri keeñnjii hen rek ee moona dí dëk ga kinebluk. Dí tíku nduul ee moona dí onin bo' biyewin kihóomí'. Dí tíku bwuwaan laakoo túus ee moona dí laakin iñaa en tóoh.

¹¹ Dú, fiiliimunciigarii ga teerum Korentisa, dí wo'in narúu fanj, dí ñaakkirúu dara ee dí ekinndúu ga keeñnjii.

¹² Enndii an dí waa'tiirúu, dú kay, dú bëri waa'tiiríi.

¹³ Kon mi wo' narúu fodii baa wo' na ñitowuci: keeñukattii fodii dii dí keeñukkúufa; ekattii ga keeñnjúu.

Kaa aasukohat na yiifa'

¹⁴ Kaa aasukohat na bwuwaan gémussii ga Yéesu. Buwaama enndii ba gën ga kitaaboh. En ki'enaan, kitaabohkii kiida míin kilaak ga dikaanti iñaa júwin na iñaa joffii? Lee'laat mínan na ki'akutkoh na níus?

¹⁵ Mínan na ki'en Kiristaanii júwóh na Sneytaani? Baa gém ga Yéesu aasukohan na, na baa gémmbii gari?

¹⁶ Kaanfii Kooh mínan na akitohu na koofcii yiifa'ci? En ki'enaan, du bëri en Kaanfii Kooh yii laak kipesdfa, fodaa ya ga kihafci ya wo'kada an:

«Mi yah kidék naaba, mi taabi naaba,
mi yëri yah ki'en Koohyiigába,
ba bëri yah ki'en heetiigoo»[◊].

¹⁷ Këri tah, Ha'mudii wo''a an:

«Meyat ga díkaantiba, dú en hanj.

Kaa ñewat ga dara iñaa settii.

Fodaama mi hayyúu kitook ga yahaaroo[◊]

¹⁸ Mi yah ki'en paamun garuu,
ee dú en ñitowuroo: ennda yaal, ennda ñeti.
Íñaama, yëri Ha'mudii míin ga tóohdfa wo'[◊].

7

¹ Kon nak, dú bii mi keeñukinda, waa Kooh díginnduu iñcaama tóoh, du sétírat haffuu ga tóoh iñaa líibdi faan na hel. Du guu'guulukat, kipeskiigaruu sela' bi mat, ee du taam ga na kiniik Kooh.

Íñaaa sóosi' keeñaa Poolda

² Onattii ñak ga keeñciigaruu. Dí tooñjii ken, dí yahi'tii ken, dí díkkii ken kiñam ga ananji.

³ Mi wo''ii iñuma kiyammbíu yen. En ki'enaan, mi wo'eera kuméeñi' an dí bii ga keeñciigarii waa dí kaan, waa dí pes.

⁴ Mi ólukanndúu lool ee mi bakukohinndúu lool. Hídaa coonucci dí dayida, dii ca hín kiyewinda tóoh, helloo dalin lool ee Keeñiigoo soosin seb.

⁵ En ki'enaan, ga wii dí le' gohii Maseduwaanda, faanndíi iíkarukkii ga fen, dí dayin coonufaa en tóoh: dí dékee ga kilenkoh na bwuuii ee ga keeñnjii ñan, dí enéerii ga jam.

⁶ Wayee Kooh yii dëliri helcii bwuwi abissii yaakaa'da, dël'i'ta hellii ndaga haya Tít.

⁷ Enndii rek ga daa ya hayda tah, wayee na ñan ga daa dí dëlirin heläagarida. Ya bëestírinndii dii dí hínndoo kidoorukdfa na dii keeñnjúu hín kirécuk iñaa dí tíkeerooda, na ñan dii dí tuukin tek ga kifa'sohoodfa; ee iñamaa tahn keeñjoo wëñin da kibaat kisoos.

⁸ Mi ínohin an, këyítfaa mi bideerúu kudsewaada lëehíreera keeñnjúu, ee mi récukkiika. En ki'enaan, mi récukeeraka ndaga mi hoteera daa ka mesikeerúu, luu enee an maañjiisa, wayee diima mi récukissiika.

⁹ Hanaa kay mi nebluk ga hen sah, ee enndii ga daa keeñnjúu leeheera gadfa, wayee en ga daa keeñ-leehaama ekinndúu ga kisúpít kipesdfa. Keeñ-leehaama Kooh yëri waareeka. Kon dí tooñjiiruu ga dara.

¹⁰ En ki'enaan, keeñ-leehaama meyoh ga Kooh haydohi kisúpít kipeskaa éewdohi bo' ga kimúc, ee iñamaa laakoo kirécuk. Keeñ-leehaama meyoh ga ñeldúna nak lími kikaan.

¹¹ Malakat rek keeñ-leehaama meyoh ga Koohdfa, iñaa wa lím garúuda: dí gaawwa kikoluk, dí bayalukka, dí récukka, dí niükka Kooh, dí doorukkaroo, dí kaantuukohha

[◊] **6:16 6: 16** Malkat Léwítik 26: 12; Esekíyeel 37: 27. [◊] **6:17 6: 17** Malkat Ísayii 52: 11; Esekíyeel 20: 34,41.

[◊] **6:18 6: 18** Malkat 2 Samiyeel 7: 8,14; 1 Koroník 17: 13.

ga, dú ko'ta baa tooñda. Ga kihaffúu, dú teewohin ga bákaa en béeþ an dú setin wic ga iñamaa.

¹² Kon nak, binaa mi bínnđúunaa, baa tooñda tahhiika, baa tooñuda þan tahhiika. Mi bínnđúu, doonaa, ga fíkii Kooh, dú míñ kihot dii dú hín kisafa' garíida.

¹³ Iñamaa tah dí abin yaakaa'.

Dí eemmbii rek ga ki'am yaakaa', wayee dí neblukin lool ga dii keeñaa Tít hín kisoos ndaga daa béeþpuu, dú dëldin helcida.

¹⁴ En an mi ndamukoheeraruu ga fíkicinnaa, mi laakkii kaci ga. Fodii dí wo'irúu kayoh saycaa en tóohdfa, iñaa dí ndamukee Tít ga loorúufa enin kayoh.

¹⁵ Binaa ya níndísek ga daa dú kelohdeerari ga tóohfa, na daa dú tookeeri ga cfuuyucúufa, taammba na kiniikki na ki'e'ti cée'danaa, ya wëñirúu da kiwaa'.

¹⁶ Keeñjoo nak soosin ga dii mi míñ kilaak yaakaa' garúu ga iñaa en béeþdfa.

8

Kisafa' ga kidímal þuwii Kooh

¹ Mbok-kerceencii, dí waarin dú ínoh iñaa kijofkaa Kooh lím ga jaangucaa ga gohaa Maseduwaanda.

² Buwaama kooruunun ga coonu címéeski' wayee hoonohhii keeñba soosee hen seb; ee, hídaa kinduulkaagaba, daa ka hín kiméeski'fa tóoh, ba onohha iñaa hoomin.

³ Mi míñ kiseedi' an buwaa, ba onohha iñaa ba mínda bi paaffa sah daa dooliba eem ee ba sekki kinaku.

⁴ Ba ðérí nameeri kitaabuk, baa kíim kibokidohu ga þuwaayah kinégíroh dímalaa aaw ga buwaa en þuu Kooh ga Yéerúsaleemfa.

⁵ Ba paafin sah iñaa dí séentukee gabada. Ba ðeb ki'eroh haffba ga Ha'mudii paay, tikka ga, ba erooha haffba garíi fodaa Kooh waa'kada.

⁶ Tít yérí ðeb kituuki' loo kinégíroh dímal ga kaanndúu, kérí tah dí dímalukkari ya boyukis garúu kiléstí' lègëyaa wijóffí'waa waama.

⁷ Waa dú hóomdin ga iñaa en tóoh, ennda ga ngémii, ennda ga kimín kiwo', ennda ga ki'ínoh yen, ennda ga kikaantukoh ga iñaa en tóoh, ennda ga kiwaarohkii dí teefpúu en garúufa. Fodaama tumat tóoh dú hóomi' ga ki'amföh ga dímaluma þan.

⁸ Mi enndiirúu na kiwo' iñaa dú jom kitumdfa; mi wo' ga loo þuwaama ga daa ba kaantukohi ga kidímalohdansaa, mi waa' man, dú þan, dú teewoh kiwaarohkii laak ga díkaantirúufa dii ka hín kiwóo'fa.

⁹ En ki'enaa, dú hotin dii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu hín kijof garuufa: ya yii ya enee baa hóomdin, ya tummba hafci baa laakoo ee dú ðérí calallika. En cfanaa, kooroh ga kilaakookaagari kaamanaa, dú hóomi'.

¹⁰ Mi wo'úu helloo doj ga iñuma: dú bii kisaah, dú dewee béeþ kiwo' an dú hay kidímaloh ee þan dú ðebpa kidímalohdfa, iñaa gën garúufa wérí en an dú kaantukoh ga,

¹¹ dú lèstí' lègëyaaama kimma. Keeñamaa ekeerúu ki'am iñamaa ya tumuufa, ekattúu þan ga kiléstí'wa, ee enat ga iñaa dú míñ.

¹² Binaa fu onoh fodaama ee le' keeñaaagaraanaa, Kooh hay kitook iñaa fu onohdfa. Ya ínohin an fu laak iñamaa ee ya meeekisohhii iñaa fu laakoo.

¹³ Wo'ussiirúu an kiwaa' þuwii laak tahat bi dú en ga sooli rek, wayee béeþ bokat khidí'.

¹⁴ Diima dej, dú hóomdin, kon dímalat þuwii soolukindfa; Kooh tum bes ba wëñí'túu ee dú laak soolinnaa, ba amdohhhúu, béeþ bok hídi'.

¹⁵ Fodaama, ka bídu ga Kéyítfaa an:

«Baa balawee yewinda, hépdéerii ga dara,
ee baa balawee jutuutfa ñakéerii dara.»*

Tít na þuwaayah taabee nari Korentida

¹⁶ Ndam aawat ga Kooh yii on Tít, fodii garíi, kitook kikaantukoh ga loorúufa.

¹⁷ Tít tookka iñaa dí kíimmbida; ee ya waaree kigaaw kihay garúu hen bi, ya sekkiika kinaku ya kolukka yaa hay.

¹⁸ Dí wosin mbok-kerceen yiliis ya taam nari. Mbokaama, béeþ jaangucii bakinnđi ga lègëyii kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii ya tumdfa.

* ^{8:15 8: 15} Malkat Eksoot 16: 18: wo' ga daa þu-Isarayeel balaþsee ñamahaa wo'u «maan», Kooh ereeba ga egi'-dündagaada

¹⁹ Baatta ga, bu-jaangucii bëérí tanndi ya taam naríi ga baaawii dí yah kika' kiwarohnee iñcii onohuda. Légéyima wijófi'wii dí tumwa ki'on Ha'mudii ndam na kiteewoh an dí waarin buwii ki'amdoh ga ban.

²⁰ Dí tum iñamaa doonaa ken laakoo iñaa ya ñarohanndii ga dii dí tuukuk ga dímalii wihoomí'wii négírohuda.

²¹ Iñaa dí heel tóoh wérí en kitum bi jof ee eemmbii rek ga iñaa newin Ha'mudii wayee ban ga iñaa newin buwii^{*}.

²² Dí wosin ban mbokkii yiliis[†] ya taam na buwaama. Ya nak, dí malaksukohinndi waas ciyewin ee dí hotin an ya tookin kikaantukoh, ee diima dej ya wénin kitook kikaantukoh ndaga ya óolukinndiú dijófi'.

²³ En ga bák Tít na kihafcinnaa, dí bëérí taabi, dí bëérí bok kilégéy ga d'uuycúu. En ga loo mbokcaagaruu baama taam naridanaa, bu-jaangucii bëérí wosba ee ba lögéy ki'on Kiristaanii ndam.

²⁴ Kon teewatba an dú waarinba kayoh-kayohdfa, en danaa bu-jaangucaa baama tooku an dí laakin kayoh ga dii dí ndamukohirúufa.

9

Dímalaa aaw ga buwaa enu buu Kooh ga Yéerúsaleemda

¹ En ga loo dímalaa aaw ga buwaa en buu Kooh ga Yéerúsaleemdانا, calissii mi bínndiú ga.

² En ki'enaa, mi hotin an dú tookin kidímaloh ga keeñnjúu ee mi ndamukohinndiú ga bu-Maseduwaan*, mi wo'eeba an: «Wii kisaah, laak bu-Akay tuukuunun tek ga kidímaloh.» Dum dú kaantukoh ga kidímalohfa yéngelin biyewin gaña.

³ Mi yii wosohhúu kon mbok-kerceencum buma ba amfohhúu, en danaa iñaa mi ndamukoheerúu ga loo dímalumasa eemoo ga wo'een rek, wayee dímalumgarúu cooki' fodaai mi wo'kaifa.

⁴ Enndiikanaa, laak bu-Maseduwaan baa taam naroo hayu duma, laakkusuú dú waayukkii daranaa, dí hay kilaak kaci ga dii dí óolukinndiúufa; ee mi wo'issii ban faa dú yah ga kibewohdfa.

⁵ Kérí tah, mi ammba an gënин mi wos mbok-kerceencum buma, ba d'ewírukkoо garúu, ba topitu' iñcaa dú digohee ki'onoh. Fodaama, mi laak dímalamaa hidohinaa, iñamaa hay kiteewoh an dú onoh na keeñnjúu, wayee enndii an dú gítinu hen.

Baa sok yewin, píikan yewin

⁶ Ínohat iñii laak yii: baa sok jutuut, píikan jutuut; baa sok yewin, píikan yewin.

⁷ Kon nak, baa en béeb erohat iñaa keeñci hatin. Ya hanat kirécuk yen ga ee ka hanat ki'en gitín gari. En ki'enaa, Kooh waarin baa onohi ee taam ga na keeñ wisóosí'.

⁸ Ya míñindíúu ban kibarkeel bi dú hóomí' ga iñaa en tóoh, en danaa ga wahtaa en béeb, dú laak tóoh iñaa dú sooluk kipay sooliciigarúu; dú tesí' yewin yaa onanndiúu kitum yijófi'ya míñ ki'en tóoh.

⁹ Foda ka bídu ga Kéyítfaada an:

«Ya oni bùwii laakooda na keeñaaagari béebwa

ee kijofkiigari yah bi taa'.»[◊]

¹⁰ Kooh yii oni línoh tesohtaa ya sokan, yii oni bùwii iñaa ba ñamanda^{*}, hayyúu ki'on bi dooy fodaama, béeb iñcii dú soolukdfa, ya limirohca, en danaa, ga kijofkiigarúu bifo' biliis laasu ga béeb iñcaama.

¹¹ Ya hayyúu ki'on kihóomi' ga iñaa en béeb, doonaa dú míñ ki'onoh na keeñnjúu béebwa, ee biyewin hay kigérém Kooh ga iñcii dí yahba kiwaroh, ee meyoh garúufa.

¹² En ki'enaa, dímalii dú en na kinégirohdfa, jeriñiigawa eemmbii rek ga kipay soolicii bùwii en bùu Koohdfa, wayee ban, wa hay kitah bùwii yewin lool kigérém Kooh ga iñamaa.

¹³ Binaa ba malak ga dímalii dú négíroh aaw gabadanaa, ba hay kigérém Kooh ga dí dú teewoh fodaama an dú gëmin ga Hewhewii winéwi'wii ga loo Kiristaaniifa. Ba hayyi kigérém ban ga dii dú tookin ga keeñnjúu kiwaroh naña iñcii dú laakdfa, ba na béeb bùwii bïinoo.

¹⁴ Ba bii kiimi'túu Kooh kiteewoh an ba keeñukinndiú lool ndaga dii barkeelii Kooh barkeellúu paafin iñaa en tóohdfa.

* 8:21 8: 21 Malkat Liuwuk 3: 4; Room 12: 17. † 8:22 8: 22 Mbokkii yiliis bo' yiliis yérí wo'u daama, yaa ínöhukkii dijófi'. Mëdïrohat 8: 18 na 8: 23 * 9:2 9: 2 Bu-Maseduwaan waa' kiwo' kerceencaa ga jaangaa teeraa Filipp, waa Tesalonik, waa Beree, Malkat ban 1: 16 ◊ 9:9 9: 9 Mëdïrohat na Kañcaa 112: 9. ◊ 9:10 9: 10 Mëdïrohat na Ísayíi 55: 10.

¹⁵ Ndam aawat ga Kooh ndaga iñcaa ya onoh ee ken mínooca kiwo' bi leehfa.

10

Pool taas ga iñcaa ya yabu ga lëgëy ki'apotaa'kaagarida

¹⁻² Mi Pool, bwuuii wo' an, mi en narúunaa, mi soos seb, ee an mi úsaayyúunaa mi tamoh jír. Mi yii kiimmbúu ga teekii Kiristaa yii lewetin ee jofinda, kaa ekattoo ga kitamoh ga d'ookkúu binaa mi hay garúunaa. Laakin garúu bwuua wo' an bádukeeniigarii iñaa bádukeen bo'-éldúna kesi. Kon nak binaa mi hay bériinnaa, bwuamaa, mi hay nabaka kidigoh ee iñaama wéerinndoo.

³ Kayoh, dí bii pes ga kakayfii fodii béeb bwuuii, wayee heñii dí en na kiheñohfa enndii ga dii bu-éldúna heñohifa.

⁴ Ganaaycii dí bay kiheñohfa meyohhii ga bu-éldúna; ca en ganaaycii ciléekí'-doolicii meyoh ga Koohfa, ee ca enohu kibúuk béeb dooli waa yípuk gík nñendí bwuifa. Dí díubí' halaatcii taabohhii na kayohfa,

⁵ na ban béeb kibéwi'-haffukaa hoonoh bwuuii ki'ínoh Kooh, dí am níp halaataa mínin ki'en tóoh, dí haydohwa ga kikelohi' Kiristaanii.

⁶ Binaa dú kelohi'tii ga tóohaa, dí tuukin ga kimóki' béeb baa kelohi'tii Kiristaanii.

⁷ Malaksukohat iñcum dum ca laakohfa. Binaa laak baa wo' ga hafci an ya yuu Kiristaanii, ya ekat ga helci an díi ban, díi báu Kiristaanii fodaagari.

⁸ Ha'mudii kulyuki'tii ga fikiirúu kituuki' ngëmiigarúu, wayee enndii kibúukwa; ee luu enee an mi ndamukin ga iñaama bi hépin, enoo kaci garoo.

⁹ Mi waa'tii kiman na baa heellúu kitíital ga këyítci mi bídirúufa.

¹⁰ En ki'enaa, laakin bwuua wo'i garoo an: «Ifciya ya wo'i ga këyítci ya bídisa bítin ee tamohin, wayee binaa ya en ga duuycuunaa ya laakoo fit ee ya wo'i wo'een heeyoh.»

¹¹ Baa wo' iñaama béeb, wóoratti an díi wo'eencii díi bidi ga këyítci manda, binaa díi hay duma bériinnaa, tumeencaagaríi yah kiman fodaama den.

¹² Dí sah, dí kaañoo kihídí' haffii wala kimédíroh haffii na bwuamaa ndami haffbáda. Ba hayaa, ba bëb haffba nataah, waa bá natan haffba gawa, bá mëdíroh haffba na haffba. Iñaama enndii kidof moose?

¹³ Dí nak, kindamukkiigaríi laakin daa ka eem. Dí paafanndii keki'kii sassii Kooh fiisi'tii, onndaríi ban kihay bi garúuda.

¹⁴ Enee an sasiigaríi le'"ii bi garúunaa, bo' míni kooh' an díi meyin sasii Kooh fiisi'tiida; wayee wa hayin bi garúu, díi béríi dfeewee garúu kihay kiyéegallúu Hewhewii winéwi'wii ga loo Kiristaaniiida.

¹⁵ Kon dí paaffii keki'kii sasii Kooh fiisi'tii, kindamukoh lëgëyaa bifo' biliis tumfa. Hanaa kay dí am yaakaa' an ngëmiigarúu hay kibaatuk, ee fodaama, díi hay kiwéñ kibaat kilégëy ga duuycuu wayee hoonohoo díi eem ga sasii Kooh fiisi'tiida.

¹⁶ Dí hay kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii bi ga dékcaa paaf kúllúu ee dí ndamukanndii ga lëgëyaa Kooh e' bifo' biliis kitumfa.

¹⁷ Bíduunun ga Kéyitfaa an: «Baa waa' kindamuk ga yena, ya ndamukatti ga Ha'mudii».*

¹⁸ En ki'enaa, bwuuii kañi haffbáda, enndii bérí neblöö Kooh; bwuuii neblöö Koohfa bérí en bwuuii ya kañ na kihafcida.

11

Pool, na bwuua tík hafba apotaa'da

¹ Éey, dú míneeroo kimúuñi' mi wo' narúu wo'een dofaa! Ehee, múuñsfattoo kay.

² En ki'enaa, mi waa'tiu hen bi mi naalohinndúu ee kiwa'a'kii kiima meyoh ga Kooh. Mi onohinndúu ga fil yínoo doj, ennda Kiristaanii; ee mi waarin dú pajuki'ti fodii oomaa-jowu, yaa inohoo yaal ee setin wic.

³ Wayee mi niikin an bifo' bii dükkuú bi díi íis kotcaa cijúwi'caa na keeñaa wimórí'waa du taabukohee Kiristaaniiida, bá dükkuú fodaa daa Aawa íisee hafci, gogaa dükkarí na wo'een-sabohcaagari cinéwi'caada.

⁴ En ki'enaa, binaa bo' hay garúu kijangattúu loo Yéesu yiliis yaa bokkii na yii dí jangattúufa, wala ya waa' dú te' hel wiliis waa bokkii na yii dú laasfa, wala ya yéegallúu Hewhew winéwi' wiliis waa bokkii na wii dí yéegallúudanaa, báama dú keeñukiri!

⁵ Mi foogin an apotaa'cumgarúu buma dú ke' ga dook bïinoobumfa wéñdohussiiroo dara.

* 10:17 10: 17 Malkat Yérémii 9: 23; 1 Korenti 1: 31.

⁶ Luu enee an mi mínoo kiwo' ga mbooloo, enndii an mi ínohoo yen, ee dí teewinndúuka ga iñaa en tóoh na ga bakaa en tóoh.

⁷ Kayoh sah, wii mi yéegallúu Hewhewii winéwí'wii meyoh ga Koohdfa, mi meekissi-irúu dara ga, mi yóoskí'ta haffoo, doonaa fú bëwíru. Mi tooñin bo' ga iñaa mi tum yaamane?

⁸ Mi te'ee, en fan lok, kopa' bïbo' ga jaangu ciliis, kimíndúu ki'amfoh.

⁹ Wii mi en ga küllúuda, mi laakeera sooli ee mi faanukkii ga dooli ken, ndaga mbok-kerceencaa meyohee gohah Maseduwaanda bëri haydohfeeroo tóoh iñaa mi soolukeeda. Ga iñaa en tóoh, mi watukka ki'ayuk ga dookkúu ee mi hayka kiwëñ kiwatuk.

¹⁰ Ga dii wo'eenii ga loo Kiristaanii en kayoh garoodfa, iñii mi yah kiwo' yii en kayohdfa. Mi wo' man, iñuma mi ndamukohdfa, ga bëeb teerucii ga Akaydfa, ken mínooroo ga kinís.

¹¹ Iñii tah ya mi wo'ka? Ati mi waa'tiirúu hen? Koho ínohin an mi waarinndúu.

¹² Iñii mi tum diimadfa, mi lísanddi kitum, en dñanaa, buwum heelaa ba kooran bi ba hídíroh haffba narii wem, ee ba ndamuki gada, ba laakoo halaama.

¹³ Buwuma tíku haffba bï'apotaa', ee saboh. Ba kaaki buwii saboh ga légéyum ba tumida. Ba bay jémmaa apotaa' Kiristaanii ee lak saboh.

¹⁴ En ki'enaa, iñamaa bettii ken, ndaga Seytaani, ya ga kihafci, leekleekaa bay jémmaa malaakaas taam na lee'laataas Kooh.

¹⁵ Kon, laakoo dora ban iñaa bet bo' ga kihot bisúrga Seytaani bewu jémmaa súrgacii tuni yijúwi' ga fikii Koohdfa. Buwaama, bëriinaa kipeskaagaba leehandfa, ba hay kifayu tumeencaagaba caama.

Pool, na coonucii ya dayfa

¹⁶ Mi yii wo'issúuka: ken hanattoo kitík dof. Wala book dú tikkoo dofaa, abatoo fodii dof, en dñanaa, mi ñan, mi míñ kindamuk jutuut.

¹⁷ En ki'enaa, iñii mi en na kiwo' yii sah enndii iñaa Ha'mudii waa', ee mi ndamuk fodumanaa, mi wo'in wo'een dof.

¹⁸ Waa bïyewin ndamuki fodii buwii ga éldúnadfa, mi ñan, mi hay kindamuk.

¹⁹ Dú bii an dú laakin heldfa, dú bëri keefüki dofci ee iñamaa enndiirúu dara.

²⁰ Dú tookin bïbo' tummbúu ñaam, ba d'úu'túu, ba dükkiúu, ba eewwúu, ee ba müttúu pa'.

²¹ Dii dí laakoo dooli kitum fodaamada, apinndoo kaci.

Kimma nak, mi hay kiwo' kidof; bëeb iñaa bo' kaañ kindamukoh, mi ñan mi kaafinndi.

²² Man ba wo' an ba bï'Ebérée? Mi ñan mi Ebérée. Man ba wo' an ba bok ga heetii Isarayeel Mi ñan mi bok gawa. Man ba wo' an ba tuacasamun Abaraham? Mi ñan mi kuacasamun Abaraham.

²³ Man ba wo' an ba bisúrga Kiristaanii? Diima nak, mi yah kiwo' wo'een baa hafaa müuyin mes: mi wëñba ki'en súrga Kiristaanii fúuf. Mi wëñba kison ga légéyiigari, mi wëñba kilagu ga kasu, mi wëñba kifeeku, mi hídohin na kikaan waas ciyewin.

²⁴ Yaawúu'cii rípuununndoo leraw waas ciyétúus; ee waa hay tóoh, lerawcaa cidaankaah-kaahay na ciyitnanikiiscaa (39)* mat.

²⁵ Mi rípuunun ngee' waas kaahay[†], mi tapisohuunun na atoh waas kíinoo, kiwa'a'too ki'ap; mi aasin gaal-giyy waas kaahay, gaalaa nuu' ga müsúmaa; mi tidimin ga müsú giyy wek-wel wiinoo na noh-noh wiinoo.

²⁶ Mi karin kibaab waas ciyewin, caa kumuunndoo yee ga kihín: ga dñuuy húlúbcii, ga kihidoh na gróoh-waascii, ga kihidoh na mbokciigoo yaawúu'cii, na ñan buwii enussii yaawúu'fa, baañciigoo ga teerucii, ga égi'-dúndanjii, ga dñuuy giycii, hídohciigoo na buwaa tík haffba kercean ee sabohdfa.

²⁷ Mi koorukin légéy cibítí' na coonu ciméeskí'; yewinin wekcaa mi neehhii; mi yaabpa mi pilla; yewinin iñaa mi oo'; mi fiyonnda ee mi laakkii iñaa mi ekukan.

²⁸ Ee laakin giliis gaa mi wo"ii duum: besaa en tóoh mi halaati ga bu-jaangucii bëebfa, fodii mi koorukba ga hafigoo.

²⁹ Binaa laak garúu baa laakoo doolinaa, mi ñan, mi yéenka ga haffoo. Bo' keen ga baakaaraa, keeñjoo takí ga iñamaa hen.

³⁰ Binaa mi na' kindamukaa, mi ndamukohan kilaakoo-doolikiigoo.

* 11:24 11: 24 Malkat Déteronom 25: 3. Waasaa Móyíis nakoh an ken jomoo kiripu ngee'caa paaf cidaankaah-nikiis. Iñamaa tah yaawúu'caa néeewissa ga ngee' wiinoo, doonaa ba éldohoo bi ba wëñi', ba ñeeñ iñaa Waasaa nakohdfa.

† 11:25 11: 25 Ngee'ciima ñu-Room bëri feekkica

³¹ Kooh yii laak ndam bi taa'da, yii en Paamudii Yéesu, Ha'mudiifa, ínohin an mi wo'ii saboh.

³² Ga wii mi en ga teeraa Damaasfa, gúwernéeraa yugi' buu' Aretaas daamadfa, tuuki'ta ñisoldaa' ga tóoh halcaa teeraa, kiheeloo ki'am.

³³ Wayee laakka bifo' baa ekussoo ga daba, ba paafdohharoo ga gúl wiinoo ga míraa dëkaa, ba yoollaroo kakay. Mi rëcca gari fodaama.

12

Doolii Kiristaanii dooyin Pool

¹ Mi jom kindamuk hen sah, luu enee an ka laakoo jeriñ. Hoonohoo mi hay kibéesti' iñcii Ha'mudii ínohlukohooda ee mi hotca en fan ga heeyda.

² Laakin kerceen, yaa mi ínoh*. Enee ga tikiis tidaarjkaah na tinikiis ga fenoo, baa yaama bëwirussa bi ga dlookaa-cook asamaan. (Mi ínohoo ati ya bëwi'see na faanfaagari, ati enee en fan ga heey; Kooh doj ínoh).

³⁻⁴ Mi inohin daal an baa yaama bëwiruunun bi ga daa Kooh enohda. (Mi yii wo'iska, mi ínohoo ati ya bëwi'see na faanfaagari, ati enee en fan ga heey; Kooh doj ínoh). Daama, ya kelohha wo'en, caa ken mínoo gaca kitaam, ee bo'-súusúus onussiica kiwo'.

⁵ Baa man fodaamaa yéri mi ndamukohan, wayee mi ndamukohoo haffoo, enndii ga kilaakoo-doolikiigoo reekaa.

⁶ Mi waaree kindamukaa, enoo kidof garoo, ndaga eneenaai iñii mi wo'anfa yah kayoh. Wayee mi ndamukanndii ndaga mi waa'tii ken foon garoo iñaa paaf yaa ya hot mi tum, wala yaa ya keloh mi wo'da.

⁷ Kooh waa'tii mi ndamuk ga iñcii cidóoyi'-waa'cii ya teefpoodfa. Kéri tah, fodii nes ga faan, ya ekkaroo mesiklaat: yiinoo ga malaakacaa Seytaani nakussa kisodalloo doonaa mi ndamukoo.

⁸ Mi kiimin Ha'mudii waas kaahay, ya níssoo ga coonucaama.

⁹ Ya taassoo an:

«Mi yii naraa ee iñamaa dooyinndaa.

En ki'ena, kimíkiigoo hotuki ga daa kilaakoo-dooli enoh.»

Kon nak, mi ndamukan hen bi jof ga kilaakoo-doolikiigoo, en danaa doolii Kiristaanii yoosuk ga dlookkoo.

¹⁰ Kéri tah, mi nebluki ga dii mi laakoo dooli, mi bássi, mi tíksi coonu, mi hatalsi ga kipes, mi titalsi ndaga Kiristaaniiifa. En ki'ena, mi ka' bi mi laakkii doolinaa, mi laak dooli ga wahtaama.

Iñaa jaahal Pool ga bu-Korentifa

¹¹ Mi wo'in wo'en dof sah ee dú bëri ekko ga. Ee moona dú bëri jomeeroo kikañ. En ki'ena, luu enee an mi enndii dara, apotaa'cumgaruu dú ke' ga dlook bñinoobumfa wëndoħħussiiru dora.

¹² Mandarga cidóoyi'-waa'cii na kíntaancii mi tum, ee mi taammba ga na kimúuñ kiyaakfa, dú hotinca; ifcaama teewoh an mi apotaa' Kiristaanii.

¹³ Iñii yiida yéri mi tumi' jaangucii ciñnoo ee mi tumi'tiirúu ya? Hanaa ga dii mi faanukki ga dooliciirúuda. Kon, bayalattoo ga iñaa mi toonjñiu yaama.

¹⁴ Wii wëri en waasiigoo wukaahaywii mi bewuk kihay kiwaakneerúuda†, ee binaa mi hayaa, mi yahhii kifaanuk ga doolirúu. Mi heellúu wayee mi heellii poossúu. En ki'ena, enndii oomaa laak kinégíroh héelis kitoputu' paamun na eewun. Paamun na eewun kay bëri laak kitoputu' oomaaci.

¹⁵ Mi nak, mi tookin ki'eroh iñii mi laakfa tóoh, na keef wiśoosi', bi ga sah ki'eroh kumuunkigoo, ki'amdohħuu. Mi waa'tuu waaraa man fodaamanaa, dú jominndoo kitesoh kiwaare?

¹⁶ Dú ínohin kon an mi mosoo ki'ayuk ga dlookkúu ga dara. Wayee míni kilaak baa wo' an mi dükkuu hen, mi ñaañukohharúu

¹⁷ Ati mi mosin kiñam doolirúu, kooroh ga yiñoo ga buwii mi wosee garúuda?

¹⁸ Tít, mi yéri wossi kihay garúu ee mi akitohhi na mbok-kerceenuma dú ínohind‡. Tít mosin kifaanuk ga doolirúune? Mi na Tít, enndii dí bëri bok hel wiinoo, dí bokka kotcaa dí tiindane?

* 12:2 12: 2 Kerceen, yaa mi ínoh Pool wo' na hafci. Malkat Tumeen 9: 30; 11: 25; Galaat 1: 21 † 12:14 12:

14 Waasiigoo wukaahaywii malkat ga 2 Bu-Korenti 13: 1-2. Waasaa widfawawaa enee ga waa ya yip jaangga ga Tumeen 18; wukanakwaa (Gúris 2) maañéerii ee enee ga ñaawaa ga Tumeen 19. * 12:18 12: 18 Malkat 2 Korenti 8: 18.

¹⁹ Dú, dú maañ kifoonj an dí heel kilaak lay ga fíkiirúu? Múk! Dí wo'i' Kooh, ga teekii Kiristaanii. Ee béeëb iñaama, mbok-kerceencii, kiwaa' dú wéñ kiyégis ga ngémiit tahka.

²⁰ Mi niikin, mi hay garúunaa, mi laakkúu dú man ga daa newooroo, ee mi, mi man garúu daa newoorúu. Mi niikin kilaakkúu ga kiñaroh, ki'íñaadoh, ki'aylukoh, kiwaa' kiwéñi', kibasoh, kicaakooroh, kibéwi' haffu na kicoowoh.

²¹ Mi niikin, mi hay dumanaa, Kooh kaci'dissoo ga fíkiirúu, keeñnjoo leeh ga biyewin baa enukohee ga kitum baakaa', kitum iñaa settii, kifaanuk na baa en béeëb na kinjalaañfuk, ee ba ííssii iñcaama bi watida.

13

Iñcii Pool méeñjoh ki'ebilohda

¹ Mi yii ga waasiigoo wukaahaywii mi yah kihay kiwaakneerúuda*. Wo'u ga Kéyítfaa an: «Ga iñaa en béeëb, jomin kilaak bo' fñanak wala baaahay baa en seedi ga»[†].

² Ga waasaagoo wukanakwaa, iñaa mi wo'ee bwuui enee ga baakaa' rekfa, waa mi yii líssúu ki'usaay, mi yii wo'issúuka diima, dú na béeëb bwuui tesfa: binaa mi hayis garúunaa mi yérémanndii ken.

³ Man dú waa' mi teeëþpúu an Kiristaanii yérí wo'i kooroh garoo? Iñaama hay kiwóo'. Kiristaanii enndii baa laakoo dooli ga fíkiirúu, ya teewoh kimínkaagari hen bi matin, ga díkaantirúu.

⁴ En ki'enaa, ga wii ya daayu ga kuraanaada, enee ga kilaakoo-doolici, wayee ga iñaa Kooh míñ, ya yii pes kimma. Dí ban, dí enin wiinoo nari ga kilaakoo-dooli, wayee ga iñaa Kooh míñ, dí hay kipes nari, ee dí hayyúuka kiteef.

⁵ Malaksukohat haffúu bi jof, bi dú ínoh ati dú laakin ngém; dú ga kihaffúu, malkat hellúu. Dú ínohoo an Yéesu Kiristaa yii garúune? Wala book, nam ki'en an laakoo garúu iñaa teewoh an Kiristaanii yii narúu?

⁶ Dí teewohin dijóffí' an Kiristaanii yii nari ee mi yaakaa' an dú hay kihot an kayoh.

⁷ Dí bii kíim Kooh, dú iñs kitum iñaa joffii. Iñaama nak, enndii kiwaa' kiteewukoh ga lègëyiigaríi ga leeloorúuda. Ó'óo, nam ki'en an, dí waa' dú tum yijóffí', luu enee an dú tikkiríi bïbo'.

⁸ En ki'enaa, dí laakoo dooli kitéhdoh kayohfii Kooh; iñaa dí mínda wérí en kilégëyi'fa.

⁹ Binaa dí laakkii dooli, ee dú, dú laak doolinaa, keeññjii soos ga iñaama. Iñii dí kíimda yérí en dú boyukis dijóffí' ga ngémi.

¹⁰ Iñaama tah mi bíndíu iñcumá tööhca, hídaa ga dí mi líssúu ki'usaayda tööh. En dñanaa, binaa mi hay dumanaa, mi soolukoo kitamoh ga dookkúu. Ha'mudii hanohdinndoo ga fíkiirúu kiyégisi" ngémiigarúu, wayee enndii kisañku"úu.

Tanjoh

¹¹ Kon nak mbokcii, neblukat; heelat kiboyukis dijóffí' ga ngémi. Baa en béeëb daasat mooroomci, bokat hel, dëkat ga jam, en dñanaa, Kooh yii laak kiwaaroh ee laak jamfa, enan narúu.

¹² Kéñfohat ga díkaantirúu, dú mígnoh haf, kiteewoh an dú bëri' bokoh. Béeëb bwuui en bwuui Kooh diida, bii këñi'túu ga.

¹³ Yéesu Kiristaa, Ha'mudii baarkeelattúu; kiwaarohkii meyoh ga Koohfa na Helii yisela'í'yii onndúu ki'en wiinooda, taabat narúu dú béeëþpúu!

* **13:1 13: 1** *Waasiigoo wukaahaywii* Malkat ga 2 Korenti 12: 14. Waasaa widewaawaa enee ga waa ya yip jaangaa ga Tumeen 18; wukanakwaa maañéerii ee enee ga baawaa ga Tumeen 19.   † **13:1 13: 1** *Malkat Déteronom 19: 15; Médirohat na Méccée 18: 16; 1 Tímotée 5: 19; Yaawúu'caa 10: 28.*

Këyítfii Pool bín Bu-Galaatda Wo'eencii lëgís Këyítfiida

Këyítfii fii férí Pool bín kerceencaa ga teeraa Galaatda. Ya karin daama waas kanak kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii. Yaawúú'caa na buwaa enussii yaawúú'da gémussa, ba aassa ga kikerceen.

Pool jégíreeba an kigém ga Yéesu kesi kérí tahan Kooh abohba bibo' bijúwí' ga fíkíci. Wayee laakka biyaawúú' ba meyohu Yéerúsaleem, ba ka'ta Galaat. Ba wo" a buwaa an yaakcaa ga jaangaa Yéerúsaleemfa férí wosba. Ba yahha tóoh iñcaa Pool jégírohee daamada. Ba wo" a buwaa an Pool enndii apotaa' yukayoh ee iñaa ya jégí'badfa enndii kayoh ban. Ba wo'eeba an ba baama ba enndii yaawúú'da, waa ba gémien ga Yéesu ba jomin kitaabuk iñaa Waasaa Móyiis nakohda: ba jomin kigúruk. Fodaama Kooh abohba bibo' bijúwí'.

Iñamaa tah Pool bínnda bu-Galaat kinísba ga iñcaama ba jégíru ee meyohhii ga Koohdfa. Ya wo"aba an kigúrukkaa nebløh Koohda eni ga keen ee wérí en an keeñaaagaraa jom kiset hen ga fíkíci. Abaraham yérí en caasamuncii yaawúú'cii, moona déy Kooh abohhari bo' yijúwí' ee lak ya gúrukki duum.

Ngém doj onan bo' ki'abohu yijúwí' ga fíkí Kooh, ee wa rek wérí mínlukohan bo' kitaabuk kipeskaa neb Koohda.

Këyítfii Pool bín bu-Galaatda tíidoh anee:

- 1 - Pool këñi' bu-Galaat (1: 1-5)
- 2 - Kooh tum Pool apotaa' ee ya jégíroh kayoh (1: 6-24)
- 3 - Iñii Hewhewii winéwí'wii wo' kayoh-kayohdfa (2: 1-21)
- 4 - Ngém doj onan bo' kimúc (3: 1-4: 31)
- 5 - Kiwaaroh yaa en béeb na mooroomci; Kitaam na Helii yisela'i'yii (5: 1-6: 10)
- 6 - Iñcaa Pool méeñjoh kidínkaanohda na tanjoh (6: 1-18)

Pool këñi' bu-Galaat

¹ Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Bo'-súusúus falliirooka ee ka koorohhii ga bo', wayee ka meyoh ga Yéesu Kiristaa na Kooh, Paamudii, Kooh yiima milisi' Yéesu ga buwaa kaaninda.

² Mi na béeb mbock-kerceencii enu diifa, dí bii bëyrohhúu këñi', dú buwii en ga jaanguci ga Galasiida.

³ Kooh, Paamudiigaruu na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii barkeelattúu, ee ba onndúu jam.

⁴ Yéesu Kiristaa, Ha'mudii, erohin kumuunkaagari ndaga baakaa'ciigaruu, en danaa dú míñ kimúc ga eldúnaanii buwii wati wibóni'wii fodaa daa Koohyii en Paamudiigaruu waarohkada.

⁵ Ndam aawat ga Kooh bi taa! Aameen.

Hewhew winéwí' wínoo doj wérí laak

⁶ Dú, Kooh yérí tanndúu koorohha ga yérmaandaa Yéesu Kiristaa. Mi jaahli'in lool nak ga díi dú onndi biñj haat, dú taabukka hewhew winéwí' wiliisda.

⁷ En fan hewhew winéwí' wiliis laak hen! Wa laakoo. Bibo' doj bérí en na kihícisoh helciigaruu ee ba waa' kikalañsoh Hewhewii winéwí'wii wo' ga Yéesu Kiristaadfa.

⁸ Kon nak, binaa bo' yiliis, luu enee dí sah, wala malaaka-Kooh, yaa meyoh asamaan, hayyúu kiyéegal hewhew wiliis waa enndii wii dí yéegallúufanaa, ya sañku'at.

⁹ Dí mosinndúuka kiwo' ee mi yii taabis ga wati: binaa bo' yéegallúu hewhew winéwí' wiliis waa bokkii na wii dú laas garifdanaa, ya sañku'at.

¹⁰ Kon diimada, mi heel iñaa neb bo'-súusúuse? Ó'oo, mi heel kay iñaa neb Kooh! Mi heel buwii waa'toone? Binaa mi lísee bi wati kihel buwii waa'toonaa, eneena mi enoo súrga Kiristaanii.

Iñaa tum Pool apotaa'da

¹¹ Mbokcii ga ngémiida, mi waa' dú ínoh an Hewhewii winéwí'wii mi yéegaloohda meyohhii ga bo'-súusúus.

¹² Mi laassiiwa ga bo'-súusúus ee ken jégí'tiiroowa wayee Yéesu Kiristaa na kihafci yérí ínholukohoowa.

¹³ En ki'enaa, dú kelohin ga díi mi madee kufewaa ga waa mi en ga Waasii yaawúú'ciisa. Dú ínohin daa mi tamohee ga kihatal ga kipesba buwaa ga jaangaa Koohdfa, mi yaa tum tóoh kitasaarohba.

¹⁴ Buwaan mooroomee naroo ee ba yaawuu'dfa, biyewin gaaba le'seeriiroo fen ga kitaabuk waasii yaawuu'cii. Ee mi wëñeeba kikaantukoh ga kitaabuk iñcii cosaanii bicaasammboo nakoh kitumdfa.

¹⁵ Kooh nak tanukkaroo lak mi límussii duum. Ya bayyaroo ga yérmaandaagari, mi en súrgaci.

¹⁶ Ee ga waa nebpari ya teebsparoo Kowukiigarifa, mi ínohlukohka ga buwii enussii yaawuu'dfa, mi meekissii ken ki'onndoo hel ga iñaama.

¹⁷ Ee ñan mi ka'tii Yéerúsaleem kihothnee na ñuwaa dëfspoo ki'en apotaa'dfa, wayee mi nammba ki'iisuk kúlkaa Arabii, lëehí'ta mi boyukka teeraa DamaaS.

¹⁸ Tíkka ga tikkis taahay, mi hannda kika' Yéerúsaleem ki'ínohfoh na Sefas*. Mi ennda nari bes cidaankaah na ciyétuous.

¹⁹ Mi hottii apotaa' yínoo yiliis, enndiirinaa. Mi hotta ñan Saak këmëenjí Ha'mudii.

²⁰ Kooh ínohin an iñii mi bínnduu yili enndiib saboh.

²¹ Lëehí'ta, mi hannda kika' gohaa Sírii na waa Sílisíi.

²² Waama, lakanaa ñuwaa gém ga Kiristaa ga kúlkaa Yúudéeda mossooroo kihot;

²³ ba kelohee rek ñuwaa baa wo' an:

- Baa yaama hataleeruu ga kipes kidewaada, baama déy, wati ya yii yéegaloh ngémii ya heelee kisfúbi' ga ñuwilida.

²⁴ Fodaama, ba aawwa kikañ Kooh ga dii mi man diimaada.

2

Pool boyukka Yéerúsaleem

¹ Waa ennda dfa, tikkis tidaankaah na tinikiis tikkga ga, mi boyukka Yéerúsaleem, mi na Barnabaas. Mi baydohha Tít ñan.

² Mi ka'ta daama ndaga Kooh yéri ínohlukoheeroo an mi jomin da kika'. Buwaan kuliuyuk ga jaanguacaamada, mi laakka saawal naña ba hanja. Mi bëestí'taba Hewhewii winéwi'wii mi yéegaloh ga ñuuwii enussii yaawuu'dfa. Mi tum iñaama ndaga mi waareerii iñaa mi sodee ga kilégéy na iñii mi légéy watida en sooy.

³ Ee Tít, yii taabee narooda, ya iñaa Gerek* ee ken sah gitinnidiiri kigúruk†.

⁴ Laakka ga ñuuycii ñuwaa tiksee haffa bimbok-kerceen ee saboh, ba abee an ñuwaa enussii yaawuu'dfa jomuuunun kigúruk‡. Buwaama hayee ga ñuuycii kideñtuk ki'inoh jamaa dí laak ga kitaabuk Yéesu Kiristaada ba meydohhií ga. Ee fodaama ba boykidohhií ga ki'en ñaam Waasii Móyíis.

⁵ Wayee dí onndiiba hal ga fen, doonaa kayohfaa ga Hewhewii winéwi'wiida tesi'túu.

⁶ Laakeera bïbo' baa tikoo an bëri wëñ kilaak solu. Wayee iñaa ba eneefsa bïttiiroo ndaga ñuwii bëebba wíñoo ga Kooh. Buwaama tiksee an bëri wëñ kilaak soluda tikussii wo'een ga légéyaagoo.

⁷ Hanaa kay ba nam kihot sah an Kooh yéri díjkaanndoo légéy kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii ga ñuuwii enussii yaawuu'dfa§ fodaadaa ya nak Pee' kiyéegalohwa ga ñuwaa yaawuu'caada.

⁸ En ki'ñaa, Kooh yaa tum Pee' apotaa', wossari ga yaawuu'ciifa, yéri tummboo apotaa' ñan, wossaroo ga ñuwii enussii yaawuu'dfa.

⁹ Saak na Pee' na San, bii abu ki'en fodii jíp ga jaangiifa, tookuunun an Kooh yéri bëwi'too, e'taroo kilégéy iñaama. Ba e'tarii kon yah, mi na Barnabaas kiteewoh an dí wiñoo. Fodaama bëebpii dí juwohha ga an, dí, dí aawan ga ñuwaa enussii yaawuu'dfa, ba, ba aaw ga yaawuu'caa.

¹⁰ Enaama yínoo doj yaa ba kíimeerii, yéri en kifoñ hel ga ñuwaa en ga jaangaagaña ga Yéerúsaleem ee laaksoo daradsa. Ee iñaama mi tuukka ga kitummbi.

Pool ña'ta Pee' ga Añcoos

¹¹ Pee' nak hayya teeraa Añcoos, mi tapukohha nari ga fíkií bëeb ndaga ya calee kiña' hen.

¹² En ki'ñaa, balaa ñuwaa Saak wosee Añcoosda hayunaa, Pee' daanee kiñami na ñuwaa enussii yaawuu'dfa. Wayee daa ñuwama hayee, ya meyca ga, ya iñissa kiñami naña ndaga ya niikee yaawuu'caama gëmu ga Yéesu ee ba fa' ga kigúrukkaada.

* **1:18 1: 18** Sefas wëri en teekaa Pee' bayohsida. * **2:3 2: 3** Pool waa' kiwo' an Tít enndii yaawuu'. † **2:3 2: 3** Kigúralkamaa enee kiteewoh an ba bïyaawuu'. Yaawuuuraa en bëeb jomin kitum baah kigúruk ga oomaa-yaalcaa.

‡ **2:4 2: 4** Yaawuu'caa bïñoñ gëmuunun ga Yéesufa ebilsee ñuwaa kigúruk enndiikanaa, ba wo' an kimúc laakoo

§ **2:7 2: 7** Buwii enussii yaawuu'dfa Bidii meydoh dii «ñuwii gúrukkiida»

¹³ Yaawúu'caa tes gëmu ga Yéesuda aasussa ga iñaa Pee' enukoh yaama, bi ga Barnabaas sah baydohussa ga kisükohkaagaba kaama.

¹⁴ Daa mi hotee an enukeenaagaba waama jübpii ee taammbii na kayohfii Hewhewii winéwí'wii, mi tapukohha na Pee' ga fikii béeb, mi wo"ari an: «Fu yii fu en yaawúu' ee fu foñin dii yaawúu' pesida, fu taabukka kipeskii buwii enussii yaawúu'da, fu gitinoh buwii enussii yaawúu'da ya ga kitaabuk kipeskii yaawúu'cii?»

Yéesu mésalin yaawúu'cii na buwaa enussii yaawúu'da

¹⁵ Dí, dí límu yaawúu', dí enndii bitumoh-baakaa' en fan buwii enussii yaawúu'da*.

¹⁶ Wayee nak, dí ínohin an bo'-súusús, kigém ga Yéesu Kiristaa donj tahanndi ki'en bo' yijúwí' ga fikii Kooh, wayee enndii ki'ayuk ga kitum iñaa Waasii Móyíis nakohfda. Dí nak, dí gémien ga Yéesu Kiristaa doonaa ngémaagaríi ga Kiristaa waama onndii ki'en bifo' bijúwí' ga fikii Kooh, wayee enoo an dí ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakohfda. Ndaga ki'ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakohfda tahoo ken ki'en bo' yijúwí' ga fikii Kooh.

¹⁷ Wayee binaa en an ga díi dí heel ki'en bo' yijúwí' ga fikii Kooh, ndaga Kiristaaniiда, dí nam ki'abu bitumoh-baakaa' fodii buwii enussii yaawúu'danaa, waama lak Yéesu yérí amfohhii ga kitum baakaare? Múk, iñaaama kay mínoo ki'en.

¹⁸ En ki'enaa, binaa mi búuk Waasii Móyíis, lëehiraa mi boykis, mi tuukiriswanaa, kon mi namin ki'en baa sañ kitaabuk waas.

¹⁹ Waasii Móyíis onndoo kiléehdfuk kipes gawa, en danaa mi mínoo kipes ga iñaa Kooh waa'da*. Mi daaydohunun na Kiristaa ga kuraanaa.

²⁰ Fodaama, enissii an mi ga kihaffoo mi yérí en na kipes, wayee Kiristaanii yérí en na kipes garoo. Kipeskiigoo wati, fodii bo'-súusús, mi peska ga kigém ga Kiristaanii, Kowukii Kooh, ka kii ka waa'taroo, bi mi tähhari kitook ki'eroh kumuunkaagarifa.

²¹ Mi sagoo múk yérmaandaan Kooh, ndaga binaa en an Waasii Móyíis wérí onohi ki'en bo' yijúwí' ga fikii Koohaa, kon Yéesu Kiristaa kaanin sooy.

3

Kitaabuk Waasii Móyíis wala kilaak ngém ga Yéesu

¹ Dú bu-Galaat, dú lohoyin hel kat, bii móoñís hafciigarúu ba? Moona déy, dú teewuunun bi leerin lañi ga hasciigarúu Yéesu Kiristaa yaa daayu ga kuraanaada.

² Mi waa' dú taassoo ga iñii mi meekissiu yii donj: kitaabuk iñii Waasii Móyíis nakoh kitumda kéri onndúu kilaas ga Helii yisela'íyiino, kigém Hewhewii winéwí'wii dú kelohfda kéri onndúuka?

³ Dú mínoo na kilohoy hel fodaama? Dii dú dalin mo'-mo' kiyaakaa' ga Helii yisela'íyiida, dú waa' kiméefjoh kiyaakaa' diima ga dooliciigarúune?

⁴ Kon díi dú koo'da tóoh enin sooye? Iñaaama mínoo ki'en sooye kay!

⁵ Kooh yóoski' Helii yisela'íyi ga dookkúu, ya tumi kíntaan ga dhuuyucúunaa, díi du taabuk iñii Waasii Móyíis nakohfda tah ya tumkano, díi dú keloh Hewhewii winéwí'wii dú gémmba gada tahka?

⁶ Du malakohatka ga Abaraham. Kéyitfaa wo' ga looci an: «Abaraham ayca hafci ga Kooh ee Kooh abohharsi bo' yijúwí' ndaga ngémaa ya laak garida.»

⁷ Kon ínohat gaka an: buwii gém ga Koohfa béri donj bok ga níilaa Abaraham.

⁸ Ee sah, balaa daranaa Kéyitfaa waayukdeera béeb buwii enussii yaawúu'da an Kooh hayba ki'aboh bifo' bijúwí' ndaga ngémaagaba ba laakan garida. Kéri tah bíduunun ga Kéyitfaa an kudewaa Kooh yéegalee Abaraham Hewhewii winéwí'wii wii an: «Mi hay kibarkeel heetcii ga éldünada tööhce ee koorohan garaa.»

⁹ Abaraham gémmba ee Kooh barkeellari. Fodaama béeb buwaa gémfa Kooh barkeelinfa fodaa daa ya barkeelee Abarahamda.

¹⁰ En ki'enaa, buwii ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakohfda, ba bii ga kisaniku', ndaga Kéyitfaa wo' an: «Béeb baas dëkkii ga kitaabuk tóoh iñcií bídú ga Waasii Móyíisdanaa, baama sañku'at.»

¹¹ Ee leerin sah an kitaabuk iñii Waasii Móyíis nakohfda tahoo ken ki'abu bo' yijúwí' ga fikii Kooh, waa' Kéyitfaa wo'in an: «Baa Kooh aboh bo' yijúwí' ndaga ngémaa ya laakfa hay kipes.»*

¹² Kigém ga Waasii Móyíis nakohfda dara na kigém ga Kooh. Wayee nam ki'en sah an: «Baa taabuk iñcií Waasii Móyíis nakohfanaa pesan gaca.»

* 2:15 2: 15 Pool wo' fodaama fodii yaawúu'caa múus. Ba tík béeb buwaa enndii yaawúu' fodii bitumoh-baakaa'

* 2:19 2: 19 Malkat Galaat 4: 4-5. * 3:11 3: 11 Habak 2: 4; Room 1: 17; Yaawúu'caa 10: 38.

¹³ Waasii Móyíis saŋku'eeraruu ee Kiristaa mísallaruu ga, ya tſukka kisanjku'kaama ga hafci, waa bídu ga Kéyítfaa an: «Béeb baa apohu kiliku ga kedik, baama saŋku'at.»

¹⁴ Ennda fodaama doonaa baarkeela Kooh dígee Abaraham, koorohha ga Yéesu Kiristaada le' bi ga buwii enussii yaawúu'da. Ee ban, du béebspuu, ga ngëmii du laak ga Koohdfa, du laas ga Helii yisela'i'yii ya dígoheeda.

Waasii Móyíis na iñcii dígoheeda

¹⁵ Mbokcii, malakat ga dii buwii tumida. Kifiiliimunkaa pokohu, binaa ka koo' ga waasaa, ken minooka kisanj ee ken mínoo kibaat dara ga.

¹⁶ Kooh nak dígee Abaraham na níilaagari. Kéyítfaa wo"ii an: «na buwaa bok ga níilaagaraaca», en fan ba biyewin. Wayee bo' yíinoor yeri wo'u: «na níilaagaraa», ee Kiristaanii yérí.

¹⁷ Kon iñii yii yérí mi waa' kiwo': Kooh deweekipokoh kifiiliimun na Abaraham, ee ka koo'ta waas. Kifiiliimunkaama enin dii tíkiis titéemée'-nikii na tidaanjkaah-kaahay (430), Kooh handa kihaydoh Waasii Móyíis. Kon Waasii Móyíis mínoo kipékis kifiiliimunkaa kaama, wa nís iñaa Kooh dígoheeda.

¹⁸ En an Waasii Móyíis wérí oni bo' kilam ga Koohaa, kon ensissii dígaal Kooh dígoheeda onohika. Èe moona déy, Kooh kooroh ga dígaal ya dígee Abarahamda, barkeellari.

¹⁹ Kon Waasii Móyíis wa enohu ya? Wa baatu ga hen doonaa wa teeb buwii fan iñcii ba tumi ee ba kelduki iñcii Kooh nakohdfa. Ee iñaaama laakan bi ga daa níllii Abaraham Kooh dígoheeda hayohan. Waasiima, Kooh yérí yóoski'wa ga buwii, koorohha ga malaakacaágari, ba e'tawa Móyíis yaa enee ga díkaanti¹⁹ Kooh na buwiida.

²⁰ Ga loo iñaa dígoheeda, buwii hídírohu ga iñaaamada ba bo' yíinoor, ee Kooh yérí wo'u da, kon soolukissii baa títidan ga díkaantaa.

Iñii tah Waasii Móyíis kihayda

²¹ Kon Waasii Móyíis daloh hen na iñcii Kooh dígoheedane? Ó'oo kay! Enee an laakin waasaa yóoskíru, waa míni k'eroh kipes kayoh-kayohdfanaa, eneenaa Kooh bewan buwii taabuk Waasii Móyíisdfa ya abohfa bo' bijúwí' ga fíkíici.

²² Wayee Kéyítfaa wo'in an buwii béebspaa baakaa' laginba pat, en danaa buwii gém ga Yéesu Kiristaadaa don bérí laasan ga iñaa Kooh dígoheeda ee koorohan ga ngëmaa ba laakdfa.

²³ Balaa jamaanaa kigém ga Yéesu Kiristaa hayanaa, Waasii Móyíis lageeru hen pat, wa waa sek daa Kooh inohluhannduu kigémkaama.

²⁴ Fodaama Waasii Móyíis wérí níireeruu bi ga daa Kiristaanii hayan, en danaa ga ngëmii du laak garifa, Kooh abohuu bifo' bijúwí'.

²⁵ Waa kigém ga Kiristaanii le'in, du soolukissii níirohaa yaama.

²⁶ En ki'enaa, dú béebspúu, dú bii dú gém ga Yéesu Kiristaa ee dú en nari wiinooda, dú bitowu Kooh.

²⁷ Dú béebspúu ban, dú bétisi'u ga teekii Kiristaanii, kérí tah, dú enin nari wiinoo ga fíkii Kooh.

²⁸ Kon laakkissii an yii yaawúu', yii enndii yaawúu'. Laakkissii an yii ñaam, yii enndii ñaam. Laakkissii ban an yii beti, yii yaal, ndaga dú béebspúu dú wiinoo ga Yéesu Kiristaa.

²⁹ En lak Kiristaanii yérí laakkúunaa, dú bok ga níllii Abaraham ee dú hay kilam iñaa Kooh dígee Abarahamda²⁰.

4

¹ Dú inohin kon iñii yii mi wo"úufa: baa jom kilam Paamci en ya lís ki'en oomaanaa, luu enee an alalaa tóohwa wuuci, dara wóotfrohhíiri na ñaam.

² Bibo' bérí topetu'anndi, ba topetu'i iñaa ya laakdfa, bi ga daa jamaanaa paamci wo' an ya míni hafci kibayda le'an.

³ Ee díi ban, ga wii díi en oomaada*, díi enee ñaam baahcii éldúna†.

⁴ Wayee nak ga waa wahtaa Kooh wo'eeda le'a, ya wossa Kowukaagari, ka límukka ga beti, ka hayya ga jamaanaa Waasaa Móyíis,

⁵ doonaa Kowukaa laas buwii ay kipesba ga Waasii Móyíisdfa. Fodaama ka onndaruu ki'en bitowu Kooh.

⁶ Kooh waareeruu kiteeb an du bitowuci, kérí tah, ya wossa Helaa Kowukaagari ga keeñciigaruu. Helaa waama wérí bayiri didóolí an: «*Abaa! Paammboo!».

* 3:19 3: 19 Malkat Léwítik 26: 46.   * 3:29 3: 29 Malkat 3: 16.   * 4:3 4: 3 Pool am fodii oomaa, béebspaa iñaa laakee balaa Kiristaa na Hewhewaa winéwi'wii hayanaa   † 4:3 4: 3 Baahcii éldúna tumeencaa yaawúu'caa na buwaa enndii yaawúu'da ee ba gémee gacada. Malkat 4: 9 na Koloos 2: 8, 20

7 Kon fu enissii ñaam, wayee fu kowu. Ee waa fu kowu, Kooh hayyaa ki'on fu lam ga iñcaa ya daaki' towutaagarida.

Pool jaahli''a ga bu-Galaat

8 Kufewaa, dú inohéeríi Kooh, ee dú daanee kijaamuk fodii ñaam enaama ciliis caa enndii Kooh kayoh-kayohdfa.

9 Wayee diimada, waa dú hídochin na Kooh, wala sah waa Kooh hídochin narúu, dú míin na kiboyukis ga baahcaa caama haydohfoorúu tús ee ca caloo darada? Iñii tah ya dú waa' kiboyukis ki'en ñaam gaca?

10 Laakin ga bescii, ga ñiincii, ga jamaanucii, wala tíkiistii, caa dú am, dú tikkaca enaama ciléeki'-solu.

11 Mi niikin man daal iñii mi son garíuda tóoh en sooy!

12 Mbokcii, mi kíimmbúu, tumat fodigoo, waa mi tumin haffoo fodii garúu[‡]. Dú mosooroo kitum iñaa mesikkoo.

13 Dú níindísukaa, wii mi dseþpúu kiyéegal Hewhewii winéwi'wiifa, lak mi dúukoolin.

14 Hídaa daa dúukoolii faanfigoo sodaleerúuda tóoh tähhii bi dú sajngarao dú sëbítukkaroo[§]. Wayee fodii malaaka-Kooh, wala sah fodii Yéesu Kiristaa, dú dapparoo ga dñuyucúu.

15 Wada keeñ-soosaa dú taabee nawada? Na dii dú safareeda! Mi míin kiseedi' garíu an, enee an mínuukinaa eneenaas dú hay kilukit tuhastiigarúu, dú e'toota.

16 Kon diima, mi enin baa dú waa'tii gari kihot ndaga kayohfii mi wo'úudfane?

17 Buwum enu na kifool ga fenoorúuda, nofcumgába moroo. Ba heellúu kihégisoh naroo*, en danaa dú fooli ga fenooba.

18 Kikaantukoh ga yen jofin, wayee enat ga yijófi', ee þan ka enat besaa en þéeb. Ka hanat ki'en rek binaú mi en narúunaa.

19 Towutiigoo, dú tahnndoo ki'enis ga coonu, en fan betifaa en na kimatuk. Ee iñamaa yah bi ga daa Kiristaanii pesan garúu.

20 Dii mi waareeríu kideey diima denfa, bi mi tuuk, mi wo' narúu wo'een wiliisfa. En ki'enaa, mi ínohoo dii mi tumandduuda.

Iñaa laakee ga díkaanti Agaa' na Saaraad'a

21 Wo'attroo, dú bii dú waa' ki'ay kipeskiigarúu ga Waasii Móyíisdfa, dú ínohoo iñii wa wo'da hene?

22 En ki'enaa, bíduunun ga Kéyítfaa an Abaraham laakee towu tanak tiyal. Yíino, ya laakki na ñaam yíbeti, yínooyaa, ya laakki na betifaa enndii ñaam.

23 Kowukaa ya laak na betifaa en ñaamda límu fodii towutii þéeba. Wayee kaa ya laak na betifaa enndii ñaamfa, límu ga kíntaanaa Kooh tum kiméti iñaa ya dígoheeda.

24 Laakin yen yiliis yaa daakuk ga wo'eñaama: Beticaama teewoh kifiliimunoh kom kanak. Kifiliimunohkaa kiñoo, Kooh pokokeeka na Móyíis ga janjagaa Sínayíi, ee lím towu-ñaam kesi. Beti-ñaamfaa ee teeku Agaa'da férí teewohka.

25 Agaa' yéri mandarga janjagaa Sínayíi en ga kúlkaa Arabíida. Ya teewoh Yéerúsaleem yii ga jamaanii diimadfa. Yéerúsaleem yiima, na þuwaa dék dada, ba ñaam.

26 Wayee kifiliimunkaa kukanakkaa meydoh Yéerúsaleemyaa en ga dookða†. Ya enndii ñaam ee yéri en eewuu.

27 En ki'enaa, Kéyítfaa wo' an:
«Fu, betifii mínoo kilaak kowufa,
nebluka;

fu yii fu mosoo ki'ínoh mesiklaat kilaak kowufa,
kurnuka,

ndaga towutaa betifaa foñuda téri wéñan kiyewin taa betifaa en na yaalcida[◊].»

28 Dú nak mbokcii, dú þéri en towutii límu, fodaa Ísaak, ga díga Kooh dígohee na Abarahamfaa.

29 Kufewaa, kowukaa límsee fodii towutii þéefatda daanee kihatal ga kipes kowukaa límu ga doolii Helii yisela'i'yíida. Ee iñamaa bi watí lis kilaak.

[‡] 4:12 4: 12 Ga kiyaawúu'kaagari, Pool meyca ga tóoh iñcaa Waasaa Móyíis ebiloheeda. Fodaama, ya nak þu-Galaat þa tum fodaa gari, þa súmyuk ga þéeb iñcaa baahcaagaða nakohdfa. [§] 4:14 4: 14 Médifrohat iñamaa na wo'eencaa Ísayíi ga 53: 3-4   * 4:17 4: 17 Galaat 3: 23 Ifiaa Pool wo'da þan wéri en an þuwaa ma kokohin þimooroomfa ki'as ga Nguuraa Kooh   † 4:26 4: 26 Betifii wo'u diida férí en Saaraa. Malkat Ínohlukoh 3: 12; 21: 2, 10   [◊] 4:27 4: 27 Malkat Ísayíi 54: 1.

³⁰ Wayee iñii yiida wo'see Abaraham bídussa ga Kéyítfaa an: «Kaalañaamii ya na kowukiigari, ndaga kowukii ñaamii jomoo kibok kilam na kowukii betifi enndii ñaamdfa^{*}.»?

³¹ Kon nak mbokcii, du enndii bitowu ñaam wayee du bitowu betifaa enndii ñaamdfa.

5

Watukat ki'enis ñaam

¹ Kiristaanii bégisinnnduu doonaa du laak haffuu kayoh-kayohfa. Kon nak, yégisat ga iñii dú amda ee kaa tookat kiñaam galukis ga dfookkúu.

² Súkúrukatt, mi Pool, mi wo"úu an: binaa dú eroh haffúu ga kigúrukkaa, iñii Kiristaanii tumi'túufa laakdoorúu jeriñ wíinoo.

³ Mi yii wo'iska ban an: béeñ baa eroh hafci ga kigúrukkaa, ya joman kitaabuk hen béeñ iñcii Waasii Móyiis nakoh kitumdfa.

⁴ Dú bii dú heeli ki'abu bifo' yijúwí' ga fíkkí Kooh, ga kitaabuk Waasii Móyiisfa, dú hégisinhaffuu na Kiristaanii ee dú meydohin haffuu ga yérmaandaa Kooh.

⁵ Dí bii dí géminda nak, Wayee yisela'i'yii yérí onndii kiyaakaa' an Kooh hayyií ki'aboh bifo' bjjúwí' ga fíkkí. Ee iñamaa yérí dí sek wa gaaw kilaak.

⁶ En ki'ena, binaa bo' en wíinoo na Yéesus Kiristaanaa, iñaa laak solufa enndii kigúruk, wala kigúrakkii. Iñaa laak solufa wérí en kilaak ngémaa teewohi tumeencaa taam na kiwaaroh.

⁷ Jaarii dú bëeteeda dii wa jekeeda moos! Bii pellúu ba, hoonoohharúu kitaabuk kayohfii?

⁸ Iñaa dú gëmlukohu yaama meyoohhii ga Kooh, yii bayyúu dú hay garifa.

⁹ Wo'uunun an «Molor kuun wijutuut, waa kaañohin, dooyin kikaañohi kuuncaa béeñca.»

¹⁰ Moona déy, mi abin yaakaa' garúu ndaga Ha'mudii. Mi ínohin an halaatciigaruu wóotirohanndii ga iñuma. Wayee baa aas ga duuyucúu, hícohha helciigarúuda, baa ya míñ ki'en tóoh, Kooh hayyií kisanjku'.

¹¹ Kon mbokcii, mi ga kihaffoo, enee an mi lis kijégíroh an kigúruk tumsataa, eneenaan mi hatalsoo ga kipes. Kon iñii tah ya mi hatalu ga kipessoo? Kikaankii Yéesus ga kuraanaa mi en kiyéegaloh ee ka newoo buwiida, kérí tahka.

¹² Buwiima jaahallúu ga iñamada, mi wo' man ba hanat ki'eem ga kigúruk doñ, wayee ba namat kigú' hen tóoh.

¹³ Dú nak mbokcii, Kooh bayinndúu, dú hay gari, en danaa dú laak haffuu. Wayee nak, kaa koorohat laakaa dú laak haffuu waama, dú pesi ga iñaa neñ kumuunndúu rek. Namat kiwaaroh hen, dú dimalohi ga dikaaantirúu.

¹⁴ En ki'ena, Waasii Móyiis, iñcii wa nakohdaa tóoh matin ga wo'eenii wiwóorí'wii wii: «Waaraa mooroomfu fodaa da fu waa' haffuda.»

¹⁵ Ee ban binaa dú tum fodii júu'cii ga égíriifa, dú dwowohi, dú ñamohi ga duuyucúunaa, inohat an dú aaw ga kiléehföhöh ga duuyucúu. Kon watukat iñamaa.

Ísat Helaa yisela'i'yaa kuliyük ga kipeskiigarúu

¹⁶ Iñii yii yérí mi yahhúu kiwo': Ísat Helii yisela'i'yii ya nii' kipeskiigarúu, en danaa, dú taabukoo neblaat-kumuunndúu.

¹⁷ En ki'ena, iñaa neñ kumuun bo'-súusús bokkii na iñaa Helaa yisela'i'yaa waa', ee iñaa Helaa yisela'i'yaa waa'da wóotirohin na iñaa neñ kumuun bo'-súusús. Kon nak iñcaa kanakcaa caama míñohsoo, en danaa, enoo an iñaa neñpúu béeñ dú mínndi kitum.

¹⁸ Binaa dú kuliyük' Helii yisela'i'yii ga kipeskiigarúunaa, Waasii Móyiis tükukisoorúu.

¹⁹ Leerin an baa taabuki neblaat-kumuun ga kipesci, tumi iñcii cii: kinjalaañuk; kibay halaat cisépí'i'; kifaanuk na baa en béeñ;

²⁰ kijaamuk koof; na kinaahuk, kimínohoo na mooroomfu, kiñaroh na ki'iñaan, ki'aylukoh, kiwaa' kiwéñi', kihégískoh, na kifa'doh,

²¹ kiféeh bo', kiliiluk ga ki'an na kiñam, kihäabin na enaama ciliis caa mandfa. Mi dweewerarúuka kiwo' ee mi yii wo'issúuka yii: buwaa enukoh iñcaamaadfa boksoo ga Nguuraa Kooh.

²² Wayee iñcii Helii yisela'i'yii lími ga bo'fa cérí en: kiwaaroh, kineñ keeñ, kilaak jam, kiteey, kijof, kilaak yérmaandi ga bo' na ki'en go';

²³ kimo' keeñ na kimín ki'abuk. Ee wóorin an iñcaama Waasii Móyiis sañngiica.

²⁴ Buwii en buu Yéesu Kiristaadfa apuunun ga kuraanaa kibo'kaagaba taabuki neblaat-kumuunda, na iñcaa cibóní'caa helfaa liki gadfa.

²⁵ En lak Helii yisela'i'yii yérí onnduu kipesaa du taaban ban ga iñaa ya waa'da.

²⁶ Kindamukoh hanat kilaak ga díkaantiruu: du Íisat kidiinjatoh, du iis ki'iñaadoh.

6

Ki'amsoh ga díkaantirúu

¹ Mbokcii, binaa bo' abu ga kitum iñaa joffiinaa, dú ñii dú taam na Helii yisela'i'yifa, dú ñeri jommbi kiboyukidoh ga kayoh, dú taam ga na teey. Ee dú, yaa en béeß watukat hafci, doonaa dú keenoo ban ga fi' Sneytaani.

² Dú, amsohat ga díkaantirúu kikorruk döfciigarúu. Fodaama, dú hay kimëti' kitum béeß iñii waasii* Kiristaanii nakohfa.

³ En ki'ena, binaa bo' tìk hafci kilaak solu ee lak ya enndii dara, ya dûk hafci.

⁴ Baa en béeß, malaksukohat iñcaa ya tumisa. Ya hot iñaa ya ndamukan ganaa, ya eemdochatka ga hafci, ya hanat kinatuk ga mooroombci.

⁵ Ndaga baa en béeß línan sasaagari.

⁶ Baa en na kijégiru Hewhewí'wii, warat baa jégi'tida ga béeß iñcaa ya laakdfa.

⁷ Ken hanattúu kidúk ga iñii yii: Kooh, ken yapoori. Ee iñaa bo' sokaa, píikanndi.

⁸ Baa fu sok iñaa neb kumuunfunaa, fu píikan iñaa neblaat-kumuun límdí bo'ða ee wéri en kikaan. Wayee baa fu sok iñaa Helii yisela'i'yii waa'danaa, fu píikan iñaa Helaa yisela'i'ya límdí bo'ða ee wéri en kipeskaa leehoo taa'ða.

⁹ Du hanat kiyówi' yahhuu ga kitum yijófi'. En ki'ena, binaa du am, du íissiinaa, wahtaa le'aa, du hay kipíik iñaa laakin jeriñ.

¹⁰ Kon wahtaa du míñka tóoh, leenaa du tumdat béeß iñaa jofin, wëñaa ga buwii du bok naña ngémda.

Dígalcií mëenjohda na këñi'cii

¹¹ Dú hotin bínciigoo, dii ca yakdfa, mi yérí bíncia na yahhoo.

¹² Buwaa gitínsirúu ga kigúrukdfa, ba heel kilaak teek ga duuy buwii. Iñaa ba niik rekdfa wéri en kihatalu ga kipesba binaa ba yéegaloh kikaankaa Kiristaanii ga kuraanaanaa.

¹³ En ki'ena, buwaama fa' ga kigúrukdfa, ba ga kihaffba sah taabukussii Waasii Móyíis. Ba waa' dú gúruk doonaa ba míñ kibakuk an ba tumlukohinndúu iñama ga faanndúu.

¹⁴ Mi ga kihaffoo, laakoo enaama yiliis yaa tahanndoo kibakuk, enndii kikaankaa Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ga kuraadanaa. Ka tahin bi iñci ga eldúnaada kaanin garoo ee mi kaanin ga iñci ga eldúnaada:

¹⁵ Yii gúrulin wala yii gúrulkii, iñamaa laakoo solu. Iñii laak soluda wéri en ki'en bo' yí'as.

¹⁶ Béeß buwii taabuk iñum mi wo' yuma, na béeß buwii en buu Kooh[†] en Isarayeelyiigarida, mi yii Kíimi'ba an: Kooh barkeelatba, onba jam.

¹⁷ Ee iñii aaw ga fíkiifa, ken hanattoo ki'ek coonu. En ki'ena, ñancii mi bay ga faanndoooda teewohin an mi sodaluuunun ndaga Yéesu.

¹⁸ Mbokcii, yérmaandaa Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu taabat narúu‡ béeßpúu. Aameen.

* 6:2 6: 2 Malkat 5: 14: «Waaraa mooroombfu fodaa daa fu waa' haffufda» † 6:16 6: 16 Isarayeelyaa Kooh ‡ 6:18
6: 18 na helciigarúu

Kéyítfii Pool bín Bu-teeraa Efeesda Wo'eencii lögís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool bin kerceencaa ga teeraa Efeesda. Wayee fa eemmbii ga bu-Efees rek. Pool wosohinfa bikerceen ga teeru ciyewin ga gohaa Aasií. Wii ya bín kékýtfiima lak ya yaa lagussa ga kasu ga Room. Teeraa Efees wéri wéñ kilaak solu ga béeb teerucaa bu-Room nguurukoh ga gohaa Aasiida. 'Bo' biyewin ga teeraama lögëyba enee kitoon. Ba tawahi'ta Koohyaagaba ba teek Artémis ga kiGerekfa kaan fímóri'. Artémis bu-Room teekki Janaa. Ba nataalla Artémis nataal beti. Bu-Efees karee kikíimi Kooh ga kaanfaama. Yaawúú'caa na kerceencaa karéerii daama kikíimi Kooh. Ga waa Pool boyuk Efees ga baawaagari wukanakwaa, ya yaa jégí' yaawúú'caa daamada dímaasaa en tööh. Pool boyukka lak ya minéerii kimaaní ga Efees wayee ya díngäba kihayis daama. Ga waa ya karis daama baawaagari wukaahaywaa, ya ennda daama tikiis taahay taa ya jégíree buwaa (Tumeen 19-20).

Iíii yii yéri Pool teeþpuu ga kékýtfi fii: Kooh ga kijofkaagari teewinnduu iñaa daakukee hen garuu. Wéri en an ya hay kihidíroh tööh iñcaa en ga dook na dii ga kakay ee Yéesu kiliyuk gaca. Ya tikkäga an kerceencaa jomin kijúwohu ba en wiñoo, laakoo yii an ya yaawúú', yii enndii yaawúú'. Seytaani yéri en baa ba jom nari kisagoh. Kon ba jom kitalbi ba béeb, ba boki kikíimi Kooh en danaa Seytaani wéñooða dooli. Ya wo'in ga daa yaal jom kiman na bëtici, daa oomaajom kiman na paamci na daa ñaam jom kiman na ha'-kaancida. Ya wo' an kerceencii jom ki'enu wiñoo na Kiristaanii.

Kéyítfii Pool bín bu-Efeesda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Kooroh ga Yéesu béeb buwii wiñoo ga fíkii Kooh (1: 3-3: 21)
- 3 - Ki'en wiñoo na Kiristaanii lími badukeen wi'as (paamun, kowu, súrga) (4: 1-6: 20)
- 4 - Tanjcoh (6: 21-24)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa ee Kooh yéri waa'ka. Mi yéri bínndúu Kéyítfii fii, du buwii ga teerii Efees en buu Kooh ee gëmuunun ga Yéesu Kiristaada.

² Mi yii kíim Kooh Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii ba barkeellúu, ba onndúu jam.

Iñcii cijóf'i'cii Kooh tumi' buwiigarida

³ Du kañat Kooh, yii en Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuuda. Ga dii du en wiñoo na Kiristaada, Kooh barkeelinnduu barkeelaa en béeb, waa Helaagari onnduu ee ca laak ga dookda.

⁴ Ya tanukinnduu du en wiñoo na Kiristaa, lak ya sakkië eldúna duum, en danaa du en bïbo' bïselä'i, baa laakoo sïk ga fíkici. Ga kiwa'a'kii ya waa'tuuda,

⁵ ya ammba kuméení' kitanukkuu du en bitowuci ee kooroh ga Yéesu Kiristaa. Iñaama yéri ya waaree ee yéri neþpi.

⁶ Kon nak, du kañatti ndaga kijofkiigari paafin iñaa en töohdfa: ya jofin garuu ee ya meekissiiruu dara ga ndaga dii du en wiñoo na Kowukiigari ya wéñ kikeehukdfa.

⁷ Ya kooroh ga iñfaa Kiristaa aamseeda, ya laassaruu, ya bayallaruu tooñcaa du tooñnjida. Fodaama, ya teewinnduu dii kijofkiigari hín kiyakdfa.

⁸ Kijofkiima, ya teewinnduuka bi dooyin sëk, ya sorin garuu kiñaañkaa meyoh gari, na ñan kilaak hel.

⁹ Ya oninnduu ki'ínoh iñaa ya waaree kitum, wa newinndi ee enee kúmpa garuuda. Iñaama, ya abeeri kuméení' ee ya koorohan ga Kiristaa ya tumwa.

¹⁰ Iñaama ya métiran ga wahtaa ya amfa, wéri en an béeb iñcii en ga asamaandfa, na béeb iñcii en ga kakayfiida ya hidírohca wiñoo ee Kiristaa en baa kiliyukcada.

¹¹ Waa dí enin wiñoo na Kiristaanii, dí laakin bák ga tööh iñcii Kooh díj heetiigarida. Kooh tanukeerii kuméení' fodaa ya nateeka kitumda. En ki'enaa, ya tumi iñaa en béeb fodaa ya natkada na daa ya waa'kada.

¹² Fodaama, dí bii dí en buwii deþ kilik yaakaa'ba ga Kiristaaniida, dí teewoh ndamii Kooh ga kipeskiigaríi.

¹³ Dú þan, ga waa dú kelohha wo'eenii wukayohwii, wii en Hewhewii winéwi'wii müsallúuda, dú gëmmba ga Kiristaanii ee Kooh tummba mandargaagari garúu. Mandargaama wëri en Helii yisela'i'yii ya dígoheeda.

¹⁴ Helii yisela'i'yii yëri en iñii Kooh ñeebpuu kiwa' ga bëeb iñcií ya faani'tuufa, bi ga daa du bëgískan say ga tóoh iñaa bonin. Kon du yekat ndamfa Kooh laakfa.

Pool Kíimi' kerceencii

¹⁵ Ga iñamaa, mi þan, mi kelohin ngémii dú laak ga Yéesu Ha'mudiifa, na þan dii dú hín kiwa' bëeb þuwii enu þuu Koohdfa.

¹⁶ Fodaama, mi dëk ga kigérëm Kooh garúu, ee saycaa mi kíim Kooh tóoh, helloo ka' garúu.

¹⁷ Mi yii kíim Kooh, yii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu; Paamudii liif na ndamfa, ya so'túu Helaagari onanndiu kíñaañ, wa teeþpúu Kooh ee tum bi dú ínohhi kayoh-kayohdfa.

¹⁸ Mi yii kíim ya léerí' helciigarúu doonaa dú ínoh yaakaarii dú laak ga bayii ya bayyúu ga hafcida. Dú ínoh þan alalii wiyaakwii laakoo ga fen ya faani' þuwii en buucida, dii wa hín kiyakdfa.

¹⁹ Ee dú ínoh þan dooliigari lëgëy ga duuycuu, du bii du gëm garida, dii wa hín kiyakdfa. Ya teewohha dooliigari wiyaakwiima ga daa iñaa wa mín hín kiyakdfa

²⁰ ga wii ya mili'si' Yéesu Kiristaa ga þuwaa kaaninda, ya bëwi'tari dook asamaan, yugi'tari, hanoh yah-ñaabaagari.

²¹ Daama, Kiristaa hanohfussa ga dook iñcií ga díkaanti dook na kakay, ca cii nguuruk, ca kaañukoo, ca laakin dooli ee ca toon doolifa. Ya hanohfussa ga dook bëeb teek, waa bo' míñ kibayohu. Iñamaa eemmbii doj ga jamaanii diima, wayee bi ga sah jamaanucaa yah kihayda.

²² Kooh erin Kiristaa kinguuruk ga dook iñaa en tóoh*, ee Kiristaaniima hanoh dook ga iñaa en tóohdfa, Kooh erimndi kikuliyuk ga jaangii.

²³ Jaangii wëri en faanfi Kiristaanii. Kiristaanii yii ga jaangii bi gomin ee Kooh yii garí þan bi gomin†.

2

Baa gëm ga Yéesu hay ki'en bo' yi'as

¹ Dú nak, kudewaa, dú enee þuwaa kaanin ga fíki Kooh ndaga tooñcaa dú tooñeeri ee dú dëkee ga kitum baakaa' rek.

² Ga duuy ificaama dú taabukee kipeskii kibóni'kii þuwii ga ēldúna enukohdfa. Dú kelohfee buurii kaañukoo ee nguuruk ga iñcií en ga díkaanti dook na kakayda. Buuriima yëri en helii wibóni'wii en na kilëgëy diima ga duuy þuwii saj kikelohi' Koohdfa.

³ Du bëebpuu, du bokee ga þuwaama þan. Waama, du pesee ga iñaa neb kumuunnduu, du tumi iñaa faannduu meekisoh na iñaa en ga helluu. Fodaama, ga daa du madeedfa, du enee þuwaa aylukaa Kooh jomee kikípuk ga dookba, fodaa þuwaamaa.

⁴ Kooh nak laakin yérmaandi wiyaak garuu, ee ya waa'tuu hen bi,

⁵ hídaa ga dii du enee þuwaa kaanin ndaga tooñcaa du tooñeeriða tóoh, ya onndaruu kipesis na Kiristaanii. Ee, kijofkii Kooh onndúu kimúc.

⁶ Du enin wiñnoo na Yéesu Kiristaa, Kooh miliñfinnduu nari ee ya oninnduu du bok kinguuruk nari ga dook asamaan.

⁷ Kooh tumin iñamaa doonaa ya teeþ þuwii ga jamaanucii hayanda daa yérmaandaagari hín ki'anj ee wa laakoo ga fenda. Kooh teewohinwa ga kijofkaa ya laak garuu ee kooroh ga Yéesu Kiristaada.

⁸ En ki'ena, kijofkaa Kooh kérí müsallúu kooroh ga dii dú gëmin garida. Iñamaa meyohhii garúu, Kooh yëri onndúuka.

⁹ Endii tumeenciigarúu tah iñamaa kilaak. Kon ken hanat ga kindamuk.

¹⁰ En ki'ena, Kooh yëri tummbuu ga dii du mandsa. Ya kooroh ga Yéesu Kiristaa, tumbaruu bifo' bi'as, en dñanaa kipeskiigaruu liif na tumeen cijóffi', caa ya waayuk garuu kumëen'i' doonaa du taabukca.

Kiristaanii tumin þuwii bëebba heet wíñnoo

* ^{1:22 1: 22} Ya tumin tóoh ga fildo kotcaagari. Mëdirohat na Kañcaa 8: 7 † ^{1:23 1: 23} Mëdirohu na Efes 4: 10, iñaa Kooh waaree ga Aadamafa, ya liifi' ēldúnada, Kiristaanii tuminwa na Helaagari yisela'i'ya gom ga bëeb þuwii gém garida.

¹¹ Ga iñama, dú bii dú límukohhia yaawúu'da, níindísukat iñaa dú enee kufewaada. Yaawúu'cii teekussúu haat, ba teekka hafba buwaa gúrakin, ee ba ay iñaama ga ku'enaama jijutuut jaa ba gó' ga faanba.

¹² Ga jamaanaama, dú inohéeríi Kiristaanii, dú bokéeríi ga bu-Isarayeel; dú enee sagac ga kifiliimunkaa Kooh pokohhee na heetiigari na ban iñcaa ya dígeewadfa. Dú laakéeríi yaaka' wíinoo ga kipessúu, ee dú inohéeríi Kooh, ga dii dú enee ga eldúnada.

¹³ Wayee diimada, dú bii dú úsaayeera Koohdfa, dú deeydohuunun ndaga dii dú enin wiinoo na Yéesu Kiristaa, kooroh ga nífaas Kiristaa aamseedaa.

¹⁴ Kiristaanii, ga kihafci, haydohfinnduu jam. Ya tuminnduu heet wíinoo: ennda yaawúu', ennda baa enndii yaawúu'. Ya nísin kisagohkaa dígee díkaantiruu ga wii ya eroh kumuunkaagarida.

¹⁵ Fodaama, ya kélëembíssaa Waasii Móyiis* ga iñcaa wa nakohi kitum na kitaabukfa. Ya hídirohha yaawúu' na baa enndii yaawúu', ba ennda bo' yíinoo yi'as gari, ee jam laakka.

¹⁶ Ya kooroh ga kikaankaagari ga kuraanaada, yaawúu' na baa enndii yaawúu', ya júwohirohhaba na Kooh; ya dúb'i'ta kisagoh ga díkaantiba, tummbaba ba en wíinoo.

¹⁷ Fodaama, Kiristaanii hayin eldúna kiyéegaloh hewhew jam garúu, dú bii dú úsaayee Koohdfa, hewhew jam ban ga buwii deeysee garida.

¹⁸ En ki'ena, dú béeepuu, ennda yaawúu', ennda baa enndii yaawúu', Yéesu Kiristaa oninnduu kimín kituuk ga fíkii Kooh kooroh ga Helii yisela'í'yii ee ya yíinooda.

¹⁹ Kon nak, dú bii dú enndii yaawúu'da, dú enissii sagac wala buwaa meyoh ín, wayee, dú en buwaa bok kidék na buwii enu buu Koohdfa, ee dú bok ga jawootii Kooh.

²⁰ Dú ekuunun ga tawahii yípu ga dook la'-atohiida, ee apotaac'iíi na seldiiga-Koohcii enussa la'-atohiima. Yéesu Kiristaa, ga kihafci, yérí en atoh-koñii tawahii.

²¹ Ya yérí on béeéb atohcii tawahii kitaaboh; tawahaa koluk, tuuk gík; ee wa ennda kaan fisela'í'faa Ha'mudii tuuki.

²² Dú ban, waa dú enin wiinoo na Ha'mudii, dú bokidohuunun ga tawahiiima, ee dú bérí en Kaanfiima Kooh kooroh ga Heliigari yisela'í'yii, dékka gafadsa.

3

Légéyaa Pool sasu kitumda

¹ Iñama tah, mi yii kími'túu Kooh, mi Pool, mi yii mi lagu ga kasu ga teekii Yéesu Kiristaa, ndaga légéyii mi en na kitum ga dzuuyécúu dú bii dú enndii yaawúu'da.

² Wóorin an dú kelohin iñaa aaw ga légéyii Kooh sassoo kiméti' ga dzuuyécúu ee kooroh ga kijofkaagarida.

³ Kooh teewinndoo, onndaroo ki'ínoh kúmpafaa meyoh garida. Iñama, laakin iñcaa mi laassúu ga kibín ga dook.

⁴ Binaa dú janccanaa dú hay ki'ínoh yen ga helii mi laak ga kúmpafii ga Kiristaaniida.

⁵ Ga jamaanucaa paafdfa, Kooh onéeríi bo'-súusúus ki'ínoh kúmpafaa, fodii dii ya hanfa kiteeb wati apotaac'iíigari bisela'í'bii na seldiigaciigari ee kooroh ga Helii yisela'í'yiiida.

⁶ Kúmpafaaferí en an, buwii enussii yaawúu'da bokidohuunun na yaawúu'cii ga iñcii cijóff'iíi Kooh faani' buwii en buucida, ba bokka ga faanfib fa fíinoo, ba bokin ban ga iñaa Kooh digoheeda. Iñaa tahkada wéri en ga dii ba enin wiinoo na Yéesu Kiristaa ga wii ba gém ga Hewhewii winéwi'wiida.

⁷ Hewhewii winéwi'wiíi wiima wéri Kooh, ga kijofkaagari, tummboo súrga kiyéegalohwa, ee ya mínlukohhoo iñama ga dooliigari mi bayda.

⁸ Mi wén kijututu ga béeéb buwii en buu Koohdfa. Moona déy, Kooh tanukinndoo kiyéegaloh, fodii hewhew, buwii enussii yaawúu'da alalii leehoo taa' meyoh ga Kiristaaniida.

⁹ Ya oninndoo fodaama kimeydoh fan ga béeéb buwii iñaa ya waayukeedaa, ya yii ya sak iñaa en tóohdfa. Ee iñama mos ki'en kúmpa ga béeéb.

¹⁰ Diimada nak, iñcii en ga asamaan, ca cii nguuruk ee ca kaañukooda, kooroh ga iñaa Kooh tumi' jaangiigarida, ca hotta kimma kiñaañkii meyoh ga Koohdfa ga dii ka hin ki'anjda.

¹¹ Kooh tumin iñama fodaaya nateeka kitum lak eldúna sakussii duum ee ya mëtirinwa kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

* 2:15 2: 15 Ga loo Waasii Móyiis, iñcaa wa jégiroh ee tawahi bo' yijúwi'da sagussii hen (Méccée 5: 17 na Room 3: 31), wayee ga daa wa amseedaa, Yéesu paafin da. Ken míñissii kikooroh gawa bi ya múc

¹² Kon waa du enin wiñoo na Yéesu Kiristaa ee du gëmin gari, du míñin kituuk ga fikii Kooh na hel widëli'.

¹³ Kéri tah, mi kíimmbúu, kaa halaatat ga coonucii mi en na kiday ndaga dú, bi tah dú yówi' yahhúu. Coonuciima lími'túu ndam kesi.

Pool kíimi' bwuwa gëm ga Yéesuifa

¹⁴ Ifñaama tah mi yii yi' ga fikii Kooh, Paamudii kikfimmbi,

¹⁵ ya yii ya en cosaanii béeb jawootciida: ennda ga asamaan, ennda ga kakayfii.

¹⁶ Kooh yewiniin ndam ee yéri laak iñaa en tóoh. Kon mi yii kíimmbi ya kooroh ga Heliigari yisela'i'yii, ya onndúu dooli wiyaak, waa yëgíscfan ngëmiigarúu.

¹⁷ Ee kooroh ga ngëmaamaa, Kiristaanii dëk ga keeñciigarúu, ndaga dii dú gëm garida. Yipat níil ga duuy kiwaaroh ee dú tawah kipessuu ga kiwaarohkiima ga dikantirúuda.

¹⁸ Fodaama, dú na béeb bwuwi en buu Koohdfa, dú guu'guuluk ga ki'ínoh dii kiwaarohkii Kiristaanii hín ki'an, kihoo', kika' dook na kihuutdfa.

¹⁹ Dú hay kimín ki'ínoh ban kiwaarohkiima paafin tóoh iñaa bo' míñ ki'ínohdfa; ee fodaama Kooh hay kigom garúu bi dú liif muut nari.

²⁰ Kooh, ga dooliigari en na kilégéy ga dñuyucuifa, míñ kitum iñaa paaf fúuf, tóoh iñaa cfu míñ kikíim wala sah iñaa du míñ kihalaat.

²¹ Ya laakat ndam ga tumeencii bwuwi ga jaangiida, ee ya laak ndam ga iñaa Yéesu Kiristaa tumdfa, ga jamaanaa míñ ki'en béeb, bi taa! Aameen.

4

Ki'en wiñoo ga Yéesu Kiristaa

¹ Kon mi yii mi lagu ga kasu ndaga kilégéyi' Ha'mudiifa, mi daassúu, kipeskiigarúu taaboh na kipeskii Kooh bayohhúuda.

² Dëkat ga kiyóoski' haffúu, mínat kifukoh na bwum, dú took kimúuñ. Baa en béeb tookat kimúuñ' mooroomici, taam na kiwaaroh.

³ Tumat tóoh bi, ga jamii akitohhúu yaa en béeb na mooroomicifa, dú am enii dú en wiñoo Helii yisela'i'yii onndúuifa.

⁴ Faanfii fa fiñoo, Helii yisela'i'yii ya yiñoo, fodaa daa ban wa wiñoo yaakaarii laak ga bayii Kooh bayyúuda.

⁵ Ha'mun yiñoo yéri laak, ngëm wiñoo wëri laak ee bëtisi' wiñoo wëri laak.

⁶ Kooh yiñoo yéri laak, ee yéri en Paamudii béeb bwuwi. Yéri hanoh béeb dook, ya tumeenciigari koorohi ga baa en béeb ee ya dëk ga béeb.

⁷ Wayee baa en béeb garuu laasin iñaa Kooh, ga kijofkaagari, onndicfa fodaa daa Kiristaa wa' yaa en béebda.

⁸ Kéri tah, bíduunun ga Këyitfaa ga loo Kiristaanii an:

«Ga wii ya en na kilap dook asamaanda

ya baydohin bifo' baa abuunun*

Ee ya warohha bwuwi iñcaa ya onohdfa.»†.

⁹ Kon wo'eenii wii an, ya lapin dook asamaanda, waa' ya kiwo'? Wëri en an ya ñeb kiyosuk hen bi ga dekataa wëñ kihuutdfa.

¹⁰ Baama yoosukeeda yéri lap, hanohha asamaancii dook doonaa ya gom ga iñaa en tóoh.

¹¹ Yéri on bwuwi: bii, ki'en apotaa'; fiñoo, ki'en sëldüiga-Kooh; fiñooobii, ki'en biyéegaloh Wo'eenii wiñewi'wii; fiñoo bilis, kinii' jawootii Kooh na ki'en bijégfroh.

¹² Ya oninba iñcaama kiwaayuk bwuwi en buu Koohdfa doonaa ba mëti' lëgëyaa ba tumi Kiristaaniiida ga kibaat kiyégisi' ngëmii bwuwi en faanfii Kiristaaniiifa.

¹³ Ee iñama, bi ga daa cfu béeþpuu du bokan ki'en wiñoo ga ngëmii na ban ki'ínoh Kowukii Kooh, bi ga daa du enan bwuwa matuunun, du le' ga daa cfu tuukan kot cimëti' fodii cii Kiristaanii.

¹⁴ Fodaama, du ensisoo tu'oomaa, taa baa koluk kijégfroh tóoh nookfa na wo'een-nof-moroocaa gëmlukohiba iñaa enndii kayoh, en fan gaal-loocaa dúscaa gek, uurisaa egisoohiye daa en béeþdfa.

¹⁵ Wayee du hay kiwo'i kayoh, taam na kiwaaroh ee du aawi kiyak bi, ga iñaa en tóoh, cfu madi na Kiristaanii en hafii jaangiida.

* 4:8 4: 8 Ya teewohha ndamaa ya laak ga bwuwa ya þanjfa; Malkat Koloos 2: 15. † 4:8 4: 8 Malkat ga Kañcaa 69: 19. Wo' ga ndamii Kooh laak dook bwuwi sagohu narifa.

¹⁶ Yéri en þii hídíroh béeþ þuwii, ba abohha wiinoo fodii cée'cii en ga faan aboh ga těpísciida. Fodaama, kiwaarohkaa laak ga dikaantibada onanþa kiwëñ kiyégis ga ngëm, binaa yaa en béeþ tum iñaa wa'tifanaa.

Kipeskii ki'askii ga Yéesu Kiristaadfa

¹⁷ Ifii yii yéri mi wo'"úu ee mi yii seedi'ka ga teekii Ha'mudii an: Dú jomissii kipes fodii yiifa'cii taabuki halaatciigaba laakoo hafdfa.

¹⁸ En ki'ena, helciigaba kúnuk hen. Ba bokkii ga kipeskii Kooh onohdfa ndaga ba inohoo dara ee ba súwin ga keeñ.

¹⁹ Ba laakoo kaci ga dara, ba taabuk kibonkaa en tóoh ee ba kapoo ga kitum iñaa moroo.

²⁰ Dú nak, enndii iñaa manda yéri dú jégíru ga loo Kiristaanii.

²¹ Man dú abin iñaa Yéesu wo' na iñaa ya jégírohda? Ee dú ínohin an kayoh.

²² Kon dú jomin kifoñ kipeskaa dú enukohee kufewaadfa. Badukeenaama hewi'in, ee iñcaa cibóni'caa wa meekisohda dúki bo' hen, yasohiri.

²³ Dú fíis Helaa Kooh ga kihafci ya onndúu kibay halaat ci'as,

²⁴ dú bay badukeen williis wi'as, waa Kooh tum garúu fodaa daa ya manda; en danaa, dú laak kipeskaa júwin, ee sela'in, kaa límuk ga kayohfii.

²⁵ Kon nak iñsat kiwo' saboh. Baa en béeþ garúu wo'at na mooroomci kayoh ndaga du béeþpuu dū en faan fiinoo.

²⁶ Binaa dú aylukkaa, leenaa watukat kikeen ga baakaa'; aylukkúu hanat kihowuk bi ga noh-soos.

²⁷ Kaa onat Sneytaani hal garúu.

²⁸ Baa lokeeranaa, ya iñsat kilok, ya anagohat, ya lègëy bi jof na kihafci; fodaama ya laak iñaa ya dímalohan þuwaa sooluk dímaldfa.

²⁹ Kaa meydohat wo'eencaa moroo ga kíuwrúu. Kiwo' na' kilaakaa, enat wo'eencaa jofin, caa laakin solu ga ki'on þuwii fiinoo kiyégis ga ngëmii, ee fodaama ca haydohi yijóó' ga þuwaa kelohicada.

³⁰ Kaa lèehfat keeñii Helii yisela'í'yii meyoh ga Koohdfa. En ki'ena, Heliima, Kooh yéri tummbi garuu, ya en mandarga bi ga besaa Kooh yahhúu kibégis ga béeþ iñaa bonin.

³¹ Kaa abat aylook, kaa tamohat, kaa aylukohat, kaa ñiarohat, kaa þasohat, meydohat kisoot ga dikaantirúu.

³² Baa en béeþ jofat ga mooroomci ee ya teefpi kimo' keeñ. Bayalohat ga dikaantirúu fodaa daa Kooh bayallúu ndaga díi dú en wiinoo na Kiristaaniida.

5

Dú jom kipes ga lee'laat

¹ Waa dú bérí en towutii Kooh keeñukdfa, guu'guulukat kon ga kitum fodaagari.

² Teewohat kiwaaroh ga kipeskiigarúu besaa en béeþ, fodii díi Kiristaanii waa'taruu, ya e'ta Kooh kumuunkaagari ndaga dufa. Ya erohhaka fodii sarah waa ték'i si hen ee ngetaa newin Kooh.

³ Dú bok ga heetii Kooh, kérí tah kifaanuk na baa en béeþ, kitum iñcaa moroo, caa mín ki'en tóoh, wala kisfiibuk iñaa en yuu mooroomfu, iñcaama jomoo sah ki'en wo'een ga díkaantirúu.

⁴ Jekkii þan dú meydoh ga kíuwrúu wo'eenca korukkii, wala wo'eencaa laakoo haf, wala wo'een-yéendah cisépí'i'. Namat kay kimeydoh wo'eencaa gérëmi Kooh.

⁵ Ee nak, ínohat dijóó' an þuwii faanuki na baa en béeþdfa, þuwii tumi iñaa morooda boksanndii ga nguuraa Kiristaa na Kooh. Þuwii gooñi tóoh ga haffbaða þan boksanndii ga ndaga man na þa jaamuki alalaa ba laakda.

⁶ Ken hanattúu kidúk na wo'eencaa laakoo haf. En ki'ena, iñcaama cérí tah aylukaa Kooh keeni ga dook þuwaa sañngi kikelohi'da.

⁷ Þuwaa man ða, kaa bokat naba dara.

⁸ Kufewaa, dú enee ga ñúus. Diimada, dú bii ga lee'laat ndaga dú enin wiinoo na Ha'mudii. Kon teewohat ga kipessúu an dú bii ga lee'laat.

⁹ En ki'ena, lee'laat wérí lími kijofkaa en tóoh, kijúþkaa en tóoh na kayohfaa en tóoh.

¹⁰ Kon nak guu'guulukat ga ki'ñoohsoh iñaa neþ Ha'mudii.

¹¹ Kaa bokat ga tumeencaa caama laakoo jeriñ, þuwaama enukohi ga ñúusda. Þuwaama sah namatþa kiwíiñ hen.

¹² En ki'ena, béeþ iñcaama þuwii tumi ga kakayfa nam ki'apoh kaci hen bi ken kaaññoo gaca sah kiwo'.

¹³ Wayee binaa ca teewohu fagaa, iñaa ca en kayoh-kayohdfa dal kimey lañ ga lee'laataa.

¹⁴ En ki'enaa, iñaa faanu ga lee'laat tööh en iñaa leerin. Kérí tah wo'u an: «Yúuduka, fu yii fu en na kineehdfa, kolukohaa ga leeloo buwii kaaninda, ee Kiristaanii hayyaa kiniit na lee'latiigari.»

¹⁵ Kon malkiskohbat bi jof ga dum dú en na kipesdfa: hanat ki'en fodii buwaa ñaañnjii, wayee enat fodii buwaa lak kiñañika meyoh ga Kooh.

¹⁶ Dú gaaw kitum tööh yijófi'ya Kooh onndúu kimín watida, ndaga jamaanii du enohdfa, buwii yewinin kitumi yibóni'.

¹⁷ Kon nak kaa enat dof wayee namat ki'ínoh iñii Ha'mudii waa' dú tumdfa.

¹⁸ Kaa laalat ga biiñ: iñaama yah kiyasoh kipeskiigarúu. Namat kilíifi na Helii yisala'i'yii.

¹⁹ Daasohat ga díkaantirúu, dú yeekefci Ha'mudii na béeëb keeñciirúu yeeek-kañ, yeebak, na béeëb yeeckaa Helii Kooh onndúu kiyeeek.

²⁰ Ga wahtaa en béeëb, na ga iñaa en tööh, gérëmat Kooh, Paamudii ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

²¹ Dú bii dú e' Yéesu Kiristaa cée'da, yaa en béeëb kelohdfat mooroomci.

Badukeen ga díkaanti beticcaa na yaalcaagaba

²² Dú beticci, kelohdfat yaalciigarúu fodii dii dú kelohi' Ha'mudiifa.

²³ En ki'enaa, yaal yérí kuliyük, betici taam ga, fodii dii Kiristaanii kuliyük ga jaangii en faanfigarida, ee ya yérí en Músalkaatii jaangii.

²⁴ Fodii dii jaangii kelohi' Kiristaanii, beticci jom kikelohi' biyalba fodaama ga iñaa en tööh.

²⁵ Dú yaalcii, waarat beticciigarúu fodii dii ban Kiristaanii waaree jaangii bi ya erohha kumuunkaagari ndaga wada.

²⁶ Ya tumin iñaama, kooroh ga müsú na Wo'eeniigari, kiséti'wa, wa en wuu Kooh.

²⁷ Ya waa' jaangii, ga fiküci, wa en jaangaa morin, waa setin wic, waa laakoo sük ee laakoo iñaa jekkii ga. Wayee wa sela', ee wa en waa laakoo dara iñaa bo' wo'an ga yibóni'.

²⁸ Fodaama ban, yaalcii jomin kiwaa' beticiigaba fodaam daa ba waa' faanbadfa. Yaal waa' beticinaa, lak ya waa' hafci.

²⁹ En ki'enaa, laakoo baa sañ faanfaagari. Ya namifa kiñémíri hen, ya toputu'ifa fodii dii ban Kiristaanii tumdi jaangiida.

³⁰ Ee dñ bérí en cée'cii faanfigari.

³¹ Bídunun an: «Kérí tah yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na betici, ee ba ñanak, ba en faan fiinoo»⁵.

³² Wo'eenuma enin kúmpa fiyaak. Ee mi wo' an kérí laak ga díkaanti Kiristaanii na jaangii.

³³ Moona ka laak fodaama garúu ban: yaalaa en béeëb waarat betici fodaam daa ya waa' hafci, ee ban betifaa en béeëb onat yaalci cée'.

6

Badukeen kowu ga díkaantici na paamci na eeci

¹ Dú oomaacii nak, fodii dii Ha'mudii nakohkada, kelohdfat bipaammbúu na bi'eewwúu. Iñaama nak yérí jof.

² Bídú ga Kéyítfaa an: «Kelohdfa paapu na eefu.» Iñaama yérí Kooh def ki'ebaloh kitum, waa taam na iñaa ya dígoh ga, wo' an:

³ «En danaa, kipesfu neñ ee fu hoo' kumuun ga éldúna»⁶.

⁴ Dú nak paamuncii, kaa témírat keeñci towutiigarúu, wayee koratba, dú jégírifa fodaam daa Ha'mudii waarohkada.

Badukeen ñaam na ha'munaagari.

⁵ Dú ñaamcii, kelohdfat ha'munaagarúu ga éldúnada. Niikatba, dú e'ba cée', taam na keeñ wiseti' fodii dii dú tumdi Kiristaanii.

⁶ Ka hanat ki'en ga daa ba malaki garúufa tah dñ tumi lègëyaagarúu, kiheel ndam bo'-súusúus. Wayee lègëyat fodii ñaam Kiristaanii, fodii baa eki keeñba tööh ga kitum iñaa Kooh waa'.

⁷ Tumat lègëyumgarúu na keeñ wisóosí'. Hanat ki'en fodii buwaa lègëyi' bo'-súusúus wayee enat fodii buwaa lègëyi' Ha'mudii.

⁸ Ínohat gaka an, yaa en béeþ garúu, ennda ñaam, ennda baa enndii ñaam, iñaa ya lëgëy ga yijoffi'da, yëri Ha'mudii ikanndi.

⁹ Dú nak, Ha'muncii ñaamcii, tumat fodaama ga díkaantirúu na ñaamcumgarúu. Kaa dígukatba. Dú ínohin an ennda dú, ennda ñaamciigarúu, dú bérí bok Ha'mun yinoo, yii en ga asamaanda ee béeþ bwuuii bérí hín ga filkíci.

Ganaaycii Kooh on kerceencii kiheñoh na Seytaanida

¹⁰ Ifii mi mëefjohhhúu kiwo'da yérí en an: Baatuukat dooli ga Ha'mudii, na ga doolii wiyaakwii en garida!

¹¹ Níkukat ganaaycii Kooh e'túufa tóohca, doonaa fíraa Seytaani waa'túu kiye'oh tóoh, dú têhhi tèc.

¹² Ndaga dufu heñohii na bo'-súusúus, wayee dufu heñoh na iñcii ga díkaanti dlook na kakay, ca cii nguuruk, ca kaañukoo, ee ca bay doolaa ga nguu'caa ga èldúnaanaama en ga ñúusdfa, na béeþ hel-nof-moroocii enu ga díkaanti dlook na kakayda.

¹³ Kérí tah nak, bewat ganaaycii Kooh e'túufa tóohca, en dñanaa, bescaa ciméeski'caa hayaa, dú míñ kitéh yibóni'yii heñohhhúufa. Ee dú heñoh bi ga siñdaanaa, dú lís kituuk tek.

¹⁴ Kon tuukat tek! Bewat kayohfii dú pækírukfa ndíñ ee dú béeþ kijúþ, dú tumfa kúltí-pewiñfaa dú ekukan kiheñohneeda.

¹⁵ Bewat kikaantukohkii ga kiyéegaloh Hewhew winéwi'wii onohi jamfa, dú ekukwa fodii ñafa' ga kotciigarúu.

¹⁶ Wahtaa en béeþ na daa en béeþ, bewat ngëmii dú laak ga Yéesufa, wa en iñaa dú yímohan bescii abin kiwii; cii sépí'i'-ga-nofii weesiriuufa.

¹⁷ Bewat ban kimúckii, dú ekukwa fodii baanu-pewiñ ga hafciigarúu ee dú béeþ wo'eenii Kooh, wa en kalabfii Helii yisela'i'yii.

Pool nakoh kikúum Kooh

¹⁸ Ga wahtaa en béeþ, kíimat Kooh ga iñaa en béeþ, dú dímalukiri kooroh ga Helii yisela'i'yii. Kaa neehat ee dëkat ga iñaama, dú kiimdfi béeþ bwuuii enu buu Koohfa.

¹⁹ Kíimfattoo Kooh bñan, doonaa saycaa mi lëgis kúuwroo kiwo' tóoh, ya onndoo wo'eencaa mi jom kiwo'da ee mi kaañ kiyéegaloh kúmpafii en ga Hewhewii winéwi'wiida.

²⁰ Mi enin baa Kooh wos kiyéegaloh Hewhewiima, luu enee an mi yii ga kasu. Kon kíimfattoo bi mi kaañwa kiyéegaloh fodaa daa mi jomka kitumda.

Tanjoh

²¹⁻²² Mi yii wosohhhúu Tísík, ya wo'"úu tóoh iñii mi enukoh diifa na iñii mi tumfa. Ya mbok-kerceen, yaa mi waarin lool ee ya yii tum dijúwi' lëgëyii Ha'mudii nakohda. Ya hayyúu kiwo' iñaa aaw garii dii, ee ya dëlí' keefñjúu.

²³ Kon mi yii kíim Kooh Paamudii ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii, ba on béeþ mbok-kerceencii jam. Ba onndúu kiwaaroh yaa en béeþ na mooroomci, taam na kigëm ga Yéesu.

²⁴ Mi yii kíim Kooh barkeel béeþ bwuuii waaruunun Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, ee kiwaarohkaagaba kaama laakoo koocfa.

Kéyítfii Pool bín Bu-teeraa Filiipda Wo'eencii lègís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool bín kerceencaa ga teeraa Filiipda. Pool ga baawaagari wukanakwaa jangatta Hewhewii winéwi'wii ga teeraama bi bo' biyewin daama gémussa ga Yéesu. (Tumeen 16: 11-40). Ga waa Pool lagu ga kasu ndaga lègøyii Ha'mudii, bu-teeraa Filiip négírohussa kopa'. Ba wossa bo' gaba, ya teeku Epaforodít kibayi' Pool iñaa ba négírohfa. Pool bínnda kéyítfii fil ga jamaanaama kigérëmbä, ee ba ínoh ban an ya hotin iñaa ba tumdfa. Ya daassaba ban kiyégis gik ga ngëmaagaba, ba watuk kitaabuk bwuwaajégirohi iñaa taabohhhii na iñaa Kooh nakohdfa. Ee fodaama ba en wíinoo na Koohdfa, ba enatdfa wíinoo ga díkaantiba ban.

Kéyítfii Pool bín bu-teeraa Filiipda tifidh anee:

- 1 - Kéndoh (1: 1-2)
- 2 - Pool gérëm Kooh ga kerceencaa ga teeraa Filiipda (1: 3-11)
- 3 - Kipes fodii Kiristaanii (1: 12-30)
- 4 - Pool daas kerceencaa ga Filiipda kiyóoski' haffba fodii Kiristaanii (2: 1-18)
- 5 - Pool wo' na bu-teeraa Filiip ga loo Tímotée na Epaforodít (2: 19-30)
- 6 - Kiheel kinebloh Kooh Kérí laak solu (3: 1-4: 9)
- 7 - Pool gérëmmba bu-Filiip (4: 10-20)
- 8 - Tañkoh (4: 21-23)

Kéndoh

¹ Mi Pool na Tímotée, dí, súrgacii Yéesu Kiristaa, dí bérí bínndúu kékéyítfii fii, dú béeþpúu dú bii dú en buu Kooh, dú dék teerum Filiip ee dú en wiinoo na Yéesu Kiristaadca; dú na bwuwum kuliuyuk ga jaangiiifa na bii amdohba ga lègøyiiifa.

² Mi yii kiim Kooh Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu, ba barkeellúu, ba onndúu jam.

Pool gérëm Kooh ga kerceencaa ga teeraa Filiip

³ Saycaa heliigoo ka' garúu téóoh, mi gérëm Koohyii mi gémdfa.

⁴ Ee saycaa mi kiími'túu Kooh téóoh, mi taabi ga na keeñ wisóosi',

⁵ ndaga dú amdohinndoo dijóffi' ga kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii, aboh ga besaa dú aas ga ngëmiifa bi ga wati.

⁶ Iñii yii wóorinndoo: Kooh, yii dalin kitum lègøyii wíjóffi' wii wiima ga cnuuyucúuifa haywa kitumi bi ga daa wa matan ga béríinaa Yéesu Kiristaa haysanda.

⁷ Binaa dú béeþpúu, mi halaat iftuma garúunaa, mi éldohhii ndaga mi ekinndúu ga keeñiigoo. En ki'ena, dú abin ga lègøyii Kooh sassoo kitumdfa, ee dú béeþpúu dú hotin kijofkiigari ya laak garuudaa. Dú bii tumka, hídaa díi mi en ga kasuda, ee dú bii tumka ga díi mi lebiroh kituuki' Hewhewii winéwi'wii, mi yaa jangatwa ga daa mi wéñ kimínda.

⁸ Ehee! Béeþpúu, mi waarinndúu lool fodii díi Yéesu Kiristaa waa'tuufa. Ee iñaama Kooh ínohin an kayoh.

⁹ Iñii yii, yéri mí kiími'túu Kooh: Mi kiim kiwaarohkii en ga keeñjúuda wéñ kiyak, aaw fíkkii, dú wéñ ki'ínoh kayoh-kayohdfa, ee dú míñ ki'ínohsoh iñaa en téóoh.

¹⁰ Fodaama, dú hay kimín ki'ínoh iñaa gëndfa, doonaa béríinaa Kiristaanii hayisanda, dú en bifo' biséti', ee ken laakoo iñaa ya wo'an garúu yibóni'.

¹¹ Kipeskiigarúu, kooroh ga Yéesu Kiristaa, ka líif na tumeen cijúwi', caa ndaman Kooh ee ca kañiri.

Kipes fodii Kiristaanii

¹² Mbokcii, mi waa' dú ínoh an iñii dalloodfa nam ki'on Hewhewii winéwi'wii kibaat kisíw.

¹³ Karin sah bi béeþ soldaa'cii watuki kaanfii gúwernée'fa na béeþ buwii bínnoo ínohuunun diimaan an kisúrga'uk ga Kiristaanii tah mi lagu ga kasu.

¹⁴ Ee iñii wéñ kiyewin ga mbok-kerceenciifa, daa ba hotee an mi laguunun ga kasu, ba wéñjaan kí'am Ha'mudii, ee iñaama baattaba fit bi ba bii yéegaloh wo'eenii Kooh ee ba niikoo dara ga.

¹⁵ Laakin gaba nak ee kayoh, bwuwaajégirohi iñaa taabohhhii na iñaa Kooh nakohdfa. Búinoo nak, bii jangat ee ba tumka na keeñ wiséti'.

¹⁶ Buwii mi mëeñjoh kiwo' bii taabu ga na kiwaaroh. Ba ínohin an Kooh yérí sassoo kilebiroh kituuki' Hewhewii winéwí'wii.

¹⁷ Buwii mi dëb kiwo'da nak, enndii keeñ wiséti' ekfa ga, wayee ña heel kinookoh donj. Ba halaat fodaama kibaattuo coonu ga dii mi en ga kasufa.

¹⁸ Iñaama ba tum ga helbadfa, waa wa jof, waa wa jofffi tóoh, dara bíttiiroo ga! Iñii laak soluda wérí en an Kiristaanii yii yéegalohu; mi yii nebluk ga ee mi hay ña kiwëñ kinebluk ga.

¹⁹ En ki'ena, wóorinndoo híl an iñcii mi dayfa onanndoo kimúc ndaga kímcii dú kímidroo Koohfa na ñan amfohii Helii Yéesu Kiristaa amfohirooda.

²⁰ Mi abin yaakaa' wiyégísi' an mi kaci'anndii múk ga fikii Kooh. Hanaa kay, ennda diimadfa ee bi taa', waa mi kaan waa mi pes, mi laakan hel widéli', ee fodaama mi hay kiteewoh kiyakkii ndamii Kiristaanii ga béeb kipeskiigoo.

²¹ En ki'ena, mi ga kihaffoo, Kiristaanii en kipeskiigoo ee kikaan faatanndoo hen.

²² Ee en lak mi lís kipesaa, mi míñ kibaat kilaak jeriñ, kon mi jom ya kitanuk?

²³ Mi nak, mi laak hel kanak: mi waarin kimeyoh ga kipeskii kii, mi ennee na Kiristaa. Iñaama yérí gën garoo fúuf.

²⁴ Wayee iñaa wén kilaak soluda wérí en mi tes ga éldúna ndaga dú.

²⁵ Iñaama wóorinndoo ee mi ínohin an mi hay kites, mi en narúu dú béeþpúu ki'amfohhúu doonaa dú aaw fikii ga ngémii, ee keeñnjúu soos ga ngémii dú laakfa.

²⁶ Fodaama, binaa mi hayis garüuna, dú hay kibaat kindamukoh Yéesu Kiristaa ndaga mi.

²⁷ Ga iñaa míñ kilaak tóoh, pesat fodii dii Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Kiristaa nakoh kada. En danaa, waa mi hayyúu kiaaknee, waa mi en diliis tóoh, mi hay kimín kikeloh an dú bokin hel ee dú bokin fit wiñoo kilebiroh kituuki' ngémii Hewhewii winéwí'wii haydohfa.

²⁸ Mi hay kikeloh ñan an dú niikoo buwii heñohirúufa. Iñaama nak hayba kiteeb an ba aaw ga kisanju'uk, teeþba ñan an dú, dú aaw ga kimúc. Ee iñaa meyoh ga Kooh.

²⁹ En ki'ena, Kooh yérí onndúu, eemmbii rek ga kigém ga Kiristaanii, wayee bi ga kitook kisodala ndaga Kiristaanii.

³⁰ Fodaama, dú naroo, dú béeþ bok lebirii, wa wiñoo ee wa wérí dú hotee mi lebirohee kufewaa ee wérí dú keloh mi lís lebiroh.

2

Kiristaanii yóoskídín hafci, Kooh bëwi'tari

¹ Man enii dú en wiñoo na Kiristaaniifa dëldin hellíu ga tóoh, kiwaakii ya waa'túuda daasin keeñnjúu ee Helii yisela'i'yii oninndúu kitaaboh, yaa en béeþ waa' mooroombci, laak yérmaandi gari.

² Kon júwohat ga díkaantirúu, dú waaro, dú bok hel, dú bok halaat. En danaa, keeñnjoo soos seb.

³ Kaa tumat dara kiheel kikuliyuk ñimooroombíu wala kiheel ndamaa enndii tú, wayee namat haffúu kiyóoski' hen, baa en béeþ tilk mooroombci daa paafin daa ya tilk hafciifa.

⁴ Kaa eemat rek ga kiheel iñaa gën garúu, yaa en béeþ halaatat ga iñaa gën ga mooroombci ñan.

⁵ Bayat badukeenaa man na waa Yéesu Kiristaa teeweerúufa.

⁶ Ya mos ki'en Kooh wayee ya mosoo kinookuk kihín na Kooh.

⁷ Wayee ya nammiba kifoñ na kihafci tóoh iñaa ya laakeeda, ya tummba hafci súrga.

Ya mannda na buwii, ee baa hotti tóoh, ínoh an ya bay faan bo'-súusús.

⁸ Ya yóoski'ta hafci, ya teewohha kikelohi' Kooh bi ga kikaan, kikaan sah ga kuraanaa.

⁹ Kéri tah, Kooh bëwi'tari, ya hanohha béeþ dfook, ya e'tari teek waa wén kiyak teekoo teek.

¹⁰ En danaa, ga teekii Yéesu Kiristaa, béeþ bok kiyí' ga fíkíici, ennda ga asamaan, ennda ga kakayfii, ennda ga fíldoo kakayfii,

¹¹ ee yaa en béeþ meydoh ga kúuwci an Yéesu Kiristaa yérí en Ha'mudii. Fodaama, Kooh, Paamudii laak Ndam.

Sasii kerceencii

¹² Kon nak, dú bii mi keeñukinsa, dú bii saycaa en tóoh dú kelohfeeraroo, ga waa mi en narúuda, wénattoo kikelohi' watí, hídaa ga dii mi enissii narúuda tóoh. Légeyat kiteewoh an dú múnin, taam na kiniik Kooh, na ki'e'ti cée' wiyaak.

¹³ En ki'ena, Kooh yérí légeyi ga fuuyucúu, ki'onndúu kimín kiwa' na kitum iñaa taaboh na iñii ya natfa.

¹⁴ Iñaa dú tum tóoh nak, kaa taabat ga na kicapatuk wala kiñña'sukoh.

¹⁵ En danaa, dú laakoo sík, dú set wic, dú en bítowu Kooh taa laakoo dara iñaa bo' wo'an gaba yibóni' ee dú kíndohsso ga buwii ga eldúna júwussii ee ba bíbo' bíbóni'da.

¹⁶ Dú jom kimelic ga dhuuy buwii fodii dii olcii melici ga asamaandfa, dú haydohi'ba Wo'eenii onohi kipesfa. Binaa dú tum iñaamanaa, mi hayyúu kiñín kindamukoh, bérinnaa Kiristaanii hayisanda. Ee iñaama hay kiteewoh an iñii mi dayfa na iñcii mi sonda enndii sooy.

¹⁷ Luu enee an mi apsan hen, ñifigoo aamuk doonaa ngémii dú laak ga Koohdfa mat, ee mi man na anah waa akitohu na sarah waa tumdu Kooh, mi neblukin ga iñaama ee mi nebluk ga narúu dú béeþpúu.

¹⁸ Dú ban, neblukat fodaama ee dú bok naroo kineþluk.

Pool wo' na bu-teeraa Filiip ga loo Tímotée na Epaforodít

¹⁹ Mi abin yaakaa' kiwosohhúu Tímotée ga iñaa maañanndii, neb Yéesu, Ha'mudiinaa. En danaa helloo míñ kidal ga iñaa ya yahhoo kibéestí' ga loorúufa.

²⁰ Enndii Tímotéenaa, mi laakoo ken dii baa bok naroo kibítuk na kihalaati garíu.

²¹ Bii tesda tóohfa, haffa wéñba kibít loo Yéesu Kiristaa.

²² Dú ga kihaffúu, dú ínohn an Tímotée teewohin dii ya hín ki'am bi yégisin ga lègëyii kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii ee ya taabin naroo ga fodii kowu na paamci.

²³ Kon, yéri mi am yaakaa' kiwossi garúu, mi laaki iñaa lee'too ga iñii mi enukohdfanaa.

²⁴ Ee mi abin yaakaa' wiyégísi' an Ha'mudii hayyoo ki'on, mi hayyúu kiwaaknee, mi ban, ga iñaa maañanndii.

²⁵ Mi abin an mi jominndúu kiwosohis Epaforodít, mbok-kerceeniigaruu, yii mi bok nari ga lègëyii na lebirii kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii, ee dú woseeri garoo kihaydohi'too iñaa mi dímalukohanda.

²⁶ Ya waarin lool kihotissúu dú béeþpúu ee dii dú kelohin an ya díukoolee henda, bítinni bi hépin.

²⁷ En ki'enaa, ya díukooleera bi ya deeyca kikaan. Wayee, Kooh laakka yérmaandi gari. Ee ya yérëmmbiiri hançi donj, wayee bi ga mi ban, doonaa keefinjoo leehoo lool.

²⁸ Kéri tah, mi wosohhúuri ga iñaa wéñ kigaaw doonaa dú hottinaa keeñnjúu soos ee mi ga kihaffoo helloo míñ kidal.

²⁹ Kon binaa ya hayaa, toput'atti na keeñ wisóosi' ee dú abohhi fodii mbok-kerceen ga Ha'mudii. Buwum fodum garida dú jominba k'i'e' cée'.

³⁰ Tesee ga jutuut ya kaan ndaga kilégéyi' Kiristaanii tahka, ee ya tooneera kumuunkaagari ga wii ya haydohi'too dímalaa, dú ga kihaffúu, dú minéeríiroowa kihaydohi'da.

3

Ki'ínoh Yéesu Kiristaa kérí laak solu

¹ Ee diimada mbokci, neblukat ga enii dú en wiinoo na Ha'mudiifa. Kiwo'issúu iñaama ga bín enndii coonu garoo, ee garúu, iñaama yéri wéñ kiwóo'.

² Watukat haffiu ga baay-baacyi*, ga buwiima jégírohi sabohdfa na bii gítinohi an kigúruk bok ga kijaamuk Koohdfa.

³ En ki'enaa, duf, duf bérí tum kigúrukki kukayohkii, enndiiba. Du jaamuki Kooh, kooroh ga Heliigari ee du ndamukohi Yéesu Kiristaa. Du líkkii yaakaa'tuu ga bo'-súsúus.

⁴ Moona déy, mi ban mi míneera kilík yaakaa'too ga fodaama. En an laakin baa fooj an ya míñ kilík yaakaa'cii ga bo'aa, mi jommbika kiwéñ kiñín.

⁵ Mi gúru ga besaa wiyitnakaahaywaa mi límohuda. Mi bok ga heetii Isarayeel, ga níllaa Beesamee. Mi iñii Ebérée ee mi kowu Ebérée. En ga loo kitaabuk Waasii Móyíisa, mi enee Férísiyeen.

⁶ Mi kaantukohhee ga hen bi mi ennda kihatal kerceencii ga kipesfa. En ga loo kitaabuk iñii Waasii Móyíis nakohdfanaa, laakéerii dara iñaa mi deen ga, mi taabukeewa hen ga tóoh.

⁷ Mi abee an iñcaama laakcfinndoo jeriñ, wayee diimada, mi hotohca sooy ndaga Yéesu Kiristaa.

⁸ Ee sah eemmbii ga iñcumáa donj. Iñaa en béeþ mi abohhi sooy ndaga iñii wéñ kijof ga tóoh ee wéri en ki'ínoh Yéesu Kiristaa Ha'mudiigoodfa. Ya yéri tah mi foñin tóoh. Iñcaama tóohca, mi aaminca caluus doonaa mi míñ kilaak Kiristaanii,

* 3:2 3: 2 Yaawúu'caa baysee buwaa enndii yaawúu'fa baay-baay. Pool, dii, ikfa wo'eñaama ga dii ba bérí cal kiñayu fodaamada

⁹ ee mi en wiinoo nari bi en sejis. Mi séentukissii ki'en bo' yijúwi', kooroh ga kitaabuk Waasii Móyís: kigém ga Kiristaanii kérí onndoo kijúb. Kijúb meyoh ga Kooh ee Kooh oniwa baa gém gari.

¹⁰ Iñii mi waa' ga keeñnjooda wérí en ki'ínoh Kiristaanii, mi ínoh doolaa mlísíti ga buwaa kaaninda, mi day coonucaa ya dayda, mi man nari bi ga kikaankaagari.

¹¹ En danaa, mi míin kiyaakaa' kimílis ga buwaa kaaninda.

Kifool aaw dile'aa'daa

¹² Mi wo'ii an mi foolin bi ga dile'aa'dii haat, wala an mi laakkissii sík. Wayee nak mi yii lís kifool doonaa mi míin kilaas neehalaa, ndaga mi ga kihaffoo, Yéesu Kiristaa laasinndoo kuméen'i.

¹³ Mbokcii, mi fooñngii múk an mi laasinwa niip. Enaama yíinoo don yérí bíttoo wati: mi nísin ga helloo iñaa paafinda, mi yii éewrukka ga iñii hay ga fíkiida.

¹⁴ Fodaama, mi yii lís kifool bi mi le' daa mi laasohan neehalaa Kooh faani'tuu ga asamaan ee ya bayohhuu ga hafci, kooroh ga Yéesu Kiristaada.

¹⁵ Kon béeëppuu, du bii du laakkissii síkfa, du bokat halaat ga iñuma. Wayee laak buwaa bay halaataad wóotiroh na iñumanaaa, Kooh ga kihafci hayyuwa kiléerí.

¹⁶ Daa ka míin ki'en tóoh, du lisat kitaabuk waasiidu abee bi ga watifa.

¹⁷ Mbokcii, béeëppuu tumat fodigoo! Dí teewinndúu daa jom ki'enda. Kon yípat hassúu ga buwaa taabuk iñaa dí teewoh yaama.

¹⁸ En ki'ena, mi yewininndúuka kiwo', ee mi yii wo'issúuka bi mi yii koduk ga sah: yewinin buwaa sagoh na kikeloh iñaa aaw ga loo kikaankaa Kiristaa ga kuraanaada.

¹⁹ Buwiima yah kiméenjoh ga kisanjku', ndaga lookciigaba cérí ba tum Koohyiigaba, ba ndamukoh iñcií jomeebaa ki'ap kacida ee ba lík helba ga enaama ēldúna don.

²⁰ Du nak, du bok ga bu-asamaan ee du bii sek Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu meyoh asamaan hayyuu kimúsal.

²¹ Binaa ya hayisaa, ya hay kisúpít faanfiigaruu laakoo doolifa, fa man na faanfiigari laakin ndamda, kooroh ga doolaagari tah iñaa en tóoh tooki'tarida.

4

Iñcií Pool dígal bu-Filiipda

¹ Kon, dú mbokciigoo mi keeñukdfa, mi doorukinndúu bi hépin. Dú béri sóosi' keeñnjoo ee mi ndamukohirúu. Kon, dú filiiimunciigoo, dékät ki'am bi yégis ga Ha'mudii fodaama.

² Fu Ewidí, na fu Sintiik, bokat halaat dú en wiinoo ga Ha'mudii.

³ Fu ban, fu yii fu bok ki'am wiinoo naroo ga légéyiida*, mi kíimmbaa, amföhah beticum banak buma. En ki'ena, ba taabin naroo ga lebirii kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii, mi na Kiliimaa na buwaa bínino taabu naroo ga légéyi ee Kooh bídin teekcaagaba ga keyítfaa buwaa laak kipeskaa leehoodaa[◊].

⁴ Dékät kinebluk ga ki'en wiinoo na Ha'mudii. Mi wo'issúuka, neblukat!

⁵ Teewohat kijoffuu ga béeëp ndaga kihayiskii Ha'mudii deeyin.

⁶ Kaa jaahli'at ga dara, wayee ga iñaa en tóoh, wo'at Kooh sooliciigarúu, dú kíimiri, dú dímalukiri ee ban dú gérémiri.

⁷ Fodaama, jamii Kooh paafin kiñaañ bo'-súusúusfa hay kiníi' keeñciigaruu na halaatiçigaruu ca éewruk ga Yéesu Kiristaa.

⁸ Ee diimada mbokcii, iñii yii yérí mi wo'úu: líkat hellúu ga iñaa en kayoh, iñaa cal ki'e' cée', iñaa júwin, iñaa setin, iñaa calin kiwaa', iñaa bo' míin kitook, iñaa jekin na iñaa calin kigérém.

⁹ Kon, tumat iñaa dú yoodohhi garoo, iñaa dú bëwoh garoo, iñaa dú keloh garoo na iñaa dú hot garooda. En danaa, Kooh yii onohi jamda, hay narúu kitaam.

Pool gérém bu-Filiip ga iñcaa ba onndida

¹⁰ Keeñnjoo soosin lool ga Ha'mudii ga dii dú teewohin an dú foñin hellúu garooda. Mi ínohin an hellúu eneera ga wayee hal laakéerí hen.

¹¹ Enndii an mi laak sooli ga yen tah mi wo'úu iñuma. En ki'ena, iñii mi yoonda wérí en an, waa mi laak yen, waa mi laakkii dara, keeñnjoo soosin.

¹² Mi míin kipes ga kiñak, mi míin kipes ga kilaak. Ga iñaa en tóoh, ga daa en tóoh, keeñnjoo pookin ga kikap na kiyaaf, ga kiyéwini' na kijutuuti'.

* 4:3 4: 3 «Fu bok ki'am wiinoo naroo ga légéyi»: Wo'eeniima ga lak kiGerek bídu fodii «Sysygos» míin báñan ki'en teek bo'-súusúus, Súsúgos. Ken ínohhoo ati Pool wo' na baa yaama, wala fodii rek bo' yiliis yaa míin ki'en tóoh ee bok nari ga légéyaa ya en na kitumda. [◊] 4:3 4: 3 Malkat Ínohlukoh 3: 5.

¹³ Mi mínin kitapukoh na coonufaa en tóoh ndaga doolii Kiristaanii onirooda.

¹⁴ Daa ka míñ kiman tóoh, dú tumin yijóffí' ga dii dú tuukukinndoo ga coonucii mi enukohdfa.

¹⁵ Dú bu-Filiip, dú ga kihaffúu, dú ínohin gaka an, ga wii mi meyoh gohaa Maseduwaan ee lak mi han kidal kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wiida, laakkii jaangu wíinoo waa tookkoo ki'amdfoh ga héelis enndii wiirúu dogaa.

¹⁶ Ga wii mi en ga gohaa Tesaloníkfa sah, dú wosohinndoo dímal kipay sooliciigoo ee enndii waas kíinoo donj.

¹⁷ Enndii an mi heel kilaas dímal garúu, wayee mi heel Kooh barkeellúu ee neehalaagarúu wéñ kihoom.

¹⁸ Mi laasin ga tóoh iñaa dú wosoheeroofa ee sah wa hépin. Dii en dii mi laakin tóoh iñii mi soolukda ndaga Epaforodit haydohdfinndoo iñcaa dú onohdfa. Iñcii dú onohdfa man garoo fodii nget cíuraay winéwí', sarah, waa Kooh tookin ee wa newinndi*.

¹⁹ Koohyiigoo nak laakin alalaa leehoo taa', waa teewoh ndamaagari, ee kooroh ga Yéesu Kiristaa, ya hay kipay sooliciigarúu béeëbca.

²⁰ Ndam aawat ga Kooh, Paamudiigaruu bi taa'! Aameen.

Tankoh

²¹ Kéñí'cfattoo béeëb bwum enu buu Kooh duma ee enu wíinoo na Yéesu Kiristaada. Mbok-kerceencii enu naroo diifa, bii kéñí'túu ga.

²² Béeëb bwuii enu buu Kooh diifa, bii kéñí'túu ga, wéñaa ga bii lègëyi' buu' Sesaa'da[†].

²³ Mi yii Kíim Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ya barkeellúu béeëbpúu.

* **4:18 4: 18** Malkat Efées 5: 2.   † **4:22 4: 22** Mèdïrohat na 1: 13.

Këyítfii Pool bín Bu-teeraa Koloosda Wo'eencii lègís Këyítfiida

Këyítfii fii férí Pool bín kerceencaa ga Koloosda. Ya mosoo kika' daama, wayee ya wo'uunun an buwaa daamada abuunun bi yégisin ga ngëmaagaba ga Yéesuda. Epaferaaas yaa taabi na Poolda yérí yéegaloh Hewhewii winéwi' wii daama.

Ga tíkistaa tik gada, laakka bìbo' baa ka' Koloos, ba baa jégíroh daama iñaa taabohhii na iñaa Epaferaaas jégíreeba ga loo Hewhewii winéwi'wii. Buwaama jégíreeba an ba waa' Kooh músalbanaa, ba jomin kijaamuk malaakacii, ba jaamuki enaamacii cidóoyí-waa'cii wéñi buwii doolidaa. Ba nakeeba ñan kigúruk ee ba wo'eeba an laakin iñcaa tabin kiñnam.

Epaferaaas ka'ta ga Pool ga Room lak yaama yaa ga kasu, ya wo'"arika. Daa Pool kelohee iñamaa, ya dallaba kibín këyít kit'ínohlukohfa an kigém ga Yéesu Kiristaa kérí en iñaa onanba kimúcda.

Kéyítfii Pool bín kerceencaa ga teeraa Koloosda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Pool kíimi'ta kerceencaa ga teeraa Koloosda (1: 3-14)
- 3 - Bii Kiristaanii enda na iñcií ya tumda (1: 15-2: 19)
- 4 - Kipes ga ki'en wiñoo na Kiristaanii (2: 20-4: 6)
- 5 - Tañkoh (4: 7-18)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa ee Kooh yérí waa'ka. Mi na Tímotée mbokiigaruu ga ngëmiida, dí bérí bínndúu këyítfii fii.

² Dí bii kén'túu, dú buwii en ñuu Kooh ga teerii Koloos, ee dú en mbok-kerceen biwóori' ga dii dú enin wíñoo na Kiristaada. Mi yii kíim Kooh, Paamudiigaruu barkeellúu, ya onndúu jam.

Pool kíimi' kerceencaa ga teeraa Koloos

³ Dí dék ga kigérém Kooh, Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, saycaa dí kíimi'túu Kooh tóoh.

⁴ En ki'ena, dí kelohin ngëmii dú laak ga Yéesu Kiristaada. Dí kelohin ñan dii dú hín kiwaa' béeëb buwii enu ñuu Koohda.

⁵ Fodaama, iñii yaakaa' kilaas ee Kooh faani'túu ga asamaanda yérí tah ka. Ee yaakaariima, Wo'eenii wukayohwii en Hewhewii winéwi'wii dú keloheeda, wérí inohlukohhhúuwa.

⁶ Hewhewii winéwi'wii wiima le'in bi garúu ee fodaama wa wii wéñ kitas ga éldúna tóoh. Wa wii laaki' Kooh jeriñ ga buwii ga dii wa en na kisíw rekfa ee wa man ña garúu ñan, aboh ga besaa dú deb kikeloh Hewhewiima wo' ga kijofkii Koohda ee dú inohhaka kayoh-kayohfa.

⁷ Epaferaaas, yii dí keeñukin ee bok naríi ga lègëyiifa, jégí'túu iñamaa. Ya súrga Yéesu Kiristaa yiwoóri', ya eni'túu duma ee ya yum tum lègëyumgari dumada.

⁸ Ya wo'innidí ñan kiwaarohkii Helii yisela'i'yii tum garúuda.

⁹ Kérí tah, dí ñan iñaa dí kelohee loorúu bi wati, dí dék ga kíimi'túu Kooh. Dí kíimiri, ya kooroh ga Helii yisela'i'yii, ya liif'túu na béeëb kiñaan na ki'inohkaa meyoh garida. En danaa dú míñ kí'ñoh bi jof iñii ya waa'fa.

¹⁰ En danaa, dú míñ kipes ga iñaa neb Ha'mudii, dú tumi iñaa ya waa' ga iñaa en tóoh. Dú tumi tumeen wijóófi' waa en tóoh ee dú wéñi kibaat kí'ñoñ Kooh.

¹¹ Dí bii kíim Kooh ya onndúu dooliigari taam na ndamda, wa yégisi'túu, doonaa ga coonufaa míñndúu kitifik tóoh, dú ñaat kiguu'guuluk na kimúuñ, taam na keeñ wisóosí'.

¹² Gérëmat Kooh, Paamudii, ya yii ya onndúu kimín kilaak ñak ga iñcií cijóófi'cii ya faani' buwii en ñuuci, ga nguuraagari taam na lee'laatfa.

¹³ Ya te'inniduu ga doolii ñúusii, ya ekkaruu ga nguuri Kowukiigarri ya keeñukda.

¹⁴ Kowukiima kérí laassuu, baakaa'ciigaruu bayalussaruu.

Bii Kiristaanii enda na iñii ya tumda

¹⁵ Kiristaanii yérí nataal Kooh yii hotukoo na hasda. Yérí en saawii ee ya hanoh dook ga tóoh iñcií sakuda.

¹⁶ En ki'enaas, béeb iñcii Kooh sakfa kooroh gari. Ennda iñcii ga asamaanda na cii ga kakayfiida, cii hotukin na cii hotukoodfa, cii en kinguuruk ee ca kaañkoodfa, cii kuliuyuk ga tóoh ee ca toon doolifa. Kooh sakin tóoh kooroh gari, ee tíkin tóoh ga yahci.

¹⁷ Balaa dara sakunaa lak ya enin, ee yérí tuuki' iñaa enin tóoh.

¹⁸ Ya yérí en hafii faanfii; ee jaangii en faanfima. Ya yérí en dalaarii, yii dëb kimilis ga bwuwaas kaaninda doonaa ya hanoh dook ga tóoh.

¹⁹ En ki'enaas, neb Kooh hen ya liiffa muut ga Kowukiigari.

²⁰ Ee kooroh gaka, ya júwohcfín bù-ëldúna béebhà na hafci: ennda ga kakayfi ennda ga asamaan. Ya haydohi'ta béeb jam kooroh ga ñífaa Kowukaagari aamuk ga kuraanaada.

²¹ Dú ban, kudewaa, dú enee sagac ga Kooh. Dú enee bwuwaas sagoh na Kooh ndaga halaatcaagarúu na tumeencaagarúu cibóni'caa dú enukoheeda.

²² Diimada, Kooh júwohcfindúu na hafci, kooroh ga kikaankaa Kowukiigari, kii hay, bayya faan bo'-súusúusdfa. En danaa, Kooh onndúu ki'en bìbo' bisela'i' ga fíkiici, baa laakoo sìk ee ken laakoo iñaa ya wo'an gaña yibóni'.

²³ Kon nak, dú jom kidék kigém ga Yéesu, dú am bi yégis ee dú soofoo fenoo ga. Dara hanat kinis ga hellúu yaakaarii meyoh ga Hewhewii winéwi'wii dú kelohda. Hewhewii winéwi'wii wiima yéegalohu ga baa en béeb ga ëldúna, ee mi Pool, mi en súrga kiyéegalohwa.

Légéyi Pool sasu kitum ga jaangiida

²⁴ Diimada, keenjoo soosin ga coonucii mi day ee laakfinndúu jeriñda. Coonuciima mi day ga faanndooodfa, mi baatca ga caa Yéesu dayeeda, ee mi tumka ndaga jaangii en faanfigarifa.

²⁵ Mi enin súrga ga jaangiima kitum sasii Kooh nakkoodfa: ennda kiyéegallúu Wo'eeniigari bi mat sèk.

²⁶ Wo'eeniima wéri en kúmpafii dsaakkee ga béeb ga jamaanucii tóoh paafdfa. Wayee diimada, Kooh teewinwa bwuuii en bwuucida.

²⁷ Ya waareefá ki'inoohlukoh ndamijugi leehoo enee ga kúmpafima ya faani' béeb bwuuii enussii yaawúu'da. Kúmpafama ferí fii: Kiristaanii yii garuu ee iñaama onnindúu kilaak yaakaa' kilaas ga ndamii Kooh.

²⁸ Kiristaaniima, yérí dí jangati baa en béeb, yérí dí yéegali baa en béeb, yérí dí jégíri baa en béeb taam na kiñaañkii meyoh ga Koohdha. En danaa, baa tuuk ga fíki Kooh béeb en bo' yíméti' ndaga daa ya enin wiinoo na Kiristaada.

²⁹ Iñaama nak yérí tahho kison ga kilebiroh. Ee mi lebirohoh doolii Kiristaa onndooodfa. Wa wii légéyi yiyaak ga dñuycoo.

2

Ngémii bù-Koloos enin Pool halaat

¹ En ki'enaas, dú bùu teerii Koloos, mi waarin dú ínoh lebirii wiméeski'wii mi enndúu na kilebirohi'sfa. Mi yii lebirohi' ban dú bùu teerii Lawodísée na bùn bwum bñinoo mosooroo kitik hasdfa.

² Mi lebiroh doonaa Kooh dëlfí hellúu, dú waaro, dú en wiinoo, dú laak kiñaañ kiméti'kaa meyoh gari. En danaa dú ínoh kúmpafifgari en Kiristaaniida.

³ Kiristaaniima yérí en díi béeb alalciin Kiñaañkiiima na ki'inohkiiima daakohuda.

⁴ Mi wo'úu iñuma, doonaa ken dúkoorúu na wo'een cinéwi'.

⁵ Ee luu enee an faanfii gaa narúu, heliigoo wii narúu. Keenjoo soosin ga díi mi hot an taabohumgarúu koorin waas ee dú yégisin ga ngémii dú laak ga Kiristaada.

Kipes ga ki'en wiinoo na Kiristaanii

⁶ Kon, waa dú tookin an Yéesu Kiristaa yérí en Ha'mudiigarúu, pesat dú en wiinoo nari.

⁷ Nilciigarúu ga ngémiiifa cii yípussa gari, kipeskiigarúu kii tawahussa gari, ngémiiigarúu wén kiyégis taaboh na iñaa dú jégi'seeda. Kon wénat kigérém Kooh dijoffí.

⁸ Watukat bo' fí'túu ga kiheel hamham, kaa en wo'een dúkoh, kaa enndii tús. Hamhamama kolkoh ga baah bo'-súusúus na ga iñcii ga ëldúna laakin dooli ee ca hotukoodfa. Wa meyohhii ga Kiristaanii.

⁹ En ki'enaas, Kooh yii dëkka ga faanfigari, ya gomin gari.

¹⁰ Ee dú ban, díi dú enin wiinoo narida, ya gomin garúu, ya yii ya hanoh dook béeb iñcii en na kinguuruk, na béeb iñcii laakin dooli ee hotukoodfa.

¹¹ Dú enin buwaa gúrukín ndaga dii dú enin wínoo na Kiristaadfa. Enndii nak gúrukaa kooroh ga yah bo'-súusús, wayee en gúrukaa meyoh ga Kiristaanii, ee wa nísín kíbo'kiigaruu éewdohhuu ga kitum baakaa'dfa.

¹² Dú acuunun nari, ga wii dú bëtisi'ufa, ee ga ki'enndiu wínoo nari, dú mísín nari ban. Iñamaa laakin ndaga dú gëmin ga doolii Kooh mísí'i ti ga buwaa kaaninda.

¹³ Kudewaa dú enee buwaa kaanin ga fíkii Kooh ndaga lak ya níssii kíbo'kiigaruuu éewdohirúu ga kitooñda. Diimada Kooh onindiu kipesis na Kiristaanii.

Ya ballinnduu tooñcii du tooñjida bëebsca.

¹⁴ Kéyitfaa atti'eeruu ndaga dú taabukéerii iñaa fa nakoh kitumfa, Kooh níili'dinfa. Man na ya daaydohinfa ga kuraanaa Kiristaanii.

¹⁵ Fodaama, Kooh nísín doolii iñcii en ga díkaanti dook na kakay en na kinguuruk ee ca kaañkooda. Ya wiñnjaca ga fíkii bëebs buwii ga wii ya ñançaa na ceenda, ya wëti'taca kiteewoh an ya bùükincga ga dook kuraanaa Kiristaanii.

¹⁶ Kéri tah, kaa tookat ken ña'túu ga loo ñamah, wala anah, ga loo hew, ga loo baahcii tumsi ga ñiin wi'as, wala ga loo bes Sabat.

¹⁷ Iñcaamaa tóohca nataalee hen rek iñii enee na kihayfa, wayee kayohfii fii ga Kiristaanii.

¹⁸ Buwii wo' an faan jomin kisodalu, ee ban an malaakacii jomin kijaamukufa, kaa onatba hal ga haffúu ba hoonohhúu kilaak ndam. Ba ndamuki iñcii fa hoti ee an Kooh yeri teebbacada. Ba kiliyuki halaat bo'-súusús, ee ca ekba ga kibëwi' haffba.

¹⁹ Ba ammbii ga Kiristaanii en hafii kuliuyka ga faanfiisa. Ee moona déy, Kiristaanii yeri toputu'i faanfii bëebsca, ya onda cée'cii ga faanfii bëebsca, ki'aboh na tépiscii na tisiltii, bi fa fii yak fodii dii Kooh waa'da.

²⁰ Waa dú kaandohin na Kiristaanii bi dú bëgísukin ga iñcii ga éldúna laakin dooli ee ca hotukooda, iñii tah ya dú lís kitaabuk iñii ca nakohfa, en fan éldúnaaniima bay kipessúu? Dú ebiłohi an:

²¹ «Kaa bewat iñii yii», «Kaa yoohat wii!», «Kaa le'at ga wíunee!»

²² Iñciima, ee bo' jerifukohcanaa ca seeyfa, ca enndii tús. Buwii don ebiłohica kitum, ba jégirohica.

²³ Kayoh, iñcaamaa nakohu kitumfa jekin ga kiyóodíroh bádukeen wijófi', ndaga ca ebiłoh ki'apuk ga kitaabuk baahcii, kiyóoski' haffu na kisodal faanfu. Ee moona, ca laakoo haf ndaga hoonohoo buwii kitumi iñcii cibóni'cii fa enukohfisa.

3

¹ Waa dú bokin kimilísdú na Kiristaanii, kon heelat kilaak iñcaa en ga dookfa, ga daa Kiristaanii enoh, yugoh yah-ñaabaa Koohfa.

² Likat hellúu ga iñcaa en ga dookfa, hanat ki'en ga cii en ga éldúnafa.

³ En ki'ena, dú kaanin ee kipeskiigarúu taabin kidaaku na Kiristaanii ga Kooh.

⁴ Kiristaanii yeri en kipeskiigarúu ee bëriinaa ya feeñukanda, dú hay kibok nari kitaam ga ndamaagari.

Kipeskaa kudewaa na kipeskii ki'askii

⁵ Kon apat iñcii en garúu ee ca enaama éldúnafa, ennda: kifaanuk na baa en bëebs, kitum iñcaa moroo, kibeeduk ga yen, neblaat-kumuun cibóni' na kiwaa' kigooñ tóoh ga haffu ndaga iñamaa man na kijaamuk alal fodii baa jaamuk Kooh.

⁶ Iñcaamaa céri tah aylukaa Kooh keeni ga dook buwaa sañngi kikelohi'dfa.

⁷ Dú ban, dú madee daa kudewaa ga wii dú taabuk iñcaamaa ga kipessúuda.

⁸ Diimada nak, foñat bëebs iñcii cii: ki'ayluk, kitamoh keeñ, kisoot, kibas na kimeydhó wo'een cibóni' ga kúuwruú.

⁹ Iñsat kiwo' saboh ga díkaantirúu, ndaga baa dú enee kudewaadfa, ya na tumeencaagari, dú súmi'inndi fodii kúlti,

¹⁰ ee bii yi'asyii, dú ekukinndi fodii kúlti fi'as. Biima dëkat rek ki'en yi'as, ka' bi ya inoh fodii dii Kooh yii sakki inohdfa, ee ya man nari ban.

¹¹ Ga iñamaa, laakkissi solu an yii yaawúu', yii enndii yaawúu', yii gúrukín, yii gúrukíi, yii meyoh ín, yii yúudukki, yii ñaam, yii enndii ñaam. Kiristaa don laak solu: ya en tóoh ee ya en ga baa en bëebs.

¹² Waa Kooh tanukinndúu, dú en buuci ee ya keeñukinndúu, laakat yérmaandi ga bimooroombúu, jofat ga baa en bëebs, yóoskírat haffúu, dú yewin jam ee dú müñdoh.

¹³ Yaa en bëebs tookat mooroomci, dú bayalohi binaa laak baa yen mesikki ga mooroomcinaa. Fodii dii ban Ha'mudii bayallúuifa, dú ban bayalohat daa ga díkaantirúu.

¹⁴ Ee ga dook iñcaama tóohca, waarohat ndaga kiwaaroh kérí onanndúu ki'en wíinoo senjs.

¹⁵ Jamii Kiristaanii níirat keeñciigarúu. En ki'ena, jamiima wérí Kooh bayohhúu ga hafci dú béeþpíu dú en fodii cée'caa bok ga faan fíinoo. Kon dëkat Kooh kigérém.

¹⁶ Wo'eenii Kiristaanii, ga dii wa hín kihoomda tóoh, wa dëkat ga duuyucúu. Jégírohat, dú daasohi ga duuyucúu taam na kiñaañkaa Kooh onndúufa. Yeekat Kooh na béeþ keeñciirúu, dú gérëmmbi kooroh ga yeek-bak, yeek-ndam, na béeþ yeekcaa Helii Kooh onndúu kiyee.

¹⁷ Ee iñaa dú míin kitum tóoh, ennda ga wo'een, ennda ga tumeen, enat ga teekii Yéeesu Kiristaa, Ha'mudii, dú gérëmi Kooh Paamudii, kooroh gari.

Kitaabohkii jom kilaak ga duuy jawoot kerceenda

¹⁸ Dú beticii, kelohdat biyaallúu fodii betifaa en yuu Ha'mudii jom kitum.

¹⁹ Dú yaalcii, waarat beticiigarúu ee kaa sootat gaba.

²⁰ Dú oomaacii nak, kelohdat bipaammbúu na bi'eewwúu ga iñaa en tóoh. Iñaama yérí Ha'mudii sek garúu.

²¹ Dú paamuncii nak, kaa tamohdat keeñcii towutiigarúu, enndiikanaa, ba Yah garúu kimey.

²² Dú ñaamcii nak, kelohdat ha'munciigarúu ga éldúnada ga iñaa en tóoh. Hanat ki'en rek ga daa ba malaki garúuca tah dú tumi lègëyiigarúu kiheel ndam bo'-súsúus, wayee kelohdatba, taam na keeñ wisétí' ndaga dii dú erin Ha'mudii cée'da.

²³ Lègëyaa dú míin kitum tóoh, ekat keeñjúu ga béeþ fodii lègëyaa dú tumi Ha'mudii. Hanat ki'en fodii dú tumi' bo'-súsúus rek.

²⁴ Tumat iñaama ndaga dú ínohin an dú hay kilam ga iñcii cinéwí'cii Ha'mudii faani' buwiigarida. Ha'mudii yukayohyíi du súrga'ukfa, Kiristaanii yérí.

²⁵ Béeþ baa tum iñaa joffinaa nak, Ha'mudii ikanndi yibóni' yaa ya tumfa. Ee ya yahhii kifa'föh ken.

4

¹ Dú ha'-ñaamcii, taabat na ñaamciirúu ga iñaa júwin ee koorin waas. Kaa alat an dú ban, dú laakin Ha'mun ga asamaan.

Iñcii Pool méeñjoh ki'ebil bu-koloos kitumda

² Dëkat ga kikím Kooh, dú ek hellúu ga kitaam nari na kigérëmmbi.

³ Kíimfattii Kooh ban, doonaa ya lègísi'tii hal dí yéegalohi Wo'eeniigari, dí jangati kúmpafii ga Kiristaanii. Kúmpafii ma férí tahhoo kilagu ga kasu.

⁴ Kíimat Kooh doonaa mi míin kijangat kúmpafii ma bi lee' lañ fodii dii mi jomka kitumda.

⁵ Buwii enussii kerceenda, taabat naþa na hel. Ee binaa dú laak hal gabanaa, kaa fisat wa paaf.

⁶ Wo'eeniagarúu naba enat wo'een cinéwí', caa laak haf. Baa wo' narúu béeþ mínnatti kitaas daa jomfa.

Tajkoh

⁷ Tísik, hayyúu kibéestí' béeþ iñaa aaw garoo. Ya mbok-kerceen, yaa mi keeñukin ee ya súrga Ha'mudii yijúwi'. Ya taam naroo ga lègëyii Ha'mudii.

⁸ Mi wosinndi garúu doonaa ya ga kihafci, ya wo'"úu iñii dí enukoh diida ee ya dëli' hellúu.

⁹ Ya Yah kitaam na Onesím, mbok-kerceen yiwoorí', yaa mi keeñukin ee dëk kúllúu. Ba hayyúu kibéestí' tóoh iñii laak diida.

¹⁰ Arístarka yii en naroo ga kasiida, yii kéní'túu ga, ya na Marka yii bokoh na Barnabaasca. Marka nak, binaa ya hay garúunaa, téebilukatti, dú toputu'i dijóffí' fodaa mi wo'erúukada.

¹¹ Yéeesu yii baysi Yustusfa, yii kéní'túu ga ban. Ga yaawúu'cii enu kerceenda, buwum baahayþum buma rek taam naroo ga lègëyii Ngurii Kooh ee ba daasinindoo.

¹² Epafaraas ee dëk kúllúufa yii kéní'túu ga. Ya súrga Yéeesu Kiristaa ee ya yii kaantukoh ga kikiimi'túu Kooh, doonaa dú en kerceen biyëgísí' ga ngëmii, baa tuukunun ga kitum tóoh iñaa Kooh waa'.

¹³ Mi yii seedi' gari an ya tookin kison lool ndaga dú, dú na buu teeraa Lawodísée na baa teeraa Yeropolis.

¹⁴ Filiiruu Lúkkaa, payohii, yii kéní'túu ga, ya na Demaas.

¹⁵ Kéní'dattii béeþ mbok-kerceencum ga teerum Lawodíséeda, dú kéníri'tii Nímfas, ya na béeþ buuwa gëmin ga Yéeesu, hídirukohsi ga kaancida.

¹⁶ Binaa dú jaŋ Kéyítfii mi bínnndúu fiinaa, tumat tóoh bi bu-Laodiíseeðaa géminda jaŋfa ban, ee dú jaŋ faa dú laasan meyoh gabada ban.

¹⁷ Wo'at Arkíp ya tuuk ga lègëyum Ha'mudii e'tidfa, en danaa, ya mínda kitum bi mat.

¹⁸ Mi Pool, mi yérí bín bíncii cii na yahhoo kikéñí'túu. Kaa alat an mi yii lagussa ga kasu. Mi yii kiim Kooh barkeellúu.

Kéyítfii Pool deb kibín Bu-teeraa

Tesaloníkda

Wo'eencii lègís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool deb kibín kerceencaa ga teeraa Tesaloník han ki'aasu ga ngëmaada. Pool karee daama, ya yéegallaña Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaada (Tumeen 17: 1-10). Buwaa daamadä gémussa ga Kiristaanii. Tíkkii ga iñaa maañ yaawúu'caa dëku daamada ekussa buwaa ga kisagoh na Pool ya na filiimuncaagari. Iñamaa tahha kon, ba kaafissii kiyuj daama.

Kerceencaa daamadä daakussa Pool ya na buwaa taabee narifa. Ba meyca nari dékaa, ga wek, kisaandohhi; Pool na biyaabaaagari karussa teeraa Beree (Tumeen 17: 10).

Tíkkii ga iñaa maañ, Pool wossa Tímotée kiwaaknee kerceencaa ga Tesaloníkda. Tímotée ka'ta ee ga waa ya boyukdä, ya wo'a Pool an buwaa lís ki'am ga waasaa. Wayee laakin gaba baa sanj kilégéy kibay haffba. Ba abee an diimanaa Yéesu hayis, kon caloofa klégéy. Biino helcaagabä daléerii ndaga an ba sekin iñaa maañ bi sah bipaamba na bi'eewba kaanin ee bi wati Yéesu hayyii. Iñamaa tahha Pool bínnadaba kidaasba. Ya wo'a báa ban daa kihayiskii Kiristaanii yah kimanda, na iñaa ya yah kitumi' buwaa gëmin garifa. Kon nak ba jomin kilís ki'am yaakaa' an bes waa hay, ba enan na Ha'mudii bi taa'.

Kéyítfii Pool bín kerceencaa ga Tesaloníkda tiidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1)
- 2 - Kipeskaa na ngëmaa bu-Tesaloník laakdä (1: 2-3: 13)
- 3 - Kipeskaa neb Koohdä (4: 1-12)
- 4 - Kimilisksaa buwaa kaanin na kihayiskaa Yéesu (4: 13-5: 11)
- 5 - Iñcii Pool méeñjoh kinak bu-Tesaloníkda (5: 12-28)

Kéñdoh

¹ Mi Pool mi yérí bínnadúu kéyítfii fii, mi na Sílaas* na Tímotée. Dí bii këñi'túu, dú bu-jaangii ga Tesaloník ee bok ki'en wiinoo ga Kooh Paamudii na ban ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiida. Kooh barkeelattúu, ya onndúu jam.

Kipeskaa na ngëmaa bu-Tesaloník laakdä

² Dí bii gérém Kooh garúu béebspúu besaa en tóoh ee saycaa dí kíim Kooh béeb, dí baydoohhúu ga fan.

³ Dí bii níndisuk rek ga fíki Kooh, paamudiigaruu, tumeenciigarúu meyoh ga ngëmdä, lègëyi' wiméeski'wii dú enukoh ndaga kiwaa' Yéesu Kiristaa, Ha'mudii garuu, na ban ga dii dú yégisin ga yaakaarrii dú laak garifa.

⁴ Mbokcii, dí ínohin an Kooh waarinndúu ee ya tanukinndúu dú en buuci.

⁵ En ki'enaa, ga wii dí yéegallúu Hewhewii winéwi'wiiida, eeméerii ga wo'eenciigaríi kesi, wayee dí taabee ga na doolii Helii yisela'i'yii oneeriida. Ee dí ínoheera híl an iñaa dí wo'da kayoh. Ga wii dí en narúu dumadä, dú hotin ga dum dí madee ga dzuycíu ee laaki'taruú jeriñda.

⁶ Dú nak, dú taabulkarii, dí na Ha'mudii ga dii dí manda. Ee ga duuy coonu ciméeski', dú tookka wo'enii Kooh ee dú taammabä ga na keeñ wisóosi' waa Helii yisela'i'yii onndúuda.

⁷ Fodaama, buwaa gëmin Yéesu ga gohaa Maseduwaan na waa Akaydfa abohussarúu buwaa ba míniñ kitaabuk, ba mëdirohha kipeskaagabä na kaa garúu.

⁸ En ki'enaa, Hewhewii wo' ga loo Ha'mudiida meyoh garúu, wa tassa ga duuy béeb gohaa Maseduwaan na Akay. Ee eembbii daama donj: ngëmii dú laak ga Koohdä síwin daa en béeb. Kon caloo dí wo' dara ga.

⁹ Béeb buwaa baa béstí'koh tookaa dú tookkii ga waa dí hay dëkumgarúu, na daa dí foñ koofcaagarúu, dú aawwa kijaamuk Koohyii yukayohyii en na kipesdfa.

¹⁰ Ee ban dú bii sek Kowukiigari yah kihayis meyoh asamaanda. Kéri en Yéesu, yii Kooh mélisi' ga buwaa kaaninda, ee yérí müsalluu ga aylukaa Kooh yah ki'iif ga cfook buwiida.

2

Lègëyaa Pool ga teeraa Tesaloníkda

* **1:1 1: 1** Teekaa Sílaas ga kiLateñ wo'si Sílwanus ee wërfí erolu dii.

¹ Mbok kerceencii, dú ga kihaffúu, dú ínohin an hayaa dí hay garúufa enndii sooy.

² Dú ínohin ban an wii dí le'an garúunaa, dí deb kitiku coonu na kibasúu ga teeraa Filiiip, wayee Koohyiigaruu onndarii kikaañ kiyéegallúu Hewhewii winéwi'wii meyoh garida ga lebi' wiyaak^{*}.

³ Iñii dí jangattúufa enndii saboh wala en iñaa lee'tii, ee dí heellii kidfúk ken.

⁴ Kooh nak yéri malakkii bi ya óolukkarii, e'tarúi kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii. Kon dí yéegalohaa, dí wo"ii ga iñaa neb bo'-súusús, wayee dí wo' ga iñaa neb Kooh, ya yii ya ínohin iñaa daakuk ga duuy keefciigaruuuda.

⁵ Dú ínohin dijóffí' an dí mosoo kijay ken ga jangatiigarii ee dí mosoo kiheel iñaa dí laakan ga; Kooh sah ínohin an iñii dí tumda júwin;

⁶ ee ennda dí bù-Tesaloník, ennda buwii tesfa, dí mosoo kiheel ken ndammbíi ga.

⁷ Moona déy, dí míneerarúu kigítin dí tumi'tii iñaa en tóoh ndaga dí bi'apotaa' Kiristaanii. Wayee dí tummba ndaj narúu mannda na eemunaa toputu'i liiraa ya laak.

⁸ Kiwaa'kii dí waa'túuda eemmbii rek ga kiyéegallúu Hewhewii winéwi'wii meyoh ga Koohdfa, wayee dí tookin sah ki'e'túu haffii ndaga dú enee ga duuy keefnjjii.

⁹ Mbokcii, dí níindísukaa dí hotin ga légéycäa dí tumeeda na daa dí hídee kisonda. Wekoo nohoo dí enee ga kilégéy en danaa dí sodaloo ken ga kitoputu"íi, hídaa daa dí eneerúu kiyéegal Hewhewii winéwi'wiiida tóoh.

¹⁰ Dú hotin iñaa dí tumeeda ee Kooh ban hotinndi. Dú bii dí gëmin ga Yéesufa, dí taabee narúu ga iñaa setin, iñaa júwin ee ga iñaa laakoo sìk.

¹¹ Dú ínohin ban an baa en béeb garúu, dí abeeri fodii paamun na towutaagari.

¹² Dí baa onndíu hel, dí baa daassúu ee dí ebilirúu kipes ga iñaa sóosí keefnjjaa Kooh, ya yii ya bayyuu ki'aas ga nguuraagari na kibok ga ndamaagarifa.

¹³ Iñii tah dí iisoo kigérém Koohda wérí en an, ga wii dú laas ga Wo'eenii Kooh dí yéegaleerúufa, dú dallawa kitook ga keefnjjúu. Dú tookkiwa fodii wo'een bo'-súusús wayee ga iñaa wa en kayoh-kayohda, fodii wo'eenaa meyoh ga Kooh. Fodaama, wa wii légéy ga duuyucúu, dú bii dí gëmin ga Yéesufa.

¹⁴ En ki'enaa, mbokcii, dí taam ga kotcaa bùwaa ga jaangucaa Kooch ga gohaa Yúudée ee enu bùu Yéesu Kiristaada. Coonucaa yaawúu'caa tíkeebada cérí cii bùwiigarúu tikkussúu watida.

¹⁵ Yaawúu'caama bérí apee Yéesu, Ha'mudii, ya na seldiiga-Koohcaa; ee ba bérí enndii na kihatal ga kipes. Ba tumi Kooh iñaa newoori ee ba sagohin na béeb bùwii,

¹⁶ waa ba heelirúu kihoonoh kijangat ga bùwaa enussii yaawúu'da Wo'eenii Kooh jomba kimúsalda. Fodaama, ba baatin ga baakaa'caa ba dëki ga kitumda bi matin sèk. Aylukaa Kooh nak méeñjohn kikípuuk ga dookba.

Pool waa' kihotis bù-Tesaloník

¹⁷ Mbokcii, dí nak, dí hégískohin narúu iñaa samin kimañañ, wayee luu enee an du úsaayoh ga has, enndii ga keeñ. Dí doorukkúu hen bi dí tumin iñaa en tóoh kimínndúu kihotis.

¹⁸ Dí waa'ta kon kihayyúu kibaaf ee mi Pool, mi ga kihaffoo, mi jéeminka enndii waas kinoo, enndii waas kanak, wayee Seytaani galukka ga.

¹⁹ En ki'enaa, dí bewohan yaakaa' ga ba? Dí bewohan ga ba iñaa sóosí keefnjjii, na neehalaa dí ndamukohan ga fikii Yéesu, Ha'mudii, binaa ya hayisaa? Enndii cùne?

²⁰ Ahañ kay! Dú bérí en iñaa dí ndamukohan, dí en iñaa sóosí keefnjjii!

3

¹ Kérí tah nak, waa dí ka'ta bi dí míniissii kimúuñ sekeenaama, dí nammba kiwos Tímotée, ya hayyúu kihaltuk, dí, dí tes ga teerii Ateen. Tímotée, ya mbok-kerceen fodiiigarrii ee ya taabi naríi ga légéyi Kooh en kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Kiristaaniiida. Dí wosinndi garúu, en danaa ya amdsohhúu, ya daassúu ga ngémumgarúu,

² doonaa coonucii du en na kidayda tahoo ngém ken kiyéngéluk. Dú ga kihaffúu, dí ínohin an coonucima bok ga iñaa Kooh wa'tuu.

³ En ki'enaa, wii dí en narúu, dí wo'erarúu kuméeñi' an du hay kihatalu ga kipessuu, ee dú ínohin gaka an iñaaama yéri laak.

⁴ Kérí tah, waa mi mínisíseríi kimúuñ sekeenaama, mi wossa Tímotée kihaltukkúu ati dí lis kiyégi ga ngémumgarúu. Ee lak mi niikee Seytaani fi'túu bi béeb iñaa dí dayee ga kijégi'túufa en sooy.

⁶ Diima nak Tímotée meyohin garúu boyukin garíi, ee ya haydohfinndíi béstí' winéwí' ga loo ngémumgarúu na loo kiwaarohkum laak ga díkaantirúuda. Ya wo'in an helciigarúu lís kilík garíi ee dú waarinndíi kihot lool fodii díi díi waa'túu kihotisda.

⁷ Kon mbokcii, hídaa ga coonucii na mesiklaatcii dú daydfa, dú dělirin hellíi ndaga ngémum dú laakdfa.

⁸ Diima den, díi mímin ki'iik hées, waa dú abin bi yégísin ga Ha'mudii.

⁹ Dí mínoch Kooh kígérém garúu bi dooy ndaga ga díi dú hín kisóosí' keeñciigaríi ga fíkici, ya yii ya en Koohyigaruu.

¹⁰ Wekoo nohoo, díi bii kiim Kooh ga daa díi wéñ kimín, ya onndíi díi mínnidúu kihotis ee díi míin kijégíroh iñii tes ga bi dú wéñ kiyégíis ga ngémiigarúu ga Yéesusu.

¹¹ Kooh, paamudiigaruu ga kihafci, na Yéesus, Ha'mudiigaruu, ba waayukfattíi waasii bi díi míin kihay bi garúu.

¹² Ha'mudii onattúu kiwaaroh kiyaak, kidóoyí', yaa en béeb na mooroomci, ka tas ga béeb bwuui. Waarohat kon fodii díi díi waa'túuda.

¹³ Fodaama, Yéesus Ha'mudiigaruu baatat dooli keeñciigarúu, en danaa, dú en bifo' bisela'i, baa laakanndii sík ga fíkii Kooh, Paamudiigaruu, bériinaa ya hayisan taam na bwuuii en bwuucida.

4

Kipeskaa neb Koohdfa

¹ Kon nak, mbok-kerceencii, dú hotin garíi daa dú joman kiman bi dú nefloh Kooh. Ee sah dú taabuk iñaamaa. Dí bii kiimmbúu diima ee díi bii dímalukkúu ga teekii Yéesus Ha'mudii, wéñat kiguu'guuluk ga iñuma.

² En ki'enaa, dú ínohin iñcii díi ebillúu kitum ga teekii Yéesus, Ha'mudiida.

³ Iñii Kooh waa'da wérí en an dú sela': Kon abukat ga kifaanuk na baa en béeb.

⁴ Baa en béeb garúu mínat ki'am hafci*, ya pes ga iñaa sela'in ee tahanndi ki'onu cée'.

⁵ Hanat ki'en neblaat-kumuun jíitalli, fodii yiifa'cii, bwuwaama ínohsoo Koohdfa.

⁶ Ga loo iñuma, kaa tooñ mûk mooroomfu ga betici, fu dükiri. Dí wo'eerartúuka ee dí bii wo'issúuka an Ha'mudii hayka ki'eldúk ga dook béeb bwuua tumsi iñaamada.

⁷ En ki'enaa, Kooh bayyiiruu ga hafci kitaabuk iñaa moroo kitum, wayee ya bayyuu doonaa dú en bwuua salsa'in.

⁸ Béeb baa fu sañ wo'eenii wiinaa, fu sañgji wo'een bo'-súusúus wayee fu sañ wo'eenii Kooh, ya yii ya onndúu Heliigari yisela'i'yiida.

⁹ En ga loo kiwaaroh ga díkaanti mbok-kerceenaa, caloo díi bíndúu ga, ndaga Kooh lédírinndúu, dú ga kihaffúu, kiwaaroh yaa en béeb na mooroomci.

¹⁰ Ee kiwaarohkaama kéri dú tíidi ga díkaantirúu na béeb mbok-kerceencii ga gohii Maseduwaanda. Kon mbokcii, dí bii daassúu, dú wéñ kibaat kiguu'guuluk.

¹¹ Ekat keeñnjúu ga kipes na jam, aasat ga iñaa en waassúu ee lègéyat dú bay haffúu, fodaa daa díi nakeerúukada.

¹² En danaa, bwuuii enussii kerceenda hayyúu ki'on cee' ee dú sekoo dara ga ken.

Kimílskaa bwuua kaaninda na kihayiskaa Yéesus

¹³ Mbokcii, dí waa'tii dú tesda dú ínohoo dara ga loo bwuua kaaninda, doonaa keeñnjúu leehoo ga iñaamaa fodii bwuuii biiima laaksoo yaakaa'da.

¹⁴ Waa dū gémín an Yéesus kaanin ee ya mílisín, dū gémát ban an bwuua kaanin na ngémaagaba ga Yéesusu, Kooh hayba kimílisi', ba taam na Yéesus.

¹⁵ En ki'enaa, iñii yii yérí díi wo'uu ee dí bewohhi ga iñaa Ha'mudii wo': du bii, kihayiskii Ha'mudii laakannduu lak du bii lís kipesda, du dífewíukanndii bwuua kaaninda.

¹⁶ Du hay kikeloh koonaa ka ebiloh yen, du keloh koonaa malaaka ga baa kuliuk ga malaakacaada, na rííraa mbiíwaa Kooh wiyaakwaa; ee daama, Ha'mudii ga kihafci hay kiyosukoh asamaan. Fodaama bwuuii kaanin ee kíkaan laakba ga kitaabuk Kiristaaniida béríi dewan kimílis.

¹⁷ Léehíraa, du bii laakannduu lak du lís kipesda, du hay kibéwíru naba ga dook yaayeelcii, dú hidohnee na Ha'mudii ga dook. Ee fodaama du hay nari ki'en bi taa'.

¹⁸ Kon nak, baa en béeb garúu dělirat hel mooroomci na wo'eencum cuma.

* ^{4:4 4: 4} Kí'am hafci laakin lóogisohcaa taabuku waas wiliis ga iñaama: «kibéb béti». Iñaa tahkadfa, wo'eenii ga kíGerek diifa: «yen», míin kiwa'a' kiwo' halaatcaa kanakcaama.

5

¹ Kon Mbokcii, en iñaa aaw ga jamaanaa na wahtaa iñcumá yah kilaakohfanaa, caloo dí bíndúu ga.

² En ki'ena, dú ga kihaffúu, dú ínohin híl an besaa Ha'mudii yah kihayisfa betohan fodii dí lok betohi ga wekfa.

³ Laakan buwii lak ba baa wo' an: «Du bii ga jam, hel dalin!». Daama, kisanqku' hay kikípuk waas kíinoo ga dlookba, betba fodii dí mesiklaat kimatuk beti hetifaa en na lookfa. Besama, ken gaña mínanndii ga kisaan.

⁴ Wayee nak mbokcii, dú enndii ga ñúus bi besama míñirúu kibet fodii lok.

⁵ En ki'ena, dú béeébpúu, dú bitowu lee'laatii ee dú tiin na noh. Du enndii buwaa bok ga wekii ee du tiinndii ga ñúus.

⁶ Kon nak, du hanat kneeih fodii buwii biiñoo, wayee du neehat kiwatuk, dú wiisoh.

⁷ Buwii neehida, neehsi na wek ee buwii laalida, laalsi na wek;

⁸ du nak, du bii du bok ga noh tanđa, du wiisohat, du ekuk kúlti-pewiñfi en kigém na kiwaarohdfa, du ekuk ban baanu-pewiñfi en yaakaarii kimúckiifa.

⁹ En ki'ena, Kooh waa'tiiruu ki'if aylukaagari, wayee ya waa' dū laas ga kimúckii, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu,

¹⁰ ya yii ya kaani'tuufa doonaa waa du kaan, waa du pes, du bok kipes nari.

¹¹ Kon baa en béeéb daasat mooroomci ee ban baa en béeéb amfoh mooroomci kibaat ngëmaagari fodii dí dū en naka kitum diima denđa.

Iñcii Pool méeñjoh kinak bu-Tesaloníkda

¹² Di bii kíimmbúu mbokcii, heelukat buwum Ha'mudii tik ga fíkiirúu ee ba yúudirúuda, ba enukoh lègëy wiméeski' ga dhuuyécúu;

¹³ onatba cée' wiyaak ee dú waa'ba dijóff' ndaga lègëyum ba tumidfa. Yaa en béeéb dékät na mooroomci ga jam.

¹⁴ Mbokcii, dí nakkúuka: ñarat sagoh-coonucum, daasat buwum laakoo fítfa, amfohat buwum laakoo doolida ee dú took kimúuñi' baa en béeéb.

¹⁵ Watukat ki'eldük ga mooroommbúu yibóni'ya ya tummbúuda. Namat kitaabuk kitum yijóff' besaa en béeéb, ennda ga díkaantirúu, ennda ga díkaantirúu na béeéb buwii.

¹⁶ Dékät ga kineb keen,

¹⁷ dékät ga kíkiim Kooh,

¹⁸ ee ga iñaa míñ ki'en tóoh, gérëmat Kooh. Iñaaama yérí Kooh sek garúu ga kipeskiigarúu ga Yéesu Kiristaada.

¹⁹ Kaa tuukirat lègëyii Helii yisela'i'yii,

²⁰ kaa saganohat wo'eencii sëldíiga-Koohcii,

²¹ namat kimalaksukoh hen béeéb iñaa dú wo'u: iñaa jof gada, dú ammbi,

²² ee úsaayat béeéb iñaa bonin.

Tajkoh

²³ Kooh yii laak jamfa, ga kihafci, ya onattúu kisela' kimëti' sëk, ya nírat tóoh garúu: ennda helciigarúu, fítcíigarúu, faanciigarúu, doonaa dara laakoo sík gaca, bérínaa Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu hayisan.

²⁴ Kooh yii bayyúu ga hafciña hay kimëti' iñaaama ndaga iñaa ya wo' tóoh ya tummbi.

²⁵ Mbokcii, dú ban, kíimdfattíi Kooh.

²⁶ Kéñfat béeéb mbok-kerceencum dumafa, dú mígínoh hafcumgarúu fodii buwaa bok eewun na paamun.

²⁷ Ga teekii Ha'mudii, mi dímalukkúu ga iñii yii: jagat këyítfi fii ga fíkií béeéb mbok-kerceencum.

²⁸ Mi yii kím, Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu barkeellúu!

Kéyítfii fukanakfii Pool bín Bu-teeraa Tesaloníkda Wo'eencii lögís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí en fukanakfii Pool bín kerceencaa ga teeraa Tesaloníkda. Ya wo'isba ga loo kitúkí'kaa éldúna daa ka yah kimanda, kihayiskaa Kiristaanii na daa buwaa gém garí yah kiméeñjohdfa.

Biyewin ga bu-teeraa wo'ee an Kiristaanii hayin kuméeñí' (2: 2); bínnoo wo'ee an iñaama laakkii duum, wayee besaa ka laakohanda deeyin. Buwaama wo'ee an besaa deeyinda sagussa kilégéy: ba wo'ee an calooba kilégéy. Fodaama ba tækíni lookcaagaba ga buwaa tookin kilégéyda (3: 6-12). Iñaama tah Pool bínndaba kiwo'ba an baa en béeþ jomin ki'anaj, ya ñémi' hafci. Ya wo'afa an saycaa ba hídoh na coonu tóoh, ba abat ngémaagaba bi yégis ee ba dëkat rek ga kitum yijóffí'.

Kéyítfii fukanakfii Pool bín bu-Tesaloníkda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Pool gérëmmba Kooh ga bu-Tesaloník (1: 3-12)
- 3 - Iñcii dëwírukan kihayiskaa Ha'mudiida (2: 1-12)
- 4 - Pool bëytoh kiyégis ga ngém (2: 13-17)
- 5 - Pool nakoh kíkíim Kooh na kitook kilégéy (3: 1-15)
- 6 - Taþkoh (3: 16-18)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi yéri bínndúu kéyítfii fii, mi na Sílaas* na Tímotée. Dí bii këñí'túu, dú bu-jaangii ga teerii Tesaloník ee bok ki'en wíino ga Kooh Paamudiigaruu na ban ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudii.

² Kooh Paamudii na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii barkeelattíu, ba onndúu jam.

Pool gérëmmba Kooh ga bu-Tesaloník

³ Mbokcii, dí mínan Kooh kigérëm garúu besaa en béeþ, ee júwin dí tum iñaama, ndaga ngémiigarúu wii wéñ kiyégis ee kiwaarohkii baa en béeþ garúu laak ga mooroombida kii wéñ kibaatuk garúu béeþpúu.

⁴ Ee ban, dí safarin kiwo' loorúu ga jaangucii Kooh ndaga dú bii guu'guuluk ee dú yégisna ga ngémiigarúu, hídaa ga dii dú hatalu ga kipes na mesiklaatci dú en na kiday tóohda.

⁵ Iñaama teewohin an atti'aa Kooh júwin ee wérí teewohan ban an Nguurii Kooh tähhúu kisonda, joommbiirúu.

⁶ En ki'enaa, júwin ga Kooh ya ík buwii sodallúu watida coonucii ba tíkkúuda,

⁷ ee dú bii dú daycadfa, ya onndúu ki'íkaruk, dú naríi. Iñaama hay kilaak béríinaa Yéesu, Ha'mudii hotukan ga asamaan, taam na malaakacaagari bíleekí'-doolibaa,

⁸ ga duuy kiwii kiyéení', ki'atti buwii ínohsoo Kooh ee sagu kitaabuk Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesu, Ha'mudiigaruu.

⁹ Buwaama, fayaagaba yah kisanjku'ba bi taa', ba górohu na Ha'mudii, ba górohu na doolaagari onba kibok ga ndamaa ya laakda.

¹⁰ Iñaama hay kilaak ga besaama ya yah kihayisfa. Bëriínaa, buwii enu buucida hayyi ki'eru ndam, ee béeþ buwii gém garifa hay gari kiwaaru'. Dú ban, dú bok ga buwaama ndaga dú gémín wo'eeniigari dí yéegalohda.

¹¹ Kéri tah, dí dék kíkíim'túu Kooh, doonaa Koohyiigaruu tummbúu buwaa bëytohíigari naba joommbiiba, ee ya amdfohhúu ga doolaagari doonaa dú mëti' béeþ iñcii ciójíffí' dí waari kitumfa na cii dún en na kitum meyoh ga ngémiigarúu.

¹² Dí bii kíum iñaama doonaa béeþ buwii e' teekii Yéesu, Ha'mudiigaruu ndam, kooroh garúu, ee Kooh e'túu ndam kooroh gari. Iñaama hay kilaak ndaga Koohyiigaruu na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii barkeelinndúu.

2

Iñcii dëwírukan kihayiskaa Ha'mudiida

¹ Mbokcii, en ga loo kihayiskaa Yéesu, Ha'mudiigaruu, na hídírukohaagaruu ga yahaacidanaa, dí kiimmbúu iñii yii:

* **1:1 1: 1** Teekaa Sílaas ga kiLateñ wo'si Sílwanus ee wérí erohu dii.

² luu dū keloehee ga wo'een sëldiiga-Kooh an besii Ha'mudii le'in, wala bo' jangattúuka, wala dū teewu këyítfaa bídu an fa meyoh garii, hafciigarúu hanat kigaaw kikúnuk ga iñamaa wala dū yee ga kitit.

³ Ken hanattúu kidúk ga iñaa míñ ki'en tóoh. Ínohat an, bi besaama hayaa, kiwedí' Kooh kiyaak hay kilaak ee sépi'i'-ga-nofii aaw ga kisanju'da hay kiteewukoh paay.

⁴ Yii lebirohi ee heñohi tóoh iñcii bayohu teek Kooh ee jaamuksifa, hay kika' sah bi ga kiyun ga cuuy Kaanfaa Kooh, ee ya teek hafci Kooh.

⁵ Wii mi en ga kaanndúufa, man mi wo'eeráruúka, dū níindísukkiine?

⁶ Ee dū ínohin iñaa ammbi diima den, bi ya teewukohan ga wahtaa Kooh amdfa.

⁷ Doolii sépi'i'-ga-nofii daakuki henda wii lëgéy haat, wayee bii ammbi, hoonohhi kiteewukohdfa kolukohan dii hen, doonaa ka míñ kihotuk.

⁸ Fodaama sépi'i'-ga-nofii hay kihotuk, wayee Yéesu, Ha'mudii hayyi ki'ap na épaa meyohan kúuwcifa, ya dífí'ti na lee'laataa taaban na kihayiskaagarida.

⁹ Sépi'i'-ga-nofaa nak, binaa ya teewukohaa, ya hay kitaam na doolaa Seytaani, ya hay kitum kíntaanaa en béeb, mandargaa en béeb na enaama cidóoy'-waa' kiheel kidúk bwii.

¹⁰ Ya hay kitum yibóni'yaa en tóoh kidúk bwii en na kisanju'fa. En ki'ena, ba te"ii ga keefíba kayohfii jomba kimúsalda.

¹¹ Iñamaa tah Kooh tapohhaba na doolaa dífukohi hen, waa gëmlukohanfa saboh,

¹² doonaa béeb bwii gëmussii ga kayohfii ee yibóni' rek neblöhbadfa, ba atti'u.

Pool bëytoh kiyégis ga ngémii

¹³ Mbokcii, dí mínan Kooh hen kigérém garúu besaa en béeb, dū bii Ha'mudii waarinndúufa. En ki'ena, Kooh tanukinndúu ga dalaaraa, doonaa dū desb kimúsalu kooroh ga tumeenaa Helii yisela'i'yii onndúu kisela'fa, na ban ga ngémii dū laak ga kayohfia.

¹⁴ Iñamaa yéri Kooh bayohhúu, kihay gari, koorohha ga Hewhewii winéwi'wii dí yéegaleerúufa, doonaa dū bok ga ndamaa Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu.

¹⁵ Kon fodaama, mbokcii, yégisat ga ngémiiigarúu, dū am dijóff' iñcaa dí jégíreerúufa: ennda iñaa dí wo'iuu, ennda iñaa dí bíndúu hen.

¹⁶ Dí bii kíim, Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, ga kihafci, ya na Kooh, Paamudiigaruu waarinndúufa, yii kooroh ga yérmaandaagari, oninnduu iñaa dëlf' helluu bi taa' na ban yaakaa' wiyégisi'fa,

¹⁷ ba dëlf' helluu, ba yégisi'túu ga béeb iñaa dū tum na iñaa dū wo' aaw ga yijóff'.

3

Pool nakoh kikiúim Kooh

¹ Kon diimada nak, mbok-kerceencii, kíimfattí Kooh doonaa wo'eenii Ha'mudii gaaw kisíw daa en béeb, ee wa onu cée' fodii dii dū onwa cée'fa.

² Kíimfattí Kooh ban doonaa ya sommbii ga bwii bisóoti'bii, bóbóni'bii. Dú ínohin an, enndii béeb bwii bérí gém ga Ha'mudii.

³ Ha'mudii nak, iñaa ya wo' tóoh, tummbi, ya hayyúu ki'on kiyégis ga ngémii, ya sommbúu ga yibóni'yii.

⁴ Ya dëlirin hellii garíu. En ki'ena, iñcii dí nakkúufa dū bii taabukca ee dū lísanca kitaabuk.

⁵ Dí bii kíim Ha'mudii, ya níi' keeñciigaruu dū míñ kiwaa' Kooh, ee ya onndúu kimúuñ fodaa Kiristaanii.

Kitook kilégéy

⁶ Mbok-kerceencii, dí nakkúu ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ki'usaay béeb mbok-kerceen, yaa en ga kiwlíiluk ya saj kitaabuk iñcii dí jégítúufa.

⁷ Dú ga kihaffúu, dū ínohin daa dū koorohan bi dū tum fodii garíi. Ga wii dí en narúufa, dí moséeríi ki'en ga kiwlíiluk.

⁸ Dí moséeríi ken kikiúim ñamah, Wayee wekoo nohoo, dí lëgëyee hen, dí sodi, dí anagi doonaa dí sodaloo ken ga kitoputu"ii.

⁹ Dí tumkanaa, enndii an dí jomoo kilaas dímal garúu, wayee dí waaree dū malak garíi, dū tum fodaa gari.

¹⁰ En ki'ena, ga wii dí en narúufa, dí wo'erúu iñii yii: Baa saj kilégéyaa, jomoo kiñam ban.

¹¹ Dí wo"úu iñuma ndaga dí kelohin an laakin ga cuuyucíu biwlílkoh, baa lëgëyanndii dara enndii ki'as ga iñaa waasba gaaga rekaa.

¹² Buwaama, díí nakinba ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha'mudii ee díí bii daasba an ba yeewukat ba aaw kilégéy, ba ñam iñaa ba lögéy na yahfa.

¹³ Dú nak mbokcii, kaa soofat fenoo ga kitum yijófi'.

¹⁴ Binaa laak garúu baa sañ kitaabuk iñii díí bín yii ga këyítfiinaa, yéegalohatti, dú kíiduk gari doonaa ya kaci.

¹⁵ Wayee kaa abohatti baa sagoh narúu, namatti kiña' hen dú abohhi fodii mbokkerceen.

Tajkoh

¹⁶ Díí bii kíimi'túu Ha'mudii laak jamfa, ya ga kihafci, ya onndúu jam besaa en béeéb na ga iñaa en tóoh. Ha'mudii taabat narúu béeébpúu.

¹⁷ Kéñdohii méeñjohfa, mi Pool mi yérí bíwna na yahhoo. Këyítfaa mi bín tóoh, mi lëehdohifa foduma. Bincumgoo cérí cuma.

¹⁸ Mi yii kíim, Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu barkeellúu, dú béeébpúu.

Kéyítfii Pool deb kibín Tímoteeda Wo'eencii lègís Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool deb kibín Tímotée. Tímotée, eeci enee yaawúu' aassa ga ngëm kerceen ee paamci enee Gerek. Pool, ga kotaa kukanakkaa ya baab kiyéegalohnee Hewhewii winéwi'wiida, hídochha nari ga Lísta' (Tumeen 16: 1-3). Aboh daama ya bokka ga buwaa wén kideey Pool taabi narida. Ya taabin na Pool kibaab waas ciyewin ee ya bokin nari kilegék iñaa yewin ban. Saycaa Pool keloh an laakin bikerceen, ga teeru wiinoo, baa waa' kifoñ ngémaagaba wala an coow laakin daama tóoh, Tímotée yéri ya wosee kidaasba. Kérí tah, yewinin iñaa teekci wo'si ga kékítci bídú fodii: Tumeen 17: 14-15; 18: 5; 19-22; wala ga kékítca Pool bíndi: 1 Korenti 4: 17; 16: 10-16; Filip 2: 19-24; 1 Tesaloník 3: 2-6, na ciliis. Kékítci kanakkii cii bídú Tímotée na fii bídú Títfa, ca enin kékítcaa wosohu buwaa kuliuk kerceencaada ndaga ca jégiroh ga loo daa bo' jom kitidi' jaanguda.

Wii Pool bíndi kékítfii fiida, lak ya wosinndi teeraa Efées kidaas kerceencaa kuliuk ga jaangaada: ba wén kiguu'guuluk ga ngëmaa. Fa laak Tímotée daama. Pool bíndari ya wo' kerceencaa ba watuk buwaa en na kijégíroh iñaa taabohhii na Hewhewii winéwi'wiida. Ya wo'ari ban daa kerceen jom kiman ga duuy jaangu, na ban daa ba jom kitum ba yah kiton baa kuliukan gabadanaa.

Kéyítfii Pool bíndi Tímoteeda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Kipes kerceen daa ka jom kimanda (1: 3-3: 13)
- 3 - Iñii yiyaakyii dzaakukee ee Kooh teewohinndifa (3: 14-4: 5)
- 4 - Pool dígalla Tímotée (4: 6-6: 20)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Kooh yii mísalluuda, ya na Yéesu Kiristaa yii du yaakaa' garida, bérí nakkoo ki'en apotaa'.

² Mi yéri bíndaa kékítfii fii, fu Tímotée, fu yii mi aboh fodii kowuroo kayoh-kayoh ga ngëmiida. Mi yii kéñ'taa ga ee Kooh, Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, barkeelattaa, ba laak yérmaandi garaa, ba onndaa jam.

Kiwatuk buwaa jégirohi sabohda

³ Fodaa mi nakeeraaka ga wii mi en na kiyah gohah Maseduwaanda, tesaa duma ga teerii Efées, doonaa buwum en na kijégírohu saboh dumada, fu ebilba ki'iis iñamaa.

⁴ Wo'aaba ban ba iis kitaabuk wo'een édit na kikín-caasamunkaa ínohoo kileeh, ee iñcaama haydohi nookoh doj. Ca amdfohoo ken ga kituuki' iñii Kooh nat kitum ee kigém Kooh onohiwa ki'inohda.

⁵ Iñaa límukan ga iñii nakohu yiida, yéri en an ba míñ kwaaroh ga díkaantiba, kwaarohkkaa meyoh ga keeñ wimórí', kilaak hel widéli', na kigém ga Kooh kayoh-kayohdfa.

⁶ Laakin buwaa deej iñcuma, ba múuyin, ba abin ga iñcaa laakoo haf.

⁷ Ba tíkin haffa jégiroh biyaak ga iñaa aaw ga loo Waasii Móyíis wayee ba ínohoo túus, enndii iñcii ba wo'ida, enndii cii ba sú'oh ga an cérí en kayohdfa.

⁸ En loo Waasii Móyíisaa, dú ínohin an wa jofin, en lak dú jeriñukohwa ga iñaa koo' waasaa.

⁹ Ee, dú ínohat dijófí' an enndii buwii bijúwí'bii tah Waasii Móyíis kituukiru, wayee wa tuuki'du buwii tookussiwa ee ba heñohiwadfa, buwii sañ kigémfa, na buwii dék ga kitum baakaa'da. Wa tuuki'du buwii faali'ussi iñaa seláin ee tikussii Kooh darada, buwii api paamba wala eewbada, buwii lañsi kumuun bo'da.

¹⁰ Wa tuuki'du ban buwii faanuki na baa en béeëbfa, yaal-beticii na buwii tooni bífó' kitum ñaamfa, kaakoh-sabohci, buwii cojuki égi'da, na béeëb iñaa taammbii na jégirohii wiwóori'wii,

¹¹ wii Hewhewii winéwi'wii haydohdfa. Jégirohiima taaboh na Hewhewii winéwi'wii Kooh díjkaanndoo kiyéegalohdfa, wii teewoh ndamii Kooh, yii yewinin múu'dfa.

Pool gérëmmba Kooh ga yérmaandaa yaama laak garida

¹² Mi yii gérëm Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, yii onndoo dooli ga lègëyiigari mi enukohdfa. Mi yii gérëmmbi ga dii ya malakinndoo bi ya óolukkaroo ga lègëyiigari ya nakko kitumfa.

¹³ Mi, kudfewaa, mi enee baa baseeri, hatalee ga kipes bwuui en bwuucida, na baa sooteera bi hépin, wayee nak ya laakka yérmaandi garoo. En ki'ena, mi géméerii gari, kérí tah mi ínhéerii iñaa mi enukoheesa.

¹⁴ Ha'mudiigaruu yóoskírin garoo yérmaandi wiyaak, ya oninndoo kigém gari na kiwaai' bwuui. Ee kiwaarohkaama kérí paali ga keeñ baa taam na Yéesu Kiristaa.

¹⁵ Wo'eenii mi yah kiwo' wii wóorin ee béeëb jominwa ki'am dijófi': Yéesu Kiristaa hay éldúna kimúsal bwuui tumi baakaa'da, ee mi Pool, mi yérí kulyuk gafa.

¹⁶ Wayee nak Kooh laakka yérmaandi garoo: Yéesu koorohha garoo, mi, tumohbaakaarii wéñ kiyiisfa, kiteeb bwuui dii ya hín kimín kimúuñfa. Ya tum garoo iñaama kiteeb béeëb bwuwaag gëman gari ee ba joman kilaas ga kipeskaa leehoo taa'da.

¹⁷ Ya buurii yah kinguuruk bi taa'da,

Kooh yii kaanandii bi taa'da,

yii has mínoori kihotfa,

yii en Kooh ya hañci doñfa,

cée' na ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

¹⁸ Kon nak Tímotée, kowuroo, iñuma yérí mi ebilla kitum ee taaboh na wo'een sélđiga-Koohcaa wo'see garaa kudfewaada. Ayukaa ga iñcumaa doonaa ca onndaa dooli kilebiroh bi jof ga légéyungaraa.

¹⁹ Taabaa ga na kigém, na hel widéli'. Laakin bwuuaa saj kitaabuk iñuma, kérí tah ngémaa ba laakeeda yímin.

²⁰ Buwaama, ímenee na Ëlïksaan boku ga. Mi físohinfa na Seytaani* doonaa ba koruk ee ba wo'sisoo yibóni' ga Kooh.

2

Iñcii Pool nakoh ga loo kikiim Koohda

¹ Mi dewohan ga iñii yii paay: mi nakoh kon kikiimi' bwuui béeëbba Kooh, kímat Kooh, dú dímalukiri, dú gérëmiri gaba.

² Dú kiimdi buu'cii na bwuui kulyuk ga fíkiirúuda doonaa coow laakoo ga kipessuu, ee du en ga jam, du júb ga fíki Kooh ga iñaa en tóoh ee du mat ga fíki bwuui.

³ Iñaama yérí jof ee yérí Kooh yii müsalluuda waa.

⁴ Ya waa' bwuui béeëbba múc ee ba ínoh kayohfii.

⁵ En ki'ena, Kooh ya yíinoo doj ee bo' yíinoo doj yérí en baa tuukuk díkaanti Kooh na bwuui. Baama, Yéesu Kiristaa yérí.

⁶ Yérí eroh na kihafci kumuunkaagari, ya kaannda kilaas bwuui béeëbba. Ya teewohha fodaama ga wahtaa Kooh amfa an Kooh waarin bwuui béeëbba múc.

⁷ Iñaama tah Kooh tumbaroo jégíroh na apota'. Ya wossaroo kijégí'nee bwuui enussii yaawúu'cfa iñaa jom kigému ee yérí en kayohfiida. Iñii mi wo'da kayoh, enndii saboh.

⁸ Iñii mi waa'da yérí en an: daa míñ ki'en tóoh, yaalcaa kímat Kooh, ba bëwíri gari yahcaa setin ga tóoh, ee ba hanat ki'aylukoh wala kiñaroh.

⁹ Mi waarin ban beticum, ba ekuk ekukaa koorin waas, waa hídin ee hanat kihép. Ba hanat kihéwíruk bi ba', ennda ga dún, wúrúus, siimii wala kúltícaa seerin,

¹⁰ wayee ba hëwíruk bi mo' ga tumeen cijófi', ndaga betifaa wo' an erin Kooh cée' tumi fodaama.

¹¹ Beticii, ba en na kijégírunaa, ba yeewukat, ba korukat ga fíki baa jégí'bada.

¹² Mi onndii beticum kijégíroh wala kikulyuk yaal ga jaangu. Ba laak kísekoh.

¹³ En ki'ena, Kooh dëb kisak Aadama, tikká Aawa ga.

¹⁴ Ee baa enndii Aadama yérí Seytaani dükkee, wayee betifaa férí, ee fa férí deeñ iñaa Kooh nakohfa.

¹⁵ Wayee kilaak-kowukaa tikukkida hayfa kimúsal binaa fa dëk ga kigém Kooh, taam na kiwaai' bwuui, kijúb ga fíki Kooh, na ki'eref.

3

Baa kuliyuk ga jaangu daa ya jom kimanda

¹ Wo'eenii mi yah kiwo' wii wóorin: Binaa bo' helci éewdohhi ga ki'en baa kuliyuk ga jaangunaa, légéyaama ya waa' kitumfa jofin.

* **1:20 1: 20** Kí'líisoh bo' na Seytaani wo'seedfa waama ga bwuuaa meydohu ga jaangucaada. Malkat baa ga 1Korenti 5: 5

² Wayee nak, ya jom ki'en baa laakoo iñaa bo' wo'an gari yibóni'. Ya jom ki'eem ga betici don, ya en baa wíisohin, baa mínin hafci ki'am ee onuuunun cée'. Ya en baa waarin sagac ga kaanci, baa mínin kijégíroh Waasii.

³ Ya jomoo ki'en baa waarin ki'an, wala baa gaawin kiheñoh, wayee ya jom ki'en baa soosin keef ee yewinin jam. Ya jomoo ki'en baa gëmin kopa'.

⁴ Ya jomin kimín kifay bù-kaanci bay wijóffi' ee ya ko' towutaagari bi jof ta kelohi'ti ee ta e'ti cée' wiméti'.

⁵ En ki'ena, baa mínoo kifay bù-kaanci bi jof ya mínan na kifay jaangii Kooh?

⁶ Baama ban jomoo ki'en baa han ki'aas ga ngémii. Enndíkanaa, mínin ki'en ya bëwi' hafci bi hép ee baanaa Kooh hayyi ki'atti' fodaa ya atti'ee Seytaani ga waa ya bëwi' hafcidia.

⁷ Ee baa, buwum enussii kerceenda, ba jom gari kiseedi' yijóffi', en dñanaa ba tikoori baa laakoo haf ee ya keenoo ga fíraa Seytaani.

Buwaa amfohi ga jaangaa daa ba jom kimanda

⁸ Buwum amfohi ga jaangaada baa, ba jom ki'en bìbo' bìwóorí' baa wo'oo wo'een kanak. Ba jomoo ki'an anaa hëpin ee ba jomoo kiheel kilaak hëelis ga iñaa enndii waas.

⁹ Ba jom kidék ki'am ga kayohfii yéegalohu ga ngémiiisa ee ba taam ga na hel widéli'.

¹⁰ Buwaama ban, ba jom kimalaksukohu hen paay. Lëehíraa, laakkii dara yibóni' yaa bo' wo'an gabanaa, ba han kitum lëgëyaama.

¹¹ Fodaama ban, beticcaa amfohi ga jaangaada, ba jom ki'en bìbo' bìwóorí', ba jomoo kidooß bo', ba jomin kiwíisoh, ba wóó' ga iñaa en téoh.

¹² Buwaama amfohi ga jaangaada, yaa en béeß jom ki'eem ga beti doñ, ba bay towutaagaba na bù-kaanba bay wijóffi'.

¹³ En ki'ena, buwaama tumsi bi jof lëgëy ki'amdoh ga jaangaada, ba hay ki'onu cée' wiyaak ee ba hay kikaañ kituuk ba jangat ga loo ngémii du laak ga Yéesu Kiristaada.

Iñii yiyaakyi daakukee ee Kooh teewohinndida.

¹⁴ Mi waarinndaa kihay kiwaak ga iñaa maañanndii, wayee këyítfii fii mi bínndaafa,

¹⁵ doonaa mi yéeh kihayaa, fu ínoh daa buwii en bùu Kooh jom kimanda, bii en jaangii Kooh, yii laak kipesdfa. Buwiima bëri en jípii, dii kayohfii yípukohdfa.

¹⁶ Iñii daakukee ga waasiigaruu ee diima Kooh teewohinndida yakin ee ken míooka kisan. Iñaamaa yëri en:

Ya hayin, ya mannda fodii bo'-súusúus,
Helii yiselá'iyii teewohha an ya júwin,
malaakacaa hotuununndi,
ee ya jangatuunun ga dñuuuy buwii enndii yaawúu'da.
Bu-ëldúna gëmussa gari,
Kooh ekkari ga ndamaagari ga asamaanda.

4

Buwaa jëgírohi sabohda

¹ Helii Kooh wo'inka bi leerin an: ga jamaanucaa méeñjohandfa, hay kilaak bìbo' baa foñan ngémii, ba taabuk halaatcaa éewdohi bo' ga kimüuy na enaamacaa jëgírohu ee meyoh ga hel cibóni'.

² Ba hay ki'is haffba ga yah buwii jójófcuki ee wo'soo kayohdfa, dúkba. Buwiima jójófcukida nak, helcaagaba këenirin bi man na odaa ñaasu na pewiñpaa útu ga kiwii bi yo'ohin cor.

³ Ba hoonilo buwii kipajoh, ba gítinohi an buwii abukat ga kiñam ñiamahcii cíinoo. Ee ñiamahcaama, Kooh yëri sakca. Kon buwii gëm ga Yéesu ee ínohuunun kayohfiifa, mínuununca kiñam, ba gérëmmbi gaca.

⁴ Béeb iñaa Kooh sakin jofin. Laakoo dara iñaa jom ga kisagu. Ñamat hen rek dú taam ga na kigërem Kooh.

⁵ En ki'ena, wo'eena Kooh, wa na kiimaa du kiimirida onin iñaa en téoh kisela'.

Súrga Yéesu Kiristaa yijóffi'

⁶ Binaa fu jëgí' kerceencum iñcaamaa tóohcanaa, fu hay ki'en súrga Yéesu Kiristaa yijóffi', súrgaa lüf na wo'eencii jëgírohu ga ngémiiisa na jëgírohií wukayohwii fu taabukdfa.

⁷ Abukaa ga wo'een edítcum laakoo haf ee taammbii na kigëm Koohdfa. Namaa haffu kíméeri' ga kitum iñaa neß Kooh.

⁸ Jeriñaa ga kiméerí' haffu ga kiheel dooli faandfa laakin daa wa eem, wayee jeriñaa ga kiméerí' haffu ga iñaa neb Kooh onohin iñaa en tóoh. Ka dígojin kipeskii diima na kipeskaa hayanda.

⁹ Wo'eenii mi wo' wii wóorin ee béeb jominwa ki'am dijóffí'.

¹⁰ Kérí tah, du apuki, du lebirohi ndaga fu lík yaakaa'tuu ga Kooh yii laak kipesfa, yii músal béeb buwiifa, wëñaa ga buwii gëminda.

¹¹ Iñuma yérí fu jom ki'ebiloh kitum ee yérí fu jom kijégíroh.

¹² Kaa took ki'eewu ndaga dum fu en oomaadfa, wayee guu'guulukaa ga ki'en baa kerceencum mínan gari kimalak: ennda ga wo'eencum fu wo'isfa, ga badukeenumgaraa, ga kiwaa'kum fu waa'bada, ga ngémum fu laakfa, na ga kiset ga fíkii Kooh.

¹³ Dëkaa ga kijan Wo'eenii Kooh ga fíkii béeb, fu jangatiba, fu jégíriba bi ga daa mi hayan.

¹⁴ Kaa caahadod doolum Helii yisela'yii onndaada, wii koorohee ga wo'een sëldíiga-Kooh ee yaakcaa tíkkaraa yah ga hafdfa.

¹⁵ Iñuma tumaari ga helfu, fu ek keeñfu ga tóoh, doonaa béeb hot ga dii ngëmiigaraa baatukfa.

¹⁶ Malaksukohaa daa fu jom kiman ga kipesfa, fu ínoh iñcaa fu jégírohida, ee fu dëk ga iñaama rek. En ki'ena, fu tumkanaa, fu hay kimúc, fu na buwaa súkúrukanandaada.

5

Kidaas kerceenaa en tóoh

¹ Fu wo' na gu'ginaa, kaa getti, wayee saawalaa nari fodii baa wo' na paamci. Oomaayaalcum, abaafaa fodii békëmëenjkifu.

² Beticum enuunun yaakfa, abohaafa fodii fi'eefu. Oomaa-beticum, fu abohfa fodii békëmëenjkifu, ee fu taam ga na keen wiiséti'.

Beticaa yaalba kaaninda

³ Beticaa biyaalba kaanin ee ba tes ba hanjbadfa kayoh-kayohfa, toputu'aabfa, fu onba cée'.

⁴ Betifaa yaalci kaanin ee fa laakin towu wala tuacasamun, oomaacaama, ba céwatt paay kiyoon kiteewoh ngëmaagaba ga bu-kaanfa, ba ik buwaa límbadfa na bicaasamba iñaa baama tumfeebedfa. En ki'ena, iñaama yérí Kooh waa'.

⁵ Betifaa yaalci kaanin ee fa tes hanjci, laakoo baa toputu'andi, fa likat yaakaaraagari ga Kooh, fa dëk ga kikíum Kooh wekoo nohoo, na kikiimmbi dímal.

⁶ Wayee betifaa yaalci kaanin ee fa taabuk iñaa nebfa rek, faama beti kaanin hídaa ga daa fa en na kipesfa tóoh.

⁷ Yéegalaaba iñuma doonaa ken laakoo iñaa ya wo'an gaba yibóni'.

⁸ Binaa bo' toputu''ii mbokcaagari wëñaa ga bu-kaancinaa, ya taasukin ngëmaagari ee yérí wëñ kiyiis baa gëmmbii ga Yéesu.

⁹ Betifaa yaalci kaanin, fa waa' kibok ga beticaa bídu, jaangaa jomba kidímaldfanaa, fa jomin kilaak tikiis tidaanjkaah-yitniinoo, ee fa en betifaa mos kilaak yaal yíinoo.

¹⁰ Fa jom ki'inohu ga kitum yijóffí': ennda kiko' towutaagari dijóffí', kiwaa' sagac ga kaanci, kitísi' sagaccaagari en buu Koohfa kotcaagaba*, kidímal buwaa en ga coonuda na kitook kison ga béeb iñaa jofin.

¹¹ Beticum yaalba kaanin ee ba lís oomaadfa nak, kaa bínfa, ndaga binaa helfa ka' ga kilaakis yaalaa, ba dal ki'fis Kiristaanii.

¹² Fodaama, Kooh hayfa ki'atti ndaga daa ba foñin iñaa ba dígeerida.

¹³ Ee sah eemannndii rek ga iñaama. Ba yah kiméenjoh ki'en bisagoh-coonu, ba aasi ga kaan na kaan, taam na kíuw kihépi' na kiwaa' ki'inoh iñaa en tóoh na kiwo' iñaa enndii waasfa.

¹⁴ Kérí tah iñaa gënélloo gabada wérí en an ba pajukis, ba laak towu, ba toputu' kaancaagaba bi buwaa sagoh nabada laaksisoo iñaa ba sikoohanfa.

¹⁵ En ki'ena, laakin gaba baa müuyin haat, ba baa taabuk Seytaani.

¹⁶ Béeb betifaa gëmin ee fa laakin ga mbokcaagari beticaa biyaalba kaanin, fa amdohatba, fa hanat jaangaa kikoo' beticaama. En danaa, jaangaa hay kimin éewruk ga beticaa yaalba kaanin ee ba tes ba hanjbadfa.

Buwaa kulyuk ga jaangaaada

¹⁷ Buwaa kulyuk ga jaangaa ee tumuunun légëyaagaba bi jofda, ba calin ki'e' cée' waas kanak, wëñaa ga baa enukoh ga kijangat na kijégíroh rekfa.

* **5:10 5: 10** Kitísi' sagaccaagari en buu Koohfa kotcaagaba Malkat Lúkkaa 7: 44. Ga baahaa yaawúu'caa, bo' laak sagacaa, tísíti' kotcaagari kile'dohhi na jam ga kaanfaa.

¹⁸ En ki'enaa, wo'uunun ga Kéyítfaa an: «Kaa súum kúuwkaa enohfaa en na kiyon belaada.» Wo'sussa ban an: «Légéyohaa en béeb jomin ki'eru fayaagari.»

¹⁹ Ga buwaa kuliuk ga jaangaadfa, laak yaa yabu yenaan, enndii an bo' banak wala baahay bérí seedi' an iñaaama kayohaa, kaa gém!

²⁰ Baa kuliuk ga jaangu, enukoh ga kitum iñaa joffiinaa, ñaraari ga fíkii béebs, doonaa buwaa tesda niik kitum fodaagari.

²¹ Mi yii dímalukkaa ga fíkii Kooh, ga fíkii Yéesu Kiristaa na ga fíkii malaakacaa bísela'i'baa an: guu'guuluka ga iñcumia. Kaa fa'doh ken ee kaa gënantiloh.

²² Kaa gaawtuk bi fu tík bo' yah ga haf', ee kaa bokidoh haffu ga yibóni'yaa bo' tum. Fu ga kihaffu nak, dékkaa kiset ga iñaa en tóoh.

²³ Kaa eem ga ki'ani músu doj, leenaa anaa biiñ jtuut ndaga look-mesikum bùukiraadfa na dum fu wakooda.

²⁴ Laakin buwaa, baakaa'caa ba tumida hotuki hen faj bi ba laas ki'atti'u saaha. Biñoo nak baakaa'caagaba hotuki lak karin bi maañin.

²⁵ Fodaama, tumeen cijóffí hotuki hen faj. Ee luu enee an ca hotukkii faj, ca mínoo kidék kidaakuk.

6

Buwaa abu ñaamda na ha'muncaagabada

¹ Béeb buwaa abu ñaam ee gëmuunun ga Yéesuda, jom ki'aboh ha'muncaagabaa fodii buwaa jom ki'eru cée' wimëti', en danaa teekii Kooh na iñci du jégírohfa, ken laakoo iñaa ya wo'an ga yibóni'.

² Ee ban buwaa abu ñaam ee ha'muncaagabaa gëmuunun ga Yéesuda, ba hanat ki'am an bérí bok ngém bi tah ba faali'ooba. Wayee ba namatba kilégéyi' ga daa wéñ kigén, ndaga buwaama jeriñuk ga anagaagabada, ba gëmin ee Kooh waarinba.

Sabohcii jégírohsida na alalii wukayohwii

Iñcumia céri fu jom buwum kijégí' ee fu daasiña ga.

³ Laakin buwaa jégíroh yen yiliis, ba sagin kitaam ga wo'eencii ciwóorí'cii Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu jégírohfa. Ba tookkii iñii du jégírohi taaboh na ngémii du laak ga Yéesuda.

⁴ Buwaama bëwírin haffa bi hépin, ee ba ínohoo dara. Ba bay díukool kinookoh, ee ga kuwo'een jíinoor doj ba ñarohi ga kiñaroh bi. Iñcaama, ca lími ki'iñaan, kiñaroh, kicaakooroh, kifoogi' bo' yibóni',

⁵ kinookohkaa leehoo múk ga díkaanti buwii bay nof-moroofsa. Ba ínohissii kayoh ee ba am ga helba an kigém Kooh kéri onohi kilaak alal.

⁶ Moona déy kigém iñaa alal wiyaak ga bo' en lak baama dooylukohin iñaa ya laakdfanaa.

⁷ En ki'enaa, du hayyii na dara ga éldúna, ee ban du soofanndii na dara.

⁸ Kon binaa du laak ñamah, du laak iñaa du ekkanaa, du jomin kidooylukoh iñaaama.

⁹ Wayee buwii waa' kilaak alal wiywinda, Seytaani díukinba, ba bagukin ga kiwaa' kilaak iñcaa leehoo, caa newan gaba. Iñcaama laakoo haf ee ca joffii. Céri yahi bo', ca éewdohiri ga kisañku'.

¹⁰ En ki'enaa, kiwaa' hëélis kihépí' kéri lími enaama yibóni' yaa en béebs. Biñoo waaru kilaak hëélis hen bi tah ba gëmissii, ee keefcaagabaa gúri ga ndaga sooli cihépí'.

Iñci Pool méeñjoh kidíjkaan Tímoteeda

¹¹ Kon fu nak, fu Tímotée, fu yii fu en bo'-Koohfa, núpaa iñcaama. Heelaa ki'en bo' yijúwi' ga fíkii Kooh. Taabukaa iñaa ya nakoh, dékkaa ga kigém gari, waaraa mooroomfu. Tookaa kimúñi fu yewin jam na béebs.

¹² Lebiroohaa lebirii wijóffí'wii ngémii meekisohfa, abaa kipeskii leehoo taa' Kooh bayohhaa kilaas gakadfa. Ngëmaamaa wérí fu seedi'ee ga fíkii bifo' bijewin.

¹³ Fodaama, ga fíkii Kooh yii on iñaa en tóoh kipesdfa, na ga fíkii Yéesu Kiristaa yii ga fíkii gúwernéé' Poos-Pílaat, seedi'a seedi' wimórí'fa, mi ebillaa iñii yii:

¹⁴ taabukaa iñaa mi wo'eraadfa, kaa liib ga dara yibóni' ee ken hanat kilaak dara iñaa ya sikohannnda, bi ga daa Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu feeñukan ga ndamaagari.

¹⁵ Feeñukaama, Kooh haywa kitum ga wahataa ya amdfa. Kooh ya hançi, yérí mínoo ga tóoh, yérí onohi jam, yérí en Buurii buu'ci, yérí en Ha'mudii ha'muncii.

¹⁶ Ya hançi doj, yérí kaananndii, ya dék ga lee'laat waa ken mínoo kideey. Ken mosoori kitík has ee ken mínoori kihot. Yérí laak ndam, ee yérí mínoo bi taa'; aameen.

† 5:22 5: 22 Iñaaama enee kisassi lègëy ga jaangii

¹⁷ Ha'-alalcii ga äldúnada, dígalaabá, ba watuk kibëwí' haffba. Fu wo'ba ba hanat kilik yaakaa'ba ga alalaa wóó'tii. Ba namat kitik yaakaa'ba ga Kooh yii oniruu iñaa en tóoh bi dooy ee cü neblukigada.

¹⁸ Dígalaabá kitum iñaa jofin, ba en buwaa yewindin tumeen cijóffí', ba took ki'onoh, ba took kiwaroh na buwaa laakooda.

¹⁹ Fodaama, ba hay haffba kinégírohi alal wijóffí', wiwóorí', waa aaw fayuu', en cfanaa ba míin kilaak kipeskaa kukayohkaa.

²⁰ Kon, Tímotée, abaa iñum Kooh díñkaanndaadfa dijóffí', fu watuk ki'aas ga wo'eencaa laakoo haf ee ca taammbii na ngémii. Watukaa bæn ki'aas ga iñcum buwum toon ki'inoj jëgírohi ga Waasiifa ee ca enndii kayohdfa.

²¹ Laakin nak buwaa taabuk iñcuma jëgírohdfa, kérí tah ba deegin ngémii.
Mi yii kíim Kooh ya barkeellúu.

Këyítfii fukanakfii Pool bín Tímotéeda Wo'eencii lègís Këyítfiida

Këyítfii fukanakfii Pool bín Tímotéeda férí fii. Man na ya bínpa lakanaa yaa lagussa ga kasu ga Room (2 Tímotée 1: 17; 2: 9; 4: 10,16).

Pool dëwoh ga kigérém Kooh ga kiwaarohkaa na ngëmaa Tímotée laakdfa.

Pool ínoheera an iñaa tessi ga kipesfa yewinissii, tessari kibín Tímotée ki'ebill ya am bi yégis ga ngëmii, na kilebiroh bi jof ee ya heel besaa en béeb ki'en soldaa' Yéesu Kiristaa yijúwí' (1: 3-2: 13). Ya nakki ki'am bi yégis ga ngëmaa fodaa gari (2: 14-4: 5), na kiguu'guuluk ga kijégiroh Wo'eena Kooh taaboh na iñaa Këyítfaa fisela'i'faa wo'da ee ya abuk ga béeb iñaa taabohhii na Hewhewii winéwí'wii. Pool tikkha ga an, ya lebriohn bi matin ee diimanaa ya ka' kilaaknee Yéesu Ha'mudii. Ya nakoh an kerceenaa en béeb jom kitum fodaagari.

Këyítfii fii férí béeb yaakaa' an Pool mëeñjohfa kibín ga kipesci.

Këyítfii fukanakfii Pool bín Tímotéeda tiidoh anee:

- 1 - Këñdoh (1: 1-2)
- 2 - Pool dígalla Tímotée (1: 3-18)
- 3 - Kilebiroh ki'en soldaa' Kiristaa yijúwí' (2: 1-26)
- 4 - Badukeenaa fuwaa bùbóní' baa (3: 1-9)
- 5 - Pool nak Tímotée kiyégis ga ngëmaa (3: 10-4: 8)
- 6 - Iñcaa Pool mëeñjoh kidíñkaan Tímotéeda; tanjoh (4: 9-22)

Këñdoh

¹ Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa ee Kooh yérí waa' ka, ya wossaroo kiyéegaloh kipeskii dígussuu, du bii du en wiinoo na Yéesu Kiristaada.

² Mi yérí binndaa këyítfii fii, fu Tímotée, kowukiigoo mi keeñukdfa. Kooh Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa Ha'mudiigaruu, ba barkeelattaa, ba laak yérmaandi garaa, ba onndaa jam.

Pool gérëmmba Kooh ga Tímotée

³ Mi yii gérém Kooh, ya yii mi jaamuki na hel widéli' fodaa daa bicaasammboo tumeekada. Wekoo nohoo, wahtaa mi kíim Kooh tóoh, helloo ka' garaa.

⁴ Mi níindísuk moonca fu búukee ga wii mi en na kiyahsdanaa, mi waa'sissaa kihotis, bi fu míin kísóosi' keefñjoo.

⁵ Mi yii níindísuk ngémii wiwórí'wii fu taam nawada. Ngëmaama mi dëbwa kihot ga Lówís caasamfu yibet na ga Ëníis eefu, ee wóorinndoo an wa wii garaa.

Pool daassa Tímotée

⁶ Kéri tah, mi níindíssaa fu obis fodii kiwii iñii Kooh onndaa kimín ga wii mi tikkaa yah ga haf kikiim'taada.

⁷ En ki'ena, Helii yisela'i'yii Kooh onnduudu taumooruu niik, wayee wa en Helaa oniruu dooli na kimín kiwaaroh ga díkaantiruu, na ban kimín ki'am haffu.

⁸ Kon nak, kiseedi' Ha'mudiigaruu hanattaa ki'ap kaci, ee mi hanattaa ki'ap kaci ban ga dii mi lagu ga kasu ndaga kiseedi'i'fa. Namaa sah kitook kisodalu fodiigoo ndaga Hewhewii winéwí'wii, fu taam ga na doolii Kooh onndaaada.

⁹ Kooh yiima, yérí mûsalluu, ya bayyaruu, du en bifo'ci fisela'i'. Enndii tumeencigaruu tah ya tummbaka, wayee yérí abeeuka kitum ee ya waareeruu kiteeb kijofkaagari. Lak eldúna sakussii diuum, ya ammbaruu ka kiteeb kooroh ga Yéesu Kiristaa.

¹⁰ Ee diima deñ wa hotukin ga wii Yéesu Kiristaa, Músalkaatiigaruu hay eldúnada. Ya dûbi'ta kikaan, ee kooroh ga Hewhewii winéwí'wii ya léeri'ta ga buwii kipeskaa kikaan míino yen gakada.

¹¹ Kiyéegaloh Hewhewiima tah Kooh fallaroo mi ennda yéegaloh, apotaa' na jégíroh.

¹² Iñaaama tah ban mi kooruk mesiklaatcii cii. Wayee mi ríuissii ga ndaga bii mi gém garifa, mi ínohinndi ee wóorinndoo an ya laakin dooli kiníi' iñii ya díñkaanndoofa bi ga besaamaa Yéesu yah ki'atti fuwiida.

¹³ Malkaa ga wo'eencii ciwóori'cii mi wo'aada, fu taabukca. Abaa bi yégis ga ngëmii na kiwaarohkii laak ga ki'enfu wiinoo na Yéesu Kiristaada.

¹⁴ Abaa iñii yijóff'iyii Kooh díñkaanndaa dijóff'i, taam na dímalii Helii yisela'i'yii en garuuufa.

Fítaa Onesifoo' laakdā

¹⁵ Fu ínohin an béeþ bu-gohaa Aasíi foñuuununndoo ee buwaama, Fígeel na Hermogeen boku ga.

¹⁶ Bu-kaan Onesifoo' nak, mi yii kíim, Ha'mudii laak yérmaandi gába, ndaga Onesifoo' yewineera kidélli' heliigoo ee dii mi bágu na ceenda mosoo ki'en kaci gari.

¹⁷ Ee sah ga wii ya hay Roomda, ya nammbaroo ki'aaw kiraas daa en tóoh bi ga daa ya hotohhooda.

¹⁸ Mi yii kíim Ha'mudii onndi kilaas ga yérmaandaagari, ga besaama Yéesu haysisanda. Fu, fu wéñ baa en béeþ ki'ínoh daa ya hideeroo ki'amdoh, ga waa mi en ga teeraa Efeesda.

2

Lebirohat

¹ Kon Tímotée, kowukiigoo, lísaä kibaatuk dooli kooroh ga Kooh, ya yii ya teefpuu kijofkiigari ga ki'ennduu wiinoo na Yéesu Kiristaada.

² Ee iñcaa fu kelohée mi jégírohi ee bo' biyewin seedi'incada, jégíraaca bifo' biwóori', baa fa ban hayca kimín kijégi' bo' biliis.

³ Bewaa bakfu ga coonucii dí en na kidayda, fu en soldaa' Yéesu Kiristaa yijóffi'.

⁴ Baa ekuk kisoldaa' bítukoo ga enaamacaa buwaa enussii soldaa'fa en lak ya waarin kinebíloh baa tahhi ki'ekukdfanaa.

⁵ Ee ban baa tum lègëy kífool laakoo ndam ga en lak ya taammbii ga iñcaa foolaa meekisohcfanaa.

⁶ Línöhahaa kooruk coonufaa kilín yérí dewan kibonuk.

⁷ Légísaal helfu ga iñcii mi wo"aa cii, en danaa, Ha'mudii hayyaa ki'on ki'ínoh iñaa en béeþ.

Kipeskaa Pool teewohdā

⁸ Níindísukaa Yéesu Kiristaa, yii miliis ga buwaa kaaninda, yii bok ga níilaa buu' Déwit, fodii dli Hewhewii winéwi'wii mi yéegaloh wo'kada.

⁹ Hewhewii winéwi'wii wiima wéri tah mi tíku mesiklaat, karin bi ga kibagu na ceen fodii tumoh-kofeel, wayee Wo'eenii Kooh bagussii.

¹⁰ Kéri tah mi tookin kikoruk béeþ mesiklaatciima ndaga buwii Kooh tanukda, doonaa fa ban, Yéesu Kiristaa músalba ee ba laak ndam bi taa'.

¹¹ En ki'enaa, wo'eencii cii wo'een ciwóori':

«Binaa du kaan narinaa,
cfu hay nari kipes ban.

¹² Ee binaa cfu guu'guuluk bi leehaa,
cfu hay nari kibok kinguuruk.

Wayee binaa cfu taasukkinaa
ya ñan, ya hayyuu kitaasuk.

¹³ Binaa du tummbii iñaa du dígooh naridanaa,
ya ga kihafci, ya hay kitum iñaa ya dígooh naruuda.
En ki'enaa, Kooh mínoo hafci kitaasuk.»

Lègëyaa neþ Koohdā

¹⁴ Iñcumá céri fu jom buwum kiníindís. Dímalukaafa ga fíki Kooh ba úis ga kuwo'een jíinoo doj ba ñiaroh ga kiñiaroh bi. Iñcaama laakoo haf ee ca éewdohi buwaa súkúrükicada ga kisanjku' doj.

¹⁵ Tumaa tóoh bi fu en baa Kooh tookdfin, fodii baa lègëyaagari enndii kaci gari, yaa jégírohi bi júb Wo'eenii wukayohwii.

¹⁶ Kaa aas ga wo'eencaa laakoo haf ee taammbii na kigém Kooh. Buwaa wo'icada ba wéñi ki'usaayoh na Kooh.

¹⁷ Wo'eencaa fa jégírohida man na puusaa uruk hen, waa línuuk kilínuuk. Buwaama ímenee na Fílet boku gaba.

¹⁸ Ba deegin Waasii wukayohwii, ba büm deenlukoh bifo' biyewin ndaga fa jégíroh an kímlískaa buwaa kaaninda paafin.

¹⁹ Wayee büm gém kayoh-kayoh ga Koohda yégísuunun ga ngémiigába en fan la'-atoh wiyégi'si', waa yípohu tawah. La'-atohaama, wo'eencii cii céri bídu ga an: «Ha'mudii ínohin buwaa en buucida.» Bíduunun ban an: «Béef baa bay teekii Ha'mudii, úsaayat yibóni'.

²⁰ Ga kaan ha'-alal, enndii rek paŋkaahcaa hēwírohu wúrúus na hēelís laak da, laakin ban caa pesu ga doo' na caa muulohu na ban. Cíinoo lēgēyukohsi ga bes hew jam, cíinoo lēgēyukohsi ga besaa en béeþ.

²¹ Man fodaama na buwii géminda: binaa bo' líwi'tii hafci ga iñcumanaa, ya man na paŋkaahcaama lēgēyukohsi ga hew jamða. Ya yah bo' yaa faandu Kooh haŋ, yaa laakdān Ha'mudii jeriñ, yaa míniñ kitum tóoh iñaa jofin.

²² Núpaa kitaabuk neblaat-kumuuncum ki'oomaan enukohida. Heelaa ki'en bo' yijúwí', fu dëk ga kigém ga Yéesu, fu waaroh na buwii, fu laak jam na béeþ buwum wo'i teekii Ha'mudii na keeñ wiſetí'ða.

²³ Kaa aas ga wo'een-dofcum laakoo haffsa ndaga fu ínohin an ca lími ñaroh kesi.

²⁴ Súrga Ha'mudii nak jomoo kiñaroh. Ya jom kineb kiwo'oh, ya en baa míniñ kijégíroh ee ya took kimúuñ coonucaa buwaa tikirida.

²⁵ Buwaa sagi iñcii fu jégírohida, díukohaa naba hen. Mín ki'en Kooh onba ba súpit halaatcaagaba bi ba ínoh Wo'eenii wukayohwii.

²⁶ Fodaama, helcaagaba ílkuk gaba, ba rëc ga fíraa Seytaani bageebadfa, ba ennda ga iñaa neþpida.

3

Badukeencaa buwaa bibóni'ðaa

¹ Kon, fu Tímotée, ínohaa iñii yii dijófí': bescaa méeñjohanda yah bes ciméeski'.

² En ki'ena, buwii ínohsan haffba rek, ba hay kigém hēelís lool, ba kaañ kindamuk bi héþ, ba bëwiri haffba, ba yewin kipok kiwo'. Ba kelohanndii wo'een paambla na wo'een eewba, ba gérëmanndii ken, ba faali'anndii iñaa sela'in.

³ Ba hay kisúb keeñ, ba yérëmanndii ken, ba hay kidék ga kiwo' yibóni' ga bimooroomba, ba mínanndii ki'am haffba, ba hay kisoot bi héþ ee ba waaranndii kihot ga yijófí'.

⁴ Ba dëkan ga kitoon bimooroomba, ba leelan kibët, ba hay haffba kibëwí' bi ba'. Ba wëñan kiwa' iñaa neb gaba loo Kooh.

⁵ Ba teewohan kilaak ngém ee lak ba tookkii ga keeñba doolaa ga kigémfa. Buwaa man fodaama, úsaayaa gaba.

⁶ Ga buwaama nak, laakin baa aasi ga cfuuy kaancii, kidúk beticaa nooyin haf. Beticaama, dooli baakaa' tíkukinba ee ba taabuk neblaat-kumuunaa en tóoh.

⁷ Beticaa man fodaamada ñan, hídaa kidékba ga kijaj tóoh, mínsanndii mûk ki'ínoh kayoh.

⁸ Fodaa Sanees na Samberees[◊] heñohsee Móyiis kufewaadfa, buwiima díuki beticaadfa bii heñoh Kayohfii. Ba bay hel nof-moroo ee ngémaagaba enndii ngém.

⁹ Buwaama nak waasba úsaayanndii. En ki'ena, béeþ buwii hay ki'ínoh an ba halaatoo fodaa ka dalee Sanees na Sambereesdfa.

Pool nak Tímotée kiyégíis ga ngémaa

¹⁰ Fu nak Tímotée, fu ínohin dijófí' iñii mi jégírohda, na badukeeniigoo, iñii mi heel ga lēgëyii mi tumða, ngémii mi laakða, díi mi hín kimín kitook kimúuñða, díi mi hín kiwa' buwiida, díi mi kaañ kiguu'guulukða.

¹¹ Fu ínohin ñan díi mi hín kisodalu ga kipessoodfa, na mesiklaatcaa mi day ga dëkaa Añcoos, waa Íkoñom na waa Lísta'da. Kihatalu ga kipeskii kiida mi daycii díi? Moona tóohca, Ha'mudii müsalloo ga.

¹² Ee sah buwii waaru kijub ga fíkii Kooh, ba en wíinoo na Yéesu Kiristaadfa hay kihatalu ga kipesba,

¹³ wayee nak buwii bibóni'ðii na buwii wili kidúk bimooroombadfa, ba yah kiwëñ kidúruk ga kibon. Ba yah kimúuyi' buwii wayee ba ga kihaffa, ba hay kimúuy ñan.

¹⁴ Fu nak, abaa bi yéögíis ga iñum fu jaŋ ee fu hotin an wa kayohða. Fu ínohin buwaa jégi'taaawadfa.

¹⁵ Bíncii cisela'i'cii, fu ínohca ga ki'oomaafu bi ga wati. Ca dooyin kitum garaa hamham, waa éewdohi ga kimúc béeþ baa gëmin ga Yéesu Kiristaa.

¹⁶ Béeþ Bíncii cisela'i'cii, Kooh híi' bo'-súusús ga kibínca. Ca laakin jeriñ kijégíroh kayohfii, kiteeb bo'-súusús iñcaa ya tumi ee jommbiifa ki'en, kiko' buwii taammbii ga iñaa jofin, ki'ëewdoh bo' ga kipeskaa júwin.

¹⁷ En danaa, baa en yuu Kooh béeþ hay kimat ee ya hay kimín kitum tóoh iñaa jofin.

4

Pool nakoh kijangat Hewhewii winéwí'wii

¹ Yéusu Kiristaa hay kihayis bes. Ya yah buu' ee ya yah ki'atti' buwaa kaaninda na bii en na kipesfa. Kon mi yii dímalukkaa ga fikii Kooh na ga fikii Yéusu Kiristaa:

² jangataa Hewhewii winéwí'wii. Waa neß, waa mesik tóoh, jangataa hen rek. Haydohaaba ga kayoh, fu ñariba, fu daasiba, fu jégiriba, taam na kimúuñ.

³ En ki'enaa, jamaanu waa hay, waa buwii waaranndii kisukúruk jégirohii wukay-ohwii. Ba waaran kikeloh iñaa nebbä rek. Ba hay haffba kiheli' bijégiroh, baa wo'anba iñaa newin.

⁴ Ba hay kidükúruk kayohfii, ba súkúruki wo'een edítcii jégirohuda.

⁵ Fu nak, taabaa ga na kiwifsoh ga iñaa en tóoh, fu took kikooruk mesiklaat, fu tum lègëy kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii, ee fu tum lègëyumgaraa Kooh nakkaada bi mat.

⁶ En haffoonaa, mi enin anahaa seeyuunun bi ki'an doj tes ga ndaga kikaanndoo deeyin.

⁷ Mi lebriohn lebirii bi jofin, mi foolin bi mi topin, mi yii na ngëmiigoo bi wati.

⁸ Diimada neehalaa Kooh faani'too ga ndamii mi laak ga kijúb ga fikúcida waa sekko. Ha'mudii, atti'ohii yijuwí'yii hayyoowa ki'e' bériinaa ya hayisanda. Ya eranndiiroo wa mi hañngoo doj wayee ban ya eran béeß buwii neßluk ga kihotissida.

Iñcii Pool mëeñjoh kidíkaan Tímotéeda

⁹ Tumaa tóoh fu hayyoo kiwaaknee ga iñaa wëñ kigaaw.

¹⁰ Demaas foñinndoo, karin teeraa Tesaloník ndaga kiwa' enaama eldúna. Kereseen karin gohaa Galasíi. Tít ban karin gohaa Dalmasíi.

¹¹ Lúkkaa doj yérí tes naroo dii. Fu en na kihayaa, baydohaa Marka ndaga ya laakdínndoo jeriñ lool ga lègëyi mi enukohda.

¹² Mi wosin Tisik teeraa Efes.

¹³ Fu en na kihayaa, haydohaaroо kúlti-soosoosfaagoo mi foñ ga teeraa Torowaas, ga kaan Karposda. Haydohaaroо ban kényítcaagoo, wëñaa ga caa héwírohu onfa.

¹⁴ Èlíksaan, tíwohaa, tuminndoo mesiklaataa en béeß. Wayee Ha'mudii hayyi kifay béeß iñcaa cibóni'caa ya tumfa.

¹⁵ Kon fu ban watukaari ndaga ya dék kiheñoh ga daa ya mos kimín iñii dñ jégirohda.

¹⁶ Waa mi deß kika' kilayoh ga fikii atti'ohcaada, ken amfohhiiroo, béeß foñjaroo. Koohnak hanatbaka ki'aboh.

¹⁷ Ha'mudii yérí amfohhoo, líifi'taroo na dooli, bi mi mínda kiyéegaloh dijófí' Wo'eeniigari. Ee fodaama béeß buwii enussii yaawúu'da mínußawa kikeloh. Ee ban Ha'mudii onndarao kiréc ga kúuw gayindi.

¹⁸ Ha'mudii hayyoo kidék kimúsal ga béeß iñaa bonin; ee dara ocooroo, ya ekkoo ga nguuraagari ga dookfa. Ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

Tanjoh

¹⁹ Kon këñi' daarao Pírisíl, ya na Akílaas, na bu-kaan Onesifoo'.

²⁰ Erasti, yaa tessa ga teeraa Korenti. Torofím nak dúukoolee hen, mi foñjari ga teeraa Milet.

²¹ Tumaa tóoh bi fu gaaw kile' dii balaa soosoosii aasaa. Ebulos, Pudensi, Linus, Kolodíyaa na béeß mbok-kerceencii diifa bii këñi'taa ga.

²² Mi yii kíim Ha'mudii ya níi' helumgaraa, ya barkeellúu dñ béeßpúu.

Kéyítfii Pool bín Títda Wo'eencii lègis Kéyítfiida

Kéyítfii fii férí Pool bín Tít. Tít enéerii yaawúu' wayee ya gëmmba ga Kiristaanii. Ya taabin na Pool kibaab waas ciyewin ee yéri tíidee kot kijúwohi' Pool na kerceencaa ga Korentida (2 Korenti 7: 6-16). Kéyítfii fii laak Tít ga Keret, dék waa giyaa wíil. Pool yéri foñeeri daama, sassari kitan bifo' baa kuliuykan ga jaangaa. Ya jomee buwaa kiteeb daa baa en béeß jom kiman ga mooroomcida na daa kipeskaagaba jom kimanda. Ya wo'ari ban ki'on hel gu'gicaa, oomaacaa, ñaamcaa na daa buwaa kuliyuk ga jaangaa jom kimanda.

Kéyítfii Pool bín Títda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-4)
- 2 - Buwaa kuliyuk ga jaanguaada (1: 5-16)
- 3 - Jégírohii wukayohwii (2: 1-15)
- 4 - Badukeen kerceen (3: 1-11)
- 5 - Tañkoh (3: 12-15)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi súrga Kooh ee mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Mi sasu kinook ga ngémii buwii Kooh tanukdfa na ki'ínohlukohba kayohfii taaboh na ngémiigaruuuda,

² en danaa, ba laak yaakaa' kilaas ga kipeskaa leehoo taa'dfa. Kooh yii wo'i kayoh kesida dígeeruu kipeskii kiima, lak éldtuna sakussii duum.

³ Ga wahtaa Kooh Músalkaatiigaruu amda, ya onnda Wo'eenaaagari ki'ínohuk. Wo'eenaaama wérí en iñii ya sassoo kiyéegalohdfa.

⁴ Mi yéri bínndaa kéyítfii fii, fu Tít, fu yii mi aboh fodii kowuroo kayoh-kayoh ga ngémii du bokdfa. Mi yii kiúm Kooh, Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa Músalkaatiigaruu, ba barkeellaa, ba onndaa jam.

Baa kuliyuk ga jaangu

⁵ Mi foñinndaa duma ga kúlkum Keret doonaa fu lëestí' iñcum tes kituuki'dfa, ee fodaa mi nakeeraakada, ga teeraa en béeß, fu tan buwaa kuliyukan ga jaangaa en daamada.

⁶ Baa kuliyuki ga jaangu nak jom ki'en baa laakoo iñaa bo' wo'an gari yibóní'. Ya jom ki'eem ga betici don. Towutaagari jomin kigém ga Yéesu, teekba hanat kibokidohu ga iñaa joffii, ee ta keholi'ti.

⁷ En ki'enaa, baa kuliyuk ga jaangu jom ki'en baa laakoo iñaa bo' wo'an gari yibóní' ndaga ya sasu kituukuk lègëyii Kooh: ya jomoo kibëwí' hafci, ya jomoo kiyooß ki'ayluk, ya jomoo ki'en anoh, ya jomoo kigaaw kifeekoh, ya jomoo kiheel kilaak héelís ga iñaa enndii waas.

⁸ Wayee ya jom ki'en baa waarin sagac ga kaanci, baa waarin yijóff'. Ya jom ki'en baa wiisohin, bo' yijúwí', baa erin Kooh hafci, baa míniñ hafci ki'am.

⁹ Ya jom ki'en baa abin bi yégisin ga Wo'eenii wukayohwii taabohin na iñii jégírohudfa. Fodaama, ya hay kimún kidaas buwaa bínnoo, kooroh ga jégírohii wukayohwii wiima, ee ban, ya míñ kifúl buwaa sajwadsa.

Kiwatuk buwii jégírohi sabohdfa

¹⁰ En ki'enaa, yewinin buwaa kelohsoo wo'een ken. Ba dúki buwii na wo'eenciigaba laakoo hafdfa. Buwaama, yaawúu'cii enu kerceenda wéñu ga kiyewin.

¹¹ Buwaama, fu jominba kiwo' ba lan túuwtaaagaba, ndaga ba hícisohi kaan ñeef, ba jégírohi iñaa jomoo ki'en ee kiheel kilaak héelís ga iñaa enndii waas tahka.

¹² Laakin bo' yaa bok gaña ee ya sëldfigaba, ya wo'ee an:

«Bu-Keret mos ki'enu fikaakoh-saboh,
ba bijúu' bisóotí',

ba bifo' biségi'-coonu, baa liilukin.»

¹³ Baa yaama, iñaa ya wo' gaþaþa kayoh. Kérí tah, ñaraaþa ña' citamohí', en danaa, ba laak ngém wukayoh-kayoh,

¹⁴ ee ba iñs kitaabuk wo'een èditcii yaawúu'cii, na iñcii ba ebilohi kitum ee meyoh ga buwaa súugúrukuunun Kayohfiida.

¹⁵ Baa setin ga fikii Kooh, tóoh setin ga fikíici. Wayee buwii setussii ga fikii Kooh ee ba gëmmbiisa, dara settii ga fikíiba. Halaatcaagaba na helcaagaba moroo.

¹⁶ Ba tooni ki'ínoh Kooh, wayee tumeencaagaña kaakdfinña saboh. Ba bifo' fi'araami', ba kelohoo wo'een ken ee ba mínoo kitum dara yijóffi'.

2

Jégírohii wukayohwii

¹ Fu nak, jégírohaha iñaa taabohin na jégírohii wukayohwii.

² Gu'gicum, wo'aaba ba en buwaa wiisohin, baa onuunun cée', buwaa taabu na hel, buwaa laakuunun ngém wiyégísí', buwaa waaruunun bimooroomba ee tookuunun kimúun.

³ Fodaama ban, ya'bucum, wo'aaba ba bay badukeen baa pes ga iñaa Kooh waa'. Ba hanat kidfoob mooroombä, ba hanat kihabin ga ki'an, ba jom kidígaloh yijóffi',

⁴ Fodaama, ba yóodí' beticaa han kipajukda kiwa'yaalba na towutaagaba.

⁵ Ba yóodí'ba kitaam na helba na kisan caahan, kitook kitoputu' kaancaagaba bi jof, ki'en bifo' bijóffi', kikelohi' yaalcaagaña doonaa ken wo'oo yibóni' ga Wo'eenii Kooh.

⁶ Oomaa-yaalcum ban, wo'aaba, ba en buwaa taabi na hel

⁷ ga iñaa en tóoh. Fu ga kihaffu, tumaa yijóffi' doonaa fu en ga oomaa-yaalcum baa ba malakan gari. Jégírohumgaraa setat, wa laak haf.

⁸ Wo'eencumgaraa enat wo'een kayoh, caa ken mínoo kinís, doonaa buwum sagoh naruufa hotoo dara iñaa ba wo'an garuu yibóni' ee ba líif na kaci.

⁹ Buwum abu ñaamfa nak, ba kelohdat ha'muncaagaba ga iñaa en tóoh. Ba heelat kitum iñaa neß ha'muncaagaba ee ba hanatba kiwed'i.

¹⁰ Ba hanatba kiloki'. Ba namatba kikelohi' ga tóoh, en danaa ha'muncaagaba baama hay ki'e' cée' wiyaak iñii du jégíroh ga loo Koohyii mísalluuda.

Kijofkii Kooh onoh kimúc

¹¹ En ki'ena, Kooh teewohin kijofkiigari on béeß buwii kimúsaluda.

¹² Kijofkiima jégí'tuu ki'iis kitaabuk kipes kibóni' na kiwa'eldúna ee ga jamaanii du enoh diimadfa, du éewruk ga kipes ga iñaa hídin, ga iñaa júwin na kitum iñaa Kooh waa'.

¹³ Du jom kisek fodaama besaa winéwí'waa du yaakaa'da. Besaama wéri Yéesu Kiristaa, Músalkaatiigaruu, yii en Koohyilgaruu wéñ béeß, yah kihayis taam na ndamda.

¹⁴ Ya ga kihafci, ya erohin kumuunkaagari ndaga du, kimúsalluu ga tóoh yibóni' ee ya tuminnduu heetaa en wuuci, waa setin ee kaantukohi ga kitum yijóffi'.

¹⁵ Iñuma yérí fu jom kijégíroh, fu daasifa, fu ñiarifa, fu taam ga na kimat sék. Kaa took nak ki'eewu!

3

Badukeen kerceen

¹ Níndisaa béeß buwaa an ba jomin kikelohi' ha'-nguu'cii na buwum tuukukcada*, ba tooki'ba ee ba tuuk ga kitum yijóffi' yaa en béeß.

² Ba hanat kibas ken, ba yewinat jam, ba mínat kibayaloh, ba teewoh keeñ wimórí' ga béeß.

³ En ki'ena, kudsewaa, du ban, du halaatéeríi kayoh, du tookfíeeríi ken, du müuyeera, du enee ñaam béeß iñaa neß kumuunnduu na iñaa du waa'. Du ínohee kisoot na kidíibuk kilaak. Du bérí calee kisagu ee du baa sagoh ga díkaantiruu.

⁴ Koohyii mísalluufa nak teewohha kijofkiigari na kiwa'kii ya waa' buwiida,

⁵ Ya mísallaruu, ee enndii an iñcaa du tumfa júwin, wayee ya laakee yérmaandi garuu hen. Ee, ya mísalinnduu, onndaruu kilímukis ga kipes ki'as koorohha ga mísú-bétisimaa, na Helaa yisela'í'ya.

⁶ Helii yisela'í'yi yiima, Kooh yoosukdfinndi ga dookkuu bi dooyin koorohha ga Yéesu Kiristaa, yii mísalluuda.

⁷ Fodaama, ga kijofkaa ya teefpuudfa, ya abohharuu bifo' bijúwi' ga fíkiici ee ya onndaruu kilaas ga kipeskaa leehoo taa' du yaakaa'da.

⁸ Iñii yii wo'een wiwóori', ee mi waarin fu tuuk ga tek, en danaa buwii gëmu ga Koohfa, ba éewruk ga kitum iñaa jofin. Iñamaa jofin ee laakin jeriñ ga buwii.

⁹ Wayee kaa aas ga wo'een-nookohcaa laakoo haf, kaa aas ga kikín-caasamunkaa inhoo kileeh, kaa ñiaroh ee kaa nookoh ga loo Waasii Móyiis. Iñcaama laakoo jeriñ ee ca laakoo solu.

* 3:1 3: 1 Médírohat na Room 13: 1; 1 Pee' 2: 13.

¹⁰ Baa haydoh kihégískoh ga duuy bwumaa, ñaraari waas kíinoo bi ga waas kanak. Ya fiissiinaa, kaalaari ga jaangaa.

¹¹ Baa man fodaama, wóorattaa an ya deegin Waasii wukayohwii, ee ya duucuk ga kitum baakaaraa, ya yaa sañku' hafci.

Tanjoh

¹² Mi hayyaa kiwosoh Artemas wala Tísík. Binaa ya le'aa, leenaa tumaa tóoh fu gaaw kihay fu dabpoo ga teeraa Níkópolis. En ki'ennaa, mi am ki'ennee daama binaa soosoosii aasaa.

¹³ Tumaa tóoh, fu amdoh Senaas, layohohaa, ya na Apoloos, en dñanaa ba ñakoo dara ga ñaawaagaba.

¹⁴ Buwii bok naruu ngémfa ñan, ba guu'guulukat ga kitum yijófi', en dñanaa, sooliciigaruu wëñ kibítöhða, ñu míncá kipay. Ee fodaama, kipeskaagaba laak jeriñ.

¹⁵ Béeb bwuui enu naroo diida, bii këñ'ítaa ga. Këñíraa béeb filiimuncumgaruu boku naruu ngém enu dumacfa. Mi yii kíim Kooh ya barkeellúu dú béeþpúu.

Kéyítfii Pool bín Fílemonða Wo'eencii lögís Kéyítfiida

Kéyítfii fii Pool bídæfa filiici Fílemon. Fa wo' ga loo kimat ga ngém na ga loo ki'en ñaam. Fílemon nak dék teeraa Koloos ee ya enee bo' yiléekí'-teek daama. Ya súkúrukka iñaa Pool jangat ga loo Hewhewii winéwi'wiifa, ya gémmbawa, ee ga saasi, ya aassa ga kikerceen. Ya laakeera ñaamaa teeku Onesim. Onesim nak núppa; Kooh tummba ya hotohha na Pool lak yaama yaa ga kasu. Pool yéegallari Hewhewii winéwi' wii ga loo Yéesu Kiristaada. Fodaama, ya aassa ñan ga kikerceen.

Kéyítfii fii nak Pool bínndafa Fílemon ya bayal Onesim. Ya ebilla Onesim kibayfa na kihafci bi ga Fílemon. Newee Fílemogaa ya tum ga Onesim iñaa nefpi bi ga sah ki'ap ndaga lak waas oninndika. Pool nak kíimmbari ga kéyítfima ya abohoo Onesim fodii ñaamaa núp hen. Ya kíimmbari kitooki ga kaanci na keeñ wimóri' ndaga Onesim nari ba ñanak béeßba, ba bok ngém ee ba enin wiinoo ga Yéesu Kiristaa.

Kéyítfii Pool bín Fílemonða tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1-3)
- 2 - Pool gérémmba Kooh ga Fílemon (4-7)
- 3 - Pool nak Fílemon yen aaw ga Onesim (8-22)
- 4 - Tanjcoh (23-25)

Kéñdoh

¹ Mi Pool, mi yii mi lagu ga kasu ndaga lögéyyii Yéesu Kiristaada, mi na mbokkuu Tímotée, díi bérí bínndaa kéyítfii fii, fu Fílemon, fu yii díi keeñukin ee fu taam naríi ga lögéyyiifa.

² Dí bii kéñí'taa, fu na ñan mbokiigaruu yibetiyii, Apfiyaa, na Arkíp yii taam naruu ga lebirii kituuki' ngémiisa, na ñan bwuwum gëmin ga Yéesu ee hídirukohsi ga kaanfusa.

³ Mi yii kíim Kooh, Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudii, ba barkeellúu, ba onndúu jam.

Pool gérém Kooh ga Fílemon

⁴ Saycaa mi kíim Kooh tóoh, helloo ka' garaa ee mi gérémi Koohyii mi jaamukida.

⁵ En ki'enaa, mi kelohin ngémii fu laak ga Yéesu, Ha'mudiisa na dii fu hín kiwaa' bwuwii en ñuu Koohfa.

⁶ Mi yii kíim Kooh, kibokkii fu bok naríi ngémfa laak jeriñ, en danaa ka onndaa kiwéñ ki'inoth iñaa yijófí'yaa en tóoh du míñ kitumii' Kiristaada.

⁷ Mbokii, en ki'enaa, kiwaa'kii fu waa' bwuviida soosin keeñnjoo lool ee dëldin helloo ndaga dii fu yii daas keeñcii bwuwii en ñuu Koohfa.

Pool nak Fílemon yen, aaw ga Onesim

⁸ Kérí tah, laakin iñaa mi waa' fu tumi'too. Ee hídaa ga dii Kiristaanii oninndoo kitumndaa ki'ebil fu tummbida tóoh,

⁹ mi kíimanndaa hen, ndaga kwaarohkii en ga díkaantiruufda. Mi tumka, mi Pool, mi gu'gi'in ee mi yii lagussa ga kasu ndaga kilögéyyi' Yéesu Kiristaada.

¹⁰ Mi kíimmbaa ndaga Onesim*, yii mi am fodii kowuroo, ee mi en paamci ga ngémii aboh dii ga kasií mi lagohufa.

¹¹ Kudewaa, ya laakfíeríraa jeriñ, wayee diimada, ya hayyaa kilaaki' jeriñ lool fodii ya laaki'too jeriñda.

¹² Ya ga kihafci, mi yii boykidohhi garaa, wayee man na mi boykidoh keeñigoo sah-sah.

¹³ Mi waareerari kitéhdoh dii, ga yahaaroo, ya amfohiroo ga lögéyyaa fu jomee kitumfa, waa mi yii lagussa ga kasu ndaga kiyéegaloh Hewhewii winéwi'wii.

¹⁴ Wayee mi waa'tii kitum dara ee fu taammbii ga, doonaa, iñii yijófí'yii fu tumfanndoodaa enoo gitín garaa, wayee wa en iñaa newannndaa hen.

¹⁵ Heyna sah, Onesim hégísohu naraa iñaa maañnjii, doonaa binaa ya boyukis garaanaa, dú en bi taa'.

---

* ^{1:10 10} Onesim enee ñaam Fílemon. Ya rëcca bes, ka'ta. Heyna, ya daanee Pool kwaaknee ga kasu. Teekaa «Onesim» waa' kiwo' «jeriñ». Mëdirohat na 1: 11

¹⁶ Ee ya ensisoo fodii ñaam, wayee ya en iñaa gën kiñaam fúuf: ya yah mbok-kerceenaa béeb keeñukin. Mi ga kihaffoo, ya en iñaama garoona, wëñaa ga fu yuma, ndaga ya yuufu ee ya mbokfu ga ngëmii du laak ga Ha'mudiifa.

¹⁷ Kon en an fu abinnndo fiiliifunaa, tookaari ga kaanfu dijóffí' fodii enee minaa.

¹⁸ Ee ñan, en an ya tooñinndaa wala ya baydinndaa kobotaa, namaaroo kitaabuk.

¹⁹ Mi Pool, mi yérí bíndaa iñuma na yahhoo an: «Mi yérí yahhaa kifay.» Enndii an mi waa'taa kiniindís an fu baydinndoo kobot ñan, ennda fu ga kihaffu.

²⁰ Ee, mbok, dímalaaoro ga iñamaa ndaga Ha'mudii du bokohfa ee fu dëlí' helloo ndaga dii du en wiñoo na Kiristaaniida.

²¹ Ga dii mi enndaa na kibínda, mi laakin yaakaa' an fu hay kitum iñii mi kiimmbaadfa. Fu hay kitum sah iñaa paaf iñii mi kiimmbaadfa.

²² Ee ñan waayukfaaro daa mi dëkan. En ki'ñaa, mi abin yaakaa' an mi hayyúu ki'íku ndaga Kooh kelohin iñci dú kiimi'tooda.

Tajkoh

²³ Epafaraas, yií mi bok nari kilagu ga kasii ndaga lëgëyii Yéesu Kiristaada, yií këñí'túu ga.

²⁴ Marka na Arístarka na Demaas na Lúkkaa, bii taam naroo ga lëgëyiida, bii këñí'taa ga ñan.

²⁵ Mi yií kim Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, barkeellúu.

Kéyítfii bídu Yaawúu'caada Wo'eencii lègís Kéyítfiida

Kéyítfii fii bídu bjiyaawúu' baa gëmu ga Yéesu Kiristaa. Bii bínfada ken ínohoori. En ki'enaa ya ínohin dijóffí' Bíncii ciselá'i'cii, ndaga ya kooroh gaca kiteefhá kayohfii. Waama lak yaawúu'ciima hatalsee ga kipes hen bi ba waa' kifoñ ngëmaagaba, iñaama tah bii yii binndabáa kéyítfii fii kidaasba, ba am bi yégis ga ngëmaagaba ee ba soofoo fenoo ga.

Ga jamaanaa caasamuncaa, Kooh pokoh kifiiliimun na yaawúu'caa. Ya wo'eeba an binaa bo' tum baakaaraa, ya sarahat en danaa Kooh bayalli. Kéyítfii fii teewoh an kifiiliimunkii ki'askii Kooh aboh na buwii gëm ga Kowukiigarida paafin kudewaakaa. Iñii Yéesu Kiristaa tumi' buwiida wëñ kiyak iñaa malaakacaa, yaa Móyiis, yaa Aaron, na yaa Yosuwée tumfeebsa. Yéesu Kiristaa yérí en kubaal-sarahkii Kooh apu kinis baakaa'cii buwiifa. Kon baa gëm garinaa soolukissii kitum sarah júu' kibayaluk baakaa', Kooh hayyi kibayal.

Kéyítfii bídu yaawúu'caada tíidoh anee:

- 1 - Kooh wo'in kooroh ga kowukaagari (1: 1-3)
- 2 - Yéesu paafin malaakacii (1: 4-2: 18)
- 3 - Yéesu paafin Móyiis (3: 1-4: 13)
- 4 - Yéesu yérí en sarahohii yiyaakyii paafin béebsa (4: 14-7: 28)
- 5 - Kifiiliimunkii ki'askii na kudewaakii (8: 1-9: 22)
- 6 - Sarahii méeñjoh kilaakdá: Kiristaanii erohin hafci (9: 23-10: 31)
- 7 - Ngëmaa buwaa müüs laakeeda (11: 1-40)
- 8 - Kigu'guuluk ga ngémii (12: 1-13: 19)
- 9 - Tañkoh na kíim-Koohii méeñjohdá (13: 20-25)

Kooh wo'in, kooroh ga Kowukiigari

¹ Kufewaa, Kooh wo'a na bicaasammbuu waas ciyewin na ga badukeen ciyewin, caa bokkii kiman, koorohha ga seldiigacaagari.

² Ee ga jamaanuciima méeñjohfá, Kooh wo'in naruu koorohha ga Kowukii. Ya erinka kilam iñaa en tóoh, ee kooroh gari ya sakka éldúna na tóoh iñcii en gafa.

³ Ka kérí en meliclaatií ndamii Kooh ee ka kérí teewoh dii ya man kayoh-kayohfá. Kérí tíidi' iñaa en tóoh kooroh ga wo'eeniigari wiléekí'-dooliwi. Ya séti'ta buwii ga baakaa'caagaba, léehi'ta ya yunjnga ga asamaan, hanohha yah-ñaabaa Kooh yii míñ ga tóohfá.

Kowukii Kooh paafin malaakacii

⁴ Kooh tumin, Kowukiigari paafin malaakacii, kérí tah, ya e'taka teek waa wëñ kiyak teekciigaña.

⁵ En ki'enaa, Kooh mosoo kiwo' yíinoo ga malaakacii an: «Fu, fu en kowukiigoo, wati mi en Paapú», Ya mosoo kiwo' ban yíinoo gaba an: «Mi yah Paamun gari, ya en kowu garoo».*

⁶ Ee ban, wii Kooh wos éldúna Kowukiigari en saawdfa, ya wo'ee an: «Béeb malaakacii Kooh jaamukatti»

⁷ Ga iñaa aaw ga malaakacii, bíduunun ga Kéyítfii an:
«Ya tumin malaakaciigari, ba man na uriris,
súrgaciigari, ba man na kiwii.»

⁸ Wayee ga loo Kowukii, ya wo' an:
«Ban-buuriigaraa, fu Kooh, yah bi taa'
nguuriigaraa, fu tíindiwa ga iñaa júwin.

⁹ Fu warin yíjúwi', fu sagin iñaa koo'tii waas.
Kérí tah fu Kooh, Koohyiigaraa leefinndaa díuleen ga haf kifalla, fu en buu'.

Iñamaa teewoh an, ga béebs buwii fu taabi nabada, fu wëñnji kinebloh.»

¹⁰ Ya wo'in ban an:

«Fu Ha'mudii, fu yérí sak kakayfii ga dalaaraa
ee asamaanii fu hëwí'wa na yahfu.

¹¹ Iñcumáa hay kipaaf
ee fu yah bi taa'.

* 1:5 1: 5 Kañcaa 2: 7; 2 Samiyeel 7: 14.

Kakayfii na asamaanii hay kiñamuk fodii kúltifaa rapin.

¹² Fu hayca kipon fodii baa pon kúltí;
ca hay kisúpituk fodii kúltifaa líwin,
wayee fu, fu yah ya ya.»

¹³ Kooh mossoo kiwo' malaaka yíinoo an:
«Hay, yugaa díi fu hanoh yah-ñaabiigoo
bi ga daa mi tuman ñuwii sagoh naraada ditogaa' kotfu.»*

¹⁴ Béeb malaakacii, ba en rek hel, caa lègëy'i Kooh ee ya wosba ki'amfoh ñuwii jom
kilaas kimúckiida.

2

Kimúckii kiyaakkii Ha'mudii yéegalohda

¹ Waa enin fodaama, dú jomin kiwéñ kinjoo ga Wo'eenii du jégírudha, en danaa, ken
aawoo égíraa.

² En ki'ena, Wo'eenaa malaakacaa yéegalee bicaasammbuuða laakka ee béeþ baa
deegeerawa wala kelohdéeriwa, Kooh ko'tari.

³ Kon du bii du kelohin kimúckaa hín na kiima kiyakfa, binaa du ammbiika bi
yégisaa, du tuman na bi Kooh korooruu. En ki'ena, Ha'mudii ga kihafci yérí dëb
kiyéegaloh kimúckiima, tikká ñuwaa keloh kafa onussaruu ki'ínoh an kayoh.

⁴ Kooh koorohha ga mandarga ciyewin, enaama cidóoyi'-waa', kíntaan caa bokkii,
ee ca teewoh doolaagari, ya warohhaba daa neþpi iñcii Helii yisela'i'yii onohifa, ya
teewohha fodaama an ba wo' kayoh.

Yéesu Kiristaa paafin malaakacii

⁵ En ki'ena, enndii malaakacii bérí Kooh on kilaak dooli ga dook èldúnani en na
khay, díi wo' gawada.

⁶ Laakin daa bídú ga Kéyítfaa an:

«Éey Kooh, bo'-síusús nam ya ki'en bi fu foñi hel gari?

Bo'-síusús nam ya ki'en bi fu malaki hasfu gari?

⁷ Fu yóoski'tari ya hanoh fildoo malaakacii,

ee maañnjii fu onndari fodii baa tiku baanu-þuu' kilaak ndam na teek.

⁸ Fu oninndi kitík kot ga dook iñaa en tóoh.»

Ga díi díi wo' an: laakoo dara iñaa tes Kooh onndiiri kinguuruk gada. Bi diima, díi
hottii duum ga daa bo' nguuruk ga dook iñaa en tóoh.

⁹ Wayee, dú hotin an Yéesu yóoskírussa, ya hanohha fildoo malaakacii ee maañnjii,
en danaa, ga yérmaandaa Kooh, ya kaani' béeþ ñuwii. Ee du hotin diimada an Kooh
oninndi ndam na cée' wiyaak ndaga kikaankaa ya daydfa.

¹⁰ En ki'ena, Kooh yii sak iñaa en tóoh ee yérí am iñaa en tóohda waaree
khaydoh towuci tiyewin, ta bok nari ga ndamaagari. Fodaama bii jomþa kilégisi' halii
kimúckiida, ya ammba ki'onndi kimat, kooroh ga coonucaa ya dayanda.

¹¹ Yéesu, yii on ñuwii kiset ga baakaa'ciigabada, ya na ñuwii ya on kiset ga baakaa'da,
bérí bok paamun yíinoo. Kéri tah enndii kaci gari ya bayiba bimbokci.

¹² Ee ya wo'a an:

«Kooh, mi hay kiyéegaloh teekiigaraa ga béeþ mbokciigoo.

Mi hayyaa kikañ ga leeloo mbooloomii ñuwii jaamukkaafda.»

¹³ Ya wo'issa báan an:

«Mi, mi óolukan Kooh ga tóoh.»

Ya wo'issa an:

«Mi yeema na oomaacii Kooh onndoodfa.»

¹⁴ Oomaaciima, waa fa bifo', Yéesu hayya, tummba hafci bo' fodaagaba. En danaa,
kooroh ga kikaankaaagarinaa, ya dûbi' Seytaani, yii bay doolii kikaankii tikkueebada.

¹⁵ Fodaama, ñuwamaa, ga kipesþa tóohka ba madee na ba abu ñaam, ndaga kiniik
kikaankiida, ya bëgíssaba.

¹⁶ En ki'ena, wéerin an enndii malaakacii bérí ya hay ki'amfoh, wayee ya hay
ki'amfoh tuacaasamuntii Abaraham.

¹⁷ Kéri tah, ya jommba kiman na mbokciigari ga tóoh. En danaa, ya en sarahohii
Kooh yiyaakyii laakin yérmaandi ee tookdfinnida, doonaa, ya bayal ñuwii en ñuicida
baakaa'ciigaba.

¹⁸ Waa ya ga kihafci, ya dayeera coonu ga wii ya firudha, ya míñin ki'amfoh kimma
ñuwii en na kifirudha.

* 1:13 1: 13 Kañcaa 110: 1.

3*Yéesu paafin Móyiis*

¹ Kérí tah, dú būwii en būu Koohdfa, dú bii Kooh tanukdfa, malakat ga Yéesu yii du gém an Kooh yérí wossi ee yérí en sarahohii yiyaakyiifa.

² En ki'enaa, ya tookdeera Kooh yii tanukeeri kitum lègëyaamada fodaa Móyiis tookdeeri, ya tummba lègëyaagari bi matta ga dūuy béeb būwaa Kooh wo' bū-kaancida.

³ Baa tawah kaan, yérí wéñi ki'onu cee' kaanfaa ya tawahdfa. Iñamaa tah Yéesu yérí cal ki'e' ndam waa wéñ waa Móyiis eruda.

⁴ En ki'enaa, kaanfaa en tóoh, laak baa tawahdfa. Ee Kooh yérí tawah iñaa en tóoh.

⁵ Móyiis ga kihacfí enee baa kelohdfuseera ga dūuy béeb būwaa Kooh wo' bū-kaancida, ya enee súrga rek, yaa sasu kile'doh ga būwaa iñaa Kooh yah kiwo' fayuu'da.

⁶ Kiristaanii nak tookdfin Kooh, ya yii ya en Kowukii kuliyükdu ga fíkii būwaa Kooh wo' bū-kaancida. Du, du bérí enan heetiima binaa du am ga iñii du óolukdfa ee du ndamukohi iñii du yaakaa'danaa.

Iíkaraa Kooh yah ki'on būwii géminda

⁷ Kérí tah, fodaa Helii yiselá'yii wo'da an: «Wati, binaa dú keloh koonaakii Koohaa,

⁸ kaa lagat keeñnjúu fodaa bicaasammbúu tumeeka ga égi'-dúndagaada: ba baa ña'sukoh, ba baa malaksukohhi.»

⁹ Kooh wo'a an: Daama, bicaasammbúu baa tooñjoo, ba waareeroo kimalaksukoh, hídaa ga daa ba hoteera ificáa mi tumeet,

¹⁰ bi ennda tikis tidaanjkaah-nikiis. Iñamaa tah mi aylukkaða, mi wo'a an helcigába dék ga kinaan, ba ínohoo daa mi waa' ba éewrukdfa.

¹¹ Mi waatta, lak mi aylukin, an: Ba aasoo múnk daa mi onanba ki'iikarukdfa.

¹² Mbok-kerceencii, watukat bi yínoo garúu laakoo keeñ wibóni' bi tah ya gémoo, ya súugúruk Kooh yii laak kipesdfa.

¹³ Wayee baa en béeb namat kidaas mooroomci besaa en tóoh, waa bi wati wo'eenii «Wati» wo'uda, wa wii lís kiwo'u, en danaa ken lagoo keeñnaagari, baakaa' wéñni dooli.

¹⁴ En ki'enaa, du bokan kitaam na Kiristaanii, en an du abin bi yégisin ga yaakaariima du laakee ga dalaaraadaa bi ga siñdaanaanaa.

¹⁵ Bídu ga Kéyítfaa an:

«Wati, binaa dú keloh koonaakii Koohaa, kaa lagat keeñnjúu fodaa bicaasammbúu tumeeka, ba baa ña'sukoh, ba baa malaksukohhidha.»

¹⁶ En ki'enaa, būwii biiða bérí kelohee wo'eenaa Kooh ee ba baa ña'sukoh fodaama? Man enee béeb būwaa Móyiis meydohee kúlkaa Esíptida!

¹⁷ Būwii biiða bérí Kooh aylukee bi ennda tikis tidaanjkaah-nikiis? Man enee būwaa tumeet baakaa' ee faraaftcaagába keennda ga égi'-dúndagaadaa.

¹⁸ Būwii biiða bérí Kooh wo'ee naba an ba aasoo múnk daa ya onanba ki'iikaruk? Man enee būwaa sageeri kikelohi'da!

¹⁹ En ki'enaa, du hotin an ba mínnidii ki'aas ga kúlkaa Kooh waayukseebadfa, ndaga ba sagee kigém hen.

4

¹ Kooh díginnduu ki'aas daa ya onannduu ki'iikaruk. Waa dígaama lís bi wati, kon du watukat bi yínoo garuu aboo an ya tesin ga fenoo.

² Wo'eenii Kooh yéegalsee būwaa enee ga égi'-dúndagaadfa, du ban du yéegalunununwa. Wa laaki'tiiba jeriñ ndaga ba kelohhawa ee ba te'iiwa na ngém.

³ Du bii du géminda, du hay ki'aas ga daa ya onannduu ki'iikarukdfa. Ga loo íkaraama, Kooh wo'ee an: «Mi waatta lak mi aylukin an: "Ba aasoo múnk daa mi onanba ki'iikarukdfa!"»

Iíkaraa Kooh wo' waama, ya maañinwa kituuki' ga wii lègëyaagari mat ga waa ya sak éldúnada.

⁴ En ki'enaa, ga loo iñamaa, laakin daa ka bídu ga Kéyítfaa an: «Ga besaa wu-yitnakankwaa, Kooh íkarakka ga tóoh lègëyaagari.»

⁵ Kooh wo'sin daama ban an: «Ba aasoo múnk daa mi onanba ki'iikaruk.»

⁶ Buuwa deweewi kikeloh Wo'eenii Koohdfa, ba aassii da ndaga ba te'iiwa na ngém. Wayee bi wati, laakin būwaa hay aasuu daama.

⁷ Tíkis tiyewin tíkka ga, Kooh abissa bes wiliis, ya teekkawa «Wati»; ya koorohhaka ga kúuw Dëwít, fodaa ka dewan kiwo'uda an: «Wati, binaa dú keloh koonaakii Koohaa kaa lagat keeñnjúu.»

⁸ Enee an Yosúwée onin bicaasammbuu ki'aas ga iíkaraa, eneena Kooh wo'sissoo, ga fenoogaa, iñaa aaw ga loo bes wiliis.

⁹ Kon nak laakin síka', waa faansu heetii en wuuci, waa man na waa ya iíkarukee ga besaa wu-yitnakanakwaada.

¹⁰ En ki'enaa, baa aas ga daa Kooh onanndi ki'iíkaruk, ya ban, ya hay ki'iíkaruk ga lègëyaagari fodaa daa Kooh iíkarukee ga waagarifa.

¹¹ Kon, du dífibukat ki'aas daama; yiínoo garuu hanat kikeen ndaga kisanj kikelohi' Kooh fodaa bicaasammbuu tumeeka ga égí'-dúndagadaa.

¹² En ki'enaa, Wo'eenii Kooh wii pes ee wa laakin dooli. Wa wérí wéñ kikaan kalaf faa bákcaa kanakcaa kaañin. Wa aasi ga díuyucuu bi ga daa wéñ kihuutdfa, wa le'nee bi ga fitii, helii, tépiscii na fabuuyfii. Wa míin kimeydoh faj iñaa bo' halaat na iñaa bo' am kitum ga keeñci.

¹³ Laakoo dara iñaa saku dfaakuk ga fílkii Kooh. Ya ga kihafci ya hoti ga iñaa en tóoh ee du béeþpuu dufu hay kituuk ga fílkíci, dufu taas ga iñcii dufu tumidfa.

Yéesu yérí en sarahohii yiyaakyii paafin béeþda

¹⁴ En ki'enaa, du laakin sarahoh yiyaak, yaa paafin béeþ, ya karin bi tuukin ga fílkii Kooh ee Yéesu Kowukii Kooh yérí en sarahohiima. Kon du abat bi yégis ga iñiima en kayoh du gém gawada.

¹⁵ Sarahohii yiyaakyii du laakfa míin naruu kibok ga díuy kilaakoo-doolikiigaruuda, ndaga fodii du fí'sida, ya ga kihafci, ya fí'seera ga bákaa en tóoh, wayee ya tummbii baakaa'.

¹⁶ Kon, du deeyat na hel widéli' ga banj-buurii Kooh, díi kijof enohdfa, en danaa du laas ga yérmaandiigari na kijofkiigari, ee ya amdfohhuu saycaa du sooluk tóoh.

5

¹ En ki'enaa, sarahoh yiyaak yaa en béeþ tansi ga díuy bùwaa ee ya bewu ki'eni'ba súrgaa Kooh, yaa enan ga díkaanti bùwaa na Kooh. Yérí laak lègëy kifaan ga fílkii Kooh iñicca bùwaa onohida na ban kitum sarah kibayaluk baakaa'caagaba.

² Waa ya ga kihafci ya míin kikeen ga baakaa', ndaga ya bo'-síusús kesi, ya ínohin dijófi' iñaa dal bùwaa bínoo keeni ga baakaa' ee ki'ínohoo tahkada.

³ Waa ya ga kihafci ya keenin ga baakaa', ya jomin kitum sarah kibayaluk baakaa'caagari fodaa ya tumika kibayaluk baakaa'caa heetaadsa.

⁴ Ken mínoo ki'on hafci cée' ki'en sarahoh; Kooh doj yérí oni bo' wa, fodaa ka enee ga Aaronda.

⁵ Fodaama, Kiristaanii enndii yérí on hafci céeraama ki'en sarahoh yiyaak, wayee Kooh yérí onndika ga waa ya wo'i an: «Fu, fu en kowukiigoo, wati mi en Paapu.»

⁶ Ya wo'issa diliis báan an: «Fu, fu yah sarahoh bi taa' ga lagaa Melkisedek.»

⁷ Ga wii ya pes ga éldúnafa, Yéesu enee ga kiími Kooh, dimalukiri taam na tifíip na moon, ya kiími Kooh yii míneeri kimúsal ga kikaandsa. Kooh nak tummba iñaa ya kiimdfa ndaga daa ya kelohfeerifa.

⁸ Hídaa ga daa ya en Kowu Koohdfa tóoh, ya yoonnda kitooki'ti kooroh ga coonucaa ga dayda.

⁹ Ga waa ya mëti'ta fodaama, ya ennda baa kimúckii leehoo taa'csa meyohan gari, ka yoosuk ga béeþ bùwii keloh'tida.

¹⁰ Fodaama Kooh tummbari sarahohii yiyaakyii ga lagaa Melkisedek.

Kofeelií ga kifoñ ngémfa

¹¹ En ga loo iñaaamanaa, yewinin iñaa dí jom ga kiwo'. Wayee kiloogísohi'túuwa enndii iñaa yoob ndaga dufu enndii bùwaa gaawin ki'am iñaa dufu wo'u.

¹² Dú laakeeraa jot widóoyí' ki'en bùwaa jégirohan wati, ee bi wati dufu lís kisooluk baa yóodíranndúu iñcii dëfsi kijégíroh ga loo Koohdfa. Dú jomee wati kiñam ñamahaa tígíng ga look, wayee dufu lís kisooluk miis, maa dufu bapan.

¹³ Baa bapi miis lís oomaa, ya laakoo hel ki'ínohsoh iñaa júwin na yaa júþpii.

¹⁴ Ñamah witígi' nak wuu yaakcii, ba bii ba núsuhdfin helba ga ki'ínohsoh iñaa jofin na yaa joffii.

6

¹ Kérí tah, du hanat kiméeñi' haffu ga iñcii dëfsi kijégírohu ga loo Kiristaaniifa. Du namat ki'ëewruk ga cii yaak jom kijégíruifa, dufu watuk kiboyukis ga cii dëfsi kijégírohusa fodii: loo ki'ís tumeencii éewdoh bo' ga kikaanda, loo kigém ga Kooh;

² kijégírohkii ga loo bëtisi', loo kitik bùwii yah ga haf, loo kimúlskaa Yéesu ga bùwaa kaaninda na loo atti'aa mëeñjohdfa.

³ Kon du éewrukat ga iñcii yaak jom kijégíruifa, Kooh onnduukanaa.

⁴⁻⁶ En ki'enaa, buwii mosin kilaas ga lee'laatii Koohdfa, ba yoohin ga iñcii cijóffi'cii meyoh asamaandfa, ba laakin doolaa Helaa yisela'i'ya, ba yéegin ga keeñba neblaati Wo'eenii Kooh, na ban doolaa ēldúnaanii en na kihaydfa, ee hoonohhii ba boykisin ga kipeskaagaba kibóni'kaadfa, laakissii iñaa bo' míin kitum kinookba bi ba súpit kipeskaagaba. Buwaama man fodaama, ba daaysin Yéesu ga kuraanaa, ba baslukinndi ga fiki béeef.

⁷ Binaa kakay éni' ga tobcaa tikísukohi kikeen ga dlookfa, fa paal iñcaa laakdfin buwaa línfada jeriñaa, Kooh barkeelfa.

⁸ Wayee binaa fa paal lúp na ñaawaawaa, fa laakoo jeriñ, fa aaw ga kicoju ee fa méeñjohan ga kitékíru.

⁹ Wayee nak mbokcii, dú bii dí keeñukinda, luu dí wo'ee foduma, wóorinndii an dú bii taabuk waasii wijójif'wii aaw ga kimúcfa.

¹⁰ Kooh enndii baa júbpíi; ya mínoo ki'aluk iñcaa dú tumfeeri na kiwaarohkaa dú teeweri, ga daa dú amfohee buwii en buucida; ee dú lísca kitum bi watifa.

¹¹ Dí nak, dí waa' baa en béeef garúu teewoh kikaantukoh, kaa man fodaama bi ga siñdaanaa. En danaa, iñii dú yaakaa'da laak bi mat sëk.

¹² Kon, kaa enat sagoh-coonu, wayee taabat ga kotcii buwii guu'guuluk taam na ngémfa, ndaga ba béri yah kilam iñcii Kooh dígodfa.

Iñii Kooh dígodfa wóorin

¹³ Wii Kooh díj Abaraham ee ya laakkii baa ya waatan gari wéñnji kiyakfa, ya waatta ga hafci, ya wo'a an:

¹⁴ «Mi hay kitum, fu barkeelan kibarkeel
ee tuacasamuntaagaraa yewinan kiyewin.»

¹⁵ Fodaama Abaraham yunjga yaa sek bi ya laassa iñaa Kooh dígeerifa.

¹⁶ Binaa buwii ba en na kiwaataa, ba waati ga baa wéñba kiyak; ee fodaama ba ayuki ga wóólaataa baa ba waatuk garifa, kileehí' wo'eenaa.

¹⁷ Kooh nak waaree kiteeb buwii jom kilam iñcii ya dígodfa an ya soofoo fenoo ga iñaa ya am kitum, kérí tah ya waatta ga hafci.

¹⁸ Fodaama iñaa Kooh digoh yaama na waataa ya waat ga hafcida enin enaama kanak caa teewoh an mínoo ki'en Kooh wo' iñaa enndii kayoh. Iñcaama en garuu iñaa baatannduu kidaas du bii du foñin tóohdfa ee du abin bi yégisin ga iñcii dú yaakaa' kilaasfa.

¹⁹ Yaakaariima wéří en jípii fitciigaruu ayukohfa: wa wóorin ee wa yégisin. Wa oninnduu kipaaf rídóonaa kún dékataa wéñ kisela'da ee du le' bi ga daa Kooh enoddfa.

²⁰ Dekataama, Yéesu kulyukkuu da ee haffuu tahhi da ki'aas. Ya enin sarahohii yiyaakyii yah bi taa'da, ga lagaa Melkisedek.

7

Melkisedek, buuraa, sarahohaa

¹ Melkisedek yaama enee buuraa Saleem, ya ennda ban sarahohaa yiyaakyaa Kooh yii ga dlookaa-dlookfa. Wii Abaraham meyoh ga heñaa ya kaalee buu'caadfa, Melkisedek ka'ta kitéebílukki, barkeellari^{*}.

² Ya yéří Abaraham eree ban komaa wudaanjkaahwaa ga béeef iñcaa ya fewohee ga heñaada. Teekii Melkisedek waa' kiwo': «Buurii tíidi yíjúwi'». Baatta ga ya ennda buurii Saleem ee wéří en: «Buurii tíidi jam».

³ Melkisedek yiima ken ínohi'tiiri eewun, wala paamun, wala caasamun. Ken ínohoo dara ga loo kilimukci wala loo kikaanci. Ya mëdïrohu na Kowukii Kooh ee ya en sarahoh bi taa'.

⁴ Malakat baaamaa, daa ya hídee kilaak teek ga dñuy buwiida. Abaraham, caasammbuu, e'tari komaa wudaanjkaahwaa ga iñaa wéñ kijof ya te'ee ga buwaa ya heñohee nabada.

⁵ Buwaa enu sarahoh ga tuacasamuntaa Léwífa, Waasaa Móyíis oneerafa kimeekisoh komaa wudaanjkaahwaa ga béeef iñaa bu-Isarayeel laakfa. Ba meekiseewa mbokcaagaba, ee moona mbokcaama tuacasamun Abaraham ban.

⁶ Melkisedek nak enéerí kucaasamun Léwí, wayee hoonohhii ya laassa bakaaw uudaanjkaahwaa ga iñaa Abaraham fewohee ga heñaada. Wéñaa ga, ya barkeella baa yaama laasee iñcaa Kooh dígoheeda.

⁷ Wóorin an bii barkeelfa yéří wéñ kiyak bii barkeeluda.

* 7:1 7: 1 Malkat Sênees 14: 17-20.

⁸ Buwiima enu tuacasamun Léwí, ee ba laasi baka wudaaŋkaahwaa ga buwaadfa, ba bifo' baa aaw ga kikaan. Melkisedek nak Kéyítfii wo' an ya yii pes.

⁹ Bo' míniñ kiwo' ban an, Léwí, ya yii, tuacasamuntaagari tii laas bak wudaaŋkaahfa, ya ga kihafci sah, ya erin Melkisedek bak wudaaŋkaah, kooroh ga Abaraham.

¹⁰ En ki'ena, wii Melkisedek tēebiluk Abarahamfa, lakanaa Léwí límussii duum, wayee ya lisee ga geñaa Abaraham.

Yeesu, sarahoh yiyaak fodaa Melkisedek

¹¹ Légéy sarahohaa bu-kaan Léwí ba tumee ga lagaa Aaronda, Waasii Móyiis wéri ebiloheewa kitum. Enee an lögéy-sarahohaama míneera buwaa ki'on kimat ga fíki Koohaa, eneenaas solukan ya sarahoh yiliis, yaa manndii na sarahohcaama, falu ga lagaa Melkisedek?

¹² En ki'ena, binaa ki'en-sarahohkaa lofirunaa, Waasaa ban jomin kilofiru.

¹³ Ee Ha'mudiigaruu, yii wo'eencii ciima wo' ga loocida, bokee ga níil wiliis waa, yiinoo ga buwaa bok ga nílaamada, mosoo kitum lögéy-sarahoh.

¹⁴ En ki'ena, baa en béeb ínohin an Ha'mudiigaruu bok ga nílala Yúdaa, ee Móyiis mosoo kiwo' loo lögéy-sarahoh waa aaw ga nílaama.

¹⁵ Iñii yii yéri baat kileeri' tóoh: sarahoh yiliis hayin, yaa man na Melkisedek,

¹⁶ ee ya falussii sarahoh, koorohha ga kílamkaa ga lagaa Léwí fodaa Waasaa Móyiis nakoheekada, wayee ya falu, ayuk ga doolaa kipeskaa dara míooka kiyasohfa.

¹⁷ En ki'ena, seedi'uunun gari an:

«Fu, fu yah sarahoh bi taa' fodaa Melkisedek.»

¹⁸ Fodaama, iñaa enee kudewaada foñussa ndaga wa laakéerii dooli ee wa jeriñséerii dara.

¹⁹ En ki'ena, Waasii Móyiis mínoo ki'on ken kijúb ga fíki Kooh, kéri tah du haydohdfussa yaakaa' williis waa gén ee wéri onannduu kideey ga Kooh.

Kristaanii, sarahohii yah bi taa'da.

²⁰ Wéñaa ga, ga waa Kooh fal Yéesu sarahohfa, ya waateera ga iñaama, wayee sarahohcaa bfinoo falunuun ee ya tummbii fodaama.

²¹ En ki'ena, Kooh waatee hen, wo'ari an:

«Mi Ha'mudii, mi waatukin,

ee mi soofandii fenoo ga:

fu, fu yah sarahoh bi taa'.»

²² Ga iñaama, Yéesu enin baa tuuki' kifiliimunkii gén ga buwii ga díkaantiba na Koohfa.

²³ Baatta ga, buwaa falsee sarahohfa kudewaada yewineera, ndaga kikaan onéeríiba kites bi taa'.

²⁴ Yéesu nak, waa ya pesan bi taa', ya enan sarahoh bi taa' ban.

²⁵ Kéri tah, ya míniñ kimúsal waas kíinoo, leeh tak, buwii kooroh gari, ba deeyca ga Koohfa, ndaga ya yii pes bi taa' kíkiimi'ba Kooh.

²⁶ Yéesu yéri en sarahohii gén garuuda: ya selá'in, ya inohoo kitum yibóni', ya laakoo baakaa', ya hégísohussa na tumoh-baakaa'ca, ya bëwírussa ga clookaa-clook asamaan.

²⁷ Ya manndii na sarahohcií fiyaakbii bfinoo, ya soolukkii kitum sarah saycaa en tóoh fodii gaba kibayaluk baakaa'caagari na ban caa mbooloomaa. En ki'ena ya tumin sarah waas kíinoo kibayaluk baakaa'cii buwii ee bi taa' ga wii ya eroh kumuunkaagarifa.

²⁸ Waasii Móyiis, bifo' kesi baa míniñ kikeen ga baakaa' béri wa falee bísarahoh biyaak. Wayee wo'eenii* Kooh waatuk, hay ga fenoo Waasii Móyiisfa, Kowukiigari matin ga tóohfa kéri wa fal sarahoh yiyaak ee bi taa'.

8

Kifiliimunkii ki'askii na kudewaakii

¹ Iñii yii yéri wéñ kilaak solu ga iñii dí en na kiwo'da: Du laakin sarahoh yiyaak, yaa yugin ga asamaan, hanoh banj-buuraa Kooh yii míñ ga tóohfa yah-ñaam.

² Ya yéri tuni lögéy-sarahoh ga díekataama wisela'i'waa en ga taalii* wukayohwiida. Taaliima, bo'-súusús yíppiwa, Ha'mudii yéri yípwa.

³ Sarahoh yiyaak, yaa en tóoh, falu kihaydoh ga fíki Kooh iñcaa faandu Kooh sarahfa na kitumi'ti sarah. Kon sarahohiigaruu yiyaakyii ban jomin kilaak iñaa ya sarahohan.

* 7:28 7: 28 Malkat wo'eenamaa ga 7: 21 * 8:2 8: 2 Taalaa wéri en ga daa Kooh faanohee wo'eencaagari bídu ee níi' bu-Isarayele ga ngémaa ba laak garifa. Ga díekataama, laakeera díekataa wo'u wisela'i'waa na díekataa wo'u wéñ kisela'da.

⁴ Ya enee dii ga kakayaa, eneenaa ya enoo sarahoh, waa laakin sarahohcaa laak kihaydoh ga fikii Kooh iñcaa faandussi sarah foda Waasaa Móyiis nakohkada.

⁵ Légéyii sarahohcii biyaakbii tumi ga dékataa wisela'i'waa ga Kaanfaa Koohda nak, wa en nataal na sóogúu ga iñaa tumu ga asamaanda. Iñaama tah, ga wii Móyiis yah kiyip taalaama jaamukohsida, Kooh wo'ari an: «Fóñaa helfu ga iñii fu yah kitumda bi tööh man foda mi teeweeraaka ga dook janjagaada»*.

⁶ Wayee diima, légéy-sarahohhaa Yéesu sasuda wérí wéñ waa sarahohcaa bínino kiyak fúuf, ndaga ya yéri túin ga dikanti Kooh na buwii kipok kifiliimunkaa gën kaa kudfawaa. Ee Kooh diginnduu ga kifiliimunkaama iñcaa gën ga tööhda.

⁷ Enee an kifiliimunkaa kudfawaaka laakéeri sik wiinoonaa, eneenaa caloo ka kilofirohu na kukanak.

⁸ Wayee Kooh ña' heetiigari hen ga waa ya wo' an:

«Mi Ha'mudii mi wo' an:

Bes caa hay, caa mi hay kipok kifiliimun ki'as na bu-Isarayeel, na bu-Yúdaa ban.

⁹ Kifiliimunkaama madanndii na kaa mi pokhee na bicaasamba, béríinnaa mi amba ga yahhoo, mi meydohhaba kúlkaa Esíptida. Ba ga kihaffba, ba ammbii kifiliimunkaa kaama, kérí tah, mi foñlukkaba ban.

¹⁰ Kifiliimunkii kiima kérí mi yah kipokoh na heetii bu-Isarayeel, besciima paafaa:

Mi hay kiso' iñcii mi ebilohdfa ga helfa, mi bínca ga keeñba.

Mi yah Koohyiigaba ee ba yah heetiigoo.

¹¹ Yiñnoo gába soolukanndii kijégi' baa bok nari kúl, wala mbokci an ya heelat ki'ino Ha'mudii.

En ki'ena, lak béeëf ínohindoo, daloh ga yaa wéñ kijutuutda bi ga yaa wéñ kiyakda.

¹² Mi hayba kibayal tooñcaagába ee mi aluk baakaa'caagába.»

¹³ Kooh wo' loo kifiliimun ki'asaa, lak kaa ya pokee kudfawaada kasohin ee iñaa kasohin aaw ga kileeh.

9

Daa Kooh jaamuksee ga kifiliimunkaa kudfawaakaada

¹ Kifiliimunkaa kudfawaaka laakeera iñcaa Kooh ebilohee kitum ga loo daa buwaa jommbi kijaamukfa. Laakeera ban kaan ga eldúna, faa yípdfuseeri.

² En ki'ena, laakeera taala yípu, hégísohussa kom kanak. Waa dëbfa teeku «*Dékataa wisela'i'waa». Iñaa tikoħseee lampuda, wa na mbúurúcaa faandfusee Kooh sarahfa, na palaañfaa ca faanohseedfa, ca enee daama.

³ Komaa wukanakwaa teeku «*Dékataa wéñ kisela'da», ee enee ga fenoo rídóonaa hégísoh dfekatcaa kanakcaada.

⁴ Loteel-wúrúus, waa cíuraaycaa tékirohsifa, wa na gaalaa kifiliimunkaa* ee leefsee na wúrúus bi gommbadfa, ca enee daama. Kaas-wúrúus waa tum ñamahaama meyohee asamaan, wo'si maanda, na dooraa Aaron tapiseefaa, na atohcaa bídu wo'eencaa kifiliimunkaa pokohuda eksee ga gaalaama. ⁵ Nataal enaama kanak caa wo'si Serubee ee ca teewoh ndamaa Koohda faanussa ga dook gaalaa. Séeġúufaa paafcaagaca kúnnda daa ñífaa wíssi kibayaluk baakaa'da. Wayee iñcaama, diima caloo du lóogísohca wiñnoo wiñnoo.

⁶ Iñcaama tööhca, waa en béeëf faanussa fodaama. Sarahohcaa, saycaa en tööh, ba aas ga dékataa dëbfa kitum lègëyaagába.

⁷ Dékataa tikk gada, sarahohaa yiyaakyaa, ya hançi rek yérí aasi daama, ee eni kískaa en tööh waas kiñno. Ee ya jomin ki'aam ñif júu, yaa ya tumi' Kooh sarah kibayaluk baakaa'caagari, na ban caa heetaa tum ee ba ínohéerí*.

⁸ Fodaama, Helii yiselis'i'yi teewohha an, waa dékataa dëbfa waa lís kilaak, kon daa koorohsi, ki'aas dékataa wéñ kisela'da lègískkii duum.

⁹ Iñama teewoh yen ga jamaanii diima. Ca teewoh an iñcii onohsida, na júu'cii tumfusi Kooh sarahfa, baa jaamuki Kooh fodaama, iñama tahhoori kiset ga fikíici.

* 8:5 8: 5 Malkat Eksoot 25: 40.

* 9:4 9: 4 Iñaa tumee Bíncaa Kooh ñíreee buuncida

* 9:7 9: 7 Malkat

¹⁰ Béeb iñaa nakohu ga loo ñamahcaa, anahcaa, na kibookuk kisétíruk, iñaama enee iñcaa Kooh nakee buwaa kitum ki'ëbilkoh rek, bi ga daa ya lofirran tóoh en yi'as.

Kiristaa erohin hafci sarah

¹¹ Kiristaanii nak hayin, ennda sarahohii yiyaakyii erohi iñcii cijóff'i cii ee diima den ca hotukinfa. Ya aassa, paaffa bi ga dfekat waa tumohsi sarah, waa wéñ kilaak solu, wéñinja kimat taaloo taal. Dekataama hëwrohussii yah bo'-súusúus, ee waa' kiwo' an wa bokkii ga èldúnaanii wii.

¹² Ga waa Kiristaanii aas ga dfekataa wéñ kisela'fa, ya aas da waas kiinoo, ee bi taa'. Ya aassii da, ya aammba ñif súkút wala ñif naal, ñifaagari ga kihafci wérí ya aam. Fodaama ya laassaruu bi taa'.

¹³ Fodaa ka nakohu ga baahaa Waasaa Móyíisdfa, ñif súkútci na cii naalcii, na wetcii meyoh ga enoh bítékírusa, ca wísu ga buwii kiseti'banaa, ka eem rek ga faancaagaña bukituda.

¹⁴ En an iñaama laakohsfanaa, wéñaa ga ñifa Kiristaanii paafin ñifoo ñifdfa! Ya erohin hafci sarah ga Kooh, waa laakoo sík, kooroh ga doolii Helií yiselai'yii yah bi taa'fa. Fodaama ya hay ki'seti' keeñciigaruu bi du tumsisoo iñcaa èewdohi bo' ga kikaanda; en danaa du míin kijaamuk Kooh yii laak kipesda.

Ñifi Kiristaa wérí pokohu kifiliimunkii Kooh na buwiida

¹⁵ Iñaama tah Kiristaanii ki'en bii tiin kifiliimunkii ki'askii poku ga díkaanti buwii na Koohdfa. En danaa, buwii Kooh haydoh ga hafcidaa míin kilaak ga iñcii cijóff'i cii ya díñfa kilam bi taa'fa. Ba mínnika kilaak ndaga Kiristaa kaanin ga kuraanaa ee kikaankaa kaama kérí bëgís buwii ga baakaa'caha ba tumee, ga wii ba taabuk kifiliimunkaa kufewaakaada.

¹⁶ Binaa bo' bín këyít kiwo' ga daa alalaagari warohsandsanaa, bi bo' tum dara ganaa, jomin kilaak iñaa teewoh an baa bínfaada kaanin.

¹⁷ En ki'ena, baa bín këyítfaamada kaanin, iñaa buwaa lam garida han kimín kiwarohu. Wayee, en rek ya lis kipesaa, këyítfaa faama laakoo solu.

¹⁸ Iñaama tah kifiliimunkaa kufewaakaab bi ka enaa, lakanaa ñif aamuk hen paay.

¹⁹ En ki'ena, Móyíis diewoh ga kiyéegaloh, ga fíkí heetaa béebswa, tóoh iñaa Kooh ebilohdfa fodaa ka bídu ga Kéyítfaada. Léehí'ta ya bëbspa ñif doon yinaal na ñif súkút, ya akitohha músú ga, weella koy ga kedikkaa teeku Isoop, ya müulla fénúf baal ficogí' ga dooraama, ya wíssa ñifa ga dook Kéyítfaa waasaan na ga dook heetaa Isarayeel béebswa.

²⁰ Ya wo'a an:

«Wii wérí en ñifi pokohu kifiliimunkii Kooh narúu
ee dú jomka ki'amfa.»

²¹ Móyíis wíssa ban ñifa ga dook taalaa, na ga dook béebs pañkaahcaa bëbsi binaa buwaa en na kijaamuk Koohaa.

²² Ga Waasaa Móyíis, daanaka iñaa en tóoh sétirohsí na ñif; ee ñif aamussiinaa, baakaa' bayaloohsoo.

Sarahaa Yéesu tumfa matin

²³ Iñcii en ga èldúna ee ca nataal caa en ga asamaan cukayohcaada jomee kisétíru fodaama. Caa en ga asamaanda nak meekisoh sarah waa gën waamaa fúuf.

²⁴ En ki'ena, Kiristaanii aassii ga dfekat wisela'i, waa bo'-súusúus hëwí', ee nataal rek waa ga asamaanda, wayee ya aas ga wukayohwaa ga asamaanda; en danaa ya tuukuki'tuu diimada ga fíkí Kooh.

²⁵ Ya aassii ga dfekataa wisela'i waa ciyewin ki'eroh kumuunkaagari, fodaa ga kifiliimunkaa kufewaakaada. En ki'ena, waama, sarahohaa yiyaakyaa aasee daama na ñif waa enndii waagarí.

²⁶ Enee fodaamanaa, ennaa ya hay kiday coonu waas ciyewin, aboh ga iñaa èldúna saksee bi wati. En ki'ena, ya erohin hafci sarah waas kiinoo ee bi taa', ga jamaanucii méeñjohdfa, kinís baakaa'cii buwii.

²⁷ Waa baa en tóoh hay kikoo' ga kikaankii waas kiinoo, lëehíraa ya atti'u,

²⁸ fodaama Kiristaanii hayin, erohra ñifaagari waas kiinoo kinís baakaa' bo' bigéñ. Ya hay kihayis waas wukanak, waa enanndii kinís baakaa', wayee enan kimúsal buwii enussi na kisekdfa.

¹ En ki'enaa, iñcii Waasii Móyiis teewohdfa ca en sóogúufi iñcii cijóff'i'cii en na kihaydfa; wa mínoo ki'on bwuwaas kilaas ga iñcaama kayoh-kayohdfa. Daa ka míñ kiman tóoh, ga dii kískaa en tóoh, sarahcaa tumsida caca caca, iñamaa teewoh an Waasaa Móyiis mínoo ki'on bwuwi deeyi ga Koohdfa kimat.

² Enee an wa míñinkanaa, eneenaas bwuwaas jaamuki Kooh fodaamada setuunun kuméeñi', ndaga lak ba daakissii baakaa' wíinoo ga keeñfa.

³ Wayee nak, sarahcaa ba tumi kískaa en tóohdfa, céri níindísohi baakaa'caa bwuwaas tumida.

⁴ Wóorin an ñííf naal na ñííf súkút mínoo múk kinís baakaa' ga bo'.

⁵ Iñamaa tah, wii Kiristaanii aas éldúnada, ya wo'a an:

«Júu'caa tumu sarah wala iñcaa faanu sarahdfa,

fu wo'issii dara ga,

fu hëwíri'taroo faan.

⁶ Sarah júuraa tékíru hen,

wala sarah wiliis waa tumsi þan kinís baakaa',

wíinoo newissiiraa gaca.

⁷ Kérí tah mi wo' an: Mi yeema, mi hayin kitum iñii fu waa'da, fu Kooh, taaboh na iñaa bídú garoo ga Kéyítfaadfa.»

⁸ Kiristaanii dëeb kiwo' an:

«Júu'caa tumu sarah wala iñcaa faandusaa sarahdfa,

sarah júuraa tékíru hen,

wala sarah wiliis waa tumsi þan kinís baakaa',

fu waariissiica ee wíinoo newissiiraa gaca.»

Moona déy, iñciima tumu fodii dii Waasii Móyiis nakoh kada.

⁹ Tíkka ga, ya wo'a an:

«Mi yeema; mi hayin kitum iñii fu waa'da.»

Fodaama ya nísín daa Kooh jaamuksee kudewaadfa, ya tuukirin kijaamuk ki'as diima.

¹⁰ Yéesu Kiristaanii tumin iñaa Kooh waareeda bi matin. Ya erohin faanfaagari waas kiinoo, fa tumdussaruu sarah, ee fodaama, du sétiuruunun ga baakaa'.

¹¹ Sarahohaa míñ ki'en tóoh, besaa en béeþ hay kituuk, tum lëgëyaagari. Ya tumdi Kooh sarahcaa caca rek, ee ca míñannđi múk kinís baakaa'caa bwuwaas tumida.

¹² Kiristaanii nak tum sarah waas kiinoo kinís baakaa'cii bwuwi, ee wa en sarahaajeriñaagawa yah bi taa'; lëehí'ta ya yuñnga, hanohha yah-ñaabaa Kooh.

¹³ Diima dej, ya yaa sek daama bi ga daa Kooh tuman bwuwi sagoh narifa ditogaa'-kotci.

¹⁴ En ki'enaa, kooroh ga kumuunkaagari ya erohdfa, ya onnda bwuwi en buu Kooh setuunun ga baakaa'da kimat ga fikii Kooh.

¹⁵ Iñamaa, Helii yiselai'yií þan seedi'dinnduuri. En ki'enaa, ya dëwin kiwo' an:

¹⁶ «*Ha'mudii wo' an: kifiliimunkii kii, kérí mi yah naþa kipokoh.

Binaa bescaama paafaa,

mi hay kitum iñcii mi ebilohdfa ga keeñfa,

mi bínci ga helfba.»

¹⁷ Lëehí'ta ya tíkka ga an:

«Mi hay ki'aluk baakaa'caagaba bi taa',

ca na tooñcaagaba.»

¹⁸ E binaa baakaa' bayalohunaa, calisoo kifaani' Kooh sarah waa nísanca.

Du deeyat ga Kooh

¹⁹ Fodaama mbokcii, du hay ki'aas na hel widéli' ga dëkataa wëñ kisela'da, ndaga iñfaa Yéesu tumu sarahdfa.

²⁰ Ya lëgísdinnduwaas wi'as, waa onohi kipes, kooroh ga ríðóonaa hëgísoh dëkataa wisela'i'waa na waa wëñ kisela'da; waa kiwo' kooroh ga faanfaagari. En ki'enaa, faanfaagari sarahuda ferí lëgíss waasaama.

²¹ Fodaama, du laakin sarahoh yilëekí'-solu, yaa hanohsfu ga fikii heetii en wuu Koohdfa.

²² Kon du deeyat ga Kooh na keeñ wimórí', na ngém wiyaak, ndaga keeñciigaruu setin wic, du laakissii halaat cibóni', ee faanciigaruu bookuunun ga müsúmii miséti'mii.

²³ Kon du abat bi yëgíss ga iñcii du yaakaa' ee kayohdfa, ndaga Kooh hay kitum iñcii ya dígodfa.

²⁴ Baa en béeþ amdfohat mooroomci, ëewdohhi ga kiwaaroh na kitum yijóffi'.

²⁵ Du hanat kifoñ hidohcii du tumi kikiúm Koohdfa, fodii buwii bínino meeruunun kimaasohocada. Baa en béeþ wéñat kidaas mooroomci, wéñaa ga dii du ínohin an besii Ha'mudii deeyinda.

²⁶ En ki'ena, binaa cfu ínoh kayohfii ee cfu lísi kitum baakaa' ga iñaa neþpuunaa, laakissii sarah wiliis waa míñ kitumu bi baakaa'ciigaruu bayalussuu.

²⁷ Iñamaa laakaa, du títat, ndaga atti'aa yah kikeen ga dookkuuda na kiwiikaa yah kitéki' béeþ buwii heñho Koohdfa, cérí sekkuu.

²⁸ Béeþ baa fu keldük iñii Waasii Móyís ebilohdfa, ee bo' þanak seedi' ganaa, fu hay ki'apu ee ken yéremanndiiraa.

²⁹ Dú foong an baa faali'ií Kowukii Kooh, keeñukkii ñíffi pokohu kifiiliimunkii ki'askii onndi kisétírufa, ee ya basi Helii yisel'a'íyii teeþpuu kijofkii Koohdfa, þaama, atti'aa ya jom kitíkufa enndii wéri wéñan kimesike?

³⁰ En ki'ena, du ínohin bii wo' an: «Mi yéri laak ki'atti', mi yéri yah kifay baa en béeþ iñaa ya tumdfa.» Ya wo'in ban an: «Ha'mudii hay ki'atti' heetiigari.»

³¹ Baa fu keen ga yah Kooh yili laak kipesfanaa, ati fu yah yuuba?

³² Níindísukat wii du han kilaas ga lee'laatii meyoh ga Koohdfa. Ga bescaama, dú enee ga lebi' wíméeski' na coonu ciyaak.

³³ Cii ga cii, dú bassi, dú sodalsi ga fíkii béeþ; cii ga ciinaa, dú amðohi buwaa enu ga coonu fodaamada.

³⁴ En ki'ena, dú bokka na buwaa abu ga kasuda coonucaagaba, ee ga wii iñcaa dú laak te'ufa, dú tookkaka na keeñ wisóosí', ndaga dú ínoheera an dú laakin alalaam gën, ee alalaamaa yah bi taa'.

³⁵ Kon kaa foñat yaakaarii dú laakdfa, ndaga neehal wiyaak wii sekkúu ga.

³⁶ En ki'ena, kiguu'guuluk kérí dú sooluk, en danaa, binaa dú mëti' kitum iñii Kooh nakohdanzaa, dú laas ga iñii ya dígodfa.

³⁷ Fodaa ka bídu ga Kéyitfaadfa an:

«Tes ga jutuut, jutuut sah,
bii jom kihaydfa dal kihay,
ee diimanaa ya hay.»

³⁸ Kooh wo'a an:

«Baa mi aboh bo' yijúwí' ndaga ngëmaa ya laakdsanaa hay kipes.
Wayee ya soof fenoona, keefinjoo soosanndii gari.»

³⁹ Du nak, dú bokkii ga buwii enu na kisoof fenoo, aawu ga kimúuydfa. Du bok ga bii gëmuunun, aawu ga kimúcdfa.

11

Ngëmaa buwaa müus laakeeda

¹ Kigëm Kooh eni kilaak wóo'-wóo' ga iñaa fu yaakaa'da na ban ga iñci hotukoo na has ee ca laakin sah sahda.

² Ngëmiima wéri buwaa müüs laakee ee Kooh seedi'a gaþa yijóffí.

³ Kilaak ngëm kérí tah dú ínoh an éldúna, wo'eenaa Kooh wo'eeda wéri tah wa laakka, na ban ki'inoh an éldúmaanii hotuk wii kúlkoh ga waa hotukoofa.

⁴ Kilaak ngëm kérí tah Abeel tumi'ta Kooh sarahaa gëñ waa Kayee. Ngëmaa Abeel laakee waama wéri tah Kooh abohhari bo' yijúwí' ee ya seedi'a an iñcaa ya onohdfa jofin. Ee ngëmaama tah bi, luu enee an ya kaanin, wo'eenamaa wii lís kiwo'u.

⁵ Kilaak ngëm kérí tah Henok koo'tii ga kikaan, ya bëwírusa ga yahaa Kooh, ee ken hotissiiri ndaga lak Kooh bëwírinndi ga yahaaci. En ki'ena, bídu ga Kéyitfaa an: «Wii ya bëwi'sanaa, lak ya neþlohin Kooh.»

⁶ Wayee baa laakoo ngëm, mínoo mûk kineþlohi Kooh. Baa waa' kideey ga Koohaa, ya jomin kigëm an Kooh laakin ee buwii heelli ki'inohofa, ya yii neehalba.

⁷ Kilaak ngëm kérí tah Nowee hëwi'ta gaal-giyyi wiyaak kisom þu-kaanci. Iñcaa Kooh teeweeri ee lak ca hotukkiifa ya abohéeriica caahan. Fodaama ya þúlla þu-éldúna, ee Kooh abohhari bo' yijúwí' ndaga ngëmaagari waama.

⁸ Kilaak ngëm kérí tah Abaraham kelohi'ta Kooh. Waa Kooh ebilli kika' ya dëknee ga kül, kaa ya yah kilam fayuu'da, ya ka'ta ee lak ya ínohoo sah daa ya yah kihakdfa.

⁹ Kilaak ngëm kérí tah ya dëkka ga taal fodii sagac ga kúlkaama Kooh dígeeri kilamdfa. Ísaak kowuci, bi ga Yakoop, kucaasamunkaagari, baa bokee ga dígaa kilam kúlkaamada, dëksee ga taal ban.

¹⁰ Abaraham yaa sek teeraama yípsan ga la'-atoh ciyégísi', ee Kooh ennda natohaa, na tawahohaada.

¹¹ Kilaak ngém kérí tah bān, Saaraa, hídāa ga daa ya ya'bū'eeda tóoh ee ya míneeríi kilaak kowuda, ya laakka kowu ndaga ya gëmeera an Kooh hay kitum iñaa ya dígoheeda.

¹² Fodaama, kooroh ga yaal yíinoo ee lak ya kasohin, tucaasamun tiyewin taa hín na olcií ga asamaanda, ee ta yewin bān en fan tukakaytií en ga yahaa giyyiifa límukka.

¹³ Béeb buwaama kaanu na ngëmaagaba. Ba laasséeríi duum ga iñcaa Kooh dígoheeda, wayee ba séenee gaca di'usaayí', ba lérissaca yah. Ba tookeera an ba bisagac ga éldúna, ba hay kibaab.

¹⁴ Buwaa wo' fodaamáda, ba teewohin bi leerin lañ an ba lís kiheel kúlkaa ba laakdan haffba.

¹⁵ Binaa helba tesee ga kúlkaa ba meyoheedanaa, eneenaa ba hay kilaak halaa onanba kiboyuk daama.

¹⁶ Wayee nak, ba séentukee kilaak kúlkaa gën: ennda kúlkaa ga asamaanda. Iñaama tah Kooh laakkii kaci ga kibayu Koohyiigaba, ee ya waayuki'taba dék.

¹⁷ Kilaak ngém kérí tah Abaraham yaa yah ki'ap kowuci Ísaak kitumi' Kooh sarah, ee lakanaa Kooh eneeri na kimalaksukoh. Abaraham tuukka tek ga kitumi' Kooh sarah Ísaak, kowukaagari ya laak donjfa ee lak Kooh díginndi,

¹⁸ wo"ari an: «Fu hay kilaak tucaasamuun tiyewin ee koorohan ga Ísaak.»

¹⁹ Abaraham abee ga helci an Kooh míniñ kímilisi' baa kaanin. Kérí tah ya laassisaa ga Ísaak ee iñaa ennda gari fodii kowukaa mélísdzu hen ga buwaa kaaninda.

²⁰ Kilaak ngém kérí tah Ísaak barkeella towutaagari, Yakoop na Esawuu kiaayukba ga iñaa en na kihayfa.

²¹ Kilaak ngém kérí tah, Yakoop wii ya yah kikaandfa, ya barkeella yaa en béeëb ga towutaa Yoseef. Ya ébilukka ga dooraagari, ya yaa jaamuk Kooh.

²² Kilaak ngém kérí tah, Yoseef wii ya yah kikaandfa, ya wo"a ga loo kimeykaa heetaa Isarayeel ga kúlkaa Esíptida, ya nakohha kibaydoh faraaffaagari* binaa ba en na kiyahaa.

²³ Kilaak ngém kérí tah wii Móyíis límufa, eeci na paamci dfaakussari ñiin kaahay ndaga ba hoteedaa oomaanaa hín kimo'da', ee ba faali"ii iñaa Farawon ebiloh kitumfa.

²⁴ Kilaak ngém kérí tah Móyíis, wii ya ennda yaak ya sajnja kiwo'u an ya kowu kowukaa Farawon kibetikaa.

²⁵ Kibok kisodalu na heetaa en wuu Koohfa wérí gënëlli loo kipesi ga baakaa', ya taabuki neblaat-kumuun ee iñaa maañanndii.

²⁶ Ya ammba an kisodalu foda Kiristaanii iñaa alal, waa wéñ kiyak alalcaa ga kúlkaa Esíptida. En ki'enaa, hasci yípee rek ga neehalaan en na kihayfa.

²⁷ Kilaak ngém kérí tah ya meycä kúlkaa Esípti ee ya niükki aylukaa Farawon. Ya ammba bi yégissa ee ya ennda baa hot ga Kooh, yii bo' mínoo kitik hasdfa.

²⁸ Kilaak ngém kérí tah Móyíis húmballa hewaa Paakaa, ya wíssa ñíf ga iñaa hanoh halcaa túuycaa dlookda, en dñanaa malaakaa bay kikaankaadfa le'oo ga saawcaa heetaa Isarayeel.

²⁹ Kilaak ngém kérí tah heetaa Isarayeel koo'ta ga dñuuy giyyaa wiyo'ohwaa, tíidussa ga kakay kaw. Bu-Esípti baa jéemee kikoo' gada, giyyaa onndafaa.

³⁰ Kilaak ngém kérí tah wii heetaa Isarayeel wiilla teeraa Yéríkóo bi ennda bes ciytinakanakda, míiraä dëkkaa bù'ta.

³¹ Kilaak ngém kérí tah Rahap, faankoh-pakayaa bokkii kikaan na buwaa ga dëkkaa sagee kikelohi' Koohfa. Iñaa tähkada: ya dapee ga kaanci bù-Isarayeel baa aasee yoloos* ga dëkkaa kihel ki'inoh iñaa buwaa enukoheeda.

³² Mi wo'at ya yiliis, waa mi laakanndii jot kiwo' wiinoo wiinoo ga loo Gedewonj, Barak, Samson, Yeftee, Dëwít, Samiyeel na sëldüiga-Koohcaa bñinoobaa?

³³ Kilaak ngém kérí tah bñuiima, ba míndda kibúuk nguu'caa, ba tuuki'ta iñaa júwin, ba laassa iñaa Kooh dígohdfa. Ba müuffa túuwtaa gayindicaa,

³⁴ ba yímmba dooli kiwii kyaak, ba rëcca ga ki'apu na kalab; ga wii ba mínißii darada, Kooh onissaba dooli*; ba enee buwaa kaañin heñ, ba kaalla buwaa heñohee naba meyhsee ñída.

³⁵ Kilaak ngém kérí tah laakka ðeticaa hot buwaagaba kaandfa mélísfussa. Laakka bifo' baa sodalu bi baa kaanan, wayee ba tookkii kisomu, en dñanaa, ba kaan ee ba mélísaa, ba laas ga kipeskaa leehoodfa.

* 11:22 11: 22 Wo'eenii diifa enin yohcaa Yoseef   † 11:23 11: 23 Farawon wérí en teekaa eru buuraa ga Kúlkaa Esíptifa   * 11:31 11: 31 Malkat Yosuwéé 2: 1-21; 6: 22-25.   ‡ 11:34 11: 34 Onissaba dooli laakin buwaa hotu dii an wo'u ba wakka ga dñukkoo

³⁶ Bibo' biliis tumussa yensirukaah, ba feekussa, ba bagussa na ceen, ba lagussa ga kasu.

³⁷ Bii tapisohussa na atoh bi ba kaannda, biiñoo ñarussa kom kanak, wala ba apussa na kalab. Laakkä ban baa ensee ga kiwíl daa en béeß, ba ekukee kúlti-on baal wala on-pe' ndaga ba laakéerí dara iñaa ba ekukan; ba dëkkä kihatalu ga kipes na kisodalu.

³⁸ Ba joobeera eldúna, ba enee ga kiwíl ga egi'-dúndaañcaa na janjañcaa, ba dëkee ga noñcaa atohcaa na cùl-cùlcää.

³⁹ Béeb bwuwaama Kooh seedi'a yijóff' gaba ndaga ngëmaa ba laakfa, ee moona ba laassii ga iñaa ya dígoheeda.

⁴⁰ Waa Kooh waayukdinnduu iñaa wëñ kiyak fúuf, kon nak jomoo ki'en ya onba kimat ee du, du bokoo ga.

12

Kiguu'guuluk ga ngëmii

¹ Kon fodaama, waa mboolooma hínda kiyaak wéri wílluu ee wa seedi'in ngëmiigawa ga Kooh, du ban, du kélleembísukat tööh dof, waa hoonohannduu ki'aaw fikfí, na ban baakaa', wii yoowinnduu kiwiifda; du guu'guulukat ga kifool jaarii du naku kifoolda.

² Du yípat hasciigaruu ga Yéesu yii onnduu kilaak ngëm, aboh ga dalaaraa bi ga leehaaraa; ya koorukka coonucaa ki'apu ga kuraanaa, ee ya bítukkii ga kacifaa en ga kikaankaa kaamaca, ndaga lak ya hotin haat keeñ-soosaa ya yah ga kilaakfa. Ee diima deñ ya yaa yugohha ban-buuraa Kooh bakaa hanoh yah-flaamda.

³ Foñat hellúu gari, ya yii ya tookka kimúuñ, hídaa ga daa tumoh-baakaa'caa hídeeri kiheñohdfa tööh. En fodaamanaa, dú meydooho yaakaa'túu ga, ee dú soofoo fenoo.

⁴ En ki'ena, dú ka'tii duum bi ga kikaan ga heñiigarúu na baakaa'da,

⁵ ee dú alukin wo'eencii cii Kooh daasoheerúu, dú bii dú en bítowucida, an: «Fu kowukiigoo, Ha'mudii, ko'taa ga yenaa, watukaa iñamaa, ee ya ña'taanaa, kaa soof fenoo.

⁶ En ki'ena, Ha'mudii baa ya waarin, ya koriri hen ee baa ya am fodii kowuci, ya feekiri hen.»

⁷ Tookat coonucii dú daydfa; Kooh enndúu na kiko'. En ki'ena, coonuciima teewoh an ya tikkúu bítowuci. Kowukii kiida, en na paamcinaa, paamci koroori?

⁸ Kooh kori towutiigari hen béefta. Kon binaa ya ko'tiirúunaa, lak dú enndii bítowuci, dú en fodii towutaa límu ga iñaa koo'tii waas.

⁹ Du níindískat paamunciigaruu ga eldúna: man ba koreeruu hen ee du e'taba céé'. Kon paamudiigaruu ga asamaanda, du jommbi na kihín kikelohi', en danaa du laas ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁰ En ki'ena, paamuncaagaruu, koraagaba naruufa maañnjii ee enee ga iñaa ba am an wéri júb. Kooh nak ko'taruu ga iñaa gën garuu, en danaa du laak bak ga kisela'kaagari.

¹¹ Binaa du korunaa, ga saasi keeñjuu soosoo ga, wayee nami ga kileeh hen. Binaa ka' bi ga fíkínaa, bwuwa koru fodaamacaa ba hot jeriñaa koraama: ba en bo' jam ee ba pes ga iñaa júwin.

Iñcii ebilohu na cii jom kiwatuku kitumda

¹² Kon nak, bëwírat yahciigarúu neewohinda ee dú on dooli yi'ciigarúu nagaminda.

¹³ Hëwi'fat kotciigarúu waascaa júwin, en cfanaa kotaayiñin ganaa díidukohoo wayee naman kiwak hen.

¹⁴ Guu'guulukat ki'en ga jam na baa en béeß, na kipes ga iñaa sela'in, ndaga béeß baa sela'i, hotanndii Ha'mudii.

¹⁵ Watukat, ken hanat kisúugúruk yérmaandaa Kooh laak garifa. Fodii kedikkaa aayin, ka ndomi tediktaa tíino ga aaylaataagakada, watukat laak garúu yaa man fodaama, ya ndom bwuuii biiñoo.

¹⁶ Watukat, ken hanat kifaanuk na baa en béeß. Erat céé' iñcii Kooh cisela'i'cii, ee kaa madat na Esawuu, ya yaa ñamah wiinoo waa ya ñaman tahhi kitoon ki'ensaawkaagarifa.

¹⁷ Dú ínohn an, ga waa iñamaa paafda, ya waa'ta paamci barkeelli, wayee ya tookdfussiika. Ya míñndii sah paamci kiboyukidoh fenoo ga iñaa yaama amda, luu enee an ya kímeeri iñamaa na moon.

¹⁸ En ki'ena, dú manndii na heetaa Isarayeel deeyee ga janjagaa Sínayíi, bo' míñkile' yahci gadfa; dú hottii kiwiikaa tak ga dook gaanaa, yaayeel cisúusús sí'is, ñúus téruús na urisaa taam na toþ wiyaakfa.

¹⁹ Dú kelohhii ríi' mbiib, dú kelohhii þan koonaakaa ríi' bi þuwaa keloheekadfa sah baa kiim an ka hanat naba kiwo'is.

²⁰ En ki' enaa, ba hatinéeri iñii yii ebilohseedfa an: «Béeb baa le' ga janjagiinaa, bi ga júu' sah, tapisohatti na atoh bi ya kaan.»

²¹ Iñaama þu-Isarayeel hotee ga janjagaada tíitalohee hen bi Móyíis sah wo" a an: «Mi titin bi mi yii saak.»

²² Dú nam sah kideey ga janjagaa Síyon, teeraa Kooh yii laak kipesfa, waa en Yéerúsaleem yaa ga asamaanda, daa malaaka-Kooh þijúnni júnni enu, baa mbúumbaayukda.

²³ Dú aasin ga mbooloomaa towutaa Kooh enu saaw, ee teekcaagabá bíduunun ga asamaanda. Dú deeyin ga Kooh yii laak ki' atti' béeþ þuwiida, dú taabin na béeþ þuwiifitciigabá setin say ee matin ga fikii Koohfa.

²⁴ Dú deeyin ga Yéesu yii tuukuk kifiliimunkii ki' askiida, dú deeyin þan ñífigari aamu ee iñii yéegalohu gada gén iñaa yéegalohsee ga aamaa ñífaa Abeel aamufa.

²⁵ Watukat kon kidúkúruk bii wo' narúuda. En an þu-Isarayeel baa sagee kikelohi' Móyíis, yaa wo'ee naba dii ga éldúnafa, þérí récussii ga kisanjku'aa, wéñaa ga, dú bii bii, binaa du súugúruk yii wo' naruu, en ga asamaanda.

²⁶ Koonakaagari kéri yéngëlee kakayfii kufewaa, diimafa nak, ya dígoth an: «Mi yéngëlis kimmanaa, eemanndii rek ga kakayfii, wayee mi hay kiyéngël asamaan þan.»

²⁷ Wo'enii an: «Mi yéngëlis kimmanaa» teewoh an Kooh hay kibewoh dii iñcii sakú ee yéngëlkinda, en danaa cii yéngëlkooda doj tesan.

²⁸ Kon waa du hay kilaas Nguuraa ken mínoo kiyéngël, dú gérëmatti ga iñaama, du súrga'ukki ga daa ya waarohkada ee du' e'ti cée', du niikki.

²⁹ En ki' enaa, Koohyigaruu en kiwii, kaa tékiri hen tóoh iñaa joffii.

13

Iñaa tahannduu kinebloh Koohda

¹ Dëkät kiwaaroh yaa en béeþ na mooroomci; enat þuwaa bokoh ga Kiristaanii.

² Kaa alat kitoputu' bi jof sagaccaa hay garúu. En ki' enaa, þuwaa tumeekadfa, laakin gaba baa toputu'ee bimalaaka ga*, ee ba ínöhii gaka sah.

³ Kaa alat þuwaa lagu ga kasuda, níindísukatba bi man na dú þérí bok kilagu ga kasu. Kaa alat þuwaa en na kisodaluda, níindísukatba bi man na dú þérí bok kisodal.

⁴ Baa en béeþ erat séy cée', ee þuwaa pajoh, yaa en béeþ eemat ga mooroomci. Kooh hay ki' atti' þuwaa dúkiyaalba wala betiba ee ba faanuki na þibo' biliisfa, wala béeþ þuwaa faanuki na baa en béeþdfa.

⁵ Sagat kiwaa' héelis kuliyuk ga kipessúu. Eemat ga iñaa dú laakfa, ndaga Kooh ga kihacfí wo' an: «Mi iisanndiiraan mük, mi foñanndiiraan bi taa'!»

⁶ Kon du mínin kiwo' na hel widéli' an:

Ha'mudii yérí en bii yahhoo kisomdfa,
mi niikanndii dara.
Bo' mínnndooy akitum?

⁷ Kaa alat þuwaa kuliyukee ga fíkírúu kufewaa yéegalseerúu Wo'enii Koohfa. Malakat ga daa ba madee ga kipesþa bi ga kikaanþada; gémát fodaa gaba.

⁸ Yéesu Kiristaa, ya ya rek: daa ya madee wútúwaada ya manda wati ee ya yahdfa kiman bi taa'.

⁹ Kaa iñsat ken néen'i helciigarúu na jégírohcaa en tóoh ee bokkii dara na Wo'enii Kooh yéegalohuda. Iñaa gënda wérí en an doolii dú laak ga keeñnjúufa dú míñwa kibewoh ga kijofkaa Kooh. Kitaabu iñcaa ebilohu ga loo ñamah, waa onohu kiñam wala hoonohuda, haydohfooriúu dura.

¹⁰ Loteelii du laakfa, ñamahcii en gadfa, sarahohcaa tumi lëgëy kisarahohkaagabá ga taalaa yaawúu'caada onussii ga kiñam.

¹¹ Sarahohaa yiayaakyaa haydoh ñífaa júu'caa tumu sarahfa ga dook dekataa wisela'i'waa kibayaluk baakaa'caa þuwaa, ee faancaa júu'caa tékiri ga foogaanaa daa ba dalfaa.

¹² Iñaama tah Yéesu kaannda ga foogaanaa teeraa kisétí' baakaa'caa þuwaa na ñífaagari sah-sah.

¹³ Kon du meyat gari ga foogaanaa daa ba dalohfa, du bok nari kikooruk kacifaagari.

¹⁴ En ki' enaa, du laakoo dii ga éldúna teeraa yah bi taa', kéri tah du bii ga kiheel waa yah bi taa'da.

* 13:2 13: 2 Malkat Sënees 18: 1-8; 19: 1-3.

¹⁵ Kon du koorohat ga Yéesu, du kañ teekii Kooh; iñaama en sarahaa du tumi'tifa. Túuwtiigaruu dékatti kiyek yeeek-kañ,

¹⁶ ee kaa alat kitum yijóó' na ban kidímaloh ga díkaantirúu, ndaga sarahcaa man fodaama céri neþloh Kooh.

¹⁷ Kelohdat buwii kulyuk garúufa, dú taabuk iñcaa ña wo'"úuda. En ki'enaa, ña dël ga kiwatuk fitciigaruu, waa ña hay kituuk bes ga fiñki Kooh kibéesti' lëgëyaagaba. Kon ba mínat kitum lëgëyba na keeñ wisóosi'; ka hanat ki'en na kiheeñ ndaga iñaama laakdanndiiruu jeriñ wiinoo.

¹⁸ Dëkattii kikiimi' Kooh. Wóorinndii an hellíi dalin, waa dí tuukin ga ki'enukoh yijúwi' saycaa en tóoh.

¹⁹ Mi wëñnjúu kikíim iñii yii: kíimfattoo Kooh bi mi míñ kigaaw kiboyuk garúu.

Taykohii na kíim-Koohii méeñjohda

²⁰ Kooh yérí onohi jam. Ya mílisi'ta Yéesu, Ha'mudiigaruu en níirohii yiyaakyii baalciifa, ee nífiigari aamufa pokka kifiliimunkii yah bi taa'dfa.

²¹ Mi yii kíim Kooh yaama, ya onndíu kimín kitum yijóó' ga ñakaa en tóoh doonaa dú mëti' iñii ya waa'da. Ya tumat garuu iñaa neþpi, kooroh ga Yéesu Kiristaa, ee ndam aawat gari bi taa'. Aameen!

²² Mbokcii, mi kíimmbúu tookat, taam na kimúuñ, wo'eencuma mi bíndíu kidaassúuda. En ki'enaa, iñcii mi bíndíuufa hoo'tii.

²³ Mi yii yéegallúu an Tímotée mbokiigarúu meyin kasu. Binaa ya teel kile'aa, mi hay nari kitaam, dí hayyúu kwaaknee.

²⁴ Kéñi'dattoo béeb buwum kulyuk ga mbooloomumgarúufa, na béeb buwum en buu Kooh dumada. Mbokcii en dii ga kúlkii Ítalíida bii kéñi'túu ga ban.

²⁵ Mi yii kíim Kooh, ya barkeellúu béeþpúu.

Këyítfii Saak bínda

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfii fii fëri Saak bín béeß buwii en fu-Kooth tasaarukoh ga èldúnada. Saak enee bo' yiléekí'-teek ga kerceencaa ga Yéerúsaleemdfa. Wo'u an Yéesus yérí en yaakci. Biyewin ga buwii ya bídee këyítfii fiida wo'ee an ba gëmin ee ka hotukeerii ga badukeenaagabá. Iñaama tah ya wo'a baan kigém jom kitaam na kitum yijóffi'. Saak kelohha an ga duuy kerceencaa, buwaa laakooda ensee ga coonu ndaga ha'-alalcaa yéenjsee haffba donj. Iñaama tah ya wo'a ha'-alalcaa ba watuk kitum fodii buwaa filiimunoh na èldúnada, wayee ba am buwaa laakooda yah kanak. Tíkka ga ya wo'a béeß watuk kiñaroh, ba am túuwtaagabá, ba dék ga kitaabuk yijóffi' fodaa Kooh nakohkada.

Këyítfii Saak bínda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1)
- 2 - Kigém na kiñaañkaa meyoh ga Koohda (1: 2-18)
- 3 - Kisúkúruk wo'eenii Kooh na kitum iñaa wa nakohda (1: 19-27)
- 4 - Kigénantiloh jomoo kilaak (2: 1-13)
- 5 - Kigém jom kitaam na tameen (2: 14-26)
- 6 - Kiñaañkaa meyoh ga Koohda na kiwatuk perem (3: 1-18)
- 7 - Kifiliimunoh na èldúna (4: 1-5; 6)
- 8 - Kimúuñ na kikíim Kooh (5: 7-20)

Kéñdoh

1 Mi Saak, mi súrga Kooh mi súrga Yéesus Kiristaa, Ha'mudii. Mi yii këñi' jawootcii Isarayeel* cidaanjkaah na kanakcii tasarukoh ga èldúna tóohdfa.

Kiyégis ngém ga coonu

2 Mbokcii, binaa dú keen ga coonu, ga daa ca míñ kiman tóoh, leenaa taabat ga na keeñ wiśósí' seb.

3 Ndaga dú inohin an coonucaama mínnadi yen ga ngémiigarúunaa, onanwa kiwéñ kiyégis.

4 Kon teewohat kiyégis kiméti' sék en danaa dú síkoo ga dara ee dú mat ga tóoh.

5 Binaa laak garúu, baa hamhamaaagari dooyiinaa, ya kímat Kooh hamham, Kooh hayyiwa ki'on. Ndaga Kooh oni béeß, foñoo ken ee ñiaroo ken ga.

6 Wayee ya en na kikiimaa, ya taabat ga na ngém ee ya hanat kilaak hel kanak ga, ndaga baa laak hel kanak man na díusaa giyyaa uuris bëwi' egawa daa en béeß.

7 Baa man fodaama hanat kitum helci ga kilaak yen ga Ha'mudii,

8 ndaga iñaa ya aasoh tóoh ya laak hel kanak ga, ya egiskohi.

Kinduul na kilaak alal

9 Baa en nduul garúunaa ya neblukat ndaga Kooh hayyi kibëwi',

10 ee ha'-alal, ya neblukat ban ndaga Kooh hayyi kiyóoski'. En ki'enaa, ha'-alal lëehdfuki fodii sapuus-pëegii.

11 Nohii kolukaa, wa tam jír, wa tëki' pëegiifaa, sapuuscaa keen, mo'laataa pëegiifaa ka'. Ha'-alal, ga duuy lëgëyaagari, yah kiléehdfuk fodaama.

Coonucii dali bo' na iñci eki bo' ga kitum iñaa joffiidä

12 Ya yewinin múu', baa yégisin ga coonucaa ya hídohi nacada. Ndaga ya teewoh kiyégiskaagari na ndam ga duuy coonucaamanaa, ya hay kilaas kipeskaa en neehalaa Kooh diñ buwaa waarrussida.

13 'Bo', binaa helci ka' ga kitum iñaa joffiinaa, ya hanat kiwo' an: «Kooh yérí híi'too ga.» Ndaga laakoo iñaa hííran Kooh ga kitum iñaa joffii, ee ya ga kihafci, ya híiroo ken ga kitum iñaa joffii.

14 Baa en béeß, neblaat-kumuunci wérí nookiri, wa dükiri bi ekki ga kitum iñaa joffii.

15 Lëehíraa neblaat-kumuun taabukkinaa, wa lím baakaa', ee baakaaraa ka' bi mataa, wa lím kikaan.

16 Dú, mbokciigoo mi keeñukdfa, ken hanattúu kid'úk ga iñii yii.

* 1:1 1: 1 Jawootcii Isarayeel waa' kiwo' buwii gém ga Yéesus ga èldúna tóohdfa.

¹⁷ Iñaa du onu yijófi' tóoh na béeþ sércaa matin, ca yoosukoh dlook, ca meyoh ga Paamudii en tóoh lee'laatda. Ndaga Kooh laak badukeen wiinoo ee ga daa ya hanoh tóoh, ñúus laakoo da.

¹⁸ Neþ Kooh hen ya límmbaruu, koorohha ga wo'eenii en kayohdfa, doonaa d'u en fodaama ñuwii kuliyuk ga tóoh iñcii ya sakdfa.

Kisükúruk wo'eenii Kooh na kitum iñaa wa nakohdfa

¹⁹ Mbokciigoo mi keeñukdfa, foñat hel ga iñii mi wo' yii: baa en béeþ gaawat ga kisükúruk wo'eenii Kooh, wayee ya hanat kigaaw kiwo', ee ya hanat kigaaw ki'ayluk.

²⁰ Ndaga baa aylukin tumoo iñaa júwin ga fíkii Kooh.

²¹ Kéri tah meydohat ga haffúu béeþ iñaa líibdfan keeñnjúu, na ñan kisoot kihépi'. Yóoskídat haffúu ga fíkii Kooh, d'u took kite' wo'eenii mínnidúu kimúsal ee Kooh sok ga keeñnjúuða.

²² Kaa eemat rek ga kisükúruk wo'eenii Kooh, d'u d'uki haffúu ga iñaama. Wayee tumat iñaa wa nakohdfa.

²³ Ndaga baa sükúruk wo'eenii Kooh ee tumoo iñaa wa nakohdfa, man na bo', yaa malak fíkifaagari ga seetu, ya hotfa ga daa fa manda.

²⁴ Ya seetu'uk bi ya lëehíraa, ya yee, ya dal ki'al daa ya manda.

²⁵ Wayee bo' yaa ga, yaa heel ki'inoh dijófi' Waasii Kooh wiméti'wii on ñuwii kilaas haffbadá. Ya abinwa dijófi' ee foñnjiwa. Ya eemmbii ga kisükúruk iñaa wa wo'danaa ya aluk, wayee ya yaa tum iñaa wa nakohdfa. Baa yaama, iñaa ya tumda, keeñci hay ga kisoos.

²⁶ Baa fufoon an fu taabuk Kooh ee fu mínoo ki'am kúuwfunaa, fu d'ük haffu: kitaabuk-Koohkaagaraa kaama laakoo jeriñ.

²⁷ Kitaabuk-Koohkaa setin ee laakoo sík, ga fíkii Kooh, Paamudii, kéri en: kihaltuk baayucii na beticci yaalciigaba kaanin ee enu ga coonuða, na ñan ki'abuk ga iñcii ga ñeldúna, líibdfi bo' ga fíkii Koohdfa.

2

Kigénantiloh jomoo kilaak

¹ Mbokcii, ngémumgarúu d'u laak ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu laak ndamdfa, hanat kitaam na kigénantiloh ga díkaantirúu.

² Fodii dii: ha'-alalaat ekuk kúlti cimórí' na kipii-wúrúus ga tokontaa, yérí hay, aassa jaangaagarúu. Laakka nduulaa ekuk líl-kúlti hay, aassa ñan.

³ Yaa ekuk kúlticaa cimórí'caada, d'u onndi cée' wiyaak, d'u wo'i an: «hay, yugaa dii ga fíkii.» Ee d'u wo' nduulaa an: «fu, tuukaa hen», Wala «fu, yugaa kakay ga kotciigoo!»

⁴ Iñaaama d'u tummbinaa, lak d'u génantilohin ga díkaantirúu ee d'u atti"ii na keeñ wimórí'.

⁵ Mbokciigoo mi keeñukdfa, sükú'kattoo: ñuwii tíku nduul ga ñeldúnadfa, Kooh tanukba, doonaa ngémama ya onbada dooyfa alal ee ba laas ga Nguurii Kooh dín ñuwii waa'tida.

⁶ Wayee d'u tikkii nduul bo'! Enndii ha'-alalcii bëri hoonohirúu kilaak jame? Enndii bëri fasirúu bi ga paancii atti'ohsifane?

⁷ Man bëri ñaawaldi teekii Kiristaanii wimórí'wii d'u baydfa.

⁸ Waasii Nguurii Kooh, fodaa daa bídu ga Kéyítfaada, nakoh an: «waaraa mooroomfu fodaa daa fu waa' haffufa.» Binaa d'u taabuk iñaaamanaa, d'u tumin iñaa jofin.

⁹ Wayee binaa d'u génantiloh ñuwinaa, d'u tumin baakaa', ee waas tíkkinnidúu, ndaga d'u këldúkin iñaa waas nakohdfa.

¹⁰ Kéri tah, baa fu taabuk tóoh iñcaa waas nakoh ee fu këldük wíinoo rek gacanaa, lak waasaa tóoh tíkkindaa.

¹¹ Ndaga Kooh yii wo' an: «Kaa d'ük yaalfu wala betifu, fu faanuk na bo' yiliisda» yérí wo' an: «Kaa laaj kumuun bo'». Kon binaa en an fu d'ükkiyaal fu wala betifu, fu faanuk na bo' yiliis, wayee fu lagin kumuun bo'aa, fu këldúkin iñaa waas nakoh.

¹² Kon wo'at, d'u tumi fodii ñuwaa jom ki'attiu ga waas, waasaa oni ñuwii kilaas haffbadá.

¹³ En ki'enaa, baa laakoo yérmaandi ga mooroomci, Kooh atti'oori na yérmaandi; wayee luu Kooh atti' atti', yérmaandaagari míñ.

Kigém jom kitaam na tumeen

¹⁴ Mbokcii, kiwo' an «mi laakin ngém» ee ngémaagaraa taammbii na tumeen, jeriñ ya? Ngémaama míñin bo' kimúsale?

¹⁵ Fodii dii: d'u laak mbok yiyaal wala yibeti, yaa laakoo iñaa ya ekukan ee ya laakoo iñaa ya ñaman besaa en béeþ.

¹⁶ Laak garúu yaa wo*"i* an: «Karaa na jam ee fu ekuk faanfu bi bít, fu ñami bi fu kap!». Ya wo*"i* iñamaa ee ya e'tiiri iñaa ya soolukdانا, laak ya jeriñ?

¹⁷ Ngém man fodaama: ngém kesi taammbii na tumeenaa, wa leeh.

¹⁸ Heyna bo' hayyoo kiwo' an: «Bii laak ngém, bii laakka tumeen.» Wayee mi taasandii an: «teewaaroo ngémaa bo' míin kilaak ee taammbii na tumeen, mi, mi teebspaa ngém ga tumeen.»

¹⁹ Fu gémian an Kooh ya yíinoor doj. Rabcií bibóní**'**bii ban gëmuunun iñamaa ee ba bii saak ga ndaga kitit.

²⁰ Fu laakoo hel kat! Fu waa' iñaa teewanndaa an ngém taammbii na tumeenaa laakoo jeriñ*?

²¹ Caasammbuu Abaraham, Kooh abohhi bo' yijuwíraa, enndii ga daa ya faanee kowuci Ísaak ga loteelaa kitumi' Kooh sarahdfane?

²² Kon fu hotin an ngémaagari taabee na tumeencaagari. Fodaama ngémaagari mínnadikimat sék ndaga tumeencaa taam gada.

²³ Fodaama iñaa bídu ga Kéyítfaada, matta an:
«Abaraham gémian ga Kooh,
kérí tah Kooh abohhari bo' yijuwí^{**}»
Kooh teekkari fiiliici[†].

²⁴ Kon dú hotin an Kooh abohi bo' an ya júwin, ga tumeencaagari, wayee enndii ga ngém kesi.

²⁵ Enee da ban na Rahap, faankoh-pakayaa. Kooh ammbari baa júwin ndaga tumeencaagari[‡]. Yérí ekee buwaa fu-Isarayeel woseeda ga kaanci, ya dímallabá kisaadogah ga waas williis.

²⁶ En ki'ena, fodaa daa faan, fa iikissiinaa, fa kaanda; ngém ban, taammbii na tumeenaa, wa leeh.

3

Kiwatuk peremu

¹ Mbokcii, hanat ki'en baa koluk garúu béeß waa' ki'en jégíroh, ndaga dú ínohin an dí, jégírohcii, dí wéñan kimesik atti'.

² En ki'ena, du béeßpuu du yewinin ki'eldoh ga iñii yii wala iñaa yaa. Baa éldohoo taa' ga kiwo', baa yaama bo' yíméti' ee míñin ki'am hafci ga tóoh.

³ Du eki lahab ga kúuw pénís doonaa ya tooki'tuu, fodaama du éewdohhi ñúm daa neßpuu.

⁴ Malakat ga gaal-giiy ban: daa wa hín kiyakfa tóoh ee uuris bayiwaña, kuvalaŋ jijututu foolíriwa. Luu uris wiyaak ye'eewa, wa aawi ga daa neß foolírohaa.

⁵ Perem manda ban. Pa enaama yijutut ga faan bo', wayee pa ndamuk kilím enaama ciyaak. Malakat hemet-kiwii. Ja jijutut ee ja dooyin kitékí' luuf wiyaak.

⁶ Perem ban kiwii. Pa líif na yibóní' kesi. Pa en ga faannduu ee pérí líibdsifa béeßfa. Pa tamin na kiwiika safara ee pa tékři kipeskiruu ga éldúnaða, aboh ga kilimuk bi ga kikaan.

⁷ Bo' laakin hel kitagat heet rawaa en tóoh: ennda rap-luuf, ennda sel, ennda rafci fasukifa na bii ga díuyu giiyda; ee ya tagattaba.

⁸ Wayee perem, ken mínoopa kiko'. Pa enin enaama yibóní' yaa abukoo, ee pa líif na danjaraa apin.

⁹ Perem pérí cfu kañozi Paammbuu Ha'mudii, ee pérí du cojohi buwii Kooh sak, mèdi'taba na hafcida.

¹⁰ Kúuwkii ka kínoo, kérí meydohi wo'een barkeel, na wo'een coñ. Mbokcii, iñamaa jomoo da kimín ki'en.

¹¹ Músúmaa newin na maa aayin mínan na kihaal ga kuhaalaa jíinoo?

¹² Mbokcii, een mínan na kilím towu yaawuun wala kedik-resen lím towu een? Fodaama ban, kuhaalaakaa meydohi músúmaa aayin maraa, meydohoo músúmaa newin.

Hamhamaa meyoh ga Koohda

¹³ Yíida garúu laak kiñaañ ee ínohin yen? Ga badukeenci wijuwí', ya teewohatka ga tumeencaa teeyin, caa teewoh kiñaañ kiméti'.

* 2:20 2: 20 laakoo jeriñ laakin ga Kéyítcaas cidevaacaa baa wo': ngémaa kaanin   ** 2:23 2: 23 Malkat Sênees 15: 6.   † 2:23 2: 23 fiiliici Ísayii 41: 8.   † 2:25 2: 25 Rahap Ga waa yaawuú'caa hayu teeraa Yéríkóo kimalakwa balaa fa hay kiheñoh na fu-teeraamanaa, Rahap yaama, ee enee faankohfa, yérí díakkeeba, lëehí'ta dímallabá fa saan ee ken hottiifa.

¹⁴ Wayee en lak keeñnjúu líif na ki'iñaan kiyaak na kinookoh kilaak rekaa, kaa ndamukat kiňaañ ndaga dú taambii ga kayoh.

¹⁵ Kiňaañkaagarúu kaama meyohhi dlook, ka kuu ëldúna, kuu bo'-súusús ee ka kuu Seytaani.

¹⁶ Ndaga daa ki'iñaan na kinookoh kilaak enoh béeþ, coow na tumeen cibóní'caa en béeþ caada.

¹⁷ Wayee baa laak kiňaañkaa meyoh dlookfa, dëþ kiset hen paay, ya hannda kiyewin jam, ya teeyya; ya hídirohi hen, ya lífin na yérmaandi, ya limi yijóffí; ya fa'föhoo ken ee ya inohoo kijófjófduk.

¹⁸ Bo'-jam daa ya enoh tóoh, ya soki jam da, ee yijúwí' yérí ya píki ga.

4

Kifiliimunoh na ëldúna

¹ Hefcií na ñarohcii ga dzuuycúuda iñii haydohcada ya? Kiwa' neblaat-kumuunkii dëk kiheñoh ga dzuuycúuda kérí haydohca.

² Dú díibukin yen, dú mínoori kilaak ee dú hatinin kilaj kumuun bo' ga. Dú kaani na ki'iñaan ee dú laakoo iñaa dú waa'da, faf dú en ga kiňaroh na kiheñoh. Iñaa dú waa'da dú kíimoowa Kooh.

³ Luu dú kíimee Kooh ya onoorúu, ndaga dú kíimoo ga daa jomfa ee dú éewrukkií dara ga, enndii iñaa neb kumuunndúu keppa.

⁴ Dú oorin Kooh!* Dú ínohoo an kifiliimunoh na ëldúna kérí en kisan Kooh hanaa? Baa fu waa' kifiliimunoh na ëldúnanaa, fu tumin haffu baa waa'tii Kooh.

⁵ Kaa foogat an Kéyitfaa wo' sooy. Fa wo' an: «Helaa Kooh tum, wa dëkka garuufa, ya waa'wa hen bi ya naalohinwa.»†

⁶ Ee sah kijofkii Kooh teeþpíuda paafin daama, ndaga bíduunun ga Kéyitfaa an: «Kooh tookdoo buwii bëwí' haffbada, wayee ya laakin yérmaandi ga buwii yóoskí' haffbada.»

⁷ Kon ayat haffúu ga Kooh, dú sagi' Seytaani, ya soof fenoo, ya úsaayyúu.

⁸ Deeyat ga Kooh ee ya hay garuu kideey. Dú, tumoh-baakaa'cii, sétírat yahhúu ga yibóní', dú bii díu laaki hel kanakdfa, sétírat keeñciigarúu.

⁹ Keeñnjúu leehat, awat kiton dú looyi. Tiyentiigarúu enat moon, keeñciigarúu soosdfa, ca leehat tak.

¹⁰ Yóoskírat haffúu ga fikii Ha'mudii ee ya hayyúu kibëwí'.

Ki'abuk ga ki'atti' mooroombu

¹¹ Mbokcii, ken hanat kiwo' ga mooroombci iñaa bonin. Baa wo' ga mooroombci iñaa bonin wala atti"inaa, ya wo'din Waasii iñaa bonin ee ya atti'inwa. Ee waas, fu atti'wanaa, fu enissii baa taabukwa wayee fu en baa atti'iwa.

¹² Kooh hançi don, yérí hëwí' Waasii, ee yérí laak ki'atti'. Ya don yérí míin bo' kimúsal, ee ya míin bo' kisanku'. Haa fu yií fu atti'i mooroombufda, fu tik haffu baa?

Watukat kiyéen haffiu

¹³ Súkú'kattoo diima, dú bii díu wo'i an: «Wati wala kuwis, dí hay kika' teeru nangam, dí tum da kíis. Dí toonsuki daama bi dí laak kopa'.

¹⁴ Dú ínohoo dara ga kipessiúu, iñaa ka yah kuwisdä! Ndaga dú man na eeb. Wa kolukaa, maañoo dara wa keen.

¹⁵ Dú jom anee kiwo' kay: «Neb Kooh, Ha'mudiinaa, dí hay kipes, dí hay kitum iñii yili wala iñaa yaa.»

¹⁶ Wayee ó'óo! Dú yéegin haffiu ee dú ndamuki rek. Kiyéen haffu fodaama daal, joffii!

¹⁷ Kon, baa fu ínohin iñaa fu jom kitum yijóffí, fu tummbiirinaa, fu koorukin baakaa'.

5

Iñcii yoot ha'-alalcicfa

¹ Súkú'kattoo diima, dú ha'-alalcii! Aawat kilooy, dú weleluki ndaga coonucii sekkúuda!

² Alalcicgarúu nöpin ee kúlticiigarúu maasohin.

* 4:4 4: 4 Dú oorin Kooh wo'enii ga kiGerek diifa man na «betifaa dük yaalci ya faanukka na bo' yiliis.» † 4:5

4: 5 Helaa Kooh... naalohinwa Lëegísoh ciliis wo' da an: Helaa Kooh tum dëk garuufa, iñaa ya waa'da, ya sagin wa bokidohu na yen yiliis.

³ Wúrúusiigarúu na hëelisiigarúu homaakin*. Homaakaama hay kiteewoh fodii seedi iñcaa cibóní'caa dú tumeeda. Ee homaakaama, fodii kiwii, hay kiñam faanciigarúu. Ëldúna, daanaka, leehin ee dú bii lis haffúu kigari' alal!

⁴ Malkat, koparii jomee kifayohu píikohcii lëgëysee ga yoonciigarúuda, dú têhdohinwa kak, wa wii fiip rek. Ee jambatcii píikohcii aasin nof Kooh, Ha'mudii wëñ buuroo buu'da.

⁵ Dú cattii dara ga ëldúnarúu, dú dëk ga mo'laat na neblaat rek. Dú kapin dút en fan júuraa yafalu hen, dú bii sek bëriinaa dú hoossanda.

⁶ Baa tummbii dara, dú atti'inndi kikaan, dú lagin kumuunci ee ya nookohhii ga.

Múuñat, dú seki

⁷ Kon mbokcii, múuñat dú seki bi ga daa Yéesu, Ha'mudii haysisan. Malakat ga daa línoh múuñi, aboh ga tobcaa dëwi kikeen bi ga daa seek wíisan, kakay eroh towu tilúudi'.

⁸ Dú þan, múuñat fodaama, dú am bi yëgís, ndaga kihayiskii Ha'mudii deeyin.

⁹ Mbokcii, ken hanat kijambat ga mooroomci, en danaa Kooh atti'oorúu. Malkat bii yah ki'atti'da sah yeema ga halii.

¹⁰ Mbokcii, malkat ga sëldiiga-Koohcaa. Ba wo'ee ga teekii Ha'mudii ee ga duuy coonucaagabaa, ba múuñee hen. Taabat ga kotcaagabaa.

¹¹ Ínohat an, dí wo' an ba yewinin múu', þuwii yëgís ga duuy coonucaagabada. Dú kelohin iñaa wo'u ga Yoop*, ga daa ya tookee kimúuñda. Ee dú hotin iñaa Kooh, Ha'mudii mëeñjohi kitumi'da, ndaga Kooh, Ha'mudii liif na kijof na yërmaandi.

Kiwaat joffii

¹² Ee sah mbokcii, kaa waatat múk*. Enndii ga teekii dook-Kooh, enndii ga teekii kakayfii wala ga enaama yiliis. Ga daa ka míñ kiman tóoh, wo'enndúu en «Eheenaa», enat «Ehee», en «Ó'óona» enat «Ó'óo». En danaa Kooh atti'oorúu.

Doolaa laak ga kíkiim Koohða

¹³ En laakin garúu yíinoo yaa en ga coonunaa, ya kíimat Kooh. En laakin garúu yíinoo yaa en ga jamaa, ya kañiat Kooh na tiyeek.

¹⁴ En laakin garúu yíinoo yaa díukoolinaa, ya þaylukat yaakcaa ga jaangaadfa. Ba kíimi'ti Kooh, ba leeffi díuleen[◊] ga teekii Ha'mudii.

¹⁵ Kíimaama taam na ngëmfa hay kimúsal díukoolíraa: Ha'mudii hayyi kiwëki'. Ee en an ya tumin baakaaraa, ya bayaluca.

¹⁶ Kon baa en þéeb wo'at baaka'a'caagari ga fíkii mooroomci ee yaa en þéeb kíimi' mooroomci Kooh, en danaa dú wak. Baa júwin kíum Koohaa, kíimaagari waama, doolaagada límin yiyaak.

¹⁷ Malkat ga Ili, sëldiiga-Koohaa, ya enee bo' doj fodii garuu. Wayee ga waa ya kíimmba Kooh na ngém doonaa ya towooda, mûsú keenndii kakay bi laakka tilkiis taahay na caban.

¹⁸ Waa ennda dfa, ya kíimissa Kooh ya toþ, Kooh toþpa, doo kakayfaa, faa han ki'eroh iñaa pesohohsan.

Gíndi'at þuwii müuyða

¹⁹ Mbokcii, laak garúu yíinoo yaa deen kayohfii, ee laak garúu yaa gíndi"inaa,

²⁰ leenaa níindískat iñii yii: 'Béeb baa fu gíndi tumoh-baakaa' ee lak ya müuyee hen ga waas wibóníraa, fu bewohinndi ga waasaama, fu sominndi ga kikaan ee fu hay kitah bi baakaa' ciyewincaa baa yaama tumfa Kooh bayallica.

* 5:3 5: 3 Malkat Mëccée 6: 19.   ◊ 5:11 5: 11 Malkat Yoop 1: 20-22; 2: 10.   ◊ 5:12 5: 12 Malkat Mëccée 5: 33-37.

* 5:14 5: 14 Malkat Marka 6: 13.

**Kéyítfii
Pee'
deb kibínda
Wo'eencii lègís Kéyítfiida**

Kéyítfii fii férí Pee', apotaaraa Yéesu, bín kerceencaa teerucaa ciyétúuscaa ga gohaa Aasíifa (ga dii kúlkaa Turukíi enoh watida). Kéyítfiimaa Pee' bideefa kerceencaama hatalu ga kipesda.

Ga wii Yéesu en ga éldúnada, Pee' taabee nari. Ga waa Yéesu meyoh éldúnada, Pee' enee apotaaraa yaawúu'caa. Kerceencii Pee' bídee kéyítfii fiida enee buwaa hatalsee hen ga kipesba ndaga daa ba gémee ga Yéesu Kiristaada. Iñamaa tah ya bíndada ka wo'ba, ba am bi yégsi ga ngémii. Enndii férí diewoh ga kitiku coonu. Ya wo'aba an Yéesu yii ba gém garida yérí deb kitiku coonu, bi ya apussa. Iñamaa teewoh an binaa ba hídoh na mesiklaataa, ba tookat kimúuñ fodaagari. Ya wo'aba ban daa kipesba jom kiman ga d'uyu buwaa sagu kigém ga Kooh.

Kéyítfii Pee' deb kibínda tiidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Yaakaarrii onoh kipesda (1: 3-12)
- 3 - Kipeskaa sela'in (1: 13-2: 17)
- 4 - Kitaabuk kotcaa Kiristaa (2: 18-4: 19)
- 5 - Níirohcii yopii Kooh (5: 1-11)
- 6 - Tanjoh (5: 12-14)

Kéñdoh

¹ Mi Pee', apotaa' Yéesu Kiristaa, mi yérí bíndúu kékýítfii fii d'ú buwii Kooh tanuk enu sagac ga gohcii ba tasaarukohda: ennda gohaa Pom, waa Galasií, waa Kapadoos, waa Aasíi na waa Bíntíni.

² Kooh, Paamudii tanukinndúu kuméeñi' fodaa ya nateeka kitumfa, doonaa d'ú en buuci ga tumeenaa Helaa yisela'i'ya, en danaa d'ú kelohi' Yéesu Kiristaa ee nífaagari aamuda onndúu kiset. Mi kiim Kooh barkeellúu bi dooy, onndúu jam wiyewin.

Yaakaarrii onoh kipesda

³ Du kañat Kooh, Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu. Ga yérmaandaagari wiyaakwaa, ya oninnduu kilímukis ga kipes ki'as, ee d'ú laakin yaakaaraa onohi kipes, ga daa ya mílisi' Yéesu Kiristaa ga kikaankaada.

⁴ Fodaama, d'ú laas ga iñcaa cinéwi'caa Kooh faani'túu ga asamaanda. Iñcaama yasukohoo, ca líwoo, ca neewoo.

⁵ Kooroh ga ngémii d'ú laakfa, Kooh hayyúu kiníi' na dooliigari míi ga tóohfa, bi ga besa méeñjoh ya yah kiteewoh kimúckiima ya waayuki'túufa.

⁶ Keeñnjúu soosin ga yaakaaraama, luu enee an d'ú jomin kikooroh diima ga coonucaa en tóoh. Coonucaama nak maañanndii,

⁷ ca en kimalaksukoh ngémiigarúu, dii wa hín kiyégíscfa, fodaa daa wúrúus útsi ga kiwií kimelici'wada. Ee ngémiigarúu wéñ solu fúuf wúrúusaama aaw ga kiyasukoh donđa. En danaa ngémiigarúu hayyúu ki'on d'ú laak gérém, d'ú laak ndam, d'ú eru cée', bérínaa Yéesu Kiristaa feeñukanda.

⁸ Dú mosoo kihot Yéesu ee moona d'ú waarinndi. Bi wati d'ú hottiiri, ee kokohhi d'ú gémin gari. Kérí tah d'ú taabin ga na keeñ wiśoosi', waa ken mínoo kiwo' na kíuw, waa taam na ndam.

⁹ En ki'ena, d'ú laasin ga iñii d'ú séentuk ga ngémii d'ú laakfa. Iñamaa yérí en an fitciigarúu, ca múc.

¹⁰ Ga loo kimúckiima, séldíiga-Koohcaa heelussa ki'ínoh na kihalaat ga dijóffí, ee ba yéegalohha kijofkaa Kooh nareerúu kiteebfa.

¹¹ Ba baa heel ki'ínoh bi jof jamaanaa iñcaama Helii Kiristaanii inohluokeheeëba, yah kilaakohfa, na daa ca yah kimanda. Heliima taabee nabafa yéegaleeëba, balaa ka laakaa, coonucaa Kiristaanii na' kidayda na ndamaa yah ga kitíkfa.

¹² Kooh teefpaba an iñaa ba yéegalohée yaama, ba ga kihaffa, awáéerí gaba wayee aawee garúu. Diimada, buwii en na kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wiida wo'inndúu iñamaa, kooroh ga doolii Helii yisela'i'yii Kooh wosoh, meyoh asamaanda. Malaakacii sah waaruunun kitík hasba ga iñcaama.

¹³ Kon waayukat haffúu, dú wíisoh weceŋ, dú lís̄k yaakaa'tíu béeëwa ga iñaa yijófi' yaa Kooh yahhúu ki'on bérínaa Yéesu Kiristaa feeñukanda.

¹⁴ Enat oomaacaa kelohdfin Kooh. Kaa taabukat neblaat-kumuuncaa dú enukohee kufewaada; lak dú ínohhii Kooh duum,

¹⁵ wayee sela'at hen ga béeëb kipeskiigarúu fodii díi bii bayyúu ga hafci sela'da.

¹⁶ En ki'enaa, bídu ga Kéyítfaa an: «Enat buwaa sela'in, ndaga mi, mi sela'in».

¹⁷ Waa Kooh yii atti'i baa en béeëb ga iñaa ya tumi ee fa'föhoo kenda yérí dú bayi «Buba» dú en na kikíimaa, kon nak, ga kipeskiigarúu díi ga éldúnaða, dú jomindi ki'e' cée' wiyaak.

¹⁸ Dú ínohin an iñaa dú laasohu ga kipeskaa enéeríi dara díi lam ga bicaasammbúuda enndii iñaa yah kiyasukoh fodii hëelis wala wúrúus.

¹⁹ Ó'óo, dú laasuunun ndaga nífaa wilëekí'-soluwaa Kiristaa aamu, fodii sarah kubaalkaa dara níewíssukkiigari ee laakoo sík.

²⁰ Kooh tanukinndi kuméení, lak éldúna sakussii duum ee ya onin buwii ki'ínohhii ga jamaanuciima en cii méeñjohdfa, ndaga dú.

²¹ Kooroh gari, dú gémín ga Kooh, yii mílísí'i ga buwaa kaanin, e'tari ndamfa. Fodaama, ngémíigariúu na yaakaariigarúu cii éewrukka ga Kooh.

²² Ga wii dú taabuk kayohfiida, fodaama dú sétírin fitciigarúu bi dú mínin kiwaa' bimooroommbúu kayoh-kayohdfa. Kon nak, waarohat kayoh-kayohdfa na keeñciigarúu béeëbca.

²³ Dú límuksin kilímuk ki'as kaa meyohhii ga pesohpaa yah kiyasukoh, wayee ka meyoh ga pesohpaa yasukohanndii. Ee pesohpíima pérí en Wo'eenii Kooh onohi kipes ee wa tuukan bi taa'da.

²⁴ En ki'enaa, bídu ga Kéyítfaa an:

«Bo'-súusús man na pëegíi;

ndam bo'-súusús man na sapuuus-pëegíi.

Pëegíi súwin, sapuuasca keen,

²⁵ wayee Wo'eenii Ha'mudii tuukan bi taa'.»*

Ee wo'eeniima wérí en Hewhewii winéwi'wii dú yéegalseeda.

2

Atoh-koñii tawahii Kooh

¹ Kon foñat tóoh iñaa en kisoot, kiñaañukoh bo', kijófjófdfuk, ki'iñaan, kipok kiwo'.

² Podii lii', díibukat kibap ga miismii koocussii en Wo'eenii Koohdfa, en danaa, ma onndúu kiyak bi dú múc.

³ En ki'enaa, bídu ga Kéyítfaa an: «Dú hotin díi Ha'mudii hín kijofda».

⁴ Ha'mudii yérí en atohii en na kipes buwii jafeeda wayee Kooh tanukwa ee wa laakin solu gari. Deeyat gari.

⁵ Waa dú enin atohcaa en na kipes, dú ban, deeyat gari doonaa dú en tawahii Kaanfii Helii yisela'í'yii dékohdfa ee dú en bisarahoh, baa en buu Kooh, kitumi'i sarahcaa Helii yisela'í'yii onnduuka kitumfa. Sarahcaama Kooh tookinca kooroh ga Yéesu Kiristaa .

⁶ En ki'enaa, bídu ga Kéyítfaa an:

«Mi yii yíppa atoh-koñ díi ga Síyon,

mi yérí tanukwa ee wa wérí wéñ kilaak solu.

Baa gém gawanaa, yaakaa'fu tasoo mûk.»◊

⁷ Kon dú bii dú géminda, wa erinndúu cée', wayee bii gémmbiida, ba ínohat an: «Atohaa tawahohcaa jafeeda

wérí méeñjoh ki'en atoh-koñii tawahii».»*

⁸ «Wa enin ban atohii këfítii buwii,

wii búukífbadfa.»*

Wa këfítinba ndaga ba tookkii kigém Wo'eenii Kooh, ee iñamaa yérí sekeefä.

⁹ Wayee dú, dú en heetii Kooh tanukdfa ya tuminnídúu bisarahoh na bïbuu'. Dú en heetii wisela'í'wii, heetii ya heeli' hafciida, doonaa dú yéegaloh tumeencii ciyaakkii*. Ya bewohhúu ga núusii, haydohharúu ga lee'laatii neb kiniirukfa.

¹⁰ Kudewaa, dú enéeríi heetii Kooh wayee diimafa dú enin heetiigari. Kudewaa dú laaséeríi ga yérmaandii Kooh wayee diimafa dú laasin gawa.

Kipes fodii surga Kooh

* 1:25 1: 25 Mëdirohat na Kañcaa 103: 15-17.   ◊ 2:6 2: 6 Malkat Ísayii 28: 16.   ◊ 2:7 2: 7 Malkat Kañcaa 118:

22.   ◊ 2:8 2: 8 Malkat Ísayii 8: 14.   ◊ 2:9 2: 9 Malkat Eksoot 19: 5; Ísayii 43: 20.

¹¹ Dú bii mi keeñukinda, dú man na buwaa kooroh eldúna hen rek, fodii bisagac, kéri tah mi daassúu ga iñii yii: Abukat ga neblaat-kumuuncii heñohi fit bo'da.

¹² Badukeenumgarúu ga duuy yiifa'cumda enat wimóri'. En danaa, luu ba pokfeerúu ki'en bitumoh-kofeel, ba hotan tumeenciigarúu cijóff'i, ee ba ndami Kooh béríinaa yaama baawanbada.

¹³ Béeb nguu' waa bo'-súusús mínuu' tuuki' ga eldúna, kelohdatwa ndaga Ha'mudii: ennda buurii hanoh béebs buu'cii dlookfa,

¹⁴ ennda ban gúwernèe'ciigari ya wos kiko' tumoh-kofeeli na kikañ buwii tumi yijóff'fa.

¹⁵ En ki'enaa, iñii Kooh waa'da wéri en an: dú tum iñaa jofin. En danaa dú lan túwtii buwii laakoo hel, ínohsuu daradsa.

¹⁶ Bayat badukeen buwaa laak hafba, ee kaa tumat iñaama úuf kikún tumeen cibóni'. Namat ki'en bisúrga Kooh.

¹⁷ Erat buwii béebsa cée', waarat mbok-kerceencii, niikat Kooh ee dú e' buurii cée'.

Súrga na ha'mudaagari

¹⁸ Dú súrgacii, kelohdat ha'munciigarúu, dú e'ba cée' wiméti' sëk. Hanat ki'eem rek ga ha'muncii bijóff'bii wala bii dükohsi narúu henda, wayee bi ga sah bii tamohinda.

¹⁹ Kayoh, kikooruk coonucaa dú tiku ga iñaa enndii waas ndaga kitaabuk Kooh, ínohat an Kooh ga kijofkaagari onndúuka kimín.

²⁰ En ki'enaa, ndamii wiida wéri laak ga kikooruk doo'caa dú feekuca ndaga lak dú tum iñaa joffii? Wayee binaa dú took kikooruk coonu ndaga kitum iñaa jofin, ínohat an Kooh ga kijofkaagari yérí onndúu kimín iñaama.

²¹ Iñaama yérí Kooh bayohhúu. Kiristaanii ban sodin ndaga baakaa'ciigaruu, ee fodaama ya teewinndúu waas waa dú kooran, doonaa dú taabuk kotcaagari.

²² Ya mosoo kitum baakaa' wiinoo ee saboh fiinoo mosoo kimeyoh kúuwci.

²³ Ya basuunun, ya mossii kitaas na basee.

Ya tikuunun coonu, ya mossii kidíguk ken ki'eldúk,
wayee ya dínpaanohee hafci ga yah yii bay atti'ii wijúwi'wiida.

²⁴ Ya koorukka baakaa'ciigaruu ga faanci, ya bayyaca,
ya ga kihafci ga wii ya kaan ga kuraanaada.

En danaa baakaa' mínsiso yen garuu ee dū aas ga kipeskii kijúwi'kii.

Dú wékírohu kon ga gaañcaagari.

²⁵ En ki'enaa, kudewaa dú madee na baalcaa múuy hen, wayee diimada, dú bii ēewrukka ga níirohii watuki fitciigarúuda.

3

Beti na yaalci

¹ Dú ban, béticii, kelohdat yaalciigarúu. En danaa, laak gaña yaa gémmbii Wo'eenii Koohaa, daa dú manda mínda ki'ek ga ngémi. Iñaama soolukanndii kiwo':

² ba malakan rek ga badukeenaagarúu, daa dú hín kiset keeñ ee dú erinba cée'fa.

³ Kaa heelat rek kimo' ga fooh: ennda kidíguk bi jek, kipokuk ceen-wúrus na ki'ekuk kúlti címóri'.

⁴ Wayee heelat kimo'kaa en ga duuy keeñ, yasukohooda: ennda kilewet na kiyewin jam. Kimo'kaa kaama kéri laak solu ga fíkki Kooh.

⁵ En ki'enaa, béticaii waama bisela'i'baa tiksee yaakaa'ba ga Kooh ee tookfusee biyaalbada, iñaama yérí enee kimo'kaagaba.

⁶ Madee fodaama ga Saaraa. Ya kelohdee Abaraham hen bi, ya bayeeri Ha'mudaagari. Dú ban, binaa dú tum iñaa jofin ee taammbii na kiniik daranaa, iñaama hay kiteewoh an dú tucaasamun Saaraa.

⁷ Dú yaalcii ban, baa en béebs ga kipeskaagari na bétici, ya jomin kifoñ hel ga an ya hínndii nari dooli. Eratba cée' wiméti' ndaga ba hay narúu kibok kilam kipeskaa kukayohkaa Kooh onndúufa. En danaa dara honohoorúu kikíimi Kooh bi jof.

Kitook kisodalu ga kitum iñaa jofin

⁸ Iñii méeñjohda wéri en béebspíu, bokat halaat, dú bok keeñ wiinoo. Waarohat ga dílaantirúu fodii buwaa bérí bokoh; baa en béebs laakat yérmaandi ga mooroomci ee baa en béebs yóoski' hafci.

⁹ Kaa íkat mesiklaat ga mesiklaat ee kaa taasat basee ga basee; namatti kikiimi', Kooh barkeelli. Kooh bayohhúu ga hafci iñaama, kibarkeellúu.

¹⁰ En ki'enaa, bídu ga kényítfaa an:

«Béeb baa waa' kinebluk ga eldúna ee kipesci newaa,

ya abat kúuwkaagari ga yibóni',
ee perempaagari hanat kiwo' saboh.

¹¹ Ya úsaayat yibóni' ee ya tumi yijóffí',
ya heelat jam ee ya taabukiwa.

¹² Ya ínohat an Ha'mudii yii yíppa hasciigari ga þuwii þijúwí'þii
ee ya yii déekka nofigari ga iñii ba kíimirida.
Wayee þuwii tumi iñaa boninda, Ha'mudii súugúrukina.»*

Yaakaa' ga díuy kihatalu ga kipes

¹³ Ee sah, bii yiida tumanndúu iñaa mesikin binaa dú kaantukoh ga kitum yijóffíraa?

¹⁴ Luu enee an dú jom kikooruk iñaa meskin ndaga kitum iñaa juwin, ínohat an dú yewinin múu'. Kaa niikat þuwii ga dara ee ban ken hanat kihícoh hellúu.

¹⁵ Tookat ga keefinjúu an Kiristaanii sela'in, ee ya haajci doj ya en Ha'mudiigarúu. Tuukat tek ga kitaas béeþ baa meeikisanndúu iñii tah yaakaarii dú laakda.

¹⁶ Ee nak taabat ga na teey, dú on béeþ cée', ee dú dël' hellúu. En danaa þuwii pokdírúu kiwo' ndaga kipeskiigarúu kijúwí'kii ga Kiristaaniifa kaci'u ga iñcii ba pokdírúuda.

¹⁷ En ki'enaa, kikooruk mesiklaat ndaga kitum yijóffí', en ga iñaa Kooh waaraa, kéri gën kikooruk mesiklaat ga kitum yibóni'.

¹⁸ Kiristaanii ga kihafci koorin ga mesiklaat waas kíinoo ndaga baakaa'cii þuwii. Ya yii ya en bo' yíjúwí'da, ya kaannda kimúsal þuwii júwussiida doonaa ya haydohba ga Kooh. Ya apussa, faan bo'-súusúusfaagari kaannda, wayee Helii yiselá'iyii onndari kipesis.

¹⁹ Koorohee ga Heliima, ya ka'ta ga helcaa tēcuk ga þu-baamða kiyéegalþa iñaa laakda*.

²⁰ Helcaama cérí en cii sagee kikelohi' Kooh, ga jamaanaa mísúmaa miyewinmaa Kooh toweda. Wiima lak Kooh yii múuñ rek, hídoh ga wahtaa Nowee enee na kihéwí' gaal-giyyaa wiyaakwaada. 'Bíbo' þijutut bérí múcee ga mísúmaama, ee enee bo' biytinabaahay.

²¹ Iñamaa yéri mandarga bétisíi dú bétisí'u ga mísú wati, onndúu kimúccfa. Bétisí'nak, enndii kinis iñaa liib ga faan, wayee nam ki'en kitaas Kooh na hel widéli'. Ee wa mísalinndúu kooroh ga kímiliskaa Yéesu ga þuwaa kaaninda,

²² yii lap dook asamaan, hanohha yah-ñaabaa Koohda. Malaakacii, iñcii en na kinguuruk ga dook þuviida na iñcii laakin dooli ee hotukooda, kelohfsinndi.

4

Kigúroh na baakaa'

¹ Kon nak, waa Kiristaanii dayeera mesiklaat ga faanfaagari, dú ban, bewat helaa Kiristaan waama, dú tumwa ganaay. En ki'enaa, baa day mesiklaat ga faanfaagari gúrohin na baakaa'.

² Kon, aboh diima den, iñii tes ga kipessúu ga èldúnadfa hanat ki'en ga iñaa neþ bo'-súusúus wayee enat ga iñaa Kooh waa'.

³ En ki'enaa, dooyin sël' ga díu pesee kudewaa ga iñaa neþ yiifa'ciida: dú enee ga kifaanuk na baa en béeþ, kifibuk iñaa en yuu mooroomfu, kilaal kihépí', kihíp look ga kínam na ki'an, ki'aamuk koof ki'araami'.

⁴ Diimadfa, yiifa'cii léyuunun ga díu taabissii naþa ga kipeskiigáþa kibóní'kii kiima þarinnda. Kéri tah ba bii bassúu.

⁵ Ba hay kituuk bes kitaas ga fílkii bii tuuk ga ki'atti þuwii en na kipes na þuwii kaaninda.

⁶ En ki'enaa, iñamaa tah Hewhewii winéwí'wii yéegalohussa ban ga þuwii diima den kaanunundfa. Fodaama, luu enee an ba atti'uunun kikaan ga faancaagáþa fodii béeþ þuwii, ga fitcaagáþa ba bii pes fodii Kooh.

Ki'amðoh mooroomfu ga iñaa Kooh onndaa

⁷ Iñaa enin tóoh, jamaanaa wa leehanda deeyin. Kon taabat na hel na kiwíisoh, en danaa dú míñ kikiim Kooh.

⁸ Balaa daranaa, waarohat ga díkaantirúu kiwaaroh kiwóorí' ndaga kiwaaroh kúnin baakaa'caa leehoo.

⁹ Baa en béeþ tookat mooroomci ga kaanci ee hanat kitaam na kicapatuk.

* 3:12 3: 12 Mèdirohat na Kañcaa 34: 13-17. * 3:19 3: 19 Léegísoh ciliis wo' «ya ka'ta ga fitcaa þuwaa kaaninda...»

¹⁰ Baa en béeēb garúu laakin iñaa Kooh onndi. Ya bewat iñaa ya onufa, ya amfoh buwaa biiñoo ga, fodii buwaa tuukuk lëgëy. Fodaama, ba tuukuk dijóffí béeēb iñcii cinéwí'cii Kooh onohdfa.

¹¹ Bo' en na kijangataa, ya wo'at iñii Kooh wo'da. Baa en na ki'amfoh ga lëgëyiinaa, amfohat na doolii Kooh onndifa. En danaa, Kooh eru ndam ga iñaa en tóoh, kooroh ga Yéesu Kiristaa yii laak ndam na dooli bi taa'da. Aameen!

Buwii hatalu ga kipesba ndaga Kiristaada

¹² Dú bii mi keeñukinda, kaa léyat ga mesiklaatcii citamohi'cii dallúuda en fan enndii waas.

¹³ Namat kinebluk hen, ndaga dú béeēb bakkúu ga coonucii Kiristaa dayfa, doonaa béríinää ya feeñukan ga ndamaagarifa, keefñjúu soos seb.

¹⁴ Dú yewinin müü', binaa dú básu ndaga teekii Kiristaaniinaa, ndaga lak Helii Kooh líif na ndamda wii dékka ga dzuuyccúu.

¹⁵ Binaa laak garúu yaa tiku coonunaa, hanat ki'en an lak ya ap bo', wala ya lok hen, wala ya tum kofeel, wala an ya aas ga iñaa enndii waasci.

¹⁶ Wayee en an ki'en kerceen kéri tah bo' tiku coonunaa, ya hanat kilaak kaci ga iñaaama. Ya namat kay kigérém Kooh daa ya bay teekii kerceenda.

¹⁷ Wahtii ki'atti'kii le'in, ee wa dewoh ga buwii en buu Koohdfa. En lak wa daloh garuunaa, kon buwii sagu kigëm ga Hewhewii winéwi'wii Koohdfa, ba yah na kiméenjoh?

¹⁸ Fodaa këyítfaa wo'da: «En lak kimúc bo' yijúwi' kéri yoobpiinaa, kon baa tumi baakaa', faali"ii Koohdfa, ya aaw na?»[◊]

¹⁹ Fodaama, buwii dayu mesiklaat ndaga kitaabuk iñaa Kooh waa'da, ba lisat kitum iñaa jofin. Ba ayat kipesba tóoh ga yii sakba ee tumi iñaa ya dígothfa.

5

Níirohcii yopii Kooh

¹ Diimada nak, mi daas buwii ga dzuuyccúu en biyaak ga jaangiida. Mi yaak ga jaangii fodii gaba. Mi seedi'in coonuciaa Kiristaa dayeeda ee mi laakin bak ga ndamaa yah kihotukdfa.

² Nírat yopii Kooh díjkaanndiuda ee dú topudu'iba. Ee hanat ki'en an dú gitinu ga hen wayee enat ga iñaa newinndiúu fodaa Kooh waa'kada. Hanat ki'en an kiwaa' héelis ekkúu ga, wayee enat an dú gëm lëgëyaama hen.

³ Kaa heelat kilaak dooli ga dook buwii Kooh tik ga yahhúufa, namat ki'en buwaa yopii Kooh malakan gaba.

⁴ Ee binaa yii kuliuk ga tóoh níirohciiida feeñukaa, dú hay kilaas ndamii fodii baanbuu', waa fúri'anndii.

⁵ Ee ban, dú oomaacii, kelohdfat buwii en yaak ga jaangiida. Ee béeēb buwum, yaa en béeēb yóoskírat hafci ga fíki mooroomci ee ekukat iñaama fodii kúlti ndaga bídu ga Kéyítfaa an: «Kooh kaalin buwaa bëwi' haffbada, wayee buwaa yóoski' haffbada, ya teebäa kijofkaagari»[◊].

⁶ Kon yóoskírat haffúu ga fildoo yahii Kooh wiléeki'-dooliwii. En danaa, ya bëwi'túu ga wahtaa ya amdfa.

⁷ Kélëembiskat tóoh iñaa bítinndiúu ga dlookci ndaga yérí topudu'irúu.

⁸ Wiisohat ee dú watuki! Yii heñohirúufa, Seytaanii, yii yoot en fan gayindifa en na kimbëmbuk kihel baa ya seelsohan.

⁹ Abat bi yégis ga ngëmiigarúu, dú téhhi téç, ee dú ínoh an mbok-kerceenciigarúu tasaarukoh ga eldúna tóohdfa, coonuciaa man da cérí ba day ban.

¹⁰ Dú hay kibaat kiday coonu jutuu, wayee Kooh ga kijofkaagari kiyakkaa, hayyúu kibëwiris, ya onndiúu kiyégis gík, ya baattúu dooli bi dara mínooruú kiyëngél. Ya bayinndiúu kibok ga ndamiigari leehoo taa', ndaga dii dú enin wiinoo na Kiristaada.

¹¹ Ya yérí laak kimín bi taa'. Aameen!

Tanjoh

¹² Sílwee, ee ya en garoo mbok-kerceenaa mi óolukin, yérí amfohhoo bi mi mínnadarúu kibín këyittfi ffi. Mi bíndiúu kidaassúu na kiseedi"úu kijofkii kiwóori'kii meyoh ga Koohdfa. Abat ga iñaama bi yégis.

¹³ Bu-jaangii ga Babíloon* Kooh fal fodii garúufa, bii këñi'túu ga. Marka yii mi aboh fodii kowu ga ngëmiida, yii këñi'túu ga ban.

* 4:18 4: 18 Mëdïrohat na Liiwuk 11: 31.   ◊ 5:5 5: 5 Malkat Liiwuk 3: 34.   * 5:13 5: 13 Pee', ga teekaa Babíloon, míniñ ki'en, wo' dékka Room

¹⁴ Baa en béeb mígínohat na mooroomci haf, kifuunndi fodii fuwaa bokoh.
Jam taabat narúu béebspúu, dú bii dú en wiinoo na Kiristaaniida.

**Kéyítfii fukanakfii
Pee'
bínda
Wo'eencii lègís Kéyítfiida**

Kéyítfii fii féri en fukanakfii Pee' bínda. Jom ki'en an ya bínfa ga béeþ kerceenoo kerceen (1: 1). Laakkii ken baa wo' an kerceencaa ya bídee kékifaa dëfðsa béri ya bídís fii, ee wóo'tii ken an kékifci kanakkii cii doj cérí ya bín. Ya wo' rek an kékifii fii féri en fukanakfii ya bínbaða (3: 1).

Pee' wo' an laakin bwuwaan kari ga kerceencaa, ba jangati ga dñuuþa iñcaa taabohhii na Hewhewii wiñéwí'wii ba yéegalee bwuwaamada. Jégírohcaama taabuk nefblaat-kumuunba doj ee ba wo'i an Yéesu hayisanndii.

Pee' wo' ban an kipes kerceen jom kitaam ga iñaa neþ Kooh. Iñamaa yérí Yéesu jégíree bwuwaan taabukeeri ga wii ya en ga éldúnada, ee iñamaa yérí baa en béeþ jom kitum ga helci.

Kéyítfii fukanakfii Pee' bínda tiidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1: 1-2)
- 2 - Iñii Kooh bayoh bwuuii ga hafciða (1: 3-15)
- 3 - Wo'een sëldíiga-Koohcaa ga loo Yéesufa kayoh (1: 16-21)
- 4 - Buwaan jégíroh sabohða na iñcaa sekþa gadfa (2: 1-22)
- 5 - Kihayiskii Ha'mudii dígoħuda (3: 1-18)

Kéñdoh

¹ Mi Simon-Pee', súrgii na apotaarii Yéesu Kiristaa, mi yérí bínndúu kékifii fii, dú bii, dñu laakin ngém ga Koohyiigaruu, Yéesu Músalkaatiigaruu fodii dí gém garicfa. Ee iñamaa, ya yérí onnduuka ga kijúþkiigari.

² Waa dú inohin Kooh, ya na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, mi yii kiim ba barkeellúu bi dooy, ba onndúu jam wiyewin.

Iñii Kooh bayoh bwuuii ga hafciða

³ En ki'enaa, Kooh, ga doolaan ya bayda oninnduu tóoh iñaa dñu laak sooli ga kipes, ee dñu am gari, ndaga dñu inohin yii bayyuu ga ndamaagari na kijofkaagarifa.

⁴ Fodaama, Kooh oninnduu kilaas ga iñcii ciwóori'cii ee wéñ kiyak ya digeeruuda. En danaa, kooroh gacanaa dñu rëc ga nefblaat-kumuuncii posoni kipeskii bwuuii ga éldúnada, dñu béeþ badukeenaa Kooh.

⁵ Kon ga iñamaa, tumat iñaa dñu míñ tóoh, ngémiigarúu taam na badukeen wijófi', ee badukeeniiigarúu wijófi'wii wii taabat na ki'ínoh.

⁶ Ki'ínohkiigarúu taabat na kímín ki'abuk, kímín ki'abukkiigarúu taabat na kiguu'guuluk, kiguu'guulukkiigarúu taabat na ki'am ga Kooh.

⁷ Ki'am ga Koohyiigarúu taabat na kifiliimunohkiigarúu taabat na kiwaaroh.

⁸ En ki'enaa, binaa dñu bay iñcii ciima ga keeñnjúu ee ca yewin garúunaa, ca hay kitah ki'ínohkiigarúu na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu hay kibaat kilaak jeriñ ee lím yen.

⁹ Wayee baa bayyi iñcaama ga keeñci man na búumi', ya hotoo dí'usaayi'. Ya alin an ya sétíruunun ga baakaa'caa ya tumee kudewaada.

¹⁰ Kéri tah mbok-kerceencii, guu'guulukat, dñu am faali' ga bayii Kooh bayyuu ga hafciða na tanukii ya tanukkúuda. Binaa dñu tum iñamaanaa, dñu keenoo múk ga yibóni'.

¹¹ Ee iñamaa yérí onanndúu kilégíscfu bi an hal ga nguuraa leehoo taa'fa, wii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ee en Músalkaatiigaruuda.

¹² Kéri tah, mi jominndúu kiníindisi iñcumá besaa en tóoh, luu enee an dñu inohinndi ee dñu abin bi yégisin ga kayohfii dñu wo'uda.

¹³ Kon waa mi yii lís ki'en ga éldúna, mi abin an júwin mi níindísirúu iñcaama, dñu lík helciigariúu ga.

¹⁴ En ki'enaa, fodii dii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu inohlukohhookada, diimanaa kipessoo leeh ga éldúna.

¹⁵ Mi hay kitum nak iñaa mi míñ tóoh bi dñu níindísuk iñcumá wahtaa en béeþ, binaa mi kaanaa.

Wo'een sëldíiga-Koohcaa ga loo Yéesufa kayoh

¹⁶ En ki'enaa, dí ayukkii ga liib, caa halaatu hen bi jekin, ki'ínohlukohhúu kihayiskii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu líif na ndamfa, wayee dí nam kihot na hasciigarúi kiyakkaagari.

¹⁷ En ki'enaa, Kooh, Paamudii erinndi céé' na ndam, ee Kooh ga ndamaagari wiyaakwaa wo'a gari an: «Bii yii yérí en kowukiigoo mi keeñukfa, keeñnjoo soosin gari!»*.

¹⁸ Dí ga kihaffii, dí kelohha koonaakaa kaama meyohee asamaanda, lakanaa dí baa nari ga dook janjagaa wisela'i'waa.*

¹⁹ Ga iñamaa dí wéñin ki'ayuk bi yéegisin ga iñcii sëldíiga-Koohcaa wo'eeda. Ee dú foñ hel bi jof gagacaa, dú tumin iñaa jof, ndaga wo'eenciima man na lampu, waa en na kiniit ga dekataa ñúusin bi ga daa Kooh wiisan. Lee'laatii Kiristaa melic fodaama ga keeñciigarúu fodii olii meyi na kím lee'dí éldúnada.

²⁰ Balaa daranaa, ínohat iñii yii dijóff' an, ken mínoo na kihafci kilogísoh wo'een sëldíiga-Koohcii ga Kéyítfaada.

²¹ En ki'enaa, wo'een sëldíiga-Kooh wiinoo meyohhii ga iñaa bo'-súusús waa', wayee Helii yisela'i'yii yérí éewdohi bo' ga iñamaa, ya aawi kiwo' ga teekaa Kooh.

2

Buwii jégíroh sabohfa na iñcii sekbadaa

¹ Kufewaa, laakeera ban ga heetaa Isarayeel buwaa tíkee haffba biséldíiga-Kooh ee lak saboh. Fodaama ban, hay kilaak ga duuyúcúu buwaa jégíroh saboh. Bi dú yéegaa, ba hay kijégíroh ga duuyúcúu waas ciliis caa enndii kayoh, caa éewdohi bo' ga kisanjku'. Ba hay kitaasuk teekii Ha'mudii laasbada, ee fodaama, ba hay kitik haffba kisanjkuk ga gaaw gaaw.

² Bo' býiewin hayba kitaabuk ga kipeskaagaba kisépi'i'kaa ba enukohfa ee ba hay kitah buwii aaw kíñaawal waasii wukayohwii.

³ Buwaama hayyúu kidúku na wo'een, caa ba tokisoh kiwa'a' kiñam hëelís garúu. Wayee Kooh tuukin tek ga ki'atti'ba kuméefní'; ya neehhii ee ya nímmabii, ya hayba kidúbí'.

⁴ Ínohat an malaakacaas tooñisee Koohfa, Kooh müññí'tiiba. Ya jaffafa ga safara, ba bagussa ga ñúusaa kisek besaa buwii yah ki'atti'ufa.

⁵ Buwaan kufewaa ensee ga éldúnada, Kooh müññí'tiiba ban. Ya toþpa mísú miyewin maa onan buwaama faali'ussiirida, wayee ya sommba Nowee, yaa nakee buwaa kipes ga yíjúwi'fa, ya na bo' býitnábanak biliis.

⁶ Kooh atti'a ban teeraa Sodom na waa Gomoo', ca tékrussa na kiwii bi ennda wet. Ee fodaama, ya teewohha iñiiyah kidal béeþ buwii faali'ussiirida.

⁷ Ya sommba Loot, yaa enee bo' yíjúwi' ee keeñci leehee hen tak ga tumeencaa cisépi'i'caa buwaa bibóni'baa enukohee ga jamaanaagarida.

⁸ Baa yíjúwi' yaama dékee nabada, keeñagari wijúwi'waa dékee ga kileeh ndaga tumeencaa buwaa cibóni'caa ya hotee, ya kelohee wekoo, nohooda.

⁹ Kon iñamaa teewohin an Ha'mudii ínohin daa ya tuman bi ya müsal buwii am gari ga coonucii ba enukoheeda, na daa ya daakan buwii bisóotí'bi, ya tórói'ba bi ga bérínaa éldúna yah ki'atti'ufa.

¹⁰ Ya wéñan kifóróhí' buwiima faali'ussiiri, taabuku rek iñaa neb kumuunba ee líibdfíada. Ba niikoo dara ee ba yéegin haffba, ba kaañin sah kibas iñcii en ga asamaan laakin doolidaa.

¹¹ Wayee malaakacií wéñba dooli, mínnadabada, wo'soo ga iñcaama iñaa bonin ee en basee ga fíkií Ha'mudii.

¹² Buwaama nak madu na júu', ba laakoo hel ee ba baahkoh ki'abu, ba apu fodii júu'. Ba basi iñaa ba ínohoo ee ba apsan fodii júu'.

¹³ Yibóni'yii ba tumida yérí ba faysan. Iñaa neßbada wérí en kitaabuk neßlaat-kumuunba na noh tanj. Binaa ba bok narúu kanu kiñamaa, ba neßluki hen ga sabohcaa ba wo'irúuda. Ba soofin ee ba apohin kaci.

¹⁴ Ba heeli kifaanuk na beticaa enndii buuþa, ee ba kapoo ga kitum baakaa'. Ba abi ga fí'caagaba buwaa ngémaagaba yégißsiida. Ba míñ béeþ ga kiheel hëelís: Kooh cojinþa.

¹⁵ Ba deegin waasii wijúwi'wii, ba müuyin, ba taabuk waasii Balam, kowu Boosoo'. Yaama, kiwa'a' héelís ekeeri ga kitum yibóni'.

* **1:17 1: 17** Mëdïrohat iñaa bídu ga Méccée 3: 17; 17: 5   † **1:18 1: 18** Janjagaama wérí en daa Yéesu enee na kíkiim Kooh balaa soldaa'caa hayussi ki'amda. Jémmaa Yéesu súpitukee daama ga fíkií Pee' na Sanj.

¹⁶ Wayee ya tikkussa ga waas ga waa ya saj kikelohi' Koohdfa. En ki'enaa, baamaa minoo kinjah, wo'a nari fodii bo'-súusúus, ee níssa seldíiga-Koohaama ga kidofkaa ya waaree kitumdfa.

¹⁷ Jégírohcaama madu na ne'caa siinín, ba man na húyaa uuris tas. Kooh faandímfä dekataa ba enan ga duuy níusaa witéríuswaa.

¹⁸ En ki'enaa, ba taabi ga na kijangat kiyaka, kaa laakoo haf, ee buwaa han kirécohу ga buwaa müuyinda, ba teewiba neblaat-kumuuncaa apohin kacifa, kinookfa.

¹⁹ Ba dígi buwii kilaak haffba ee lak ba ga kihaffba, ba biñaam badukeen cibóni', caa éewdohba ga kisanju'. En ki'enaa, baa en béeb ñaam ga iñaa wéñji doolidfa.

²⁰ Buwii récuunun ga tumeencii cibóni'cii ga éldúna ndaga ba ínohin Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, mísalluufa, binaa ba iisis haffba ga yah buwaama jégírohi sabohdfa, bi ba búukisbanaa, ba keensisin kimma ga badukeenaa wéñ kiyiis waa ba enukohee kudewaada.

²¹ Iñaa gèneé gabada wérí en ki'ínohoo Waasii éewdoh bo' ga kitum yijiúwi'da, loo ki'ínohwa, léehíraa ba súugúrukwa, ba foñ iñii Kooh nakba kitum ee ba yéegaluununwada.

²² Iñii dalbada teewohin kayohfii ga wo'eenii liiwuk an: «Baay boykisi kiñam cibotcaagari», ee «Mbaam léehíri kibookunaa, bíraañuki ga duupuul».

3

Kihayiskii Ha'mudii dígohudá

¹ Dú bii mi keeñukdfa, kényifti fii féri en diima fukanakfii mi binnndúufa. Ga duuy kényitci kanakkii mi binnndúufa, mi níindíssúu iñaa dú jégíruunun, en danaa, mi yúun helciigarúu ga kilaak halata ciléeri'.

² Níindísusak wo'eencaa seldíiga-Koohcaa bisela'i'baa wo'ee kufewaada, na ban iñii Ha'mudii, yii en Músalkatii ebiloh kitum ee apotaa'caagarúu yéegalseerúudfa.

³ Ínohat iñii yii paay: ga bescaa méeñjohandfa, hay kilaak buwaa taabuksan iñaa neñ kumuunba rek, ba yensirukirúu,

⁴ ba wo'i an: «Man Ha'mudaagarúu dígohee an ya hay kihayis! Haa ya da? Caasamuncaagaruu kaanuunun, ee bi wati, iñaa Kooh sakee éldúna, tóoh lís da.»

⁵ En ki'enaa, ba aluk iñii yii tay: waama, Kooh, ga wo'eenci, sakka asamaanii na kakayfii. Ya méyi'ta kakayfii ga duuy mísúmii ya hégsíohhaca ca kanak.

⁶ Fodaamaa ban, kooroh ga mísú, mísúmaa miyewinmaa Kooh toweda, éldúnaanaamaa dúbírussa.

⁷ Fodaama, Wo'eenii Kooh faanin asamaanii na kakayfii wati bi ga besaa buwii waarusii Kooh yah ki'atti'u, ba dúbírudfa. Besaa bérii, asamaanii na kakayfii hay kitékíru na kiwi.

⁸ Dú bii mi keeñukinda, laakin enaama yínoo yaa dú jomoo ki'al: ga Ha'mudii, bes wínoo man na tikkis tijúnni ee tikkis tijúnni man na bes wínoo.

⁹ Luu enee an laakin buwaa halataan yéehin, iñaa Ha'mudii dígohdá, ya hayyi kitum ga besaa na wahtaa ya amdfa. Nam ki'en kay an ya müuñí'túu hen ndaga ya waa'tii ken sanju', wayee ya waa' béeb míñ kisúpit badukeen.

¹⁰ En ki'enaa, besaa Ha'mudii yah kihayisdfa betan buwii fodii lok. Besaa bérii, asamaanii hay ki'en mes, taam na yéngél wiyaak. Béeb iñci en ga asamaanda hay kitak, ca seey ee kakayfii na iñci fa baydfa hay kidfúum.

¹¹ Kon waa dú ínohin an béeb hay kidfúbiru fodaama, dú jomin ki'ínoh dijóffí' daa kipeskiigarúu jom kiman. Dú jom kibay badukeen wisela'i', waa teewoh an dú am ga Kooh.

¹² Dú jomin kisek besii Kooh haysanda, dú gaawtuk wa le'. Besaama wérí asamaanii tékí'san na kiwií wa seey ee iñci ga asamaanda hay kiseey ndaga tamohlaataa kiwiíkaa.

¹³ Wayee Kooh díngaruu asamaan wi'as na kakay fi'as: dekatcaama iñaa júwin don tumsan da ee iñamaa yéri du sek.

¹⁴ Kéri tah, dú bii mi keeñukdfa, waa dú bii sek besaama, tumat iñaa dú míñ tóoh bi dú set ga filki Kooh, dú laakoo iñaa bo' wo'an gariú yibóni', ee dú en ga jam.

¹⁵ Ee ínohat an Ha'mudiigaruu müuñí'túu fodaamanaa, ya onndúu halaa dú mücohan. Iñamaa ban, Pool mbokiigaruu du keeñukdfa, ga kiñañañkaa Kooh onndidfa, bidinndúuri.

¹⁶ Ga béeb kényitcaa ya bíñ wo' ga loo iñumada, ya wo' fodaama. Laakin ga kényitcaa dekatcaa yoobpii ki'ínoh ee buwii ínohssoo dara, ee ngémiigafa yégíssiida súpitsi iñaa ca wo'fa hen fodaa ba tumika ga Kényitcaa cisela'i'caa ciinoo. Fodaama nak, ba sanju' haffba.

¹⁷ Kon dú bii mi keeñukinda, waa dú yéegaluunun iñii yah kilaakfa, watukat buwii júwussii müuyuununda ba baydohhhúu ga kimúuykiigaba. Dú watuk ban kiyówi' yahhúu ga yégisii dú yégis ga ngëmiifa.

¹⁸ Wayee namat ki'aaw fíkii ga kikijofkii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu ee en Músalkatiigaruu teeþpúufa, ee dú wëñiri ki'ínoh. Ndam aawat gari wati, bi taa'. Aameen!

**Këyítfii
San
deb kibínda
Wo'eencii lègís Këyítfiida**

Këyítfii fii férí Sanj deb kibín. Sanj yiima laakin këyít filiis faa ya bidee, ya béestí'ta ga duuygaanaa daa kipeskaa Yéesu madee ga èldúnada. Fa wo'ou: «Hewhewii winéwi'wii Sanj bínnda». Tíkka ga, ya bínnda këyít kanak ciliis.

Waama laakee buwaa wo'ee buwaa saboh, an Yéesu Kiristaa yii tum hafci bo' hayya èldúnada endii kowu Kooh. Ba wo'ee buwaa ban an baa en béeb mínin kitum iñaa nebpi, Kooh abohoori ka. Iñaaama tah Sanj bínnda kerceenca këyít kiwo'fa baa en Yéesu kayoh-kayohdfa. Ya wo'"aba ban iñaa aaw ga kipeskaa leehoodfa, na daa bo' jom kitum bi ya míin kilaas gakada: béeb baa gém ga Yéesu Kiristaanaa hay gaka kilaas.

Ya tíkka ga an buwaa enat wiinoo na Kooh ya na Yéesu Kowukiigari; ba waa' Kooh, ba waa' bimooroomba béebsba. Binaa ba tum iñaamanaa, wóorin an ba hay kilaas kipeskaa leehoodfa.

Këyítfii Sanj deb kibínda tiidoh anee:

- 1 - Wo'eenii Kooh onohi kipesfa (1: 1-4)
- 2 - Kooh lee'laat kesi (1: 5-2: 6)
- 3 - Iñii nakohu kitumda (2: 7-17)
- 4 - Buwii sagoh na Kiristaaniida (2: 18-29)
- 5 - Buwii enu bitowu Koohdfa (3: 1-10)
- 6 - Waarohat ga díkaantiruu (3: 11-4: 21)
- 7 - Kigém ga Yéesu haydohi kiwaaroh (5: 1-21)

Wo'enii Kooh onohi kipesfa

¹ Bii iñii mi bíndúu yii wo' ga loocifa, enim lak èldúna sakussii duum. Biima nak, dí kelohinndi ya wo', dí hotinnodi na hassii, dí malaksukohinndi dijóffi', dí le'in yahhií gari. Ya yéri en wo'eenii Kooh onohi kipesfa.

² Kipeskii teewukohin, dí hotinka ee kérí dí seedi'. Dí yéegallúu kipeskii leehoo taa'da, kii enee kuméen'i' ga yahaa Kooh Paamudii ee ka teewukohin garifida.

³ Iñii dí hotin ee dí kelohinda, yéri dí yéegallúu dú ban, doonaa, dú narii, du en wiinoo, ee du béebspuu du bok ki'en wiinoo na Kooh Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa, Kowukiigari.

⁴ Dí bii bíndúu iñcuma doonaa du béebspuu keeñnjuu soos bi mat.

Kooh lee'laat kesi

⁵ Iñii dí keloh ga Yéesu Kiristaa ee dí yéegallúuda yéri en an: Kooh, lee'laat kesi, laakoo dara iñaa ñúus gari.

⁶ Binaa du wo' an du enim wiinoo na Kooh ee du tíidi ga ñúusiinaa, lak du wo'"ii kayoh ee du taabukkii waasii kayohfii.

⁷ Wayee binaa du tím ga lee'laatii fodii dii Kooh ga kihafci ya yii ga lee'laatiidanaa, lak du enim wiinoo, ee ñíffi Yéesu, Kowukiigari aamukdfa, hayyuu kisétí' ga baakaaraa en béebs.

⁸ Binaa du wo' an du laakoo baakaaraa, lak du dík haffuu ee kayohfii gaa garuu.

⁹ Wayee binaa du took an du laakin baakaaraa, Kooh hayyuu kibayal, ya seti'tuu ga tóoh iñaa du tum ee júbpii, ndaga ya júwin ee iñaa ya wo' tóoh ya tummbi.

¹⁰ Binaa du wo' an du mosoo kitum baakaaraa, du tíkin Kooh baa wo'oo kayoh ee wo'eenigari gaa garuu.

2

Kiristaanii yéri amdohiruu

¹ Oomaacijigo, mi bíndúu iñcii cii doonaa dú tumoo baakaa'. Wayee laak garuu yaa tum baakaaraa, ínohat an du laakin baa wo'fannduu ga fikíi Paamudii; Yéesu Kiristaa yéri, ee ya júwin.

² En ki'enaas, ya ga kihafci yéri eroh kumuunkaagari sarah, doonaa baakaa'ciigaruu bayalu. Ee sah, eemmbii ga baakaa'ciiruu don, wayee bi ga cii bu-èldúna béebsca.

³ Iñii teewannduu nak an du ínohin Kiristaada, wéri en kitum iñcii ya nakohdfa.

⁴ Kon binaa bo' wo' an: «Mi ínohin Kiristaa» ee ya tumoo iñcii Kiristaa nakoh kitumfanaa, baaama wo' saboh ee kayoh gaa gari.

⁵ Wayee baa tumi iñaa Kiristaa nakoh kayoh-kayohdfa, baama teewohin kiwaa'-Kooch kiméti sëk ga keeñci. Fodaama kon du míñ kí'inoth an du bok nari kí'en wiinoo.

⁶ Baa wo' an ya bokin kí'en wiinoo na Kiristaanaa, ya jomin kidék kitin ga kotcaa Kiristaanii.

Iñii nakohu kitumda

⁷ Iñii mi bínnidúu yii enndii enaama yi'as yaa nakohu kitum. En kí'enaa, wa en iñaa maañin kinakohu kitum ee dú laasee ga, ga dalaaraa. Ee iñaa Kooh nakohee kitum kuméen'i'fa, wérí en wo'eenii dú maañ kikelohdfa.

⁸ Hoonohhii wa enin enaama wi'as, waa mi bínnidúu. Wa enee kayoh ga kipeskaa Yéesu ee wa enin kayoh ga kipeskiigarúu. En kí'enaa, ñúusii wii yah ee lee'laatii wukayohwii wii melic haat.

⁹ Baa wo' an ya yii ga lee'laatii ee ya waa'tii kihot ga mooroomci kerceen, ya lis ga ñúus.

¹⁰ Béeb baa waarin mooroomci, dék ga lee'laat. Ee waa ya yii ga lee'laatii, laakoo dara iñaa búukanndi.

¹¹ Wayee baa waa'tii kihot ga mooroomci, ya ga ñúus. Ya tím ga ñúus ee ya ínohoo daa ya yahda, ndaga ñúusaa kúnin hascaagari.

¹² Dú oomaaciigoo, mi bínnidúu an, kooroh ga teekii Yéesu Kiristaa, Kooh bayalinndúu baakaac'iigarúu.

¹³ Dú paamuncum, mi bínnidúu an,, dú ínohin baa enee ga, aboh ga dalaaraa bi ga watida. Dú wahambaanicum, mi bínnidúu an, dú búukin Seytaani.

¹⁴ Mi bídinndúu, dú oomaaciigoo: dú ínohin Kooh Paamudii. Mi bídinndúu, dú paamuncii: dú ínohin baa enee ga, aboh ga dalaaraa bi ga watida. Mi bídinndúu, dú wahambaanicii: dú yégisin, wo'eenii Kooh wii dékka ga keeñciigarúu ee dú búukin Seytaani.

¹⁵ Kaa keeñukat éldúna ee kaa keeñukat þan iñcii en gada. Baa keeñuk éldúna, mínoo kikeeñuk Kooh, Paamudii.

¹⁶ En kí'enaa, iñcii ga éldúnafa: ennda neblaat-kumuun, kidíibuk kilaak béebe iñaa fu hot, na kiyak-yakcfuk ndaga alal. Iñcumia meyohhii ga Kooh, Paamudii, wayee ca meyoh éldúna.

¹⁷ Ee ínihat an éldúna na béebe iñcii buwii díibuki kilaak gada, hay kipaaf, wayee baa tumi iñcii Kooh waa'dfa, hay kipes bi taa'.

Buwii sagoh na Kiristaaniiida

¹⁸ Oomaaciigoo, wahtii méeñjohdfa le'in. Dú kelohin an baa heñoh Kiristaaniiida hay kihay. Ee diima den bo' biyewin, baa en na kiheñoh Kiristaanii, hayuunun. Kon dú ínohin an dú bii ga bescii méeñjohdfa.

¹⁹ Buwiima nak heñoh Kiristaaniiida meyohu ga duuyccuu, Wayee ba bokéerii garuu. Ba bokee garuunaa, enneenaa ba tesan naruu. Wayee ba foñinnduu doonaa ba hotuk fan an béebeba ba bokéerii garuu.

²⁰ Dú nak, bii yisela'í'yii sorinndúu heliigari. Ee fodaama dú béebe pú dú ínohin kayohfii.

²¹ Mi bínnidúunaa enndii an dú ínohoo kayohfii. En kí'enaa, dú ínohinfá, ee þan dú ínohin an saboh meyohoo ga kayoh.

²² Kon bii yiida en yii wo'oo kayohdfa? Baa wedi' an Yéesu yérí en Kiristaaniiida, yérí. En kí'enaa, baama yérí en baa heñoh Kiristaaniiida ee yérí saj kitook Paamudii na Kowukii.

²³ Béeb baa saj an Yéesu yérí en Kowukii Koohaa, mínoo kilaak Kooh fodii paamun. Ee baa took an Yéesu yérí en Kowukii Koohaa, laakin Kooh fodii Paamun.

²⁴ Dú nak, iñaa dú jégi'see kudewaa ga dalaaraa, dú te"arisfa, dékcat ga keeñciigarúu. Iñaa dú jégi'see kudewaa ga dalaaraada binaa dék ga keeñciigarúunaa, dú hay kidék kí'en wiinoo na Kowukii na Paamudii ban.

²⁵ Ee iñii yii yérí Kiristaanii dígeeruu. Ya dígeeruu kipeskaa leehoo taa'dfa.

²⁶ Kon ifuma yérí mi waareerúu kibín, aaw ga loo þuwum hellúu kimúuyi'dfa.

²⁷ Dú nak, Kiristaanii sorin heliigari garuu. Ee waa Heliigari wii dékka ga duuyccuu, dú soolukissii bo' yiliis jégi'túu. En kí'enaa, Helii yisela'í'yii ya so' garúuda, jégirinndúu iñaa en béebe ee iñii ya jégi'túuda kayoh, enndii saboh. Kérí tah, taabukat iñii Helii yisela'í'yii jégirohdfa ee dú dék kí'en wiinoo na Kiristaanii.

²⁸ Kon nak oomaaciigoo, dékcat kí'en wiinoo na Kiristaanii, en danaa, binaa ya haysisaa, helluu míñ kidal ee du kaci'oo bi du híil ga fikíici.

²⁹ Waa dú ínohin an Kiristaanii júwin, kon tookat an baa tumin iñaa júwin tóoh kowu Kooh.

3*Buwii enu bitowu Koohda*

¹ Kon malkat ga dii Paamudii hínnduu kiwaa'fa bi ya wo' an du bitowucida. Ee sah du bitowuci. Iñii tah bu-ëldúna ínohsooruufa wérí en ga dii ba ínohoo Paamudiida.

² Mbokciigoo mi keeñukinda, diima deej du bitowu Kooh ee daa du yah kimanda teewohussii bi lee' duum. Du ínohin nak an binaa Kiristaanii teewukohis garuunaa, du madan nari ee du hotanndi ga daa ya man deejda.

³ Béeb baa laak yaakaaraama ga Kiristaaninaa, hay kiséti' hafci fodaa daa ya ga kihafci, ya setinda.

⁴ Béeb baa dék ga kitum baakaa', lak ya seegin Waas-Kooh, ndaga baakaa' wérí en kideen Waas-Kooh.

⁵ Dú ínohin an Yéesu Kiristaa hayin éldúna kinís baakaa'cii ga bwii ee ya ga kihafci ya laakoo baakaa'.

⁶ Baa en nari wiinoonaa dékoo ga kitum baakaa'. Baa dék ga kitum baakaa' nak hottii Yéesu Kiristaa ee mossiiri ki'ínoh.

⁷ Oomaaciigoo, ken hanattúu kisfúk. Baa dék ga kitum yijúwi', júwin fodii dii Yéesu Kiristaa júbda.

⁸ Baa dék ga kitum baakaa' nak, yuu Seytaani. En ki'enaa, Seytaani, ga dalaaraa bi ga wati, dék ga kitum baakaa'. Iñaama tah Kowukii Kooh hayin éldúna kisfúbi' iñcii Seytaani légéyda.

⁹ Béeb baa en kowu Kooh, dékoo ga kitum baakaa', ndaga iñaa Kooh sok garida wérí paal gari. Ya mínoo kidék ga kitum baakaa', ndaga ya kowu Kooh.

¹⁰ Bo' ínohsohan towutii Kooh na towutii Seytaani ga iñii yii: baa tumoo iñaa júwin ee waa'tii mooroomci kerceen enndii yuu Kooh.

Waarohat ga díkaantiruu

¹¹ En ki'enaa, aboh ga dalaaraa bi wati, wo'eeniiwii wérí dú wo'u: Du waarohat ga díkaantiruu.

¹² Du hanat kiman na Kayeenj. Ya taabee na Seytaani bi faf ya appa kéméenkici. Ya ga kihafci tumeencaagari enee cibóni, ee caa kéméenkici enee cijúwi'. Kéri tah ya appari.

¹³ Dú mbok-kerceencii, binaa bu-ëldúna sagussúunaa, iñaama hanattúu kijaahal.

¹⁴ Du ínohin an du múcín ga kikaan, du laasin ga kipeskaa leehoo taa'fa. Du ínohin gaka, waa du waarin bimooroommbúu. Baa waa'tii mooroomci, lis ga kikaankaa bi wati.

¹⁵ Béeb baa san mooroomci kerceenaa lak ya apoh-bo'. Dú ínohin an apoh-bo', kipeskaa leehoo taa'fa dëkkii gari.

¹⁶ Dú ínohsohan kiwaaroh ga iñii yii: Kiristaa erohha kipeskaagari ndaga du. Kon du ban, du jomin ki'eroh kipeskiigaruu ndaga bimooroommbuu.

¹⁷ Binaa bo' yaa laakin alal dii ga éldúna, ya hot mooroomci kerceen yaa laakoo ee soolukin dímal, ya tèc keeñci ga baamanaa, kon kiwaarohkaa Kooh nakohdfa ka hanoh gada ga keeñci?

¹⁸ Oomaaciigoo, kiwaarohkiigaruu hanat ki'eem ga wo'een doj, ga túuwttii, wayee ka enat kayoh-kayohdfa taam na kitum.

Kowu Kooh niikoo

¹⁹ Iñii yii yérí onannduu ki'ínoh an du bii ga kayohfii ee fodaama helluu hay kidal ga fíkii Kooh.

²⁰ Luu enee an helluu yabinnduu ga yen, du míniñwa kidélí ga Kooh, ya yii ya míñ helluu fúuf ee ya ínohin tóohdfa.

²¹ Kon dú bii mi keeñukinda, binaa helluu yammbiiruu ga daranaa, ínohat an helluu hay kidal ga fíkii Kooh.

²² Ee iñaa du kíimmbi tóoh, du hayyi kilaas, ndaga du bii taabuk iñcii ya nakohdfa, ee du bii tum iñcii ya waa'fa.

²³ Iñii yii yérí ya nakoh kitum: du gémát ga teekii Yéesu Kiristaa, Kowukiigari ee du waaroh ga díkaantiruu fodaa ya nakkuukadfa.

²⁴ Baa taabuk iñcumaa Kooh nakoh kitumdanaa, ya en wiinoo na Kooh ee Kooh dék gari. Ee Helii yisela'iyii ya onnduufa hayyuu ki'on ki'ínoh an ya yii dékka garuu.

4*Ki'ínohsoh Helii Kooh, wa, na helii Seytaani*

¹ Dú mbokciigoo mi keeñukdfa, kaa gaawat kigém béeb baa wo'"úu an ya taam na Helii yisela'iyii, wayee malaksukohatba hen paay bi dú ínoh ati helaa ba baydfa meyoh ga

Kooh ati na. Mi wo"úu iñuma ndaga laakin bifo' biyewin, ba tñk hafba bisëldíiga-Kooh, ee enndii kayoh. Ba bii tasaarukohha ga ëldúna.

² Dú ínohsohan baa taam na Helii Kooh ga iñii yii: baa wo' fanj an Yéesu Kiristaa hayin ëldúna ga faan bo'-súusúusaa, baama taam na Helii Kooh.

³ Wayee bœeb baa tookkii an Yéesu hayin ëldúna ga faan bo'-súusúusaa, yaama bo' taammbii na Helii Kooh, ya taam na helaa meyoh ga bii heñoh Kiristaaniida. Dú keloheera an ya hay kihay ëldúnada, ee sah (mi wo"úu man) ya hayin kuméeñi'.

⁴ Kon nak, dû omoaciigoo, dû bñuu Kooh ee dû bñuukin ñuwaama tñk hafba bisëldíiga-Kooh ee lak sabohfa, ndaga Helii taam narúufa wérí wëñ dooli wii taam na ñuwii enu bu-ëldúnada.

⁵ Ñuwaama tñku hafba bisëldíiga-Koohfa, ba bok ga ëldúna kérí tah ba wo'i wo'een ëldúna ee bu-ëldúna súkúrukiba.

⁶ Du nak, du bñuu Kooh. Baa ínohin Kooh súkúrakinnduu, wayee baa enndii yuu Kooh súkúrukooru. Fodaama, baa taam na Helii yukayohyii meyoh ga Koohfa na baa taam na helii dñki ñuwiida, du ínohsohanba ga iñamaa.

Kooh lñif na kiwaaroh

⁷ Mbokciigoo mi keeñukfa, du waarohat ga díkaantiruu ndaga kiwaaroh meyoh ga Kooh, ee bœeb baa waarin mooroomci, límuk ga Kooh ee ya ínohin Kooh ban.

⁸ Baa waa'tii mooroomci nak, ya ínohoo Kooh ndaga Kooh lñif na kiwaaroh.

⁹ Kooh teefpuu an ya waarinnduu ga iñii yii: ya wosin Kowukiigari ya laak donjfa ëldúna, doonaa ka onnduu kipes.

¹⁰ Kon, kiwaaroh kayoh-kayohda kérí en ya? Enndii an du bérí waa' Kooh, wayee nam ki'en an Kooh yérí waa'tuu, ya wossa kowukaagari ëldúna, ka erohha kumuunkaagari, ka ennda sarahaa tumsi kibayaluk baakaa'da, doonaa ka kinis baakaa'cumgaruu.

¹¹ Mbokciigoo mi keeñukfa, en lak Kooh ga kihafci yérí waa'tuu fodaamanaa, du ga kihaffuu ban, du jomin kiwaaroh ga díkaantiruu.

¹² Kooh nak, ken mosoori kihot. Wayee binaa du waarooh ga díkaantiruunaa, ya hay kidék ga dñuuycuu ee kiwaarohkaa meyoh garifa hay kimat ga keeñciigaruu.

¹³ Ifii onannduu ki'inoh an du enin nari wiñoo ee ya enin naruu wiñoodfa wérí en an ya oninnduu Heliigari yisela'íyii.

¹⁴ Dí nak, dí hotin ee dí bii seedi' an Kooh Paamudii wosin Kowukiigari ëldúna ka mûsal bu-ëldúna.

¹⁵ Bœeb baa took kiwo' fanj an Yéesu yérí en Kowukii Koohaa, Kooh dëkin gari ee ya enin wiñoo na Kooh.

¹⁶ Du ga kihaffuu, du ínohin dii Kooh hínnduu kiwaa'da, ee du gëminka. Bœeb baa dëk ga kiwaa' mooroomcinaa, ya enin wiñoo na Kooh ee Kooh enin wiñoo nari ban.

¹⁷ Du ínohsohan an kiwaaroh matin ga keeñciigaruu ga iñii yii: du mëdi' kipeskiigaruu na kaa Yéesu. Fodaama helluu hay kidal ga bërtinaa Kooh yah ki'atti' bu-ëldúnada.

¹⁸ Kiwaaroh, kiniik gaa ga dñuuygaa, ee ka mat ga dñuuycuunaa ka kaal kiniik garuu. En ki'enaa, bo' niik yenaak lak helci ka' ga doo'caa sekkiifa. Kon bo' niikaa lak kiwaaroh mattii ga kipeskaagari.

¹⁹ Kooh ga kihafci yérí seefpuu kiwaa', kérí tah du waarinndi, ya na ñuwii enu ñuucida.

²⁰ Binaa bo' wo' an: «Mi waarin Kooh», ee lak ya waa'tii kihot ga mooroomci kerceenaa, ya wo"ii kayoh. En ki'enaa, baa waa'tii mooroomci, yii ya hotfa, mínan na kiwaa' Koohyii ya hottiida?

²¹ Kiristaanii ga kihafci nakkuu iñii yii: «Baa fu waarin Koohaa, waaraa mooroomfu fan.»

5

Kigëm ga Yéesu haydohi kiwaaroh

¹ Bœeb baa fu gëm an Yéesu yérí en Kiristaaninaa, fu kowu Kooh. Ee baa fu waa' Paamun bœeb, fu waa' towutaa límukoh garifa ban.

² Binaa du waa' Kooh, du taabuk iñcii ya nakoh kitumfanaa, iñamaa hayyuu kitah ki'inoh an du waarin towutiigari tñinootii ban.

³ Kiwaa' Kooh nak, kérí en kitaabuk iñii ya nakoh kitumfa. Ee iñcumaa ya nakohfa, ca bñtoo ga dñookkuu.

⁴ En ki'enaa, towutii Kooh laakuunun ndam ga dñook ëldúna. Kigëm ga Yéesu kérí onnduu kilaak ndamaama ga ëldúna.

⁵ Kon bii yiida míin kilaak ndam ga dook éldúna? Hanaa baa gém an Yéesu yérí en Kowukii Kooh.

Iñcii teewoh an Yéesu Kowu Koohda

⁶ Yéesu Kiristaa hayin éldúna, ya koorohin ga kibétisi'u ga múusú, ee ya aamin nífaagari ga wii ya kaanda. Enndii múusú doq wayee ga múusú na ñif. Helii yisela'i'yii seedi'in an iñaama kayoh ndaga Helii teewohi kayoh rek.

⁷ En ki'enaa, ya laakin seedi baahay:

⁸ Helii yisela'i'yii, múusúmaa, na ñifaa. Ee ba baahay, ba júwolin ga iñaama.

⁹ Binaa bifo' seedi' yenaa, cfu tookin iñaa ba wo'da. Seedi'aa Kooh nak wéri wëñ kibít ee iñaa ya seedi' yaamada, ya éewdohwa ga Kowukaagari.

¹⁰ Fodaama, baa gém ga Kowukii Kooh bayin seedaama ga keefaaagari, wayee baa gëmmbii Kooh, ya tikkindi baa wo'oo kayoh, waad ya gëmmbii inii Kooh seedi' ga Kowukiigarida.

¹¹ Iñii yii yérí en inii Kooh seedi'da: Ya oninnduu kipeskaa leehoo taa', ee kooroh ga Kowukiigaridi, cfu laassa ga kipeskiima.

¹² Béeb baa enin wiinoo na Kowukii Kooh, laasin ga kipeskii, ee baa enndii wíinoo na Kowukii Kooh, laassii gaka.

Iñii onohi kipeskaa leehoo taa'da

¹³ Mi bínnidúu iñcuma tóohca cfu bii dú gëmin ga teekii Kowukii Koohda, doonaa dú inoh an dú laasin ga kipeskaa leehoo taa'da.

¹⁴ Helluu nak dalin ga fikii Kooh ga iñii yii: binaa cfu kíimmbi yen ee taam ga iñaa ya waa'danaa, ya hay kisukúruk iñaa cfu kíimmbida.

¹⁵ Ee waa cfu ínohin an ya súkúrukinnduu, ga iñaa cfu míndi kikiim béeëb, cfu ínohat ban an cfu laasin ga iñaa cfu kíimmbida.

¹⁶ Binaa bo' hot mbokci kerceen, yaat tum baakaa', waa éewdohoori ga kikaan ya hégiskoh na Kooh bi taaraa, ya kíimdfatti Kooh. Fodaama, Kooh hay ki'on baa yaama kipes. Iñii mi wo'da eem ga buwaa tumsi baakaa'caa éewdohooba ga kikaanda. En ki'enaa, laakin baakaa' waa éewdohi bo' ga kikaan bi taa', wayee nak enndii baakaaraa manda tah mi nakkúu kikiim Kooh.

¹⁷ Iñcii cibóni'cii cfu tumida tóohca iñcii baakaa' ga fikii Kooh. Wayee nak, enndii an baakaa'cii tóoh éewdohi bo' ga kikaan bi taa'.

¹⁸ Du ínohin an baa en kowu Kooh dékoo ga kitum baakaa'. En ki'enaa, Kowukii Kooh kéri watukiri ee sépí'i'-ga-nofii mínoo yen gari.

¹⁹ Du ínohin an cfu buu Kooh, ee cfu ínohin an sépí'i'-ga-nofii tíkin yah ga dook éldúna tóoh.

²⁰ Du ínohin an Kowukii Kooh hayin éldúna ee ya oninnduu hel ki'ínohsoh Koohyii yukayohyii. Du enin wiinoo na Koohyii yukayohyii ndaga dii cfu enin wiinoo na Yéesu Kiristaa, Kowukiigaridi. Ya yérí en Koohyii yukayohyii, yérí en kipeskii leehoo taa'da.

²¹ Kon oomaaciigoo, watukat haffúu ga kijaamuk iñcaa enndii Kooh.

**Kéyítfii fukanakfii
San
bínda
Wo'eencii lègís Kéyítfiida**

Kéyítfii fukanakfii San bínda féri fii. Ya bínfa ñuwaa ya teek fodii «beti na towutaagari». Buwaama míin ki'en bibo' baa ya daak teekcaagafa. Míin ki'en ban wo'en waa mandarga «Jaangaa na ñuwaa bok gafa».

Ya wo'aba daa kerceencaa jom kiwaarohda, ya nakkaba ki'am bi yégis ga ngëmaa na ban kiwatuuk ñuwaa en na kijégíroh iñaa taabohhii na Hewhewii winéwi'wii.

Kéyítfii fukanakfii San bínda tíidoh anee:

- 1 - Kéñdoh (1-3)
- 2 - Kayohfii na kiwaaroh yaa en béeb na mooroombci (4-11)
- 3 - Tañkoh (12-13)

Kéñdoh

¹ Bii mi, yaakii ga jaangiisa, ee mi bínndaa kékýtfii fii, fu ßetifii* Kooh tanuk, yíppafada, fu na towutumgaraa mi keeñuk kayoh-kayohda. Enndii mi hañngoo don mi waa'túu, wayee ban béeb ñuwii ínoh kayohfiida waaruununndúu.

² Dí keeñkinndúu ndaga kayohfii dék ga keeñciigaruu ee fa yah naruu ki'en bi taa'da.

³ Kooh, Paamudii na Yéesu Kiristaa Kowukii Paamudii, ba barkeelattuu, ba yérëmmbuu, ba yóoski' jam garuu, fodaama du pes ga kayoh na kiwaaroh.

Iñii nakohu kitumda

⁴ Ga wii mi hot an ga towutumgaraa laakin taa taabuk kayohfii, fodii dii Paamudii nakkuukada, keeñnjoo soossa ga lool.

⁵ Diima nak, fu ßetifii, mi dígallaa iñii yii: du waarohat ga díkaantiruu. En ki'ena, iñii mi dígallaa yii enndii enaama yi'as yaa nakohu, wayee en enaama ya du laasee ga dalaaraa.

⁶ Kiwaaroh kérí en kipes ga iñaa Kooh nakoh. Ee iñii ya nakkúu, aboh ga dalaaraada, wérí en dú dék ga kiwaaroh ga díkaantirúu.

⁷ Mi wo"úu iñuma, ndaga bo' biyewin tasaarukohunun ga éldúna, ee ba bii dük ñuwii, ba sagin kitook an Yéesu Kiristaa hayin éldúna kayoh-kayohda ga faan bo'-súsusús. Baa manda, yérí en dükoh-bo'ii, yii heñoh Kiristaaniida.

⁸ Kon watukat haffuu dijóffí, en danaa dú ñakoo neehalaa dú jom kilaas ga lègøyigaruu, wayee dú laas neehal wimëti'.

⁹ Ínohat nak an, béeb baa eemmbii ga iñii Kiristaanii jégírohda, ya baat yen ganaa, baama laakkii Kooh. Wayee nak béeb baa taabuk iñii Kiristaanii jégírohda, laakin Paamudii, laakin ban Kowukii.

¹⁰ Binaa bo' hay garúu ee haydohi'túu jégíroh wiliisaa, kaa tookatti ga kaanndúu, ee sah, kaa kéñdohat nari.

¹¹ En ki'ena, baa fu kéñdoh nari béeb, fu amfohinndi ga tumeencaagari cibóní'caa.

Tañkoh

¹² En ki'ena, mi yewinin iñcaa mi waa'túu kiwo', wayee mi waareeríca kibín ga kékýt fodii dii. Mi yaakaarin kihay kaanndúu, mi yuñ kisaawal narúu, mi na kihaffoo, en danaa du béebspuu, keeñjuu soos seb.

¹³ Mbokiigaraa en dii Kooh tanukda, towutiigari tii kékñi'taa ga.

---

* **1:1 1: 1** Betifaa wo'u faama míin ki'en jaangaa ee towutaa en kerceencaa en daamada

**Kéyítfii fukaahayfii
San
bínda
Wo'eencii lègis Kéyítfiida**

Kéyítfii fii féri en fukaahayfii San bínda. Ya bínfá kerceen yaa teeku Gayus. Laakee bíbo' baa San wosee ga gohcaa kijangat bwuwaaloo Yéesu Kiristaa. Wayee, ga wa ba le' teeraa Gayus dëkohdfa, laakka bo' daama yaa teeku Yoteref, ya sajnga kitook bwuwaaloo San woseedfa ga kaanci. Kerceencaa dëli' bwuwaamadfa ya kaallabaa jaangaa. Ifaamaa tah San bínda Gayus kidaassi ya am bi yégis bwuwaaloo Kooh hay daama kijangat Hewhewii winéew'iwiidfa ya dëli'ba bi jof. Iñamaa yérí mandarga kibokohkaa bwuwaaloo enu wíinoo na Yéesu Kiristaadfa.

Kéyítfii fii San bínda tíidoh anee:

- 1 - Kéndoh (1-4)
- 2 - Kerceen jom ki'amföh mooroomeci hen (5-12)
- 3 - Tanjoh (13-15)

Kéndoh

¹ Bii mi, yaakii ga jaangiida, ee mi bínnadaa këyítfii fii, filiiroo Gayus. Mi keeñukinndaa kayoh-kayohdfa.

² Fiilii, mi yii kíim Kooh ya onndaa ki'aaw fikii ga tóoh, ee faanfu soos fodii dii helumgaraa en wecenđa.

³ Laakin mbok-kerceencaa haysee duma, ba hayin dii ee ba seedi'in kayohfii fu enukohdfa, an fu yum taabuk kayohfii dijófi' ee fu dëk ga. En ki'ennaa, keeñnjoo soossa ga seb.

⁴ Mi keloh an oomaaciigoo taabu ga kayohfinaa, laakkii iñaa hínndoo da kisoos ga keeñ.

Kijúðkii Gayus

⁵ Fiilii, fu taam na ngém ga dii fu tookin kison ga mbok-kerceencii, luu enee sah an ba bisagac.

⁶ Buwaa fu dímaleeda, ba seedi'in kijofkiigaraa ga fikii béeëb mbok-kerceencii enu diida. Jofin, fu amföhi bwuwaaloo manda, bi ba míñ kidiidoth baawaagaba fodaan Kooh waarohekada.

⁷ En ki'ennaa, kiyéegaloh teekii Kiristaanii tahba kikoluk ee ba tookkii kite' dara iñaa meyoh ga bwuwi enussii kerceenda.

⁸ Kon du jomin kidímal bwuwaama, en dñanaa, du ek yahhuu ga lègýeyaa ba en na kitum en kiyéegaloh kayohfifa.

Kibonkaa Yoteref na kijofkaa Dímitiriyus enukoheeda

⁹ Mi bídin mbok-kerceencii enu dumadaa këyít, wayee Yoteref na kihafci tookkii iñaa dii wo'fa. Ya waa' rek kikuliyuk ga iñaa en tóoh.

¹⁰ Kon, binaa mi hay dumanaa, mi hay kiwo' ga fikii béeëb iñcum ya tumida: ya pokfinndii wo'ee cibóni'. Ee ya eemmbii ga iñamaa: binaa laak mbok-kerceencii hayu daamanaa, ya sajba ki'ek kaanci. Ee baatta ga, bwuwaaloo tookba ki'ek ga kaancaagabada, ya hoonohbaka ee ba sagaa ya kaalba ñan jaangaa.

¹¹ Fiilii, kaa taabuk yibóni', taabukaa yijófi'. Baa tumi iñaa jofin yuu Kooh, ee baa tumi yibóni' inohoo dara ga Kooh.

¹² Dímitiriyus nak, béeëb bwuwi wo' yijófi' gari, ee kayohfii sah ya taabukda seedi'inndika. Dí ñan, dñ seedi'in iñamaa gari, ee fu inohin an iñii dñ seedi'da kayoh.

Tanjoh

¹³ Mi yewinin iñcaai mi waa'taa kiwo', wayee mi waa'tiica kibín ga këyít fodii dii.

¹⁴ Mi yaakaarinndaa kihot ga iñaa maañoo, du yuñ kisaawal du ñanak. [

¹⁵ Kon jam taabat naraa. Béeëb filiiimuncii en diidsa bii këñ'taa ga. Filiiimuncumgaríi en dumada, këñraa ga, yaa en béeëb ga teekaagari.]

Këyítfii Yúut binda **Wo'eencii lëgis Këyítfiida**

Këyítfii fii férí Yúut bín. Ya na Saak na Yéesu bëri bok eewun ee Yéesu en yaakba. Këyítfii fii waa' kiman na këyítfaa fukanakfaa Pee' bïnda. 'Ba lebiroh rek na buwaa en na kijégíroh saboh ga leeloo yaawíu'caa na buwaa enndii yaawíu'da. Yúut bïnfa béeëb kerceencii Kooh tanukda. Ya wo'ba kiwatuk buwii jégírohi sabohfa. Buwaama madukeenaagaba teewohin an ba enndii buu Yéesu. Ya wo'aba ban daa Kooh yah kitum buwaama tumoo yijoff'da. Ya ebiloh kon ki'am bi yégis ga yaakaaraa Kooh e' béeëb kooroh ga Yéesu Kiristaa na Helaa yisela'i'ya.

Këyítfii Yúut bïnda tíidoh anee:

- 1 - Këñdoh (1-2)
- 2 - Iñaa sek buwii jégírohi sabohfa (3-23)
- 4 - Tanjcoh (24-25)

Këñdoh

¹ Mi Yúut, mi súrga Yéesu Kiristaa ee mi këmëenjki Saak, mi yérí bïnndúu këyítfii fii dú bii Kooh, Paamudii bay ga hafci, ee ya keeñukinda, buwii Yéesu Kiristaa nírida.

² Mi yii kíim Kooh laak yérmaandi garúu, ya onndúu jamaagari na kiwaarohkaa meyoh garida, ca yewin kiyewin rek.

Buwii jégírohi sabohfa

³ Mbok-kerceencii mi keeñukinda, mi waareerarúu kibín lool ga loo kimúckii du béeëbpoo du bok gada. Mi hotta kon an laakin solu mi bïnndúu iñii yii kidaassúu, dú aaw kilebirohi' ngëmii Kooh tumin garúu waas kíinoo, dú bii dú en buucida.

⁴ En ki'enaa, laakin bifo' baa lokuk, aasuunun ga dhuuyucúu. Ba waa'tii Kooh ee ba móoñisin Wo'eenii yéegalohu ga loo kijofkii Koohyiigaruuufa, kiheel kimóri' kipeskiigaba kibón'kii. Ba taasukin fodaama Yéesu Kiristaa, ya yii, ya rek, ya laakkkuu ee ya en Ha'mudiigaruuufa. Atti'aa tíkuk buwaamaadfa bíduunun kuméen'.

⁵ Hídaa ga díi dú ínohinka bi leehin takfa, mi wa'túu kiníndís hen ga daa Ha'mudii tum bi ya mûsalla béeëb heetaa Isarayeel ga kúlkaa Esiptifa, tikkga, ya sanju'a buwa sagee kigëm garida.

⁶ Níndísukat ban malaakacaama* sagee ki'eem ga doolaa Kooh oneebadfa, ba foñña daa ba dëkeeda. Kooh banjukinba na ceencaa góoro taa', daakinba ga ñúusaa bu-baam bi ga besaa wiyaakwaa ba yah ki'att'uufa.

⁷ Níndísukat ban teeraa Sodom na waa Gomoo[†], na dëkcaa wíileecada. Ba tumee fodaa malaakacaama, ba enukohha ga kifaanuk na baa en béeëb, na fan kitaabolkaa keeñ na faan tookkii. Ba atti'ussa, ba tékírussa na kiwii bi taa', ee ifaama korin baa en béeëb.

⁸ Buwiima aasu ga dhuuyucúuda nak tumi fodaama deñ. Ba heeyi éldúnaanaa ekanba ga kiliwi' haffba ga fikii Kooh. Ba sagin Ha'mudii kuliyük ga kipeskaagaba, ba basi enaamacii en ga asamaan ee laakuunun ndamfa.

⁹ Iñiima, Miseel ee bok ga malaakaca kuliyükfa sah tummbiiri. Ga wii ya en na kinookoh na Seytaani ga loo faraaffaa Móyiis ee ya ñarohha nariða, ya ga kihafci sah ya kaañnjii Seytaani ki'att'i' wala kibas, wayee ya eemmba ga kiwo'i an: «Ha'mudii torohcfattaa».

¹⁰ Buwiima nak, ba basi iñaa ba ínohoo. Ee ga daa ba ñaañoh has, fodii júu'da ekfa ga kisanju'.

¹¹ Massa buwaama! Ba taabuk kotcaa Kayee[‡]. Ba müuyin ndaga kiwaa' kopa' fodii Balam. Ba sanju'in ndaga ba faree ga kisanjkaa Koree bëytoheeda.

¹² En ki'enaa, binaa ba bok narúu kanu kíñamaa, ba bëri yahi hidohaagarúu. Ba sori lookcaagaba ee ba laakoo kaci ga, ndaga ba ínoh haffba rek. Ba man na húyaa towoo ee uurisaayé'iwa rek. Ba man na tediktaa límoo towu luu enee ga wahtaagaca, ee ca dofukaa, man na lak ca kaanin waas kanak.

* **1:6 1: 6** Médirohat na 2 Pee' 2: 4. Malaakaca wo'u baama bëestirussii ga Këyítfaa Kooh wayee meyoh ga bëestí'caa kerceencaa bidewaaßaa   † **1:7 1: 7** Malkat Sënees 19: 24.   ‡ **1:11 1: 11** Malkat Hewhewaa bëestiru ga Sënees 4: 8

¹³ Ba man na dúsuscaa giyaa aylukin. Ca weesi kúuwaagaca ga tewisaa, ee kúuwaama mandarga tumeencaagaaba apohin kacida. Ba man na olcaa wesoh ga asamaan ee Kooh faandsinba dekat waa ba enohan bi taa', ga d'uuuy ñúusaa witérúuswaa.

¹⁴ Henok, caasamunaagaruu yuyitnakanakyaa aboh ga caasammbuu Aadamada, yéegaloheera loo buwiima an: «sükúruk, Ha'mudii yii hay, taam na bifo' fisela'i bijúnni júnni,

¹⁵ ki'atti' béeb buwii. Ya hay kibúl béeb buwii heñoh Koohdfa, ndaga béeb iñcii on Kooh biiñ ba tumee ga wii ba heñoh Koohdfa, na han béeb wo'een-baseecii buwaama laaksoo kaci wo'si aaw garida.»

¹⁶ Buwiima, keeñba soosoo műk, ba dëk ga kijambatuk ga kipesba. Ba taabuk neflaat-kumuunba, ba yakin kúuw ee ba ndami bimooroomba ndaga kiwa'a kilaak yen gaba.

Kiguu'guuluk ga ngémii

¹⁷ Dú bii mi keeñukinda nak, níindísukat wo'encaa apotaa'caa Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu yéegaleerúu kudewaada.

¹⁸ Man ba wo'eerúu an: Ga jamaanucaa méeñjohdfa hay kilaak bifo' baa yahhúu kiyénsíruk, ba wedi' Kooh ee ba taabuk neflaat-kumuunba.

¹⁹ Ba baama nak, ba bérí hégisoh kerceencii. Ba bayyii Helii Kooh, ba bay doj halaat bo'-súusúus.

²⁰ Dú bii mi keeñukinda nak, guu'guulukat ga ki'amfoh ga díkaantirúu bi dú yégis ga ngémii wisela'i'wii dú laakdfa. Kíimat Kooh taam na doolii Helii yisela'i'yii.

²¹ Abat ga kwaarohkii Kooh waatúuda, dú sekí Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu, yii ga yérmaandaagari, onanndúu kilaas ga kipeskaa leehoo taa'da.

²² Buwii laak hel kanak ga ngémiiifa, laakat yérmaandi gaba.

²³ Somat buwii mínuukfa, dú meydohba ga kiwiikaa. Buwaa bíninoo nak, yérematba wayee watukat ba ekkúu ga baakaa'. Sagat sah kúlticaagaaba ba ekukin ga faanba dewin ga tumeencaagaaba cimoroocaada.

Kooh yérí cal kikañ

²⁴ Kañat Koohyii míndúu kiwatuk bi dú keenooda, Koohyii onndúu kituuk ga fíkií ndamigari ee dú en buwaa laakoo sík ee dú líif na jamdfa.

²⁵ Du kañat Kooh, yii en yínoo dojdfa, yii mísalluu, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu. Ndam, kimín, dooli na nguu' aawat gari, ga iñaa mosee ki'en, diimada, ee bi taa', Aameen!

**Iñcii Yéesu
Ínohlukoh San
ca jom kilaakfa
Wo'eencii lëgís Këyítffiida**

Këyítffi fii Sanj ee apotaa' Yéesu Kiristaa yéri bínfa. Ya wo' an béeëb iñcii ya bín gada, ya hotca na hasci, ya kelohca ñan na nocfi. Ya wo' an Helaa Kooh wérí sorukki bi ya mínnnda ki'ínoh iñciiima béeëbca. Ya amsee hen bayussa Patmos, dëël waa giyyaa wiil ee hanoh kúlkaa Aasíi aasaa'-nohdfa ndaga daa ya yéegalohee Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesufa. Iñaama tah ya bínnda këyít, ya wosohhaca ga jaangu ciyitnakanak ga gohaa Aasíi kidaasba ga ngémaa ndaga lak waama ba hatalsee ga kipesba hen. Ya wo'afa ki'am ngémaagaba bi yégis, ee ba am yaakaa' ndaga Yéesu wo' an: 'Baa lebiroh bi mey ga na ndamaa, ya hayyi ki' on ya ñam ga towutaa kedikkaa onohi kipeskaa leehoo taa', ee ka en ga dérra Koohdfa. Ee diimanaa Yéesu hayis, ya dúbí' yibóni'.

Laakin enaama ciléeki'-solu ga Këyítffi fii:

- Wili debfaa wérí en an: enaamacii cibóni'cii cii nguuruk ga éldúna, ee kerceencii hay ki'enu ga mesiklaat bi ga sah bínnoo kumuunba lagu ga.

- Wukanakwii wérí en an: Yéesu yéri en Ha'mudii ee ya hay kibúuk buwaa san kitaabab Koohdfa, ya dúbí' béeëb enaamacii cibóni'cii ciima.

- Wukaahaywii wérí en an: Kooh faandin buwii gém garida neehal, wéñaa ga baa kumuunba lanjee ndaga kigém garida.

Kooh teeb Sanj an ya hay kitukí'i éldúna, ya tuukdfs wiliis wi'as, ya mûsal buwaa kelohi'tida, ya jaf Seytaani na malaakacaagari ga bu-baam, lëehíraa ya na Ha'mudii ba hay, ba dëk na béeëb buwaa kelohi'tida.

Këyítffi Ínohlukoh tiidoh anee:

- 1 - Sanj këñdohha, ya yéegalohha an ya súrga Kiristaanii (1: 1-20)
- 2 - Kéyítcaa Sanj bín teerucaa ciyitnakanakcaa (2: 1-3: 22)
- 3 - Kijaamukkaa ga asamaanda (4: 1-11)
- 4 - Kubaalkaa; Këyítfaa na capcaa ciyitnakanakcaada (5: 1-6: 17)
- 5 - Jaamukkaa ga fíkkii banj-buraadfa (7: 1-17)
- 6 - Mbíibcaa ciyitnakanakcaa tippa (8: 1-11: 19)
- 7 - Gon-jésíkaa na rabcaa ñanakbaa (12: 1-13: 18)
- 8 - Atti'aa Kooh atti' buwiisa; buwaa laasuda (14: 1-15: 8)
- 9 - Kaascaan tum aylukaa Kooh (16: 1-21)
- 10 - Buwaa sagoh na Kooh hay kibúuku (17: 1-20: 10)
- 11 - Atti'aa mëeñjhödha (20: 11-15)
- 12 - Asamaan wi'as; kakay fi'as; Yéerúsaleem wi'as (21: 1-22: 5)
- 13 - Kiristaanii yii hayis (22: 6-21)

Dalaarii Këyítffi

¹ Këyítffi fii wo' ga loo iñcii Kooh e' Yéesu Kiristaa kiteeb súrgacaagari, en danaa, ba ínoh iñcaa joman kilaak ga iñaa maañanndii. Fodaama, Yéesu Kiristaa wossa malaakaagari ga súrgaci Sanj, ya ñóhlucohhi'ca.

² Sanj wo' an béeëb iñcii ya béeëstí'da, ya hotca hen, ennda iñaa Kooh wo' na kayohfii Yéesu Kiristaa seedi'da.

³ Yewinin mûu' baa jagan, na buwaa súkúrukan wo'eencii ciima meyoh ga Kooh ee ba am iñcum bídu ga Këyítffiida. En ki'enaa, wahtii abu ca jom kilaakohdfa, deeyin.

San këñi' mbooloo kerceencaa ciyitnakanakcaa

⁴ Mi Sanj, mi yéri bínndúu këyítffi fii, dú buwii ga jaangucii ciyitnakanakcii ga gohii Aasiida: Kooh yii en, yii enee ee ya yah kihayda barkeelattúu, ya onndúu jam, ya na helcaagari ciyitnakanakcaa tuuk ga fíkkii banj-buuraagarifa,

⁵ na Yéesu Kiristaa, seedii yiwoori'yii déb kimílis ga buwaa kaaninda; yii en buurii buu'cii éldúnada. Kiristaanima waarinnduu, ee ya bëgísinnduu ga baakaa'ciigaruu, kooroh ga níifaagari aamu fodii sarahdfa.

⁶ Ya tumbaruu bïbuu' na ñisarahoñ doonaa du súrga'uk Kooh, Paamudiigari! Ndam na dooli aawat gari bi taa'. Aameen.

⁷ Malakatti! Ya yii hay ga dñuuy yaayeelcii, ee béeëb buwii hayyi kihot na hasba, bi ga buwaa maageeri nûbdfa. Béeëb heetcii ga éldúnada hay kikodukohu. Ehee, yahdfa kilaak den! Aameen.

⁸ Ha'mudii en Koohdfa wo' an:

«Mi en Alfaa, mi en Omegaa*,
mi yéri en, mi yéri enee, ee mi yah kihay,
mi yéri míñ ga tóoh.»

⁹ Mi Sañ, mbokiigarúu, mi bokin narúu kiday coonu, mi bokin narúu Nguurii Kooh, na kiguu'guuluk ga ki'ennduu wiinoo na Yéesu. Mi toolsee na dooli, mi bayussa Patmos, dëkäa giyaa wíilda, ndaga dii mi yéegalohi Wo'eenii Kooh, mi seedi'i Yéesu Kiristaada.

¹⁰ Laakka bes, hídoh ga besaa Ha'mudii jaamukohsidfa, Helii yisela'i'yii sorukkaroo. Mi kelohha ga fenooroor koonaa kaa ríi' didooli' en fan mbiif wiyaak.

¹¹ Koonakaakaa wo"aroo an:

- Iñcii fu hotfa bidaaca ga këyt, fu wosohca ga jaangucii ciyitnakanakcii, cii en ga teerucii ciifa: teeraa Efees, waa Ismii', waa Pergaam, waa Tíyaatii', waa Sardes, waa Filaadelfii na waa Lawodisée.

¹² Mi heelukka kimalak baa wo' narooda. Daama, mi hotta tofaa'-lampu-wúruusus ciyitnakanak.

¹³ Mi hotta þan iñaa man na bo'[†], tuukin ga leeloo lampu-wúruuscaa ciyitnakanakcaa. Ya ekuk sabadoo' síp, waa yoosukin bi ga kotcaa, ya pëkirukin liib wúruus ga kenohkkaa.

¹⁴ Hafaagari na fenfaagari yaanaawin d'er en fan perkaal. Hascaagari caa bac en fan kiwiikaa jaalohin.

¹⁵ Kotcaagari man na përemmaa útu ga kiwii bi waa melic. Koonakaagari kaa ríi' en fan yéngëlaa dúuscaa ga giyaa.

¹⁶ Ya abin ga yahaagari ñaabaa tu'ol tiyitnatanak, ee laakka kalafaa mey ga kúuwkaa, bækcaa kanakcaa kaañin. Fíkífaagari faa melic en fan noh njaloo'

¹⁷ Daa mi hoteeri, mi keennda kakay ga kotcaagari, mi mannda na baa kaanin. Waa ennda da, ya tikkä yahaagari ñaabaa ga dookkoo, wo"aroo an:

- Kaa niik dara! Mi yéri en yii, iñaa en tóoh, dewoh gari ee tóoh méeñjoh garida.

¹⁸ Mi yéri en yii en na kipesfa. Mi kaaneera, mi mélisin ee mi yah kipes bi taa'. Mi yéri bay kucéwiikii míñ kilan na kilégis kikaankii, ka na dëkataa buwaa kaanin faakohufa.

¹⁹ Kon iñcii fu hotfa, bidaaca ga këyt. Fu bín iñcii en na kilaakfa na caa tikan ga, yah kilaakfa.

²⁰ Tu'oltii tiyitnatanaktii fu hot ga yah-ñaabiigooda na tofaa'-lampucii ciyitnakanakcii fu hotfa, mí hayyaa kiteeb iñii ca waa' kiwo'da: tu'oltii tiyitnatanaktii teewoh malaakacaa jaangucaa ciyitnakanakcaa; tofaa'-lampucii ciyitnakanakcii teewoh jaangucaa ciyitnakanakcaa.

Këýtcaa wosohu ga jaangucaa ciyitnakanakcaadfa

2

(2: 1-3: 22)

1. Këytffi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Efeesda

¹ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bidaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa* watuki bu-jaangaa ga teeraa Efeesda. Wo'aari an iñii yii meyoh ga kúuw baa am ga yahci ñaam olcaa ciyitnakanakcaa ee ya tún ga leeloo tofaa'-lampu-wúruuscaa ciyitnakanakcaadfa.

² Ya wo' an: «Mi hotin lègëyüm garaa na coonucii fu dayi gadá, na dii fu took kiguu'guulukfa. Mi inohin an fu wo"[†]ii daa ga bo' yibóni'. Buwii tiku haffa bi'apotaas', ee ba enndii apotaas'fa, fu malaksukohinba dijofí' bi fu inohin an ba bikaakoh-saboh.

³ Mi inohin an fu tookin kiguu'guuluk: teekiigoo calalinnda kiday coonufaa en béeëf ee fu mosoo kisoof fenoo ga.

⁴ Wayee nak mi hayyaa kiñga' ga enaama yíinoo: yéri en an fu keeñukissiiroo fodaa daa fu keeñukeeroo kudewaada.

⁵ Kon níndisuka ga daa fu dëegískohfa, fu súpit kipesfu, fu boyukis kitum fodaa daa fu tumee kudewaada. Binaa fu sañ kisúpit kipesfunaa, mi hay kihay garaa, mi bewoh lampu-wúruusiigaraa ga dëkatii wa tofohuða.

⁶ Wayee fu neblohinndoo ga iñii yii: fodiigoo, fu sagohin na iñcaa buwaa Nikolaatumida.»

* 1:8 1: 8 Alfaa na Omegaa wérí en ocii dëb na wii méeñjoh ga bín Gerekfa. † 1:13 1: 13 Ga kiGerek wo'u «iñaa man na kowu bo'»: wérí en teekaa eru Yéesuda «*Kowukii bii», malkat Dañeel 7: 13; 10: 16. * 2:1 2: 1 Malaaka wo'eeniwií þan waa' kiwo' 'baa wosu hen» † 2:6 2: 6 Buwaa Nikolaat enee mbooloomaa bay teekaamada. Ba jégírohee iñaa ngém tookéerii. Ken inohoo iñaa wéñda gaba. Malkat þan gúris 15.

⁷ Béeb baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñcii Helii yisela'í'yii wo', éewdoh ga jaanguciida. Béeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa ki'on fu ñam ga towutaa kedikkaa onohi kipes, en ga dëraa Koohdfa.

2. Kéyítfi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Ismíi'da

⁸ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bídaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Ismíi'da. Wo'aari an iñii yii meyoh kúuw baa yaama enee, lak dara sakussiida ee yah ki'en binaa tóoh leehaa. Ya kaaneera ee ya mlísin.

⁹ Ya wo' an: «Mi hotin iñii fu dayda na dii fu laakoodfa. En ki'enaa, fu yérí en ha'-alal kayoh-kayohdfa. Mi ínohin ban iñcii cibóní'cii buwii wo'i garaadfa. Buwii wo'iraacada, ba bay teekaa yaawúu', ee ba enndii yaawúu': jaangu-yaawúuraagaba iñaa mbooloo Seytaani.

¹⁰ Kaa niik dara ga coonucii fu yah kidaydfa. Malka, hay kilaak garúu baa Seytaani ek kasu, kinat ngémäagari. Fodaama, dú hay kiday coonu bi en bes cidaankaah. Leenaa abaa ga ngémäigaraa bi ga kikaan. En danaa, mi hayyaa ki'on kipeskaa leehoo taa'da, ka en neehalaagaraa.»

¹¹ Béeb baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñcii Helii yisela'í'yii wo', éewdoh ga jaanguciida. Baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, fu ínohanndii coonucaa kikaankaa kukanakkaa.

3. Kéyítfi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Pergaamda

¹² Baa wo'issaroo an:

- Bídaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Pergaamda. Wo'aari an iñii yii meyoh kúuw baa yaama bay kalabfaa bækcaa kanakcaa kaañinfia.

¹³ Ya wo' an: «Mi ínohin dum fu dëkdfa. Seytaani yíp nguuriigari da, wayee tähhii bi fu líssa ki'am ga teekiigoo. Ee ga küllúu duma, dum Seytaani dëkohdfa, Antípas, yíi wo'ee ga fíkkii béeb an ya yuuroodfa, ya apohsee da, wayee tähhii bi fu sooffa fenoo ga ngémii fu laak garooda.

¹⁴ Wayee nak laakin iñcaa mi yahhaa kiñaroh: fu laakin duma buwaa taabuk jégírohaha Balam. Balam jégíree Balak daa ya kooran bi ya dükí bu-Isarayeel, ya ekþa ga kiñam koynohkaa sarahohu ga koofcaa, na ki'aas kifaanuk na baa en béeb.

¹⁵ Ee ban, fu laakin duma buwaa taabuk iñcii buwaa Nikolaa jégírohida.

¹⁶ Kon súpítaa kipeskiigaraa; fu tummbiikanaa, mi hay kihay garaa diima-diima, mi heñoh na buwaama na kalabfii meyoh ga kúuwkiigooda.»

¹⁷ Kon béeb baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñcii Helii yisela'í'yii wo', éewdoh ga jaanguciida. Baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa ki'on ñamahaa wo'u maan, ee wa däakukinda. Mi onndaa ban atoh wiyaanaaw waa bíduunun ga dookgaa teek wi'as waa ken ínohoo, enndii don baa eruwadanaa.

4. Kéyítfi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Tíyaatíi'da

¹⁸ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bídaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Tíyaatíi'da. Wo'aari an iñii yii meyoh kúuw Kowukii Kooh, kii hasciigari baci en fan kiwiikaa jaalohinda ee kotcaa melici en fan përémaa útu ga kiwii. Ya wo' an:

¹⁹ «Mi hotin lëgëyüm garaa na kiwaarohkiigaraa, ngémäigaraa, kitook kidímalohkii en garaada na kiguu'guulukiigaraa. Mi hotin ban an iñii fu tumi diima ga yijóó'fa yérí wén' yaa kudewaa.

²⁰ Wayee nak, laakin enaama yíinooyaa mi ñarohhaa: Yérí en an fu íisín Yesabeel, betifum tík hafci séldíiga-Koohdfa, yum dükí súrgacumgoofsa, ya jégí'ba an ba aawat kifaanuk na baa en béeb, ba ñami koynohkaa sarahohu ga koofcaa.

²¹ Mi oninndi iñaa maañ doonaa ya míñ kisúpít kipeskiigari, wayee ya sagin ki'iis kibonkum ya tumida.

²² Kon nak, mi hayyi kifaan ga fayaaj na mesiklaat ciyaak. Ee buwii faanuki narifa, binaa ba íüssii iñáamanaa mi hayba kitík coonu címéeski".

²³ Mi hay ki'ap towutiigari. En danaa béeb jaangucii hay ki'ínohu an mi yérí en bii ínohin iñaa däakuk ga keen bo', na iñaa ya halaatda ban. Ee baa en béeb garúu, mi hayyi kifay iñaa ya tumdfa.

²⁴ Dú, buwii bíninoob ga jaangii Tíyaatíi'da, dú bii dú taabukkii iñum yibóní'yum yuma jégírohu ee dú heellíi ki'ínoh iñcum ba teek "cihóotí'cum Seytaanida", mi yahhirúu kikoo' enaama yibítí' yiliis.

²⁵ Wayee yégisat rek ga iñum dú amdfa, bi ga daa mi haysan.

²⁶ Béeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndam ee fu dëk ga kitum iñcii mi nakohcfanaa, mi hayyaa ki'on dooli ga dook heetcii béeefca.

²⁷ Fu hayca kinii' na ngot pewiñ, fu pookisohca fodii dii kataa-ban pooksida.

²⁸ Ee fodii dii mi laas ga paammboo kimín kitum iñaa en töohdfa, mi hayyaa ki'on ñan olaa meyi na kím cuutdfa.»

²⁹ Béeb baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñcii Helii yisela'i'yii wo', éewdoh ga jaanguciida.

3

5. Kéyítffi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Sardesfa

¹ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bídaa iñii yili, fu wosohwa ga malaakaa watuki fu-jaangaa ga teeraa Sardesfa. Wo'aari an iñii yii meyoh ga kúuw baa bay helcaa Kooh ciyitnakanakcaa na olcaa ciyitnakanakcaada. Ya wo' an: «Mi hotin lëgëyumgaraa, fuwii hotohhaa baa en na kipes wayee fu kaanin.

² Yúuduka, fu móri' iñii tes garaa ee en ga waas kikaanda bi wa kaanoo. En ki'ena, mi malaksukohin an tumeencigaraa tesohin kimat ga fikii Koohyiigoo.

³ Kon, níndísukkaa wo'eencii Kooh fu yéegalsee ee fu keloh ca wo'seeraada, fu taabukca, fu súpit kipeskiigaraa. Binaa fu yúudukkiinaa, mi hay kihay, mi bettaa fodii lok, ee fu ínohanndii wahtaa mi yah kihayda.

⁴ En ki'ena, laakin duma ga teerum Sardes fibo', baa líibdfussii kúlticumgaba, ba hay kitaam naroo, ba tídi, ba ekuk kúlti ciyaanaaw ndaga iñaama joombiiba.

⁵ Fodaama, baa lebirohan bi mey ga coonucii na ndam, hay ki'ekuk kúlti ciyaanaaw. Ee mi nisanndii múk teekaagari ga kéyítfaa fuwaa laak kipeskaa leehooda. Mi hay kíwo' ga fikii Paammboo na ga fikii malaakacaaagari an ba fuuroo.»

⁶ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñii Helii Kooh wo' éewdoh ga jaanguciida.

6. Kéyítffi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Filaadelfiida

⁷ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bídaa iñii yili, fu wosohwa ga malaakaa watuki fu-jaangaa ga teeraa Filaadelfiida. Wo'aari an iñii yii meyoh kúuw bii yisela'i'yii ee ya en kayoh-kayohdfa, yii bay kucëwílkii buu' Dëwítdfa. Ya lëgísa, ken mínoo kilaj ee ya lagaa, ken mínoo kilégis.

⁸ Ya wo' an: «Mi hotin lëgëyumgaraa, mi ínohin an fu laakoo dooli, ee moona fu taabukin wo'eenigoo ee fu taasukkiiroo. Kon mi lëgísdinndaa hal ga fikiifu ee ken mínooka kilaj.

⁹ Iñii yii yérí mi yah kitum mbooloomuma en wu-Seytaaniifa. Ba tík haffba bïyaawúu' ee ba enndii yaawúu'; ba fikaakoh-saboh. Mi hayba kigitín, ba hay, ba yí' ga fikiifu, ba took an mi waarinndaa.

¹⁰ Waa mi nakoh kiguu'guuluk ee fu taabuk iñaama, mi ñan, mi hayyaa kisom ga jamaanaa coonucaa hayanda. Coonucaa yah kidal èldúna töoh, kimalaksukoh fuwii.

¹¹ Mi hay kihay diima-diima. Abaa bi yégs ga iñii fu laakfa, en ñanaka ken te'oo neehaliigaraa fu laakan gada.

¹² Béeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa kiyip fodii jíp-túuy ga fuuy Kaanfaa Koohyiigoo, ee fu meyoh da múk. Mi hay kibín teekii Koohyiigoo ga dookfu. Mi bín ñan ga dookfu teekaa teeraa Koohyiigoo, Yéerúsaleem yaa yi'asyaa yah kiyousukoh ga asamaan, meyoh ga Koohyiigooda. Mi hay kibín ñan ga dookfu teekiigoo wi'aswii.»

¹³ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñii Helii Kooh wo' éewdoh ga jaanguciida.

7. Kéyítffi wosohu bu-jaangaa ga teeraa Lawodíséeda

¹⁴ Baa yaama wo'issaroo an:

- Bídaa iñii yili, fu wosohwa ga malaakaa watuki fu-jaangaa ga teeraa Lawodíséeda, wo'aari an iñii yii meyoh kúuw baa yaama wo'u Aameen, ee yérí en seedii yiwoóri'yii, yukayohyii, yí béeëb iñcii Kooh sak koo' yahcida.

¹⁵ Ya wo' an: «Mi hotin lëgëyumgaraa, mi ínohin an fu soossii, fu tamohhii. Fu soosee wala fu tamoh sahaa, bo' míni kiwo'.

¹⁶ Wayee waa fu eem ga ki'iloh, fu soossii, fu tamohhii, mi hayyaa kibíris.

¹⁷ Fu yii ndamuk an: «Mi laakin alal, mi hoomdin, mi soolukissii dara». Fu ínohoo an fu torohin, fu calin kiyérém, fu nduul, fu búumí' ee fu tesfa fuucuuce?

¹⁸ Kérí tah, mi díggallaa kihay garoo, kilom wúrúuscaa tíwuunun ga kiwii bi setin, en danaa fu hóomí¹. Lomaa ban kúlti ciyaanaaw, caa fu ekukan doonaa fu úul faan-buuucuucfigaraa apohin kacifa. Fu lom ban kedik, kaa fu tuman ga hasciigaraa en danaa fu míñ kihot.

¹⁹ Mi nak, béeb bùwii mi waarinda, mi ñariña hen, mi koriba. Kon kaantukohaa ga, fu súpít kipesfu.

²⁰ Súkúruk! Mi yeema mi tuukka ga halii, mi yii fëekí'. Baa keloh koonaakiigoo, lègis haliinaa, mi hay ki'aas kaanci, mi bok kiñam nari ee ya bok kiñam naroo baa.

²¹ Béeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayya ki'on fu yuñ ga yahaaroo ga banj-buuraagoo, fodii mi, mi lebiroh bi mi meyca na ndam ga coonuciaa, ee mi yugin ga yahaa Paammboo ga banj-buuriigarida.»

²² Béeb baa fu laakin nof kikelohaa, súkúrukkaa iñii Helii Kooh wo' éewdoh ga jaanguciida.

4

Kooh yugin ga banj-buuraagari

¹ Waa ennda dfa, mi hotta halaa lègisuk ga asamaan. Koonaakaama man na mbiib wiyaak ee deweera naroo kiwo'dfa, wo'issarao an:

- Lapaa dii, mi teeþpaa iñii tìk ga, yah kilaakdfa.

² Ga saasi, Helii Kooh sorukkaroo. Mi hotta ga duuy asamaan banj-buu' na bo', yugin gawa.

³ Baama yuñ ga banj-buuraada, yaa melic en fan atoh címori' cihilii na ciyo'oh. Banj-buura ya yugohdfa, ko'kaa-huulaa wílinwa ee kaa melic en fan atoh wimori' waa wo'si eméróot.

⁴ Ga iñaa wíl bañ-buuraadfa, laakin banj-buu' cidañkaah-kanak na cinikiis ee yaak bidañkaah-kanak na binikiis yuguunun gaca. Baa ekuk kúlti ciyaanaaw der na baanubuu' wúrúus.

⁵ Meliccaa caa meyoh ga banj-buuraa ee toonaa na ínij caa rií', meyoh da baa. Laakka baa kocom-kiwi ciyitnakanak ciléeri', caa en na kitak ga fíkii banj-buuraa. Kocomcaama cérí en helcii Kooh ciyitnakanakci.

⁶ Laakin baa ga fíkii banj-buuraa, enaama en fan giiy-seetu, ee wa lee' en fan seetu. Ga iñaa sés ga banj-buuraa rék wíllawada, laakin enaama binikiis baa en na kipes ee baa gomin na has ga fíkii na fenoo.

⁷ Yíino man na gayindi, yukanakyaa man na doon, yukaahayyaa fíkíifaagari man na fíkii bo', yunikiisyaa man na caagiyofaa en na kipún.

⁸ Enaamacaa binikiisbaa en na kipesdfa, yaa en béeb bayin pab ciyitniinoo ee ca gomin na has, dook na fildogaa. Wekoo, nohoo baa dëkee ga kiyek an:

«*Ha'mudii en Koohdfa, fu yii fu míñ ga tóohdfa,
fu yii fu enee, fu en ee fu yah kihayda,
fu selá'in, fu selá'in, fu selá'in!»

⁹ Ee saycaa enaamacaa en na kipesdfa, baa ndam, baa kañ, ee baa gérém baa yuñ ga banj-buuraa ee yah kipes bi taa'dfa,

¹⁰ yaakcaa bidañkaah-kanakbbaa na binikiisbbaa yí'u kúrúk ga fíkii baa yuñ ga banj-buuraada, yaa yah kipes bi taa'dfa, baa jaamukiri; baa bùuk baanu-buu'caagaba ga kakay, ga fíkii banj-buuraa, baa wo'i an:

¹¹ «Ha'mudiigaríi, fu yérí cal ki'e' ndam,
fu cal ki'on cée', ee fu yérí míñ.

Fu yérí sak iñaa enin tóoh,
fu waaree hen ca en, ca sakussa».

5

Kubaalkaa Kooh béeþpa këyítfaa

¹ Waa ennda dfa, mi hotta ga yah-ñaabaa baa yuñ ga banj-buuraadfa, këyít fipoduu fodii kútúwaan, bidaunun ga duuy na fooh, capuunun cap ciyitnakanak.

² Mi hotta baa malaaka yílleeķí-dooli, yaa wo' didóoli' an:

- Bii yiida mat ga kinís capcií Këyítfaa, ya pónisfa?

³ Wayee laakkii ken baa mat kipónis Këyítfaa, ya malak iñaa en ga duuygaada: enndii ga asamaan, enndii ga kakayfi, enndii ga fíldoo kakayfi.

⁴ Mi ennda ga kikoduk mooncaa leehoo ndaga daa laakoo baa mat ga kipónis Këyítfaa na kimalak iñaa en ga duuygaada.

⁵ Daama, yíino ga yaakcaa wo'"arоo an:

- Kaa koduk, Malka! Gayindifii níllii Yúdaa, kuumkii paal ga buu' Dëwítfa, yeema. Ya lebirohin bi ya meyin ga na ndam ee ya hay kinís capci ciyitnakanakcii, ya pónis Kéyítfii.

⁶ Waa ennda dfa, mi hotta kubaal, jaa tuuk ga leeloo dekataa enaamacaa binikiisbaa wil ee yaakcaa wiillada. Kubaalkaa man na fodii hoosee hen ee ja bayin wiyy ciyitnakanak na tuhas tiyitnatananak. Tuhastaa tiyitnatanaktaa téri en helcii Kooh ciyitnakanakcii wosohu ga éldúna tööhfaa.

⁷ Kubaalkaa deeyca kibef Kéyítfaa en ga yah-ñaabaa baa yun ga banj-buuraadfa.

⁸ Daa ya bewee Kéyítfaa, enaamacaa binikiisbaa na yaakcaa bidaankaah-kanak na binikiisbaa yíussa ga fikiici, yaa en béeb bayin ga yahci riiti na aanda-cúuraay-wúrúuscaa liifin muut ee cúuraayaa teewoh iñcaa buwaa en buu Kooh kíimida.

⁹ Ba baa yeek, yeek-kañ wi'as an:

«Fu yérí cal ki'e' Kéyítfii fu nís capci amfada
ndaga fu apseera
ee kooroh ga níifaagaraa aamukdfa,

fu laasi'ta Kooh fiño' baa bok ga níllaa en béeb
na lakaa en béeb, heetaa en béeb na kúlkaa en béeb.

¹⁰ Fu bokidohinba ga fu-nguuriigaraa,
fu tuminba bibuu' na bisarahoh, ba en súrga Koohyiigaruu
ee ba hay kinguuruk ga dlook éldúna tööhfaa».

¹¹ Lak mi lís kimalak, mi kelohha koona malaaka biyewin, ken ínohoo daa júnnciaa hín kiyewinda. Ba wilin banj-buuraa na enaamacaa binikiisbaa en na kipesda na yaakcaa.

¹² Ba baa yeek didóolí' an:

«Kubaalkii hooseedaa yérí laak kimín,
yérí laak alal, yérí laak ki'inoh,
yérí laak dooli, yérí cal ki'on cée',
yérí cal ki'on ndam, yérí cal kikañ!»

¹³ Daama, béeb iñaa Kooh sakin en ga asamaan, ga kakay, ga fildoo kakay, ga djuuy giyy, béeb iñcii en na kipes ga éldúnada, baa yeek an:
«Yii yun ga banj-buuriida, ya na kubaalkii
bérí cal kikañ, bérí cal ki'on cée',
bérí cal kindam, bérí míin bi taa'!»

¹⁴ Enaamacaa binikiisbaa en na kipesda taasussa an:

- Aameen!

Yaakcaa nak yíussa kúruk baa jaamuk.

Capcaa ciyinakanakcaa ga Kéyítfaada

6

Cap wiinoo ga ciyitnakanakcaa nísussa

¹ Léehí'ta, ga waa mi hotta kubaalkaa níssa capaa wiinoowaa ga ciyitnakanakcaa, mi kelohha yiinoo ga enaamacaa binikiisbaa en na kipesda lessa koona kiyak en fan íníj, an:

- Hay!

² Mi dalla kihot pénis fiyaanaaw meyca mél. Baa lapfada bayin hélí' ga yahci. Ya erussa baanu-buu', ee ya yaa yah fodii baa bay ndam ee ya meyca kilaaksinee ndam.

Capaa wukanakwaa nísussa

³ Ga waa Kubaalkaa níssa capaa wukanakwaa, mi kelohha enaamaa yukanakyaa wo'a an:

- Hay!

⁴ Pénis filiis fiyo'oh cor en fan kiwii meyca mél. Baa lapfada onussa kinís jam ga éldúna, buwii aaw ki'apoh ga díkaantiba. Ya erussa kalaab fiyaak.

Capaa wukaahaywaa nísussa

⁵ Ga waa Kubaalkaa níssa capaa wukaahaywaa, mi kelohha enaamaa yukaahayyaa wo'a an:

- Hay!

Mi dalla kihot pénis fisúsúus, meyca mél. Baa lapfada bayin balaas ga yahci.

⁶ Mi kelohha, en fan koona kérí meyoh ga díkaanti enaamacaa binikiisbaa, kaa wo'an:

- Kílóo beli wiinoo calat cadam fay noh-noh bo' yiinoo. Ee kílóo lorsu kaahay calat cadam fay noh-noh bo' yiinoo. Dúuleen na biiñ nak, kaa le' gaca!

Capaa wu-nikiiswaa nísussa

⁷ Ga waa Kubaalkaa níssa capaa wu-nikiiswaa, mi kelohha enaamaa yunikiisyaa wo"aa an:

- Hay!

⁸ Mi dalla kihot pénis fihiili*, meyca mél. Baa lapfada teeku «Kikaan» ee dekataa buwaa kaanin dfaakohufa taabin ga fenooci. Ba onussa dooli ga fook komii wu-nikiiswii élídúna ki'ap buwii na kalab, ki'apba kooroh ga a', díukoolcaa karohin, wala kooroh ga rab bisóoti'.

Capaa wu-yëtúuswaa nísussa

⁹ Ga waa Kubaalkaa níssa capaa wu-yëtúuswaa, mi dalla kihot, ga fíldoo loteelaa ga Kaanfa Koohfa, fítcaa buwaa hoossee, ndaga kitaabuk wo'eenii Kooh, na ban seedi'aa ba seedi'eewada.

¹⁰ Ca nak, caa fiip didóolí' an:

- Cic Kooh, fu sela'in ee fu kayoh kesi. Fu sekan bi kera ki'atti' buwii ga élídúna da na ki'élküki'tii nífiigaríi ba aamda*?

¹¹ Waa ennda ña, ba erussa yaa en béeþ kúltí fiyaanaaw, ba wo'ussa kisékíruk jutuut paay, bi ga daa kídaa buwaa boku naba légéy, ba na mbok-kerceencaagába jom ki'apu fodaa gabada, matan.

Capaa wu-yitniinoowaa nísussa

¹² Léehí'ta mi hotta Kubaalkaa níssa capaa wu-yitniinoowaa. Kakayfii dalla kiyéngéluk didóolí. Nohii súusúussa sí'ís en fan kúltí togoh, níidii béeþwa yo'ohha cor en fan níif.

¹³ Olcii dëegísukka kakay fodaa daa towu een tihilii wúuni, binaa uuris wiyaak yëngél bos eneaanaa.

¹⁴ Asamaanii kerukka fodii kútúwaanfaa en na kipodu. Janjançii béeþca na dëkcii giyyii wiílda léerukka ga daa ca eneeda.

¹⁵ Waa ennda ña, buu'cii ga élídúna da na buwii biyaakbii, soldaa'cii biyaakbii, ha'-alalcii na ha'-doolcii, béeþ, ennda ñaam, ennda buwii laakin hafþa, béeþba daakkussa ga nonj-nonjii na ga fenoo atohcii ga janjançciida.

¹⁶ Ba baa fiip janjançii na atohcii an:

- Búrat ga dookkii, díu daakkii ga hascii Yii yurj ga ban-buuriifa, dí úsaay aylukii Kubaalkii,

¹⁷ ndaga besii wiyaakwii aylukiigaþa yah kikeen ga dfookkifa le'in. Ee ati þii múcan ga ba?

7

Buwii Kooh kín bayu mandargiigarida

¹ Tíkka ga, mi hotta malaaka binikiis baa tuukin ga topaa'cii élídúna cinikiisci. Ba ammba uuriscii élídúna cinikiisci* doonaa uuris wiinoo wëpoo: enndii ga kakayfii, enndii ga giyyii ee enndii ga kedik kínoo.

² Mi dalla kihot malaaka yiliis, yaa kolukoh meyaa'-noh, yaa lap. Ya bayin ga yahci iñaa mandarga'ohsi buwii enu buu Kooh, yii laak kipesða. Ya fiippa didóolí' malaakacaa binikisbaa onu kiyah kakayfii na giyyiida

³ an:

- Kaa yahat kakayfii, giyyii na tediktii bi ga daa dí tuman mandarga ga púkcii buwii enu súrga Koohyiigaruuða.

⁴ Waa ennda ña, mi kelohha kídaa buwaa mandarga'uda: ba ennda bo' bijúnni citéemée' na cidaajkaah-nikiis na cinikiis (144.000), baa meyoh ga béeþ nílcii heetii Isarayee :

⁵ bo' bijúnni-daañkaah na bijúnni-kanak (12.000) mandarga'ussa ga níllaa Yúdaa, bo' bijúnni-daañkaah na bijúnni-kanak ga níllaa Ruben, bo' bijúnni-daañkaah na bijúnni-kanak ga níllaa Gaat,

* 6:8 6: 8 Hiilií Ga iñaa fíkin, mandargaama teewoh iñaa kaanin (bi nopin)   * 6:10 6: 10 Malkat Sakarí 1: 12.

* 7:1 7: 1 Malkat Sakarí 6: 5. Bo' mícka kimédiroh na lapoh péniscaa wo'u ga Ínohlukoh 6: 1-8

⁶ bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Aasee, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Neftalíi, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Manasee,

⁷ bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Simewon, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Léwí, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Ísakaa'

⁸ bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Sabulon, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak ga níilaa Yoseef, bo' bijúnni-daaŋkaah na bijúnni-kanak mandarga'ussa ga níilaa Beesamee.

Buwaa biyewinbaa ekuk kúlti ciyaanaawda

⁹ Tíkka ga, mi hotta mbooloo wiyaak, waa ken ínohoo daa buwaa hín kiyewinda. Ba meyohee ga kúlkaa en béeħ, ga níilaa en béeħ, ga heetaa en béeħ na ga lakaan en béeħ. Ba tuukin ga fíkii banj-buuraa, ga fíkii Kubaalkaa, ekukuunun kúlti ciyaanaaw ee bayuunun soo'soo' ga yahcaagaba.

¹⁰ Ba baa wo' didóolí' an:

- Kimúckii kii ga yah Koohyiigaríi yuŋ ga banj-buuriifa, ya na Kubaalkii.

¹¹ Béeħ malaakaca tuukussa ga iñaa wíil banj-buuraa, wíil yaakcaa na enaamacaa binikiisbaa en na kipesda. Ba yíppa púk ga fíkii banj-buuraa, ba baa jaamuk Kooh

¹² an:

- Aameen! Koohyiigaríi, fu yérí cal kikañ, fu yérí cal ki'e' ndam, fu yérí laak ki'ínoh, fu yérí cal kigérém, fu yérí cal ki'on cée', fu yérí míñ, fu yérí laak dooli, bi taa'. Aameen!

¹³ Yiñoo ga yaakcaa nak meeķissaroo an:

- Buwii bii ekuk kúlticci ciyaanaawciifa, ba bífá? Ba meyooh gada?

¹⁴ Mi taassari an:

- Kiyaakii, iñaaama, fu yérí ínohhi.

Ya wo''aroo an:

- Béři en buwii meyooh ga kihatalu ga kipes kiméeskí'fa. Ba naawin kúlticiigaba, ba yaanaawi'taca ga nífaa kubaalkaa.

¹⁵ Kéri tah, ba tuuk ga fíkii banj-buuriifa hayba kiséegún ga taaliigari.

¹⁶ Ba yaabsisoo, ba pilsisoo, noh wala taangaay wiñoo tamsisooba.

¹⁷ En ki'ena, Kubaalkii tuuk ga leeloo dekatii enaamacii binikiisbii wíil ee yaakcii wíilladfa, hayba kiníi', bayba ga tuhaalaataa músumaa onohi kipesda. Ee Kooh hay kimoos béeħ moon ga hascaagaba.

8

Capaa wu-yitnakanakwaa nísussa

¹ Ga waa kubaalkaa níssaa capaa wu-yitnakanakwaa, asamaan eennda selew iñaa jomin kile' caban waantu.

² Mi dalla kihot malaakaca biyitnañanakbaa tuuk ga fíkii Koohfa ee ba erussa mbiib ciyitnakanak.

³ Malaaka yiliis dalla kihay, tuukka ga yahaa loteelaa, ya bayin aanda-cúuraay-wúrúus ga yahci. Ya erussa cúuraay ciyewin, ya ték'i'ca sarah ga dlook loteel-wúrúusaa en ga fíkii banj-buuraada*, taamdoch na iñcaa buwaa Kooh béeħħba kiimda.

⁴ Fodaama, iifilaa cúuraayaa bewukohha yah malaakaa, wa lappa, awwa ga Kooh, taamdochha na iñcaa buwaa Kooh kiimda.

⁵ Léehí'ta, malaakaa béeħpa aanda-cúuraayaa, ya teffa ga kwiikaa en ga dlook loteelaada bi liiffa, ya weessawa ga dlook kakayfii. Ga saasi íníjcaa awwa kitak na meliccaa, toonaataa taa ríi', kakayfaa faa yéngéluk.

Mbiibcaa ciyitnakanakcaa ciyaakcaa

Mbiiwaa dēbfa

⁶ Waa ennda da, malaakaca biyitnañanakbaa bayu mbiibcaa ciyitnakanakcaada, baa waayuk ga kimbii.

⁷ Malaakaa yiñoo dalla kimbii: toħ-galaas wiyaak na kiwii, caa akitukoh na nif, iifukka ga kakayfii. Fodaama, Komii kakayfii wukaahaywii takka, komii tediktii wukaahaywii takka, ee béeħ iñaa en pëegħi fihiili takka dür.

Mbiiwaa wukanakwaa típpa

⁸ Malaakaa yukanakyaà dalla kimbii waagari: iñaa man na janjañ wiyaak waa en na kitak, jafussa ga giyyaa. Fodaama, komaa gilyaa wukaahaywaa ennda nif,

* 8:3 8: 3 Malkat Yaawúu'caa 9: 1-5.

⁹ komii wukaahaywii iñcii Kooh sak pesi ga giyyifa, dúmmiba, ee komii wukaahaywii gaal-giycii yasukohha.

Mbiiwaa wukaahaywaa típpa

¹⁰ Malaaka yukaahayaa dalla kimbiib waagari: ol wiyaak, waa yaañ en fan kocom-kiwii, dëegísukoh asamaan, dalla kikeen ga dook komii wukaahaywii húlúbcii, na ga dook haalaa-músúci.

¹¹ Olaama teeku «git». Komii mísúmii wukaahaywii aayya heh en fan git ee bo' biyewin kaannda ndaga mísúmaa ba anee maama, lak ma yasukohin.

Mbiiwaa wu-nikiiswaa típpa

¹² Malaaka yunikiisyaa dalla kimbiib waagari: komii nohii wukaahaywii, na wii ñiidii, na wii olcií mikkusa. Fodaama komii wukaahaywii lee'laatigaca dalla kiñus, ee komii wukaahaywii lee'laatii en na nohda yimmba, wii wekii ban yimmba.

¹³ Léehí'ta mi hotta caagyoofaa en na kipún ga jepitaa asamaan, mi kelohhari yaa wo' didóol' an:

- Massa, massa, massa d'ú, buwii ga éldúnaða, ndaga mbiibcii tes malaakacii baahaybii yah kimbiibða!

9

Mbiiwaa wu-yëtúuswaa típpa

¹ Waa ennda ða, malaaka yuyëtúusyaa dalla kimbiib mbiwaagari: mi hotta olaa dëegísukoh asamaan keennda ga kakayfii. Olaa erussa kucëwíkaa nogaa bu-baam.

² Ya lëgíssa nogaa bu-baam, ee iifil dalla ga kimeyoh, waa dúuk en fan iifil púu' wiyaak, bi nohii na éldúnaanii ñiúsi'ta ndaga iifilaama.

³ Laakka paycaa meyoh ga iifilaama, ba tasaarukohha ga éldúna. Ba onussa kimín kitum mesiklaat fodii dagal.

⁴ Ba hoonohussa kile' ga pëegíifi, ga tediktii wala ga béeñ iñcii paali ga kakayfiida, wayee ba eem rek ga buwii bayussii mandargaa Kooh ga púkaagabada.

⁵ Ba onussiiba ki'ap, wayee ba sodalba iñaa le' ñiui ciyëtúus. Ee mesiklaataa ba yah buwaa kitumda man na meskilaat doob dagal ga bo'.

⁶ Ga bescaama, buwii heelsan kikaan ee ba hotanndiika. Ba kiiman kikaan ee kikaan núpanba hem fir.

⁷ Paycaa madu na péníscaa waayuku kibay kiheñohnhee. Ba bayin ga hafcaa iñaa man na baanu-buu' wu-wírúus ee fíkicaagabaa man na fíkii bo'-súusúus.

⁸ Ba bayin fencaa man na fen beti ee siscaagabaa man na sis gayindi.

⁹ Fasaacaa man na eku kúlti-pewiñ. Ríraa paafcaagabaa man na ríi' sareet-pénísciyewin caa físek kihéñohnhee.

¹⁰ Ba bayin lük, fodii lük dagal na kútún ga siñdaanaa, ee ga tútúntaama, danjaraa ba yah buwaa kisodaloh iñaa le' ñiui ciyëtúusda, waa ga.

¹¹ Buuraa paycaa yéri en malaaka nogaa bu-baam. Ya teeku Abadon ga lak ki'Eberée, ee ga kiGerek ya baysi Apoliyon*.

¹² Kofeelkii dëbða paafin. Tík ganaa, kanak ciliis jomin kihay ðan.

Mbiiwaa wu-yitniinoowaa típpa

¹³ Malaaka yuyitniinooyaa dalla kimbiib mbiwaagari: mi kelohha koonaakaa meyoh ga wiycaa cinikiiscaa ga looteel-wúrusaa en ga fíkii Koohða.

¹⁴ Koonaakaa wo'a malaaka yuyitniinooyaa bay mbiwaadfa an:

- Bëgísa malaakacii ñinikiisbii bagu ga yahaa húlúwii wiyaakkii teeku Ëfaratdfa.

¹⁵ Waa ennda ða, malaakacaa ñinikiisbaa bëgíssussa. Ba waayukee wahtiima na besiima, ñiidiima na kíiskiima kidúbí' komii wukaahaywii buwii ga éldúnaða.

¹⁶ Ga iñaa mi kelohða, soldaa'caa lapu péníscia kihéñohneeda enee bímílyon citéemée'-kanak (200 Mlíyon).

¹⁷ Pénísciaa na buwaa lapðða, mi hotða en fan ga heey, fodii dii: ba ekuk kúlti-pewiñ ciyo'oh cor en fan kiwi, cibúloh, búlohaa deey ga stíusúus ee cimbaasaan en fan pëndél witamóhi'. Hafcaa pénísciaa man na haf gayindi. Kiwi, iifil na pëndél witamóhi', caa mey ga túuwtaagabaa.

¹⁸ Kofeelcaa kahaycaa caamaa, mey ga túuwtaagabada ennda: kiwikaa, iifilaan na pëndëlaa, ca d'úbí'ta komii wukaahaywii buwii ga éldúnaða.

* 9:11 9: 11 Abadon na Apoliyon teekcaama ga lakcaagaca ca waa' kiwo' «yahoh» † 9:17 9: 17 Médirohat na iñaa hewee ga Sodom na Gomoo'da. Malkat Lúkkaa 17: 29

¹⁹ Doolaa péníscaa bayfa nak en ga lúkcaa na ga túuwtaagaña. En ki'ena, lúkcaagaga man na gon; ca bayin haf, ee ca tumi buwaa iñaa meskin naca.

²⁰ Wayee nak buwaa tes kaanussii ga kofeelcaa-caamada, foñussii ga fen iñcaa cibóni'caa ba tumee na yahbada. Ba baa lis kijaamuk rab-seytaani na nataalcaa hewírohu wúrúus, wala héelis, wala pérém, atoh címór'i wala doo' kedik. Ee iñcaama mínoo kihot, ca mínoo kikeloh, ca mínoo kitíin.

²¹ Ba baa lis ga ki'ap bo', kinaahkaa ba enukoheeda, kifaanuk na baa en béeþ, na kilok.

10

Malaakaa na kukéyítkaa

¹ Waa ennda dfa, mi hotta malaaka yiliis yiléekí'-dooli yaa yoosukoh asamaan, úulukin yaayeel. Ko'kaa-huulaa wiilin hafaagari, fikiifaa faa melic en fan noh ee kotcaa yo'ohin en fan jelem kiwii.

² Ya bayin ga yahci kukéyit jaa kúnisuunun. Ya yíppa kotaagari ñaabaa ga giyyaa, wuseñwaa ya yíppawa ga kakayfii.

³ Ya dalla kiles koona ga dook en fan gayindifaa en na kibémbuk. Daa ya fiipee, iñjcaa ciyitnakanakcaa téesí'ta.

⁴ Daa iñjcaa ciyitnakanakcaa téesfee, mi waa'ta kibín iñaa ca wo'dfa, wayee mi kelohha koonaaka meyoh asamaan, wo"aroo an:

- Iñii iñjcaa ciyitnakanakcii wo'dfa enat kúmpa ga béeþ, kaa bíndi.

⁵ Waa ennda dfa, malaakaa mi hotee tuukin ga giyyaa na kakayfiida, bëwi'ta yahaagari ñaabaa, ëewdohha asamaan.

⁶ Lëehí'ta ya waatta ga bii en na kipes bi taa'dfa, yii sak asamaanii na béeþ iñcii en gadsa, kakayfii na béeþ iñcii en gadsa, giyyii na béeþ iñcii en gacada, ya wo"a an:

- Diimafa, laakkissi kisekis dara.

⁷ Bériinaa dú keloh malaakii yuyitnakanakyii, fúrisan mbiilaagarifa, béeþ iñii Kooh am kitum ee inohukkii duumdfa, hay kimat sék fodaa daa ya yéegaleeka súrgacaagari enu sëldiigacaagarifa.

⁸ Koonakaa mi kelohee, meyoh asamaanda nak wo'issaro an:

- Kara, fu bëþ kukéyitkaa kúnisuunun en ga yah malaakaa tuuk ga giyyii na kakayfiida.

⁹ Mi ka'ta ga malaakaa, kiwo'i ya e'too kukéyítkaa jaama. Ya wo"aroo an:

- Uuna, ñamaaja. Ja hay kicelem fodii kúum ga kúuwkiigaraa, wayee le' lookfunaa, hay ki'ay heh*.

¹⁰ Fodaama, mi bëþpa kukéyitkaa ga yah malaakaa, mi ekkaja ga kúuwroo, mi yaa ñam. Ja celemmiba fodii kúum, wayee daa mi oneeja, ja aayya heh ga lookkoo.

¹¹ Lëehí'ta, mi wo'ussa an:

- Fu jomin kika' kiyéegalohis iñcii Kooh yah kitum, aaw ga heet ciyewin, túl tiyewin, lak ciyewin na buu' biyewin.

11

Seedicaa banakbaa

¹ Waa ennda dfa, mi erussa doo'-barahaa man na dooraa natohsí hen, mi wo'ussa an:

- Koluka, fu nat Kaanfi Kooh, fa na loteelii, fu kín buwii en na kijaamuk Kooh gadá.

² Dekatii Kaanfi Kooh hanoh foohda nak, iisaawa, kaa natwa, ndaga wa foñdu yiifa'cii. Ba hay kitogisoh teerii wisela'i'wii iñaa le' riin cidaanjkaah-nikiis na riin kanan*.

³ Mi hay ki'on seediciigoo banakbii, ba yéegaloh iñii Kooh wo'dfa, ee ba ekukan saaku, kiton iñaa le' bes cijúnni na bes citéemée'-kanak na cidaanjkaah-yitniino (1.260).

⁴ Seedicaama bëri en tedik-ólíwyéetii tanaktii na ban lampucii kanakcii en ga fíkií Ha'mudii laak kakayfiida.

⁵ Baa waa'bä kitum iñaa mesikinaa, kiwii hay kimey ga túuwtiigaña, tékí' buwaa sagoh nabada. Kayoh, baa fu waa'bä kitum iñaa meskinnaa, fu joman ki'apu fodaama.

⁶ Seedicaama onuunun kimín kilaj asamaanii ee tof keenoo kakay bi ga daa ba lëehfan kiyéegaloh iñii Kooh wo'dfa. Ba onuunun ban kimín kisúpit músúmii ma en ñif, na kimín kifeek bu-ëldúna na kofeelcaa leehoo, wahtha nebbä töoh.

⁷ Ee binaa ba lëehí' kiseedi'aa, rawaa yisóoti'yaa* meyoh ga bu-baamda hayba kiheñoh, ya laak ndam ga dookba, apfa.

* 10:9 10: 9 Malkat Esekiyeel 2: 9-3: 3. * 11:2 11: 2 Wo'u dii teeraa Yéerúsaleem: Mëdirohat na Lúkkaa 21: 24

* 11:7 11: 7 Malkat Dañeel 7: 3,7,21.

⁸ Fodaama, faraafcaagaba hay kifoñu ga paanaa en ga teeraa wiyaakwaada. Teeraama, Kooh abohwa fodii Sodom wala Esípti ee Ha'mudiigaba daayohsee ga kuraanaa daama.

⁹ Iñaa le' bes kaahay na caban, bïbo' ga heetaa en bëeþ, ga níilaa en bëeþ, ga lakaan en bëeþ, na ga kúlkaa en bëeþ, hay kihayu kimalak faraafciiigaba, ee ba íisanndii ken acca.

¹⁰ Bëeþ ëldúna, keeñba hay kisoos ga iñaa dal buwaamada, ba nebluki, ba wosohi cikéñi' ga díkaantiba ndaga seedicaa banakbaama sodalseera buwii lool.

¹¹ Wayee waa bescaa kaahaycaa na caban matda, épaa onohi kipes, ee meyoh ga Koohcä hayya, sorukkaba, ba kolukka. Daama, buwaa tuukee kimalakbada, tiitussa bi baa saak.

¹² Seedicaa banakbaa kelohussa koonaakaa wo' didóoli', meyoh asamaan, an:

- Lapat dii! Yaayee ullabä, ba lappa dlook asamaan. Buwaa sagoh nabada baa malak ga.

¹³ Ga wahtaama siiy, kakayfaa yëngëlukka didóoli', ee ga iñaama, kaan cidaankaahcaa fu am ga teeraa tóoh, fiinoofaa bú'ta ga, bo' bijúnni-yitnabanak (7.000) kaanussa ga yëngëlaa kakayfaa waama. Buwaa bïinoo mûc gada tiitussa, ba aawwa kindam Koohyii hanoh dlooksa.

¹⁴ Kofeekii kukanakkii paafin foduma. Malakat kofeekii kukaahaykii kii hay diimadiima.

Mbiwaa wu-yitnakanakwaa típpa: Kihaykii Nguurii Kiristaanii

¹⁵ Malaakaa yuyitnakanakya mbiifpa ee ga asamaan laakka toonaataa téesi' an:

- Nguurii ëldúna tikuunun kimma ga yah Kooh, Ha'mudiigaruu, na ga yah Kiristaanigari, ee ya yah kinguuruk bi taa'.

¹⁶ Waa ennda da, yaakcaa bidaankaah-kanak na binikiisbaa yunsee ga fikii Kooh, ga ban-buu'caagabada, yipussa pük kakay, ba baa jaamuk Kooh.

¹⁷ Ba baa wo' an:

- Kooh, Ha'mudii míñ tóohdfa, fu yii fu en ee fu eneeda, dí bii kañjaa ndaga fu teewohin doolii kimíniigaraa ee fu tuukirin nguuriigaraa.

¹⁸ Heetcii aylukuunun, wayee nak aylukiigaraa wéri yoosuk. Wahtii le'in, wii fu yah ki'atti' buwii kaaninda, wii fu yah kineehal súrgaciigaraa enu sëldiigaciigaraada, na buwii en buufuda ee niikuunun teekiigaraada, oomaanoo, yaakoo. Wahtiima ban, wéri en wii fu yah kidúbí' buwii yahsöh ëldúnadfa.

¹⁹ Waa ennda da, díkataa wisela'íwaa Kooh ga asamaanda lëgisukka, gaalaa mandarga kifiliimunkii Kooh na buwiidfa[†], hotukka ga cfuuygaa. Kooh awwa kimele, toonaataa taa ríi', iníjcaa caa tak kitak, kakayfaa faa yëngëluk, ee toþ-galaas wiyaak waa keen.

12

Iñcaa ciyitnakanakcaa Kooh teewoheedaa

Betifaa na gon-jësíkkaa

¹ Fodaama, Kooh teeþparoo enaama yiyaak yaa mey ga asamaan: ennda beti, fa úulukin nohii, ñiidii hanohin fildoo kotcaagari, ee ya ekukin baanu-buu', waa bay ol cidaankaah na kanak.

² Betifaa enee na look bi fa faa yah kilaak kowu. Fa faa fiip ndaga lëgëyaa kilaakkaa na mesiklaataa kilímkaa.

³ Mi hotta enaama yiliis yaa mey ga asamaan ñan: ennda gon-jësík yiyaak, yiyo'oh cor en fan kiwii. Ya bay haf ciyitnakanak na wiiy cidaankaah, ee hafaa en tóoh ekukin baanu-buu'.

⁴ Ya fëyékissa komii wukaahayii olci ga asamaanda na lúkaagari, jaffaca ga kakayfii. Ya tuukka ga fíkii betifaa en na kilaak kowufa, en dñanaa kowukka límsinaa, ya ñamka.

⁵ Betifaa nak laakka kowu kiyaal, kaa yah kiníi' heetcii ga ëldúnadfa bëeþba na ngot-pewiñ. Kowukkaa dalla kibewu bayussa ga yahaa Kooh, ga ban-buuraagari.

⁶ Betifaa nak núppa, ka'neera égi'-dündagaa, ga díkataa Kooh waayukdeerifa, en dñanaa, ya toputu'u daama iñaa le' bes ciyúnni na citéemée'-kanak na cidaankaah-yitniino (1.260).

⁷ Waa ennda da, heñ wiyaak dalla kilaak ga asamaan. Míseel, malaakaa Kooh yiyaakya, ya na malaakacaagari baa heñoh na gon-jësíkkaa. Yaama ñan, ya na malaakacaagari, yaa heñoh naþa.

[†] **11:19 11: 19** Gaalaama wéri ñaakee atohcaa Waasa Kooh bíñsee gada. Gaalaa faansee ga díkataa wëñ kisela' ga Kaanfaa Koohfa

⁸ Wayee gon-jésíkaa mínnndii ga heñaa, ee fodaama ya laakissii fen daa ya enan ga asamaan, ya na malaakacaagari.

⁹ Ya jafussa ga fooh, ya gon-jésíkaa, gon-cosaanaama wo'u sépí'i'-ga-nofii, wala Seytaanii, yii cfúki béeb éldúnada. Ya jafussa ga kakay, ya na malaakacaagari.

¹⁰ Léehí'ta, mi kelohha koonaa kiyaak ga asamaan, kaa wo' an:

- Diimada, jamaanii kimúckii le'in, diimada Koohyigaruu teewohin iñii ya mínda ee tuukirin nguuriigari. Diimada Kiristaaniigari eruunun doolii. Ga iñaama, pokoh-kiwo'ii, yii wekoo nohoo épírohi mbok-kerceenciigaruu na Koohfa, jafuunun ga kakayfii.

¹¹ Ba nak, ba laakin ndam ga dookci ndaga ñíffi kubaalkii aamdfuseebada, na þan kayohfaa ga wo'eenaa ba seedi'eeda. Ba keefiukkii kipeskaagaba bi ba niikka kikaan.

¹² Kéri tah, fu asamaan na dú bii dú dék gadfa, neblukat!! Kakayfii na giyyii nak, massa dú, ndaga sépí'i'-ga-nofii yoosukin garúu, ee ya lífin na tam-keeñ ga dii ya ínohin an ya tesohissii yewinda.

¹³ Daa gon-jésíkaa hotee an ya jafuunun ga kakayfii, ya íisukka ga fenoo betifaa límee kowukaa kiyaalkaada.

¹⁴ Betifaa nak tokdussa paabcaa kanakcaa caagiyoofta* fiyaakfaa, en danaa ya pún bi ga égi'-dúndagaa, ya saan gogaa, ya en ga dekataa Kooh waayukdeerifa, ya toputu'u da iñaa le' tikiis taahay na caban†.

¹⁵ Waa ennda dfa, gon-jésíkaa weessa na kúuwci múusú miyewin en fan húlúb, ga fenoo betifaa, doonaa múusúmaa bayfa.

¹⁶ Wayee kakayfaa sommba betifaa, fa lègísukka, fa annda múusúmaa gon-jésíkaa weesee na kúuwcidia.

¹⁷ Gon-jésíkaa nak, keeñci tammba ga betifaa lool, ya móóñisneera heñaa ga towutaa betifaa tesda, baa taabuk iñcaa Kooh nakoh kitumfa, ee ba dék ga kiseedi' Yéesufa.

¹⁸ Waa ennda dfa, gon-jésíkaa tuukka ga seereenaan giyyaa.

13

Rab meyca ga giyyaa

¹ Tíkka ga, mi hotta rab yidéyna yaa en na kimey ga giyyaa. Ya þayin wiij cidaanjkaah na haf ciytinakanak. Wiyyaa en béeb þayin baanu-buu', ee hafaa en béeb bíduunun ga teek-basee ga Kooh.

² Rawaa mi hotfa nak, man na cígídoo, kotcaa man na kot rawaa wo'si úrsi* kiyak na kikañ, ee kúuwkaa man na kúuw gayindi. Gon-jésíkaa e'tari kimínkaagari, e'tari bajn-buraagari, ee e'tari þan dooli wiyaak.

³ Wíinoo ga hafcaa þayin gaañaa man na hoossee hen, ee gaañaaama yeeri ki'apfa, wakka. Bu-ëldúna béeþba waaru'ussa ga rawaa, ba taabukkari.

⁴ Béeþ aawwa kijaamuk gon-jésíkaa ndaga daa ya on rawaa doolifa. Ba baa jaamuk ban rawaa, ba baa wo' an: «Bii yiida man na rawii? Bii yiida míñ nari kiheñoh?».

⁵ Rawaa nak, onussa kiwo' wo'en tay na wo'en-basee ga Kooh. Ya onussa kon dooli kitum ga iñaa nebpi, iñaa le' ñiin cidaanjkaah-nikiis na kanak.

⁶ Rawaa nak aawwa kibas Kooh, kibas teekii Kooh, kibas taalaa Kooh dékohsfuda na kibas ban béeþ buwaa dék ga asamaanda.

⁷ Ya onussa kiheñoh buwii enu þuu Koohfa ee ya laak ndam ga dookfa. Ya onussa ban dooli ga dook níflaa en béeþ, heetaa en béeþ, lakaan en béeþ na kúlkaa en béeþ.

⁸ Béeþ buwii ga éldúna, ee aboh ga iñaa wa saksee bi wati, teekcaagaba bídussii ga kékítfaa buwaa laak kipeskaada, hayussi kijaamuk. Kékítfaama fuu kubaalkaa hoossee fodii sarahda.

⁹ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúraka!

¹⁰ Baa Kooh wo' an fu hay kibaguna, fu hay kibagu. Kooh wo' an fu hay ki'apu na kalawaa, fu hay ki'apu na kalab. Iñaama tah buwii en þuu Koohfa, ba jom kiguu'guuluk hen ee ba taam na ngém.

Rab meyca ga kakayfii

¹¹ Waa ennda dfa, mi hotta rab yiliis yaa en na kimey ga kakayfii. Ya þayin wiij kanak, caa man na tuwiyy baal yiyyín ee ya wo'ee fodii gon-jésík.

* 12:14 12: 14 Caagiyoofta míñ ki'en enaamaa yuniikiisyaa en na kipes ee wiilee bajn-buraadfa. Malkat 4: 7

† 12:14 12: 14 Ga kiGerek, wo' an: «jamaanu wíinoo, jamaanu ciyewin na caban jamaanu» Iñaama jomin kile' tikiis taahay na caban. Malkat þan 11: 3; 12: 6 na 13: 5 * 13:2 13: 2 Úrsi, iñaa rab yidéyna, yaa man na dëngín pëéñi. Ya þami pëegii ee tumoo ken dara en an fu le"ii ga towutaa ya laakdansaa. Ya mímin ki'ap þo' ga iñaa gaaw na coginaacaagari.

¹² Rawaa meyee ga giyyaada, béeēb doolaa ya laakfa, yiima laakinwa ee ya yaa teewohwa ga fíkii rawaa ga giyyaada. Ya yaa gitín bu-ëldúna kijaamuk rawaama meyoh giyyaa ee bay gaañaa man na ya hoosee hen bi wakinda.

¹³ Ya yaa tum kíntaan ciyaak, caa karin sah bi ga kiyóoski' kakay, ga fíkii béeēb, kiwiikaa meyoh asamaanda.

¹⁴ Fodaama, ya müuydfi buwii ga ëldúnada na kíntaancaama ya onu kitum, ga fíkii rawaa meyohee ga giyyaada. Ya yaa wo' buwaa kihéwi' nataalaa rawaa hoosee na kalañfaa ee ya yaa pesisda.

¹⁵ Ya onussa kipesi' nataalaa rawaa waama, ya tummbawa bi wa mínnnda kiwo', ee wa onuunun an béeēb baa fu jaamukkiwanaa fu apu.

¹⁶ Rawaa yukanakyaa gitínnda kon béeēb buwii, oomaanoo, yaakoo, buuroo, nduuloo, ñaamoo, baa enndii ñaamoo, kibay mandarga rawaa ga yah-ñaam wala ga pük.

¹⁷ En danaa, ken mínoo kilom wala kitoon ee bayii mandargaa rawaa: ennda teekaagari wala kidaa hín nawa.[†]

¹⁸ Diima kilaak hamham kérí meekisohu dii: baa laakin hel hay kimín ki'ínoh iñii kídií teekii rawii waa' kiwo'da. En ki'enaa, kídiima hín na wii teekii bo'-súusúus[‡]. Wéri en téemée'-yitniinoo na daajkaah-yitniinoo na yitniinoo (666).

14

Kubaalkaa na buwaa biyewinbaa ya laasfa

¹ Waa ennda cfa, mi hotta Kubaalkaa tuukin ga janjagaa Síyon, ya na bo' bijúnni citéemée' na bijúnni cidaañkaah-nikiis na bijúnni cinikiis (144.000). Yaa en béeēb, teekii kubaalkii na wii Kooh paamci, bíduunun ga púkaagari.

² Mi kelohha koonaa, kaa meyoh asamaan, ee ka ríi' en fan yéngélaa dúscaa ga giyyaada, en fan báan íníj wiyaak. Koonaakaa mi kelohdfa madin báan na ríi' riitcaa biþo' en na kiriiti.

³ Béeēb buwaama baa yeek yeek-kañ wi'as ga fíkii baj-buuraa, ga fíkii enaamacaa ñinikiisbaa en na kipesfa, ee ga fíkii yaakcaa báan. Yeekaama, Ken mínoowa kiyoon, enndii buwaa bijúnni-téemée'baa na bijúnni-daajkaah-nikiis na bijúnni-nikiisbaa baama Kooh laas ga ëldúnadanaa.

⁴ Buwaama nak mossoo kiliñb ga kitaam na bæti, ee bá setin wic. Ba taabuki Kubaalkii daa ja aaw tóoh. Kooh yéri laasba ga díkaanti buwii, bá erohha haffba ga Kooh na ga Kubaalkii fodii iñaa nísu ga iñcaa piiku, kifaani' Koohdfa.

⁵ Ee saboh fiinoo mosoo kimey ga kúuwþa: bá laakoo sík.

Malaaka baahay yéegalohha atti'aa Kooh

⁶ Waa ennda cfa, mi hotta malaaka yiliis yaa en na kipún ga jepitaa asamaan. Ya haydoh hewhew winéwi' waa nískoo bi taa', kiyéegalwa béeēb buwii ga ëldúnada: kúlkaa en béeēb, níllaa en béeēb, lakaan en béeēb na heetaa en béeēb.

⁷ Ya yaa wo' didóolí an:

- Niikat Kooh ee dú e'ti ndam! Kayoh, wahtii ya yah ki'atti' ëldúnada le'in. Kon jaamak bii sak asamaanii, kakayfii, giyyii na haalaa-músúciida.

⁸ Laakka malaaka yiliis, yukaahay, taammba ga fenoo yudewaaya, wo'a an:

- Babíloon, teerii wiyaakkii keenin! Ya yii ya lëeldee heetcii béeēb na biiñii kifaanuk-pakaykiigari kiyaakkii ya enukohdfa, ya keenin jac!

⁹ Laakka malaaka yiliis, yukaahay, taammba ga fenoo báanakbaama, wo'a didóolí an:

- Béeēb baa fu jaamuk rawii na nataaliigari, ee fu bay mandargiigari ga púkaagaraa wala ga yahaagaranaa,

¹⁰ fu hay ki'an báan ga biiñaa aylukaa Kooh. Biiñamaa nak koocussii ee Kooh hafanndaawa ga kaas aylukaagari. Fu yaama, fu hay kisodalu lool ga kiwiikaa na pëndëlaa witémi'waa, ga fíkii malaakacii Kooh na ga fíkii Kubaalkii.

¹¹ Fodaama kiwiikaa yahhaa kisodalfa, iifilaagaka yah kisúuk bi taa'. Ee buwii jaamuki rawii na nataalaagarifa, na béeēb baa mandarga'u na teekiigari, laaksanndii íika', enndii wek enndii noh.

¹² Iñamaa tah buwii en bu-Kooh, taabuk iñcií ya nakoh kitum, ee bá gémín ga Yéesuda, bá jomin kiguu'guuluk.

¹³ Waa ennda cfa, mi kelohha koonaakaa meyoh asamaan, wo'a roo an:

[†] **13:17 13: 17** Ga lakcaa waama, occaagaca kínsee hen, ocaa en béeēb báyeera mandarga kín, fodii dii: a = 1; b = 2; c = 3. Kon teek míneera kijagu fodii kikin. [‡] **13:18 13: 18** Kídaa teekaama mandarga ëldúna na buwii en gada, ndaga bo' saku ga besaa wu-yitniinowaa. Kon rawaa bay mandargaa bo' ee mandarga iñaa mattii. Kooh laak kín wu-yitnakanak.

- Bídaa iñii yii: «Aboh diima, ba yewinin múu' bwuui en wíinoo na Ha'mudii bi ga kikaanda!» Helii yiselá'i yii wo' an:

- Kayoh, ba hay ki'iikaruk ga coonucaa ba dayeedfa. En ki'enaa, tumeencaagaba hayba kitaabuk.

Ëldúna píkussa

¹⁴ Waa ennda da, mi hotta yaayeel wiyaanaaw der, ee ga dlookgaa laakin iñaa yun ga man na bo[†]. Ya ekukin baanu-buu' wu-wúruus ga hafaa, ee ya abin píikaa wíkéení' ga yahaagari.

¹⁵ Laakka malaaka yiliis yaa meyoh Kaanfaa Kooh, ya yaa fiip baa yun ga yaayeelaada an:

- Tíkaa píkaaniigaraa fu aaw kigú' ndaga kipíik le'in ee tóoh lúudin kipíik ga kakayfii.

¹⁶ Fodaama, baa yun ga dlook yaayeelaada weessa píkaanaagari ga kakayfii, ëldúna tóoh píkussa.

¹⁷ Laakka malaaka yiliis yaa meyoh Kaanfaa Kooh ga dlookfa. Yaama baa abin píikaa wíkéení'.

¹⁸ Lëehí'ta, laakka baa malaaka yiliis yaa meyoh loteelaa. Yaama yérí laak dooli ga kwii. Ya fiippa yaa bay píkaanaada, didóolí an:

- Tíkaa píkaaniigaraa wíkéení'wii, fu gú' yool-reseñci ga ëldúnaada, ndaga ca lúudin.

¹⁹ Waa ennda da, malaakaa weessa píkaanaagari ga kakayfii, gú'ta yoolcaa reseñci ga ëldúnaada. Ya iiffaca ga seesaa'-biiñaa wiyaakwaa en aylukaa Koohfa.

²⁰ Towu reseñtaa togisohussa ga duuy iñaa seesohsida, ga foogaanaa teeraada. Ñif meyohha ga, wa taakka iñaa hín na kiloomeet cítéemée'-kaahay (300) ga agilaat, ee wa lappa bi hínnda na laabcaa pénscaa ga dlook.

15

Malaakacaa biyitnabanakbaa na kofeelcaa ciyitnakanakcaa méeñdohfa

¹ Waa ennda da, Kooh teefparoo enaama yiyaak yiliis ga asamaan, yidóoyí-waa': malaaka biyitnabanak bayuunun kofeelcaa ciyitnakanakcaa méeñjoh ee cérí yah kiméti' aylukaa Koohfa.

² Mi hotta baa enaama, en fan giyy-seetu, waa akitohu na kiwi. Buwaa têhin rawaa, ba jaamukki nataalaagari, ee ba bayyii kídaa hín na teekaagarifa, tuukuunun ga dlook giyy-seetaa. Ba nikukin riitcaa Kooh ereebafa,

³ ee ba baa yeek yeeke-kañii Móyíis, súrgaa Kooh na wii Kubaalkii, an:

- Kooh, Ha'mudii ee míñ ga tóohfa, tumeenciigaraa yakin ee newin kimalak, fu buurii béeë heetcii, iñaa fu natin kitum tóoh, júwin ee koo' ga waas.

⁴ Ha'mudii, bii kaañannadaa kiniikoo ba? Bii sagan kikañ teekiigaraadfa ba? Kayoh, fu doj fu yérí sel'a, ee béeë heetcii hay kihayu yí'u ga fíkiifu, jaamuksiraa, ndaga ba hotin an tumeenciigaraa júwin.

⁵ Waa iñamaa paaffa, mi hotta ga asamaan, dékataa wéñ kisela' en ga taalaa teewoh kífiiliimunkaa Kooh na bjuwiida, lègísukin.

⁶ Malaakacaa biyitnabanakbaa bayu kofeelcaa ciyitnakanakcafa meyohussa da. Malaakaa en béeë ekuk kúlti sooy fiyaanaaw der bi faa melic, ee pékírukun liib-wúruus ga fasaafaa.

⁷ Yínoo ga enaamacaa biniikiisbaa en na kipesfa[‡] e'ta malaakacaa biyitnabanakbaa kaas-wúruus ciyitnakanak caa líifin muut na aylukaa Kooh, yii en na kipes bi taa'da.

⁸ Waa ennda da, dékataama wéñ kisela'fa líiffa na iifil, kiteewoh ndamaa Kooh na doolaagari. Ee ken míndii da ki'aas bi ga daa kofeelcaa ciyitnakanakcaa malaakacaa biyitnabanakbaa haydohfa matan.

Kaasca ciyitnakanakcaa tum aylukaa Koohda

16

Kaasca debfa

¹ Tikka ga, mi keloha koonaa kiyaak, kaa meyoh dékataa wéñ kisela' ga Kaanfaa Koohfa, ka wo[†]a malaakacaa biyitnabanakbaa an:

- Karat, dú iif ga ëldúna kaascii ciyitnakanakcii tum aylukii Koohfa.

² Waa ennda da, malaakaa debfa, ka'ta, iiffa kaasaagari ga ëldúna. Taaw cibóni', címéeskí' dalla kimey ga faancaa bwuua bayee mandargaa rawaa ee jaamuksee nataalaagari.

[†] 14:14 14: 14 Malkat 1: 13; Dañeel 7: 13.   [‡] 15:7 15: 7 Malkat 4: 6.

Kaasaa wukanakwaa

³ Malaakaa yukanakyaa iiffa kaasaagari ga giyyaa, mísúmaa dalla kiman na ñíf baa kaanin. Béeb ificaa pesee ga giyyaada kaannda.

Kaasaa wukaahaywaa

⁴ Malaakaa yukaahayyaa íffa kaasaagari ga húlúfcii na haalaa-músúci, ca súpitukka ennda ñíf.

⁵ Daama, mi kelohha malaakaa onu dooli ga dook mísúciifa wo" a an:

- Fu yii fu en, fu enee ee fu sela'indá, fu júwin ga dum fu atti' iñcumada.

⁶ Waa ba bérí aamee ñífaa buwaa en buufuda na waa seldífigaciigaraa, fu nak, fu erinba ñíf ba an ee gënín gaba.

⁷ Mi kelohha koonaas kaa meyog lotelaa tékírohsí cíuraayda an:

- Ehee, Kooh, Ha'mudii míín tóohdfa, iñcii fu atti'da koo' ga waas ee júwin!

Kaasaa wu-nikiiswaa

⁸ Malaakaa yunikiisyaa iiffa kaasaagari ga dook nohii, wa onussa kitékí' buwii na kiwiikiigawa.

⁹ Noh witémí' aawwa buwii kitékí', ba baa bas Kooh, ya yii ya laak dooli ga dook kofeelcaa caamafa. Ee ba sajnga kisúpít kipeskaagaba, ba e' Kooh ndam.

Kaasaa wu-yétíuswaa

¹⁰ Malaakaa yuyitniiñooyaa iiffa kaasaagari ga dook bañ-buuraa rawaa. Fodaama, kúlkaa rawaa ngurukohda ennda ga ñíus kérúus. Buwaa aawwa kidowuk perem ndaga mesiklaat.

¹¹ Ba baa bas Kooh yii ga asamaanda ndaga kofeelcaa ba en na kidayda na taawcaa ambaða; ee bi wati, ba sajnga kisúpít kipeskaagaba.

Kaasaa wu-yitniiñoowaa

¹² Malaakaa yuyitniiñooyaa iiffa kaasaagari ga húlúwaa wiyaakwaa wo'u ëfaratda, mísúmaa dalla kisiñ kifoní' buu'caa kúlkohu meyaa'-nohdfa waas.

¹³ Waa ennda da, mi hotta rab bibóní' baaahay baa waa' kiman na buuru-buu', ba meycá, yii ga kúuwkaa gonj-jésíkaa, yíino ga kúuwkaa rawaa*, yíinooyaa ga kúuwkaa seldíiga sép'i'-ga-nofaa†.

¹⁴ En ki'enaa, iñcaa enee rab bibóní', baa tumi kíntaan. Ba ka'ta ga buu'cii ga éldúnada béeþba, kihídírohba kiheñohnee ga besaa wiyaakwaa Kooh, yii míín tóoh amfa.

¹⁵ Ha'mudii wo' an:

- Malakat, mi yii hay fodii lok. Baa neehhii ee yaa na kúlticaagari, yewinin müú' ndaga ya tidoor faan buucuuc bi bo' hoti kacici.

¹⁶ Fodaama, rabca bibóní'baa hidírohussa buu'cii éldúna ga dékataa wo'si ga ki'Ebérëe Armagedonja.

Kaasaa wu-yitnakankwaa

¹⁷ Malaakaa yuyitnakanakyaa iiffa kaasaagari ga uurisii. Koonaa kiyaak kelohukka ga dékataa wéñ kisela'da, meyoh bañ-buuraa. Ka wo" a an:

- Matin sék!

¹⁸ Daama, laakka melic, toonaa na íníj, caa en na kiríi', na yéngéluk-kakay wiyaak, waa mosoo kilaak iñaa bo'-stíusús enee ga éldúna bi wati.

¹⁹ Teeraa wiyaakwaa da'sukohha kom kaahay ee teerucii túltii béeþca bú'ta. Babíloon nak, teeraa wiyaakwaama, Kooh alliiwa. Ya anlukohwa kaas-biiñaa en aylukaagari witamóhi'waa.

²⁰ Dékcaa giyyaa wíilda tóohca ennda mes ee ken hotissii janjan wíinoo.

²¹ Tób-galaas wiyaak, waa bílataa kalamcaa jomin kile' kílóo cidañkaah-nikiis, meyohha asamaan, dalla kikeen ga dook buwaa. Buwaa nak baa bas Kooh ndaga mesiklaataa tob-galaasaa haydoh ga dookbáda. En ki'enaa, kofeekaa dal gabada, lak barin.

17

Beti faankoh-pakayfaa na rawaa

¹ Waa ennda da, yíino ga maalaakacaa biyitnabanakbaa bay kaas mesiklaatcaa ciyitnakanakcaadsa, hayya, wo" aroo an:

* ^{16:13 16: 13} Rawaa meyee ga giyyaada † ^{16:13 16: 13} Rawaa yukanakyaa, meyohee kakayda yéri bayu dii «seldíiga sép'i'-ga-nofaa» ee en baa tík hafci seldíiga-Koohdfa. Malkat báñ 19: 20.

- Hay, mi teeþpaa atti'ii sek ðeti faankoh-pakayfii* fiyaakfii yípuk ga yahaa giycii ciyaakciida.

² Buu'cii ga ðeldúnada faanukuunun nari, ee þuwii ga ðeldúnada laaluunun ga biifii en kifaanuk-pakaykiigarida.

³ Helii Kooh dallaroo kisooruk, malaakaa bayyaroo ga égi'-dúndagaa. Mi hotta daama betifaa lap ga dook rab yiyo'oh cor. Faanfaa rawaa gomin na teek basee ga Kooh, ee ya bayin haf ciytnakanak na wiiy cidaanqaaah.

⁴ Betifaa ekuk kúlti ciyo'oh cor, cimelic-melic, ya lífin na wúrúus na jamaa na pemi. Ya bayin ga yahci kaas wúrúus, waa lífin na enaama cisépí'i caa araamin ee límukoh ga kifaanuk-pakaykaagari.

⁵ Laakin teekaa bídu ga púkaagari ee iñaa kúmpa. Bídu ga an: «Babiloon yíi yiyaakyii, eew faankoh-pakacyii, eew enaamacii ci'araamí'cii ga ðeldúnada.»

⁶ Mi hotta an betifaa laalin ga ñífaa þuwaan en þuu Koohdfa, þuwaan seedi'ee Yéesufa. Daa mi hoteefaa, mi waaru'a lool.

⁷ Malaakaa nak wo"aroo an:

- Fu waaru' ya hínda? Mi hayyaa kiléerí' kúmpafii en ga betifii, na rawii koorukki, ee bay hafci ciytnakanakcii na wiycii cidaanqaaahciida.

⁸ Rawii fu hotdfa peseara, kipesci leehha. Ya hay kimeyoh þu-baam[†], ya aaw ga kisanju'uk. Fodaama, þuwii ga ðeldúnada, ee ga iñaa wa saksee bi wati, teekcaagabá bídüssii ga kékýtaa bay teekcaa þuwaan laak kipesci leehoodaa, hay kiwaaru'u binaa þa hot rawaaanaa, ndaga rawaa peseara, kipesci leehha, ee ya hay kihayis.

⁹ Diima, ki'inoi inii yíi meekisoh kilaak hel na hamham: hafci ciytnakanakcii teewoh tégélcii ciytnakanakcii betifii yípukohdfa; ca teewoh þuu' biyitnabanak þan.

¹⁰ Biyétúus ga þuu'caama laasin kikeenu, yuyitniinooyii yíi nguuruk diima, ee yuyitnakanakyaa hayyii duum. Wayee binaa ya hayaa, ya joman dii ki'en jutuut.

¹¹ Rawii pesee ee kipesci leehhadá, ya ga kihafci, iñaa þuu' yuyitnakaahay. Ya kíndohu þan ga biyitnabanakbáa ee ya aaw ga kisanju'uk.

¹² Wiycii cidaanqaaahcii fu hotdfa nak, cérí en þuu' þidaanqaaah, baa dallii kinguuruk duum. Ba hay kinguuruk, wayee ba onsan kinguuruk wahtu wiinoo doñ ee ba yah kibok kinguuruk na rawii.

¹³ Ba béeþba nak, ba díiruk enaama yíinoo: ki'e' rawii kimíniigabá na dooliigaþa.

¹⁴ Ba hay kiheñoh Kubaalkii wayee Kubaalkii hay kilaak ndam ga dookþa, ndaga yéri en Ha'mudii ha'muncii, ennda Buurii þuu'cii þan. Buwii ya nook ga hafci, ya fal ee ba géem garida, ba hay kibok þan kilaak ndam nari.

¹⁵ Tíkka ga, malaakaa wo'issarao an:

- Giycii fu hotdfa, cii ðeti faankoh-pakayfii yípukohdfa, teewoh heetcii, mbooloocii, túltii na lakcii ga ðeldúnada.

¹⁶ Wiycii cidaanqaaahcii fu hotdfa, ca na rawii waa'sanndii kihot ga betifii. Ba hay kíte' béeþ iñcii ya laakdfa, ya tesdfa dúñ. Ba hay kiñam nahcii faanfigari, ba tékí' iñaa tes garida ga kiwi.

¹⁷ En ki'ena, Kooh tumin ga keencaagaþa, ba mëti' iñaa ya natee kitumdfa, ba bokka kidiiruk iñama, ennda ki'e' rawii doolaa nguu'caagaþa, bi ga daa iñcaa Kooh wo' da matan.

¹⁸ Betifii fu hotdfa nak teewoh teerii wiyaakkii nguuruk ga dook þuu'cii ga ðeldúnada.

18

Keenaa Babiloon, teeraa wiyaakkwa

¹ Ga waa iñama paaffa, mi hotta malaaka yiliis yaa yoosukoh asamaan. Ya laakin dooli wiyaak ee lee'laataa meyoh ga ndamaagarida gommba ga ðeldúna.

² Ya dalla kiles koonaa kyaak an:

- Babiloon, teerii wiyaakkii keenin, wa keenin jac! Diimada ya enin didékaa' rab-seyaanicci, daakkaarii béeþ rabcií bibóní'bii, na béeþ selcii tabin kiñam [na béeþ jíu'cii tabin kiñam], ee ken waa'tiida.

³ En ki'ena, heetcii ga ðeldúnada tóohca anuunun ga biifiiigari en kifaanuk-pakaykii kiyaakkii ya enukohdfa. Buu'cii ga ðeldúnada faankuunun nari, ee kiwaa' mo'laat ðeldúnakiigari barinda onin toonohcii ga ðeldúnada kilaak alal ga.

⁴ Léehí'ta, mi kelohha koonaa kiliis kaa meyoh asamaan an:

* **17:1 17: 1** Betifii faankoh-pakayfii wérí teewoh jíkaa hotuk ga teekaa teeraa Babiloonda. † **17:8 17: 8** Bu-baam Dekataa jafohsí rabcaa ga bi' kakaydfa. Ga baahaa yaawúu'caa, díkataama, ga bi' kakaydfa, rabcaa daaksi da, ba seki besaa ba atti'san kikaan bi taa'dfa.

- Dú heetiigoo, meyat gari, en d'anaa dú bokoo ga baakaa'ciigari ee dú akitohsoo ga kofeeličii yahhi kidalſa.

⁵ Kayoh, baakaa'ciigari tükisukohin bi le'in asamaan ee Kooh hot ga tumeenciigari cibóni'cii.

⁶ Íkatti iñii ya tumee buwaadfa, fayatti waas kanak iñaa ya wútiroheeda. Lífdat kaasaagari na anahaa wëñ ki'aay waas kanak waa ya eree buwii ki'anda.

⁷ Ga daa ya hídi' kigoon'i hafci ndam na mo'laatfa tóoh, tükatti iñaa hínda ga coonu na kofeel. Ya wo' ga duuyuci an: «Mi yii yuñnga díi dës fodii buu' yibeti, mi enddii betifaa yah kiñak yaal, ee mi inohannidii muk kitoñ.»

⁸ Iñaamaa yérí tahan bi kofeeličii sekkiča hídohan kidal ga dlookci ga bes wíinoo: ennda kikaan, kitoñ na a', ee ya hay kitékíru ga kiwii. Kayoh, Kooh, Ha'mudii atti'ida, yérí míñ ga tóoh.

⁹ Béeb buu'cii ga eldúna faanuksee nari, bokussa nari kinebluk ga alalaagarida, binaa ba hot iifiliči kiwički ya yah kitékírohufanaa, ba hay kifiipoh, ba kodukiri.

¹⁰ Ba hay kiceel palah ndaga kitít ga coonucaa ya dayanda, ee ba wo'i an:

- Massa, éey massa, fu Babiloon, teerii wiyaakwii, teerii wiléekí'-dooliwi! Wahtii wa wíinoo doj ee atti'i fu atti'uda matta!

¹¹ Toonohci ga eldúnađa, ba ban, ba hay ki'en ga kifiipoh, ba kodukiri ndaga ken lomsisoo iñcaä ba toonida:

¹² ennda wúrúus, hëelis, jamaa na pemi; ennda ban píis ci'elep-elep, píis cisooy, píis ciyo'oh cor cimelic-melic; ennda ban heet haangacaa yoobpii, na enaamacaa hëwírohu sis cooh, na haanga cišeeri', pérém, pewiñ wala atoh wimóri' waa wo'si marba;

¹³ ennda ban safalaah këedii' na éeñdaař ciliis, la'koleñ, heet cíuraay ciyewin, biñ, dúuleen, fériñ na beli, enoh, baal, pénis, sareet, bi ga biñaam na buwaa abu hen.

¹⁴ Toonohcaama hayyi kiwo' ban an:

- Iñci fu heelee kilaak ga keeñfuda töohca saadinndaa. Tóoh alaliigaraa na mo'laatci fu bayeeda, fu hídin gaca da dúj, ee fu laassisoo gaca bi taa'.

¹⁵ Toonohcaa laaku alal ga toonaagaba ga teeraamada hay kiceelu palah ndaga kitít ga coonucaa ya dayanda, ba fiipohi, ba koduki iñaama.

¹⁶ Ba hay kiwo' an:

- Massa, éey massa teerii wiyaakwii ekukee kúltí ci'elep-elep, cisoocyi, kúlticii ciyo'oh cor, cimo'laatci; teerii pokukee wúrúuscii, jamaacii na pemiciida!

¹⁷ Wahtii wa wíinoo doj, alaliigaraa béeëbwa púdin! Fodaama béeëb fóolíroh gaalcii, béeëb buwii aasi gaal kibaabfa, buwii lëgëyi ga giyyfa na buwii ay kipesba ga giyyfa, ceelussa palah,

¹⁸ ee daa ba hotee iifilaa tékíree teeraada, ba fiippa an:

- Laakoo muk teeraa hín na teerii wii kiyaak!

¹⁹ Ba baa iifuk kakay ga hafcaa, ba baa weleluk, ba baa fiipoh, ba baa koduk iñaama, an:

- Massa, éey massa teerii wiyaakwii! Ha'-gaalcii ga giyyciida béeëbba bewohu alalciigaba ga kisiidikiigari, ee wahtii wa wíinoo doj, wa dúbirussa!

²⁰ Fu asamaanii, neblukaa ga dii wa dífibírudfa! Neflukat, dú buwii en buu Koohfa, cfú, apotaacii, na dú sëldiiga-Koohcii. Kayoh, Kooh eldúkdfinndúu, ya atti'inndi.

²¹ Waa ennda cfa, malaaka yiléekí'-dooli bëëpa atoh wiyaak waa man na cii dílohsí belifa, jaffawa ga giyyaa, wo'a an:

- Babiloon, teerii wiyaakwii yah kijafu da fúr, ken hotsisoowa bi taa'!

²² Ken kelohsandii ga leeloofu típ-halam na koonaa yeekoh, mbiwoh na típoh kúlúb. Ken hotsanndii ga leeloofu lëgëyoh, yaa míñ ki'en tóoh, na kandañ këdi.

²³ Lee'laat lampu melicsisoo ga leeloofu, ee ken kelohsisoo ga d'uuyfu típuk sëgilook. Toonohciigaraa bëëri wëñee dooli ga eldúna, ee luhuseeniigaraa tahiñ béeëb heetcii kimuy.

²⁴ Baatta ga, níifi sëldiiga-Koohcii, na wii buwii en buu Koohfa, na ban wii béeëb buwii apsee ga eldúnađa, hotukin ga kaanfu, fu Babiloon.

19

YEEK-NDAM GA ASAMAAN

¹ Ga waa iñaama paaffa, mi kelohha ga asamaan en fan koonaa kiyaak, kaa en na kiríi' meyoh ga mbooloo wiyaak an:

- Alélúyaa! Kimúc, ndam, na kimín kuu Koohyiigaruu!

² Dii ya atti'ida taam ga kayoh ee júwin. Ya atti'in þeti faankoh-pakayfii fiyaakfii yahsohee ēldúna na kifaanuk-pakaykiigarida, ee ñifaa sëldiigacaagari betifaama aamee na yahcida, ya ēldúkdfinbawa ga dookci.

³ Tíkissa ga, ka wo'issa an:

- Alélúyaa! lifiili teerii en na kitakfa dúukin pútúl, ee yah bi taa'!

⁴ Waa ennda da, yaakcaa bidaanjkaah-kanak na binikiisbaa, na enaamacaa binikiisbaa en na kipesda yí'ussa baa jaamuk Kooh, yii yuŋ ga baŋ-buuriida, ba baa wo' an:

- Aameen! Alélúyaa!

Cuunoh sëgilookfaa kubaalkaa

⁵ Laakka koonaa, kaa meyoh ga baŋ-buuraa, wo'a an:

- Kañat Koohyiigaruu, dú béeþpúu súrgaciigari, dú bii dú niikinndifa, oomaanoo, yaakoo.

⁶ Léehí'ta, mi kelohha en fan koonaa, kaa meyoh ga mbooloo wiyaak, kaa rí'i en fan dúscaa ga giyyaafsa, wala íníj ciyaak caa en na kiles, an:

- Alélúyaa! Kayoh, Kooh, Ha'mudiigaruu mí'n ga tóohdfa aasin ga nguuriigari.

⁷ Du neblukat, dú koltukat ndaga keeñ wiśoosí', du e'ti ndam ndaga sëgilookfii Kubaalkii le'in kímma. Kílookkiigari hewírukbi morin.

⁸ Ka onuunun ki'ekuk kúlti-sooy fiyaanaaw d'er, fímélíci'. Kúlti-sooy faama teewoh iñcaa cijúwí'caa buwaa en buu Kooh tumida.

⁹ Malaakaa dallaroo kiwo' an:

- Bídaa iñii yii: Ba yewinin müü', buwii bayu kiñam ga sëgilookfii Kubaalkiida. Tíkka ga, ya wo'issaro an:

- Wo'eencuma Kooh wo'ca sah-sah.

¹⁰ Waa ennda da, mi jafukka kakay ga kotcaagari kijaamukki. Wayee ya wo'"aroo an:

- Múk, kaa tum iñuma. Mi súrga don fodigaraa, fodii ban mbok-kerceengaagaraa abu kayohfaa Yéesu seedi'da. Jaamukaa Kooh! En ki'enaa, kayohfaa Yéesu seedi'da férí léeri' helcaa sëldiiga-Koohcaa.

Íncii ciyitnakanakciiyah kiméeñjoh kilaakfa

1. Baa lap pénísfaa fiyaanaawfaada

¹¹ Léehí'ta, mi hotta asamaan lègískun, pénísfiaanaaw dalla kimey. Laakin baa lapfa, ee teeku "Yiwóorí'yii, Yukayohyii". Dii ya atti'ida júwin ee ya heñohi ga kayoh.

¹² Hascaagari caa bac en fan kiwiikaa jaalohin ee ya bayin ga hafaa baanu-buu' ciyewin. Bíduunun gari teek, waa enndiirinaa, ken inohoowa.

¹³ Ya ekukin kúlti, faa ñoodu ga ñif. Ya teeku "Wo'eenii Kooh".

¹⁴ Heñohohcaa ga asamaanda taabuunun ga fenooci lapu pénísfiaanaaw ban, ba ekukin kúlti sooy ciyanaaw d'er.

¹⁵ Kalab fikéení', faa ya yah kifeekoh heetcida, meyca ga kúuwkaagari. Ya yah buwii kiní' na ngot pevíñ, ee ya togisho towu-resentaa ga d'uuy diseesaa'daa en aylukaa Kooh witamóhi'waa, Kooh yii mí'n ga tóohdfa.

¹⁶ Bíduunun ga kúltifaagari na ga poogalaagari teekaa wo' an "Buurii buu'cii, Ha'mudii ha'muncii".

2. Mbíumbaayaa wiyaakwaa selcaa

¹⁷ Tíkka ga, mi hotta malaaka yaa tuukin ga duuy nohii. Ya fiippa béeþ selcií púdi ga jepitaa asamaanda an:

- Hayat, hídírukohat kiñam cuunohfii fiyaakfii Kooh bëytohfa!

¹⁸ Hayat kiñam townohtíi faancii buu'cii, townohtíi cii buwii fiyaakfii kuliuki ga heñda, cii ha'-doolicii, cii péniscii na cii buwii lapbada, cii béeþ buwii: ennda ñaam, ennda buwaa enndii ñaamfa, oomaanoo, yaakoo.

3. Rawaa bíukussaya na sëldiiga-Seytaanaa

¹⁹ Waa ennda da, mi hotta rawaa, ya na buu'cii ga ēldúnadfa, na buwii taabi naba kihéñohda, ba hídírukohha kihéñohnee na baa yaama lap pénísfiaa fiyaanaawfaada, ya na buwaa taam narida ban.

²⁰ Rawaa abussa, ya na sëldiiga sépí'-ga-nofaa tumee kíntaancaa ga fíkiifa. Kíntaancaa céri ya díkohee buwaa bay mandargaa rawaa ee ba jaamukee nataalaagarida. Ba banak, ba jafussa ga duuy kiwiikaa na pëndëlaa witémí'waa ee lak ba baa lis kipes.

²¹ Buwaa bínno tesfa apussa na kalabfaa mey ga kúuwkaa baa lap pénísfiaada, ee béeþ selcií ñamussa ga faancaa buwaama bi kapussa.

20

*Nguuraa tíkiis tijúnnitaa**4. Gon-jésíkaa bagussa aaw tíkiis tijúnni*

¹ Léehí'ta, mi hotta malaaka, yaa yoosukoh asamaan, báyin ga yahci kucéwíkaa búbam, na ban ceen fidééna.

² Ya ammba gon-jésíkaa, gon cosaanaama wo'u sépí'i'-ga-nof, wala Seytaanidfa. Ya báñngari ndiiti na ceenfaa, kitéhdohohti tíkiis tijúnni.

³ Ya jaffari ga bú-baam, ya técca halaa, galla pewiñ ga dookgaa, en danaa, ya mínsisoó kifük heetcii ga éldúnada bi ga daa tíkiistaa tijúnnitaa paafan. Paaf danaa, ya jomin kibégisu ya íisu jutuut.

⁴ Tíkkä ga, mi hotta banj-buu'caa, búwaa yuñ ga dookgaada onussa kimín ki'atti'. Mi hotta fodaama fitcaa búwaa hafcaa gú'see ndaga daa ba seedi'ee Yéesus ee ba gémee wo'eenii Koohdfa. Buwiima mosoo kijaamuk rawii, mosoo kijaamuk ban nataalaagari ee ba báyyii mandargaa rawii, enndii ga pük enndii ga yah. Ba mílísса*, ba bokka kinguuruk na Kiristaanii tíkiis tijúnni.

⁵ Waama wérí en kimilískaa dífðfa. Buwaa tes ee ba kaaninda mílísandii bi ga daa tíkiistaa tijúnnitaa matan.

⁶ Buwaama boku ga kimilískaa kaama dífðfa, yewinin móu' ee ba sela'in. Kikaankaa kukanakkaa laakoo dooli ga dookfa. Ee ba yah ki'en bísarähoh Kooh, bísarähoh Kiristaanii, ba bok nari kinguuruk ga tíkiistaa tijúnnitaa.

Seytaani jafussa ga kiwiikaa bi taa'

⁷ Binaa tíkiistaa tijúnnitaa mataa, Seytaani hay kibégisu ga kasaa ya enoheeda.

⁸ Ee ya hay kiboyukis kidüknee heetcii en daa en tóoh ga éldúnada, ennda Gok na Magok^k, ya hídírohba kihéñohnee. Ba hay kiyewin bi ba hín na tukakaytii ga yahaa giyyiida.

⁹ Ba tassa daa en tóoh ga kakayfii, ba soonjnga búwii en búu Koohdfa na teeraa Kooh keeñukdfa. Wayee laakka kiwiikaa meyoh asamaan téki'taba.

¹⁰ Sépí'i'-ga-nofii dúkee búwaada nak jafussa ga giyy-kiwiinaa na pëndëela witémí'waa, daa gon-jésíkaa na sélđfiga sépí'i'-ga-nofaa jafufa. Daama, ba yah ki'en ga mesiklaat wekoo, nohoo bi taa'.

Atti'aa méeñjohða

¹¹ Tíkkä ga mi hotta banj-buu' wiyaak wiyaanaaw der, mi hotta ban baa yuñ gadfa. Asamaanii na kakayfii núpussa, úsaayussari, ee ken ínohissii daa ca aawdfa.

¹² Mi hotta ban búwii kaaninda, oomaanoo, yaakoo, tuukuunun ga fíkii banj-buuraa. Laakka kékýitcaa kúnisu. Kékýit filiis kúnissussa ban. Faama férí en kékýitfaa báy teekcaa búwaa laak kipeskaa leehoodfa. Buwaa kaaninda atti'ussa, ga iñaa bídu ga kékýitcaada, yaa en béeþ ga iñcaa ya tumdfa.

¹³ Buwaa kaan ga giyyida, giyyii ikkafa. Kikaankii na díekataa búwaa kaanin díakohudfa ban, ikussa búwaa kaan ensee dadfa. Ee béeþ búwaa atti'ussa, yaa en béeþ ga iñcaa ya tumdfa.

¹⁴ Léehí'ta, kikaankii, ka na díekataa búwaa kaanin díakohudfa jafussa ga giyy-kiwiinaa. Giyy-kiwiinaama wérí en kikaankaa kukanakkaa.

¹⁵ Béeþ baa teekaagari bídussii ga kékýitfaa búwaa laak kipeskaa leehoodfa, jafussa ga giyy-kiwiinaa.

21

7. Asamaan wi'as na kakay fi'as

¹ Tíkkä ga, mi hotta asamaan wi'as na kakay fi'as. Wiima lak asamaanaa laakee kufewaa na kakayfaa laakeeda míuyin mes ee giyy laakissii.

² Mi hotta ban teeraa wisela'i'waa, Yéerúsaleemyaa yi'asyaa, yaa yoosukoh asamaan meyoh ga Kooh. Wa waayukuunun bi jekin en fan kílookkaa hëwíruk kiyah kaan yaalci.

³ Mi kelohha koonaak, kaa meyoh ga banj-buuraa, kaa wo' an:

- Díimada, taallii Kooh dëkohdfa weema ga duuy búwii! Ya hay kidék naþa, ee ba, ba en heetiigari. Kooh ga kihafci, yah kidék ga duuyba, ya en Koohyilgaba.

⁴ Ya hayba kimoosi' mooncaagaba béeþba. Kikaan laaksisoo, loy na tikodukoh leeh, mesiklaat ban leeh. En ki'ena, lak éldúnaanaa laakee kufewaa daa míuyin mes.

* 20:4 20: 4 Laakin lëegísohcaa wo'u duma an «Ba pessa». Malkat ban 20: 5 † 20:8 20: 8 Malkat Esekiyeel 38. Teekcaama céri mandarga heetcaa sagoh na búwaa Kooh, ga bescaa méeñjohða.

⁵ Waa ennda dfa, baa yun ga baŋ-buuraada wo" a an:

- Malka, mi yii tum tóoh yi'as.

Ee ya tikkga ga an:

- Bídaa iñii yii, ndaga wo'eencii cii wóorin ee kayoh kesi.

⁶ Léehí'ta ya wo"aroo an:

- Matin sék! Mi yérí en Alfaa, mi en Omegaa, mi en dalaarii mi en siñdaanii. Baa pílaa, mi, mi hayyi ki'on ya an ga kuhaalaakaa bay mísúmaa onohi kipesda ee ya meekissoo dara ga.

⁷ Baa lebiroh bi ya mey ga na ndamaa, iñuma yérí ya yah kiwaru, ee mi hay ki'en Koohyiigari, ya en kowuroo.

⁸ Wayee nak niikcaa, buwaa gémmbiidfa, baa tumi iñaa araamin, baa lagi kumuun bo', buwaa faanuki na baa en béebsfa, naahcii, buwii jaamuki koofdfa, na béebs buwii wo'soo kayohdfa, waraagaba wérí en kijafu ga giyyaa abin jépit na kiwii na pëndél witémi'da: kikaankaa kukanakkaa kéri kaama.

Yéerúsaleemyii yi'asyii

⁹ Waa ennda da, yíinoo ga malaakaca býitnabánakbaa bayu kaasca ciyit-nakanakcaa líif na mesklaatcaa ciyitnakanakcaa méeñjohdfa, hayya garoo, wo"aroo an:

- Hay, mi teebpa kilookkii, kii en betifii Kubaalkiida.

¹⁰ Helaa Kooh surukkaroo, malaakaa bayyaroo ga dook janjan wiyaak, wihóorí'. Ya teebparoo teeraa wisela'i'waa, Yéerúsaleem, waa yoosukoh asamaan, meyoh ga Kooh.

¹¹ Ndamaa Kooh lee'fínwa lañ. Meliclaataa teeraa man na atoh wimórí', waa wo'si yaspi* ee wa lee' fodii seetu.

¹² Tawah mii' wiyaak, wikéri' dook wérí wíil teeraa ee tumuunun ga hal cidaanjkaah na kanak. Malaaka bidaanjkaah na báanak bérí watukca. Teekcaa níilcii Isarayeel cidaanjkaah na kanakcii bíduunun ga halcaama.

¹³ Lafcaa míraa, waa en béebs bay hal kaahay: hal kaahay ga lafaa hanoh meyaa'-nohdfa, hal kaahay ga lafaa hanoh meyaa'-noh yah-ñaamdfa, hal kaahay ga lafaa hanoh meyaa'-noh yah-senda na hal kaahay ga lafaa hanoh aasa'a'-noh.

¹⁴ Míraa teeraa nak yípuk ga dook atoh cidaanjkaah na kanak, ee ga dook atohcaa, bíduunun ga teekcaa apotaa'caa Kubaalkaa bidaanjkaah na báanakbaa.

¹⁵ Malaakaa wo'ee narooda bayin iñaa natohsi: enee doo'-wúrúus ee ya enoheewa kinatoh teeraa, halcaagawa na míraa wíilwafa.

¹⁶ Teeraa enee koñ cinikiis, caa hín ga bakaa en béebs; hoo'laataa na agilaataa ca wíinoo. Malaakaa natta teeraa na doora ya baydfa: hoo'laataa na agilaataa na iñaa aboh kakay aaw dookdfa, tóohca hínnda net. Waa en béebs, ennda estaat[†] cijúnndaaanjkaah na júnni-kanak (12.000).

¹⁷ Malaakaa báan natta míraa: wa ennda nyaaw citéemée' na cidaanjkaah-nikiis na cinikiis (144). Ya nateewa fodii dii buwii natifa.

¹⁸ Míraa nak tawahohu atoh wimórí', waa wo'si yaspi ee teeraa tawahohussa wúrúus píi', waa man na seetu kilee'.

¹⁹ La'-atohcaa míraa teeraa yípohufa nak, mo'dussa na heet atoh címórí' caa en béebs. La'-atohaa hanoh kakayda hëwíru na atoh yaspi; wukanakwaa hëwírohu atoh wibúloh, waa wo'si saffí'; wukaahaywaa hëwírohu atoh wihiili, waa wo'si kalseduwaan; wo-nikiiswaa, atoh wihiili waa sam kibúloh, ee wo'si eméróot.

²⁰ Wu-yéttuswaa, atoh wiyo'oh, waa wo'si sardoník; wu-yitniinoowaa, atoh wiyo'oh cor, waa wo'si sarduwaan; wu-yitnakakanakwaa, atoh wimbaasaan, waa wo'si kirisolít; wu-yitnakakanakwaa, atoh wibúloh fodii giyy ee wa wo'si béríl; wu-yitnanikiiswaa, atoh wimbaasaan, waa wo'si topaas; wudaanjkaahwaa, atoh wimbaasaan, waa samin kihili, ee wa wo'si kirisoparaas; wudaanjkaah na wíinowaa, atoh wiyo'oh, waa samin kimbaasaan, ee wa wo'si yaasenti; wudaanjkaah na kanakwaa, atoh wibúloh, waa samin kiyo'oh ee wa wo'si ametústi.

²¹ Halcaa cidaanjkaah na kanakcaa iñcaa siimii cidaanjkaah na siimii kanak. Halaa en béebs siimii wíinoo doj en ga. Paanaa teeraa iñaa wúrúus píi', waa man na seetu kilee'.

²² Mi hottii ga teeraa fen daa wo'u an Kaanfaa Kooh. En ki'ena, Kooh yii míñ ga tóohdfa, ya na Kubaalkaa, bérí en Kaanfaa Kooh, daama.

²³ Ee teeraa soolukkii noh wala ñiin waa yahwa kileeri' ndaga ndamaa Kooh lee'fínwa ee Kubaalkaa en lampagawa.

* ^{21:11 21: 11} Yaspi: iñaa heet atoh winñooyí', waa laakin hiili-hiili na yo'oh † ^{21:16 21: 16} Estaat man na dii natsi ga Kiloomet wala meeta'da. Estaat wíinoo méeñjohg na meeta' citéemée'-kanak (200). Kídaa 12.000 abu fodii iñaa matin ee meyoh ga Kooh. Malkat Esekíyeel 48: 30-35.

²⁴ Heetcii ga ēldúnada tīnsan ga lee'laataagawa, ee buu'cii ga ēldúnada ndamcaa ba laakfa haydohsanca daama.

²⁵ Halcaa teeraa yahhii kilagu taa'. En ki'enaa, wek laaksanndii daama.

²⁶ Béeb iñaa on heetcii ndam, e'ba cée', hay kihaydohu daama.

²⁷ Dara iñaa settii mīnannndii ki'aas ga teeraama. Baa tumi iñaa araamin aasoo da, ee baa wo'i saboh aasoo da ban. En ki'enaa, buwaa teekcaagaba bīdu ga kēyitfaa bay teekcaa buwaa laak kipeskaa leehoo, ee en fuu Kubaalkiida, bēri don aasan daama.

22

Húlúwaa mūsúmaa onohi kipesda

¹ Tíkka ga, malaakaa teeþparoo húlúb, waa mūsúmaa onohi kipes. Wa waa melic fodii seetu, ee wa waa haaloh dékataa ban-buura Kooh enoh, ya na Kubaalkiida,

² wa waa iifuk ga leeloo paanaa teeraa. Daama, ga díkaanti gaanahcaa húlúwaa kanakcaa, kedikkaa onohi kipesda kaa da*. Ka lími towu waas cidaanjkaah na kanak ga kískaa, ennda ñiidaa en béeb wasa kínoo. Tuu'taa kedikkaa nak téri on heetcii béeþfaa kiwak.

³ Kofeel-Kooh wiinoo laaksisanndii ga buwii. Ban-buura Kooh ya na Kubaalkaa yah ga teeraama, ee súrgacaagari hayyi kijaamuku.

⁴ Ba hay kihot fíkiifaagari ee teekaagari hay ki'en ga púkcaagaba.

⁵ Wek laaksanndii ee ken soolksisannndii kiniitukoh lee'laat lampu, wala lee'laat noh, ndaga Ha'mudii en Koohdfa hay kiwésóhí' lee'laataagari ga dfookfa, ee ba hay kinguruk bi taa'.

Kihayiskaa Yéesu

⁶ Tíkka ga malaakaa wo'issaroo an:

- Wo'eencii cii wóorin ee kayoh kesi. Ee Kooh, Ha'mudii, yii léeri' helcii sélđigaciigarida, wosin malaakiigari kiteeb súrgaciigari iñcii yah kilaak ga iñaa maañanndiida.

⁷ Yéesu wo' an:

- Kayoh, mi yii hay ga iñaa maañanndii. Fu yewinin műu', baa fu am wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Kéyítfi fiida!

⁸ Mi San, mi yérí keloh iñcii cii, mi hottaca. Ee wii mi kelohha, mi hottacada, mi jafukka kakay ga kotcaa malaakaa teeweeroocada, kijaamukki.

⁹ Malaakaa nak dallaroo kiwo' an:

- Watuka! Kaa tumka. Mi, mi súrga fodiigaraa, fodaa ban mbokcaagaraa, sélđigaa Koohcaa, na ban béeþ buwaa taabuk wo'eencii bídu ga Kéyítfi fiida. Jaamukaa Kooh!

¹⁰ Léehí'ta, ya wo'issaroo an:

- Kaa dékoh műk na wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Kéyítfiida. En ki'enaa, wahtii abu ca jom kilaakohda deeyin.

¹¹ Baa júþpiinaa dékat ga kitum iñaa júþpi. Baa settii ga fíkii Koohaa dékat ga kiliíwi' hafci. Baa júwinnaa nak, dékat ga kitum iñaa júwin ee baa en yuu Koohaa, dékat ga kisela'kaagari.

¹² Yéesu wo'in an: «Malkat, mi yii hay ga iñaa maañanndii. Mi hay kitaam na iñciigoo mi yah kineehal buwiida ee baa en béeþ ga iñaa ya lègéyda.

¹³ Mi yérí en Alfaa, mi en Omegaa; yii iñaa en tóoh dewoh gari ee tóoh méeñjoh garida; yii en dalaarii, en sínðaaniida.»

¹⁴ Ba yewinin műu' buwii naawin kúltíciigabada. Ba hay kimín kiñam ga towutaa kedikkaa onohi kipesda ee baa hay kimín ban kikooroh halcaa, baa aas teeraa.

¹⁵ Wayee, ba yah ga fooh, buwii enukohi kibaaydfa, naahcii, faankoh-pakaycii, buwii lagi kumuun bo'dfa, buwii jaamuki koofda, na béeþ buwii gém saboh ee ba taabukifada.

¹⁶ Yéesu wo' an:

- Mi Yéesu, mi wosin malaakiigoo kiyéegallúu iñciima tóoh ga dhuuy jaangucii. Mi yérí en kuumkii paal ga buu' Déwit ee bok ga heetiigarida. Mi yérí en olii wiléerí'wii meyi na kímda.

¹⁷ Helii Kooh wa na kilookkaa wo'ussa an:

- Hay! Béeb baa keloh iñiimanaa, wo'at ban an «Hay!»

Béeb baa pílaa, hayat.

Béeb baa sooluk mūsúmaa onohi kipesdanna, ya laasat ga ee ya meekisohsanndii dara ga.

* 22:2 22: 2 Malkat Sénees 2: 9; 3: 22; Esekíyeel 47: 12.

¹⁸ Mi Saŋ, mi yii yéegal béeb ḡuwii keloh wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Kéyítfii fiidfa an: «Binaa bo' ḡaat yen ganaa, Kooh hayyi kibaati ga kofeelcaa tíkukkifa, cii béstíru ga Kéyítfii fiidfa.

¹⁹ Ee baa nís yen ga wo'eencii meyoh ga Kooh bídu ga Kéyítfii fiidfanaa, Kooh hay kinís ḡakaa ya laak ga towutaa kedikkaa onohi kipesfa, na ḡan ḡakaa ya laak ga teerii wisela'íwii béstíru ga Kéyítfii fiidfa.»

²⁰ Yii seedi' iñcii ciidfa wo' an:

- Ee, mi yii hay ga iñaa maañanndi!

Aameen! Haya, Yéesu, Ha'mudii!

²¹ Yéesu, Ha'mudii barkeelat béeb ḡuwii.